

T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

SAMSUN İLİ TARIMSAL ÜRETİCİ BİRLİKLERİNDE GÜVEN VE PERFORMANSA
ETKİLİ FAKTÖRLER

Bakiye KILIÇ TOPUZ

DOKTORA TEZİ

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

DOKTORA TEZİ

**SAMSUN İLİ TARIMSAL ÜRETİCİ BİRLİKLERİNDE GÜVEN VE
PERFORMANSA ETKİLİ FAKTÖRLER**

Bakiye KILIÇ TOPUZ

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

**SAMSUN
2017**

Her hakkı saklıdır.

Bu Doktora Tez Çalışması TÜBİTAK 2211-C Öncelikli Alanlara Yönelik Doktora Teşvik Bursu ve OMÜ PYO.ZRT.1904.14.016' nolu BAP Projesi ile Desteklenmiştir.

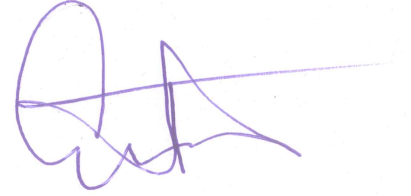
TEZ ONAYI

Bakiye KILIÇ TOPUZ tarafından hazırlanan “Samsun İli Tarımsal Üretici Birliklerinde Güven ve Performansa Etkili Faktörler” adlı tez çalışması 10./03/2017 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı’nda **Doktora Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Danışman Doç. Dr. Mehmet BOZOĞLU
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Jüri Üyeleri

Başkan Prof. Dr.Cengiz SAYIN
Akdeniz Üniversitesi
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

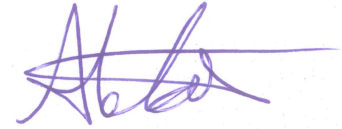
Üye Prof. Dr.Abdulbaki BİLGİÇ
Atatürk Üniversitesi
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

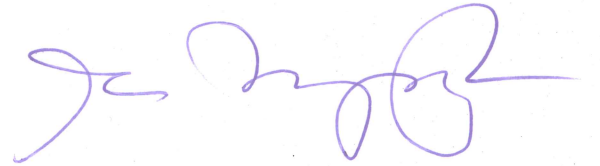
Üye Prof. Dr.İsmet BOZ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Üye Prof. Dr.Cuma AKBAY
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Üye Doç. Dr.Mehmet BOZOĞLU
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Yukarıdaki sonucu onaylıyorum.//.../2017

.....

Prof. Dr. Bahtiyar Öztürk
Enstitü Müdürü

ETİK BEYANI

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez içindeki bütün bilgilerin doğru ve tam olduğunu, bilgilerin üretilmesi aşamasında bilimsel etiğe uygun davrandığımı, yararlandığım bütün kaynakları atıf yaparak belirttiğimi beyan ederim.

10/03/2017

imza

Bakiye KILIÇ TOPUZ

Annem, Babam ve Eşime,

ÖZET

Doktora Tezi

SAMSUN İLİ TARIMSAL ÜRETİCİ BİRLİKLERİNDE GÜVEN VE PERFORMANSA ETKİLİ FAKTÖRLER

Bakiye KILIÇ TOPUZ

Ondokuz Mayıs Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Mehmet BOZOĞLU

Araştırmanın temel amacı, Samsun ilindeki Tarımsal Üretici Birlikleri (TÜB)'nin performansının, TÜB'ne üye çiftçilerin birliklerine, birlik yöneticilerine ve diğer üyelere duydukları güven düzeylerinin belirlenmesi, güvene etkili faktörlerin ve güvenin birliklerin performansına etkilerinin ortaya konulmasıdır. Araştırmanın ana materyalini, Samsun ilindeki 14 TÜB yöneticilerinden ve bu birliklerin üyeleri arasından Basit Tesadüfi ve Tabakalı Örneklemeye yöntemlerine göre seçilen 420 çiftçiden anket yöntemiyle elde edilen veriler oluşturmaktadır. Birliklerin performansı, finansal ve finansal olmayan 22 değişkene göre oluşturulan performans endeksiyle belirlenmiştir. Üyelerin birliklerine, yöneticilerine ve birbirlerine olan güvenleri ise 5'li Likert ölçeğine göre hazırlanan sorulardan elde edilen güven endeksleriyle ortaya konulmuştur. Güveni etkileyen faktörler ise En Küçük Kareler (EKK), Sıralı Probit, Poisson ve Negatif Binomial olmak üzere dört farklı model yardımıyla karşılaştırmalı olarak ortaya konulmuştur. Araştırmada ortalama olarak Birliklerin finansal performans endeksi %42,5, finansal olmayan performans endeksi %47,7 toplam performans endeksi ise %43,5 olarak tespit edilmiştir. Birliklerin finansal performansı açısından en güçlü oldukları faktör üyelik aidatının ödenmesi iken, en zayıf oldukları faktör ise birliğe yapılan bağış, fon ve yardımlardır. Finansal olmayan değişkenler açısından birliklerin en güçlü olduğu faktör çevresel sürdürülebilirliğe katkı iken, en zayıf oldukları faktör ise yöneticilerin tarımsal örgütlenme eğitimine katılma durumlarıdır. Model sonuçları; Bölge1 (Bafra, Ondokuz Mayıs ve Alaçam ilçeleri), Bölge4 (Kavak, Havza, Ladik ve Vezirköprü ilçeleri), genel kurula katılma, birlikten girdi temini, birlik aracılığıyla ürün pazarlama, birliği ziyaret sıklığı ve birlik performansı üyelerin güvenini istatistiksel olarak pozitif yönde etkilerken, tarımsal deneyim, ihracat yapma, yabancı işgücü istihdamı, tarım sigortası yaptırma, işletme-birlik arası mesafe, süt sığırcılığı ve bal birliğine üyeliğin üyelerin güvenini negatif yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Araştırmada güvenin her tipinin birlik performansına pozitif ve güçlü bir etkiye sahip olduğu ortaya konulmuştur. Bununla birlikte, birliklerin girdi temini ve ürün pazarlamada daha aktif rol almaları ve yöneticilerin tarımsal örgütlenmeyle ilgili eğitimlere katılmaları, birliklerin daha dar alanlarda kurularak üyelerin kendilerine daha kolay ulaşmaları, üyelerin genel kurullara katılımlarının artırılması ve birliği daha sık ziyaret etmeleri güveni artıracak en önemli faktörlerdir. Birliklerin performanslarının artırılması, aynı zamanda üyelerin birliklerine, yöneticilerine ve birbirlerine olan güvenlerini de artırmaktadır.

Mart 2017, 432 sayfa

Anahtar Kelimeler: Tarımsal Üretici Birliği, güven, performans, EKK, Sıralı Probit, Poisson Regresyon, Negatif Binomial Regresyon, Samsun.

ABSTRACT

Doctoral Dissertation

DETERMINANTS OF TRUST AND PERFORMANCE IN THE AGRICULTURAL PRODUCER UNIONS IN SAMSUN PROVINCE

Bakiye KILIC TOPUZ

Ondokuz Mayıs University
Graduate School of Sciences
Department of Agricultural Economics

Supervisor: Assoc.Prof.Dr. Mehmet BOZOGLU

The main purpose of this research is to expose the performance levels of the Agricultural Producer Unions (APU), the trust levels of the members towards their union, the executive board of the union and other members, the factors affecting their trusts and the impacts of trust on the unions' performances. The main materials of this study were collected through surveys from both the 14 APU directors and 420 members of the APU randomly selected by the Simple Random Sampling and Stratified Sampling in the Samsun Province. The performances of the APU were determined by a performance index set up based on 22 financial and non-financial variables. Members' trust levels towards their unions, the executive boards of the union and other members were determined by a trust index obtained through questions prepared according to the 5-point Likert scale. The factors affecting the levels of trust were analyzed using the models of Ordinary Least Squares, Ordered Probit, Poisson and Negative Binomial. Financial, non-financial and total performance indexes of the unions were determined as 42,5%, 47,7% and, 43,5%, respectively. According to the research, the APU were the best at receiving membership fees, they were the worst at donations, funds and grants to the unions. In terms of non-financial performance, the APU were the best at contributing to environmental sustainability and the worst at participating in the education programs on agricultural organization. Model results show that while the Region1 (Bafra, Ondokuz Mayıs ve Alaçam district), Region4 (Kavak, Havza, Ladik ve Vezirköprü district), the participation in the general assembly, providing input, marketing crops or products, a high frequency of visits to the union and performance of the union had statistically positive effects on the trust levels of members; the agricultural experience, exportation, hiring of foreign labor, insuring crops or animals, the distance of the business to the union, being members to dairy cattle or honey bee union had statistically negative effects. The research also determined that all types of trust had a strong positive impact on the performance of the unions. Therefore, establishing the unions in confined areas where members will be able reach them easier, the active participation of unions in delivering inputs and marketing crops or products, attendance of the administrators in education programs, members' visiting the union more frequently and an increase in the participation of the members in general assemblies could increase the trust of the members. Increasing the unions' performances could also increase the trust levels their unions, administrators and among members.

March 2017, 432 pages

Key Words: Agricultural Producer Union, trust, performance, OLS, Ordered Probit, Poisson Regression, Negative Binomial Regression, Samsun.

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

Doktora tez çalışmama maddi destek sağlayan 2211-C Öncelikli Alanlara Yönelik Doktora Teşvik Bursu kapsamında Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumuna (TÜBİTAK) ve PYO.ZRT.1904.14.016'nolu Bilimsel Araştırma Projesi (BAP) kapsamında Ondokuz Mayıs Üniversitesine (OMÜ) teşekkürlerimi sunarım.

Tarım Politikası Ana Bilim Dalı Tarımsal Üretici Örgütlenmesi konusuna gönül vermemi sağlayan, Yüksek Lisans ve Doktora eğitimim boyunca ve tez çalışmamın tüm aşamalarında bana gösterdiği ilgi ve destekleri için emeklerini asla ödeyemeyeceğim danışmanım Sayın Doç.Dr.Mehmet BOZOĞLU'na, Tez İzleme Komitesi'nde yer alan ve tezin ekonometrik modellerinin belirlenmesinde sağladığı katkılarından dolayı Sayın Prof.Dr.Abdulbaki BİLGİÇ'e ve Sayın Prof.Dr.İsmet BOZ'a, tez savunma jürisinde bulunan ve teze katkı sağlayan Sayın Prof.Dr.Cengiz SAYIN'a ve Sayın Prof.Dr.Cuma AKBAY'a ve bugüne kadar tüm bilgilerini ve deneyimlerini benimle paylaşan, beni yetiştiren değerli bölüm hocalarım Sayın Prof. Dr.H.Avni CİNEMRE'ye, Prof.Dr.Vedat CEYHAN'a, Prof.Dr.Kürşat DEMİRYÜREK'e ve Doç.Dr.Osman KILIÇ'a, tezin Coğrafi Bilgi Sistemi aşamasında destek sağlayan Sayın Prof.Dr.Orhan DENGİZ'e teşekkürlerimi sunarım. Tezin veri toplama ve birlik yönetici anketleri aşamasında yakın ilgi gösteren ve köylere ulaşmamda yardımcı olan Ladik Süt Üreticileri Birliği Başkanı Esat Sait GECE'ye, Çarşamba Organik Fındık Üreticileri Birliği Başkanı Dursun GÜNEY'e, Terme Organik Fındık Üreticileri Birliği Başkanı Mithat TÜRKYILMAZ'a, Türkiye Meyve Üreticileri Merkez Birliği ve 19 Mayıs Organik Fındık Üreticileri Birliği Başkanı Alaettin GÜLLAL'a, Terme Elma Üreticileri Birliği Başkanı Mustafa AYDIN'a, Bafra Sebze Üreticileri Birliği Başkanı Mehmet BİLGİÇ'e, Bafra Süt Üreticileri Birliği Müdürü Halil GÜNGÖR'e, Bafra Kırmızı Et Üreticileri Birliği Başkanı Erdal DOĞAN'a, Havza Kırmızı Et Üreticileri Başkanı Sadullah KİRENCİ'ye, Terme Bal Üreticileri Birliği Başkanı Eyüp ABANOZ'a, Havza Süt Üreticileri Birliği Başkanı Necmi SAKALLI'ya, Vezirköprü Süt Üreticileri Birliği Başkanı Ali KARADAŞ'a, Alaçam ve Yakakent Süt Üreticileri Birliği Başkanı Mahmut ŞAHİN'e, Terme Süt Üreticileri Birliği Başkanı Selim ÖZTÜRK'e, Endüstri Mühendisi Tansu İNAN'a, Ziraat Mühendisi Eda ALTAŞ'a, Ziraat Mühendisi Kaan ALTAŞ'a, Ziraat Yüksek Mühendisi İsa ŞAHİN'e, Vezirköprü Hayranlı ve Gömlekhisar Tarımsal Kalkınma Kooperatif Başkanı İhsan ŞAHİN'e ve anket sorularıma sabırla cevap veren ve Tarımsal Üretici Birlikleri ile ilgili fikirlerini benimle paylaşan birlik üyesi çiftçilere teşekkürlerimi sunarım.

Doktora tez süresi boyunca ve bir yıl süren anket süresince gösterdiği sabır, ilgi, destek ve fedakarlıkları için eşim Bilgisayar Mühendisi Sercan TOPUZ'a ve eğitim hayatım boyunca bana her türlü desteği veren annem, babam ve kardeşlerime teşekkürlerimi sunarım.

Mart 2017, Samsun
Bakiye KILIÇ TOPUZ
(Ziraat Yüksek Mühendisi)

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
ÖZET.....	ix
ABSTRACT.....	xi
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	xiii
İÇİNDEKİLER DİZİNİ.....	xv
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	xix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xxv
KISALTMALAR.....	xxvi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Tezin Amacı.....	1
1.2. Tezin Önemi.....	1
1.3. Literatür Araştırması.....	4
2. MATERYAL VE YÖNTEM.....	11
2.1 Materyal.....	11
2.1.1. Araştırmanın soruları.....	13
2.1.2. Araştırmanın varsayımları.....	14
2.1.3. Araştırmanın hipotezleri.....	15
2.1.4. Araştırmanın sınırlılıkları.....	17
2.1.5. Araştırmanın süreci.....	17
2.1.6. Veri toplama.....	21
2.2. Yöntem.....	25
2.2.1. Güvenilirlik analizinde uygulanan yöntem.....	25
2.2.2. Verilerin analizinde uygulanan yöntem.....	26
2.2.3. Birliklerin performansının belirlenmesinde uygulanan yöntem.....	28
2.2.4. Güvenin belirlenmesinde uygulanan yöntem.....	32
2.2.5. Güveni etkileyen faktörlerin belirlenmesinde uygulanan yöntemler.....	34
2.2.5.1. En Küçük Kareler (Ordinary Least Squares (OLS))Yöntemi.....	35
2.2.5.2. Sayma Sayılar (Count Data) Modelleri.....	37
2.2.5.2.1. Poisson Regresyon Modeli.....	37
2.2.5.2.2. Negative Binomial Regresyon Modeli.....	38
2.2.5.3. Sıralı Probit Modeli.....	40
2.2.6. Birliklere göre üye güvenlerinin gruplandırılmasında uygulanan yöntem: Çok Boyutlu Ölçekleme Analizi (Multidimensional Scaling).....	42
3. TARIMDA ÜRETİCİ ÖRGÜTLENMESİ.....	47
3.1. Dünyada Üretici Örgütlenmesi.....	47
3.1.1. Dünya'daki tarımsal üretici örgütlenmesi içerisinde tarımsal üretici birlikleri.....	50
3.2. AB'de Üretici Örgütlenmesi.....	52
3.2.1. AB'de Tarımsal Üretici Birlikleri.....	55
3.3. Türkiye'de Üretici Örgütlenmesi.....	57
3.3.1. Türkiye'de Tarımsal Üretici Birlikleri.....	59
3.3.1.1. Tarımsal Üretici Birliklerinin diğer tarımsal örgütlerle karşılaştırılması.....	62
3.3.1.2. Tarımsal Üretici Birliklerindeki gelişmeler.....	64
3.4. Türkiye'deki Tarımsal Üretici Birliklerinin Gelişmiş Ülkeler İle Karşılaştırılması.....	71

4.	SAMSUN İLİNİN TARIMSAL YAPISI.....	73
4.1.	Genel Bilgiler	73
4.2.	Arazi Varlığı.....	74
4.3.	Bitkisel Üretim	75
4.4.	Hayvancılık.....	77
4.5.	Samsun’da Tarımsal Örgütlenme İçerisinde Tarımsal Üretici Birliklerinin Yeri	78
5.	ARAŞTIRMA BULGULARI	81
5.1	Birlikler ve Üyelerin Faaliyet Alanları.....	81
5.1.1.	Birliklerin faaliyet alanları, hizmet verdikleri köy ve ilçe sayıları.....	81
5.1.2.	Birlik üyelerinin faaliyet alanları, birliklere ve ilçelere göre dağılımı.....	84
5.1.3.	Birlik yöneticilerine ait bilgiler	88
5.2.	Birlik Üyelerinin Sosyo-Demografik ve Ekonomik Özellikleri.....	89
5.2.1	Birlik üyelerinin sosyo-demografik özellikleri	89
5.2.2.	Birlik üyelerinin ekonomik özellikleri	102
5.3.	Birlik Üyesi İşletmelerin Yapısal Özellikleri	103
5.3.1.	Kayıt sistemlerine kayıtlı olma durumu	103
5.3.2.	Tarım sigortası yaptırma durumu.....	104
5.3.3.	Arazi varlığı ve mülkiyet durumu	106
5.3.4.	Bitkisel üretim durumu	110
5.3.5.	Hayvan varlığı ve hayvansal üretim durumu	114
5.3.6.	Tarım ürünlerinin pazarlanması	117
5.3.7.	Üretimde karşılaşılan sorunlar	128
5.3.8.	Gayri Safi Üretim Değerleri.....	130
5.4.	Birliklerin Temel Amaçları, Üst Örgütlenme ve Denetim Durumları	131
5.4.1.	Birliklerin temel amaçları	131
5.4.2.	Üst örgütlenme durumları	133
5.4.3.	Birliklerin denetim durumları	135
5.5.	Birliklerin Tabi Olduğu Kanunda Belirtilen Görevleri Yerine Getirme Durumu ve Kanunla İlgili Görüşleri.....	136
5.5.1.	Kanunda belirtilen görevleri yerine getirme durumu.....	136
5.5.2.	Birlik yöneticilerinin 5200 Sayılı Kanun ile ilgili görüşleri	138
5.6.	Birlik Yöneticilerinin Devletten Beklentileri	140
5.7.	Üyelerin Tarımsal Örgütlenme Durumları	142
5.7.1.	Üyelerin üretici örgütlenmesi tanımlamaları ve tarımsal örgütlenme durumları	142
5.7.2.	Üyelerin tarımsal örgütlerden faydalanma durumları	145
5.7.3.	Üyelerin TÜB’e üyelik süreleri.....	147
5.7.4.	Üyelerin TÜB’e üye olma sebepleri	148
5.7.5.	Üyelerin geçmişte tarımsal örgütlerle yaşadığı olumlu ve olumsuz deneyimler	152
5.7.6.	Üyelerin TÜB’e üyelik sonrası tarımsal gelirindeki değişim	156
5.7.7.	Üyelerin birlikten sağladığı faydalar	160
5.7.9.	Üyelerin birlik yönetiminde deneyimi	163
5.8.	Birliklerde Üyelerin Sorumlulukları ve Yerine Getirilmesi.....	164
5.8.1.	Üyelerin yükümlülüklerinden haberdar olma durumları.....	164
5.8.2.	Birliklerde giriş sermayesi ve üyelik aidatı ödeme durumu.....	165
5.8.3.	Birlik üyelerinin giriş sermayesi ve üyelik aidatı ödeme durumları	167
5.8.3.1.	Giriş sermayesi ödeme durumu	167
5.8.3.2.	Üyelik aidatı ödeme durumları.....	168

5.9. Birliklerin Gelir-Gider Durumları	170
5.9.1. Birliklerin gelir kaynakları	172
5.9.2. Birliklerin yararlandıkları devlet destekleri	175
5.9.3. Birliklerin cari varlık ve cari borçları	177
5.9.4. Birliklerin yatırım sermayesi	179
5.9.5. Birliklerin işletme sermayesi	180
5.9.6. Birliklerin başvurdukları ve uyguladıkları projeler	182
5.10. Birliklerde Üyelere Sağlanan Hizmetler ve Üyelerin Yararlanma Durumu	184
5.10.1. Birliklerde üyelere sağlanan hizmetler	184
5.10.2. Birliklerin üye olmayan üreticilere hizmet sağlanması	187
5.10.3. Üyelerin birlik hizmetlerinden yararlanma durumları	189
5.10.4. Birliklerde girdi temini ve ürün pazarlama	190
5.10.4.1. Temin edilen girdiler	193
5.10.4.2. Pazarlanan ürünler	196
5.10.4.3. Üyelerin birlik aracılığıyla ürün pazarlama ve pazarlamama nedenleri	199
5.10.5. Eğitim düzenleme	202
5.10.5.1. Üyelerin birliklerde düzenlenen eğitimlere katılma durumu	205
5.10.5.2. Üyelerin ihtiyaç duydukları eğitim konuları	207
5.10.6. Birliklerin web sitesi kullanımı	209
5.11. Birliklerde Yönetim ve Denetim Kurulu Üyeleri Hakkında Bilgiler	211
5.11.1. Birliklerin istihdam durumu	214
5.11.2. Birlik yöneticilerinin çalışanlarına güveni	217
5.12. Birlik-Üye İşletme Arası Uzaklık ve Üyelerin Birliklere Uğrama Sıklıkları	219
5.12.1. Birlik yöneticilerine göre üyelerin birlikleri ziyaret sebepleri	221
5.12.2. Üyelerin birlikleri ziyaret etme nedenleri	223
5.13. Genel Kurul Toplantıları	225
5.13.1. Birliklerde genel kurul toplantıları	225
5.13.1.1. Birlik yöneticilerine göre üyelerin genel kurullara katılmama sebepleri	227
5.13.2. Üyelerin genel kurul toplantılarına katılma durumları	229
5.13.2.1. Üyelerin genel kurul toplantılarına katılmama sebepleri	231
5.13.2.2. Üyelerin birlik toplantılarında söz alma durumları	233
5.14. Birliklerin Rekabet Gücü ve Sosyal İlişkileri	235
5.14.1. Birliklerin rekabet gücü ve rekabet artırılması için alınması gereken önlemler	235
5.14.2. Birliklerin bölgedeki diğer tarım paydaşları ile sosyal ilişkileri	239
5.15. Birlik Yöneticileri ve Üyelerinin Birlikler İle İlgili Görüşleri	241
5.15.1. Birliklerin Sorunları	241
5.15.2. Birlik yöneticilerine göre birlik-üye ilişkilerini engelleyen etmenler ..	244
5.15.3. Birlik üyelerine göre birliklerin gelişmesi önündeki engeller	246
5.15.4. Birlik üyelerinin birlikler ile ilgili görüşleri	248
5.15.5. Birlik üyelerinin birlikler ile ilgili beklenti ve önerileri	250
5.16. Birlik Üyelerinin Güvenleri	252
5.16.1. Üyelerin güven tanımları	252
5.16.2. Üyelerin birliklerine güveni	253
5.16.3. Üyelerin birliklerine bağlılıkları	255
5.16.4. Üyelerin birliklerinden memnuniyeti	258
5.16.5. Üyelerin birliklerin toplumla ilişkileri konusunda düşünceleri	261

5.16.6. Üyelerin birliklerin değişim ilkeleri konusundaki düşünceleri	261
5.16.7. Üyelerin birlik yöneticilerine güveni	263
5.16.8. Üyelerin diğer birlik üyelerine güvenleri	265
5.16.9. Üyelerin birlik yönetimine katılım konusundaki istekleri	267
5.17. Çok Boyutlu Ölçekleme Analiz (MDS) Yöntemine Göre Birliklere	
Duyulan Güven	269
5.18. Birliklerin Performansı	273
5.18.1. Birliklerin finansal performans endeksleri	273
5.18.2. Birliklerin finansal olmayan performans endeksleri	275
5.18.3. Birliklerin genel performans endeksleri	279
5.19. Güveni Etkileyen Faktörler	281
5.19.1. Güveni etkileyen faktörlerin tanımlayıcı istatistikleri	281
5.19.2. Güveni etkileyen faktörler arası korelasyon	283
5.19.3. En Küçük Kareler Yöntemine göre güveni etkileyen faktörler	288
5.19.4. Poisson Modeline göre güveni etkileyen faktörler	292
5.19.5. Negative Binomial Modeli'ne göre güveni etkileyen faktörler	296
5.19.6. Sıralı Probit Modeli'ne göre güveni etkileyen faktörler	299
5.19.6.1. Sıralı Probit Model değişkenlerinin tanımlayıcı istatistikleri	299
5.19.6.2. Sıralı Probit Model sonuçları	302
5.19.6.3. Sıralı Probit Modeline ait marjinal etkiler	305
5.19.7. Güveni etkileyen faktörlere ait modellerin sonuçlarının	
karşılaştırılması	308
5.20. TÜB'lerinde Güvenin Performansa Etkisi	311
5.20.1. Güvenler arası korelasyon	311
5.20.2. Güven ve performans arası korelasyon	312
5.20.2.1. Birliklere göre üye güveni ve birlik performansı	314
5.20.3. Güven ve performans arası korelasyon	317
5.20.4. Varyans analizine göre birliklerin performansına etkili faktörler	321
5.20.5. Birliklerin performansında değişime sebep olan faktörlerin	
korelasyonu	323
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	327
KAYNAKLAR	339
EKLER	357
EK 1 (Birlik Üyesi Anketi)	357
EK 2 (Birlik Yöneticisi Anketi)	365
EK 3 (Ekonometrik Model Sonuçları)	376
EK 4 (Araştırma kapsamına alınan köylerin CBS'ne göre X ve Y Koordinatları) ..	396
ÖZGEÇMİŞ	399

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 1.1. Araştırma konusu ile ilgili mevcut literatürler.....	9
Çizelge 2.1. Doktora tezi araştırma planı.....	20
Çizelge 2.2. Tabakalı Örneklem Yöntemi kullanılan ürün grupları.....	23
Çizelge 2.3. Samsun İli TÜB'nin ürün gruplarına göre örneklem sayıları	24
Çizelge 2.4. Örneklem sayısının yeterliliği ve güvenilirlik analizi.....	26
Çizelge 2.5. BBHB hesaplamasında kullanılan katsayılar.....	27
Çizelge 2.6. Verilerin analizinde uygulanan yöntemler.....	28
Çizelge 2.7. Birliklerin örgütsel performans ölçümünde kullanılan değişkenler.....	31
Çizelge 2.8. Güveni etkileyen faktörlerin belirlenmesinde kullanılan değişkenler ..	34
Çizelge 2.9. Üye güven endeksi dağılımı.....	42
Çizelge 2.10. Veri tipi ve uzaklık elde etme yöntemleri.....	44
Çizelge 2.11. Stress Değerleri ve Uyumluluk Seviyeleri.....	45
Çizelge 3.1. Dünyada cirosu 100 milyon \$'dan daha fazla kooperatiflere sahip ülkeler	48
Çizelge 3.2. Dünyadaki en büyük 30 tarım kooperatifi	50
Çizelge 3.3. AB'de bazı ülkelerde tarım kooperatifleri	54
Çizelge 3.4. AB'de en büyük 25 tarım kooperatifi (gösterge: ciro).....	55
Çizelge 3.5. Türkiye'deki tarımsal örgütler ve üye sayıları.....	59
Çizelge 3.6. TÜB ve diğer üretici örgütlerinin kuruluşu ve yapısı	63
Çizelge 3.7. TÜB ve diğer üretici örgütlerinin amaçları.....	64
Çizelge 3.8. Türkiye'de bölge ve ürün gruplarına göre Tarımsal Üretici Birlikleri ve üye sayıları.....	67
Çizelge 3.9. TÜB'lerin kurulduğu ürün grupları	69
Çizelge 3.10. TÜB'ün üst örgütlenme durumları	70
Çizelge 4.1. Samsun ilinin arazi varlığı ve dağılımı	74
Çizelge 4.2. Tarım arazisinin kullanım dağılımı.....	75
Çizelge 4.3. Samsun ili önemli bitkisel ürünlerin ekiliş alanı, üretim ve verimleri...	76
Çizelge 4.4. Samsun ili yıllar itibariyle hayvan varlığı.....	77
Çizelge 4.5. Samsun ili yıllar itibariyle süt ve bal üretimi.....	77
Çizelge 4.6. Samsun'un ilçelere göre süt ve bal üretimi.....	78
Çizelge 4.7. Samsun İlindeki tarımsal kooperatif ve birlik sayıları.....	79
Çizelge 4.8. 5200 Sayılı Kanuna göre Samsun İlinde kurulan Tarımsal Üretici Birlikleri.....	80
Çizelge 5.1. Birliklerin faaliyet konuları, kuruluş yılı, hizmet verilen ilçe ve köy sayıları.....	83
Çizelge 5.2. Birlik üyelerinin birliklere göre dağılımı.....	85
Çizelge 5.3. Birlik üyelerinin üretim şekillerine göre dağılımı	85
Çizelge 5.4. Birlik üyelerinin ilçelere göre dağılımı.....	87
Çizelge 5.5. Birlik yöneticilerinin yaş, eğitim ve sosyal güvence durumları	89
Çizelge 5.6. Birlik üyelerinin cinsiyetleri ve yaşları.....	90

Çizelge 5.7. Birlik üyelerinin medeni durumları.....	91
Çizelge 5.8. Birlik üyelerinin eğitim durumları	93
Çizelge 5.9. Birlik üyelerinin sosyal güvence durumları	95
Çizelge 5.10. Birlik üyelerinin nüfus varlıkları.....	97
Çizelge 5.11. Birlik üyelerinin hane halkı işsizlik durumları	98
Çizelge 5.12. Birlik üyelerinin asıl işi.....	99
Çizelge 5.13. Birlik üyelerinin asıl tarımsal faaliyet konuları	100
Çizelge 5.14. Birlik üyelerinin tarımsal deneyimleri	101
Çizelge 5.15. Birlik üyelerinin iş gücü durumu	102
Çizelge 5.16. Birlik üyelerinin gelir durumları	103
Çizelge 5.17. Birlik üyelerinin kayıtlı olma durumu	104
Çizelge 5.18. Birlik üyelerinin tarım sigortası yaptırma durumları	105
Çizelge 5.19. Birlik üyelerinin arazi varlıkları ve mülkiyet durumları	107
Çizelge 5.20. Birlik üyelerinin tarım arazisi parsel sayısına göre arazi miktarı	109
Çizelge 5.21. Birlik üyelerinin bitkisel ürünleri ekim alanları.....	111
Çizelge 5.22. Bitkisel ürünlerin verimleri (kg/da)	113
Çizelge 5.23. Birlik üyelerinin hayvan varlığı ve kovan sayıları.....	114
Çizelge 5.24. Birlik üyelerinin hayvansal ürünlerin üretim ve satış miktarları (kg).....	116
Çizelge 5.25. Birlik üyelerinin bitkisel ürünlerin üretim ve satış miktarları (kg)....	118
Çizelge 5.26. Birlik üyelerinin bitkisel ürünlerin satış yerleri (%)	120
Çizelge 5.27. Bitkisel ürünlerin satış fiyatları (TL/kg)	121
Çizelge 5.28. Birlik üyelerinin bitkisel ürünlerin satış şekli (%).....	122
Çizelge 5.29. Birlik üyelerinin hayvansal ürünlerin satış fiyatları (TL/kg).....	123
Çizelge 5.30. Birlik üyelerinin hayvansal ürünlerin satış yerleri ve satış şekli (%).....	125
Çizelge 5.31. İlçelere göre süt fiyatları	126
Çizelge 5.32. Süt üretimi yapan birlik üyelerinin süt satış yerleri	127
Çizelge 5.33. Birlik üyelerinin tarımsal üretimde karşılaştıkları sorunlar	129
Çizelge 5.34. Birlik üyelerinin Gayri Safi Üretim Değerleri (TL/2013)	130
Çizelge 5.35. Birliklerin temel amaçları	132
Çizelge 5.36. Birliklerin üst örgütlenme ve MB hizmetlerinden yararlanma durumları	134
Çizelge 5.37. Birliklerde etkili denetim yapılma durumları.....	135
Çizelge 5.38. Birliklerin 5200 S.K.'da yer alan görevleri yerine getirme durumu ..	137
Çizelge 5.39. Birlik yöneticilerinin birlik mevzuatı ile ilgili eksik gördükleri ve önerileri.....	139
Çizelge 5.40. Birlik yöneticilerinin birlik olarak devletten beklentileri	141
Çizelge 5.41. Birlik üyelerinin üretici örgütlenmesi tanımını bilme durumları.....	143
Çizelge 5.42. Birlik üyelerinin tarımsal örgütlenme durumları	144
Çizelge 5.43. Birlik üyelerinin diğer tarımsal örgütlerden faydalanma durumları*	146
Çizelge 5.44. Birlik üyelerinin TÜB'e üyelik süreleri	147
Çizelge 5.45. Birlik üyelerinin TÜB'e üye olma sebepleri.....	150
Çizelge 5.46. Birlik üyelerinin üretim şekillerine göre TÜB'e üye olma sebepleri.	151
Çizelge 5.47. Birlik üyelerinin geçmişte tarımsal örgütlerle yaşadıkları olumlu ve olumsuz deneyimler.....	152
Çizelge 5.48. Birlik üyelerinin geçmişte tarımsal örgütlerle yaşadığı olumsuz deneyimler	153
Çizelge 5.49. Birlik üyelerinin geçmişte tarımsal örgütlerle yaşadığı olumlu deneyimler	155
Çizelge 5.50. Birlik üyelerinin TÜB'e üye olduktan sonra tarımsal gelirlerindeki değişim.....	157

Çizelge 5.51. Birlik üyelerinin TÜB'e üye olduktan sonra tarımsal gelirin azalma nedenleri	157
Çizelge 5.52. Birlik üyelerinin TÜB'e üye olduktan sonra tarımsal gelirin artış nedenleri	159
Çizelge 5.53. Birlik üyelerinin birliklerinden sağladıkları faydalar	161
Çizelge 5.54. Birliklerden hiçbir fayda göremeyen üyelerin durumu.....	162
Çizelge 5.55. Birlik üyelerinin birlik yönetimi deneyim durumu	163
Çizelge 5.56. Birlik yöneticilerine göre üyelerin yükümlülüklerinden haberdar olma durumu (%).....	164
Çizelge 5.57. Birliklerde giriş sermayesi alınma, üyelik aidatı ödenme ve yedek akçe ayrılma durumları	166
Çizelge 5.58. Birlik üyelerinin üye olurken giriş sermayesi ödeme durumları.....	167
Çizelge 5.59. Birlik üyelerinin üyelik aidatı ödeme durumları.....	168
Çizelge 5.60. Birlik üyelerinin üyelik aidatı miktarı.....	169
Çizelge 5.61. Birliklerin gelir-gider durumları (TL/yıl)	171
Çizelge 5.62. Birliklerin gelir kaynakları.....	173
Çizelge 5.63. Birliklerin yararlandıkları devlet destekleri	176
Çizelge 5.64. Birliklerin cari varlık ve borç durumları	178
Çizelge 5.65. Birliklerin yatırım sermayesi varlıkları.....	179
Çizelge 5.66. Birliklerin mevcut işletme sermayesi ve daha fazla işletme sermayesine ihtiyaç duyma sebepleri.....	181
Çizelge 5.67. Birliklerin başvurdukları/uyguladıkları projeler	183
Çizelge 5.68. Birliklerin üyelerine sağladıkları ve ihtiyaç duydukları hizmetler	186
Çizelge 5.69. Birliklerin üye olmayan üreticilere hizmet sağlama durumu.....	188
Çizelge 5.70. Birlik üyelerinin birlik hizmetlerinden yararlanma durumu	190
Çizelge 5.71. Birliklerin girdi temin ve ürün pazarlama durumları.....	192
Çizelge 5.72. Birliklerin temin ettiği girdiler	194
Çizelge 5.73. Birliklerin pazarladığı ürünler.....	197
Çizelge 5.74. Birlik üyelerinin birlik aracılığıyla ürün pazarlama nedenleri.....	200
Çizelge 5.75. Birlik üyelerinin birlik aracılığıyla ürün pazarlamama nedenleri.....	201
Çizelge 5.76. Birliklerin üyelerine eğitim/bilgilendirme toplantısı düzenleme durumu.....	203
Çizelge 5.77. Birlik üyelerinin eğitim/bilgilendirme toplantısı alma durumu ve eğitimin süresi	206
Çizelge 5.78. Birlik üyelerinin ihtiyaç duydukları eğitim/bilgilendirme toplantısı konuları.....	208
Çizelge 5.79. Birliklerin web sitesini kullanım amaçları ve web sitesi ziyaret sıklıkları	210
Çizelge 5.80. Birlik yönetim kurulu başkanları ve üyelerinin eğitim durumu, göreve gelme sıklığı ve tarımsal örgütlenme ile ilgili alınan eğitim	212
Çizelge 5.81. Birlik denetim kurulu üyelerinin eğitim durumu, göreve gelme sıklığı ve tarımsal örgütlenme ile ilgili alınan eğitim	213
Çizelge 5.82. Birliklerin sağladığı istihdam ve personele eğitim verilme durumu..	216
Çizelge 5.83. Birlik yöneticilerinin çalışanlarına güveni konusundaki düşünceleri	218
Çizelge 5.84. Birlik üyelerinin tarım işletmelerinin birliğe uzaklığı ve birliği ziyaret sıklıkları.....	220
Çizelge 5.85. Birlik yöneticilerine göre üyelerin birliği ziyaret nedenleri	222
Çizelge 5.86. Birlik üyelerinin birlikleri ziyaret etme sebepleri	224
Çizelge 5.87. Birliklerin yıllara göre üye sayıları ve üyelerin genel kurullara katılma durumları.....	226

Çizelge 5.88. Birlik yöneticilerine göre üyelerin genel kurullara katılmama sebepleri.....	228
Çizelge 5.89. Birlik üyelerinin birliklerin genel kuruluna katılma sıklıkları	230
Çizelge 5.90. Birlik üyelerinin birliklerin genel kuruluna katılmama sebepleri	232
Çizelge 5.91. Birlik üyelerinin birlik toplantılarında söz hakkı alma durumu.....	234
Çizelge 5.92. Birliklerin rekabet gücü	237
Çizelge 5.93. Birliklerin pazarda rekabet güçlerini artırmak için yapılması gerekenler	238
Çizelge 5.94. Birliklerin bölgedeki diğer tarım paydaşları ile ilişkileri.....	240
Çizelge 5.95. Birliklerin sorunları.....	243
Çizelge 5.96. Birlik yöneticilerine göre birlik-üye ilişkilerini engelleyen etmenler	245
Çizelge 5.97. Birlik üyelerinin birliklerin gelişmesi önündeki engeller hakkındaki fikirleri	247
Çizelge 5.98. Birlik üyelerinin birlikler ile ilgili görüşleri	249
Çizelge 5.99. Birlik üyelerinin birlikler ile ilgili beklenti ve önerileri	251
Çizelge 5.100. Birlik üyelerinin “güven” tanımları	252
Çizelge 5.101. Birlik üyelerinin birliklerine güveni	254
Çizelge 5.102. Birlik üyelerinin birliklerine bağlılıkları.....	257
Çizelge 5.103. Birlik üyelerinin birliklerinden memnuniyeti	260
Çizelge 5.104. Üyelerin birliklerinin toplumla ilişkileri konusundaki düşünceleri .	262
Çizelge 5.105. Üyelerin birliklerinin değişim ilkeleri konusundaki düşünceleri.....	262
Çizelge 5.106. Birlik üyelerinin birliklerinin yöneticilerine güveni	264
Çizelge 5.107. Birlik üyelerinin üyeler arası güveni.....	266
Çizelge 5.108. Birlik üyelerinin birliklerinin yönetimine katılım konusundaki istekleri	268
Çizelge 5.109. Üyelerin birliklerine bağlılıkları, memnuniyetleri, birliklerin toplumla ilişkileri, değişim ilkeleri ve güven düzeyleri	270
Çizelge 5.110. Birliklerin finansal performans değişkenlerine ait sonuçlar	274
Çizelge 5.111. Birliklerin finansal olmayan performans değişkenlerine ait sonuçlar.....	277
Çizelge 5.112. Birliklerin finansal, finansal olmayan ve genel performans endeksleri	280
Çizelge 5.113. Güveni etkileyen değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri.....	282
Çizelge 5.114. Güveni etkileyen değişkenlerin korelasyon matrisi	285
Çizelge 5.115. En Küçük Kareler Yöntemine göre güveni etkileyen faktörler	290
Çizelge 5.116. Poisson Modeline göre güveni etkileyen faktörler	294
Çizelge 5.117. Negative Binomial Regresyon Modeline göre güveni etkileyen faktörler	297
Çizelge 5.118. Sıralı Probit Modeline göre güveni etkileyen faktörlere ait tanımlayıcı istatistikler	300
Çizelge 5.119. Sıralı Probit Modeline göre güveni etkileyen faktörler	303
Çizelge 5.120. Sıralı Probit Modeline ait marjinal etkiler	306
Çizelge 5.121. Güveni etkileyen faktörlere ait model sonuçlarının karşılaştırılması.....	309
Çizelge 5.122. Güvene etkili faktörlerin belirlenmesinde kullanılan yöntemlerin karşılaştırılması.....	310
Çizelge 5.123. Birliğe, yönetime ve üyelere güven arası korelasyon matrisi	311
Çizelge 5.124. Güven ve performans arası korelasyon matrisi	312
Çizelge 5.125. Birliklere göre üye güvenleri ve birlik performansları	314

Çizelge 5.126. Üyelerin güveni ile birliklerin performansı arası korelasyon matrisi	319
Çizelge 5.127. Birliklerin performansının varyans analizi sonuçları.....	321
Çizelge 5.128. Birliklerin performansının varyansında değişmeye sebep olan faktörler	321
Çizelge 5.129. Birliklerin performansına etkisi olan diğer değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri	322
Çizelge 5.130. Birliklerin performansına etkisi olduğu düşünülen değişkenlerinin korelasyon matrisi	325
Çizelge C.1. Birliğe güveni etkileyen faktörler: Poisson Regresyon Modeli tahmin sonuçları.....	376
Çizelge C.2. Birliğe güveni etkileyen faktörler: Poisson Regresyon Modeli'nin tahmin edilmiş marjinal etkileri	377
Çizelge C. 3. Yönetime güveni etkileyen faktörler: Poisson Regresyon Modeli tahmin sonuçları.....	378
Çizelge C.4. Yönetime güveni etkileyen faktörler: Poisson Regresyon Modeli'nin tahmin edilmiş marjinal etkileri	379
Çizelge C.5. Üyelere güveni etkileyen faktörler: Poisson Regresyon Modeli tahmin sonuçları.....	380
Çizelge C.6. Üyelere güveni etkileyen faktörler: Poisson Regresyon Modeli'nin tahmin edilmiş marjinal etkileri	381
Çizelge C.7. Toplam güveni etkileyen faktörler: Poisson Regresyon Modeli tahmin sonuçları.....	382
Çizelge C.8. Toplam güveni etkileyen faktörler: Poisson Regresyon Modeli'nin tahmin edilmiş marjinal etkileri	383
Çizelge C.9. Birliğe güveni etkileyen faktörler: Negative Binomial Regresyon Modeli tahmin sonuçları	384
Çizelge C.10. Birliğe güveni etkileyen faktörler: Negative Binomial Regresyon Modeli'nin tahmin edilmiş marjinal etkileri	385
Çizelge C.11. Yönetime güveni etkileyen faktörler: Negative Binomial Regresyon Modeli tahmin sonuçları	386
Çizelge C.12. Yönetime güveni etkileyen faktörler: Negative Binomial Regresyon Modeli'nin tahmin edilmiş marjinal etkileri	387
Çizelge C.13. Üyelere güveni etkileyen faktörler: Negative Binomial Regresyon Modeli tahmin sonuçları.....	388
Çizelge C.14. Üyelere güveni etkileyen faktörler: Negative Binomial Regresyon Modeli'nin tahmin edilmiş marjinal etkileri	389
Çizelge C.15. Toplam güveni etkileyen faktörler: Negative Binomial Regresyon Modeli tahmin sonuçları.....	390
Çizelge C.16. Toplam güveni etkileyen faktörler: Negative Binomial Regresyon Modeli'nin tahmin edilmiş marjinal etkileri	391
Çizelge C.17. Birliğe güveni etkileyen faktörler: Sıralı Probit Modeli tahmin sonuçları	392
Çizelge C.18. Yönetime güveni etkileyen faktörler: Sıralı Probit Modeli tahmin sonuçları	393
Çizelge C.19. Üyelere güveni etkileyen faktörler: Sıralı Probit Modeli tahmin sonuçları	394
Çizelge C.20. Ortalama güveni etkileyen faktörler: Sıralı Probit Modeli tahmin sonuçları	395

Çizelge D.1. Araştırma kapsamına alınan köylerin Coğrafi Bilgi Sistemi'ne göre lokasyon haritasının oluşturulmasında kullanılan X ve Y koordinatları..... 396

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2.1. Araştırma kapsamına dahil edilen köylerin lokasyon haritası	12
Şekil 2.2. Araştırmanın varsayımsal modeli	16
Şekil 2.3. Araştırma sürecinde izlenen yol.....	19
Şekil 2.4. Birliklerde örgütsel performans ölçümünde kullanılan değişkenler	30
Şekil 2.5. Serpme diyagramı	35
Şekil 2.6. Sıralı Probit Modelde olasılıkların gösterimi.....	41
Şekil 3.1. Dünyada tarım ve gıda sektöründe kooperatiflerin en yaygın olduğu ülkeler.....	49
Şekil 3.2. AB’de tarımsal örgütlenme modelleri	57
Şekil 3.3. Türkiye’de tarımsal örgütlenme modelleri	58
Şekil 3.4. Türkiye’de tarımsal kooperatifler varken TÜB’ne ihtiyaç duyulma sebepleri	61
Şekil 3.5. Yıllara göre TÜB’ndeki gelişmeler	65
Şekil 3.6. TÜB’lerinin bölgelere göre dağılımı	68
Şekil 3.7. TÜB’lerinin ürün grubu bazında dağılımı (%)	70
Şekil 5.1. Ürünlere göre araştırma kapsamındaki TÜB’leri	81
Şekil 5.2. Birlik üyelerinin faaliyet alanları	84
Şekil 5.3. Birliklerin gelir kaynakları.....	174
Şekil 5.4. Gözlenen uzaklıklar ve konfigürasyon uzaklıkları için sheppard diyagramı	271
Şekil 5.5. Çok Boyutlu Ölçkleme Analizine göre üyelerin güvenleri.....	272
Şekil 5.6. Güvenler arası korelasyon.....	312
Şekil 5.7. Güvenin performansa etkisi	313
Şekil 5.8. Birliklerin performansları ile üyelerin birliklerine duyduğu güven arasındaki ilişki	315
Şekil 5.9. Hayvancılık ürün grubunda birlik performansı ile üye güveni arasındaki ilişki.....	316
Şekil 5.10. Bitkisel ürün grubunda birlik performansı ile üye güveni arasındaki ilişki.....	316
Şekil 5.11. Birliklerin performansı ile güven, memnuniyet ve yönetime katılım arası korelasyon	320
Şekil 5.12. TÜB’lerinde güvenin performansa etkisi	326

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFASA	: The African Farmers' Association of South Africa Organisation (Güney Afrika Organizasyonu Afrikalı Çiftçiler Birliği)
AKS	: Arı Kayıt Sistemi
BBHB	: Büyük Baş Hayvan Birimi
CSB	: Coğrafi Bilgi Sistemi
COGECA	: General Committee for Agricultural Cooperation in the European Union (Avrupa Birliği Tarım Kooperatifleri Genel Komitesi)
COPA	: Tarımsal Organizasyonlar Komitesini
ÇATAK	: Çevresel Amaçlı Tarım Arazilerinin Korunması
ÇKS	: Çiftçi Kayıt Sistemi
EKK	: En Küçük Kareler Yöntemi
GSÜD	: Gayri Safi Üretim Değeri
GSYİH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
GTHB	: Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
GTB	: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı
GÜLBİRLİK	: Gül-Gülyağı ve Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birliği
HKS	: Hayvan Kayıt Sistemi
ICA	: International Cooperative Alliance (Uluslararası Kooperatifler Birliği)
IFA	: Irish Farmers' Association (İrlandalı Çiftçiler Birliği)
IPARD	: AB Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Programı
KMO	: Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (Kaiser-Meyer-Olkin Örnekleme Uygunluğu Ölçüsü)
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
LİMDEP	: Limited Dependent (Sınırlı Bağımlı)
LR	: Likelihood Ratio (Olasılık Oranı)
MB	: Merkez Birliği
MDS	: Multidimensional Scaling (Çok Boyutlu Ölçekleme)
MGM	: Meteoroloji Genel Müdürlüğu
ML	: Maksimum Likelihood (Maksimum Olabilirlik)
NFU	: National Farmers Union (Ulusal Çiftçi Birliği)
NFU	: Norwegian Farmers' Union (Norveçli Çiftçilerin Birliği)
OKA	: Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı
OMÜ	: Ondokuz Mayıs Üniversitesi
OTP	: Ortak Tarım Politikası
PLS	: Partial Least Squares (Kısmi En Küçük Kareler)
RG	: Resmi Gazete
SAS	: Statistical Analysis Software (İstatistik Analiz Yazılımı)

SFU	: Swiss Farmers' Union (İsveç Çiftçiler Birliği)
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
SPSS	: Statistics Package for the Social Sciences (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi)
TARİŞ	: Tarım Satış Kooperatifler Birliği
TARSİM	: Tarım Sigortaları Havuzu
TKDK	: Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TKK	: Tarım Kredi Kooperatifleri
TSK	: Tarım Satış Kooperatifi
TSKB	: Tarım Satış Kooperatifleri Birliği
TRGM	: Tarım Reformu Genel Müdürlüğü
TMO	: Toprak Mahsülleri Ofisi
TUBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TB	: Tarımsal retici Birliği
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TZOB	: Türkiye Ziraat Odaları Birliği
UKSK	: Ulusal Kayıt Sistemi
UN	: United Nations (Birleşmiş Milletler)
WFO	: World Farmers' Organisation (Dünya ifti rgt)
WVS	: World Values Survey (Dünya Değerler Anketi)

1. GİRİŞ

1.1. Tezin Amacı

Araştırmanın temel amacı, Samsun İlindeki Tarımsal Üretici Birlikleri (TÜB)'nin performansının, TÜB'ne üye çiftçilerin birliklerine, birlik yöneticilerine ve diğer üyelere olan güven düzeyinin belirlenmesi, güvene etkili faktörlerin ve güvenin birliklerin performansına etkilerinin ortaya konulmasıdır.

1.2. Tezin Önemi

Türkiye'de büyük çoğunluğu küçük aile işletmelerinden oluşan tarım sektöründe, tarım politikalarına yön verilmesi gereken lobilerin yetersizliği, güncel ve düzenli kayıt sisteminin olmaması, üretim planlamasının yapılamaması, üretim maliyetlerinin yüksekliği, pazarlama sorunları, üreticinin düşük fiyatla ürünü pazarlamasına karşılık tüketicinin yüksek fiyatla satın alması ve kırsal göç gibi önemli sorunlar bulunmaktadır. Bu sorunların temelinde ise üreticilerin etkin olarak örgütlenmemeleri yatmaktadır.

Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)'nda; tarım sektöründeki nispi verimsizlik sorunlarının azaltılması için üretici örgütlenmelerinin güçlendirilmesine yönelik faaliyetlerinin etkinleştirilmesine öncelik verilmesi, örgütlü ve rekabet gücü yüksek bir tarımsal yapının oluşturulması gerektiği belirtilmektedir. Verimliliğin ve üretici gelirlerinin istikrarlı bir şekilde artırılması amacıyla, hizmetlerin genç ve kadın çiftçileri de kapsayacak şekilde ve yapıları güçlendirilmiş üretici örgütleri tarafından yürütülmesine ağırlık verileceği belirtilmektedir. Bununla birlikte, kırsal kalkınmanın sağlanabilmesi için de kırsal kesimin örgütlenme kapasitesinin geliştirilmesi ve üretici örgütlenmelerinin güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu kapsamda üretici örgütlenmelerine sağlanan desteklerin etkinleştirileceği de vurgulanmaktadır (RG, 2006a). Onuncu Kalkınma Planı'nda (2014-2018) da üretici örgütlerinin güçlendirilmesi, örgütlü ve rekabet gücü yüksek bir tarımsal yapı oluşturulması gerektiği belirtilmektedir (RG, 2013).

İkibinaltı yılında yürürlüğe giren 5488 Sayılı Tarım Kanunu'nda da üretici örgütlerinin geliştirilmesi ve örgütlü olmak, tarım politikalarında öncelik verilmesi gereken konuları ve hedefleri arasında yer almaktadır (RG, 2006b).

Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB)'nin 2013-2017 Stratejik Planı'nda ise kırsal alanda yaşam standardının yükselmesi ve kırsal kalkınma hedeflerine tarımda örgütlenmenin büyük katkısı olacağı vurgulanmaktadır. Ayrıca, tarımsal ve sosyal altyapı hizmetlerini geliştirmek, kırsal kalkınma ve refahı sağlayarak kırsal alanların cazibesini artırma amacı için üretici örgütleri arasında işbirliğinin sağlanması, üretici örgütleri ulusal ağının kurulması, desteklemelerin yereldeki üretici örgütleri aracılığıyla verilmesi, tarımsal pazarlarda üretici örgütlerinin rollerinin güçlendirilmesi ve geliştirilmesi için üretici gruplarının kurulmasının desteklenmesi gerektiği bildirilmiştir (GTHB, 2013).

Türkiye'nin Avrupa Birliği (AB) üyeliğine uyum sürecinde yapılması gerekenler ve alınması gerekli tedbirler her platformda tartışılmaktadır. Uyum sürecinde en önemli konuların başında ise tarım sektörü ve örgütlenme gelmektedir (Yercan, 2007). Türkiye'de tarım sektöründe ekonomik ve sosyal amaçlı örgütlerin yanında mesleki amaçlı örgütlenmeler yer almaktadır. Ekonomik ve sosyal amaçlı örgütler olarak Tarım Kooperatifleri, Üretici Birlikleri, Kalkınma Vakıfları, Şirketler ve Köylere Hizmet Götürme Birlikleri hizmet sağlarken, mesleki amaçlı örgütlenme kapsamında Ziraat Odaları, Çiftçi Dernek ve Birlikleri ile Çiftçi Mallarını Koruma Birlikleri faaliyet göstermektedirler (Yercan, 2007).

Tarımsal kooperatifler, çiftçilerin ekonomik haklarını korumak ve daha fazla kâr sağlamak amacıyla kurulan sosyo-ekonomik örgütlerdir. Kooperatifler, dünyada devlet kurumlarından sonra tarım ürünleri üretimi, işleme ve pazarlaması alanlarında faaliyet gösteren en yaygın örgütlerdir (Laidlaw, 1981). Ancak Türkiye'de tarımsal kooperatifçilik hareketinin, ülkenin ekonomik, sosyal kalkınmasında yeterince etkili ve başarılı olduğu söylenemez. Türkiye'nin tarım sektöründe sayısal olarak belirli bir gelişme gösteren kooperatiflerin, kendilerinden beklenen işlevleri tam olarak yerine getiremedikleri belirtilmektedir (Öğüt vd, 2000; Demirci vd, 2004; Gülçubuk, 2005; Özdemir vd, 2010).

Kooperatifin temelinde, ortak yarar elde etme amacıyla bir araya gelme düşüncesi yatmaktadır (Pike & Josephson, 1997). Bir araya gelenler, ortak yararı elde etmek için işbirliği yaparlar. Tarımdaki başarılı işbirliklerinin anahtar unsuru ise, üreticiler arasında gerekli güvenin oluşturulmasıdır (Lasley & Baumel, 1996). Güven, toplu

hareket etmedeki sorunların çözümüne katkı sağlayarak (Putnam, 1993; Offe, 1999) örgütleri olumlu yönde etkilemektedir (Hansen vd, 2002).

Türkiye’de tarımsal örgütlenmede alternatif bir model olarak tarımsal üretici birliklerinin kurulması arayışına; AB Ortak Tarım Politikası (OTP)’na uyum ihtiyacı, tarım politikalarının uygulanmasında bir araç olarak kullanılmak istenmeleri, devletle bağı güçlü olan kooperatiflerin (Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri) önemli finansman maliyeti ve zararlar oluşturmaları; sebzelerde, bazı meyvelerde ve tahıl ürünlerinde üretici örgütlerinin olmayışının etkili olduğu ifade edilmektedir (Kılıç, 2013).

Bu kapsamda 2004 yılında 5200 sayılı “Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu” yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (RG, 2004). TÜB’ün amaçlarının, tarım kooperatifleri ve diğer çiftçi örgütlerinin neredeyse tüm faaliyetlerini içerecek ve başka çiftçi örgütlerine ihtiyaç duyulmayacak şekilde düzenlendiği belirtilmektedir (İnan & Başaran, 2004). Türkiye’de 5200 sayılı kanunla ilgili yönetmeliğin yayınlanmasından hemen sonra, ürün grubu bazında ve ilçe düzeyinde TÜB kurulmaya başlanmış, 2005 yılında 120 olan TÜB sayısı (Yılmaz vd, 2009) hızlı bir artışla 2015 yılında 895’e ulaşmıştır (Tarım Reformu Genel Müdürlüğü/TRGM, 2015).

Tarımsal örgütlerin etkin bir şekilde faaliyet gösterebilmesinde yeterli sermayeye ve finansman imkanlarına sahip olmasının, üyelerin ve yöneticilerin birbirlerine yeterince güven duymalarının önemi büyüktür. Türkiye’deki tarımsal örgütlerin en önemli sorunu olarak güven eksikliği görülmektedir (Şafaklı, 2003; Özudoğru, 2004; Gülse Bal & Karkacier, 2005; Akın & Özdemir, 2010; Kılıç, 2011). Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (GTB)’nın Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı’nda (2012-2016) da güven düşüklüğü kooperatiflerin zayıf yanları olarak belirlenmiştir (GTB, 2012). Güven eksikliği, ekonomik ve sosyal alanlardaki her sorunun temelini oluşturmaktadır (Özsağır, 2007). Güven, örgütlerin başarısının temelini oluşturmaktadır. Güvenin düşük seviyede olması, örgütlerde üyelerin faaliyetlere katılımını ve bağlılıklarını düşürmektedir (Lasley & Baumel, 1996). Örgütlerde üye davranışlarını belirleyen en önemli etmen üyelerin güvenidir (Barney & Hansen, 1994; Hansen vd, 2002; Nilsson vd, 2009). Bu güven diğer kişiler tarafından istismar edilmeyen bir beklenti olarak tanımlanmaktadır (James, 2002).

Bir ekonomik sistemin sağlıklı işleyebilmesi, reel faktörlerle birlikte dışsal faktörlere de bağlıdır. Dışsal faktörlerin başında ise güven gelmektedir. Güvenin parasal olarak

değerlendirilme imkânı yoktur, fakat sistemin işlerliğini artıran bir faktördür. Günümüz ekonomilerinde başarı için, maddi sermayeye ek olarak sosyal sermayeye de ihtiyaç duyulmaktadır. Sosyal sermaye, ekonomik yapıyı ayakta tutan değerler ve normlardır. Sosyal sermayenin en önemli bileşenleri arasında ise güven bulunmaktadır (Knack & Keefer, 1997; Özsağır, 2007). Örgütlerde güven azalışının, sermaye sıkıntısına yol açtığı belirtilmektedir (Şafaklı, 2003).

Yirmidokuz ülkede 2005-2014 yıllarını kapsayan Dünya Değerler Araştırması'na göre Türkiye, %8 ile en düşük güven düzeyine sahip sondan üçüncü ülkedir. Güven düzeyinin en yüksek olduğu ülkeler ise İsveç (%63), Çin (%55), Avustralya (%49) ve Amerika Birleşik Devletleri (%37)'dir (WVS, 2015). Ekonomi konularında güvenin önemi daha da artmaktadır. Güven düzeyinin çok düşük olduğu bir ülkede, ekonomi konularında güven daha da azalmaktadır. Tarımsal örgütlerde ekonomik çıkarlar ön planda olduğundan, güven oldukça önem arz etmektedir.

TÜB'ne üye olan çiftçilerin birbirlerine, birlik yöneticilerine ve birliklerine olan güvenlerinin üyelerin örgütlerine ekonomik katkılarının artırılmasına, örgütlerin daha etkili hizmet verebilmeleri ve tarım sektörünün bu konudaki sorunlarının çözümlenmesine önemli katkılar sağlayabilecektir.

1.3. Literatür Araştırması

Tarımdaki üreticiler, her türlü bitkisel ve hayvansal ürünler ile avcılık ve yetiştiricilik yoluyla su ürünleri üretimini yaparak bunları pazara sunan gerçek ve tüzel kişilerdir. Örgütlenme, kişi ve kurumların birlikte hareket etme, sorunlarını dile getirme, üretme, bunlarla ilişkili hizmetleri yerine getirme amacıyla bir araya gelmeleri olarak tanımlanabilir (Rehber, 1993). Örgütlenme, benzer sorunlara sahip bireylerin sorunlarını çözmek için bir araya gelmeleridir (Talim vd, 1981). Örgütlenme sonucu hem bireylerin sorunları çözüme kavuşmakta, hem de bir baskı grubu olduğundan, bireylerle ilgili uygulanacak politikalara yön verilebilmektedir (İnan vd, 2005).

Tarımsal üretici birliği ise tarım üreticilerinin gönüllülük esasına dayalı olarak ürün veya ürün grubu bazında kurdukları tüzel kişiliğe haiz örgütlerdir. TÜB'ün işteğal konusu ürün veya ürün grubunda pazara yönelik üretim yapan çiftçi belgesi sahibi gerçek kişiler olanların 18 yaşını doldurmuş birliğe başvurusu kabul edilen kişiler, üye olarak adlandırılmaktadır (RG, 2004).

Literatürde güvenle ilgili çok sayıda tanım bulunmaktadır. Rousseau vd (1998) güveni, bir tarafın karşı taraftan kişisel olarak yarar göreceğine veya en azından istismara ya da zarara uğramayacağına yönelik olumlu beklenti içinde olma özelliği olarak tanımlanmaktadır. Sabel (1993), Barney & Hansen (1994) ve McAllister (1995) ise güveni, kişinin hassasiyetini istismar etmeyeceği davranışlar yapan birilerine inanma derecesi olarak tanımlamaktadır. Güven, bilişsel güven ve duygusal güven olarak ayrıştırılabilmektedir. Bilişsel güven, rasyonel bir karar olarak nitelendirilmektedir. Bilişsel güven, bireyin karşısındakilerin itimada layık, güvenilebilir, sorumluluk sahibi ve yeterli bireyler olduğu inancına dayanmaktadır. Duygusal güven ise, karşı tarafa yönelik duygusal bağlılığa, onun iyiliğinden endişelenmemeye ve ilgi göstermeye dayalı bir kavramdır (McAllister, 1995; Hansen vd, 2002).

Performans ise bir işletmenin belirli bir zaman diliminde elde ettiği başarı derecesi olup bir işi yapan birey, grup ya da teşebbüsün o işle ilgili amaçlanan hedefe nicel (finansal) ve nitel (finansal olmayan) olarak ne ölçüde varabildiğini ifade etmektedir (Baş & Artar, 1991).

Türkiye’de TÜB’e yönelik çalışmalar sınırlı olup, yapılan çalışmaların büyük çoğunluğunu (Öğüt vd, 2000; Çakır, 2002; Köroğlu, 2003; Demirci vd, 2004; İnan & Başaran, 2004; Sayın & Sayın, 2004; Rehber, 2006; Yercan, 2007; Yılmaz vd, 2009) derlemeler oluşturmaktadır. TÜB’leri ile ilgili alan araştırmaları (Güreşçi, 2010; Doğan, 2011; Çukur & Saner, 2012) ise oldukça sınırlı sayıdadır. Bu araştırmaların da tamamına yakını birliklerin kayıtlarından elde edilen ikincil verilere dayandırıldığı, sadece Doğan (2011)’ın yaş sebze ve meyve tarımsal üretici birliği üyeleriyle ankete dayalı bir çalışma yaptığı anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, Kılıç (2013)’ın ikincil verilere dayandığı doktora seminerinde TÜB şeklindeki örgütlenmenin yetersizliğini ve en önemli sorunlarının ise güven eksikliği olduğunu önemle vurgulamıştır.

Türkiye’de son on yılda farklı ürün gruplarında sayıları hızla artan TÜB’leri, etkileri ve yaşadıkları sorunlar vb konularında birincil verilere dayalı araştırmalara rastlanamamıştır.

Türkiye’de tarımsal üretici örgütlerinde üye çiftçilerin birbirlerine, örgütlerine ve örgüt yöneticilerine duydukları güveni araştıran herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Tüzün (2007), örgütsel güven konusunda Türkiye’de yapılan

çalışmaların yetersiz olduğunu ve uygulamalı güven çalışmalarının yapılması gerektiğini önemle vurgulamıştır.

Son zamanlarda oldukça ilgi gören güveni, farklı yönlerden ele alan çok sayıda yabancı literatüre rastlanılmaktadır (Sprenger, 2002; Bibb & Kouridi, 2004; Ludwick, 2005; Covey, 2006; Ricci, 2006; Mishra & Mishra, 2008). Örgütlerde üye güveni, üye davranışlarını belirleyen en önemli ve en zor faktör olarak ifade edilmektedir (Barney & Hansen, 1994; Hansen vd, 2002; Nilsson vd, 2009).

Araştırma kapsamında incelenen literatür, üretici örgütleri arasında güven konusunun kooperatiflerde yoğunlaştığını göstermektedir (Bilgin vd, 2007; Bilgin vd, 2012; Hansen, vd, 2002; Österberg & Nilsson, 2009; Sultan & Kataria, 2012; Lu, vd, 2012; Didier vd, 2012; James & Sykuta, 2006). James & Sykuta (2006) kooperatifler ve özel firmalara ortak olan mısır ve soya üreticisi çiftçilerin güvenini karşılaştırırken, Hansen vd (2002) ile Lu vd (2012) örgütlerin başarısı ile üyelerin güveni arasındaki ilişkiyi irdelenmişlerdir. Bununla birlikte, bazı çalışmalarda (Hansen vd, 2002; Österberg & Nilsson, 2009; Sultan & Kataria, 2012; George vd, 2013), üye memnuniyetinin örgütlere duyulan güvene etkisi araştırılmış ve üyelerin örgütlerden duydukları memnuniyetin artmasının, üyelerin güvenini ve örgütlerin performansını da arttırdığı ortaya konulmuştur.

Güven düzeyinin belirlenmesinde 5'li Likert ölçeğinden (1: Kesinlikle katılmıyorum, 5: Kesinlikle katılıyorum) yararlanılmaktadır (Hansen, vd, 2002; Österberg & Nilsson, 2009; Zawojka, 2010; Didier vd, 2012; Lewicka & Krot, 2013).

Güvene etkili faktörler ve etki düzeylerinin araştırılmasında çoğunlukla Faktör Analizi, Probit veya Logit Analizi gibi yöntemler kullanılmaktadır (Bilgin vd, 2007; Bilgin vd, 2012; Hansen, vd, 2002; Didier vd, 2012; James & Sykuta, 2006; Naef & Schupp, 2009; Zheng vd, 2012). Buna karşın, güveni etkileyen faktörler ve etkili faktörleri Regresyon Analizi (Bilgin vd, 2007; Bilgin vd, 2012; Hansen vd, 2002), ANOVA (Österberg & Nilsson, 2009; Istvan vd, 2015), Kısmi Enküçük Kareler (Partial Least Squares) (Sultan & Kataria, 2012) ve Oyun Teorisi (Lu, vd, 2012) yöntemleri kullanan araştırmalar da bulunmaktadır.

İncelenen literatür üyelerin birbirleri ve yöneticilerine güvenmelerinin üyelerin örgütlerine bağlılıkları ve tatminleri (Bilgin vd, 2012) ile üyelerin performansını (Bilgin vd, 2007) olumlu etkilediğini, bunula birlikte örgütlerde üye memnuniyetinin artmasının, üyelerin güveni ve örgütsel performansını artırdığını (Hansen vd, 2002;

Österberg & Nilsson, 2009; Sultan & Kataria, 2012; George vd, 2013) ortaya koymaktadır.

Lu vd, (2012) tarafından yapılan çalışmada, kooperatif üyelerinin cinsiyetleri ile güven seviyeleri arasında önemli farklılıklar olduğu, erkeklerde güvenin kadınlara göre daha fazla olduğu, Lewicka & Krot (2013) ise kadınlarda güvenin erkeklere göre önemli düzeyde düşük olduğunu ortaya koymuşlardır. Buna karşın, Zawojka (2010) araştırmasında çiftçilerin cinsiyetlerinin güven skoruyla ilişkili olmadığı belirlenmiştir. Österberg & Nilsson (2009)'nin tarım kooperatiflerinde yaptığı çalışmada yaş ile güven arasında ilişki olduğunu, gençlerin yaşlı çiftçilere göre yöneticilerine daha fazla güvendiklerini ortaya koymuşlardır. James & Sykuta (2006)'nın araştırmasında güvenin mısıra göre soyanın pazarlanmasında daha önemli olduğu ve soya çiftçilerinin mısıra göre daha dürüst olduğunu düşündükleri kooperatiflerine özel firmalardan daha fazla güvendiklerini ortaya koymuşlardır. Bununla birlikte, soya üreticilerinin güvenindeki %1'lik bir artışın ürün pazarlanmada kooperatifleri tercih etme kararını %9 artırdığı tespit edilmiştir.

Güveni, duygusal güven ve kavramsal güven şeklinde ele alan çalışmalar (Hansen vd, 2002; Didier vd, 2012) söz konusu olup üyeler için kavramsal güvenin duygusal güvenden daha önemli olmasına rağmen, her ikisinin de performans üzerinde pozitif ve güçlü bir etkiye sahip olduğu belirtilmektedir (Hansen vd, 2002). Didier vd (2012), duygusal güvenin kooperatife bağlılığı devam ettirmede önemli bir etkisinin olduğunu vurgulamaktadır. Tarım kooperatifleri üzerinde yapılan araştırmalar (Fulton & Giannakas 2001; James & Sykuta 2005; Gall & Schroder 2006), üyelerin kooperatif yönetimine güvenlerinin kooperatife katılımlarını önemli şekilde etkilediğini göstermektedir.

Araştırma konusuyla ilgili literatürde; kooperatiflerin dışındaki tarımsal örgütlerde güven algısı ve sonuçları (Bilgin vd, 2007), farklı coğrafi dağılıma sahip ve farklı hizmetler sunan örgütlerde üyeler arası ve üyelerin yönetime güveni (Hansen vd, 2002), çeşitli örgütlerde güvenin farklı tiplerinin etkisi (Hansen vd, 2002; Hong & Sporleder, 2007), finansal verilerin güvene etkisi (Didier vd, 2012) konularındaki araştırmalara duyulan ihtiyaçların önemi vurgulanmıştır.

Güven, örgütlerin hizmet devamlılığının sağlanmasında ve performanslarını sürdürmede önemli bir faktördür. Bununla birlikte, güven üyeler arasında karşılıklı işbirliğini, üyelerin örgüt içindeki uyumu sağlayarak ekonomik kalkınmayı desteklemektedir (Fukuyama, 1995; Porter, 2001).

Performans ise bir ölçümün yapılmasını gerektirir. Son yıllarda birçok araştırmanın konusunu oluşturan performans için çok sayıda ölçüm kriterleri geliştirilmiştir (Tangen, 2003). Örgütlerde performansın ölçülmesi ve yorumlanması zordur (Dess & Robinson, 1984; Kyriakopoulos vd, 2004). Literatürde örgütlerin performanslarının ölçülmesinde, finansal değişkenleri (Lerman, 1990; Chibanda vd, 2009; Soboh, vd, 2009; Ölçen, 2012) ya da finansal olmayan değişkenleri (Hansen, vd, 2002; Turunç, 2006; Bilgin vd, 2007) kullananlar olduğu gibi, değişkenlerden her ikisinin birlikte kullanılmasının gerektiğini savunanlarda söz konusudur (Tangen, 2002; Ağca, 2005; Ölçen, 2012). Turunç (2006), yerli literatürün örgütsel performans değerlendirme konusunda çok yetersiz kaldığını ve sadece finansal kaynaklara yönelik değerlemelerin örgütlerin gerçek performansını yansıtmadığını vurgulamaktadır. Nilsson vd (2012) ise örgütlerde sosyal sermaye seviyesinin tahminine yönelik çalışmaların yapılması gerektiğini vurgulamıştır.

Örgütlerin başarısı için en önemli gereklilik, örgütsel performansın geliştirilmesidir. Bir örgütün, örgütsel performansı sadece finansal ölçütler ile değerlendirilemez. Örgütsel performansın geliştirilmesinde üye memnuniyeti çok önemli olup, üyelerin memnuniyetinin artması üyelerin güvenini ve dolayısıyla da örgütsel performansını artırmaktadır (George vd, 2013).

Singh vd (2001)'nin Hindistan'da süt sektöründe faaliyet gösteren kooperatifler ve özel sektörün performansları üzerine yaptıkları araştırmada, kooperatiflerin özel işletmelerden teknik olarak daha etkin olduklarını ve daha düşük maliyetle çalıştıklarını tespit etmişlerdir.

Türkiye'deki tarımsal örgütlerde hem finansal hem de finansal olmayan değişkenleri dikkate alarak performans ölçümü yapılan bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Bu araştırmada hem finansal hem de finansal olmayan değişkenler dikkate alınarak TÜB'lerinin performansları ölçülmüştür.

Bunula birlikte, TÜB üyesi çiftçilerin birbirlerine, birliklerine ve birlik yöneticilerine olan güvenleri, güvenlerini belirleyen faktörlerin ve güvenin birlik performansına etkilerinin araştırılması amaçlanmaktadır. Yapılan bu çalışmanın, TÜB üyesi çiftçilerin birbirlerine, birliklerine ve birlik yöneticilerine güvenlerinin ve dolayısıyla birlik performanslarının artırılmasına katkı sağlayacağı ve literatürde bu yöndeki boşluğu dolduracağı beklenmektedir.

Çizelge 1.1. Araştırma konusu ile ilgili mevcut literatürler

Yazar (Yıl)	Araştırma Konusu	Araştırma Yapılan Yer	Yöntem	Araştırma Sonuçları ve Öneriler
Hansen vd, 2002	Kooperatifte üyelikte kalma, performans ve memnuniyet üzerinde güvenin etkisi	Güney Amerika	- Faktör Analizi - Hiyerarşik Regresyon - Perceived Cohesion Scale (PCS) - Chi-square	- Örgütlerde üye memnuniyetinin artması, üye güveni ve örgütsel performansın artmasına sebep olmaktadır. - Güvenin her tipi performans üzerinde pozitif ve güçlü bir etkiye sahiptir. - Coğrafi olarak farklı dağılıma sahip örgütler ve karışık hizmetler sunan örgütlerde de yönetime güven ve üyeler arasındaki güven geliştirilmesine yönelik araştırmalar yapılmalıdır. - Çeşitli örgütlerde güvenin farklı tiplerinin etkisini belirleyecek araştırmalara daha çok ihtiyaç vardır.
Tangen S., 2003	Performans ölçümünde sıklıkla kullanılan ölçütler	-	Derleme	Performans ölçümü hem finansal hem de finansal olmayan ölçümlerden oluşan performans ölçümleri tarafından yapılmalıdır.
James & Sykuta, 2006	Kooperatiflerde ve yatırımcı firmalarda çiftçi güveni: Mısır ve soya üreticileri	Missouri, ABD	- Tanımlayıcı istatistikler - Korelasyon - Probit Analizi	- Soya üreticileri kooperatiflere yatırımcı firmalardan daha çok güvenmektedir. - Soya üreticileri kooperatiflerin yatırımcı firmalarda daha dürüst olduğunu düşünmektedirler. - Kooperatiflerin örgütsel yetenekleri yatırımcı firmalardan daha yüksektir. - Soya üreticilerinin güveninin %1 artması ürün pazarlanmasında kooperatifleri tercih etme kararını %9 artırmaktadır.
Turunç, Ö., 2006	Bilgi teknolojileri kullanımının işletmelerin örgütsel performansına etkisi hizmet sektöründe bir araştırma	Akdeniz Bölgesi, Türkiye	- Tanımlayıcı istatistikler (ortalama, %) - Korelasyon	- Örgütsel performans belirleme konusunda çalışmalar yapılmış olmasına rağmen literatürde doyurucu çalışmalar bulunmamaktadır. - Yerli literatür ise örgütsel performans belirleme konusunda çok yetersiz kalmaktadır. - Sadece finansal kaynaklara yönelik değerlemeler işletmelerin gerçek performansını yansıtmamaktadır. - Finansal olmayan performans boyutlarına daha fazla önem verilmelidir.
Bilgin vd, 2007	Kooperatif ortaklarının güven duygusu ile ortakların performans-tatmin arası ilişki	Ege Bölgesi, Türkiye	- Faktör Analizi - Regresyon Analizi	- TARIŞ ortakları birbirlerine güveniyorsa, ortakların elde edeceği performans ve tatmini artırır. - TARIŞ ortaklarının elde ettiği performans- tatmini etkileyen faktörlerin başında yönetime güven gelmektedir. - Diğer tarımsal örgütlerde de güven algısının sonuçları üzerine araştırmalar yapılmalıdır.
Tüzün, 2007	Güven, örgütsel güven ve örgütsel güven modelleri	Türkiye	- Derleme	- Türkiye’de örgütsel güven alanında yapılan çalışmalar yetersizdir. Uygulamalı güven araştırmalarının yapılması gerekmektedir.

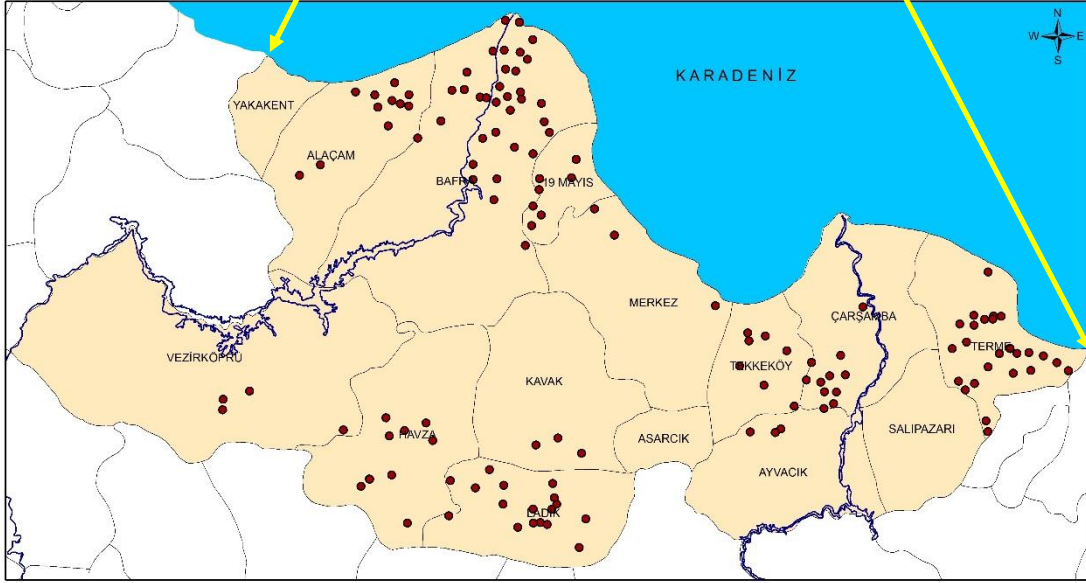
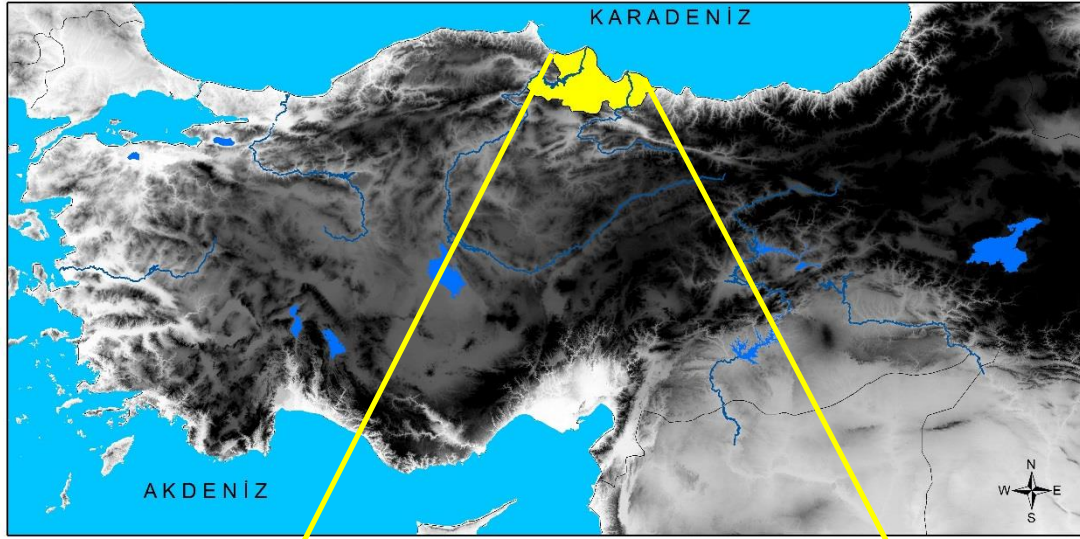
Çizelge 1.2. Araştırma konusu ile ilgili mevcut literatürler (devam)

Yazar (Yıl)	Araştırma Konusu	Araştırma Yapılan Yer	Yöntem	Araştırma Sonuçları ve Öneriler
Chibanda vd, 2009	Küçük ölçekli tarım kooperatiflerinin performansını etkileyen faktörler	Kwazulu-Natal, Güney Afrika	Tanımlayıcı istatistikler Kümeleme Analizi	<ul style="list-style-type: none"> - Kurumsal ve yönetsel değişkenler performansı farklı şekillerde etkilemektedir. - Olumlu kurumsal göstergeler iyi performansla ilişkilidir. - İyi yönetimin olumlu göstergeleri iyi performansla ilişkilidir.
Österberg & Nilsson, 2009	Kooperatif yönetimine katılmada üyelerin algısı: Tarım kooperatiflerine güven ve bağlılığın anahtarı	İsveç	ANOVA ANCOVA	<ul style="list-style-type: none"> - Örgütlerde üye memnuniyetinin artması, üye güveni ve örgütsel performansın artmasına sebep olmaktadır. - Tarım kooperatiflerinde yaşlı çiftçilerin yöneticilerine genç çiftçilerden daha az güvendiği belirlenmiştir.
Kılıç, B., 2011	Tarımsal kalkınma kooperatiflerinde ortak-kooperatif ilişkileri	Samsun, Türkiye	<ul style="list-style-type: none"> - Tanımlayıcı İstatistikler - Probit Model 	<ul style="list-style-type: none"> - Ortak-kooperatif arası ilişkilerinin azalmasında güvensizliğin etkisi büyüktür. - Kooperatiflerin çalışmasına engel olan en önemli faktörlerden biri güvensiz olarak belirlenmiştir. - Ortakların genel kurul toplantılarına katılmamalarının en önemli sebebi kooperatif yönetimine olan güven eksikliğidir. - Bölgede üretici birliklerine yönelik araştırma yapılmalıdır.
Bilgin vd, 2012	Kooperatiflerde güvenin sonuçlarına yönelik bir araştırma	Antalya, Türkiye	<ul style="list-style-type: none"> - Faktör Analizi - Korelasyon Analizi - Kademeli Regresyon Analizi 	<ul style="list-style-type: none"> - Yönetime, ortakların birbirlerine ve kooperatife güveni ortak tatmini ve bağlılığını pozitif yönde etkilemektedir. - En çok kooperatife güven, bağlılık ve ortak tatminini olumlu yönde etkilemektedir. - Kooperatife güven, ortakların birbirlerine güven ve yönetime güvenden, ortak bağlılığı ve tatminini daha fazla etkilediği bulunmuştur.
Didier vd, 2012	Kooperatif yönetimine katılmada güven ve üyeler arası ilişki	Fransa	Doğrulayıcı Faktör Analizi	<ul style="list-style-type: none"> - Duygusal ve bilişsel güven arasında güçlü bir korelasyon bulunmaktadır. - Duygusal güven kooperatife bağlılığı devam ettirmede önemli bir etkiye sahiptir. - Yapılacak olan araştırmalarda “yatırım” için finansal veriler kullanılmalıdır. - Kooperatife erkeklerin güveni kadınlardan daha fazladır.
Lu vd, 2012	Çin tarım-gıda kooperatiflerinde güven	Çin	Oyun Teorisi	<ul style="list-style-type: none"> - İyi performansla sahip birliklere üyelerinin duydukları güven, zayıf performans gösterenlere göre daha yüksektir.
Ölçen, O., 2012	Örgütlerde performans ölçümü	Türkiye	Balanced Scorecard	<ul style="list-style-type: none"> - Örgütün performansın belirlenmesinde sadece finansal değişkenler değil, kültür, davranış ve tutum gibi soyut kavramlarında dikkate alınması gerekmektedir.
Sultan & Kataria, 2012	Güven aracılığıyla kooperatiflere katılmada üye memnuniyeti	Çin	Partial Least Squares (PLS) Analizi	<ul style="list-style-type: none"> - Örgütlerde üye memnuniyetinin artması, üye güveni ve örgütsel performansın artmasına sebep olmaktadır. - Kooperatif yönetimi, güven aracılığıyla kooperatiflere katılmada üye memnuniyetini dolaylı olarak etkilemektedir.
George vd, 2013	Örgütsel performans ve üye memnuniyeti üzerinde üye güveninin etkisi	-	Derleme	<ul style="list-style-type: none"> - Örgütlerin başarılı olabilmesi için en önemli kriter örgütsel performansın geliştirilmesidir. - Bir örgütün örgütsel performansı sadece finansal ölçütler ile değerlendirilemez. - Örgütsel performansın artması üye memnuniyeti ve üye güvenini arttırmaktadır.

2. MATERYAL VE YÖNTEM

2.1 Materyal

Türkiye’de 2012 yılı itibariyle 789 TÜB bulunmakta olup Karadeniz Bölgesi % 21,5 ile en fazla birliğin bulunduğu birinci sırada yer almaktadır. Karadeniz Bölgesi’nde ise Samsun ili TÜB sayısı bakımından %28 ile birinci sırada yer almaktadır (TRGM, 2012). Bu bakımdan araştırma alanı olarak Samsun İli seçilmiştir. Araştırma materyalini, Samsun İlindeki 14 TÜB yöneticileri ve bu birliklerin üyeleri arasından seçilen 420 çiftçiden anket yoluyla elde edilen birincil veriler ile GTHB, TRGM, TÜİK, Samsun Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, ICA (Uluslararası Kooperatifler Birliği/International Cooperative Alliance), RG, AB Komisyonu, Meteoroloji Genel Müdürlüğü (MGM), Birleşmiş Milletler (UN), Dünya Çiftçi Örgütü (WFO) ve dünya ülkeleri üretici birlikleri gibi kurum ve kuruluşlardan elde edilen ikincil veriler oluşturmaktadır. Bununla birlikte, araştırmada konu ile ilgili yerli ve yabancı literatür, tez araştırmaları, raporlar vb kaynaklardan da materyal olarak yararlanılmıştır. Araştırma kapsamına dahil edilen köylerin lokasyon haritası, Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS)’ne göre oluşturulmuş ve Şekil 2.1’de verilmiştir. CBS lokasyon haritası oluşturulmasında kullanılan köylerin X ve Y koordinatları Google Earth kullanılarak tespit edilmiştir (Ek D).

Şekil 2.1. Araştırma kapsamına dahil edilen köylerin lokasyon haritası

2.1.1. Araştırmanın soruları

Araştırmanın ortaya çıkmasına sebep olan ve araştırmaya yön veren temel araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

Birlikler ile ilgili araştırma soruları

- Birlik yöneticilerinin sosyo-ekonomik özellikler nasıldır?
- Birliklerin üst örgütlenme ve denetim durumları nasıldır?
- Birlikler görevlerini ne derece yerine getirmektedirler?
- Birlik yöneticilerinin devletten beklentileri nelerdir?
- Birliklerin giriş sermayesi ve üyelik aidatı tahsilat durumu nasıldır?
- Birliklerin gelir ve gider durumları nasıldır?
- Birliklerde üyelere hangi hizmetler sağlanmaktadır ve üyelerin bu hizmetlerden yararlanma durumları nasıldır?
- Birliklerde üye olmayanlara sağlanan hizmetler nelerdir?
- Birlik-işletme arası uzaklık ve üyelerin birlikleri ziyaret sıklıkları nasıldır?
- Birliklerde genel kurul toplantılarına üyelerin katılımı nasıldır?
- Birliklerin sağladığı istihdam düzeyi nedir?
- Birliklerde yöneticilerin çalışanlarına güveni hangi düzeydedir?
- Birliklerin piyasadaki rekabet güçleri nasıldır?
- Birliklerin diğer tarım paydaşları ile ilişkileri nasıldır?
- Birliklerin sorunları nelerdir?
- Birlik-üye ilişkilerini engelleyen unsurlar nelerdir?
- Birliklerin gelişmesi önündeki engeller nelerdir?
- Birliklerin performansı ne düzeydedir?
- Birliklerin finansal ve finansal olmayan performans düzeyleri nasıldır?
- Birliklerin performansına finansal ve finansal olmayan değişkenlerin etkisi farklı mıdır?
- Birliklerin performansını etkileyen faktörler nelerdir?

Birlik üyeleri ile ilgili araştırma soruları

- Birlik üyelerinin sosyo-ekonomik özellikleri nasıldır?
- Birlik üyelerinin işletmelerinin yapısal özellikleri nasıldır?
- Birlik üyelerinin tarımsal örgütlerin hizmetlerinden yararlanma durumları nasıldır?

- Üyelerin birliklere üyelik süreleri ne kadardır ve üye olma sebepleri nelerdir?
- Üyelerin birliklere üye olduktan sonra tarımsal gelirlerinde meydana gelen değişim nasıldır?
- Üyelerin birliklere giriş sermayesi ve üyelik aidatı ödeme durumu nasıldır?
- Üyelerin birlikler ile ilgili görüşleri, beklenti ve önerileri nelerdir?
- Üyelerin birbirlerine, birliklerine ve birlik yöneticilerine güvenleri hangi düzeydedir?
- Üyelerin birliklerine bağlılıkları ve memnuniyetleri nasıldır?
- Üyelerin birliklerin toplumla ilişki ve birliklerin değişim ilkeleri konusundaki düşünceleri nasıldır?
- Üyelerin birlik yönetimine katılım konusundaki istekleri nasıldır?
- Ürün gruplarına göre üyelerin güvenlerinde farklılıklar var mıdır?
- Üyelerin güvenini hangi faktörler ne ölçüde etkilemektedir?
- Güven ve performans arasında güçlü bir ilişki var mıdır?
- Güven birliklerin performansını etkilemekte midir?

2.1.2. Araştırmanın varsayımları

Bilimsel bir araştırmada kuramsal çerçevenin kurulması ve hipotez ileri sürülmesinin yanında, varsayımların belirlenmesi de büyük önem taşımaktadır. Araştırmanın en başında ortaya konulan varsayımlar, doğruluğu sınanmaya elverişli olmayan ve doğru olarak kabul edilmesi gereken yargılardır. Hipotez bir iddiayı ifade ederken, varsayım gerçek dünyanın karmaşıklığı içinde kullandığımız değişkenleri daha kontrollü test edebilmemizi sağlayan bir soyutlamadır.

Araştırmada birlik yöneticileri ve deneklerinin anket sorularına cevap verebilmek için yeterli bilgiye sahip oldukları varsayılmıştır. Ayrıca, yönetici ve üyelerin anket sorularına doğru ve net olarak cevap verdikleri varsayılmıştır.

2.1.3. Araştırmanın hipotezleri

Bu bölümde araştırma sorularına cevap verecek ve yapılacak istatistiksel testlere temel teşkil edecek araştırmanın ana ve alt hipotezleri ortaya konulmuştur. Araştırmanın hipotezleri aşağıdaki gibidir:

Hipotez 1: Üyelerin birliklerine güvenleri ürün grubuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Hipotez 2: Üyelerin birliklerine bağlılıkları ürün grubuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Hipotez 3: Üyelerin birliklerinden memnuniyetleri ürün grubuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Hipotez 4: Üyelerin birliklerin topluma ilişkileri konusundaki düşünceleri ürün grubuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Hipotez 5: Üyelerin birliklerin değişim ilkeleri konusundaki düşünceleri ürün grubuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Hipotez 6: Üyelerin birlik yöneticilerine güvenleri ürün grubuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Hipotez 7: Üyelerin diğer birlik üyelerine güvenleri ürün grubuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Hipotez 8: Üyelerin birlik yönetimine katılım konusundaki istekleri ürün grubuna göre anlamlı farklılık göstermektedir.

Hipotez 9: Üyelerin yönetime güvenleri ile birliğe güvenleri arasında anlamlı ve güçlü bir ilişki vardır.

Hipotez 10: Üyelerin birliğe güvenleri ile diğer üyelere güvenleri arasında anlamlı ve güçlü bir ilişki vardır.

Hipotez 11: Birliklerin performansı ile üyelerin birliğe güveni, yönetime güveni ve üyeler arası güven arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 12: Üyelerin birlikten memnuniyetleri ile birliğe güvenleri arasında güçlü ve anlamlı ilişki vardır.

Hipotez 13: Üyelerin birlikten memnuniyetleri ile birlik performansı arasında güçlü ve anlamlı ilişki vardır.

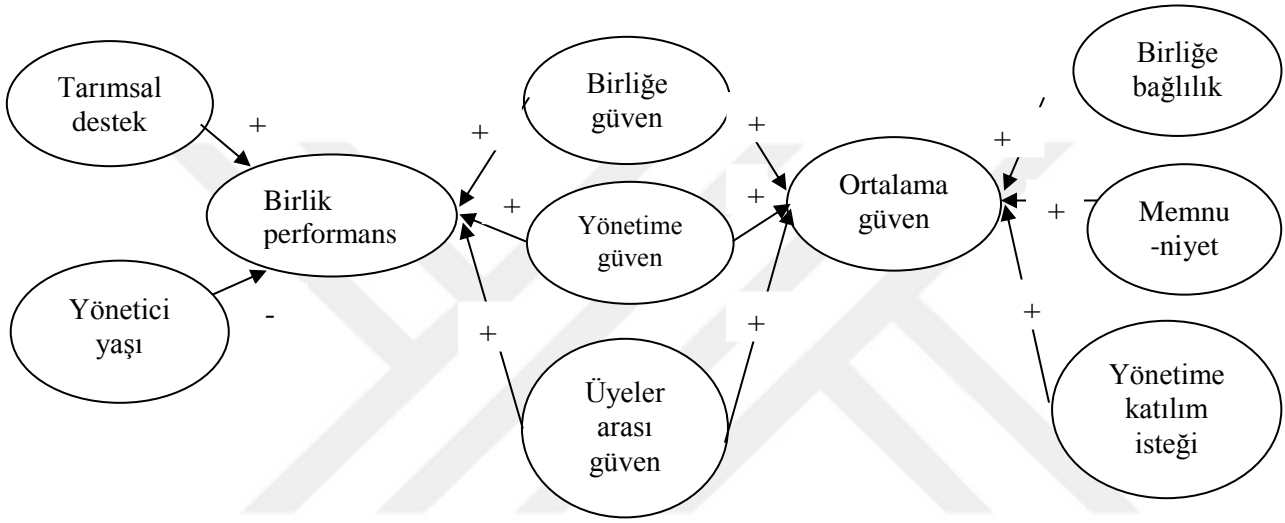
Hipotez 14: Birlik yöneticilerinin yaşı ile birlik performansı arasında negatif yönlü ve güçlü bir ilişki vardır.

Hipotez 15: Tarımsal desteklerin birlik aracılığıyla verilmesi ile üye güveni arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 16: Tarımsal desteklerin birlik aracılığıyla verilmesi ile birlik performansı arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 17: Üyelerin birliğe güveni, yönetime güveni ve üyeler arası güveni ile ortalama güven endeksi arasında pozitif yönlü, anlamlı ve güçlü ilişki vardır.

Hipotez 18: Üyelerin birliğe güveni, yönetime güveni ve birliğe bağlılığı arasında anlamlı ilişki vardır.

Şekil 2.2. Araştırmanın varsayımsal modeli

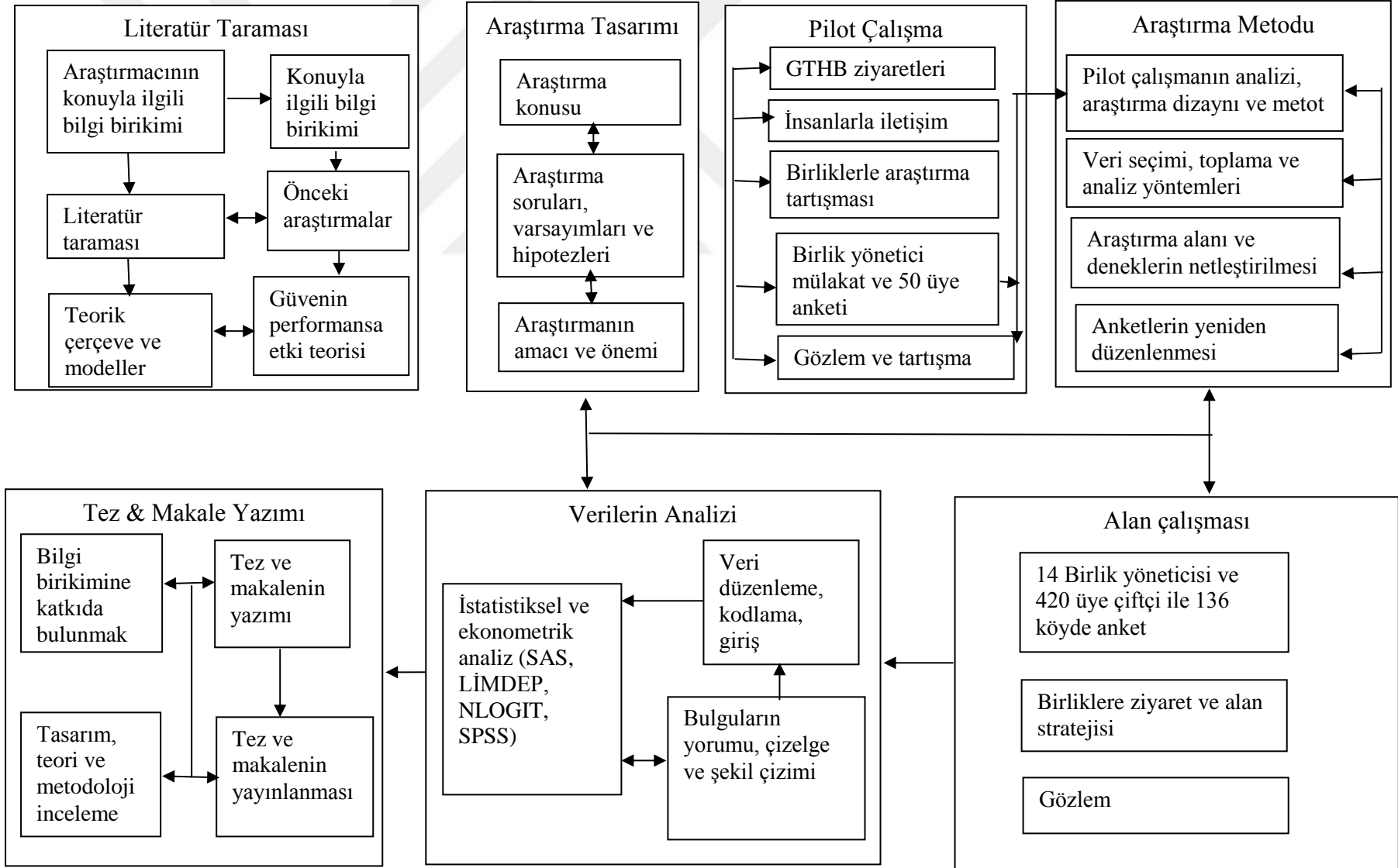
2.1.4. Araştırmanın sınırlılıkları

Bu araştırmada TÜB üyelerinin birbirlerine, birliklerine ve birlik yöneticilerine olan güvenleri araştırıldığı için birlik yöneticileri ve üyelerle anketlerin yapılmasında oldukça titiz çalışılması gerekmiştir. Güven gibi çok hassas bir konunun çalışılmasından dolayı anketlerinin tamamı araştırmacı tarafından mümkün olduğunca birebir ortamlarda üyelerle yapılmıştır. Bundan dolayı, araştırmanın anketleri 10 ay (Nisan 2014-Ocak 2015) gibi çok uzun bir sürede tamamlanabilmiştir. Güven araştırmalarında deneklerin gerçek düşüncelerini alabilmek için anketlerin kişilerle özel yapılmasının çok önemli olduğu belirlenmiştir. Deneklerin üye oldukları Birliklere duydukları güven düzeylerinin sorgulamasında yaşadıkları endişelerin azaltılabilmesi için anket süresi uzatılmış ve üyeye yalnız kalmaya özen gösterilmiştir. Bununla birlikte, deneklerin düşünceleri farklı yerlerde sorulan çapraz sorularla kontrol edilmiştir. Bir üyenin birden fazla birliğe üye olması durumunda, yalnızca bir ürün grubundaki birlikle ilgili görüşleri alınmıştır. Birliklerin yöneticileri ve çiftçi anketlerinde özellikle mali konularda yeterli veya doğru verilerin alınmadığı durumlarda, gelir-giderlerini ortaya koyacak farklı sorular sorulmuş ve araştırmacı tarafından Birlikler ve üyelerin gelir-giderleri ortaya konulmuştur. Alan çalışmalarının çok geniş bir bölgeyi kapsamaması nedeniyle köylere ulaşımında zaman zaman zorluklarla karşılaşmıştır.

2.1.5. Araştırmanın süreci

Araştırma sürecine ilk adım olarak Haziran 2013 tarihinde literatür taraması ile başlanılmıştır. Araştırmacının konu ile ilgili bilgi birikimi ile birlikte mevcut araştırmalardan da yararlanılarak teorik çerçeve oluşturulmuştur. Literatür taraması sonucu araştırmanın temel sorunu ve bu sorunun çözümüne yönelik temel araştırma stratejisi belirlenmiştir. Nisan 2014 tarine kadar bir yandan literatür taramasına devam edilmiş, bir yandan da araştırma tasarımını oluşturmak amacıyla araştırmanın soruları, varsayımları ve hipotezleri belirlenmiştir. Araştırmanın amacı ve önemi netleştirilerek Mart-Nisan 2014 tarihleri arasında pilot çalışması kapsamında alan ziyaretleri yapılarak Birlikler ziyaret edilmiş, yetkili kişilerle gerekli iletişim kurularak araştırma konusu tartışılmış, birlik yöneticileriyle mülakat ve 50 üye ile de ön anket çalışması yapılmıştır. Pilot çalışmadan elde edilen tecrübelerle göre 4 TÜB ve bunların üyesi durumundaki çiftçiler araştırma popülasyonunun dışında

tutulmuştur. Sonuç olarak araştırma Samsun İlindeki 14 T B ve bunların  yeleri arasından seçilen 420 ifti ile yürütülmüştür. Birlik yöneticileri ve seçilen Birlik  yesi çiftçilerle anket çalışmaları esnasında aynı zamanda Birlikler ziyaret edilerek gerekli gözlemlerde de bulunulmuştur. Alan alışması aşaması sona erdikten sonra, gerekli istatistik programları kullanılarak Ocak-Nisan 2015 tarihleri arasında veri girişi gerçekleştirilmiştir. Daha sonra araştırma bulgularına dair  zet çizelgeler ve şekiller oluşturularak gerekli yorumlamalar yapılmıştır. Daha sonraki aşamada ise SAS 9.0 (Statistical Analysis Software), Limited Dependent (LİMDEP) ve Nested LOGIT (NLOGIT) 5 ve SPSS 17 (Statistics Package for the Social Sciences) programları kullanılarak Birliklerde güven ve etkilerine yönelik ekonometrik modeller oluşturulmuş, analiz edilmiş ve gerekli yorumlamalar yapılmıştır. Bu aşamadan sonra ise tezin yazımı gerçekleştirilmiştir (şekil 2.3; izelge 2.1).

Şekil 2.3. Araştırma sürecinde izlenen yol (Demiryürek, 1999'den uyarlanmıştır)

Çizelge 2.1. Doktora tezi araştırma planı

Yıl	Aylar	Literatür Taraması	Araştırma Tasarımı	Pilot Çalışma	Araştırma Metodu	Alan Çalışması	Verilerin Analizi	Tez & Makale Yazımı
2013	Haziran	■ ■	■ ■					
	Temmuz	■ ■	■ ■					
	Ağustos	■ ■	■ ■ ■					■
	Eylül	■ ■ ■	■ ■ ■					■
	Ekim	■ ■ ■	■ ■ ■					■
	Kasım	■ ■ ■	■ ■ ■					■
	Aralık	■ ■ ■	■ ■ ■					■
2014	Ocak	■	■ ■ ■					■
	Şubat	■	■ ■ ■					■
	Mart	■	■ ■	■ ■				■
	Nisan	■		■ ■ ■	■ ■ ■	■ ■ ■		■
	Mayıs	■				■ ■ ■		■
	Haziran	■				■ ■ ■		■
	Temmuz	■				■ ■ ■		■
	Ağustos	■						■ ■
	Eylül	■				■ ■ ■	■	
	Ekim	■				■ ■ ■	■	
	Kasım	■				■ ■ ■	■	
	Aralık	■				■ ■ ■	■	
2015	Ocak	■ ■				■ ■ ■	■ ■ ■	
	Şubat	■ ■					■ ■ ■	■ ■ ■
	Mart	■					■ ■ ■	■ ■ ■
	Nisan	■					■ ■ ■	■ ■ ■
	Mayıs	■					■ ■ ■	■ ■ ■
	Haziran	■					■ ■ ■	■ ■ ■
	Temmuz	■					■ ■ ■	■ ■ ■
	Ağustos	■ ■						■ ■ ■
	Eylül	■ ■		■ ■				■ ■ ■

■ düşük derecede çalışma

■ ■ orta derecede çalışma

■ ■ ■ yoğun çalışma

2.1.6. Veri toplama

Araştırma alanı, bireyselliğin daha başat olduğu ve bu yüzden çiftçilerin bir araya gelmelerinin ve bunun devamının çok daha önemli olduğu Samsun İli olarak seçilmiştir. Samsun ilinde genellikle küçük aile tarım işletmeleri mevcuttur ve genelde tek ürüne dayalı (findık, süt, kırmızı et vb) bir tarımsal üretim söz konudur.

Bu araştırma kapsamında veri toplama yöntemleri olarak anket ve gözlem yöntemi uygulanmıştır. Anket, herhangi bir konu ile ilgili durum ve tutumu belirlemek için düzenlenmiş ayrıntılı ve kapsamlı soru dizisidir. Anket tekniği, uygulama ve değerlendirmelerin özenle yapıldığı durumlarda sonuçları en güvenilir ve hata payı en az olan araştırma tekniği olarak ifade edilmektedir (Aziz, 2008). Soruların hazırlanması aşamasında ise araştırmanın temel ve alt amaçları göz önünde bulundurulmuştur.

Araştırma kapsamında Samsun Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'ndeki yetkili teknik elemanların görüşleri dikkate alınarak aktif olmayan, kapanan ve/veya kapanmak üzere olan TÜB kapsam dışına çıkartılmış ve aktif olan 14 TÜB'nin tamamı araştırma kapsamına alınmıştır. Araştırmanın ana kitlesini, Samsun ilinde bulunan 1 Bal Üreticileri Birliği ve 180 üyesi, 2 Kırmızı Et Üreticileri Birliği ve 900 üyesi, 6 Süt Üreticileri Birliği ve 4.924 üyesi, 3 Organik Fındık Üreticileri Birliği ve 1.970 üyesi, 1 Elma Üreticileri Birliği ve 100 üyesi, 1 Sebze Üreticileri Birliği ve 500 üyesi olmak üzere toplam 14 adet Tarımsal Üretici Birliği ve bu birliklere üye 8.574 çiftçi oluşturmaktadır. Örnekleme alınacak Birlik üyelerinin belirlenmesinde 2013 yılına ait organik fındık ürün grubundaki işletmelerin fındık arazisi miktarları (da), sebze ürün grubundaki işletmelerin sebze arazisi miktarları (da), meyve ürün grubundaki işletmelerin elma arazisi miktarları (da), bal işletmelerinin kovan sayısı (adet) esas alınarak örnek sayısı belirlenmiştir. Fındık, sebze, meyve ve bal ürün grubundaki üyelerin örneğe girecek işletme sayısı Basit Tesadüfi Örnekleme Metodu'na göre aşağıdaki formül yardımıyla hesaplanmıştır (Yamane, 1967).

$$n = \frac{N(zC)^2}{N d^2 + (zC)^2} \quad (2.1)$$

Formülde,

N: Ana kitledeki işletme sayısını,

z: İstenen güven derecesine karşılık gelen standart normal dağılım değerini (1,645),

C: Varyasyon katsayısını (Standart sapma/ortalama),

d: Araştırmada kabul edilen hata payını ($\pm\%10$),

n: Gerekli örnek sayısını ifade etmektedir.

Kırmızı et ve süt ürün grubundaki birlik üyelerinin belirlenmesinde ise Haziran 2014'deki işletmelerindeki hayvan varlığı saptanarak örnek sayısı hesaplanmıştır. Kırmızı et ve süt ürün grubundaki birlik üyelerinin hayvan varlıklarının normal dağılım göstermemesi nedeniyle örnek sayısının hesaplanmasında Tabakalı Örneklemeye Metodu kullanılmıştır (Yamane, 1967).

$$n = \frac{N \cdot \sum(N_h S_h^2)}{N^2 D^2 + \sum(N_h S_h^2)} \quad (2.2)$$

n: Örnek büyüklüğü,

N: Popülasyondaki birim sayısı,

N_h : h'nci tabakanın birim sayısı,

S_h^2 : h'nci tabakanın varyansı,

D^2 : (d^2/Z^2)

d: Araştırmacı tarafından kabul edilebilecek maksimum hata miktarı veya örnek ortalaması ile popülasyon arasındaki fark,

z: Bu hata payına göre standart normal dağılım tablosundaki z değeridir.

Örnek büyüklüğünün tabakalara dağıtılmasında Oransal Tabakalı Örneklemeye Yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemde, her tabakanın örnek büyüklüğü (n_h), o tabakanın popülasyondaki payı (N_h/N) ile orantılı olmak üzere;

$$n_h = \frac{N_h S_h}{\sum(N_h \cdot S_h)} \cdot n \quad (2.3)$$

formülü kullanılarak hesaplanmıştır.

Kırmızı et işletmelerinde 1-59 hayvanı olan işletmeler I. Tabaka, 60-129 hayvanı olan işletmeler II. Tabaka, 130 ve üzeri hayvanı olan işletmeler ise III. Tabaka'yı temsil etmektedirler. Süt işletmelerinde ise 1-24 hayvanı olan işletmeler I. Tabaka, 25-49 hayvanı olan işletmeler II. Tabaka, 50 ve üzeri hayvanı olan işletmeler ise III. Tabaka'yı temsil etmektedirler (Çizelge 2.2). Araştırmada kabul edilen hata payı %10 olup %95 güven aralığında toplam örnek hacmi 420 olarak hesaplanmıştır (Çizelge 2.3). Araştırmanın birincil verileri, belirlenen 420 birlik üyesi üreticilerle Nisan 2014-Ocak 2015 tarihleri arasında yüz yüze yapılan anketlerden elde edilmiştir.

Çizelge 2.2. Tabakalı Örneklem Yöntemi kullanılan ürün grupları

İlçe	Üretici Birliği	Üye Sayısı	Örnek Sayısı	I. Tabaka (1-59 hayvan)	II. Tabaka (60-129 hayvar)	III. Tabaka (130-+ hayvan)
Bafra (19 Mayıs, Alaçam Yakkakent,Çarşamba, Terme, Salıpazarı,Ayvacık,Tekkeköy Canik,İlkadımve Atakum İlçeleri)	Kırmızı Et	700	52	30	11	11
Havza (Vezirköprü, Ladik,Kavak ve Asarcık İlçeleri)		200	15	6	5	4
Toplam		900	67	36	16	15
		Üye Sayısı	Örnek Sayısı	I. Tabaka (1-24 hayvan)	II. Tabaka (25-49 hayvar)	III. Tabaka (50-+ hayvan)
Bafra	Süt	1.778	54	35	5	14
Ladik		1.388	43	35	7	1
Alaçam ve Yakakent		778	24	13	3	8
Terme		480	14	10	2	2
Vezirköprü		200	9	8	1	-
Havza		300	8	5	2	1
Toplam			4.924	152	106	20

Çizelge 2.3. Samsun İli TÜB'nin ürün gruplarına göre örnekleme sayıları

İlçe	Tarımsal Üretici Birliği	Ürün adı	Ürün grubu	Üye sayısı	Örnek sayısı
Terme	Bal Üreticileri Birliği	Bal	Hayvansal	180	40
Bafra (19 Mayıs, Alaçam Yakkakent,Çarşamba, Terme,Salıpazarı, Ayvacık,Tekkeköy,Canik,İlkadım ve Atakum)	Kırmızı Et Üreticileri Birliği	Kırmızı Et	Hayvansal	700	52
Havza (Vezirköprü, Ladik,Kavak ve Asarcık)	Kırmızı Et Üreticileri Birliği		Hayvansal	200	15
Bafra	Süt Üreticileri Birliği	Süt	Hayvansal	1.778	54
Ladik	Süt Üreticileri Birliği		Hayvansal	1.388	43
Alaçam ve Yakakent	Süt Üreticileri Birliği		Hayvansal	778	24
Terme	Süt Üreticileri Birliği		Hayvansal	480	14
Vezirköprü	Süt Üreticileri Birliği		Hayvansal	200	9
Havza	Süt Üreticileri Birliği		Hayvansal	300	8
Çarşamba	Organik Fındık Üreticileri Birliği	Organik Fındık	Meyve	1.447	61
Ondokuz Mayıs	Fındık Üreticileri Birliği		Meyve	320	17
Terme	Organik Fındık Üreticileri Birliği		Meyve	203	14
Terme	Elma Üreticileri Birliği	Elma	Meyve	100	12
Bafra	Sebze Üreticileri Birliği	Sebze	Sebze	500	57
Toplam				8.574	420

2.2. Yöntem

2.2.1. Güvenilirlik analizinde uygulanan yöntem

Örneklem sayısının yeterliliği, Kaiser-Meyer-Olkin Örneklem Yeterliliğinin Ölçümü (KMO, Measure of Sampling Adequacy) ve Bartlett's testleriyle, anket çalışmasının güvenilirliği ise Güvenilirlik (Reliability) Analizi ile test edilmiştir. Araştırmada, bireylerin test sorularına verdikleri cevaplar arasındaki tutarlılığın ölçülmesinde, Cronbach Alfa katsayısından yararlanılmıştır. Cronbach Alfa katsayısı ölçekte yer alan k tane sorunun varyansları toplamının genel varyansa oranlaması ile bulunan bir ağırlıklı standart değişim ortalamasıdır. Alfa katsayısı, 0 ile 1 arasında değişim gösterir ve katsayının 0,80-1,00 arasında olması ölçeğin yüksek derecede güvenilir bir ölçek olduğunun göstergesidir (Şencan, 2005).

KMO değerinin yüksek çıkması, ölçekteki her bir değişkenin ölçekteki diğer değişkenler tarafından mükemmel bir şekilde tahmin edilebileceği anlamına gelir. KMO değerinin 0,9-1,0 arası çıkması mükemmel olduğunun göstergesidir (Bartlett, 1950; Field, 2000). Bu araştırmada KMO değerinin 0,957 olması, örneklemin yüksek derecede yeterli olduğunu göstermektedir (Çizelge 2.4).

Araştırmada güvenilirlik ve geçerlilik analizleri yapılmadan, araştırmanın analiz sonuçlarını yorumlamak doğru değildir. Güvenilirlik, yapılan her ölçüm için gereklidir. Güvenilirlik analizi, anketlerin ya da ölçeklerin özelliklerini ve güvenilirliklerini değerlendiren bir yöntemdir. Yöntemde hesaplanan Cronbach Alfa katsayısının 0,60-0,80 arasında olması ölçeğin oldukça güvenilir olduğunu, 0,80-1,00 arasında olması ise ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğunun göstergesidir (Kalaycı, 2010). Araştırmada Cronbach Alfa katsayısı birliğe güvende 0,848, yönetime güvende 0,790, üyelere güvende ise 0,963 olarak tespit edilmiş olup (Çizelge 2.4), bu katsayılar araştırmanın yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir. Araştırmada güven endeksinin belirlenmesinde 5'li Likert Ölçek tipi sorular kullanılmıştır. Bir araştırmada Likert Ölçek tipi kullanıldı ise maddeler arası korelasyona bakılarak içsel tutarlılık analizinin yapılması gerekli görülmektedir. Sonuç 1'e ne kadar yakın ise iç tutarlılık o kadar yüksektir. İç tutarlılık, Split Half, Guttman, Paralel ve Kesin Paralel yöntemleriyle hesaplanmaktadır. Bu araştırmada iç tutarlılık Split Half yöntemine göre belirlenmiş olup deneklerin anket sorularına

verdikleri cevaplar arasında yüksek derecede tutarlılık olduğu ve soru ortalamaları arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 2.4). Alan çalışması aşamasında, Likert Ölçeği uygulanan kişilerin eğitim düzeyi düşük ve okuma-yazma bilmeyenleri de kapsamı nedeniyle anket soruları birlik üyelerine bizzat araştırmacı tarafından okunmuş ve açıklanmış birlik üyelerinin verdiği cevaplar araştırmacı tarafından anket üzerine geçirilerek araştırmanın güvenilirliği artırılmıştır.

Çizelge 2.4. Örneklem sayısının yeterliliği ve güvenilirlik analizi

Örneklem sayısının yeterliliği			
KMO and Bartlett's test	0,957		
Anket çalışmasının güvenilirliği – İçsel Tutarlılık analizi			
	Cronbach Alfa	Split Half Spearman-Brown	N
Birliğe güven	0,848	0,939	420
Yönetime güven	0,790	0,820	420
Üyelere güven	0,963	0,913	420
Hotelling's T	367,13 (0,000)		

2.2.2. Verilerin analizinde uygulanan yöntem

Birlik yöneticileri ve üyeleri ile doldurulan anket formları kontrol edilmiş ve daha sonra SAS 9.0 programına girilerek analizlere hazır hale getirilmiştir. Ayrıca, ekonometrik analizlerin yapılmasında LIMDEP ve NLOGIT 5 bilgisayar paket programlarından da yararlanılmıştır. Bunun yanı sıra araştırmada anket verilerinin değerlendirilmesinde SPSS 17 programından yararlanılarak frekans dağılımı, yüzde ve aritmetik ortalama gibi tanımlayıcı istatistikler hesaplanmıştır.

İşletmelerde mevcut iş ve irat hayvanları aşağıdaki değerler kullanılarak Büyükbaş Hayvan Birimi (BBHB) cinsinden ifade edilmişlerdir (Çizelge 2.5).

Çizelge 2.5. BBHB hesaplamasında kullanılan katsayılar

Hayvan cinsi	BBHB	Hayvan cinsi	BBHB
Öküz	1,20	Koyun	0,20
İnek	1,00	Kuzu	0,05
Boğa	1,40	Keçi	0,10
Buzağı	0,20	Oğlak	0,05
Dana	0,50	Koç	0,12
Düve	0,70	Kümes hayvanları	0,004
Tosun	0,70	At	1,35
Manda (erkek)*	0,90	Manda (dişi)*	0,75

Kaynak: Erkuş vd, 1995; * RG, 1998.

Araştırmada işletmelerin Gayrisafi Üretim Değeri (GSÜD)'nin hesaplanmasında, işletmenin bir üretim dönemi içinde ürettiği bitkisel ve hayvansal ürünlerin değerine çok yıllık bitkisel ürünler ve hayvanlarda gerçekleştirilen prodüktif kıymet artışları eklenmiştir (Cinemre, 2011).

Varyans analizi (ANOVA), iki ya da daha fazla ortalama arasında fark olup olmadığı ile ilgili hipotezi test etmek için kullanılmaktadır (Kalaycı, 2010). Kruskal-Wallis testi ise ilişkisiz iki ya da daha fazla örneklem ortalamasının birbirinden farklılık gösterip göstermediğini test etmektedir (Büyüköztürk, 2011). Araştırmada ürün grupları arasında incelenen değişkenler açısından farklılık olup olmadığının belirlenmesinde ANOVA ve Kruskal-Wallis testleri kullanılmıştır (Çizelge 2.6).

Korelasyon katsayısı, iki değişken arasındaki ilişkinin düzeyini ve yönünü göstermektedir. Pearson Korelasyon Katsayısı, iki değişkenin süreklilik gösterdiği ve normal dağılıma sahip olduğu durumlarda kullanılırken, Spearman sıra korelasyonu değişkenlerin sürekli dağılıma sahip fakat normal dağılım göstermediği durumlarda kullanılmaktadır. Korelasyon katsayısı -1 ile +1 arasında değer almaktadır ve değer +1'e yaklaşması iki değişken arasındaki ilişkinin güçlü ve pozitif yönlü olduğunu, -1'e yaklaşması ise ilişkinin güçlü ve negatif yönlü olduğunun göstergesidir (Kalaycı 2010; Büyüköztürk, 2011).

Çizelge 2.6. Verilerin analizinde uygulanan yöntemler

Amaçlar	Veriler	Yöntem
Örnekleme	14 TÜB'den elde edilen veriler	4 Basit Tesadüfi ve 2 Tabakalı Örnekleme
Örneklem sayısının yeterliliğinin tespiti	Tüm veriler	KMO and Bartlett's test
Güvenilirlik analizi	Birliğe güven, yönetime güven ve üyeler arası güven	Güvenilirlik (Reliability) Analizi
Gruplar arası farklılık tespiti	Parametrik	ANOVA
Gruplar arası farklılık tespiti	Non-Parametrik	Kruskal Wallis Test
Üye güveninin belirlenmesi	5'li likert ölçek	Endeks/Ortalama/Toplam
Birliklerin performansının belirlenmesi	Finansal performans: 8 değişken Finansal olmayan performans: 14 değişken	Endeks
Güveni etkileyen faktörlerin belirlenmesi	Birliğe güven, yönetime güven, üyeler arası güven ve toplam güven	- OLS Modeli, - Poisson Modeli, - Negative Binomial Modeli, - Sıralı Probit Modeli
Değişkenler arası ilişki	Bağımlı-bağımsız değişkenler	Korelasyon
Birliklere göre üye güvenleri	14 TÜB'nin üye güvenleri	Çok Boyutlu Ölçekleme Analizi

2.2.3. Birliklerin performansının belirlenmesinde uygulanan yöntem

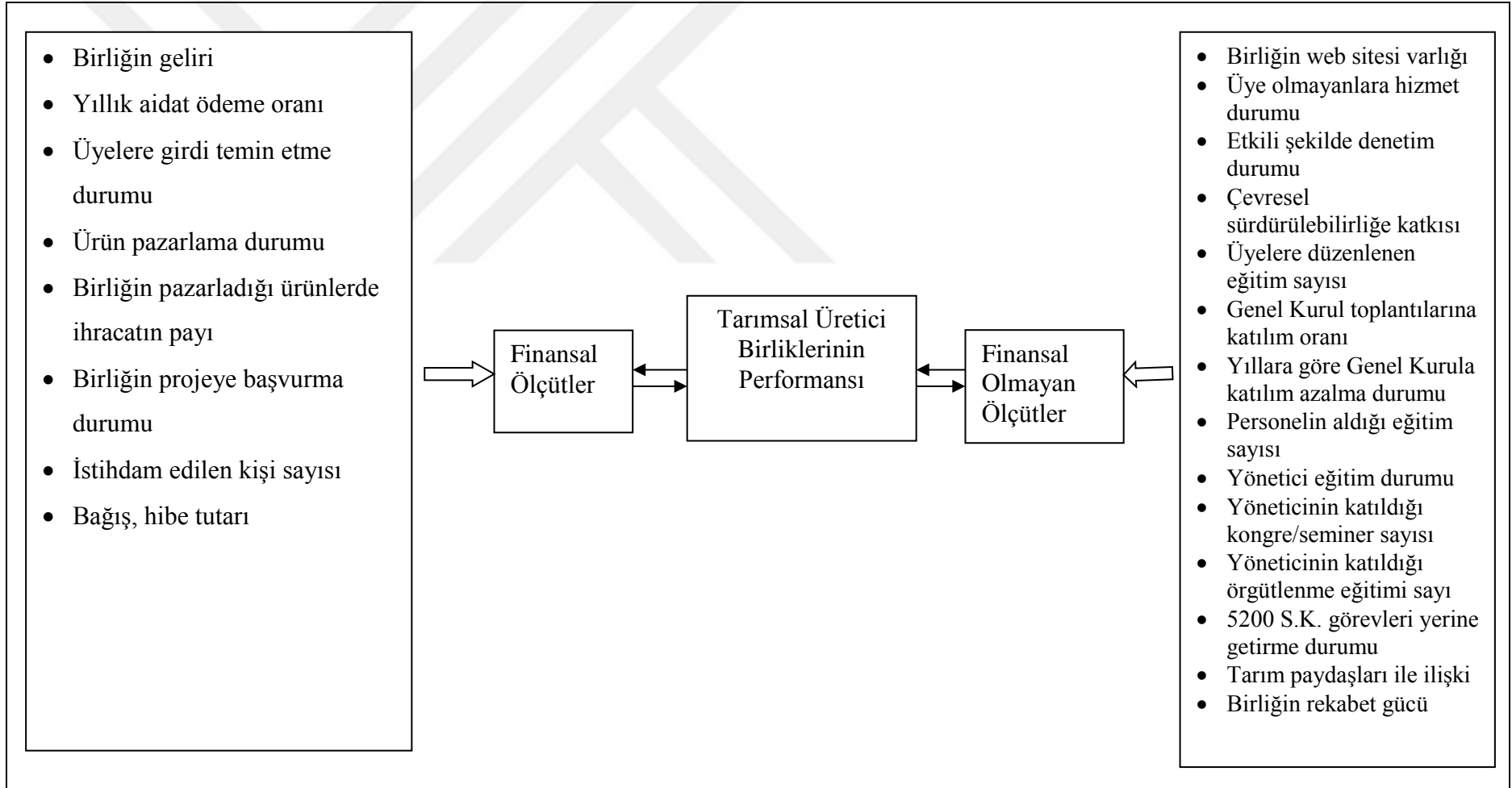
Örgütsel performansın belirlenmesi, çok önemli ve boyutlu bir konuyu oluşturmaktadır. Örgütsel performansın değerlendirilmesinde üç önemli süreç vardır. Bu süreçler; (i) performans kriterlerinin belirlenmesi, (ii) performans kriterlerinin uygulanması ve (iii) performansın ölçümü, analizi ve değerlemesi şeklindedir (Bourne vd, 2000). Örgütsel performansın belirlenmesinde en önemli aşama, performans kriterlerinin belirlenmesidir. Lireratürde örgütsel performans, farklı değişkenler ve yöntemlere göre belirlenmektedir. Araştırmada TÜB'lerinin performansının belirlenmesinde performans endeksinden yararlanılmıştır. Performans endeksi, birlik bazında yöneticilerden toplanan verilerden yararlanılarak hesaplanmıştır. Araştırmada TÜB'lerinin performanslarının belirlenmesinde 8 finansal değişken (Dess and Robinson, 1984; Lerman, 1990; Akalın, 1992; Harris and Fulton, 1996; Trechnter vd, 1997; Yüksel, 2002; Tangen, 2003; Hardesty and Salgia, 2004; Kyriakopoulos vd, 2004; Ebneith and Theuvsen, 2005; Turunç, 2006;

Coşkun, 2007; Soboh vd, 2009; Chibanda vd, 2009; Ölçen, 2012; Şimşek, 2013) ve 14 finansal olmayan değişken (Akalin, 1992; Karami and Moghaddam, 2005; Turunç, 2006; Chibanda vd, 2009; Kılıç Akıncı ve Akıncı, 2010; Şimşek, 2013) olmak üzere toplamda 22 farklı gösterge kullanılmıştır (Çizelge 2.7; Şekil 2.4). Finansal değişkenler; birliğin geliri, üyelerin aidat ödeme oranı, birliğin üyelerine ucuza girdi temin etme durumu, birliğin ürün pazarlama durumu, birliğin pazarladığı ürünlerde ihracatın payı, başvuru proje sayısı, istihdam edilen kişi sayısı, birliğe yapılan bağış ve hibe miktarıdır. Finansal olmayan değişkenler ise; birliğin web sitesi varlığı, üye olmayanlara hizmet sağlama durumu, birliğin etkili şekilde denetlenme durumu, çevresel sürdürülebilirliğe katkısı, üyelere düzenlenen eğitim sayısı, genel kurula katılım oranı, yıllara göre genel kurula katılımın azalma durumu, personelin aldığı eğitim sayısı, yöneticinin eğitim durumu, yöneticinin katıldığı seminer ve fuar sayısı, yöneticilerinin tarımsal örgütlenme ile ilgili bir eğitime katılma durumu, birliklerin 5200 S.K. görevlerini yerine getirme durumu, bölgedeki diğer tarım paydaşları ile ilişkiler ve birliğin rekabet gücüdür (Şekil 2.4; Çizelge 2.7). Belirlenen göstergelere ait endeksler toplanarak Performans Endeksi'ne ulaşılmıştır. Araştırmada ele alınan performans göstergesi, 0 ile 1 arasında değişen nispi endekslere dönüştürülmüş, göstergelere ait en iyi ve en kötü değerler dikkate alınmıştır. Araştırmada gösterge olarak kullanılan değişkenler için en yüksek değer daha yüksek performansı ifade ettiğinde aşağıda verilen 2.4 numaralı formül; düşük değerler daha yüksek performansı ifade ettiğinde ise 2.5 numaralı formül kullanılarak değişkenler nispi endekslere dönüştürülmüştür (Barrera & Saldivar, 2002; Morrissey vd, 2005).

$$1 - \frac{[\text{en iyi değer} - (X)]}{[\text{en iyi değer} - \text{en kötü değer}]} \dots \dots \dots (2.4)$$

$$1 - \frac{[(X) - \text{en iyi değer}]}{[\text{en kötü değer} - \text{en iyi değer}]} \dots \dots \dots (2.5)$$

Eşitliklerde X, gösterge olarak kullanılan değişkene ait değeri ifade etmektedir. Finansal performans için 8, finansal olmayan performans için ise 14 adet göstergeden elde edilen endekslerin %100 üzerinden yorumlanabilmesi için finansal performans endeksi 12,5 ile, finansal olmayan performans endeksi ise 7,1 ile çarpılmıştır. Sonuçta performans için 22 adet göstergeden elde edilen endeksler, toplamı %100'e tamamlanabilmesi için 4,545 ile çarpılarak yüzde olarak toplam birlik Performans Endekslerine ulaşılmıştır.

Şekil 2.4. Birliklerde örgütsel performans ölçümünde kullanılan değişkenler

Çizelge 2.7. Birliklerin örgütsel performans ölçümünde kullanılan değişkenler

Değişkenler	Değişkenlerin Tanımı	Ölçek Birimi	Ölçek Türü	
gelir	Birliğin geliri (2013)	TL/yıl	Finansal Ölçekler	
aidat	Üyelerin aidat ödeme oranı	%		
girdi	Birliğin üyelerine ucuza girdi temin etme durumu	0. Hayır 1. Evet		
pazar	Birliğin ürün pazarlama durumu	0. Hayır 1. Evet		
ihracat	Birliğin pazarladığı ürünlerde ihracatın payı	%		
proje	Başvurulan proje sayısı	Adet		
istihdam	İstihdam edilen kişi sayısı	Kişi		
bagis	Bağış, hibe tutarı	TL		
web	Birliğin web sitesi varlığı	0. Hayır 1. Evet		Finansal Olmayan Ölçekler
uyedgl	Üye olmayanlara hizmet durumu	0. Hayır 1. Evet		
denetim	Birliğin etkili şekilde denetlenme durumu	Skor (1. Kötü, 2. Az, 3. Orta, 4. İyi, 5. Çok iyi) (üye, denetim kurulu, Merkez Birliği, GTHB)		
cevresur	Çevresel sürdürülebilirliğe katkısı	Skor (1. Kesinlikle katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Kararsızım, 4. Katılıyorum, 5. Kesinlikle katılıyorum)		
egitim	Üyelere düzenlenen eğitim sayısı	Kez/yıl		
gkoran	2013 yılı Genel kurula katılım oranı (katılımcı/üye sayısı)	%		
gkaz	Yıllara göre Genel kurula katılım oranı azalma durumu	0. Hayır 1. Evet		
pegtm	Personelin aldığı eğitim sayısı	Kez		
yonegtm	Yöneticinin eğitim durumu	Yıl		
kongre	Yöneticinin katıldığı kongre/seminer/fuar sayısı	Kez/yıl		
ynorgt	Yöneticinin tarımsal örgütlenme ile ilgili bir eğitime katılma durumu	Kez		
5200	Birliklerin 5200 S.K. görevlerini yerine getirme durumu	Skor (1. Kesinlikle katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Kararsızım, 4. Katılıyorum, 5. Kesinlikle katılıyorum)		
iliski	Bölgedeki diğer tarımsal örgütler/GTHB/Merkez Birliği/sosyal çevre/üniversite ile ilişkiler	Skor (1. Yok, 2. Az, 3. Orta, 4. İyi, 5. Çok iyi)		
rekabet	Birliğin rekabet gücü	Skor (1. Kesinlikle katılmıyorum, 2. Katılmıyorum, 3. Kararsızım, 4. Katılıyorum, 5. Kesinlikle katılıyorum)		

2.2.4. Güvenin belirlenmesinde uygulanan yöntem

Bu araştırmada, TÜB'e üye çiftçilerin birbirlerine, birlik yöneticilerine ve birliklerine duydukları güven belirlenmesinde literatürdeki güvenilirliği test edilmiş ölçeklerden yararlanılmıştır. Güvenle ilgili ifadeler konusunda deneklerin düşüncelerinin öğrenilmesi için 5'li Likert ölçek tipi sorulardan yararlanılmıştır (1: Kesinlikle katılmıyorum, ..., 5: Kesinlikle katılıyorum) (Hansen vd, 2002; Österberg & Nilsson, 2009; Zawojka, 2010; Didier, vd, 2012; Lewicka & Krot, 2013).

Araştırmada üyelerin birliğe güvenleri, birliğe bağlılıkları, birlikten memnuniyetleri, birliğin toplumla ilişkileri, birliğin değişim ilkeleri, birlik yöneticilerine güvenleri, diğer birlik üyelerine güvenleri ve birlik yönetimine katılım algılarının sorgulandığı Likert ölçeği tipindeki toplam 115 soru 8 bölüm halinde düzenlenmiştir. Birinci bölümde üyelerin birliğe güvenini ölçmek üzere 16 soru (13 olumlu, 3 olumsuz), ikinci bölümde üyelerin birliğe bağlılıklarını ölçmek üzere 21 soru (18 olumlu, 3 olumsuz), üçüncü bölümde üyelerin birlikten memnuniyetlerini ölçmek üzere 16 soru (13 olumlu, 3 olumsuz) ve dördüncü bölümde üyelerin birliğin toplumla ilişkileri konusundaki düşüncelerini ölçmek üzere 7 soru (5 olumlu, 2 olumsuz) sorulmuştur. Beşinci bölümde üyelerin birliğin değişim ilkeleri konusundaki düşüncelerini ölçmek üzere 9 soru (6 olumlu, 3 olumsuz), altıncı bölümde üyelerin birlik yöneticilerine güvenini ölçmek üzere 21 soru (15 olumlu, 6 olumsuz), yedinci bölümde üyelerin diğer birlik üyelere güvenini ölçmek üzere 20 soru (20 olumlu) ve sekizinci bölümde ise üyelerin birlik yönetimine katılım konusundaki algılarını ölçmek üzere 5 olumlu soru sorulmuştur. Her soru için deneklerin cevapları 5'li Likert Ölçeğine göre olumlu maddeler 1'den (kesinlikle katılmıyorum) 5'e (kesinlikle katılıyorum) olacak şekilde belirlenmiştir. Olumsuz sorular için ise 5'den (kesinlikle katılmıyorum) 1'e (kesinlikle katılıyorum) olacak şekilde düzenlenmiştir. Olumsuz sorular, üyelerin birliklerine güveninde “*Üyelerine menfaat sağlamadığından dolayı birliğin çok yakından takip edilmesinin önemli olduğunu düşünüyorum.*”, “*Birlik üyeleriyle etkileşim halinde değildir.*” ve “*Birlikle etkileşime girdiğimde bir denetleme hissine sahip olduğumu düşünüyorum.*”dur. Üyelerin birliklerine bağlılıklarında “*Bu birlikle bir ilişkide bulunmaya isteksizim.*”, “*Bu birlikle fazla ilgilenmek istemiyorum.*” ve “*Birlikten ayrılmak için çok az alternatiflere sahip olduğumu düşünüyorum.*”dur. Üyelerin birlikten memnuniyetlerinde “*Birlik üyelerinin ihtiyaçlarını karşılamada*

başarısızdır.”, “Birlik ile benim gibi üyeler arasında hiçbir değer oluşturulmadığına inanıyorum.” ve “Siyasi görüş ayrılığı grup birlikteliğini olumsuz etkilemiştir.”dir. Üyelerin birliğin toplumla ilişkileri konusundaki düşüncelerinde “Birlik diğer yardımları vermekten özellikle hoşlanmıyor.” ve “Birliğin üstün olmaya çalıştığını düşünüyorum.”dur. Üyelerin birliklerin değişim ilkeleri konusundaki düşüncelerinde “Uzun süredir üyesi olanlara bile sunduğu iyilik karşılığında bir şeyler umar.”, “Birlik bir şeyler elde edeceğini bildiği zaman benim gibi üyeleriyle uzlaşır.” ve “Birlik menfaat sağlama ihtimali olan kişilere ilgi gösterir.”dir. Üyelerin birlik yöneticilerine güveninde “Mevcut yönetim kendi bildikleri gibi birliği yönetmektedir.”, “Üyeler birliğin kararlarını etkileyemezler.”, “Birkaç yıl öncesi ile karşılaştığımızda yöneticilerin birlik üyelerinin fikirlerini dikkate alıp-almadıklarının bilinmesi daha zordur.”, “Birkaç yıl öncesi ile karşılaştığımızda yöneticilerin ne yaptıklarını takip etmek daha zordur.”, “Yönetimde sorunlar arttığında yönetim değişmelidir.”, “Günümüzde birliğin dışarıdan yönetilmesi üyeler için daha iyi olur.” dur. Üyelerin diğer üyelere güveni ve birlik yönetimine katılım konusundaki algılarında olumsuz soru bulunmamaktadır.

Araştırmada kullanılan anket soruları üyelerin birliklere güven, yöneticilere güven ve üyeler arası güven olacak şekilde düzenlenmiştir (Ek A). Güven katsayısı, 1 ile 5 arasında değişim göstermiş ve katsayının 1'e yaklaşması düşük derecede güvenin, 5'e yaklaşması ise yüksek derecede güvenin göstergesi olmuştur. Araştırmada üyelerin birliğe güveni, birlik yöneticilerine güveni, diğer üyelere güveni ve genel güveni olmak üzere dört farklı güven modeli oluşturularak analize tabi tutulmuştur.

2.2.5. Güveni etkileyen faktörlerin belirlenmesinde uygulanan yöntemler

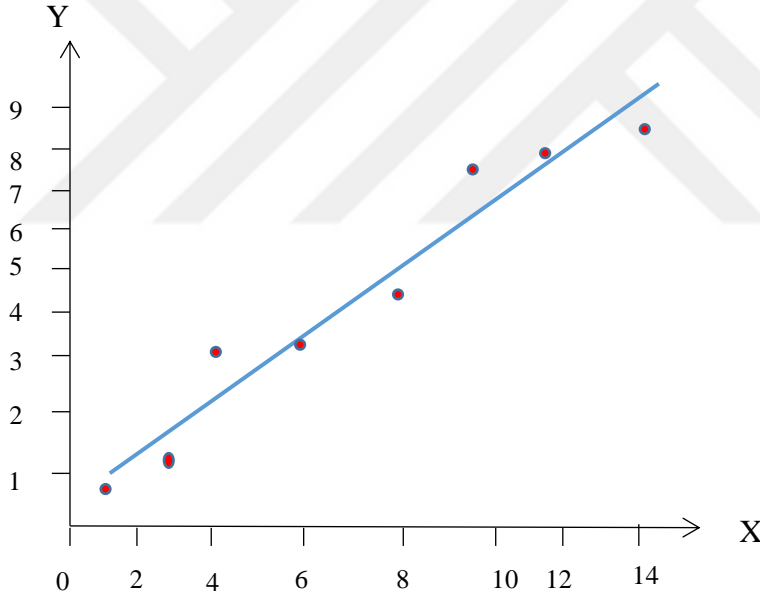
Bu bölümde, güveni etkileyen faktörlerin belirlenmesinde kullanılan yöntemler ortaya konulmuştur. Güveni etkileyen faktörlerin belirlenmesinde kullanılan değişkenlerin tanımı ve ölçek birimi ise Çizelge 2.8'de açıklanmaktadır.

Çizelge 2.8. Güveni etkileyen faktörlerin belirlenmesinde kullanılan değişkenler

	Değişkenler	Değişkenlerin tanımı
	Bağımsız değişkenler	
TÜB değişkenleri	PERFORMS	Üye olunan birliğin performans endeksi (%)
	SUTSIGIR	=Üye süt üretici birliğine üyeyse 1, değilse 0
	KIRMZET	=Üye kırmızı et üretici birliğine üyeyse 1, değilse 0
	BAL	=Üye bal üretici birliğine üyeyse 1, değilse 0
	ORGFİN	=Üye organik fındık üretici birliğine üyeyse 1, değilse 0
	SEBZE	=Üye sebze üretici birliğine üyeyse 1, değilse 0
	ELMA	= Üye elma üretici birliğine üyeyse 1, değilse 0
	GIRAİD	=Üye birliğe giriş aidatı ödemişse 1, ödemişse 0
	GIRDTMN	=Üye birlikten girdi temin ediyorsa 1, etmiyorsa 0
	PAZARLA	=Üye birlik aracılığıyla ürün pazarlıyorsa 1, pazarlamıyorsa 0
	IHRACAT	=Üye birlik aracılığıyla ihracat yapıyorsa 1, yapmıyorsa 0
	EGITKAT	=Üye birlikte eğitime katıldıysa 1, katılmadıysa 0
	BIRUZAK	Birlik-işletme arası mesafe (km)
	ZİYARET	Üyenin birliği ziyaret sıklığı (kez/yıl)
	GENKURK	=Üye birlik genel kuruluna katılıyorsa 1, katılmıyorsa 0
YONDEN	=Üyenin birlik yönetiminde deneyimi varsa 1, yoksa 0	
Tarım işletmesi değişkenleri	BOLGE1	=Üyenin bulunduğu coğrafi bölge 19 Mayıs, Bafra veya Alaçam ilçeleri ise 1, değilse 0
	BOLGE2	=Üyenin bulunduğu coğrafi bölge Atakum, Canik ve Tekkeköy ilçeleri ise 1, değilse 0
	BOLGE3	=Üyenin bulunduğu coğrafi bölge Çarşamba veya Terme ilçeleri ise 1, değilse 0
	BOLGE4	=Üyenin bulunduğu coğrafi bölge Kavak, Ladik, Havza veya Vezirköprü ilçeleri ise 1, değilse 0
	CKS	Üye Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) kayıtlıysa 1, değilse 0, arazi yoksa 2
	HKS	Üye Hayvan Kayıt Sistemine kayıtlıysa 1, değilse 0, hayvan yoksa 2
	AKS	Üye Arı Kayıt Sistemine kayıtlıysa 1, değilse 0, arı yoksa 2
	SIGORTA	=Üye ürüne tarım sigortası yaptırdıysa 1, yaptırmadıysa 0
	TOPUYEL	Üyenin üye olduğu tarımsal örgüt sayısı (adet)
	TOPNUF	Hanehalkı nüfus varlığı (kişi)
	TOPGEL	Üyenin toplam geliri (TL/yıl)
	YABISGUC	Yabancı iş gücü (kişi)
	AILEISG	Aile iş gücü (kişi)
	MEVSIG	Mevsimlik aile işgücü (kişi)
Birlik üyesi değişkenleri	CINSİYET	=Üye cinsiyeti erkekse 1, kadınsa 0
	YAS	Üyenin yaşı (yıl)
	MEDHAL	=Üye medeni hali evliyse 1, bekârsa 0
	SOSGUV	=Üyenin sosyal güvencesi varsa 1, yoksa 0
	OKURYAZ	= Üye eğitim durumu okur yazarsa 1, değilse 0
	ILKOKUL	=Üye eğitim durumu ilkokulsa 1, değilse 0
	ORTAOKUL	=Üye eğitim durumu ortaokulsa 1, değilse 0
	LISE	=Üye eğitim durumu liseyse 1, değilse 0
	UNVERSTE	=Üye eğitim durumu üniversiteyse 1, değilse 0
	MESLEK	=Üyenin asıl işi çiftçiyse 1, değilse 0
DENEYİM	Üyenin tarımsal deneyimi (yıl)	

2.2.5.1. En Küçük Kareler (Ordinary Least Squares (OLS))Yöntemi

Regresyon çözümlemesi, aralarında sebep-sonuç ilişkisi bulunan iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi belirlemek ve bu ilişkiyi kullanarak o konu ile ilgili tahminler ya da kestirimler yapabilmek amacıyla kullanılan istatistiksel bir yöntemdir. Bu çözümleme yönteminde iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişkiyi açıklamak için matematiksel bir model kurulur ve bu model regresyon modeli olarak adlandırılır (Birkes & Dodge, 1993). İki değişken arasındaki regresyon eşitliğinin bulunmasında kullanılan yöntemlerden birisi de En Küçük Kareler (Ordinary Least Squares, OLS) Yöntemi'dir. Bu yöntem, serpilme diyagramındaki noktalara en yakın eğrinin veya doğrunun elde edildiği ve çok sık kullanılan bir yöntemdir (Şekil 2.5). Bu yöntemde çizilen regresyon eğrisi ile gerçek noktalar arasındaki farkların karelerinin toplamının en küçük olması istenmektedir.

Şekil 2.5. Serpilme diyagramı

Regresyon analizi değişkenler arasındaki ilişkinin yapısı ve derecesi ile ilgilenmektedir. Regresyon modeli;

$$Y = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \beta_3 X_3 + \beta_4 X_4 + \dots + \beta_i X_i + u = \beta X_i + \varepsilon_i \quad (2.6)$$

şeklindedir.

Y : Bağımlı (sonuç) değişken olup, belli bir hataya sahip olduğu varsayılır.

X_i : Bağımsız (sebeup) değişken olup hatasız ölçüldüğü varsayılır.

β_0 : Sabit olup $X=0$ olduğunda Y 'nin aldığı değer gösterir.

β_1 : Doğrunun eğimi veya regresyon katsayılarıdır. Regresyon katsayıları olup, X_i 'in kendi birimi cinsinden 1 birim değişmesine karşılık Y 'de kendi birimi cinsinden meydana gelecek değişme miktarını ifade etmektedir.

ε : Şansa bağlı hata değeridir. Yani, bir hata değerinin diğer bir hata değerinden etkilenmediği demektir. Bu varsayım, parametre tahminleri için değil, katsayıların kontrolleri için gereklidir. Burada β_0 ve β_1 değerleri, tüm popülasyon verileri kullanılarak hesaplanan teorik değerlerdir. Ancak, yine de dikkate alınmayan bağımsız değişkenler olabileceğinden, verilerin rassal (şansa bağlı) değişimlerini gösteren hata değeri ε modele eklenmiştir.

Y bağımlı değişkeni, bir raslantı (rasgele) değişkendir, X_i bağımsız değişkeni ise bir raslantı değişkeni değildir. Deney tekrar edildiğinde X_i bağımsız değişkenine ait değerler sabit tutulabilir.

Bağımsız değişkenlere ait gözlemlerin araştırmacı tarafından kontrol edilebildiği veya ihmal edilebilir en küçük bir hata ile ölçüldüğü varsayılmaktadır. Dolayısıyla X_i açıklayıcı değişkeninin her bir değeri için Y 'nin bir olasılık dağılımı mevcuttur. Bu dağılımın ortalaması aşağıdaki gibidir:

$$E(\varepsilon) = 0 \quad , \quad V(\varepsilon) = \sigma^2$$

Y 'nin varyansı X_i 'e bağlı olmamasına karşılık, ortalaması X_i 'in bir doğrusal fonksiyonudur. Hata terimi ε 'nin birbirinden bağımsız olduğu varsayımı yapıldığı için, bağımlı değişken Y için de bu özellik geçerli olacaktır. Yani; Y 'ye ait gözlemler arasında da ilişki yoktur.

Denklemden yer alan β_0 ve β_1 terimlerinin değerlerini bulmak için kullanılan OLS yönteminin temelini, toplam sapmaların karelerinin toplamını en küçük yapacak değerlerin bulunması oluşturmaktadır (Ryan, 1997).

β_0 ve β_1 parametrelerine, regresyon katsayıları denilir. β_1 eğim parametresi, X_i değişkeninde bir birimlik değişime karşılık Y değişkenine ait dağılımın ortalamasında meydana getireceği değişimdir. β_0 kesişim parametresi ise, $X_i=0$ olduğunda Y bağımlı değişkenine ait dağılımın ortalamasını vermektedir.

β_0 ve β_1 tahmini, OLS Metodu kullanılarak yapılmaktadır. Bu yöntemde esas, serpmeye diagramında görülen tüm noktalar için doğruya uzaklıklarının bulunması ve bunların toplamının minimize edilmesidir.

2.2.5.2. Sayma Sayılar (Count Data) Modelleri

2.2.5.2.1. Poisson Regresyon Modeli

Negatif olmayan bağımlı değişken türü, negatif olmayan tamsayı değerler (0,1,2,...) alabilen bir sayma değişkenidir. Doğrusal regresyon için standart normal dağılım varsayımı geçerlidir. Normallik varsayımı geniş aralıkta değerler alan sürekli bağımlı değişkenler için uygundur. Bir sayma değişkeni ise normal bir dağılıma sahip olamaz, çünkü normal dağılım tüm değerleri alabilen sürekli değişkenler içindir. Sayma değişkeni çok az değerler alırsa, dağılım normalden çok farklı olabilir ve veri için nominal dağılım Poisson dağılımıdır (Wooldridge, 2013).

Poisson Regresyon, Lojistik Regresyondan sonra en genel olan ikinci genelleştirilmiş doğrusal modeldir. Bağımlı değişken oluş sayısı (count) ile belirtilen bir veri olduğunda, yani belirli bir zaman ya da yerde olan olayların sayısı olduğunda Poisson regresyon kullanılmaktadır. Bu modelde,

$$y_i \sim \text{Poisson}(\mu_i) \quad i=1, \dots, N \quad (2.7)$$

olduğu varsayılmakta ve açıklayıcı değişkenlerin bir vektörü ile ortalama μ_i arasında bir ilişki kurulmaya çalışılmaktadır.

Poisson Regresyon Analizi, bağımsız (açıklayıcı) değişkenler ile sayımla elde edilen bağımlı değişken arasındaki ilişkiyi açıklayan bir çözümleme yöntemidir. Poisson Regresyon Analizindeki temel alınan, Y_i bağımlı değişkeninin kesikli bağımsız Poisson rastlantı değişkeni olmasıdır. Kesiklilikten dolayı normallik varsayımının sağlanmaması nedeniyle klasik doğrusal regresyon analizine alternatif olarak gösterilen yöntemlerden birisidir (Frome vd, 1973; Frome, 1983).

Poisson Regresyon Modeli, Poisson dağılımının ortalamasına göre belirlenir ve model;

$$\Pr(y_i | x_i; \beta) = \frac{e^{-\lambda_i} \lambda_i^{y_i}}{y_i!} \quad (2.8)$$

$$E(y_i | x_i) = V(y_i | x_i) = \lambda_i = e^{x_i \beta}$$

şekindedir (Cameron & Trivedi, 1986).

Poisson Regresyon'da, Poisson dağılımından gelen en temel özellik olan dağılımın ortalama ve varyansının birbirine eşit olması özelliğidir. Ancak, teorikte bu bilgi, her ne kadar böyle kabul edilse de, pratikte elde edilen sayıma dayalı veriler çoğunlukla bu özelliği taşımamaktadır. Yani; sayıma dayalı elde edilen verilerin ortalaması ve

varyansı birbirine eşit olmayacak, bu da “aşırı yayılım (overdispersion)” adı verilen bir durumu ortaya çıkaracaktır (Cox, 1983).

Poisson Dağılımı, bilindiği üzere tek parametrelili bir dağılımdır ve genel anlamda tek parametrelili dağılımlarda varyans değeri, ortalamadan etkilenir. Ortalamayı etkileyen ise gözlem değerleridir. Gözlem değerlerinin yapısına göre Poisson Dağılımı, aşırı yayılım gösterecektir. Aşırı yayılım durumu, modelde istenmeyen sorunlara yol açabilmektedir. Bunlardan bir tanesi modelin açıklayıcılık gücünün zayıf olmasıdır. Eğer ki modelin açıklayıcılık gücü zayıf ise aşırı yayılım durumundan şüphe duyulması gerekmektedir. Aşırı yayılımın nedenleri olarak; verilerin küme küme toplanması, genel varsayımlardan bağımsızlığın sağlanmaması, model için önemli açıklayıcı değişkenlerin gözle alınmaması veya bu önemli açıklayıcı değişkenlerin modelden çıkartılması belirtilebilir. İstenmeyen sorunlardan bir tanesi de; klasik regresyondaki açıklanamayan kısmın olabildiğince küçük olmasıdır.

Poisson regresyonda aşırı yayılım durumu meydana geliyorsa, bu sıkıntıyı gidermek için Negatif Binom, Poisson Ters Gaussian ve Genelleştirilmiş Poisson Regresyon Modelleri geliştirilmiştir (Frome & Checkoway, 1985).

2.2.5.2.2. Negative Binomial Regresyon Modeli

Poisson modellerinde bağımlı değişkenin ortalama ve varyansının eşit olma durumu genelde sağlanamamakta ve daha çok varyansın ortalamadan büyük olduğu durumlarla karşılaşmaktadır. Bu durumlarda da, Negatif Binomial Regresyon uygulanmaktadır.

Genelde, sayma verilerinin istatistiksel bir modeli için temel olarak kullandığı dağılım negatif binomialin parametrelendirilmesidir. Geleneksel negatif binomial log bağı, $\ln(\mu)$ ve üstel ters bağlantı $\exp(x'\beta)$ almak için kanonik ve ters bağ değerlerini değiştirmektedir. Negatif binom, bu formda parametrelendirildiğinde doğrudan Poisson Modeli ile ilgili olur.

Poisson dağılımının aşırı yayılım gösterdiği durumlarda ortalamanın kuadratik bir fonksiyonu olarak kabul edilen negatif binomial modeli kullanılmaktadır. Modeldeki aşırı yayılım katsayı tahmini etkilemez fakat, tahminin standart hatasını etkilediğinden modelin güvenilirliğini yükseltir.

Negatif binomial regresyon, poisson regresyona alternatif olarak kullanılmaktadır. Bu iki yöntem, aynı bağlantı fonksiyonunu (log) kullanarak model uyumu yapar.

Aynı veri setine Poisson ve Negatif Binom Regresyonu uygulandığında, bazen negatif binom ile yapılan uyumda sapma ölçütü daha küçük olmaktadır (Lawless, 1987).

Bağımlı değişkenin dağılımı negatif binom dağılımıyla değiştirildiğinde Poisson dağılımındakinden daha fazla yayılım olması sağlanır. Varyansın farklı değer alabilmesine yönelik olarak parametre tahminlerinin etkinliğini sağlayan bir model olarak geliştirilmiş olan negatif binomial regresyon varyansın ortalamadan büyük değer aldığı durumlarda kullanılan dağılımlardan biridir.

$$y \sim \text{Poisson}(\lambda)$$

ve λ , gama dağılımına sahip rastgele bir değişken olsun.

$$y/\lambda \sim \text{Poisson}(\lambda)$$

$$\lambda \sim \text{Gamma}(\alpha, \beta)$$

Gamma (α, β) ortalaması $\alpha\beta$ ve varyansı $\alpha\beta^2$ olan gama dağılımıdır. Yoğunluk;

$$P(\lambda) = \frac{1}{\beta^\alpha} \lambda^{\alpha-1} \exp\left(-\frac{\lambda}{\beta}\right)$$

için 0 ve $\lambda > 0$ 'dır. Sonra y 'nin şartsız dağılımının negatif binom olduğu görülür.

Bu dağılımın fonksiyonu aşağıdaki gibidir.

$$P(y) = \frac{\Gamma(\alpha+y)}{\Gamma(\alpha)y!} \left(\frac{\beta}{1+\beta}\right)^y \left(\frac{1}{1+\beta}\right)^\alpha, y = 0, 1, \dots, P, \alpha > 0 \quad (2.9)$$

Dağılımın ortalama ve varyansı şu şekildedir (Lawless, 1987);

α aşırı yayılımın ölçüsüdür. Eğer $\alpha=0$ ise model basit poisson regresyona indirgenir.

$$\begin{aligned} E\{Y\} &= E\{E(y/\lambda)\} = E\{E(y/\lambda)\} = \alpha\beta \\ \sigma^2\{y\} &= E\{\sigma^2\{y/\lambda\}\} + \sigma^2\{E\left(\frac{y}{\lambda}\right)\} \\ &= \sigma^2\{\lambda\} + E\{\lambda\} \\ &= \alpha\beta + \alpha\beta^2 = \alpha\beta(1+\beta) \end{aligned} \quad (2.10)$$

Bir regresyon modeli oluşturmak için $\mu=\alpha\beta$ ve $\kappa=1/\alpha$ parametrelerinin terimleri ile negatif binom dağılımı oluşturulabilir. Bu yüzden,

$$E\{Y\} = \mu \text{ ve } \sigma^2\{y\} = \mu + \kappa\mu^2$$

dir. y 'nin dağılımı;

$$P(y) = \frac{\Gamma(\kappa^{-1}+y)}{\Gamma(\kappa^{-1})y!} \left(\frac{\kappa\mu}{1+\kappa\mu}\right)^y \left(\frac{1}{1+\kappa\mu}\right)^{1/\kappa} \quad (2.11)$$

κ , 0 'a yaklaşırken bu ifade Poisson(μ)'ye yaklaşır.

Regresyon amacı için;

$$y \sim \text{Negbin}(\mu, \kappa)$$

olduğunu varsayalım ve log-bağ fonksiyonu;

$$\log \mu_i = \eta = x_i^T \beta$$

olup negatif binomial dağılım da poisson regresyon ile aynı bağ fanksiyonunu kullandığı için aşağıdaki gibidir.

$$\begin{aligned} g(\mu) &= \text{Log}(\mu) = b_0 + b_1 x_1 + \dots + b_m x_m \\ \mu &= e^{b_0 + b_1 x_1 + \dots + b_m x_m} \\ \mu &= e^{x^T \beta} \quad (x^T = [1 \ X_1 \ X_2 \ X_3]) \\ e_i &= \frac{Y_i - \hat{\mu}_i}{\sqrt{V(Y_i)}} = \frac{Y_i - \hat{\mu}_i}{\sqrt{\hat{\mu}_i + \hat{\mu}_i^2 / k}} \quad X^2 = \sum e_i^2 \end{aligned} \quad (2.12)$$

Poisson-Gamma karma dağılımının diğer bir ismi ‘Negatif Binom Dağılım’ olarak da ifade edilmektedir (Cameron & Trivedi, 1986).

2.2.5.3. Sıralı Probit Modeli

İki ve daha fazla bağımlı değişkenin açıklanmaya çalışıldığı çalışmalarda, tahmin için kullanılan kümülâtif dağılım fonksiyonunun “normal dağılım”a ait olduğu kabulü yapılması durumunda, Probit Model ortaya çıkmaktadır (Greene, 2002; Wooldridge, 2002). Probit Modelin yazılımı da gizil (latent) değişken varsayımına göre yazılmaktadır ve aşağıdaki gibidir (Greene, 1997):

$$Y^* = X_i' \beta + \varepsilon_i \quad i=1, \dots, T \quad Y^* = X \beta + \varepsilon_i \quad (2.13)$$

Y^* gözlenemez gizli değişkeni ifade etmektedir ve gözlenen y değişkeninin Y^* değişkeninden türetildiği varsayılır. X açıklayıcı değişkenler vektörünü, hata terimini ifade eden ε 'nın standart normal dağılım gösterdiği varsayılır. $J+1$ düzeyli gözlenen y değişkeni gözlemlenemeyen Y^* değişkeni yardımıyla şu şekilde tanımlanır:

$$\begin{aligned} y=0 & \quad \text{eğer } Y^* < \mu_0=0 \\ y=1 & \quad \text{eğer } \mu_0 < Y^* < \mu_1 \\ y=2 & \quad \text{eğer } \mu_1 < Y^* < \mu_2 \\ \dots & \\ \dots & \\ y=J & \quad \text{eğer } \mu_{j-1} < Y^* \end{aligned} \quad (2.14)$$

Eşitlikte (2.14) yer alan μ_j 'ler modeldeki eşik değerlerini ifade etmektedir. Probit Model'de her bir kategorinin tercih edilme olasılıkları açık bir şekilde aşağıdaki gibi yazılır:

$$P(y=0/X) = P\{ Y^* = X_i' \beta + \varepsilon_i \leq \mu_0 \}$$

$$\begin{aligned}
&= P \{ \varepsilon_i \leq \mu_0 - X'_i \beta \} \\
&= \int_{-\infty}^{\mu_0 - X'_i \beta} \phi(\varepsilon_i) d\varepsilon_i
\end{aligned} \tag{2.15}$$

$$\begin{aligned}
P(y=1/X) &= P \{ \mu_0 < Y^* = X'_i \beta + \varepsilon_i \leq \mu_1 \} \\
&= P \{ \mu_0 - X'_i \beta < \varepsilon_i < \mu_1 - X'_i \beta \} \\
&= \int_{\mu_0 - X'_i \beta}^{\mu_1 - X'_i \beta} \phi(\varepsilon_i) d\varepsilon_i
\end{aligned} \tag{2.16}$$

...

$$\begin{aligned}
P(y=j/X) &= P \{ Y^* = X'_i \beta + \varepsilon_i > \mu_{j-1} \} \\
&= P \{ \varepsilon_i > \mu_{j-1} - X'_i \beta \} \\
&= \int_{\mu_{j-1} - X'_i \beta}^{+\infty} \phi(\varepsilon_i) d\varepsilon_i
\end{aligned} \tag{2.17}$$

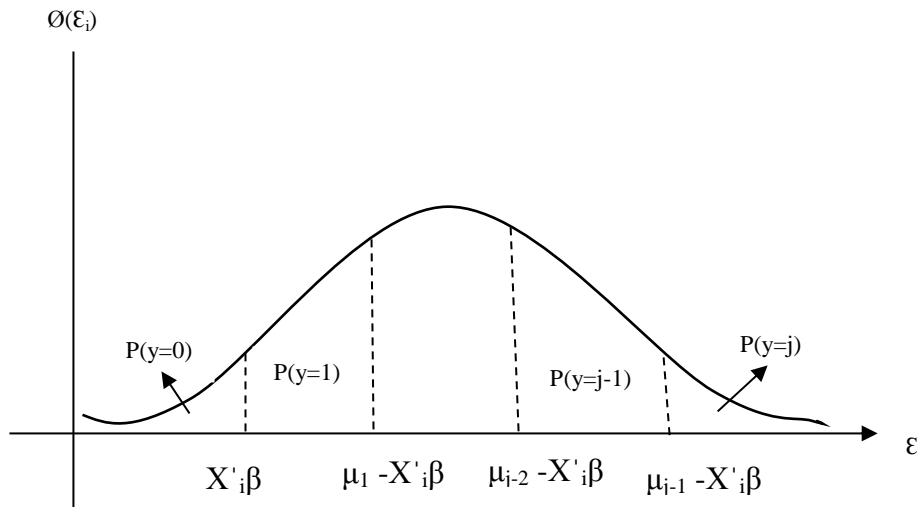
Hata teriminin fonksiyonunu ifade eden $\phi(\varepsilon_i)$, hatalar standart normal dağıldığı için standart normal yoğunluk fonksiyonudur. Olasılık fonksiyonlarının kapalı bir şekilde gösterimi daha yaygın ve anlaşılırdır. Bu gösterim aşağıdaki gibidir:

$$\begin{aligned}
P(y=0) &= \Phi(-X'_i \beta) \\
P(y=1) &= \Phi(\mu_1 - X'_i \beta) - \Phi(-X'_i \beta) \\
P(y=2) &= \Phi(\mu_2 - X'_i \beta) - \Phi(\mu_1 - X'_i \beta)
\end{aligned} \tag{2.18}$$

...

$$P(y=j) = 1 - \Phi(\mu_{j-1} - X'_i \beta)$$

Genel formülde tüm olasılıkların pozitif olabilmesi için eşik değerlerinin $\mu_0 < \mu_1 < \dots < \mu_{j-1}$ kısıtını sağlaması gerekmektedir. Elde edilen olasılıkların grafiksel ifadesi aşağıdaki Şekil 2.7'deki gibidir:

Şekil 2.6. Sıralı Probit Model'de olasılıkların gösterimi

Modelin kestirimi, en yüksek olabilirlik (maksimum likelihood) yöntemiyle gerçekleştirilir. Olasılık denkleminin açıklayıcı değişkenlere göre alınan türevleri, açıklayıcı değişkenlerin bu olasılıklar üzerindeki marjinal etkilerini verir (Tansel & Gögür, 2004). Sıralı Probit modelinin istatistiksel olarak genel anlamlılığının kabul edilebilirliğini ve elde edilen denklemin açıklayıcılığını test edebilmek için Olabilirlik Oranı “Likelihood Ratio” (LR) hipotez testi kullanılmıştır. En yüksek olabilirlik “Maksimum Likelihood” (ML) yöntemiyle model tahmin edilirken, hem kısıtlı, hem de kısıtsız ML tahmin edicisi kullanılarak logaritmik olabilirlik (Log-L) fonksiyonu maksimize edilir (Verbeek, 2002).

Araştırmada güven endeksi, Ek A’da verilen üye anketinde birliğe güven (D1), yönetime güven (D6) ve üyeler arası güven (D8) bölümlerindeki 5’li likert sorularına verilen cevaplara göre belirlenmiştir. Güven endeksi, her bir üye için ayrı ayrı elde edilmiştir. Güven endeksinin <2,5 olması durumu düşük güven, 2,5-3,5 olması durumunda orta düzeyde güven ve >3,5 olması durumu ise yüksek düzeyde güven şeklinde sınıflandırılmıştır (Çizelge 2.9).

Çizelge 2.9. Üye güven endeksi dağılımı

Kod	Tanım	Frekans	Yüzde	Kümülatif yüzde
D ₀	Düşük düzeyde güven	120	28,57	28,57
D ₁	Orta düzeyde güven	79	18,80	47,37
D ₂	Yüksek düzeyde güven	220	52,38	100,0
D	Ortalama güven	420	100,0	-

2.2.6. Birliklere göre üye güvenlerinin gruplandırılmasında uygulanan yöntem:

Çok Boyutlu Ölçekleme Analizi (Multidimensional Scaling)

Çok Boyutlu Ölçekleme Analizi (Multidimensional Scaling, MDS), birimler ya da değişkenler arasındaki benzerlikler ya da farklılıklardan oluşan uzaklık değerlerine dayalı olarak bu gözlemlerin n boyutlu uzaydaki gösterimini elde etmeyi amaçlayan bir matematiksel veri indirgeme tekniğidir (Kruskal & Wish, 1978). Diğer bir deyişle MDS, nesnelere arasındaki ilişkilerin bilinmediği, fakat aralarındaki uzaklıkların hesaplanabildiği durumlarda uzaklıklardan yararlanılarak nesnelere arasındaki ilişkileri ortaya koymaya yarayan istatistiksel bir yöntemdir (Kalaycı, 2010).

MDS, n tane nesne (birey ya da gözlem) ya da birim arasındaki p değişkene göre belirlenen uzaklıklara dayalı olarak nesnelere k boyutlu ($k < p$) bir uzayda

gösterimini elde etmeyi amaçlayan ve böylece nesnelere arasındaki ilişkileri belirlemeye yarayan bir yöntemdir. Yöntem, "k" boyutlu bir uzayda gösterilebilen nesnelere orjinal konumlarına çok yakın bir biçimde daha az boyutlu (2, 3 vb.) kavramsal bir uzayda göstererek nesnelere arası ilişkileri belirlemeye yardımcı olmaktadır. Yöntemin genel amacı, mümkün olduğunca az boyutla, uzaklık değerlerini kullanarak nesnelere yapısını orjinal şekle yakın bir biçimde ortaya koymaktır. Bu nedenle boyut indirgemeyi amaçlayan bir analizdir (Özdamar, 2004; Kalaycı, 2010). Bu yöntem ile çok boyutlu veri matrisindeki nesne veya bireyler arasındaki karmaşık ilişkilerin daha kolay anlaşılabilir ve açıklanabilir boyutlara indirgenmesi sağlanabilmektedir. Verinin dikkatten kaçmasını engelleyen çıkarımlarda bulunmayı sağlayan önemli bir veri indirgeme yöntemidir (Kachigan, 1991).

MDS yönteminde veriler nicel, ikili, frekans, isimsel ve sıralı değişkenler olabileceği gibi farklı ölçüm birimlerine de sahip olabilirler. Bu durum, MDS analizi sonuçlarını önemli derecede etkileyeceğinden, elde edilen sonuçlar gerçek durumu yansıtmayabilir. Bu olumsuzluğu gidermek amacıyla verilerin skor değerlere veya standart değerlere dönüştürülmesi önerilmektedir. MDS analizi, nesne ya da birimlerin birbirine benzerliği temeline dayandığından birimlerin birbirlerine benzerliğinin ölçülebilmesi önemlidir. Veri türüne bağlı olarak, değişik benzerlik ölçüleri kullanılabilir. Benzerlik ya da farklılık ölçütlerinden hangisinin kullanılacağı konusunda teknik nedenlerden dolayı, genellikle farklılığın kullanılması tercih edilmektedir. Çünkü, birimler arasındaki bu uzaklık ilişkisi, dolaysız ve pozitifdir. Yani, yüksek değerdeki farklılık daha kolay algılanmayı sağlamaktadır.

MDS analizi, nesnelere arasındaki benzerlik, uzaklık ya da farklılık bilgilerini kullanarak grafiksel bir görünüm elde etmek için geliştirilmiştir. Bu grafiksel görünümde nesnelere arasındaki uzaklıklar hesaplanırken uzaklık fonksiyonundan yararlanılmaktadır. MDS'nin temel kavramı, uzaklık ölçüsüdür. MDS yönteminde, kullanılacak veri tipinin hangi ölçek türüne göre belirlendiği oldukça önemlidir. Bu yöntemde, uzaklıklar matrisi kullanılarak çözüme ulaşılması nedeniyle, veri tipine uygun uzaklık matrislerinin oluşturulması gerekmektedir. Çeşitli veri tipi ölçütlerine göre kullanılacak uzaklık hesaplama yöntemleri Çizelge 2.10'da özetlenmektedir (Bülbül & Köse, 2010).

Çizelge 2.10. Veri tipi ve uzaklık elde etme yöntemleri

Veri Tipi Ölçeği	Uzaklık Elde Etme Yöntemleri
Aralık/oran	Öklit, Karesel Öklit, Chebychev, Blok, Minkowski uzaklıkları
İkili (binary)	Öklit, Karesel Öklit, Size Difference, Pattern Difference, Varyans, Lance-Williams
Sayım değerleri (count)	Ki-kare, Pi-kare

Nesneler arası uzaklıkların belirlenmesinde, üç boyutlu gösterimden iki boyutlu ya da iki boyutlu gösterimden tek boyuta geçildiğinde, uzaklıkların gösteriminde bilgi kaybı yaşanmaktadır. Bu kayıp veya bu kaybın gösterilmesinde yaşanan sıkıntı, stress olarak adlandırılmaktadır. Bir alt boyuta geçildiğinde stress artmakta olup bunun nedeni temsiliyetteki doğruluğun kaybedilmesidir (Kachigan, 1991).

Orijinal uzaklıklar ile gösterim uzaklıkları arasındaki uygunluk, stres ölçüsü ile test edilmektedir. Gösterim uzaklıkları, orijinal uzaklıklara göre farklı yöntemlerle hesaplanmaktadır. Stress istatistiği, gösterim ölçüleri ile orijinal ölçüler arasındaki farkların gösterim uzaklıklarına oranının karekökü alınarak hesaplanmakta ve veri uzaklıkları ile gösterim uzaklıkları arasındaki uygunluğu belirtmektedir. Uyumun veya uyum iyiliğinin ölçüsü olan stres değeri, analizde önemli bir yere sahiptir. Stres değeri, aşağıdaki gibi hesaplanır (Şahin vd, 2006):

$$Stress = \sqrt{\frac{\sum \sum (d_{ij} - \hat{d}_{ij})^2}{\sum (d_{ij})^2}} \quad (2.19)$$

Genellikle 0,15'ten küçük stres değeri, başarılı olarak kabul edilmektedir. Daha büyük değerlerde ise verinin gösteriminde çarpıklık olduğu kabul edilmektedir. Stres değerinin büyüklüğüne göre gösterim uzaklıklarının orijinal uzaklıklara uyumluluğu Çizelge 2.11'de yer almaktadır.

Çizelge 2.11. Stress Değerleri ve Uyumluluk Seviyeleri

Stress değeri	Uyumluluk
$\geq 0,20$	Uyumsuz gösterim
$0,10 < 0,20$	Düşük uyum
$0,05 < 0,10$	İyi uyum
$0,025 < 0,05$	Mükemmel uyum
$0,00 < 0,025$	Tam uyum

Stres istatistiği dışında MDS’de yaygın kullanılan bir diğer uygunluk ölçütü R^2 olup korelasyon katsayısının karesi (squared correlation coefficient) olarak ifade edilmektedir. Bu değer %60’tan büyük olması durumunda, gösterim uzaklıklarının orijinal uzaklıklara uyumluluğunun makul olduğu (yöntemin uygulanabileceği) kabul edilmektedir.

MDS, metrik ve metrik olmayan ölçekleme yöntemleri olmak üzere ikiye ayrılabilir. Orijinal MDS programı metrik olmayan bir tasarıma sahip olup, metrik olmayan girdi gerektirmekte ve metrik olmayan (sınıf/düzye) çıktıları elde edilmektedir. Analiz edilecek verilerin ölçüm düzeyi sınıflayıcı veya sıralayıcı ise metrik olmayan, aralık veya oran ölçeği ise metrik ölçekleme yöntemi kullanılmaktadır (Kalaycı, 2010).

Kantitatif verilerde kullanılan metrik ölçeklemede birimler ve nesnelere elde edilen gözlem değerleri arasındaki benzerlik ve farklılıklar, doğrudan uzaklık değerleri olarak ele alınmaktadır. Metrik olmayan ölçeklemede ise uzaklıkların sayısal değerleri yerine büyüklük sıralarının kullanımı söz konusudur. Metrik olmayan ölçeklemede uzaklıklar matrisi değil, farklılık ölçümleri (ya da benzerlik) matrisi ele alınmaktadır. Bu yaklaşımda kullanılan genel algorithmada analitik bir çözüm mümkün olmadığından, stress değeri yenileme (iteratif) bir yaklaşımla minimize edilmeye çalışılmaktadır (Tatlıdil, 2002).

Sonuç olarak hesaplamaların basitliğine karşın uzaklık fonksiyonunun monoton dönüşümünün sağlıklı olmaması nedeniyle metrik yöntemler pek yaygın kullanılmamaktadır. Öte yandan, elde sadece benzerlik/farklılık ölçümlerinin olması durumunda, sıra, kayıp ya da eksik gözlemler olması durumlarında daha iyi sonuçlar vermesi nedeniyle metrik olmayan ölçekleme yöntemleri tercih edilmektedir (Tatlıdil, 2002).

3. TARIMDA ÜRETİCİ ÖRGÜTLENMESİ

3.1. Dünyada Üretici Örgütlenmesi

Örgütler, dünyanın birçok ülkesinde bireyler ve dolayısıyla toplumun daha iyi bir hayat sürdürmelerine katkı sağlamaktadırlar. Uluslararası Kooperatifler Birliği (ICA), dünyadaki kooperatifleri birleştiren, temsil eden ve onlara hizmet sunan bağımsız bir sivil toplum örgütüdür. ICA, 1895 yılında kurulmuş olup ekonominin tüm sektörlerinde etkinlik gösteren 85 ülkeden 221 kooperatif üyesi bulunmaktadır (ICA, 2015). Arjantin'de 12.670, Belçika'da 29.933, Brezilya'da 7.600, Kolombiya'da 8.124 ve İran'da 130.000 kooperatif bulunmaktadır (ICA, 2011). Dünyada yaklaşık 800 milyon kişi kooperatiflere üye durumundadır. Asya'da 45,3 milyon kişi, Arjantin'de 9,3 milyon kişi (nüfusun %23,5'i), Brezilya'da 7,6 milyon kişi, Kanada'daki nüfusun %70'i, Çin'de 150 milyon kişi, Fransa'da 23 milyon kişi (nüfusun %38'i), Almanya'da 20 milyon kişi, İspanya'da 6,7 milyon kişi (nüfusun %15'i), Norveç'te 2 milyon kişi (nüfusun %41,7'si) kooperatiflere ortaktır. Kooperatifler, dünyada yaklaşık 100 milyon kişiye istihdam sağlanmaktadır (ICA, 2011).

Dünyadaki tarımsal kooperatiflerin sayısının yaklaşık 569 bin olduğu tahmin edilmektedir (UN, 2009). Kore'deki tarımsal kooperatifler, 2 milyon'dan fazla (tüm çiftçilerin %90'ı) ortağa sahiptir. Slovenya'da tarımsal kooperatiflerin üretimdeki payları sütte %72, sığırdada %79, buğdayda %45 ve patatesten ise %77'dir. Norveç'te ise tarım kooperatiflerinin pazardaki payları çiğ sütte %96, peynirde %55, yumurta ve kürkte %70'den fazla ve tohumda %52'dir. Japonya'da tarımsal kooperatifler 90 milyar dolar ciroyu çiftçilerin %91'i ile gerçekleştirmişlerdir (ICA, 2011).

Dünyada en fazla toplam ciro elde eden en büyük kooperatifler 670 milyar \$ ile ABD (Amerika Birleşik Devletleri)'de bulunmaktadır. İkinci sırayı 377 milyar \$ ile Fransa takip etmektedir. Türkiye ise 1 milyar \$ ciro ile 30. sırada yer almaktadır (Çizelge 3.1).

Çizelge 3.1. Dünyada cirosu 100 milyon \$'dan daha fazla kooperatiflere sahip ülkeler

Sıra	Ülkeler	Ciro (milyar \$)	Sıra	Ülkeler	Ciro (milyar \$)
1	ABD	669.86	17	Belçika	29.47
2	Fransa	377.13	18	İsveç	26.61
3	Japonya	360.54	19	Avustralya	17.48
4	Almanya	291.73	20	Singapur	14.41
5	Hollanda	132.56	21	Brezilya	7.22
6	İspanya	85.21	22	Polonya	5.46
7	İngiltere	83.48	23	Hindistan	5.07
8	İsviçre	78.62	24	İrlanda	4.88
9	Finlandiya	66.13	25	Kolombiya	4.46
10	Danimarka	64.85	26	Arjantin	3.63
11	İtalya	54.92	27	Çek Cumhuriyeti	2.31
12	Güney Kore	54.44	28	Malezya	1.98
13	Kanada	51.19	29	Suudi Arabistan	1.50
14	Norveç	33.35	30	Türkiye	1.06
15	Avusturya	33.25	31	Diğer ülkeler	7.13
16	Yeni Zelanda	33.07			

Kaynak: ICA, World Co-operative Monitor, 2015.

Dünyadaki kooperatiflerin %27'si tarım sektöründe bulunmaktadır. Otuz ülkedeki 523 tarım kooperatifinin toplam cirosu 598.9 milyar \$'dır. Şekil 3.1'de dünyadaki tarım ve gıda sektöründeki kooperatiflerin en yaygın olduğu ülkelerin ABD, Kanada, Kolombiya, Brezilya, Fransa, Almanya, Danimarka, İngiltere, İspanya, İtalya, Avusturya, Norveç, Finlandiya, İsveç, Polonya, Hindistan, Güney Kore, Japonya, Avustralya, Yeni Zelanda ve Türkiye olduğu görülmektedir (ICA, 2015).

Şekil 3.1. Dünyada tarım ve gıda sektöründe kooperatiflerin en yaygın olduğu ülkeler (ICA, 2015)

Dünyadaki en büyük 30 tarım kooperatifi Çizelge 3.2’de verilmektedir. İki bin oniki yılına göre dünyadaki en büyük tarım kooperatifi Japonya’daki Zen-Noh Kooperatifi 56 milyar \$ ciroya sahiptir. Dünyadaki en büyük 30 kooperatifinin %53’ü Fransa’da bulunmakta ve bu kooperatiflerin en büyüğü 7.48 milyar \$ ciro ile IN VIVO kooperatifidir. Dünyadaki en büyük tarım kooperatiflerinin ABD %20’sine, Almanya %13’üne, Hollanda %10’una, Danimarka ise %10’una sahiptir. Geriye kalan tarım kooperatifleri ise eşit oranlarda Güney Kore, Yeni Zelanda, İsveç, Kanada, Hindistan ve İtalya’da bulunmaktadır (ICA, 2012).

Çizelge 3.2. Dünyadaki en büyük 30 tarım kooperatifi

	Kooperatif Adı	Ülke	Ciro (milyar \$)
1	Zen-Noh	Japonya	56.85
2	NH Nonghyup	Güney Kore	50.71
3	CHS INC.	ABD	40.60
4	Fonterra Cooperative Group	Yeni Zelanda	16.26
5	Land O'lakes, INC.	ABD	14.12
6	Baywa Group	Almanya	13.90
7	Royal Frieslandcampina	Hollanda	13.60
8	Dairy Farmers Of America	ABD	12.14
9	Arla Foods Amba	Danimarka	11.16
10	LeverandØrselskabet Danish Crown Amba	Danimarka	10.29
11	Growmark, INC.	ABD	10.06
12	Agravis Raiffeisen AG	Almanya	9.38
13	SUEDZUCKER	Almanya	9.23
14	Forfarmers Group	Hollanda	8.66
15	DLG Group	Danimarka	8.59
16	IN VIVO	Fransa	7.48
17	Tereos	Fransa	6.65
18	Terrena	Fransa	5.91
19	DMK Deutsches Milchkontor GMBH	Almanya	5.81
20	Floraholland	Hollanda	5.80
21	SODIAAL	Fransa	5.75
22	Lantmännern	İsveç	5.62
23	VIVESCIA	Fransa	5.25
24	La Coop Federee	Kanada	4.98
25	AG Processing INC.	ABD	4.92
26	AGRIAL	Fransa	4.76
27	Indian Farmers Fertiliser Cooperative Limited (IFFCO)	Hindistan	4.65
28	AXÈRÉAL	Fransa	4.49
29	MFA	ABD	4.22
30	Agricola Tre Valli	İtalya	4.14
Toplam			365.97

Kaynak: ICA, 2012.

3.1.1. Dünya'daki tarımsal üretici örgütlenmesi içerisinde tarımsal üretici birlikleri

Tarımsal örgütlerin hepsi çiftçiler için var olmasına rağmen, çıkarları çatışabilmektedir. Üretici birlikleri ile kooperatifler arasındaki çatışmanın derecesi tarımsal ürün işleme ve ürün pazarlama sürecine katılım seviyelerine göre değişmektedir. Kanada'da 1956 yılında hükümet tarafından çıkarılan Tarımsal Pazarlama Kanu'nun kabulü ile kooperatiflerin pazardaki önemi azalmıştır. Ayrıca

Kanun, tarımsal kooperatifleri ürün pazarlama şartları ve fiyatlarını üretici birlikleriyle görüşmek zorunda bırakmıştır. Bu da, tarımsal kooperatifler ve üretici birlikleri arasında çatışmalara sebep olmaktadır. Tarım sektöründe pazarlama zincirinin önemli halkası olarak diğer paydaşlarla birlikte kooperatifler ve üretici birliklerinin beraber yer alması yönünde çalışmalar bulunmaktadır (Doyon, 2002).

Amerika Ulusal Üreticiler Birliği (National Farmers Union, NFU) 33 eyalette 21 devlet kuruluşları ve 3 bölgesel örgüt aracılığıyla 200.000 çiftçiyi temsil etmektedir. NFU'nun özellikle genç çiftçilere yönelik eğitim programları bulunmaktadır ve en fazla öncelik ve tarımsal destek üretici birliklerine üye olan genç çiftçilere verilmektedir. Ayrıca, genç çiftçilere birlik içerisinde sorumluluk kazandırmak için daha büyük teşvik verilmektedir. Üretici Birlikleri, tarım politikalarının oluşturulmasında etkin rol alırken öncelikli hedeflerinden birisi de birliğin genişlemesi için üye sayılarını bir önceki yıla göre artırmaktır. Üretici Birlikleri, üyelerini bütçe konusunda bilgi edinmeleri için birlik başkanları veya yöneticileriyle iletişime geçmelerini teşvik etmektedirler. Üretici Birliğinin girdi temini ve ürün pazarlama gibi hizmetleri sağlamaları, örgütler ve üyeleri için çok önemlidir. Üretici Birlikleri, ortak çıkarları bulunan bölgelerindeki diğer tarım paydaşları ve tarım kooperatifleri ile işbirliği halindedirler. Üretici Birlikleri ile birlikte çalışan kooperatiflerde üyelerin bağlılığı oldukça yüksektir (NFU Policy, 2015).

İrlanda'daki İrlanda Çiftçiler Birliği (Irish Farmers' Association, IFA), ürün bazlıdır ve 88.000'in üzerinde üyesi bulunmaktadır (IFA, 2015). Afrika'da ürün veya ürün grubu (kırmızı et, tahıl, patates, vs.) olarak kurulan çalışma grupları ve birlikleri, yerel üretici birliklerini oluşturmaktadır. Afrika'da ulusal üretici birlikleri ile ulusal kooperatifler işbirliği içerisinde hizmet vermektedirler (AFASA, 2015).

Norveç'te ise ürün bazlı (tavuk, sebze, meyve, yumurta, patates, tahıl vd) kurulan Üretici Birlikleri, tarım koşullarını iyileştirmek ve modern toplumda tarımın önemini savunmak için çalışmaktadırlar. Tarım politikalarına yön veren bir kuruluş olan birliklerin üyelerine sağladığı hizmetler fazladır. Norveç Üretici Birliği (Norwegian Farmers' Union, NFU)'nin 60.000 'den fazla üyesi, 540 yerel şubesi ve 18 bölgesel birliği bulunmaktadır. Ülkenin her yerinde hizmet veren bölgesel birlikler, siyasi partilerden bağımsız olarak faaliyetlerini sürdürmektedir ve hükümetle tarımsal destekler ve fiyatlarla ilgili yıllık görüşmeler yapmaktadırlar (NFU, 2015).

İngiltere'deki Üretici Birlikleri de, ürün bazlı kurulmaktadırlar. Birliklerin amaçları; çiftçiler ve diğer tarım paydaşları arasında işbirliğini kolaylaştırarak tarım ve

çiftçilerin çıkarlarını korumak, ülke tarımının sorunlarını anlamak ve bu amaçla bilgi ve fikirlerin yayılması ve değişimi için imkan yaratmak, tarım ile ilgili tüm kurum ve kuruluşlara çiftçileri temsil etmek, üyeler arasında işbirliğini sağlamak ve üyelerin ürünlerinin pazarlamasını desteklemek, tarım ile ilgili konularda üyelerine hizmet vermek, İngiltere Parlamentosu ve Avrupa Parlamentosu dahil hükümete temsilciler, tartışmalar ve diğer yollarla üyelerin görüşlerini de alarak tarımın sorunlarını analiz etmek ve sunmak, birliğin üyelerinin fayda veya muhtemel çıkarlarını desteklemek için tarımla ilgili diğer kuruluşlarla işbirliği sağlamaktır. İngiltere’de tarım kooperatifleri ile üretici birlikleri sıkı işbirliği içerisindeyler (Ovens, 2014; UK, 2015).

İsviçre Üretici Birlikleri’nin (Swiss Farmers’ Union, SFU) amaçları ise politika oluşumu, üretken ve çok fonksiyonlu tarım, adil/değer üretici fiyatları, ekonominin diğer sektörleri ile karşılaştırılabilir bir çiftçi geliri, uzun vadeli planlama güvenliği, aile çiftçiliğini koruma, tarım ürünleri için dengeli ve şeffaf bir piyasa, genç çiftçiler için iyi bir eğitim, İsviçreli çiftçilere olumlu kamu imajı sağlamaktır. Birliklerin görevleri ise, tarımda politika önermek, bir bütün olarak sektörü etkileyen pazar ve fiyat sorunları ile ilgilenmek, hükümetle ilişkiler kurmak, pazarlama (tanıtım ve reklam), tarımsal eğitimlerin organizasyonu sağlamak, tarım aileleri için hizmet vermek, piyasa paydaşları ile iletişim kurmak ve korumaktır (SFU, 2015).

3.2. AB’de Üretici Örgütlenmesi

AB, tarımsal örgütlenmenin en güçlü olduğu ve geliştiği ülkeleri kapsamaktadır. AB’de özellikle tarım sektörüne yönelik politikaların oluşturulmasında tarımsal örgütler, önemli bir araç olarak kullanılmaktadır.

AB’de üretici örgütleri; üretim, hasat, depolama, paketleme ve ürünlerini pazarlama konularında birlikte hareket eden üreticilerden oluşan, gönüllülük esasına dayalı olarak kurulmuş, yönetimin genel amaçlarına katkı sağlayan ve ilgili üye devlet tarafından tanınmış olan tüzel kişiler olarak tanımlanmaktadır (AB Komisyonu, 2015).

Avrupa’daki 300 binden fazla kooperatifin yarısı tarım sektöründe faaliyet göstermekte ve bir çok tarımsal ürün kooperatifler tarafından pazarlanmaktadır. Hollanda’da sütün %97’si, Almanya’da sütün %76’sı, hububatın %70’i, yaş meyve ve sebzenin %60’ı, tüm tarım ürünlerinin %55’i, Danimarka’da et ve süt üretiminin

%98'i, İspanya'da ise zeytinyağının %75'i kooperatifler tarafından üretilip pazarlanmaktadır. Portekiz'deki tarımsal kredilerin %66'sı, tarım kredi kooperatifleri tarafından verilmektedir. Fransa ve Hollanda'daki kooperatif bankaları, en büyük beş banka arasında yer almaktadır (Yıldırım, 2005).

AB'de ekonomik ve sosyal alanda kooperatifler önemli bir yere sahip olup, ekonomik işletmelerin bir türü olarak değerlendirilmektedirler. AB'de 250.000 kooperatif bulunmaktadır. Ayrıca, 5,4 milyon kişiye iş imkânı sunan kooperatifler, istihdam bakımından da son derece önemlidirler. Bu işletmeler, AB'de 163 milyondan fazla ortağın hayatını etkilemektedir (AB Komisyonu, 2011).

General Committee for Agricultural Cooperation in the European Union-AB Tarımsal Kooperatifçilik Genel Komitesi (COGECA), AB'deki çiftçileri ekonomik olarak temsil eden bir kuruluştur. Altı üye ile kurulan COGECA'nın üye sayısı bu güne kadar 6 kat artarak 35 tam üye ve 4 bağlı üyeye ulaşmıştır. Kırkbinden daha fazla tarım kooperatifinin çıkarlarını temsil eden COGECA, 300 milyar €'yu aşan yıllık ciroyuyla 660 bin kişiye de istihdam sağlanmaktadır (COGECA, 2015).

AB'deki tarım kooperatiflerinin ekonomide büyük öneme sahip olup tarımsal girdi arzında %50'nin üzerinde, tarımsal ürünlerin toplanmasında, işlenmesinde ve pazarlanmasında ise %60'ın üzerinde paya sahiptir (COGECA, 2010).

Danimarka'da büyük gıda üreten işletmelerin önemli kısmı, çiftçi kooperatifleridir. Çiftçiler değer zincirindeki pozisyonunu güçlendirmek için 150 yıldan beri kooperatifleşmektedirler. Bu işletmeler dünyanın en büyük ihracatçıları arasında olup, bir üye-bir oy, demokratik kontrol, gönüllü ve serbest üyelik gibi kooperatifçilik ilkelerine göre işletilmektedirler. Bugün Danimarka'nın en büyük işletmeleri arasında kooperatiflerin cirosu ülkenin GSYİH (Gayri Safi Yurt İçi Hasıla)'nın %10'unu oluşturmaktadırlar (DK, 2014).

AB'de bazı ülkelerde tarım kooperatifleri ile ilgili istatistikler incelendiğinde, Almanya'da 44,5 milyar €'luk ciro sağlayan yaklaşık 3.000 tarım kooperatifinin 1.800 bin üyesi bulunmakta ve bu kooperatifler 101 bin kişiye istihdam sağlamaktadırlar. Tarımsal kooperatiflerin Yunanistan, İspanya, İtalya, Fransa ve Almanya'da daha fazla olduğu, Fransa'da 150 bin, İspanya'da ise 94 bin kişiye istihdam sağlandığı görülmektedir (Çizelge 3.3).

Çizelge 3.3. AB’de bazı ülkelerde tarım kooperatifleri

Ülkeler	Çiftçi sayısı (bin)	Kooperatif sayısı	En az bir kooperatife üye çiftçi oranı (%)	Üye sayısı (bin)	Maaşlı çalışan sayısı (bin)	Ciro (milyar €)
Almanya	349,0	2.994	--	1.807,0	101,5	44,5
Portekiz	409,0	905	--	1.044,9	18,1	2,6
İspanya	1.160,3	3.898	--	972,3	94,1	18.889
Yunanistan	750,0	6,170	--	714,0	--	1,0
Fransa	916,0	3.000	75,0	580,0	150,0	80,0
İtalya	866,6	3.620	--	497,5	65,5	25,5
Avusturya	187,0	1.049	--	405,93	24,1	--
İsveç	67,0	30	--	275,0	35,0	--
Finlandiya	65,0	46	75,0	183,0	39,0	14,0
İrlanda	128,8	150	100,0	181,0	36,5	12,5
Hollanda	75,2	--	--	156,7	--	39,2
Slovenya	--	76	--	16,5	3,0	0,68
Litvanya	--	201	--	8,7	1,2	--
Letonya	8,4	107	21,0	7,6	0,5	0,25
Çek Cumhuriyeti	134,0	596	55,7	--	--	--

Kaynak: COGECA, 2010 verilerinden derlenmiştir.

--: Veri elde edilemedi.

AB’de toplam cirolarına göre en büyük 25 tarım kooperatifleri sıralandığında, kooperatiflerin %24’ünün Almanya’da, %20’sinin Fransa’da, %16’sının Danimarka’da, %12’sinin Hollanda’da, %12’sinin İrlanda’da, %8’inin İsveç’te ve %4’ünün ise Finlandiya, İtalya ve Avusturya’da olduğu belirlenmiştir. AB’nin en büyük tarım kooperatiflerinin %32’si süt, %28’i ihtiyaç maddeleri, %16’sı kırmızı et, %8’i tahıl, %8’i çok amaçlı, %4’ü orman, %4’ü ise bahçe bitkileri ve şeker konularında faaliyet göstermektedirler. Toplam 105,806 milyar € ciroya sahip olan bu kooperatiflerin 344,967 bin üyesi bulunmakta ve 239,363 bin kişiye istihdam sağlamaktadırlar (Çizelge 3.4).

Çizelge 3.4. AB’de en büyük 25 tarım kooperatifi (gösterge: ciro)

	Kooperatif adı	Ülke	Faaliyet alanı	Ciro (milyar €)	Üye çiftçi (bin)	İstihdam (bin)
1.	FrieslandCampina	Hollanda	Süt	9,481	15,837	20,568
2.	Bay Wa	Almanya	İhtiyaç maddeleri	8,795	--	15,540
3.	VION, Son en Breugel	Hollanda	Et	8,540	--	35,583
4.	Metsäliitto	Finlandiya	Orman	6,434	129,270	17,540
5.	Arla Foods	Danimarka- İsveç	Süt	6,200	7,625	16,200
6.	Danish Crown	Danimarka	Et	6,000	10,700	23,500
7.	AGRAVIS	Almanya	İhtiyaç maddeleri	5,811	--	4,000
8.	Union IN VIVO	Fransa	Tahıl, İhtiyaç maddeleri	5,200	--	1,500
9.	KERRY	İrlanda	Süt	4,700	9,700	22,300
10.	DLG	Danimarka	İhtiyaç maddeleri	4,600	28,000	5,000
11.	FloraHolland	Hollanda	Bahçe bitkileri	4,074	5,124	3,555
12.	TERRENA	Fransa	Çok amaçlı	3,900	27,500	9,900
13.	TEREOS	Fransa	Şeker	3,800	9,500	9,000
14.	Lantmännen	İsveç	Tahıl, yem	3,656	37,000	10,500
15.	SODIAAL	Fransa	Süt	2,746	13,000	7,700
16.	Nordmilch	Almanya	Süt	2,500	7,989	7,989
17.	DLA (Den Lokale Andel)	Danimarka	İhtiyaç maddeleri	2,450	20,000	2,300
18.	Agricola Tre Valli	İtalya	Et, yem	2,332	--	--
19.	Humana Milchunion	Almanya	Süt	2,200	5,000	5,000
20.	GLANBIA	İrlanda	Süt	2,200	18,600	4,900
21.	RWZ Rhein-Main	Almanya	İhtiyaç maddeleri	2,119	--	--
22.	Irish Dairy Board	İrlanda	Süt	2,110	0,070	3,788
23.	Westfleisch	Almanya	Et	2,008	--	--
24.	RWA	Avusturya	İhtiyaç maddeleri	2,000	122,00	13,000
25.	Coopagri	Fransa	Çok amaçlı	1,950	--	--

Kaynak: COGECA, 2010 verilerinden derlenmiştir.

--: Veri elde edilemedi.

3.2.1. AB’de Tarımsal Üretici Birlikleri

AB’de üretici birliklerinin görevleri; tarım politikalarının oluşmasına katkı sağlamak, üreticilerin haklarını savunmak ve çıkarlarını korumak, tarımsal üretimin gelişmesi için üyelere teknik ve ekonomik yönden yönlendirici yardımlarda bulunmak, tarım

kooperatifleri ve diğ er tarım paydaşları ile yurt iç i ve yurt dış ı düzeylerde işbirliğinde bulunmak, genç çiftçilerin tarıma yönlendirilmesini sağlamak, eğitim ve yayım hizmeti sunmak, üyeler arasında işbirliğini sağlamak, üreticilere girdi temin etmek, tarım ürünleri için dengeli ve şeffaf bir piyasa oluşturmak, ürün fiyatlarının oluşmasında etkili olmak, ürün pazarlamada yönlendirici olmak şeklindedir (WFO, 2015).

Avrupalı çiftçiler, daha 1958 yılında örgütlenmenin önemini kavramış ve ilk organizasyon olarak Tarımsal Organizasyonlar Komitesi'ni (COPA) kurmuşlardır. AB'de kuvvetli bir örgütlenme yapısı olup AB'ye üye her ülkenin kendine göre tarımsal örgütlenme yapısı söz konusudur (Sayın & Sayın, 2004; Yercan, 2007).

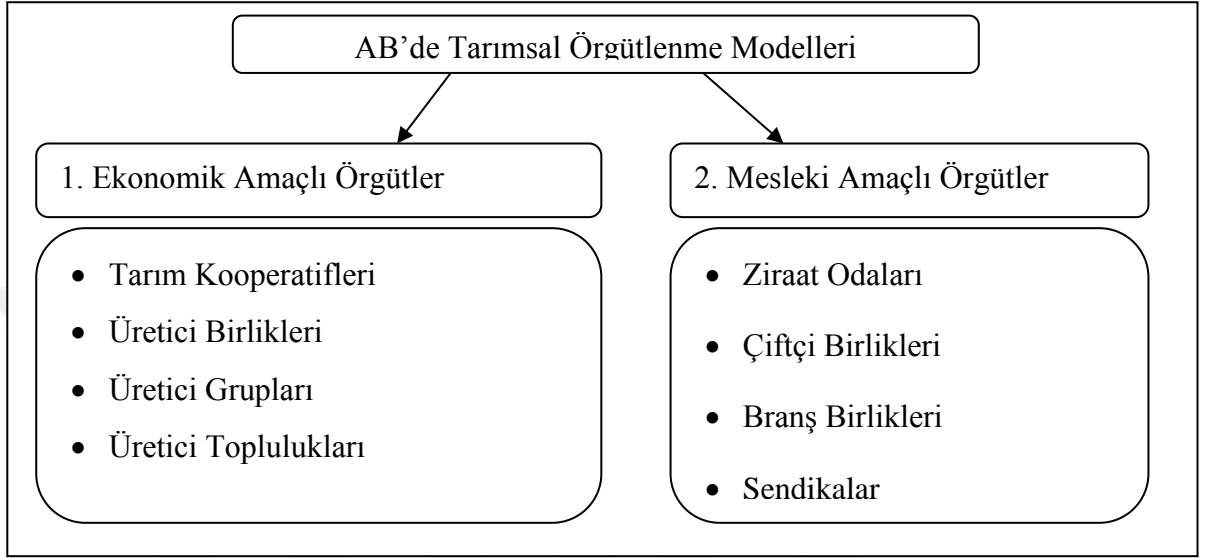
İngiltere ve İsviçre'de ürün bazlı kurulan Üretici Birlikleri, özellikle tarım politikalarının belirlenmesinde ve üreticileri yönlendirmede etkili olmaktadır (Ovens, 2014; SFU, 2015; UK, 2015).

Litvanya'daki en büyük 12 tarım örgütünün %42'sini tarımsal üretici birlikleri oluşturmaktadır. Bu tarımsal üretici birliklerinin tamamının faaliyet alanı hayvancılıktır. Toplam 11 milyon € ciroya sahip olan tarımsal üretici birliklerinin pazar payı %5,4'dür ve 1.110 bin kişiye istihdam sağlamaktadırlar (COGECA, 2010).

İngiltere'deki tarımsal üretici birliklerinde üyelik aidatı arazi miktarına/hayvan sayısına göre değişmektedir ve tarımsal destek alabilmek için birliklere üye olma zorunluluğu bulunmamaktadır. Birlikler üyelerine girdi temini sağlarken, pazarlamada dolaylı olarak rol almaktadırlar. Ayrıca üyelerine sürekli olarak eğitim vermekte, tavsiyelerde bulunmakta, gazete çıkarmakta ve üyelerin sorunlarına çözüm bulmaktadırlar. TÜB'leri ürünü kendi mülkiyetine alamamakta ve aynı şekilde birlik mülkiyetine mülk satın alamamaktadır (Ovens, 2014).

AB ülkelerinde kendi koşullarına uygun örgüt tipleri bulunmaktadır (Şekil 3.2). Ekonomik amaçlı kurulan örgütler olarak üreticilerin ekonomik çıkarlarını ve haklarını koruyan kooperatifler, ürün bazında üretim planlamasından üretim tekniklerine kadar çalışmalar yapan üretici birlikleri, üyelerine tarım ürünleri üretiminin piyasanın ihtiyaçlarına uyumu ve tarım ürünleri arzının bir araya getirilerek üreticinin alıcılar karşısında güçlendirilmesi için üretim ve satış açısından ortak kurallar geliştiren üretici grupları ve toplulukları şeklindedir. Mesleki amaçlı kurulan örgütler ise üretici lehine siyasetçi yapan ve meslek çıkarlarının korunması ve geliştirilmesinde hükümetlere danışmanlık yapan, tarımsal yayım ve

eğitim faaliyetlerini yürüten ziraat odaları; AB yardımlarından faydalanabilmek için çiftçilere yönelik pazarlama ve muhasebe gibi çeşitli alanlarda kurslar düzenleyen ifti birlikleri; bir konu ile ilgili bütün tarafların bir araya gelmesiyle oluşan branş birlikleridir (Eraktan, 2003; Sayın & Sayın, 2004; Tanrıvermiş, 2004; Albayrak & Güneş, 2006; Yercan, 2007).

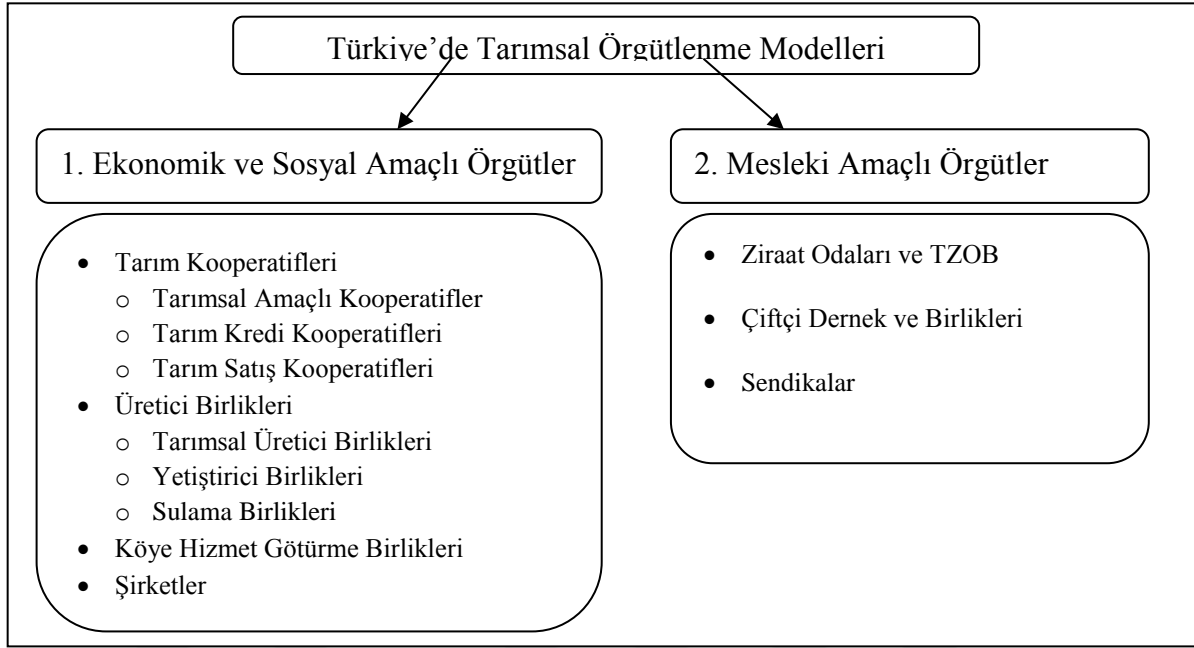

şekil 3.2. AB'de tarımsal örgütlenme modelleri

3.3. Türkiye'de retici Örgütlenmesi

Çiftçi örgütlerinin tarımsal gelişim sürecine katkıları, ülkelerin gelişmişlik düzeylerine göre değişmektedir. Gelişmiş ülkelerde tarımsal gelişmenin temel unsuru olarak ifti örgütlenmesi görülmektedir (Ceylan, 2001). Türkiye'de de ifti örgütleri, ekonomik, sosyal ve mesleki sorunların çözümünde önemli bir araç olarak görülmüşlerdir.

Türkiye'deki tarımsal örgütlenme modelleri, ekonomik-sosyal ve mesleki amaçlara yönelik olarak oluşturulmuşlardır (şekil 3.3). Ekonomik ve sosyal amaçlı örgütler kapsamında tarım kooperatifleri, TB, kalkınma vakıfları, şirketler ve köye hizmet götürme birlikleri yer almaktadır. Mesleki amaçlı örgütler kapsamında ise ziraat odaları, ifti dernek ve birlikleri, sendikalar yer almaktadır (Yercan, 2007).

Şekil 3.3. Türkiye’de tarımsal örgütlenme modelleri

Türkiye’de çeşitli tarım konularında faaliyet göstermek üzere kurulan 15.222 adet tarımsal örgüt olup bu örgütlere 11.480.690 çiftçi üyedir (TRGM, 2016). Türkiye’de üretici örgütlenmesinde tarımsal kooperatifler, üreticilerin ortak amaçlı örgütlenmelerinde en yaygın modeldir. Şöyle ki; 2016 yılı itibariyle toplam tarımsal örgütlerin %81,3’ünü tarımsal kooperatifler oluşturmaktadır. Tarım kooperatifleri arasında kooperatif ve üye sayısı açısından en yaygını (%48) tarımsal kalkınma kooperatifleri olup bunu sulama kooperatifleri (%16) takip etmektedir. Üye sayısı fazla olan kooperatifler ise; pancar ekicileri kooperatifleri ve Tarım Kredi Kooperatifleri (TKK)’dir. Türkiye’de 2005 yılından itibaren kurulmaya başlayan TÜB ise, toplam örgütler içerisinde sadece %6’lık bir paya sahiptirler (Çizelge 3.5).

Çizelge 3.5. Türkiye’deki tarımsal örgütler ve üye sayıları

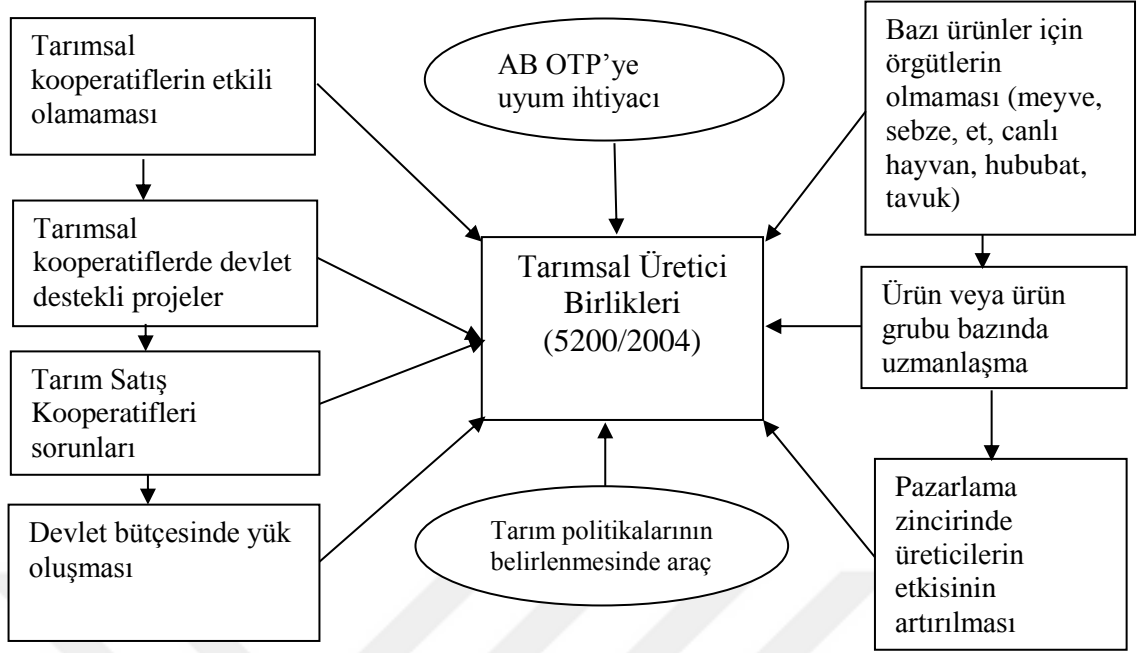
Üretici Örgütleri Türü		Sayı	%	Üye Sayısı
Tarımsal Kooperatifler	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	7.249	47,62	783.363
	Sulama Kooperatifi	2.522	16,56	303.772
	Su Ürünleri Kooperatifi	551	3,60	34.458
	Pancar Ekicileri Kooperatifi	31	0,20	1.477.967
	Tarım Kredi Kooperatifi	1.625	10,68	1.026.179
	Tarım Satış Kooperatifi	399	2,62	533.456
Kooperatif Toplam		12.377	81,30	4.159.195
Birlikler	Tarımsal Üretici Birlikleri	905	5,94	350.813
	Yetiştirici Birlikleri	270	1,77	438.655
	Sulama Birlikleri	368	2,41	611.000
Birlik Toplam		1.543	10,13	1.400.468
Mesleki Amaçlı Örgütler	Ziraat Odaları	763	5,01	5.691.027
	Çiftçi Dernekleri	525	3,45	227.500
	Tarımsal Vakıflar	14	0,09	2.500
Mesleki Örgüt Toplam		1.302	8,54	5.921.027
Genel Toplam		15.222	100,0	11.480.690

Kaynak: TRGM, 2016.

3.3.1. Türkiye’de Tarımsal Üretici Birlikleri

Türkiye’de sayısal olarak belirli bir gelişme göstermiş olan kooperatifler, çeşitli sorunları nedeniyle kendilerinden beklenen işlevleri tam olarak yerine getirememişlerdir. Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri, büyük ölçüde devlet destekli yürütülen projelerle üyelerine hizmet sağlamaktadırlar (Demirci vd, 2004; Sayın & Sayın, 2004; Özdemir vd, 2010). Tarım Satış Kooperatif Birlikleri (TSKB), aşırı istihdam, fiyat desteklemeleri ve destekleme alım politikalarına aracılık etmeleri, siyasi müdahaleler, büyük miktarlarda ürün satın almaları ve yüksek stok maliyetleri, kârlı olmayan yatırımlara yönelmeleri vb nedenlerden dolayı devlet hazinesine önemli yükler getirmişlerdir. TSKB üreticilerin örgütü olmalarına rağmen zaman içerisinde kooperatifçilik anlayışı içerisinde ortaklarına hizmet götüren kimliklerden

uzaklaşmış, faaliyet gösterdikleri sektörde rekabet güçlerini yitirmişlerdir. Bu durum karşısında TSKB'nin yeniden yapılandırılmaları kaçınılmaz hale gelmiştir. Onaltı Haziran 2000 tarihinde yürürlüğe giren 4572 Sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun'la TSKB yeniden yapılandırılarak özerk bir yapıya kavuşturulmuşlardır. Yeniden yapılandırma sürecinde kooperatif ve birliklerin yaklaşık 2 katrilyon TL olan mevcut borçları Hazine tarafından üstlenilmiştir (Sönmez, 2003; Sayın & Sayın, 2004; Başaran & İnan, 2006). Bir taraftan TSKB'nin yapısı dönüştürülürken diğer taraftan da kooperatiflere alternatif örgütlerin oluşturulmak istendiği savunulmaktadır. Ayrıca, tarım sektöründe bazı ürünlerde (meyve, sebze, et, canlı hayvan, hububat, tavuk) örgütlerin olmaması, üreticilerin ürün veya ürün grubu bazında örgütlenmelerinin arzulanmasında ve tarımsal ürünlerin pazarlanmasında devletin rolünün minimize edilmesi TÜB'lerinin kurulmasında etkisi bulunan diğer etmenler olarak ifade edilebilir. Bununla birlikte, Türkiye'nin AB'ye üyeliği kapsamında uyum sağlaması en sorunlu alanların başında tarım sektörü, tarım sektörü içinde de en önemli görülen hususların başında tarımsal örgütlenme konusu gelmektedir. AB, meyve-sebze ortak pazar organizasyonu çerçevesinde birçok düzenlemeyi üretici organizasyonları aracılığı ile yapmaktadır. Bu nedenle Türkiye'den de birçok politikanın uygulanmasında üretici birliklerinden bir araç olarak kullanılması istenmektedir. Tarımsal örgütlerin AB OTP'ye uyum ihtiyacı ve bu kuruluşların OTP yükümlülüklerini yerine getirebilecek şekilde güçlendirilmesi vb. nedenlerle üretici birlikleri kurulmasına yönelik çalışmalara başlanmıştır (Çıkın & Yercan, 1995; Öğüt vd, 2000; Köroğlu, 2003; Demirci vd, 2004; Sönmez, 2003; Sayın & Sayın, 2004; Başaran & İnan, 2006; Yercan, 2007; Özdemir vd, 2010). Bu yapılanmaya yasal dayanak oluşturmak için de 06.07.2004 tarih ve 25514 sayılı Resmi Gazete (RG)'de 5200 sayılı "Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu" yayınlanarak yürürlüğe girmiştir (RG, 2004) (Şekil 3.4).

Şekil 3.4. Türkiye’de tarımsal kooperatifler varken TÜB’e ihtiyaç duyulma sebepleri

Kırsal kesimde, genelde dar alanlarda üyelerinin çıkarlarını korumak ve gözetmek amacıyla kurulan kooperatiflere karşılık üretici birliklerinin daha geniş alanlarda ve daha geniş bir kesime hizmet vermeleri hedeflenmiştir.

TÜB ürün veya ürün grubu bazında faaliyet gösteren ve tüzüklerinde belirlenen miktardaki tarımsal ürünün pazarlanmasına aracılık yapmayı taahhüt eden en az 16 tarım üreticisinin bir araya gelmesiyle asgarî ilçe düzeyinde kurulmaktadır. Birliğin toplam üretim kapasitesinin, ürün bazında GTHB tarafından yönetmelikle belirlenecek asgarî düzeyin altında olmaması gerekmektedir. Aynı ürün veya ürün grubu için, ilçe düzeyinde en fazla bir birlik kurulabilmektedir (RG, 2004).

TÜB’ün görevleri; üyelerinin ürettikleri ürünlerle ilgili piyasa araştırmaları yapmak ve yaptırmak, üyelerinin ürünlerine pazar bulmak, ürünlerin pazara arzını düzenlemek, üyelerine üretim teknikleri, hasat, depolama, paketlenme konularında teknik destek sağlamak, üyelerine girdi temininde yönlendirici yardımlarda bulunmak, iç pazara ve ihracata uygun çeşitlerin üretilmesini sağlamak, eğitim ve yayım hizmeti vermek, danışman hizmeti sağlamak, ürün kalitesini iyileştirici tedbirler almak ve ürün standartlarını uygulamak, çiftlik düzeyinde yapılan tarımsal uygulamaları izlemek, kayıtlarını tutmak ve belge düzenlemek, paket ve ambalajlarla ilgili standartların uygulanmasını sağlamak, çevreyle uyumlu üretim tekniklerini

yaygınlaştırmak, üyeleri adına ürün depolanmasına, gerektiğinde bu amaçla depo kiralanmasına yardımcı olmak, ürünlerin tanıtımıyla ilgili faaliyetlerde bulunmak, ürünlerle ilgili her türlü kaydı tutmak, Türkiye Cumhuriyeti'nin kabul ettiği uluslararası ürün veya ürüne özgü ortak piyasa düzenlemelerinin gerektirdiği görevleri yürütmek, sözleşmeli üretim kapsamında, üyeleri adına örnek tip sözleşmeler düzenlemek ve bununla ilgili faaliyetleri koordine etmektir (RG, 2004-5200 S.K., Md.5). Buradan, TÜB'ün görevlerinin büyük çoğunluğunun ürünlerin pazarlanması kapsamına girdiği görülmektedir.

TÜB gelirleri arasında, üyelik aidatları, üyelere sağlanan danışmanlık hizmetleri karşılığında alınan ücretler, yurt içi ve yurt dışından sağlanan bağış, fon ve yardımlar, taşınır ve taşınmaz mallardan elde edilen gelirler, reklam, tanıtım ve yayın gelirleri, birlik aracılığı ile pazarlanan ürünlerin satış bedeli üzerinden kesilecek hizmet payı ve diğer gelirler yer almaktadır (RG, 2004-5200 S.K., Md.11).

3.3.1.1. Tarımsal Üretici Birliklerinin diğer tarımsal örgütlerle karşılaştırılması

Türkiye'de tarım sektörü içinde ekonomik örgütlenme, kooperatifler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Tarım kesiminde hizmet veren kooperatifler üç farklı yasa (1581 S.K., 4572 S.K. ve 1163 S.K.) ile kurulmuş ve yönetilmektedirler. Bunlardan TKK, 1581 sayılı yasaya göre en az 30 üreticinin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. TKK'lar devlet tarafından verilen desteklerden yararlanmaktadırlar. TSK'lar 4572 sayılı Kanun'a göre en az 30 üreticinin bir araya gelmesiyle kurulabilmektedirler. TSK, 18 üründe (fındık, ayçiçeği, soya, pamuk, gül, kayısı, zeytin, vd.) gelişme göstermişlerdir. TÜB ise 5200 sayılı Kanuna göre en az 16 üreticinin asgari ilçe düzeyinde ürün veya ürün grubu bazında bir araya gelmesiyle kurulan ve kendi mülkiyetine almadan ürün pazarlama yetkisine sahip üretici örgütleridirler (Çizelge 3.6).

Çizelge 3.6. TÜB ve diğer üretici örgütlerinin kuruluşu ve yapısı

Örgütlenme Modeli	Mevzuat	Kuruluşu	Yapısı
Tarımsal Üretici Birliği	5200/2004	- En az 16 üretici - Sebze-Meyve ÜB'nde en az 50 üretici	- Asgari ilçe düzeyinde kurulmak - Asgari miktarda ürün pazarlamak - Ürün veya ürün grubu bazında bir araya gelmek - Kendi mülkiyetine almadan ürün pazarlamak
Tarım Kredi Koop.	1581/1972	- En az 30 üretici	- Devlet tarafından kooperatiflere verilen desteklerden yararlanırlar - Ortaklarına yalnız üretim işlerinde kullanılmak üzere kredi verirler.
Tarım Satış Koop.	4572/2000	- En az 30 üretici	- 18 üründe (fındık, ayçiçeği, soya, pamuk, gül, kayısı, zeytin, vd.) gelişme göstermişlerdir.
Tarımsal Kalkınma Koop.	1163/1969	- En az 7 üretici	- Halk-devlet işbirliğine (devlet yardımına) dayalıdır. - Köyde yatırıma yöneliktirler.
Yetiştirici Birliği	5996/2010	- En az 7 hayvan yetiştiricisi	- Bakanlık birliklere teknik hizmetler, sağlık hizmetleri ve eğitim konusunda gerektiğinde aynî ve nakdî destek verebilir.
Sulama Birliği	6172/2011	- En az 5 su kullanıcısı	- DSİ tarafından inşa edilmiş/edilmekte olan sulama amaçlı tesislerin sorumluluğu birliklere devredilebilir.

Kaynak: RG, 1969; RG, 1972; RG, 2000; RG, 2004, RG, 2010; RG, 2011

TÜB amaçları çok kapsamlı olup tarım kooperatifleri ile çeşitli çiftçi örgütlerinin neredeyse tüm faaliyetlerini içine almaktadır. Bu bağlamda amaçların bir başka çiftçi örgütüne ihtiyaç duyulmayacak şekilde düzenlendiği belirtilmektedir (İnan & Başaran, 2004). Ortaklarının tarımsal ihtiyaçlarını karşılamak tüm kooperatiflerin amaçları arasında yer alırken mevduat toplamak ve ortaklarına kredi vermek TKK'lerinin temel amacını oluşturmaktadır. Ürünlerin pazarlanması sadece TSK ve Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri'nin amaçları arasında yer alırken TÜB'nde ürünlerin pazarlanmasına sadece aracılık edilmektedir. TÜB'den sadece sebze ve meyve üretici birliklerine üyelerin ürettiği sebze ve meyveleri pazarlama yetkisi verilmiştir (RG, 2012a). Üretimi talebe göre planlamak ve ürün kalitesini iyileştirici tedbirlerin almak, TÜB'lerin diğer amaçları arasında yer almaktadır (Çizelge 3.7).

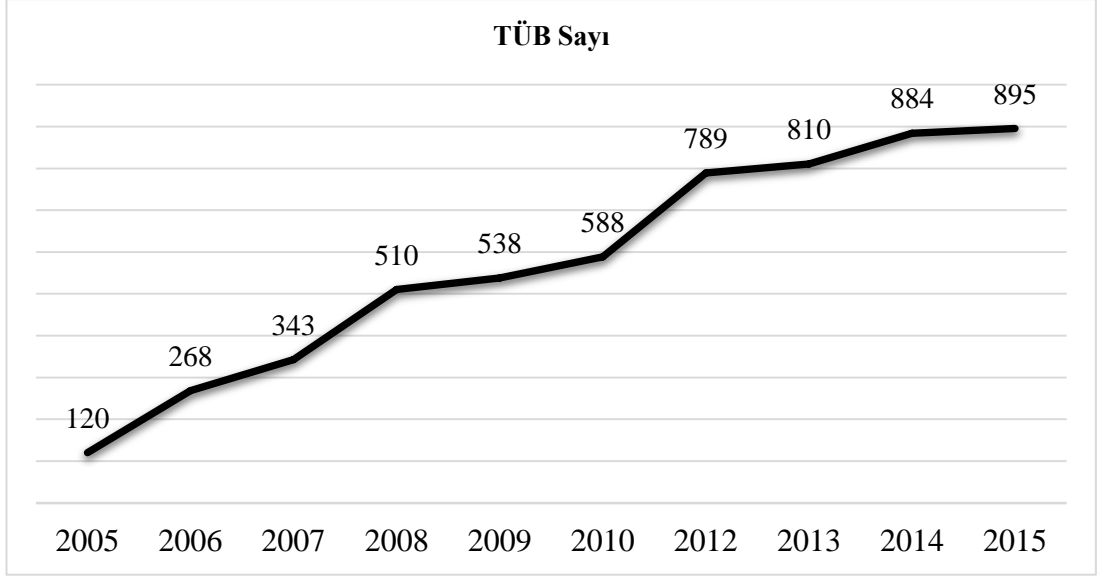
Çizelge 3.7. TÜB ve diğer üretici örgütlerinin amaçları

Amaçlar	Tarımsal Üretici Birliği	Tarım Kredi Kooperatifi	Tarım Satış Kooperatifi	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	Yetiştirici Birliği	Sulama Birliği
Üretimi talebe göre planlamak	√					
Ürünlerin pazarlanmasına aracılık etmek	√					
Ürün kalitesini iyileştirmek	√					
Gıda güvenilirliği, halk sağlığı, bitki ve hayvan sağlığı ile çevrenin korunması	√				√	
Ortaklarına kredi vermek		√				
Mevduat toplamak		√				
Ortakların tarımsal ihtiyaçlarını karşılamak		√	√	√		
Ortakların bütün yönlerden kalkındırılması				√		
Ürünlerin pazarlanması			√	√		
Ülkenin su varlık ve kaynaklarını uygun şekilde kullanmak, işletmek						√

Kaynak: RG, 1969; RG, 1972; RG, 2000; RG, 2004, RG, 2010; RG, 2011

3.3.1.2. Tarımsal Üretici Birliklerindeki gelişmeler

Türkiye’de 2004 yılında 5200 sayılı Kanun ile ilgili yönetmeliğin yayınlanmasından hemen sonra ürün grubu bazında, ilçe düzeyinde TÜB’ler kurulmaya başlanmıştır ve 2005 yılında sayıları 120’ye ulaşmıştır. Hızlı bir artış gösteren TÜB’lerin sayısı yedi buçuk katlık bir artışla 2015 yılında 895’e yükselmiştir (Şekil 3.5).

Şekil 3.5. Yıllara göre TÜB'deki gelişmeler

Kaynak: Albayrak & Güneş, 2006; Yercan, 2007; Yılmaz vd, 2009; Uçum, 2010; TRGM, 2012, TRGM, 2013, TRGM, 2014; TRGM, 2015).

Türkiye'de tüm ürün grubu bazında toplam 905 adet TÜB ve bu birliklere üye 350.813 üretici bulunmaktadır (TRGM, 2016). Türkiye'de TÜB'leri bölgeler ve ürün grubu bazında Çizelge 3.8'den incelendiğinde hayvancılık alanındaki üretici birliklerinin diğer ürün gruplarına göre daha fazla yaygınlaştığı anlaşılmaktadır. Hayvancılık alanında en yoğun birlik kurulan bölge Marmara Bölgesi iken, en az Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nde olduğu tespit edilmiştir. Meyve alanında Akdeniz Bölgesi'nde en fazla, Doğu Anadolu Bölgesinde ise en az TÜB kurulduğu belirlenmiştir.

Sebze üreticilerinin Karadeniz Bölgesi'nde diğer bölgelere göre TÜB bünyesinde daha fazla örgütlendikleri anlaşılmaktadır. Doğu Anadolu, Güney Doğu Anadolu ve Ege Bölgelerinde sebze alanında üretici birliği oldukça az sayıdadır. Bu bölgelerde sebze üretiminin yaygın olmaması, üreticilerin birlik oluşturmasında önemli bir etken olarak görülmektedir. Süs bitkileri alanında üreticilerin birlik oluşturması, tüm bölgelerde oldukça sınırlıdır. Tarla alanında ise üretimin yaygın olduğu Karadeniz Bölgesi ve İç Anadolu Bölgeleri'nde birlik kurulma ve üye olmanın daha fazla olduğu belirlenmiştir (TRGM, 2012). 2012 yılından sonra il ve birliklere göre üye sayısı verilerine ulaşılamadığından 2012 yılından sonraki verilere yer verilememiştir. Ürün grubu bazında üretici birlikleri karşılaştırıldığında tüm bölgelerde hayvancılık alanında birlik oluşturmanın oldukça yaygın olduğu belirlenmiştir. Burada, 2016 yılına kadar hayvancılık alanındaki tarımsal desteklerin üretici birlikleri aracılığıyla

verilmesinin ve üreticinin destek alabilmesinde TÜB'e üye zorunluluğu bulunmasının büyük etkisinin olduğu ifade edilebilir. Süs bitkileri, tarla, sebze ve meyve alanlarında birliklerin yeterince yaygınlaşamadığı ifade edilebilir.

Çizelge 3.8. Türkiye’de bölge ve ürün gruplarına göre Tarımsal Üretici Birlikleri ve üye sayıları

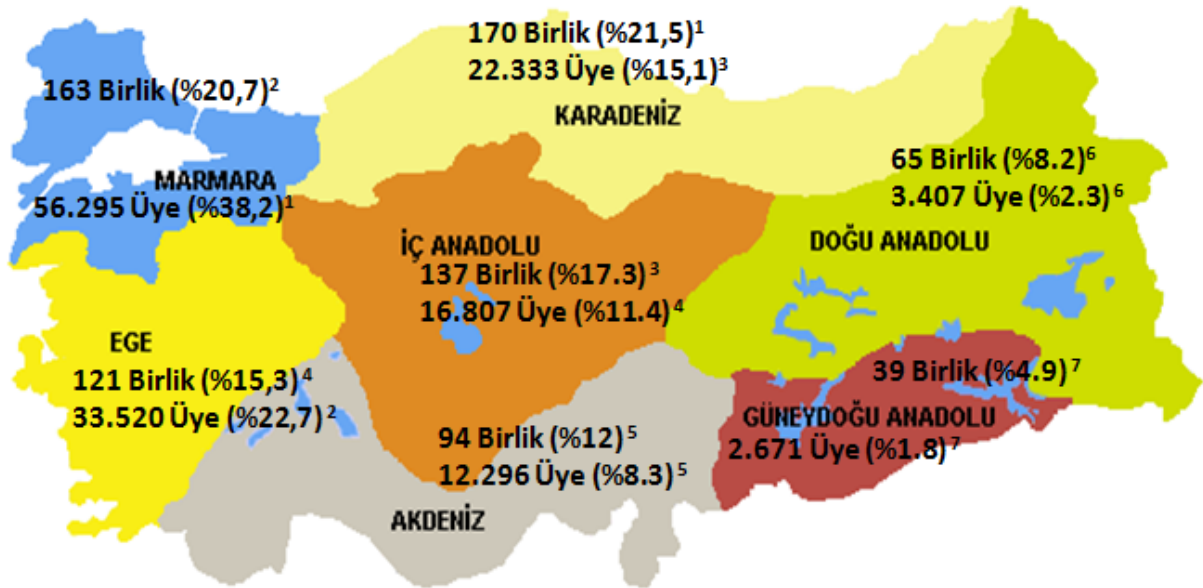
Bölgeler	Hayvancılık		Meyve		Sebze		Süs Bitkileri		Tarla		Toplam			
	Birlik sayısı	Üye sayısı	Birlik sayısı	Üye sayısı	Birlik sayısı	Üye sayısı	Birlik sayısı	Üye sayısı	Birlik sayısı	Üye sayısı	Birlik sayısı	Oran (%)	Üye sayısı	Oran (%)
Karadeniz	92	15.367	39	1.945	18	3.357	1	31	20	1.633	170	21,54	22.333	15,1
Marmara	109	52.063	22	1.560	12	646	4	127	16	1.899	163	20,65	56.295	38,2
İç Anadolu	86	13.256	19	1.239	12	559	-	-	20	1.753	137	17,36	16.807	11,4
Ege	86	30.968	25	1.892	2	45	2	41	6	574	121	15,33	33.520	22,7
Akdeniz	41	6.388	41	3.366	10	2.417	1	109	1	16	94	11,91	12.296	8,3
Doğu Anadolu	45	2.386	7	436	2	87	-	-	11	498	65	8,23	3.407	2,31
Güneydoğu Anadolu	22	1.196	9	668	2	84	1	35	5	688	39	4,94	2.671	1,8
Genel Toplam	481	121.624	162	11.106	58	7.195	9	343	79	7.061	789	100,0	147.329	100,0

Kaynak: TRGM verilerinden derlenmiştir, 2012.

Not: 2012 yılından sonra il ve birlik bazlı üye sayısı verilerine ulaşılamadığından 2012 yılından sonraki verilere yer verilememiştir.

Türkiye’de 2012 yılı itibariyle, bölgeler bazında TÜB değerlendirildiğinde, Marmara Bölgesi, Karadeniz Bölgesi ve İç Anadolu Bölgesi’ndeki üreticilerin diğer bölgelere kıyasla daha fazla TÜB’leri kurdukları ve üye oldukları tespit edilmiştir. Şekil 3.6’dan da görüldüğü gibi, birlik sayısı bakımından Karadeniz Bölgesi birinci sırada yer almaktadır. Bu sıralamayı, 163 birlik ile Marmara Bölgesi, 137 birlik ile İç Anadolu Bölgesi, 121 birlik ile Ege Bölgesi, 94 birlik ile Akdeniz Bölgesi, 65 birlik ile Doğu Anadolu Bölgesi ve 39 birlik ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi takip etmektedir.

Marmara Bölgesi’nde diğer bölgelerdeki birlik sayısına kıyasla üreticilerin TÜB’ine daha fazla üye olduğu tespit edilmiştir. Karadeniz Bölgesi birlik sayısı bakımından Türkiye’de ilk sırada yer almasına rağmen, üye sayısı bakımından üçüncü sıraya gerilemektedir. Doğu Anadolu Bölgesi ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi, birlik sayısı ve üye sayısı bakımından TÜB’lerin en az gelişme gösterdiği bölgelerdir.

Şekil 3.6. TÜB’lerin bölgelere göre dağılımı

*1: En fazla birlik/üye olan bölge; ..., 7: En az birlik/üye olan bölge

Kaynak: TRGM verilerinden derlenmiştir, 2012.

TÜB ürün bazında kurulabildiği gibi ürün grubu bazında da kurulabilmektedirler. Türkiye’de 2012 yılı itibariyle ürün ve grubu bazında kurulmuş olan TÜB’leri verilmiştir. Hayvancılık alanında süt, bal, kırmızı et gibi ürünlerde; sebze alanında sebze, soğan, domates, biber gibi ürünlerde; meyve alanında çoğu meyve ürünlerinde

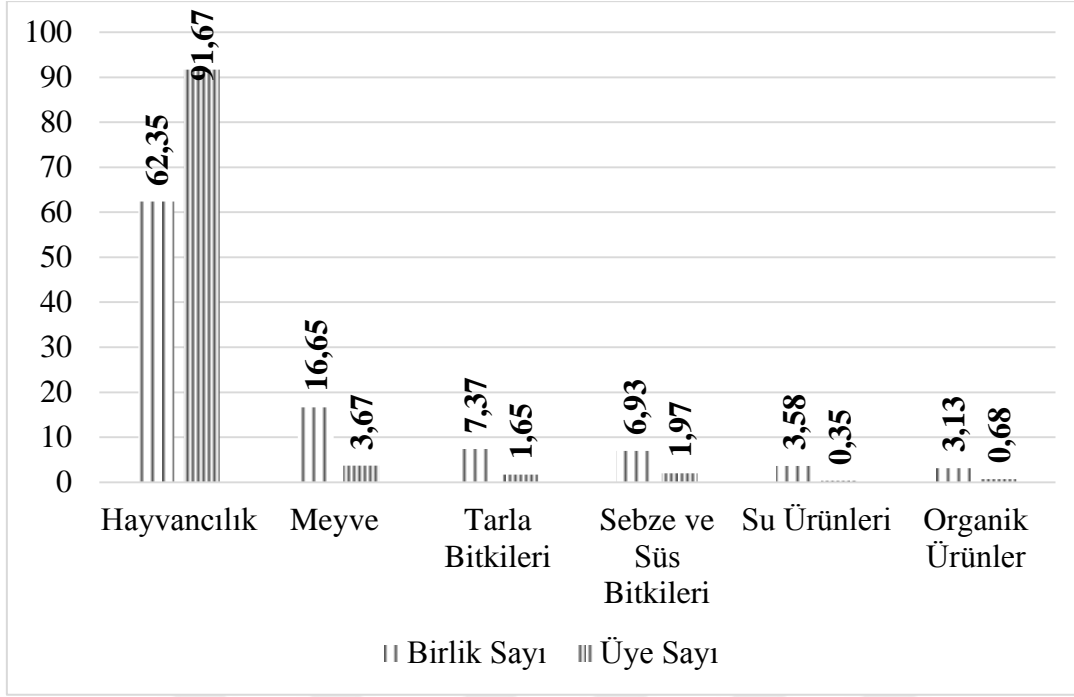
özellikle fındık, kivi, ceviz, muz gibi ürünlerde TÜB kurulmuştur. Süs bitkileri alanında iç ve dış mekan süs bitkileri, kesme çiçek; tarla alanında ise çay, tahıl, çeltik gibi ürünlerde TÜB kurulduğu görülmektedir (Çizelge 3.9). Demirci & Tanrıvermiş (2005) üretici birliklerinin TSK'lerinin bulunmadığı alanlarda kurulması gerektiğini, aksi halde kooperatifler ile üretici birlikleri arasında rekabet yaşanacağını belirtmektedirler. Çizelge 3.9 incelendiğinde, TÜB'lerin hem TSK'lerinin faaliyet gösterdiği ürünlerde, hem de faaliyet göstermediği ürünlerde faaliyet gösterdiği anlaşılmaktadır.

Çizelge 3.9. TÜB'lerin kurulduğu ürün grupları

Ürün grubu	Ürünler
Hayvancılık	Süt, Bal, Kırmızı Et, Kanatlı Hayvan Eti, Yumurta, Deniz Ürünleri Avcıları, Alabalık Yetiştiricileri, Su Ürünleri, Koza, Organik Kırmızı Et
Sebze	Biber, Havuç, Kabak, Mantar, Organik Sebze, Örtü Altı Sebze, Sarımsak, Sebze Fidesi, Sebze, Soğan, Turp
Meyve	Antepfıstığı, Avokado, Böğürtlen, Ceviz, Çilek, Elma, Erik, Fidan, Fındık, Fıstık, İncir, Kayısı, Kiraz, Kivi, Mandalina, Meyve Fidan, Meyve, Meyve ve Asma Fidan, Muz, Nar, Narenciye, Organik Çilek, Organik Fındık, Organik Kayısı, Organik Meyve, Organik Muz, Organik Zeytin, Şeftali, Sert Çekirdekli Meyve, Sert Kabuklu Meyve, Turunçgil, Üzüm, Üzümsü Meyveler, Yumuşak Çekirdekli, Zeytin
Süs Bitkileri	Çiçek ve Kesme Çiçek, Doğal Çiçek Soğanı, İç ve Dış Mekân Süs Bitkileri, Süs Bitkileri,
Tarla	Ayçiçeği, Çay, Çeltik, Haşhaş, Kanola, Kolza, Kuru Fasulye, Organik Bakliyat, Organik Tahıl, Organik Tarla, Pamuk, Patates, Tahıl, Tarla Bitkileri, Tıbbi ve Kokulu Baharat, Tütün, Yağlı Tohum, Yem Bitkileri, Yonca

Kaynak: TRGM verilerinden derlenmiştir, 2015a.

TÜB ürün grubu bazında Şekil 3.7'den incelendiğinde, hayvancılık alanında yoğunluk olduğu görülmektedir. Birlik sayısı bakımından hayvancılık birliklerinin oranının %62,35, meyve birliklerinin %16,65, tarla bitkileri birliklerinin %7,37, sebze ve süs bitkileri birliklerinin %6,95, su ürünleri birliklerinin ise %3,58 ve organik ürün birliklerinin ise %3,13 oranına sahip olduğu belirlenmiştir. Üye sayısı bakımından hayvancılık birliklerinin oranı %91,67 iken, bunu sırasıyla %3,67 ile meyve, %1,97 ile sebze ve süs bitkileri, %1,65 ile tarla bitkileri, %0,35 ile su ürünleri ve %0,68 ile organik ürün birlikleri takip etmektedir (TRGM, 2015).

Şekil 3.7. TÜB'lerin ürün grubu bazında dağılımı (%)

Kaynak: TRGM, 2015

Türkiye’de birliklerin üst örgütlenme durumları Çizelge 3.10’da verilmektedir. Buna göre, Türkiye’de bulunan 895 adet TÜB’ün 556 tanesi Merkez Birliklerini (MB) oluşturmuşlardır. Yani, TÜB’ün %62’si üst örgütlenmelerini gerçekleştirmesine rağmen, halen %38’inin gerçekleştirmediği görülmektedir. Oysa bir birliğin, örgütün başarılı olabilmesi için öncelikli olarak üst örgütlenmelerini gerçekleştirmiş olması gerekmektedir (TRGM, 2015a).

Çizelge 3.10. TÜB’ün üst örgütlenme durumları

Üretici Merkez Birlikleri	Birlik Sayısı	Üye Sayısı
Türkiye Süt Üreticileri Merkez Birliği	296	266.193
Yumurta Üreticileri Merkez Birliği	12	365
Meyve Üreticileri Merkez Birliği	31	2.566
Sebze ve Süs Bitkileri Üreticileri Merkez Birliği	8	1.503
Tarla Üreticileri Merkez Birliği	10	406
Bal Üreticileri Merkez Birliği	58	2.201
Yağlı Tohumlar Üreticileri Üreticileri Merkez Birliği	9	240
Kırmızı Et Üreticileri Merkez Birliği	112	48.600
Su Ürünleri Yetiştiricileri Üreticileri Merkez Birliği	12	490
Deniz Ürünleri Avcıları Üreticileri Merkez Birliği	8	166
Toplam	556	322.730

Kaynak: TRGM, 2015a.

3.4. Türkiye’deki Tarımsal Üretici Birliklerinin Gelişmiş Ülkeler İle Karşılaştırılması

Uzun yıllardır AB-Türkiye uyumu ile ilgili çalışmalar sürmekte ve Türkiye’nin AB’ye uyumu konusunda en büyük engel olarak tarım sektörü gösterilmektedir (Yercan, 2007; Ekmen, 2015). Türkiye’nin AB’ye uyum konusunda OTP’yi uygulamak, tarım sektöründeki yapısal farklılıkların giderilmesi, istatistik verilerinin temini, kırsal kalkınma gibi konularda ilerleme kaydedilmesi için güçlü üretici örgütleri oluşturulması kaçınılmazdır. Eğer Türkiye’de de AB’deki gibi güçlü üretici örgütleri olmazsa uyum sağlamaya çalışılan düzen AB’deki gibi tam olarak işletilemez. Türkiye’de üretimden tüketime kadar her konuda en iyi mevzuat çıkarılsa, altyapı kurulsa ve en yüksek tarımsal destekler verilse dahi güçlü üretici örgütleri olmadan sistemin uzun süre işletilemeyeceği açıktır (Ekmen, 2015).

AB ile Türkiye tarım alanında uyum çalışmaları yıllardır sürmekte, örgütlenme ile ilgili de kararlar alınmasına rağmen, yapılan araştırmalar sonucu tespit edilen bu kararlar bir türlü tam anlamıyla hayata geçirilememiştir. AB ile tam üyelik müzakerelerine başlayan Türkiye’de, AB ülkelerinde olduğu gibi, üreticilerin mesleki ve ekonomik örgütlenmelerine önem ve destek verilmesi gerektiği vurgulanmaktadır (Ekmen, 2006).

Ekmen (2006) tarafından yapılan araştırmaya göre AB’de üreticilerin kurduğu “üst birlikler (producer associations)” deyimini ile Türkiye’de yürürlükte olan 29.6.2004 tarih ve 5200 sayılı Üretici Birlikleri Kanunu’nda belirtilen Üretici Birliği ifadesinin birbirinden farklı olduğu ve Üretici Birliği’nin AB’de karşılığı bulunmadığı belirtilmektedir. Ayrıca, “üretici örgütü (producer organizations)” ile “çiftçi birlikleri’nin (farmers union) birbirine karıştırılmaması gerektiği ve bunların her ikisinin de üst birliklerini kurabilen örgütler olmalarına karşın, üstlendikleri görevler ekonomik ve mesleki anlamda olmak üzere birbirinden farklılıklar gösterdiği belirtilmektedir. Oysa Bölüm 3.11 ve Bölüm 3.2.1’de açıklandığı gibi AB’de Türkiye’deki gibi TÜB olduğu açıktır.

Türkiye’de TÜB gelişmiş ülkelerdeki gibi ürün veya ürün grubu bazlı kurulmuşlardır (Bkn. Bölüm 3.3.1). AB’de olduğu gibi kendi mülkiyetine ürün alamamakta ve ürün pazarlamada doğrudan yer alamamaktadır (Bkn. Bölüm 3.2.1). Türkiye’de TÜB’ün gelişmiş ülkelerdeki birliklerden en önemli farklılıkları, Amerika, Norveç, İngiltere ve İsviçre’de olduğu gibi tarım politikalarının oluşmasında etkisinin olamaması,

tarımın sorunlarını hükümete yansıtamaması ve Norveç'te olduğu gibi tarımsal destekler ve ürün fiyatları ile ilgili görüşme yapamamasıdır. Türkiye'de de hem kırsal göçün önlenmesi hem de gençlerin tarımda tutulabilmesi için Amerika Üretici Birlikleri'nde olduğu gibi birliklere üye olan genç çiftçilere en yüksek tarımsal destek verilerek gençlerin tarıma, birlik içerisindeki sorumlulukları artırılarak da örgütlenmeye teşvik edilmesi sağlanmalıdır.

Amerika, İngiltere ve İsviçre'de üretici birlikleri için ürün pazarlama ve girdi temini hizmeti çok önemlidir. Bu sebeple pazarlama kooperatifleriyle sıkı işbirliği içerisinde olup daha adil üretici fiyatlarının oluşmasına katkı sağlamaktadırlar. Türkiye'de ise TÜB gerek yasadaki engeller gerekse birliklerin etkin olamamasından kaynaklanan sebeplerden dolayı ürün pazarlamada ve girdi temininde etkili olamamaktadırlar.

Amerika, İngiltere ve İsviçre gibi gelişmiş ülkelerde Üretici Birlikleri ile diğer tarım paydaşları ve özellikle tarım kooperatifleri arasında sıkı işbirliği olduğu belirlenmiştir (Bkn. Bölüm 3.1.1). Özellikle İngiltere'de ürün pazarlamada üretici birlikleri dolaylı, tarımsal kooperatifler ise doğrudan yer almaktadır. İhracatçı ülkelerin ürün ile ilgili talepleri üretici birliklerine iletilmekte, birlikler üyelerini ihracat talepleri doğrultusunda yönlendirmekte ve ihracata yönelik ürün yetiştirilmesi sağlanmaktadır. Kooperatifler ise doğrudan ihracat yapmaktadırlar. Bu sebeple üretici birlikleri ile tarım kooperatifleri sıkı ilişki ve işbirliği içerisinde oldukları (Ovens, 2014). Türkiye'de ise ortak çıkarları olmasına rağmen, çıkar çatışmasından dolayı aynı ürün veya ürün grubunda faaliyet gösteren kooperatif ve birliklerin işbirliklerinin oldukça zayıf olduğu bilinen bir gerçektir. Oysa gelişmiş ülkelerde olduğu gibi hem üretici birliklerinin hem de diğer tarım paydaşlarının başarılı olması işbirliğine bağlıdır.

4. SAMSUN İLİNİN TARIMSAL YAPISI

Tarım sektörü, Samsun İlinin ekonomisinde sahip olunan iklim özellikleri, coğrafi konumu, ürün çeşitliliği, toprak yapısı ve sulama imkanları sayesinde önemli bir yer tutmaktadır.

4.1. Genel Bilgiler

Bafra ve Çarşamba ovalarına sahip olan Samsun ilinin kuzeyinde Karadeniz, doğusunda Ordu, batısında Sinop, güneyinde Tokat ve Amasya, güneybatısında ise Çorum illeri bulunmaktadır. Toplam nüfusu 1.261.810 olup nüfusun %65'i şehirde, %35'i ise köylerde yaşayan ilin nüfus yoğunluğu ise 138 kişi/km²'dir (TÜİK, 2014a). Toplam 9.512 km²'lik yüz ölçümü olan ilde 17 ilçe ve 945 adet köy bulunmaktadır. Samsun ilinde istihdam edilenlerin sektörel dağılımı ise %23,6 tarım, %26,4 sanayi ve %50 hizmetler sektörü şeklindedir (SAMTİM, 2014a). Samsun İli Atakum, Alaçam, Asarcık, Ayvacık, Bafra, Canik, Çarşamba, Havza, İlkadım, Kavak, Ladik, Salıpazarı, Ondokuz Mayıs, Tekkeköy, Terme, Yakakent ve Vezirköprü olmak üzere 17 adet ilçe ve 945 adet köyden oluşmaktadır (SAMTİM, 2014). Samsun ili nüfus büyüklüğü bakımından Türkiye'nin 16. büyük ili durumundadır. Nüfus bakımından en büyük ilçeleri sırasıyla İlkadım, Atakum, Bafra, Çarşamba, Vezirköprü, Canik ve Terme'dir. Yüzölçümü bakımından en büyük ilçesi, Vezirköprü, nüfus bakımından en küçük ilçesi ise Yakakent'tir. Nüfus artış hızı %0,8 olan Samsun ili, %0,13 olan Türkiye ortalamasının altındadır. Samsun ili 2012-2013 yılları net göç hızına göre de %-0,3 değer ile göç veren iller arasındadır. İşsizlik oranı %6,6 olan Samsun ili bu değer ile Türkiye'nin en düşük işsizlik oranına sahip 26. ili, istihdam oranı %47,2 ile de 41. sıradadır. Samsun ili 438.863 bin \$ ihracat değeri ile Türkiye sıralamasında 24. sırada yer alırken 853.952 bin \$ ithalat değeri ile de 17. sırada yer almaktadır (TÜİK, 2013).

Ilıman bir iklime sahip olan ilde sahil şeridi ve iç kesimlerde iklim farklılık göstermektedir. Sahil şeridinde Karadeniz iklimi, iç kesimlerde ise kara iklimi hakimdir. Ortalama sıcaklık 14,2 °C, ortalama yağış miktarı ise 671,8 mm/yıl'dır (MGM, 2015). Kişi başına gayri safi katma değer TR83 (Samsun, Tokat, Çorum ve Amasya) bölgesinde 6.762 \$'dır ve bu değer 9.244 \$ olan Türkiye ortalamasının

altındadır. Buna göre de Samsun ili Türkiye il gelir sıralamasında 15. sırada bulunmaktadır (TÜİK, 2013).

4.2. Arazi Varlığı

Samsun İlinin tarımsal avantajları; Bafra ve Çarşamba Ovaları gibi verimli ova arazilerinin varlığı, toprak ve iklim özelliklerinin ikinci ürün yetiştiriciliğine uygun, ekolojik açıdan organik tarıma ve iyi tarıma elverişli, meyve, sebze, şekerpancarı, hububat gibi tarım ürünlerinin çeşitliliği ve hayvancılık imkânlarının her açıdan oldukça müsait, kışlık sebze üretiminde stratejik olarak avantajlı ve mukayeseli üstünlüğe sahip olması, son yıllarda belirlenen havzalarda kurulan kapama bodur ve yarı bodur meyve bahçesi tesislerinin ekonomik anlamda yığınlaşma göstermesidir. Ayrıca, su ürünleri sektöründe; Karadeniz, barajlar ve balık gölleri ile güçlü bir doğal üretim ve aynı zamanda kültür balıkçılığı altyapısına sahip olması, büyük ve küçük sulama projeleri, barajları, göletleri ve sulanabilir arazi potansiyelleriyle tarımsal altyapısının güçlü, yeraltı ve yerüstü sulama kaynaklarının zengin, havayolu, denizyolu ve karayolu taşımacılığı imkânlarının olması, ticareti kolaylaştırıcı ve sanayicileri etkileyici özellikteki coğrafi konuma sahip olması önemlidir (SAMTİM, 2014b).

Samsun'da 2001 yılı Genel Tarım Sayımı'na göre toplam tarım işletmesi sayısı 86.382 adet, ortalama tarım işletme büyüklüğü ise 44 da'dır. Samsun ilinin toplam arazi varlığı 951 bin hektar olup %45,5'i tarım arazisi olarak kullanılmaktadır. Toplam arazinin %40,6'sı orman alan, %12,1'i tarım dışı ve %1,8'i çayır-mera arazisi olarak kullanılmaktadır (Çizelge 4.1). 2013 yılı verilerine göre Samsun ilinde ÇKS'ye kayıtlı 2.010.621 da arazi ve 61.021 çiftçi bulunmaktadır (TÜİK, 2013).

Çizelge 4.1. Samsun ilinin arazi varlığı ve dağılımı

Arazi kullanım özelliği	Alan (ha)	Payı (%)
İşlenilebilir arazi	432.718	45,5
Orman alan	385.654	40,6
Tarım dışı arazi	116.145	12,1
Çayır-mera arazisi	16.683	1,8
Toplam	951.200	100,0

Kaynak: SAMTİM, 2014

Toplam tarım arazisinin %42'si tahıl grubu, %21'i meyve, %6,84'ü ise sebzelik araziden oluşmaktadır (Çizelge 4.2).

Çizelge 4.2. Tarım arazisinin kullanım dağılımı

Arazi Kullanım Özelliği	Alan (ha)	Payı (%)
Tahıl grubu	191.236	42,0
Meyve	96.528	21,2
Sebze	31.144	6,84
Nadas	13.022	2,86
Endüstri bitkileri	12.521	2,75
Yemelik baklagiller	11.155	2,45
Yumrulu bitkiler	2.549	0,56
Diğer	97.169	21,3
Toplam	455.324	100,0

Kaynak: İl Özel İdaresi (İÖİ), 2014.

Sulanabilen tarım alanları toplam tarım alanlarının %24,3'ünü oluşturmakta olup bu alan 110.751 ha'dır. Sulanamayan tarım alanları toplam tarım alanlarının %75,7'sini oluşturmakta olup bu alan yaklaşık 344.573 ha'dır. Sulamaya açılması planlanan arazi miktarı 143.048 ha'dır (SAMTİM, 2014).

4.3. Bitkisel Üretim

Toplam tarımsal alanı 369.241 ha olan Samsun ilinde 275.673 ha toplam işlenen tarım alanı bulunmaktadır. İlin ekonomisinde büyük etkisi olan tarımsal ürünler; buğday, tütün, mısır, ayçiçeği, şeker pancarı, fındık, çeltik ve sebzedir. Bunun yanında Bafra ve Çarşamba ovalarında yetiştirilen domates, biber, lahana, taze fasulye, kavun ve karpuz ekonomiye katkıda bulunan önemli sebze ürünleridir. Bitkisel üretim değeri açısından Samsun ili 2.186 milyon TL ile Türkiye'de 11. sırada yer almaktadır (TÜİK, 2013). Samsun ili fasulye, soya, mısır, pırasa, lahana, biber, kıvırcık, pancar, ıspanak, çeltik, domates, karpuz, kavun, fındık, şeftali, kivi üretiminde ilk sıralardadır.

Samsun'da 2013 yılındaki organik tarım üretim miktarı 4.991 ha üretim alanı ile 2009 yılına göre %80 artarak üretim miktarı 5.275 tondan 11.724 tona yükselmiştir. Türkiye organik tarım üretimi içinde Samsun'un payı ise %1,8'dir (TÜİK, 2013).

Samsun ilinde sebze ürün grubunda en fazla ekilen ürün %19,6 oran ile biberdir. Bunu sırasıyla; %18 ile fasulye, %15 ile lahana, %10 ile domates ve %7 ile de

patlıcan takip etmektedir. Meyve ürün grubunda ise en fazla ekilen ürün %97 ile fındıktır. En fazla ekilen diğer meyveler ise; şeftali, ceviz, elma, kivi, armut ve kirazdır. Tarla bitkileri ürün grubunda da en fazla ekilen ürün buğday olup bunu silaj mısır, dane mısır, çeltik, ayçiçeği, tütün, kuru fasulye, dane fiğ ve şeker pancarı takip etmektedir. Tüm ürün grupları dikkate alındığında Samsun ilinde en fazla ekilen ürün grubunu tarla bitkileri oluşturmaktadır (Çizelge 4.3).

Çizelge 4.3. Samsun ili önemli bitkisel ürünlerin ekiliş alanı, üretim ve verimleri

Ürün grubu	Ürün	Ekim alanı (da)	Oran (%)	Yıllık üretim (ton)	Verim (ton/da)
Sebze	Biber	83.569	19,62	267.548	3,20
	Fasulye (taze)	76.593	17,98	115.105	1,50
	Lahana	64.717	15,19	221.213	3,41
	Domates	42.413	9,95	259.409	6,11
	Patlıcan	29.926	7,02	94.561	3,15
	Diğer	128.634	30,20	363.065	-
	Toplam	425.852	100,00	1.320.901	-
Meyve	Fındık	895.936	96,95	65.011	0,07
	Şeftali	13.040	1,40	14.771	1,13
	Ceviz	12.468	1,34	1.624	0,13
	Elma	5.930	0,64	18.308	3,08
	Kivi	1.572	0,16	876	0,55
	Armut	1.500	0,16	8.452	5,63
	Kiraz	1.426	0,15	2.153	1,50
	Diğer	3.126	0,33	15.056	-
	Toplam	934.998	100,00	126.251	-
Tarla bitkileri	Buğday	1.094.570	44,76	271.121	0,24
	Silaj mısır	187.065	7,65	691.405	3,69
	Mısır (dane)	166.234	6,79	76.099	0,45
	Çeltik	160.375	6,55	114.698	0,71
	Ayçiçeği	118.576	4,84	27.652	0,23
	Tütün	81.387	3,32	7.031	0,08
	Kuru fasulye	32.790	1,34	2.701	0,08
	Fiğ (dane)	28.190	1,15	4.186	0,14
	Şeker pancarı	16.825	0,68	77.703	4,61
	Diğer	558.910	2,28	649.262	-
	Toplam	2.444.922	100,00	1.921.858	-

Kaynak: SAMTİM, 2014 verilerinden derlenmiştir.

4.4. Hayvancılık

Samsun ili hayvan varlığı incelendiğinde 2009 yılından 2013 yılına kadar sığır varlığının %20, manda varlığının %33, koyun varlığının %45, keçi varlığının ise 2,8 kat arttığı belirlenmiştir. Samsun ili hayvan varlığında son 5 yıl içerisinde at, katır ve eşek dışında tüm hayvanların sayısında artış olduğu ve en büyük artışın da keçi sayısında olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 4.4. Samsun ili yıllar itibariyle hayvan varlığı

Yıllar	Sığır	Manda	Koyun	Keçi	Kümes hayvanı	At, katır ve eşek
2009	274.030	10.769	122.371	5.222	1.981.549	14.468
2010	282.493	11.380	132.854	12.615	2.715.903	11.710
2011	307.849	13.152	147.447	14.001	3.142.663	10.913
2012	354.559	14.041	186.127	20.002	3.241.295	9.695
2013	330.441	14.324	178.029	20.019	2.542.862	9.403

Kaynak: TÜİK, 2013

Samsun ili süt üretimi 2009 ile 2014 yılları arasında %20 artışla 300 bin tona, manda sütü bir kat artışla 8 bin tona, koyun sütü bir kat artışla 8,3 bin tona, keçi sütü ise keçi varlığındaki artışa paralel olarak 7 kat artarak bin tona yükselmiştir. Bal üretiminde ise 2009-2013 yılları arasında herhangi bir değişiklik olmamış, 2014 yılında %16 azalmış ve 975 tona düşmüştür.

Çizelge 4.5. Samsun ili yıllar itibariyle süt ve bal üretimi

Yıllar	İnek sütü (ton)	Manda sütü (ton)	Koyun sütü (ton)	Keçi sütü (ton)	Bal (ton)
2009	250.094	3.863	3.967	136	1.146
2010	277.177	5.264	5.196	662	1.157
2011	293.103	5.580	5.418	176	1.193
2012	336.635	6.309	7.615	821	1.185
2013	320.184	6.735	7.405	836	1.167
2014	300.192	8.147	8.327	1.071	975

Kaynak: TÜİK, 2013; TÜİK, 2014; SAMTİM 2014

*Kırmızı et üretimi ile ilgili il bazlı veri bulunmadığı için Samsun ili kırmızı et üretimine yönelik bilgi verilememiştir.

Samsun ili bal üretimi ilçelere göre incelendiğinde, en fazla arıcılık yapan işletme sayısı Bafra ilçesinde olmasına rağmen, kovan sayısı ve dolayısıyla bal üretiminin en yüksek olduğu ilçe Terme'dir. Bafra ilçesi, hem inek sütü hem de manda süt üretiminde ilk sırada yer almaktadır.

Çizelge 4.6. Samsun'un ilçelere göre süt ve bal üretimi

Sıra	İlçe Adı	Arıcılık yapan işletme sayısı (adet)	Toplam kovan	Bal üretimi (ton)	Balmumu üretimi (ton)	İnek sütü (ton)	Manda sütü (ton)
1	Alaçam	262	408	48,2	2,80	24.773	1,029,254
2	Asarcık	54	804	9,5	0,47	8.642	179,150
3	Ayvacık	7	600	1,2	0,47	3.649	3,445
4	Bafra	595	124	124,0	6,20	48.310	2,773,386
5	Çarşamba	48	3.437	27,4	2,74	38.436	568,458
6	Havza	26	3.325	52,0	0,99	29.870	223,938
7	Kavak	46	243	24,5	1,71	12.853	189,486
8	Ladik	152	1.975	24,6	0,50	13.687	241,164
9	Ondokuz Mayıs	28	5.175	37,3	1,82	15.010	547,787
10	Salıpazarı	129	67	10,6	3,37	7.830	111,969
11	Tekkeköy	31	242	22,0	2,40	10.129	56,846
12	Terme	138	24.118	482,0	20,00	24.435	823,403
13	Vezirköprü	40	555	51,0	5,60	33.257	1,335,015
14	Yakakent	19	627	3,0	0,21	3.303	31,007
15	Atakum	29	1.511	12,5	0,60	12.612	16,365
16	Canik	20	1.585	25,2	1,20	8.231	7,752
17	İlkadım	35	263	20,0	0,92	5.211	8,613
Toplam		1.659	45.059	975,3	47,86	300.238	8.147

Kaynak: TÜİK, 2014 verilerinden derlenmiştir.

4.5. Samsun'da Tarımsal Örgütlenme İçerisinde Tarımsal Üretici Birliklerinin Yeri

Samsun ilinde tarımdaki üreticiler, tarımsal kooperatifler, tarım kredi ve tarım satış kooperatifleri, TÜB, yetiştirici birlikleri, sulama birlikleri ve ziraat odaları gibi örgütlerin çatısı altında bir araya gelerek örgütlenmektedirler ve toplam 209 tarımsal örgüte 173.320 çiftçi üye durumdadır. Samsun ilindeki toplam örgütler içerisinde en büyük payı %31,5 oran ile Tarım Kredi Kooperatifleri oluşturmaktadır. Bu sırayı %24,4 ile Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri ve %22,4 ile Tarımsal Üretici Birlikleri takip etmektedir. Samsun ilinde 2016 yılı itibariyle 47 adet TÜB ve bu birliklere üye 11.218 üretici bulunmaktadır (Çizelge 4.7). Samsun ilinde tarımsal örgütlenmede sayısal olarak önemli bir gelişme yaşanmasına rağmen, toplam 61.293 üreticinin ÇKS kayıtlı olduğu dikkate alındığında, halen üreticilerin %91,17'si tarımsal

kalkınma kooperatifine, %52,7'si tarım satış kooperatiflerine, %81,69'u ise tarımsal üretici birliklerine üye değildirlir (SAMTİM, 2016).

Çizelge 4.7. Samsun İlindeki tarımsal kooperatif ve birlik sayıları

Üretici Örgütleri Türü		Sayı	%	Üye Sayısı
Tarımsal Kooperatifler	Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	51	24,4	5.412
	Sulama Kooperatifi	12	5,7	1.929
	Su Ürünleri Kooperatifi	18	8,6	1.620
	Pancar Ekicileri Kooperatifi	1	0,04	28.554
	Tarım Kredi Kooperatifi	66	31,5	85.547
	Tarım Satış Kooperatifi	5	2,3	28.955
Kooperatif Toplam		153	73,2	152.017
Birlikler	Tarımsal Üretici Birlikleri	47	22,4	11.218
	Yetiştirici Birlikleri	4	1,9	3.432
	Sulama Birlikleri	5	2,3	6.653
Birlik Toplam		56	26,7	21.303
Genel Toplam		209	100,0	173.320

Kaynak: SAMTİM kayıtları, 2016.

Samsun ilinde 2014 yılı itibariyle 19 farklı ürün grubunda 37 adet TÜB bulunmakta ve 9.206 çiftçi bu birliklere üye durumundadır. Ürün grubu bazında karşılaştırma yapıldığında, %30 ile en fazla süt ürün grubunda birliklerin olduğu belirlenmiştir. Bunu %10 ile organik fındık ürün grubu takip etmektedir. Kırmızı et ürün grubunda iki adet TÜB bulunmakta ve bu birliklerden biri beş ilçeyi, diğeri 12 ilçeyi temsil ederek kurulmuşlardır. Sebze alanında Çarşamba ve Bafra ilçelerinde birer adet birlik bulunmakta ve 765 üye bu birliklere üye durumundadır. Meyve ÜB olarak 3 adet birlik ve bu birliklere kayıtlı 78 üye bulunmaktadır (Çizelge 4.8).

Çizelge 4.8. 5200 Sayılı Kanuna göre Samsun İlinde kurulan Tarımsal Üretici Birlikleri

Ürün/ürün grubu	Adet	İlçe	Üye sayısı
1 Organik Fındık ÜB	4	Tekkeköy, Çarşamba, Terme, 19 Mayıs	725
2 Bal ÜB	1	Terme	104
3 İç ve Dış Mekan Süs Bitkileri ÜB	1	Çarşamba	31
4 Tahıl ÜB	1	Bafra	150
5 Kırmızı Et ÜB	2	Bafra, Havza	140
6 Çeltik ÜB	1	Terme	16
7 Sebze ÜB	2	Çarşamba, Bafra	765
8 Kanatlı Hayvan Eti ÜB	1	Kavak	20
9 Şeftali ÜB	1	Merkez İlçe	52
10 Fındık ÜB	1	Ondokuzmayıs	239
11 Süt ÜB	11	Havza, Bafra, Alaçam, Terme, 19 Mayıs, Atakum, Tekkeköy, Ladik, Çarşamba, Vezirköprü, Asarcık	6.625
12 Yağlı Tohumlar Bit. ÜB	1	Terme	20
13 Meyve ÜB	3	Havza, Terme, Merkez	78
14 Tütün ÜB	1	Bafra	97
15 Mantar ÜB	2	Samsun, Vezirköprü	52
16 Örtü Altı Sebze ÜB	1	Çarşamba	31
17 Deniz Ürünleri Avcıları ÜB	1	Samsun	17
18 Çilek ÜB	1	Canik	18
19 Koza (Ham İpek) ÜB	1	Samsun	26
Toplam	37		9.206

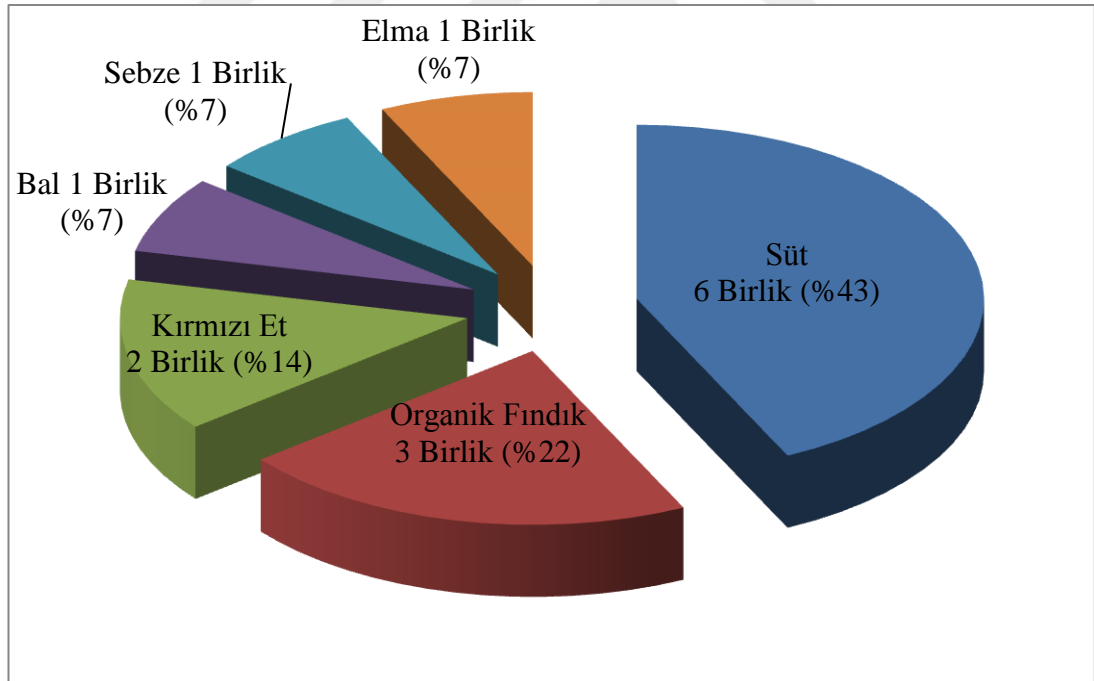
Kaynak: SAMTİM, 2014

5. ARAŞTIRMA BULGULARI

5.1 Birlikler ve Üyelerin Faaliyet Alanları

5.1.1. Birliklerin faaliyet alanları, hizmet verdikleri köy ve ilçe sayıları

Araştırma kapsamında ele alınan birlikler faaliyet alanlarına göre incelendiğinde, %43'ünün süt ineği yetiştiriciliği konusunda faaliyet gösterdikleri belirlenmiştir. Bunu sırasıyla %22 ile organik fındık, %14 ile kırmızı et, %7 ile bal, sebze ve elma takip etmektedir (Şekil 5.1). Kılıç (2011) tarafından Samsun ilindeki tarımsal kalkınma kooperatiflerinde yapılan araştırmada kooperatiflerin %77,7'sinin süt inekçiliği, %11,1'inin sebze ve %11,1'inin ise organik fındık konusunda faaliyet gösterdikleri tespit edilmiştir. Samsun ilinde 2005 yılına kadar kırmızı et alanında herhangi bir tarımsal örgütlenme söz konusu olmayıp TÜB'ün kurulmasıyla bu alanda da faaliyet gösterilmeye başlanmıştır.

Şekil 5.1. Ürünlere göre araştırma kapsamındaki TÜB

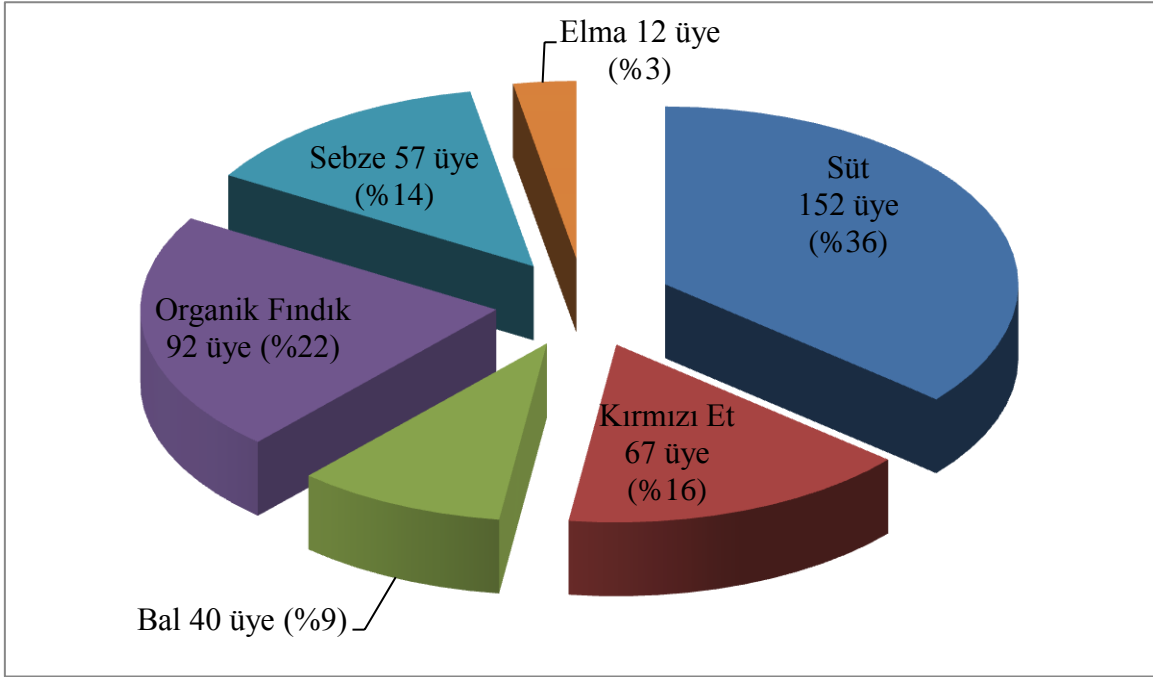
Araştırma bölgesinde 2005 yılında kurulmaya başlanan birliklerin ortalama 612 üyesi bulunmaktadır. Bafra Süt Üreticileri Birliği 1.778 üye ile en fazla, Terme Elma Üreticileri Birliği ise 100 üye ile en az üyeye sahip birliklerdir. Birliklerin aktif üye oranı ise %77'dir. Kılıç (2011) tarafından aynı bölgede tarımsal kalkınma kooperatifleri ile yapılan araştırmada aktif üye oranı %69 olup TÜB'deki aktif üye oranı kooperatiflere kıyasla daha yüksektir. Gül-Gülyağı ve Yağlı Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (GÜLBİRLİK) ortakları ile yapılan bir başka çalışmada da aktif ortak oranı %62 olarak tespit edilmiştir (Ertan & Turan, 2001). Araştırma kapsamında incelenen TÜB ortalama 2 ilçe ve 55 köye hizmet vermektedir. Süt alanında faaliyet gösteren birliklerin ortalama 820 üyesi olduğu ve 61 köye hizmet edildiği tespit edilmiştir. Çukur & Saner (2012) tarafından Muğla ilinde yapılan çalışmada Milas ilçesi Süt Birliği'nin 2.493 üyesinin olduğu ve 66 köye hizmet verdikleri tespit edilmiştir. Samsun ilinde faaliyet gösteren süt birlikleri ile Milas ilçesi süt birliği kıyaslandığında, üye sayısının Milas Süt Üretici Birliği'nde oldukça fazla olmasına rağmen, hizmet verilen köy sayısı bakımından aynı oldukları belirlenmiştir.

Çizelge 5.1. Birliklerin faaliyet konuları, kuruluş yılı, hizmet verilen ilçe ve köy sayıları

Üretici Birlik adı	Birliğin faaliyet konuları	Kuruluş yılı	Mevcut üye sayısı (kişi)	Aktif üye sayısı (kişi)	Hizmet verilen ilçe sayısı	Hizmet verilen köy sayısı
Bafra Süt	Süt	2007	1.778	1.633	1	73
Ladik Süt		2011	1.388	1.000	2	142
Alaçam ve Yakakent Süt		2008	778	602	2	67
Terme Süt		2011	480	480	1	30
Havza Süt		2005	300	200	1	15
Vezirköprü Süt		2011	200	160	1	40
Bafra (19 Mayıs, Alaçam Yakakent, Çarşamba, Terme, Salıpazarı, Ayvacık, Tekkeköy, Canik, İlkadim, Atakum) Kırmızı Et	Kırmızı et	2005	700	550	11	135
Havza (Vezirköprü, Ladik, Kavak, Asarcık) Kırmızı Et		2012	200	200	5	25
Terme Bal	Bal	2005	180	140	1	36
Çarşamba Organik Fındık	Organik fındık+mısır+kivi+	2007	1.447	800	1	121
Ondokuz Mayıs Organik Fındık	Konvansiyonel fındık	2005	320	320	1	15
Terme Organik Fındık		2005	203	106	1	18
Bafra Sebze	Sebze	2007	500	300	1	42
Terme Elma	Elma+fındık	2008	100	100	1	14
Ortalama	-	-	612	471	2,1	55,21

5.1.2. Birlik üyelerinin faaliyet alanları, birliklere ve ilçelere göre dağılımı

Birlik üyelerinin faaliyet alanları incelendiğinde, %36 ile en fazla süt alanında faaliyet gösterdikleri belirlenmiştir. Bunu sırasıyla %22 ile organik fındık, %16 ile kırmızı et, %14 ile sebze, %9 ile bal ve %3 ile elma takip etmektedir (Şekil 5.2).

Şekil 5.2. Birlik üyelerinin faaliyet alanları

Araştırma kapsamında görüşülen birlik üyelerinin %14,5'inin Çarşamba Organik Fındık ÜB, %13,5'inin Bafra Sebze ÜB, %12,8'inin Bafra Süt ÜB ve %12,3'ünün ise Bafra Kırmızı Et ÜB üyelerinden oluşmaktadır. Buna karşın, görüşülen birlik üyeleri arasında Terme Organik Fındık ÜB üyeleri ise %3,3, Terme Elma ÜB üyelerinin %2,8, Vezirköprü Süt ÜB üyelerinin %2,1 ve Havza Süt ÜB üyelerinin payı %1,9'dur (Çizelge 5.2).

Çizelge 5.2. Birlik üyelerinin birliklere göre dağılımı

Ürün grubu	TÜB	Sayı	Birliklere göre oran (%)	Genel toplam oran (%)
Süt	Bafra Süt ÜB	54	35,5	12,85
	Ladik Süt ÜB	43	28,3	10,23
	Alaçam ve Yakakent Süt ÜB	24	15,8	5,71
	Terme Süt ÜB	14	9,2	3,33
	Vezirköprü Süt ÜB	9	5,9	2,14
	Havza Süt ÜB	8	5,3	1,90
	Toplam	152	100,0	36,19
Kırmızı Et	Bafra Kırmızı Et ÜB	52	77,6	12,38
	Havza Kırmızı Et ÜB	15	22,4	3,57
	Toplam	67	100,0	15,95
Bal	Terme Bal ÜB	40	100,0	9,52
	Toplam	40	100,0	9,52
Organik Fındık	Çarşamba Organik Fındık ÜB	61	66,3	14,52
	Ondokuz Mayıs Organik Fındık ÜB	17	18,5	4,04
	Terme Organik Fındık ÜB	14	15,2	3,33
	Toplam	92	100,0	21,90
Sebze	Bafra Sebze ÜB	57	100,0	13,57
	Toplam	57	100,0	13,57
Elma	Terme Elma ÜB	12	100,0	2,85
	Toplam	12	100,0	2,85
Toplam		420	100,0	-

Araştırma kapsamında görüşülen üyelerin üretim şekillerine göre dağılımı Çizelge 5.3'te verilmiştir. Görüşülen üyelerin %61,66'sı hayvansal üretim alanında, %38,12'si ise bitkisel üretim alanında faaliyet göstermektedirler.

Çizelge 5.3. Birlik üyelerinin üretim şekillerine göre dağılımı

Üretim şekli	Ürün grubu	Populasyon sayısı	Oran (%)	Örnek sayısı	Oran (%)
Hayvansal üretim	Süt	4.924	57,42	152	36,19
	Kırmızı Et	900	10,49	67	15,95
	Bal	180	2,09	40	9,52
Toplam		6.004	70,00	259	61,66
Bitkisel üretim	Organik Fındık	1.970	22,97	92	21,90
	Sebze	500	5,83	57	13,57
	Elma	100	1,16	12	2,85
	Toplam	2.570	30,00	161	38,34
Genel toplam		8.574	100,00	420	100,00

Birlik üyelerinin ilçelere göre dağılımı Çizelge 5.4'den incelendiğinde; en fazla (%31) görüşülen birlik üyesinin Bafra ilçesinden olduğu, bunu sırasıyla Terme (%19,5), Çarşamba (%15,9), Ladik (%10,4), Alaçam (%5,7), Ondokuz Mayıs (%4,7) ve Havza (%3,8) ilçeleri takip etmektedir. Süt ürün grubundaki birlikler dikkate alındığında en fazla Bafra, Ladik, Alaçam ilçelerindeki birlik üyeleriyle görüşülmüştür. Bal ürün grubunda sadece birliğin bulunduğu Terme ilçesindeki birlik üyeleriyle anket yapılmıştır. Organik fındık ürün grubunda ise birliğin bulunduğu Çarşamba, 19 Mayıs ve Terme ilçelerindeki birlik üyeleriyle anket yapılmıştır. Kırmızı et ürün grubu hariç diğer bütün ürün gruplarındaki birlikler tek bir ilçeye hizmet ederken, kırmızı et ürün grubunda TÜB'lerinin biri 12 ilçeye, diğeri ise 5 ilçeye hizmet etmektedir. Kırmızı et ürün grubundaki üyeler ilçelere göre dağılımına değerlendirildiğinde, Bafra, Tekkeköy ve Havza ilçelerindeki birlik üyelerinin örneğe daha fazla girdiği anlaşılmaktadır. İlçelere göre ürün grupları arasında istatistiki olarak fark vardır ($p<0,05$).

Çizelge 5.4. Birlik üyelerinin ilçelere göre dağılımı

İlçe	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Atakum	-	-	5	7,50	-	-	-	-	-	-	-	-	5	1,19
Alaçam	24	15,80	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	24	5,71
Asarcık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ayvacık	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bafra	54	35,50	20	29,90	-	-	-	-	57	100,00	-	-	131	31,19
Canik	-	-	5	7,50	-	-	-	-	-	-	-	-	5	1,19
Çarşamba	-	-	6	9,00	-	-	61	66,30	-	-	-	-	67	15,95
Havza	8	5,30	8	11,90	-	-	-	-	-	-	-	-	16	3,81
İlkadım	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kavak	-	-	5	7,50	-	-	-	-	-	-	-	-	5	1,19
Ladik	43	28,30	1	1,50	-	-	-	-	-	-	-	-	44	10,48
Salıpazarı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ondokuz Mayıs	-	-	3	4,50	-	-	17	18,50	-	-	-	-	20	4,76
Tekkeköy	-	-	11	16,40	-	-	-	-	-	-	-	-	11	2,62
Terme	14	9,20	2	3,00	40	100,0	14	15,20	-	-	12	100,00	82	19,52
Yakakent	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vezirköprü	9	5,90	1	1,50	-	-	-	-	-	-	-	-	10	2,38
Toplam	152	100,00	67	100,00	40	100,00	92	100,00	57	100,00	12	100,00	420	100,00

p=0,00<0,05

5.1.3. Birlik yöneticilerine ait bilgiler

Birlik yöneticilerinin ortalama yaşı 46 olup ortalama eğitim seviyeleri ise lisedir. Alaçam ve Yakakent süt, Havza kırmızı et ve Terme organik fındık üretici birliği yöneticileri üniversite mezunu olarak en yüksek eğitim seviyesine sahip iken, Çarşamba organik fındık, 19 Mayıs organik fındık ve Bafra sebze üretici birlikleri yöneticileri ilkokul mezunu olarak en düşük eğitim seviyesine sahiptirler. Birlik yöneticilerinin %16,7'si ilkokul, %11,1'i ortaokul, %50'si lise ve %22,2'si de üniversite mezunlardır (Çizelge 5.5). Erkuş & Özudoğru (2005) tarafından Köy-Koop Kırklareli Birliği'nde 14 tarımsal kalkınma kooperatif yöneticileriyle yapılan araştırmada kooperatif yöneticilerinin %60'ının ilkokul, %40'ının ise lise mezunu, Kılıç (2011) tarafından Samsun ilinde yapılan araştırmada da kooperatif yöneticilerinin %55,5'inin ilkokul, %11,1'inin ortaokul, %11,1'inin lise, %22,2'sinin ise üniversite mezunu, Everest (2009)'in Çanakkale ilinde yaptığı çalışmada ise kooperatif yöneticilerinin %67,6'sının ilkokul, %6,8'inin ortaokul, %18,8'inin lise, %6,8'inin üniversite mezunu olduğu ortaya konulmuştur. Tekirdağ ilinde yapılan diğer bir çalışmada (Başaran, 2003), kooperatif yöneticilerinin %29,3'ünün ilkokul, %21,9'unun ortaokul, %26,8'inin lise ve %22'sinin üniversite mezunu olduğu tespit edilmiştir. Karlı & Çelik (2003)'in çalışmasında ise tarımsal kalkınma kooperatifi yöneticilerinin %17,6'sının ilkokul, %17,6'sının ortaokul, %64,8'inin ise lise mezunu olduğu tespit edilmiştir. Karami & Moghaddam (2005) tarafından İran'da tarım kooperatifleri üzerine yapılan araştırmada ise kooperatif yöneticilerinin ortalama 15 yıl eğitim seviyesine sahip olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlardan Samsun ilindeki TÜB yöneticilerinin eğitim düzeyinin aynı bölgedeki kooperatif yöneticilerinden, Çanakkale'deki kooperatif yöneticilerinden, Tekirdağ ve GAP bölgesindeki kooperatif yöneticilerinden daha yüksek, İran tarımsal kooperatif yöneticilerinden ise daha düşük olduğu anlaşılmaktadır. Birlik yöneticilerinin tamamının herhangi bir sosyal güvencesi mevcut olup en yaygın sosyal güvence BAĞKUR'dur.

Çizelge 5.5. Birlik yöneticilerinin yaş, eğitim ve sosyal güvence durumları

Üretici Birlik adı	Yaş	Eğitim (yıl)	Eğitim durumu				Sosyal güvence		
			İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite	SGK	Bağkur	Emekli Sandığı
Bafra Süt	45	12			+		+		
Ladik Süt	40	7		+				+	
Alaçam ve Yakakent Süt	35	16				+		+	
Terme Süt	38	12			+			+	
Havza Süt	45	12			+			+	
Vezirköprü Süt	55	8		+				+	
Bafra Kırmızı Et	40	12			+			+	
Havza Kırmızı Et	50	16				+			+
Terme Bal	38	12			+			+	
Çarşamba Organik Fındık	49	5	+					+	
Ondokuz Mayıs Organik Fındık	45	5	+				+		
Terme Organik Fındık	62	16				+			+
Bafra Sebze	45	5	+					+	
Terme Elma	46	12			+		+		
Ortalama/ Oran (%)	46	11,2	16,7	11,1	50,0	22,2	21,4	64,2	14,2

5.2. Birlik Üyelerinin Sosyo-Demografik ve Ekonomik Özellikleri

5.2.1 Birlik üyelerinin sosyo-demografik özellikleri

Araştırma kapsamında görüşülen üyelerin cinsiyetleri ürün grubuna göre farklılık göstermemekle birlikte ($p>0,05$), %2,14'ü kadın ve %97,85'i ise erkektir. Ürün grubu bazında karşılaştırma yapılacak olursa görüşülen kadın oranı, %7 ile en fazla sebze ürün grubundadır. Bal ve Elma ÜB'de görüşülen üyelerin tamamı erkektir (Çizelge 5.6). Güreşçi (2010) tarafından yapılan araştırmada da görüşülen bal üretici birliği üyelerinin tamamı erkeklerden oluşmaktadır. Üyelerin ortalama yaşı 50'dir. Sebze ÜB'ne üye çiftçiler, ortalama 46 yaş ile en genç üyelerdir. Organik fındık ürün grubundaki üyelerin ise yaş ortalamasının en fazla (57,24) olduğu tespit edilmiştir. Üyelerin yaşı ürün grubuna göre farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Lario vd (2014) tarafından İspanya'da tarım kooperatifleri üzerinde yapılan araştırmada üyelerin %91'inin erkek ve ortalama 60 yaşında oldukları, James & Sykuta (2006) tarafından ABD'de yapılan bir araştırma da kooperatif üyelerinin %94'ünün erkek ve ortalama yaşlarının ise 58 olduğu belirlenmiştir. Zheng vd (2012) tarafından Çin'de yapılan

bir araştırmada ise çiftçilerin ortalama yaşlarının 43 olduğu belirlenmiştir. Erkuş & Özüdoğru (2005) tarafından Kırkareli'nde yapılan araştırmada tarımsal kalkınma kooperatif ortaklarının ortalama 53 yaşında, Acar & Yıldırım (2000) tarafından Van ilinde yapılan araştırmada 45 yaşında, Kurtaslan & Doğaner (2004) tarafından Aydın ilinde 43 yaşında, Terin vd (2010) tarafından Kırklareli ilinde üyelerin yaşının ise 50 olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 5.6. Birlik üyelerinin cinsiyetleri ve yaşları

	Kadın		Erkek		Toplam		Yaş
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	
Süt	3	1,97	149	98,02	152	36,20	49,36 ^b
Kırmızı Et	1	1,49	66	98,50	67	16,00	46,49 ^b
Bal	-	-	40	100,00	40	9,50	47,83 ^b
Organik Fındık	1	1,08	91	98,91	92	21,90	57,24 ^a
Sebze	4	7,01	53	92,98	57	13,60	46,28 ^b
Elma	-	-	12	100,00	12	2,90	51,83 ^{ab}
Toplam	9	2,14	411	97,85	420	100,00	50,14
	p=0,144>0,05			p=0,00<0,05			

Not: Ortalamaların üzerindeki farklı harfler ürün gruplarına göre birlik üyeleri arasında %5 önem düzeyinde istatistiksel olarak önemli farklılıklar olduğunu göstermektedir.

Araştırma kapsamında görüşülen üyelerin medeni durumları Çizelge 5.7'den incelendiğinde; %4'ünün bekar, %94,8'inin evli ve %1,2'sinin ise dul olduğu tespit edilmiştir. Sebze ÜB'ne üye olan çiftçilerin %7 ile en fazla bekar oranına sahip olduğu, elma ürün grubunda olan üyelerin tamamı ise evlidir. Birlik üyelerinin medeni durumları, ürün grubuna göre farklılık göstermemektedir (p>0,05). James & Sykuta (2006) tarafından ABD'de yapılan bir araştırma kooperatif üyelerinin %87'sinin evli olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 5.7. Birlik üyelerinin medeni durumları

	Bekar		Evli		Dul		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Süt	3	1,97	148	97,36	1	0,65	152	36,20
Kırmızı Et	1	1,49	65	97,01	1	1,49	67	16,00
Bal	4	10,0	35	87,50	1	2,50	40	9,50
Organik Fındık	5	5,43	85	92,39	2	2,17	92	21,90
Sebze	4	7,01	53	92,98	-	-	57	13,60
Elma	-	-	12	100,00	-	-	12	2,90
Toplam	17	4,00	398	94,80	5	1,2	420	100,00

$p=0,343>0,00$

Eğitim; insanların kişilik, düşünce becerisi ve ruh yapılarında meydana getirdiği değişim olarak tanımlanmaktadır. Eğitim, gerek örgütsel çalışmanın ve gerekse de teknolojik gelişmelerin benimsenmesinde ve yayılmasında, kırsal toplumun ekonomik ve sosyal gelişmesinde önemli faktörlerden biridir (Hunder, 1969). İnsan kaynağını geliştirip zenginleştirmek için insanların ekonomik performanslarını yükseltmelerine yardımcı olacak bilgi ve beceriye sahip olmaları, çağdaş dünyanın zorunlu ihtiyacı haline gelmiştir. Bu amacı gerçekleştirecek olan da eğitimidir. Bu nedenle, günümüzde özellikle gelişmiş ülkelerde çiftçiler en azından ortaöğretim düzeyinde tarım eğitimi görmektedirler (İnan, 1994). Diğer taraftan Türkiye’de de tarım kesiminde yaşayan ve tarımla uğraşan nüfusun yeterli örgün eğitime sahip olmadığı ve büyük çoğunluğunun ilkokul düzeyinde mezuniyete sahip oldukları bilinen bir gerçektir.

Araştırmada görüşülen birlik üyelerinin %2,38’i okuma-yazma bilmezken, %67,85’inin ilkokul mezunu, %12,61’i ortaokul mezunu, %13,09’u lise, %3,80’i üniversite ve %0,23’ü yüksek lisans mezunudur (Çizelge 5.8). Birlik üyelerinin ortalama eğitim durumunun ise 6,26 yıl olduğu tespit edilmiştir. Ürün grubuna göre eğitim düzeyinin farklılık gösterdiği ($p<0,05$) ve elma ürün grubundaki üyelerin eğitim seviyelerinin en yüksek, süt ve organik fındık ürün grubundaki üyelerin eğitim seviyelerinin ise en düşük olduğu belirlenmiştir. Okur-yazar olmayan nüfusun süt ve organik fındık grubunda, lise mezunu olanların bal ve sebze ürün grubunda ve üniversite mezunlarının ise elma ürün grubunda daha yüksek oranda olduğu ortaya konulmuştur. Güreşçi (2010) tarafından Erzurum ili İspir Bal ÜB üyelerinin eğitim

durumlarının %48'inin ilkokul, %5'inin ortaokul, %38'inin lise ve %8'inin de üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir. Buradan, Erzurum ilindeki bal üreticilerinin eğitim seviyesinin Samsun ilindeki bal üreticilerinden daha yüksek olduğu söylenebilir. Zheng vd (2012) tarafından Çin'de yapılan araştırmada çiftçilerin %7,6'sının ilkokul ve altı, %64,5'inin ortaokul, %22'sinin lise ve %6'sının ise üniversite ve üstü mezunu olduğu, Lario vd (2014) tarafından İspanya'da tarım kooperatifleri üzerinde yapılan araştırmada ise üyelerin %42'sinin ilkokul, %15'inin ortaokul, %9'unun genel, %6'sının meslek lisesi ve %2'sinin üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir. Bilgin vd (2007) tarafından TARİŞ üyelerine yapılan araştırmada üyelerin %76'sının ilkokul ve altı, %5'inin ortaokul, %15'inin lise ve %3,8'inin ise üniversite mezunu, Acar & Yıldırım (2000) tarafından Van ilinde tarımsal kalkınma kooperatifinde yapılan araştırmada kooperatif üyelerinin %57'sinin ilkokul, %31'inin ortaokul ve %4,3'ünün de yüksek okul mezunu, Terin vd (2010) tarafından Kırklareli ili tarımsal kalkınma kooperatif üyelerinin %93'ünün ilkokul, %7'sinin ortaokul mezunu, ortalama eğitim sürelerinin ise 5,5 yıl olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 5.8. Birlik üyelerinin eğitim durumları

	Okur-yazar değil		İlkokul		Ortaokul		Lise		Üniversite		Yüksek Lisans		Orta lama	Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Yıl	Sayı	Oran (%)
Süt	5	3,28	110	72,36	17	11,18	18	11,84	2	1,31	-	-	5,75 ^a	152	36,20
Kırmızı Et	2	2,98	45	67,16	5	7,46	9	13,43	6	8,95	-	-	6,69 ^{ab}	67	16,00
Bal	-	-	23	57,50	9	22,50	8	20,00	-	-	-	-	6,55 ^{ab}	40	9,50
Organik Fındık	3	3,26	69	75,00	10	10,86	7	7,60	2	2,17	1	1,08	5,85 ^a	92	21,90
Sebze	-	-	33	57,89	9	15,78	11	19,29	4	7,01	-	-	7,11 ^{ab}	57	13,60
Elma	-	-	5	41,66	3	25,00	2	16,66	2	16,66	-	-	8,42 ^b	12	2,90
Toplam	10	2,38	285	67,85	53	12,61	55	13,09	16	3,80	1	0,23	6,26	420	100,00

p=0,002<0,05

Not: Ortalamaların üzerindeki farklı harfler ürün gruplarına göre birlik üyeleri arasında %5 önem düzeyinde istatistiksel olarak önemli farklılıklar olduğunu göstermektedir.

Sosyal güvenlik, toplumu oluşturan bireylere insanlık onuruna yaraşır bir yaşam düzeyinin sağlanması ve bireylerin karşılaştıkları tüm zorluk ve tehditlerden korunması açısından önem taşımaktadır. Sosyal güvenliğin ilk amacı; bireyleri karşılaştıkları risklerin ekonomik sonuçlarına karşı korumaktır (Rehber & Çetin, 1998). Birlik üyelerinin sosyal güvence durumları incelendiğinde; üyelerin %8,57'sinin herhangi bir sosyal güvencesinin olmadığı, %91,43'ünün ise farklı kurumlardan sosyal güvenceye sahip oldukları anlaşılmıştır. Birlik üyelerinin %49,76'sının BAĞKUR, %38,57'sinin Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), %2,14'ünün Emekli Sandığı ve %0,07'sinin ise yurt dışından sosyal güvenceleri bulunmaktadır (Çizelge 5.9). Kırmızı et ve elma ürün grubundaki üyelerin sosyal güvencelerinin en az, sebze ürün grubundaki üyelerin sosyal güvencelerinin ise en fazla olduğu belirlenmiştir. Üyelerin sosyal güvencelerinin ürün grubuna göre farklılaştığı tespit edilmiştir ($p<0,05$). Terin vd (2010) tarafından Kırklareli ili tarımsal kalkınma kooperatif üyelerinin %86'sının sosyal güvenliğe sahip olduğu ve sosyal güvenliğe sahip kooperatif ortaklarının da %94,6'sının SGK, %5,4'ünün ise BAĞKUR'lu olduğu belirlenmiştir. Sosyal güvencesi olmayan çiftçilerin oranı Kahramanmaraş'taki tarım işletmelerinde %44 (Eren, 2006), Kırklareli ilindeki kooperatif ortaklarında ise %14'dür (Terin vd, 2010).

Çizelge 5.9. Birlik üyelerinin sosyal güvence durumları

	Yok		SGK		BAĞKUR		Emekli Sandığı		Yeşilkart		Yurtdışı		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Süt	15	9,86	54	35,52	78	51,31	2	1,31	3	1,97	-	-	152	36,20
Kırmızı Et	11	16,41	31	46,26	23	34,32	2	2,98	-	-	-	-	67	16,00
Bal	2	5,00	12	30,00	26	65,00	-	-	-	-	-	-	40	9,50
Organik Fındık	4	4,34	48	52,17	37	40,21	2	2,17	-	-	1	1,08	92	21,90
Sebze	2	3,50	14	24,56	39	68,42	2	3,50	-	-	-	-	57	13,60
Elma	2	16,60	3	25,00	6	50,0	1	8,33	-	-	-	-	12	2,90
Toplam	36	8,57	162	38,57	209	49,76	9	2,14	3	0,07	1	0,02	420	100,00

p=0,002<0,05

Nüfus, sosyo-ekonomik hayatın vazgeçilmez bir unsuru olmasının yanında, tüm sektörlerde işgücü kaynağı olarak kullanılmakta ve çeşitli sektörlerin ürettiği mal ve hizmetleri tüketmesi bakımından da önem taşımaktadır (Erkuş vd, 1995). Çizelge 5.10'da üyelerin işgücününün asıl kaynağını oluşturan nüfus varlığı ortaya konulmuştur. İşletmelerde aile nüfusu 0-14, 15-64, 65 ve daha yukarı yaş grupları şeklinde üç ayrı yaş grubuna ayrılarak incelenmiştir. Kırmızı et ürün grubundaki işletmelerde 5,7 kişi, sebze ürün grubundaki işletmelerde 5,5 kişi, süt ürün grubundaki işletmelerde ortalama nüfus 5 kişi, elma ürün grubundaki işletmelerde 4,3 kişi, bal ürün grubundaki işletmelerde 4 kişi, organik fındık ürün grubundaki işletmelerde 3,75 kişi ve işletmeler ortalamasında ise 4,88 kişi olarak tespit edilmiştir. İncelenen işletmelerdeki hane halkı sayısının; 3,86 kişi olan Samsun İli ve 3,66 kişi olan ülke geneliyle karşılaştırıldığında daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (TÜİK, 2014b). İşletmelerin nüfus varlıkları en az bir ürün grubunda farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Tarımsal kalkınma kooperatif üyeleri üzerinde yapılan araştırmalarda ortalama hane halkı büyüklüklerinin Kırklareli ilinde 3,56 kişi (Erkuş & Özüdoğru, 2005), Van ilinde 5,8 kişi (Acar & Yıldırım, 2000) ve Kırklareli ilinde 4 kişi (Terin vd, 2010) olduğu belirlenmiştir. Samsun ilinde 2011 yılında yapılan bir diğer araştırmada ortalama nüfus varlığının 6,22 kişi olduğu dikkate alındığında (Kılıç, 2011), kırsal nüfusun son 4 yılda azalmasında kırsal göçün etkisi olduğu söylenebilir. Yulafcı & Sayılı (2015) tarafından Samsun ilinde yaşanan kırsal göç araştırması da bu bulguları desteklemektedir.

Çizelge 5.10. Birlik üyelerinin nüfus varlıkları

Yaş grubu	Cinsiyet	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		İşletmeler ortalaması	
		Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
0-14	Kadın	0,45	51,13	0,84	54,54	0,53	49,07	0,26	45,61	0,56	50,45	0,42	72,41	0,49	51,04
	Erkek	0,43	48,86	0,70	45,45	0,55	50,92	0,30	52,63	0,54	48,64	0,17	29,31	0,46	48,91
	Toplam	0,88	100,0	1,54	100,0	1,08	100,0	0,57	100,0	1,11	100,0	0,58	100,0	0,96	100,0
15-64	Kadın	1,68	46,79	1,87	50,54	1,35	49,09	1,14	50,66	1,86	51,23	1,33	44,33	1,58	49,06
	Erkek	1,90	52,92	1,84	49,72	1,40	50,90	1,11	49,33	1,77	48,76	1,67	55,66	1,65	51,24
	Toplam	3,59	100,0	3,70	100,0	2,75	100,0	2,25	100,0	3,63	100,0	3,00	100,0	3,22	100,0
65+	Kadın	0,38	57,57	0,33	60,00	0,28	52,83	0,54	58,06	0,49	60,49	0,50	66,66	0,41	57,74
	Erkek	0,28	42,42	0,22	40,00	0,25	47,16	0,39	41,93	0,32	39,50	0,25	33,33	0,30	42,25
	Toplam	0,66	100,0	0,55	100,0	0,53	100,0	0,93	100,0	0,81	100,0	0,75	100,0	0,71	100,0
Toplam	Kadın	2,51	48,92	3,03	52,33	2,15	50,23	1,95	52,00	2,91	52,52	2,25	51,96	2,48	50,81
	Erkek	2,60	50,68	2,76	47,66	2,18	50,93	1,80	48,00	2,63	47,47	2,08	48,03	2,40	49,18
	Toplam	5,13 ^{ab}	100,0	5,79 ^b	100,0	4,28 ^{ab}	100,0	3,75 ^a	100,0	5,54 ^b	100,0	4,33 ^{ab}	100,0	4,88	100,0

p=0,00<0,05

Not: Ortalamaların üzerindeki farklı harfler ürün gruplarına göre birlik üyeleri arasında %5 önem düzeyinde istatistiksel olarak önemli farklılıklar olduğunu göstermektedir.

Çalışabilecek durumda olduğu halde son hafta çalışmayan veya bir işle ilişkisi bulunmayan ve iş arayan nüfus, işsiz olarak kabul edilmektedir. Cari ücret düzeyinde çalışmaya razı olduğu halde iş bulamayanlar, işsizlik oranı hesaplanırken işsiz kabul edilmektedir (Paya, 1997). Araştırma kapsamında birlik üyesi işletmelerde işsizlik durumu sorgulanırken burada tanımlanan işsizlik esas alınmıştır. Çizelge 5.11'e göre bal ve elma ürün grubundakilerde işsizlik oranının daha düşük olduğu, kırmızı et ürün grubundakilerde ise işsizlik oranının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Birlik üyelerinin hane halkı işsizlik grup ortalamaları, en az bir ürün grubunda farklılık göstermektedir ($p<0,05$).

Çizelge 5.11. Birlik üyelerinin hane halkı işsizlik durumları

	Kadın		Erkek		Toplam	
	Ort.	St.Sap.	Ort.	St.Sap.	Ort.	St.Sap.
Süt	0,16	0,46	0,23	0,508	0,39	0,81
Kırmızı Et	0,28	0,54	0,22	0,42	0,51 ^a	0,76
Bal	0,05	0,22	0,08	0,35	0,13 ^b	0,40
Organik Fındık	0,12	0,35	0,09	0,32	0,21	0,56
Sebze	0,07	0,32	0,12	0,38	0,19	0,63
Elma	0,08	0,28	-	-	0,08 ^b	0,28
Toplam	0,15	0,42	0,16	0,42	0,31	0,70

$p=0,009<0,05$

Not: Ortalamaların üzerindeki farklı harfler ürün gruplarına göre birlik üyeleri arasında %5 önem düzeyinde istatistiksel olarak önemli farklılıklar olduğunu göstermektedir.

Tarımsal üretici birlikleri kırsal alanlara hizmet götürmekte ve üyelerinin çoğunluğu çiftçilerden oluşmaktadır. Bazı birlik üyelerinin asıl işi ise esnaf ve memurluktur. Üyelerin birlikleri ile daha sıkı ilişkide olmasında, üyelerin asıl işinin çiftçilik olmasının önemli etkisinin olacağı düşünülmektedir. Araştırma kapsamında görüşülen üyelerin %93,8'inin asıl işi çiftçilik olup %5,71'i esnaf, %0,5'i ise memurdur. Sebze ürün grubundaki çiftçilerin tamamının asıl işi çiftçilik olmasına rağmen, elma ve kırmızı et ürün grubundaki üyelerin asıl işlerinin çiftçilik veya esnaf oldukları belirlenmiştir. Birlik üyelerinin asıl işi, ürün grubuna göre farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Terme Bal ÜB üyelerinin %90'ı çiftçi, %7,5'i esnaf ve %2,5'u ise memurdur. Güreşçi (2010) tarafından yapılan araştırmada Erzurum ili İspir Bal ÜB üyelerinin %35'inin çiftçi, %12'sinin memur, %10'unun ise esnaf olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 5.12. Birlik üyelerinin asıl işi

	Çiftçi		Esnaf		Memur		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Süt	150	98,70	2	1,30	-	-	152	36,20
Kırmızı Et	58	86,60	8	11,94	1	1,50	67	16,00
Bal	36	90,00	3	7,50	1	2,50	40	9,50
Organik Fındık	83	90,20	9	9,80	-	-	92	21,90
Sebze	57	100,00	-	-	-	-	57	13,60
Elma	10	83,30	2	16,60	-	-	12	2,90
Toplam	394	93,80	24	5,71	2	0,50	420	100,00

p=0,00<0,05

Tarım işletmeleri birden fazla ürün bazında faaliyet gösterilebilmektedir. Araştırma kapsamında görüşülen süt ürün grubundaki üyelerin süt sığırcılığı faaliyetine ek olarak besi sığırcılığı ve bitkisel üretim de yaptıkları tespit edilmiştir. Benzer şekilde besi sığırcılığı yapan işletmelerin ek olarak süt sığırcılığı ve bitkisel üretim de yaptıkları tespit edilmiştir. Süt sığırcılığı yapan işletmeler, besi sığırcılığı yapan işletmelere kıyasla daha fazla bitkisel üretim yapmaktadırlar. Ürün grubu süt, besi sığırcılığı veya bal olan işletmelerin tamamının bitkisel üretim de yaptıkları tespit edilmiştir. Organik fındık yetiştiren birlik üyesi işletmelerin %43'ü, sebze yetiştiren birlik üyelerinin %70'i, elma yetiştiren birlik üyelerinin ise %50'si süt sığırcılığı da yapmaktadırlar (Çizelge 5.13). Buradan Samsun ilinde yer alan tarım işletmelerinin, tek üründe uzmanlaşmak yerine birden fazla ürün alanında faaliyet gösterdikleri belirlenmiştir. Oysa, bir tarım işletmesinin başarıya ulaşması, birden fazla üründe değil tek bir üründe uzmanlaşmasına bağlanmakta, belirli bir ürün veya ürün grubunda uzmanlaşmanın işletmelerin rekabet gücünü artırdığı belirtilmektedir (Coşkun, 2014; Kılıç Topuz, 2015).

Çizelge 5.13. Birlik üyelerinin asıl tarımsal faaliyet konuları

	Süt sığırcılığı		Besi sığırcılığı		Bal		Bitkisel üretim		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Süt	152	100,00	8	5,30	-	-	84	55,30	152	36,20
Kırmızı Et	9	13,40	67	100,00	-	-	9	13,40	67	16,00
Bal	10	25,00	1	2,50	40	100,00	22	55,00	40	9,50
Organik Fındık	40	43,50	-	-	3	3,30	92	100,00	92	21,90
Sebze	40	70,20	1	1,80	1	1,80	57	100,00	57	13,60
Elma	6	50,00	-	-	-	-	12	100,00	12	2,90
Toplam	257	61,20	77	18,30	44	10,50	276	65,70	420	100,00

Birlik üyelerinin tarımsal deneyimleri, 33 yıl ile organik fındık ürün grubundakilerde en fazla, 20 yıl ile elma ürün grubundaki üyelere ise en azdır. Birlik üyelerinin ortalama tarımsal deneyimleri en az bir ürün grubunda istatistiksel olarak farklılık göstermektedir ($p<0,05$). İşletmeler ortalamasında ise tarımsal deneyim 27,5 yıldır (Çizelge 5.14). James & Sykuta (2006) tarafından ABD’de yapılan bir araştırmada kooperatif üyelerinin tarımsal deneyimlerinin 34 yıl olduğu belirlenmiştir. Terin vd (2010) tarafından Kırklareli ili tarımsal kalkınma kooperatif üyelerinin hayvancılık üretim deneyimlerinin 32,5 yıl, Özdemir & Kiracı (2006)’nın çalışmasında kooperatif ortaklarının ortalama tarımsal deneyimlerinin 35 yıl olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 5.14. Birlik üyelerinin tarımsal deneyimleri

	Ortalama (yıl)	St.Sapma
Süt	29,36 ^{bc}	13,14
Kırmızı Et	21,27 ^{ab}	11,59
Bal	21,53 ^{ab}	8,99
Organik Fındık	33,08 ^c	14,91
Sebze	26,93 ^{ab}	11,98
Elma	20,25 ^a	14,00
Toplam	27,55	13,53

$p=0,000<0,05$

Not: Ortalamaların üzerindeki farklı harfler ürün gruplarına göre birlik üyeleri arasında %5 önem düzeyinde istatistiksel olarak önemli farklılıklar olduğunu göstermektedir.

Üretim faktörleri arasındaki yegane aktif unsur, emektir. Diğer üretim faktörlerinin kullanılması iş gücü tarafından sağlanmaktadır. Bir ülkenin kaynakları ne kadar zengin olursa olsun, onları kullanacak iş gücü yoksa veya yetersizse ekonomik kullanımının gerçekleşmesi mümkün olamamaktadır (Cinemre, 2011). İş gücü, müteşebbis faktörü ile birlikte doğal kaynakları ve sermayeyi harekete geçiren, üretimin aktif elemanıdır (Aksöz, 1967). Birlik üyelerinin iş gücü durumu incelendiğinde, en fazla organik fındık ürün grubundaki işletmelerin, en az kırmızı et ürün grubundaki işletmelerin yabancı iş gücü kullandığı belirlenmiştir. Süt, kırmızı et ve bal ürün grubundaki işletmelerin bitkisel üretim alanında faaliyet gösteren birlik üyelerine göre daha uzun süreli yabancı işgücü kullandıkları tespit edilmiştir. Birlik üyelerinin yabancı işgücü kullanma durumları, hayvancılık ürün grubu ve bitkisel ürün grubunda benzerlik göstermektedir. İşletmeler ortalamasında aile iş gücü ve mevsimlik hane halkı yaklaşık 2 kişidir. Sürekli aile iş gücü kırmızı et, süt ve sebze

ürün grubunda daha fazladır. Hane halkının mevsimlik olarak en fazla çalıştığı ürün grubu organik fındık iken, en az kırmızı et ürün grubundadır. Birlik üyelerinin yabancı işgücü, aile işgücü ve mevsimlik aile işgücü grup ortalamaları en az bir ürün grubunda farklılık göstermektedir ($p<0,05$).

Çizelge 5.15. Birlik üyelerinin iş gücü durumu

	Yabancı iş gücü		Aile iş gücü		Mevsimlik hane halkı	
	Kişi	Süre (gün/yıl)	Kişi	Kişi	Süre (gün/yıl)	
Süt	1,18 ^a	20,71	2,26 ^b	1,00	6,48 ^a	
Kırmızı Et	0,69 ^a	70,93	2,27 ^b	0,60	1,94 ^a	
Bal	1,88 ^a	23,25	1,55 ^{ab}	1,60	50,40 ^{ab}	
Organik Fındık	10,22 ^b	5,34	1,47 ^a	3,21	13,22 ^c	
Sebze	8,25 ^b	20,00	2,00 ^{ab}	2,60	62,81 ^{bc}	
Elma	7,75 ^b	20,00	1,58 ^{ab}	2,33	49,17 ^b	
Toplam	4,30	25,45	2,00	1,73	20,00	
	p=0,000<0,05		p=0,029<0,05		p=0,007<0,05	

Not: Ortalamaların üzerindeki farklı harfler ürün gruplarına göre birlik üyeleri arasında %5 önem düzeyinde istatistiksel olarak önemli farklılıklar olduğunu göstermektedir.

5.2.2. Birlik üyelerinin ekonomik özellikleri

Bir işte çalışırken çalışmanın karşılığı olarak alınan ücret ve dağıtılmayan kârların toplamına “gelir” denir ve aylık veya yıllık olmaktadır (Blanchard, 2000). Tarımsal işletmelerin geliri, tarımsal ve tarım dışı olmak üzere iki ayrı kaynaktan sağlanabilmektedir Birlik üyelerinin yıllık gelir ortalaması 91.450 TL olup, gelirlerinin %89.03’ünü tarımdan sağlamaktadırlar. Sebze ürün grubunda toplam gelir içerisinde tarımsal gelirin payı en fazla iken, elma ürün grubunda ise en düşüktür. Birlik üyeleri arasında en yüksek tarımsal gelirin sağlandığı ürün grubu 170.500 TL ile kırmızı et ve 136.870 TL ile sebze üretici birlikleridir. Üretici birliği üyelerinin ortalama tarımsal gelirleri en az bir ürün grubunda istatistiki olarak farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Ortalama gelire göre kırmızı et ve sebze birliklerinin üyeleri bir gelir grubunu, diğer birliklerin üyeleri ise diğer gelir grubu oluşturmaktadır (Çizelge 5.16).

Çizelge 5.16. Birlik üyelerinin gelir durumları

	Tarımsal gelir (TL/yıl)		Tarım dışı gelir (TL/yıl)		Ortalama gelir (TL/yıl)	
	Ortalar	Oran (%)	Ortalama	Oran (%)	Ortalama	Oran (%)
Süt	57.800	87,57	8.200	12,42	66.000 ^b	100,00
Kırmızı Et	170.500	92,26	14.300	7,73	184.800 ^a	100,00
Bal	52.275	87,89	7.200	12,10	59.475 ^b	100,00
Organik Fındık	37.400	80,00	9.300	20,0	46.700 ^b	100,00
Sebze	136.870	92,70	10.770	7,30	147.640 ^a	100,00
Elma	54.040	72,43	20.560	27,56	74.600 ^b	100,00
Toplam	81.425	89,03	10.025	10,96	91.450	100,00

p=0,00<0,05

Not: Ortalamaların üzerindeki farklı harfler ürün gruplarına göre birlik üyeleri arasında %5 önem düzeyinde istatistiksel olarak önemli farklılıklar olduğunu göstermektedir.

5.3. Birlik Üyesi İşletmelerin Yapısal Özellikleri

5.3.1. Kayıt sistemlerine kayıtlı olma durumu

Türkiye’de tarım sektörü ile ilgili en önemli sorunların başında işletmelerin yapısı ve üretimle ilgili sürekli ve güvenilir verilerin derlenememesi gelmektedir. Bu sorunun çözülebilmesi amacıyla 2000’li yılların başında çiftçi ve hayvan kayıt sistemi kurulmuş, işletmeler ile ilgili gerekli veriler toplanmaya başlanmıştır. Devlet tarafından sağlanan tarımsal desteklemelerden çiftçilerin yararlanabilmeleri, kayıt dışı üretimin önüne geçebilmeleri için ÇKS’ye kayıt olmaları gerekmektedir. Benzer şekilde, kayıt dışı hayvan varlığının önlenmesi ve çiftçilerin hayvancılık desteklemelerinden faydalanabilmeleri için de Hayvan Kayıt Sistemi’ne (HKS) kayıt olmaları gerekmektedir. Birlik üyelerinin belirtilen sistemlere kayıtlı olma durumları ürün grubuna göre anlamlı farklılık göstermektedir (p<0,05). Birlik üyelerinin %82,4’ü ÇKS’ye, %76’sı HKS’ye, %11’i ise Arı Kayıt Sistemi’ne (AKS) kayıtlıdır. Arazisi veya hayvanı olmayanlar dikkate alınmadığında ÇKS’ye kayıtlı üreticilerin oranı %95, HKS’ye kayıtlı üreticilerin oranı %97,9 ve AKS’ye kayıtlı arıcıların oranı ise %99,6 olduğu belirlenmiştir. Sebze ve elma ürün grubundaki üyelerin tamamının ÇKS kaydı bulunurken bu oran organik fındık üreticilerinde %95,7’dir. Hazine arazisinde bitkisel üretim yapan birlik üyelerinin ise ÇKS kayıtları

bulunmamaktadır. Süt, kırmızı et, bal ve elma üretici birlikleri üyelerinin tamamı, HKS ve AKS'ne kayıtlıdır. Organik fındık ürün grubundaki üreticilerin %3,22'sinin ve sebze ürün grubundaki üreticilerin %8,7'sinin HKS kaydı bulunmamaktadır (Çizelge 5.17).

Çizelge 5.17. Birlik üyelerinin kayıtlı olma durumu

	Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS)			Hayvan Kayıt Sistemi (HKS)			Arı Kayıt Sistemi (AKS)		
	Arazi yok (%)	Sayı	Oran (%)	Hayvan yok (%)	Sayı	Oran (%)	Arı yok (%)	Sayı	Oran (%)
Süt	11,2	125	82,2	-	151	99,3	98,0	2	1,3
Kırmızı Et	28,4	42	62,7	-	67	100,0	100,0	-	-
Bal	42,5	22	55,0	55,0	18	45,0	-	40	100,0
Organik Fındık	-	88	95,7	52,2	41	44,6	96,7	3	3,3
Sebze	-	57	100,0	28,1	36	63,2	98,2	-	-
Elma	-	12	100,0	41,7	7	58,3	91,7	1	8,3
Toplam	12,6	346	82,4	21,7	320	76,2	88,6	46	11,0
	p=0,00<0,05			p=0,00<0,05			p=0,00<0,05		

5.3.2. Tarım sigortası yaptırma durumu

Çiftçiler ürünlerini yangın, kuraklık, sel, dolu, rüzgar, don, böcek zararı, salgın hastalıklara karşı sigortalayabilmektedirler. Bunun sebebi çiftçilerin bu gibi olayların meydana gelme ihtimallerini sigorta şirketleri kadar yakından ve daha geniş bir bölgede takip edememeleri ve böyle bir kaza ihtimalinin kendilerini iflasa sürüklemesi riskini taşıyamamalarıdır (Cinemre, 2011). Birlik üyelerinin tarım sigortası yaptırma durumları incelendiğinde, ürün grubuna göre birlik üyelerinin tarım sigortası yaptırma durumları arasında istatistiki olarak önemli bir fark vardır ($p<0,05$). Birlik üyelerinin genelinde tarım sigortası yaptırma oranı ise yalnızca %18,3 olup sebze ürün grubundaki üyelerin %54,4'ünün, elma ürün grubundaki üyelerin ise %33,3'ünün tarım sigortası yaptırdıkları belirlenmiştir. En az tarım sigortası yaptıran üyeler ise süt ürün grubundaki üyelerdir. Kırmızı et ürün grubundaki üyelerin %6'sı ve süt ürün grubundaki üyelerin ise yalnızca %3'ü hayvan sigortası yaptırmışlardır. Kurtaslan ve Doğaner (2004) tarafından Aydın İli tarımsal kalkınma kooperatifinde yapılan araştırmada ise ortakların %9'unun hayvanlarına

sigorta yaptırdığı belirlenmiştir. Bal ürün grubundaki üyelerin %17,5'nin ürünlerine tarım sigortası yaptırdığı belirlenmiştir. Bitkisel ürünlerde sigorta yaptırma oranı hayvansal ürünlere göre daha yüksek olup tarım sigortası yaptırılan bitkisel ürünler sırasıyla; çeltik, fındık, karpuz, biber, buğday, kavun ve lahanadır. Sebze üretici birliği üyelerin yaklaşık yarısı çeltiğe de tarım sigortası yaptırmışlardır. Organik fındık üretici birliği üyelerinin %17,4'ü sadece fındık için sigorta yaptırmışlardır.

Çizelge 5.18. Birlik üyelerinin tarım sigortası yaptırma durumları

	Tarım sigortası yaptırma		Tarım sigortası yaptırılan ürünler								
	Sayı	Oran (%)	Hayvan Oran (%)	Arı Oran (%)	Fındık Oran (%)	Çeltik Oran (%)	Karpuz Oran (%)	Kavun Oran (%)	Biber Oran (%)	Buğday Oran (%)	Lahana Oran (%)
Süt	13	8,60	3,30	-	1,30	3,90	1,30	-	0,70	0,70	-
Kırmızı Et	5	7,50	6,00	-	1,50	-	-	-	-	-	-
Bal	8	20,00	-	17,50	5,00	-	-	-	-	-	-
Organik Fındık	16	17,40	-	-	17,40	-	-	-	-	-	-
Sebze	31	54,40	1,80	-	-	47,40	10,50	1,80	10,50	3,50	1,80
Elma	4	33,33	-	-	33,33	16,70	-	-	-	-	-
Toplam	77	18,3	2,40	1,70	6,00	8,30	1,90	0,20	1,70	0,70	0,20

p=0,00<0,05

5.3.3. Arazi varlığı ve mülkiyet durumu

Araştırma kapsamında görüşülen birlik üyelerinin ortalama arazi varlığı 63,14 dekadır. İncelenen işletmelerin ortalama arazi varlığı, 2001 Genel Tarım Sayımı'na göre belirlenen ülke ortalamasına (61 da) oldukça yakındır. İncelenen işletmelerde arazilerin %48,38'i mülk arazi, %29,03'ü kiraya tutulan arazi, %21,17'si ortağa tutulan arazi, %0,01'i kiraya verilen arazi ve %0,007'si ise ortağa verilen arazidir. Mülk arazi oranı en yüksek bal üretici birliği üyesi işletmelerde olmasına karşın, en az %32 ile kırmızı et üretici birliği üyesi işletmelerdedir. Kiraya tutulan arazi oranı %45 ile en fazla kırmızı et ürün grubundaki işletmelerdedir. İşletmelerin genelinde araziyi kiraya veya ortağa verme oranı düşüktür. En fazla arazi miktarı 118 da ile sebze üretici birliği üyesi işletmelerde iken, en az arazi miktarı ise 12 da ile bal üretici birliği üyesi işletmelerdedir. Birlik üyelerinin arazi varlıkları en az bir ürün grubunda istatistiki olarak farklılık göstermektedir ($p < 0,05$). James & Sykuta (2006) tarafından ABD'de mısır ve soya üreticileriyle yapılan bir araştırmada kooperatif üyelerinin ortalama arazi varlıklarının 750 da gibi çok yüksek olduğu ortaya konulmuştur. Erkuş & Özüdoğru (2005) tarafından Kırklareli'nde yapılan araştırmada tarımsal kalkınma kooperatif ortaklarının ortalama arazi varlıklarının 165 da, aynı bölgede Terin vd (2010) tarafından yapılan araştırmada ise üyelerin arazi varlıklarının 231 da olduğu, arazinin %66'sının mülk, %34'ünün ise kiralık araziden oluştuğu belirlenmiştir. Acar & Yıldırım (2000) tarafından Van ilinde yapılan araştırmada tarımsal kalkınma kooperatif üyelerinin ortalama 187 da araziye sahip oldukları ve sahip olunan arazinin de %87'sinin mülk arazi olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 5.19. Birlik üyelerinin arazi varlıkları ve mülkiyet durumları

	Mülk		Kiraya tutulan		Ortağa tutulan		Kiraya verilen		Ortağa verilen		Toplam	
	Miktar (da)	Oran (%)	Miktar (da)	Oran (%)	Miktar (da)	Oran (%)	Miktar (da)	Oran (%)	Miktar (da)	Oran (%)	Miktar (da)	Oran (%)
Süt	31,11	49,37	15,86	25,17	15,84	25,13	-	-	-	-	63,01 ^{ab}	100,00
Kırmızı Et	24,27	32,02	34,66	45,73	12,39	16,34	4,48	5,91	-	-	75,79 ^{bc}	100,00
Bal	11,55	96,25	-	-	0,45	3,75	-	-	-	-	12,00 ^a	100,00
Organik Fındık	28,84	71,65	1,65	4,10	9,65	23,97	-	-	-	-	40,25 ^{ab}	100,00
Sebze	52,88	44,62	44,02	37,15	20,96	17,68	0,35	0,02	0,35	0,02	118,49 ^c	100,00
Elma	28,75	37,25	25,33	32,82	23,08	29,90	-	-	-	-	77,17 ^{bc}	100,00
Toplam	30,55	48,38	18,33	29,03	13,37	21,17	0,76	0,01	0,05	0,007	63,14	100,00

p=0,00<0,05

Türkiye'deki tarım işletmelerinin ortalama arazi varlıkları giderek azalmaktadır. Bunun en önemli sebeplerinden biri, işletmelerin miras hukuku ile devamlı bölünmeleridir. Tarım işletmeleri devamlı parçalanmakta ve küçülmektedir. Küçük arazi parçaları üzerinde verimli işletmeler kurulması ve ekonomik anlamda üretim yapılması mümkün olamamaktadır (Cinemre, 2011). Araştırmaya dahil edilen birlik üyelerinin arazi parsel sayıları 1 ile 35 arasında değişmekte olup, ortalama 4,58 parçadır. Birlik üyelerinin arazi parsel sayıları en az bir ürün grubunda anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). İncelenen işletmelerdeki parsel sayısı, Türkiye ortalamasına (4,07) oldukça yakındır. Süt üretici birliği üyesi işletmeler 6,12 ile en fazla parsel sayısına sahiptirler. Süt üretici birliği üyesi işletmelerin %11'inin, kırmızı et üretici birliği üyesi işletmelerin ise %28'inin arazisi bulunmamaktadır. Arazisi olan işletmelerin ise %12'sinin 2 parça, %15'inin 4-5 parça ve %19,4'ünün ise 10-15 parça arazisi mevcuttur. 16 ve üstü parça sayısı olan arazi oranı Türkiye'de %7 iken, Samsun ilindeki işletmelerde %1,66'dır. Bal üretici birliği üyesi işletmelerin parça sayısı ise 1,63'dir. Organik fındık üretici birliğine üye işletmelerin ortalama parsel sayısı 2,91 olup %26'sının arazisi ise tek parçadır. Sebze ürün grubundaki işletmelerin ortalama parsel sayısı 4,8 olup büyük çoğunluğunun (%33) arazisi 4-5 parçadır. Elma ürün grubundaki işletmelerin ise %25'inin arazisi tek parça, %25'inin iki parçadır. İncelenen işletmeler arasında tek ve iki parçalı arazisi olanların oranı, Türkiye ortalamasından fazladır. Acar & Yıldırım (2000) tarafından Van ilinde yapılan araştırmada tarımsal kalkınma kooperatif üyesi işletmelerin benzer parsel sayısına (4,41 adet) sahipken, Terin vd (2010)'nin Kırklareli İlinde tarımsal kalkınma kooperatifi üyesi işletmelerde yaklaşık iki kat (8,8 adet) olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 5.20. Birlik üyelerinin tarım arazisi parsel sayısına göre arazi miktarı

Parsel sayısı*	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		Toplam		Türkiye ortalaması**
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Oran (%)
Arazi yok	18	11,84	19	28,35	17	42,50	-	-	-	-	-	-	54	12,85	-
1	6	3,94	5	7,46	8	20,00	24	26,08	3	5,26	3	25,00	49	11,66	10,2
2	18	11,84	8	11,94	2	5,00	27	29,34	11	19,30	3	25,00	69	16,42	13,3
3	14	9,21	2	2,98	6	15,00	11	11,95	11	19,30	-	-	44	10,47	13,2
4-5	23	15,13	10	14,92	5	12,50	21	22,82	19	33,33	3	25,00	81	19,28	21,6
6-9	36	23,68	8	11,94	2	5,00	8	8,69	7	12,28	1	8,33	62	14,76	21,3
10-15	33	21,71	13	19,40	-	-	1	1,08	5	8,77	2	16,66	54	12,85	13,3
16-+ (35)	4	2,63	2	2,98	-	-	-	-	1	1,75	-	-	7	1,66	7,0
Ortalama (parça sayısı)	6,12 ^c		5,04 ^{bc}		1,63 ^a		2,91 ^{ab}		4,82 ^{bc}		4,08		4,58		4,07

* Arazi parsel sayı grupları TÜİK gruplandırması dikkate alınarak yapılmıştır.

**Kaynak: TÜİK, 2013d.

p=0,00<0,05

Not: Ortalamaların üzerindeki farklı harfler ürün gruplarına göre birlik üyeleri arasında %5 önem düzeyinde istatistiksel olarak önemli farklılıklar olduğunu göstermektedir.

5.3.4. Bitkisel üretim durumu

İşletmeler geneline göre tarım arazisi kullanımı Çizelge 5.21'den incelendiğinde; ortalama arazi varlığının 59,88 dekar ve en yaygın bitkisel ürünlerin sırasıyla çeltik (%27,22), silajlık mısır (%20,96), fındık (%12,64) ve buğday (10,22) olduğu görülmektedir. Ortalama arazi varlığı sebze üretici birliği üyesi işletmelerde 111,14 dekara çıkarken bal üretici birliği üyesi işletmelerde 10,91 dekara düşmektedir. Kırmızı et üretici birliği üyesi işletmelerin %48'inin, süt üretici birliği üyesi işletmelerin %28'inin en fazla silajlık mısır ektikleri belirlenmiştir. Süt üretici birliği üyesi işletmelerin ektiği diğer bitkisel ürünler ise sırasıyla; çeltik (%27), buğday (%15), arpa (%8) ve fındık (%6)'dır. Kırmızı et üretici birliği üyesi işletmelerin ektiği diğer bitkisel ürünler ise fiğ (%17), arpa (%13) ve buğday (%13)'dir. Bal üretici birliği üyesi işletmelerin %84'ü ortalama 9 dekar arazide fındık yetiştirmektedir. Organik fındık üretici birliği üyesi işletmelerin yetiştirdikleri bitkisel ürünler içerisinde organik fındığın payı %91,7 olup ortalama fındık arazisi varlığı 34 dekadır. Organik fındık üretici birliği üyesi işletmelerin yetiştirdikleri diğer bitkisel ürünler ise sırasıyla; silajlık mısır, fiğ, şeftali, kavak, kivi, fasulye ve çeltiktir. Sebze üretici birliği üyesi işletmelerin yetiştirdikleri bitkisel ürünler içerisinde en fazla payı %62 ile çeltik almaktadır. Sebze üretici birliği üyesi işletmelerin yetiştirdikleri diğer ürünler ise sırasıyla; buğday (%7,8), beyaz lahana (%7), karpuz (%5,9) ve biber (%4,6)'dir. Üreticilerin sebze ÜB'ne üye olmalarına rağmen tahıl ürünü ekim oranının çok daha fazla, sebze ekim oranının daha düşük olduğu göze çarpmaktadır. Bunda sebze ÜB'nin Bafra ilçesinde bulunması, Bafra ilçesinde hazine arazisi sorununun çok olması ve sebze destek olmamasından dolayı üreticilerin sebzelerini hazine arazisine ekmesinin etkisinin büyük olduğu düşünülmektedir. Samsun ilinde yer alan üretici birliklerinde ürün veya ürün grubu bazında uzmanlaşmanın gerekliliği bir kez daha önemini göstermektedir. Elma ÜB'ne üye olan üyelerin ektikleri bitkisel ürünler içerisinde ise en fazla payı %37 oran ile çeltik ve fındık almaktadır. Elma ortalama 8 da araziye ekilmekte ve ekilen ürünler içerisinde %11'lik pay almaktadır. Sebze üreticilerinde olduğu gibi elma ÜB üyelerinde de birliğin hizmet verdiği ürün veya ürün grubundan ziyade farklı ürünlerde üreticilerin daha çok ekim yaptığı tespit edilmiştir. Birlik üyelerinin en fazla ektikleri ürünler Samsun ilinde en fazla ekilen ürünlerle paralellik göstermektedir (Bkn. Bölüm 4.3).

Çizelge 5.21. Birlik üyelerinin bitkisel ürünleri ekim alanları

Ürünler	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		İşletmeler ortalaması	
	Miktar (da)	Oran (%)	Miktar (da)	Oran (%)	Miktar (da)	Oran (%)	Miktar (da)	Oran (%)	Miktar (da)	Oran (%)	Miktar (da)	Oran (%)	Miktar (da)	Oran (%)
Çeltik	16,53	27,44	-	-	0,40	3,66	0,13	0,35	69,25	62,30	30,0	37,89	16,30	27,22
Silaj mısır	16,93	28,21	35,49	48,61	-	-	1,35	3,63	2,89	2,60	2,5	3,15	12,55	20,96
Organik fındık	-	-	-	-	1,13	10,35	34,05	91,72	-	-	-	-	7,57	12,64
Buğday	9,43	15,71	9,55	13,08	-	-	-	-	8,71	7,83	-	-	6,12	10,22
Fındık	3,66	6,10	2,72	3,72	9,23	84,60	-	-	-	-	29,75	37,57	3,49	5,83
Arpa	5,09	8,48	9,60	13,15	-	-	-	-	-	-	-	-	3,37	5,63
Fiğ	2,14	3,56	12,37	16,94	-	-	0,62	1,67	-	-	-	-	2,88	4,81
Beyaz lahanası	0,93	1,55	-	-	-	-	-	-	7,88	7,09	-	-	1,41	2,35
Ayçiçeği	2,31	3,85	2,76	3,78	-	-	-	-	-	-	-	-	1,28	2,14
Karpuz	0,61	1,01	-	-	-	-	-	-	6,56	5,90	-	-	1,11	1,85
Biber	0,28	0,46	-	-	-	-	-	-	5,18	4,66	-	-	0,80	1,34
Mısır	0,13	0,21	-	-	-	-	-	-	3,86	3,47	-	-	0,57	0,95
Kavun	0,20	0,33	-	-	-	-	-	-	2,88	2,59	-	-	0,46	0,77
Tütün	0,89	1,48	0,15	0,20	-	-	-	-	0,26	0,23	-	-	0,38	0,63
Elma	0,16	0,26	-	-	-	-	-	-	-	-	8,67	10,95	0,30	0,50
Soya fasulyesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7,75	9,78	0,22	0,37
Karnabahar	0,07	0,11	-	-	-	-	-	-	1,25	1,12	-	-	0,19	0,32
Şeker pancarı	0,40	0,66	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,15	0,25
Kırmızı lahanası	-	-	-	-	-	-	-	-	1,02	0,91	-	-	0,14	0,23
Brokoli	-	-	-	-	-	-	-	-	0,75	0,67	-	-	0,10	0,17
Kavak	-	-	-	-	0,15	1,37	0,33	0,88	-	-	-	-	0,09	0,15
Şeftali	-	-	-	-	-	-	0,35	0,94	-	-	-	-	0,08	0,13
Kelem	0,20	0,33	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,07	0,12
Domates	0,07	0,11	-	-	-	-	-	-	0,26	0,23	-	-	0,06	0,10
Marul	-	-	0,37	0,50	-	-	-	-	-	-	-	-	0,06	0,10
Kivi	-	-	-	-	-	-	0,16	0,43	-	-	-	-	0,04	0,07
Pırasa	-	-	-	-	-	-	-	-	0,21	0,18	-	-	0,03	0,05
Fasulye	-	-	-	-	-	-	0,13	0,35	-	-	-	-	0,03	0,05
Aspir	-	-	-	-	-	-	-	-	0,18	0,16	-	-	0,02	0,03
Kiraz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,50	0,63	0,01	0,02
Toplam	60,03	100,0	73,01	100,0	10,91	100,0	37,12	100,0	111,14	100,0	79,17	100,0	59,88	100,0

Samsun ilinde işletmelerin bitkisel ürünlerinin verimleri incelendiğinde (Çizelge 5.22), fındık, tütün, buğday, karpuz, kavun, biber, karnabahar, beyaz lahana, kırmızı lahana ve pırasa ürünlerinin verimlerinin Türkiye ortalamasından yüksek, çeltik, ayçiçeği, domates, mısır, brokoli, şeker pancarı, fasulye ve soya fasulyesi verimlerinin ise Türkiye ortalamasından düşük olduğu tespit edilmiştir. Birlik üyelerinin yetiştirdikleri biber, çeltik, ayçiçeği, tütün ve şeker pancarının verimlerinin Samsun ili ortalaması ile aynı olduğu belirlenmiştir (Bkn. Bölüm 4.3). Birlik üyelerinin yetiştirdikleri ürünlerin verimleri Samsun ortalaması ile karşılaştırıldığında biber, çeltik ve ayçiçeğinde aynı, lahana, fındık, şeftali, kivi, buğday, tütün ve şeker pancarında daha yüksek, fasulye, domates ve elmada ise daha düşük verime sahip oldukları belirlenmiştir (Çizelge 4.3 ve Çizelge 5.21). 2013 yılına göre Samsun ilindeki işletmelerin 132,5 kg/da olan organik fındık veriminin 112 kg/da olan konvansiyonel fındık veriminden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Türkiye ortalaması dekara 70 kg olan tütünün Samsun ili ortalaması 177 kg'dır ve 194 kg ile süt ürün grubundaki işletmelerde en yüksektir. Türkiye'de ortalama buğday verimi 278 kg iken, Samsun ilinde 319 kg'dır ve Bafra ilçesinde bulunan sebze üretici birliği üyelerinin işletmelerinde Türkiye ortalamasının iki katlık verim üstünlüğü bulunmaktadır. Ayçiçeğinde Samsun ili ve Türkiye ortalaması birbirine oldukça yakındır. Samsun ilinde kavun, karpuz, biber ve pırasa ürünlerinde ise Türkiye ortalamasının yaklaşık iki katı verim söz konusudur. Kavun ve biber için en yüksek verime sahip ürün grubu sebze ÜB üyeleri iken, karpuzda en yüksek verime süt ÜB üyeleri sahiptir. Ortalama verim elmada 2.910 kg/da, kivide 666 kg/da, şeftalide ise 1.875 kg/da'dır ve bu ürünlerde dekara ortalama ağaç sayısı değiştiğinden Türkiye ortalaması hesaplanamamıştır. Birlik üyelerinin yetiştirdikleri bitkisel ürünlerden domates ve elmanın verimi Samsun ili ortalamasına göre daha düşük olmasına rağmen lahana, fındık, şeftali, kivi ve buğdayın verimi daha yüksektir.

Çizelge 5.22. Bitkisel ürünlerin verimleri (kg/da)

Ürünler	Süt	Kırmızı Et	Bal	Organik Fındık	Sebze	Elma	İşletmeler ortalaması	Türkiye ortalaması*
Fındık	91,8	57,5	126	-	-	128,7	112,1	78,1
Organik fındık	-	-	104,4	132,8	-	-	132,5	**
Çeltik	676	-	625	83,3	754,5	800	714,8	814
Kavak	-	-	91,6	83,3	-	-	87,5	**
Tütün	194,8	120	-	-	100	-	177,3	70
Buğday	278,1	185,8	-	-	564	-	319,1	278
Marul (tane/da)	-	4.000	-	-	-	-	4000	**
Ayçiçeği	223,7	253,3	-	-	-	-	231,9	265
Karpuz	6.600	-	-	-	5.791	-	5.931	3.968
Kavun	5.000	-	-	-	4.461	-	4.500	2.157
Biber	2.380	-	-	-	3.331	-	3.141	2.709
Kelem	4.000	-	-	-	-	-	4.000	**
Karnabahar	3.000	-	-	-	3.100	-	3.083	2.272
Domates	-	-	-	-	7.500	-	5.000	6.204
Beyaz lahana	4.142	-	-	-	3.496	-	3.702	3.383
Kırmızı lahana	-	-	-	-	4.066	-	4.066	3.064
Mısır	800	-	-	-	816	-	814	895
Brokoli	-	-	-	-	1.100	-	1.100	1.767
Pırasa	-	-	-	-	5.500	-	5.500	2.797
Şeker pancarı	4.801	-	-	-	-	-	4.801	5.668
Elma	3.750	-	-	-	-	2.742	2.910	**
Kivi	-	-	-	666	-	-	666	**
Şeftali	-	-	-	1.875	-	-	1.875	**
Fasulye	-	-	-	300	-	-	300	1.248
Soya fasulyesi	-	-	-	-	-	350	350	416

*Kaynak: TÜİK, 2013b

** Sağlıklı bir veriye ulaşamamıştır.

5.3.5. Hayvan varlığı ve hayvansal üretim durumu

İncelenen işletmelerde hayvan varlığı BBHB cinsinden hesaplanmış ve 26 olarak belirlenmiştir. Üyelerin hayvan varlığı grup ortalamaları en az bir ürün grubunda farklılık göstermekle birlikte ($p<0,05$), kırmızı et üretici birliği üyesi işletmeler 95 BBHB ile en fazla hayvana sahiptir. Süt, bal, organik fındık, sebze ve elma üretici birliği üyesi işletmelerin hayvan varlıkları ise benzerdir. Birlik üyelerinin kovan sayıları grup ortalamaları en az bir ürün grubunda farklılık göstermektedir ($p<0,05$) ve süt, organik fındık, sebze ve elma üretici birliği üyesi işletmelerin kovan varlığı benzerdir. Bal üretici birliği üyesi işletmelerin ortalama 163 kovanı olduğu tespit edilmiştir. Kırmızı et üretici birliği üyesi işletmelerin ise bal üretimi yapmadığından kovanları bulunmamaktadır. Erkuş & Özudoğru (2005) tarafından Kırklareli'nde yapılan araştırmada süt alanında faaliyet gösteren tarımsal kalkınma kooperatif ortaklarının ortalama BBHB 4,48 olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 5.23. Birlik üyelerinin hayvan varlığı ve kovan sayıları

	Hayvan sayısı		Kovan sayısı	
	Ortalama (BBHB)	St.Sapma	Ortalama (kovan)	St.Sapma
Süt	24,40 ^a	2,95	0,49 ^a	0,42
Kırmızı Et	95,08 ^b	10,88	-	-
Bal	1,39 ^a	0,29	163,45 ^b	18,36
Organik Fındık	4,25 ^a	1,12	0,82 ^a	0,58
Sebze	10,36 ^a	3,26	0,18 ^a	0,17
Elma	3,53 ^a	1,70	1,67 ^a	1,66
Toplam	26,57	2,58	15,99	2,91

$p=0,00<0,05$

Not: Ortalamaların üzerindeki farklı harfler ürün gruplarına göre birlik üyeleri arasında %5 önem düzeyinde istatistiksel olarak önemli farklılıklar olduğunu göstermektedir.

Birlik üyelerinin hayvansal ürünlerinin üretim ve satış miktarları incelendiğinde, kırmızı et, süt ve bal ürün grubu dışındaki birlik üyelerinin hayvansal üretimi genellikle hane içi tüketim için yaptıkları belirlenmiştir. Birlik üyelerinin ortalama 1.526 kg, kırmızı et ürün grubundaki birlik üyelerinde ise 8.771 kg kırmızı et üretimi yapıldığı tespit edilmiştir. Birlik üyeleri ortalama 27 lt, süt üretici birliği üyeleri ise 55 lt süt üretimi yapmaktadırlar. Bal üretici birliği üyeleri 4.500 kg bal, 15 kg da kestane balı üretimi yapmaktadırlar. Organik fındık üretici birliği üyelerinin 5 kg, sebze üretici birliği üyelerinin ise 0,35 kg bal ve yaklaşık 2 kg da kestane balı üretimi yaptıkları belirlenmiştir. Süt üretici birliği üyelerinin bal üretimini daha çok hobi veya hane içi tüketim amaçlı yaptıkları söylenebilir. Manda sütünü en fazla sebze ve süt birlik üyelerinin ürettiği belirlenmiştir. Süt üretimi yapan birlik üyelerinin aynı zamanda peynir, yoğurt ve tereyağı da üreterek satışa sunduğu belirlenmiştir. Organik fındık birlik üyelerinin az da olsa tüm hayvancılık ürünlerini ürettiği, elma birlik üyelerinin ise yalnızca süt üretimi yaptıkları tespit edilmiştir. Araştırmada süt üretici birliği işletmelerinin yıllık süt üretiminin 20 bin litre olduğu belirlenmiştir. Kırklareli ili tarımsal kalkınma kooperatif ortakları ile yapılan araştırmada da benzer sonuç elde edilmiştir (Terin vd, 2010). Araştırma kapsamında incelenen işletmelerin süt veriminin düşük olduğu belirlenmiştir. Üyelerin süt veriminin düşük olması birliğin başarısını etkileyen unsurlardan biridir. Çünkü, süt veriminin düşük olması süt üretiminin daha az olmasına sebep olmakta, bu durum da üreticiyi sütün tereyağı, çökelek, yoğurt, vs. olarak pazarda daha yüksek fiyatla süt ürünleri satışına itmektir. Daha fazla gelir elde etmek için üyeler sütünü pazarda satmaktadır ve bu da birliğin piyasada rekabet gücünün azalmasına sebep olmaktadır. Bu yüzden, birlik, üyelerine süt veriminin artırılmasıyla ilgili sürekli eğitimler vermelidir.

Çizelge 5.24. Birlik üyelerinin hayvansal ürünlerin üretim ve satış miktarları (kg)

Ürünler	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		İşletmeler ortalaması	
	Üretim (kg)	Satılan (kg)	Üretim (kg)	Satılan (kg)	Üretim (kg)	Satılan (kg)	Üretim (kg)	Satılan (kg)	Üretim (kg)	Satılan (kg)	Üretim (kg)	Satılan (kg)	Üretim (kg)	Satılan (kg)
Kırmızı et	388,0	388,0	8.771	8.771	10,0	10,0	-	-	21,05	21,05	-	-	1.526	1.526
Süt	55,1	49,4	17,6	16,9	4,58	1,80	9,12	5,02	16,21	10,23	5,08	0,58	27,54	23,28
Peynir	2,1	2,1	-	-	-	-	-	-	0,09	0,09	-	-	0,78	0,78
Yoğurt	0,34	0,34	-	-	-	-	0,71	0,71	0,21	0,21	-	-	0,31	0,31
Tereyağ	0,17	0,17	-	-	-	-	0,05	-	-	-	-	-	0,07	0,07
Manda süt	2,14	2,14	-	-	-	-	-	-	5,25	4,16	-	-	1,49	1,34
Manda peynir	-	-	-	-	-	-	-	-	0,35	0,35	-	-	0,05	0,05
Bal	0,16	-	-	-	4.501	4.215	5,57	5,45	0,35	0,02	-	-	430,02	393,57
Kestane bal	-	-	-	-	14,88	10,13	1,63	1,41	-	-	-	-	1,77	1,27

5.3.6. Tarım ürünlerinin pazarlanması

Tarım ürünleri pazarlanması, tarım ürünleri ve gıda maddelerinin üretim noktalarından, işleme ve dağıtım kanalları yoluyla nihai tüketiciye ulaşıncaya kadar geçirdiği bütün işlemleri kapsamaktadır. Çiftliklerde üretilen ve genellikle işlenmemiş olan ürünlere ise tarım ürünleri denir (Cinemre, 2011a).

Tarım ürünlerinin etkili bir şekilde pazarlanabilmesi, üreticilerin güçlü tarımsal örgütler oluşturmasına bağlıdır. Üreticilerin etkili bir şekilde örgütlenmeleri sayesinde aracılardan devreden çıkartılarak üyelerin ürünlerini daha yüksek fiyatla satmaları, tüketicilerin de tarım ürünlerini daha düşük fiyatla satın almaları mümkün olabileceğinden dolayı toplumun refahında artış yaşanacaktır.

İşletmeler tarım ürünlerini aile ihtiyaçları, pazar veya her ikisi için yapabilmektedirler. Çizelge 5.25'den birlik üyelerinin ürettiği bitkisel ürünlerin tamamına yakınını sattıkları, geri kalan kısmını ise hanehalkı ihtiyaçları için tüketilmiştir. Birlik üyeleri en fazla çeltik (11 ton) ürettiği üyelerdir. Bunu sırasıyla; karpuz (6,4 ton), beyaz lahana (5,5 ton) ve biber (2,6 ton) takip etmektedir. Birlik üyelerinin ortalama konvansiyonel ve organik fındık üretim miktarları sırasıyla 350 kg ve 950 kg'dır. Konvansiyonel fındığın üretim miktarı en fazla 3,7 ton ile elma üretici birliği üyelerine, organik fındığın ise en fazla 4,2 ton ile organik fındık üretici birliği üyelerine aittir. Sebze üretici birliği üyeleri en fazla (50 bin kg) çeltik üretimi yapmaktadırlar. Bunu sırasıyla; 37.807 kg ile karpuz, 29.710 kg ile beyaz lahana ve 17.289 kg ile biber takip etmektedir. Kırmızı et üretici birliği üyeleri ürettikleri bitkisel ürünleri satıştan ziyade hayvan yemi olarak kullanmaktadırlar. Birlik üyelerinin en fazla ekim yaptığı yem bitkilerinin ise silajlık mısır, arpa, fiğ, buğday ve mısır olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 5.25. Birlik üyelerinin bitkisel ürünlerin üretim ve satış miktarları (kg)

Ürünler	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		İşletmeler ortalaması	
	Üretim (kg)	Satılan (kg)	Üretim (kg)	Satılan (kg)	Üretim (kg)	Satılan (kg)	Üretim (kg)	Satılan (kg)	Üretim (kg)	Satılan (kg)	Üretim (kg)	Satılan (kg)	Üretim (kg)	Satılan (kg)
Fındık	347,3	336,8	171,6	171,6	945,2	932,5	-	-	-	-	3.735	3.731	349,8	344,7
Organik fındık	-	-	-	-	117,5	100,0	4.287	2.480	-	-	-	-	950,3	947,2
Çeltik	10.692	8.583	-	-	250,0	112,5	10,8	-	50.578	39.832	24.666	24.666	11.464	9.227
Kavak	-	-	-	-	13,7	13,7	27,1	27,1	-	-	-	-	7,2	7,2
Silaj mısır	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fiğ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tütün	167,1	103,9	17,9	8,9	-	-	-	-	26,3	26,3	-	-	66,9	42,6
Buğday	2.856	2.484	1.403	1.007	-	-	-	-	4.917	3.935	-	-	1.925	1.594
Arpa	-	-	179,1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	33,3	-
Marul	-	-	1.492	1.492	-	-	-	-	-	-	-	-	238,1	238,1
Ayçiçeği	491,7	491,7	664,1	664,1	-	-	-	-	-	-	-	-	283,9	283,9
Karpuz	3.651	3.651	-	-	-	-	-	-	37.807	36.578	-	-	6.452	6.285
Kavun	986,8	986,8	-	-	-	-	-	-	13.087	13.087	-	-	2.133	2.133
Biber	588,8	588,8	-	-	-	-	-	-	17.289	17.289	-	-	2.559	2.559
Kelem	723,6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	261,9	-
Karnabahar	197,3	-	-	-	-	-	-	-	3.736	947,5	-	-	578,5	128,6
Domates	-	-	-	-	-	-	-	-	2.017	2.017	-	-	273,8	273,8
Beyaz lahanaya	4.138	2.434	-	-	-	-	-	-	29.710	23.245	-	-	5.529	4.035
Kırmızı lahanaya	-	-	-	-	-	-	-	-	4.035	877,2	-	-	547,6	119,0
Mısır	105,6	-	-	-	-	-	-	-	3.184	3.184	-	-	470,2	432,1
Aspir	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Brokoli	-	-	-	-	-	-	-	-	782,4	614,0	-	-	106,1	83,3
Pırasa	-	-	-	-	-	-	-	-	1.228	-	-	-	166,6	-
Şeker pancarı	2.088	2.088	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	755,9	755,9
Elma	828,9	828,9	-	-	-	-	-	-	-	-	23.458	20.625	970,2	889,2
Kiraz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kivi	-	-	-	-	-	-	108,7	108,7	-	-	-	-	23,8	23,8
Şeftali	-	-	-	-	-	-	652,1	652,1	-	-	-	-	142,8	142,8
Fasulye	-	-	-	-	-	-	21,7	21,7	-	-	-	-	4,76	4,76
Soya fasulyesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2.741	2.741	78,3	78,3

Çizelge 5.26'de incelenen işletmelerin bitkisel ürünleri satış yerleri ortaya konulmuştur. Araştırmada sadece organik fındığın tarımsal üretici birliği aracılığıyla pazarlandığı tespit edilmiştir. Samsun İlindeki 3 organik fındık üretici birliği de üyelerinden temin ettikleri organik fındığın pazarlamasına aracılık yapmaktadırlar. Organik fındık ürün grubundaki üyelerin %52,2'si ürününü birlik aracılığıyla pazarlamaktadır. Geriye kalan üyelerin (%47,8) birlikleri aracılığıyla ürünlerinin pazarlamamalarının sebepleri ise alıcı firmanın kota uygulaması ve kota harici ürün almamaları, organik ürün yetiştirme şartlarına uymayan üyelere ürün alınmaması, bazı üyelerin geçiş döneminde olması, tüccarların ürüne daha yüksek fiyat vermeleri vb olarak belirtilmiştir. Diğer bitkisel ürünlerin büyük çoğunluğu tüccarlara satılmaktadır. Diğer ürün grubundaki birliklerin de üyelerin ürünlerinin pazarlanmasında aktif olarak rol almaları kaçınılmazdır. Birliklerin üyelerinin ürünlerini pazarlanmasında aracılık yapmalarının, birliklerin başarısı, birlik-üye güveni ve ilişkilerinin artırılmasında büyük etkileri olabilecektir.

İncelenen işletmelerdeki bitkisel ürünlerin satış fiyatları Çizelge 5.27'te ortaya konulmuştur. İncelenen işletmeler organik fındığı 6,8 TL/kg, çeltiği 1,54 TL/kg, tütününü 13,3 TL/kg, buğdayı 0,71 TL/kg, karpuzu 0,37 TL/kg, kavunu 0,57 TL/kg ve elmayı ise 0,83 TL/kg'a satmışlardır. Bal üretici birliği üyelerinin kovansiyonel ve organik fındığı en yüksek fiyatla sattığı belirlenmiştir. İşletmeler ortalaması dikkate alındığında kovansiyonel ve organik fındık arasındaki fiyat farkının yalnızca 0,30 TL/kg olduğu tespit edilmiştir. Süt üretici birliği üyesi işletmelerin tütününü en yüksek fiyatla sattıkları belirlenmiştir. Sebze üretici birliği üyesi işletmelerin karpuzu, kavunu, beyaz lahanayı diğer birlik üyelerine göre daha yüksek fiyatla sattıkları tespit edilmiştir.

Ürünlerin satış şekli Çizelge 5.28'den incelendiğinde; birlik aracılığıyla pazarlanan ürünlerin %82,6'sının peşin satıldığı tespit edilmiştir. Bu oranın tüccara satış yapılan diğer ürünlere göre oldukça yüksek olduğu dikkati çekmektedir. Tüccara satılan ürünlerden ayçiçeği, mısır, şeker pancarı, kivi, şeftali ve fasulye hariç diğer ürünlerin vadeli satış şeklinde gerçekleştiği belirlenmiştir.

Çizelge 5.26. Birlik üyelerinin bitkisel ürünlerin satış yerleri (%)

Ürünler	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		İşletmeler ortalaması	
	Birlik	Diğer*	Birlik	Diğer*	Birlik	Diğer*	Birlik	Diğer*	Birlik	Diğer*	Birlik	Diğer*	Birlik	Diğer*
Fındık	-	100,0	-	50,0	-	100,0	-	-	-	-	-	100,0	-	100,0
Organik fındık	-	-	-	-	100,0	-	52,2	47,8	-	-	-	-	52,6	47,4
Çeltik	-	81,8	-	-	-	100,0	-	-	-	89,1	-	100,0	-	100,0
Kavak	-	-	-	-	-	100,0	-	100,0	-	-	-	-	-	100,0
Silaj mısır	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fiğ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tütün	-	63,6	-	50,0	-	-	-	-	-	100,0	-	-	-	100,0
Buğday	-	60,0	-	35,7	-	-	-	-	-	81,2	-	-	-	100,0
Arpa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Marul	-	-	-	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100,0
Ayçiçeği	-	100,0	-	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100,0
Karpuz	-	100,0	-	-	-	-	-	-	-	95,8	-	-	-	100,0
Kavun	-	100,0	-	-	-	-	-	-	-	100,0	-	-	-	100,0
Biber	-	100,0	-	-	-	-	-	-	-	100,0	-	-	-	100,0
Kelem	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100,0
Karnabahar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20,0	-	-	-	100,0
Domates	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100,0	-	-	-	100,0
Beyaz lahanaya	-	28,5	-	-	-	-	-	-	-	53,3	-	-	-	100,0
Kırmızı lahanaya	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20,0	-	-	-	100,0
Mısır	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100,0	-	-	-	100,0
Aspir	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Brokoli	-	-	-	-	-	-	-	-	-	50,0	-	-	-	100,0
Pırasa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100,0
Şeker pancarı	-	14,2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100,0
Elma	-	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100,0	-	100,0
Kiraz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kivi	-	-	-	-	-	-	-	100,0	-	-	-	-	-	100,0
Şeftali	-	-	-	-	-	-	-	100,0	-	-	-	-	-	100,0
Fasulye	-	-	-	-	-	-	-	100,0	-	-	-	-	-	100,0
Soya fasulyesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100,0	-	100,0

* Tüccar, kooperatif, takas, satılmadı, hayvanlara yem

Çizelge 5.27. Bitkisel ürünlerin satış fiyatları (TL/kg)

Ürünler	Süt	Kırmızı Et	Bal	Organik Fındık	Sebze	Elma	İşletmeler ortalaması	Türkiye ortalaması*
Fındık	6,37	6,25	6,82	-	-	6,04	6,50	5,06
Organik fındık	-	-	7,25	6,79	-	-	6,80	**
Çeltik	1,62	-	1,60	Satılmadı	1,51	1,20	1,54	1,08
Kavak	-	-	150	150	-	-	150	**
Tütün	13,64	12,0	-	-	13,0	-	13,38	10,80
Buğday	0,71	0,78	-	-	0,65	-	0,71	0,67
Arpa	-	-	-	-	-	-	-	0,47
Marul (TL/tane)	-	1,00	-	-	-	-	1,00	1,18
Ayçiçeği	1,03	1,11	-	-	-	-	1,05	1,39
Karpuz	0,35	-	-	-	0,37	-	0,37	0,43
Kavun	0,40	-	-	-	0,59	-	0,57	0,70
Biber	0,70	-	-	-	0,59	-	0,61	0,73
Kelem	Satılmadı	-	-	-	-	-	Satılmadı	**
Karnabahar	Satılmadı	-	-	-	0,50	-	0,50	0,98
Domates	Yandı	-	-	-	0,37	-	0,375	0,77
Beyaz lahana	0,27	-	-	-	0,36	-	0,345	0,63
Kırmızı lahana	-	-	-	-	0,30	-	0,30	0,59
Mısır	Satılmadı	-	-	-	0,62	-	0,625	0,61
Aspir	-	-	-	-	Hasat yapılmadı	-	Hasat yapılmadı	0,76
Brokoli	-	-	-	-	1,50	-	1,50	1,23
Pırasa	-	-	-	-	-	-	Satılmadı	0,86
Şeker pancarı	0,15	-	-	-	-	-	0,15	0,15
Elma	0,62	-	-	-	-	0,87	0,83	0,94
Kiraz	Satılmadı	-	-	-	-	Yandı	Satılmadı	3,21
Kivi	-	-	-	1,50	-	-	1,50	2,18
Şeftali	-	-	-	0,80	-	-	0,80	1,29
Fasulye	-	-	-	2,25	-	-	2,25	2,01
Soya fasulyesi	-	-	-	-	-	1,00	1,00	0,99

*Kaynak: TÜİK, 2013a; TMO, 2013

** Sağlıklı bir veriye ulaşılamamıştır.

Çizelge 5.28. Birlik üyelerinin bitkisel ürünlerin satış şekli (%)

Ürünler	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		İşletmeler ortalaması	
	Peşin	Vadeli	Peşin	Vadeli	Peşin	Vadeli	Peşin	Vadeli	Peşin	Vadeli	Peşin	Vadeli	Peşin	Vadeli
Fındık	63,6	36,4	25,0	25,0	94,7	5,3	-	-	-	-	66,6	33,4	78,0	22,0
Organik fındık	-	-	-	-	100,0	-	82,6	17,4	-	-	-	-	82,7	17,3
Çeltik	66,6	6,0	-	-	100,0	-	-	-	58,6	30,4	-	100,0	60,2	25,3
Kavak	-	-	-	-	100,0	-	100,0	-	-	-	-	-	100,0	-
Silaj mısır	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fiğ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tütün	54,5	9,0	50,0	-	-	-	-	-	100,0	-	-	-	57,1	7,1
Buğday	56,0	6,0	35,7	-	-	-	-	-	75,0	6,2	-	-	56,2	5,0
Arpa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Marul	-	-	-	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100,0
Ayçiçeği	84,6	15,4	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	88,8	11,1
Karpuz	80,0	20,0	-	-	-	-	-	-	70,8	25,0	-	-	72,4	24,1
Kavun	100,0	-	-	-	-	-	-	-	76,9	23,1	-	-	78,5	21,5
Biber	60,0	20,0	-	-	-	-	-	-	75,0	25,0	-	-	-	100,0
Kelem	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Karnabahar	-	-	-	-	-	-	-	-	20,0	-	-	-	16,6	-
Domates	-	-	-	-	-	-	-	-	50,0	50,0	-	-	33,3	33,3
Beyaz lahanası	28,5	-	-	-	-	-	-	-	33,3	20,0	-	-	31,8	13,6
Kırmızı lahanası	-	-	-	-	-	-	-	-	20,0	-	-	-	20,0	-
Mısır	-	-	-	-	-	-	-	-	100,0	-	-	-	85,7	-
Aspir	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Brokoli	-	-	-	-	-	-	-	-	50,0	-	-	-	50,0	-
Pırasa	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Şeker pancarı	85,7	14,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	85,7	14,3
Elma	50,0	50,0	-	-	-	-	-	-	-	-	50,0	50,0	50,0	50,0
Kiraz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kivi	-	-	-	-	-	-	100,0	-	-	-	-	-	100,0	-
Şeftali	-	-	-	-	-	-	100,0	-	-	-	-	-	100,0	-
Fasulye	-	-	-	-	-	-	100,0	-	-	-	-	-	100,0	-
Soya fasulyesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100,0	-	100,0

Birlik üyelerinin hayvansal ürünlerinin satış fiyatları Çizelge 5.29'de ortaya konulmuştur. Kırmızı etin ortalama satış fiyatı 20,56 TL iken, bu rakam Türkiye genelinde 15,83 TL'dir. Süt üretici birliği üyeleri süt üretimini pazar için yaparken, diğer ürün grubundaki üyeler daha çok hane içi tüketim için yapmaktadırlar. Türkiye genelinde süt satış fiyatı 0,93 TL/lt iken, Samsun İlinde 0,82 TL/lt'dir. Sütün en yüksek fiyatla satıldığı ürün grubu ise kırmızı et üretici birliğidir. Türkiye genelinde kilosu 19 TL satılan balın Samsun İlinde 10 TL'ye satıldığı tespit edilmiştir. Buradan Samsun ilindeki bal üreticilerinin eline geçen fiyatın oldukça düşük olduğu ve birliklerin pazarlamada daha aktif rol alması gerektiği ifade edilebilir. Manda sütünü en fazla sebze üretici birliği üyeleri tarafından üretilmektedir. Türkiye genelinde litresi 2,40 TL'ye satılan manda sütünün Samsun ilindeki ortalama satış fiyatı 3,68 TL'dir. Birlik üyelerinin süt satışları ile birlikte peynir, yoğurt ve tereyağı da üreterek pazarlamaktadırlar. Peynirin ortalama satış fiyatı 7 TL/kg, yoğurdun 1,76 TL/kg ve tereyağının 24 TL/kg'dir. Üreticiler üretmiş oldukları süt ürünlerini genellikle halk pazarlarında ve hijyenik olmayan şartlarda satmaktadırlar. Süt toplama faaliyeti olan birliklerin çoğundaki üyeler, süt ürünleri satışından daha fazla gelir elde ettiklerinden dolayı birliklerine çiğ süt teslimi yapmamaktadırlar. Açıkta çiğ süt ve süt ürünleri satışının önüne geçilmesi, üyelerin çiğ sütü birlikler aracılığıyla pazarlanmasını teşvik edecektir. Böylece birliklerin işlem hacimleri artabilecek ve piyasada daha rekabet edebilir hale geleceklerdir.

Çizelge 5.29. Birlik üyelerinin hayvansal ürünlerin satış fiyatları (TL/kg)

Ürünler	Süt	Kırmızı Et	Bal	Organik Fındık	Sebze	Elma	İşletmeler ortalaması	Türkiye ortalaması*
Kırmızı et	21,1	20,59	15,0	-	19,00	-	20,56	15,83
Süt	0,81	1,24	0,83	0,66	0,76	-	0,82	0,93
Peynir	7,14	-	-	-	4,00	-	7,01	**
Yoğurt	1,80	-	-	1,50	2,00	-	1,76	**
Tereyağ	25,0	-	-	20,00	-	-	24,0	**
Manda süt	3,5	-	-	-	4,00	-	3,68	2,40
Manda peynir	-	-	-	-	15,00	-	15,0	**
Bal	-	-	10,06	8,00	-	-	10,0	19,94
Kestane bal	-	-	61,25	80,0	-	-	65,0	**

*Kaynak: TÜİK, 2013c.

** Sağlıklı bir veriye ulaşılamamıştır.

Araştırmada hayvancılık alanında faaliyet gösteren birliklerin ürün pazarlama veya pazarlamaya aracılıktaki rollerinin düşük olduğu tespit edilmiştir (izelge 5.30). Süt retici birlikleri üyelerinin %13,2'si sütünü, kırmızı et üretici birlikleri üyelerinin %3' kırmızı eti, bal üretici birliği üyelerinin ise %10'u balı, %25'i de kestane balını birlik aracılığıyla pazarlamaktadır. Peynir, yoğurt, tereyağ ve manda peynirinin satışı halk pazarlarında yapıldığından satış şekli tamamında peşindir. Manda sütünün %80'i, kırmızı etin %66'sı ve balın %44' peşin satılmasına rağmen, sütün yalnızca %13' peşin olarak satılmaktadır. Süt üreticilerinin en önemli sorunlarından biri, süt satışının vadeli şekilde olmasıdır.

Sütün en yüksek fiyatla (2 TL/lt) satıldığı ilçe Atakum'dur. Atakum'da yüksek sosyo-ekonomik statüde insanların yaşanması ve üreticilerin sütü doğrudan evlere teslim etmelerinin süt fiyatının yüksek olmasında etkili olduğu düşünülmektedir. İlçelerine göre süt fiyatları arasında istatistiki olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$). (izelge 5.31). Ladik ilçesinde süt fiyatı 1,01 TL/lt, Havza ilçesinde 0,97 TL/lt, Terme ilçesinde ise 0,85 TL/lt'dir. Süt fiyatının en düşük olduğu ilçeler ise Alaçam, Bafra, Ondokuz Mayıs, Vezirköprü ve arşamba'dır. Süt, Ladik ve Havza ilçelerindeki süt üretici birlikleri üyelerinden topladıkları sütü firmalara pazarlamaktadırlar. Birlik aracılığıyla pazarlanan sütün daha yüksek fiyatla satıldığı tespit edilmiştir.

Çizelge 5.30. Birlik üyelerinin hayvansal ürünlerin satış yerleri ve satış şekli (%)

Ürünler	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		İşletmeler ortalaması	
	Birlik	Diğer*	Birlik	Diğer*	Birlik	Diğer*	Birlik	Diğer*	Birlik	Diğer*	Birlik	Diğer	Birlik	Diğer*
Kırmızı et	-	100,0	3,0	97,0	-	100,0	-	-	-	100,0	-	-	0,5	99,5
Süt	13,2	55,9	-	100,0	-	100,0	-	100,0	-	100,0	-	-	4,8	95,2
Peynir	-	100,0	-	-	-	-	-	-	-	100,0	-	-	-	100,0
Yoğurt	-	100,0	-	-	-	-	-	100,0	-	100,0	-	-	-	100,0
Tereyağ	-	100,0	-	-	-	-	-	100,0	-	-	-	-	-	100,0
Manda süt	-	100,0	-	-	-	-	-	-	-	100,0	-	-	-	100,0
Manda peynir	-	-	-	-	-	-	-	-	-	100,0	-	-	-	100,0
Bal	-	-	-	-	10,0	90,0	-	50,0	-	-	-	-	1,0	99,0
Kestane bal	-	-	-	-	25,0	75,0	-	100,0	-	-	-	-	0,2	99,8
Satış şekli														
	Peşin	Vadeli	Peşin	Vadeli	Peşin	Vadeli	Peşin	Vadeli	Peşin	Vadeli	Peşin	Vadeli	Peşin	Vadeli
Kırmızı et	66,6	33,3	64,2	35,8	100,0	-	-	-	100,0	-	-	-	66,2	33,7
Süt	19,0	81,0	88,8	11,2	40,0	60,0	11,3	13,6	15,3	69,2	-	-	13,8	26,9
Peynir	-	-	-	-	-	-	-	-	100,0	-	-	-	100,0	-
Yoğurt	-	-	-	-	-	-	100,0	-	100,0	-	-	-	100,0	-
Tereyağ	-	-	-	-	-	-	100,0	-	-	-	-	-	100,0	-
Manda süt	100,0	-	-	-	-	-	-	-	100,0	-	-	-	80,0	-
Manda peynir	-	-	-	-	-	-	-	-	100,0	-	-	-	100,0	-
Bal	-	-	-	-	40,5	59,5	50,0	-	-	-	-	-	44,4	52,7
Kestane bal	-	-	-	-	100,0	-	100,0	-	-	-	-	-	100,0	-

*Diğer: tüccar, kurban, evde tüketim, şahıs, Pazar, buzağılara, kooperatif

Çizelge 5.31. İlçelere göre süt fiyatları

İlçeler	Fiyat (TL/lt)
Atakum	2,00 ^b
Alaçam	0,71 ^b
Asarcık	-
Ayvacık	-
Bafra	0,71 ^b
Canik	-
Çarşamba	0,77 ^a
Havza	0,97 ^a
İlkadım	-
Kavak	-
Ladik	1,01 ^c
Salıpazarı	-
Ondokuz Mayıs	0,70 ^a
Tekkeköy	-
Terme	0,85 ^a
Yakakent	-
Veziroköprü	0,70 ^a

p=0,00<0,05

Not: Ortalamaların üzerindeki farklı harfler ürün gruplarına göre birlik üyeleri arasında %5 önem düzeyinde istatistiksel olarak önemli farklılıklar olduğunu göstermektedir.

Süt üretimi yapan birlik üyelerinin süt satış yerleri Çizelge 5.32’de verilmiştir. Birlikler aracılığıyla pazarlanan sütün %30,7’si tüccarlara satılmış, %29,5’i hane halkı ve %14,9’u buzağılar tarafından tüketilmiş, %12,9’u peynir, yoğurt ve tereyağı yapımında kullanılmış, %7,4’ü birlik ve %4,4’ü ise kooperatif aracılığıyla pazarlanmıştır. Sütü peynir, yoğurt ve tereyağa çevirerek satışını gerçekleştiren üreticilerin azımsanamayacak kadar çok olduğu tespit edilmiştir. Çiğ süt satış fiyatlarının düşük olmasının, üreticilerin sütü süt ürünlerine çevirerek satmalarında etkisi büyüktür. Oysa, birlik aracılığıyla ürünler daha yüksek fiyatla satılabilmekte, birliğin topladığı süt miktarı arttıkça birliğin piyasadaki gücü de artmaktadır. Üyelerin birliğe teslim ettiği süt miktarı arttıkça, birliğin piyasada çok daha fazla söz sahibi olabilecektir. Bu bakımdan, sokakta süt satışının yasaklanması ve üyelerin ürünlerini birlikleri aracılığıyla pazarlamaları konusunda bilinçlendirilmesinin büyük önem arz etmektedir. Erkuş & Özüdoğru (2005) tarafından Kırklareli’nde yapılan araştırmada süt sığırcılığı alanında faaliyet gösteren tarımsal kalkınma kooperatifleri ortaklarının sütün %92’sini çiğ süt olarak pazara arz ettikleri, %7,4’ünün aile içi tüketimde kullandıkları, %0,8’inin de akraba ve buzağıya verildiği belirtilmektedir.

Acar & Yıldırım (2000) tarafından Van İlinde yapılan araştırmada tarımsal kalkınma kooperatif üyelerinin üretilen sütün %87,3'ünü pazarladıkları belirlenmiştir. Buna göre, Samsun İlindeki süt üretici birliği üyelerinin, Kırklareli ve Van İllerindeki tarımsal kalkınma kooperatifleri üyelerine göre hane içi tüketim oranlarının fazla, pazara çiğ süt olarak satış yapma oranlarının ise oldukça düşük olduğu söylenebilir.

Çizelge 5.32. Süt üretimi yapan birlik üyelerinin süt satış yerleri

	Sayı	Oran (%)
Tüccar	82	30,7
Hane içi tüketim	79	29,5
Buzağılar	40	14,9
Peynir-yoğurt-tereyağ	34	12,9
Birlik	20	7,4
Kooperatif	12	4,4
Toplam	267	100,0

5.3.7. Üretimde karşılaşılan sorunlar

Tarım sektöründeki üreticiler, üretim aşamasında farklı sorunla karşılaşabilmektedirler. Araştırma kapsamına dahil edilen üyelerin %20'si üretimde herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Üretim aşamasında sorunla karşılaşan birlik üyeleri ise en yaygın sorunlar olarak girdi fiyatlarının yüksekliğini, tarım ürünleri fiyatlarının düşüklüğünü, ürün satışlarının zor ve vadeli olmasını dile getirmişlerdir. Kırmızı et üretici birlikleri üyelerinin %70'i, süt üretici birlikleri üyelerinin ise %48,7'si en önemli sorunu olarak girdi fiyatlarının yüksekliğini görmektedirler. Süt üretici birliği üyeleri süt fiyatının düşüklüğünden, kırmızı et üretici birliği üyeleri ise et fiyatlarının istikrarsızlığından yakınmaktadır. Kırmızı et üretici birlikleri üyelerinin önemli sorunlarından birisi de, hayvan kesiminde yağlarının atılması ve karkasa dahil edilmemesidir. Bal üretici birliği üyelerinin %52,5'i en önemli sorun olarak bal fiyatının düşük olmasını görmektedir. Bununla birlikte konaklamak için gittikleri yerlerde yer bulamamaları, yerlerin pahalı olması, elektrik ve su olmadan ilkel yöntemlerde yaşamak zorunda kalmaları dile getirilen bir diğer sorun alanını oluşturmaktadır. Üretimde en az sorunla karşılaşan ürün grubunu organik fındık üreticileri oluşturmasına rağmen, bu birlik üyelerinin de verim düşüklüğü ve değişkenliği, daha fazla emek harcanması gibi sorunları söz konusudur. Sebze üretici birlikleri üyelerinin en önemli sorunları ise, girdilerin yüksek fiyatlı olması, ürün satışının zor ve vadeli, ürün fiyatlarının düşük olması ve pazarlama konusunda bilgi ve eğitim yetersizliği şeklindedir. Elma üretici birliği üyelerinin en önemli sorunlarının başında bitki hastalıkları, birliğin ürün depolayamaması ve pazarlayamaması, tarım danışmanının bilgi eksikliği ve ilgisizliği gelmektedir. Üreticilerin karşılaştıkları sorunlar incelendiğinde, büyük çoğunluğunun daha etkili bir örgütlenme modeli ile çözüme kavuşabileceği açıktır.

Çizelge 5.33. Birlik üyelerinin tarımsal üretimde karşılaştıkları sorunlar

Sorunlar	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Sorun yok	36	23,7	3	4,5	5	12,5	29	31,5	13	22,8	-	-	86	20,5
Tarımsal girdi fiyat yüksekliği	74	48,7	47	70,1	16	40,0	-	-	22	38,6	2	16,7	161	38,3
Tarım ürünlerinin fiyat düşüklüğü	67	44,1	6	9,0	21	52,5	13	14,1	18	31,6	2	16,7	127	30,2
Ürün satışının zor ve vadeli olması	16	10,5	7	10,4	14	35,0	4	4,3	17	29,8	3	25,0	61	14,5
Verimin düşük ve değişken olması	4	2,6	-	-	-	-	26	28,3	-	-	-	-	30	7,1
Bitki ve hayvan hastalıkları	-	-	4	6,0	-	-	4	4,3	2	3,5	7	58,3	17	4,0
Pazar bilgisi ve eğitim yetersizliği	2	1,3	4	6,0	-	-	1	1,1	7	12,3	1	8,3	15	3,6
Organik ve sebze üretiminde daha fazla emek	-	-	-	-	-	-	13	14,1	1	1,8	1	8,3	15	3,6
Yer sorunu (bulamamak, pahalı, elektrik, su, vs.)	-	-	-	-	15	37,5	-	-	-	-	-	-	15	3,6
Fiyatların istikrarsız olması	-	-	13	19,4	-	-	-	-	1	1,8	-	-	14	3,3
Kayıt dışı üretim ve 2B arazisi	1	0,7	1	1,5	1	2,5	5	5,4	2	3,5	-	-	10	2,4
Yoğun dönemlerde işgücü bulunamaması	4	2,6	1	1,5	-	-	1	1,1	2	3,5	1	8,3	9	2,1
Sermaye azlığı	3	2,0	1	1,5	1	2,5	1	1,1	2	3,5	-	-	8	1,9
Tarımın doğal şartlara bağlı olması	-	-	-	-	1	2,5	3	3,3	3	5,3	1	8,3	8	1,9
Danışman-veteriner bilgi yetersizliği ve ilgisizliği	1	0,7	3	4,5	-	-	-	-	1	1,8	2	16,7	7	1,7
Ürün satışında dolandırılmak	-	-	-	-	7	17,5	-	-	-	-	-	-	7	1,7
Kesimde yağların atılması	-	-	7	10,4	-	-	-	-	-	-	-	-	7	1,7
Tarımsal desteklerden yapılan kesintiler	3	2,0	2	3,0	-	-	-	-	1	1,8	-	-	6	1,4
Birliğin ürün pazarlamaması ve depolamaması	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3,5	3	25,0	5	1,2
Mera olmaması ve yemlerin denetim eksikliği	4	2,6	1	1,5	-	-	-	-	-	-	-	-	5	1,2
Hayvan bulamamak	-	-	5	7,5	-	-	-	-	-	-	-	-	5	1,2
Organik gübre bulamamak ve ilaç kullanamamak	-	-	-	-	-	-	5	5,4	-	-	-	-	5	1,2
İthal ürün	-	-	3	4,5	1	2,5	-	-	-	-	-	-	4	1,0
Döl tutmama	4	2,6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1,0
Fındık ilaçlarının arılara zarar vermesi	-	-	-	-	4	10,0	-	-	-	-	-	-	4	1,0
Modern hayvancılık yapamamak	1	0,7	2	3,0	-	-	-	-	-	-	-	-	3	0,7
Ürün pazarlamada tek firma olması	-	-	-	-	-	-	3	3,3	-	-	-	-	3	0,7
Gençlerin tarıma karşı isteksiz olması	1	0,7	1	1,5	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,5
Birlik-ilçe tarım arası sorunların üyeye yansması	-	-	-	-	-	-	2	2,2	-	-	-	-	2	0,5

5.3.8. Gayri Safi Üretim Değerleri

Birlik üyelerinin ortalama bitkisel üretim değerleri (BÜD) 41 bin TL, hayvansal üretim değerleri (HÜD) 46 bin TL ve GSÜD ise 87 bin TL olarak tespit edilmiştir. Birlik üyesi işletmelerin GSÜD'nin en az bir ürün grup ortalamasınının diğerlerinden farklı olduğu ($p<0,05$) belirlenmiştir. Süt, bal ve organik fındık birlik üyesi işletmelerin GSÜD'nin benzer olduğu tespit edilmiştir. Ürün grubu bazında hesaplanan birlik üyelerinin GSÜD'nin, Çizelge 5.16'da verilen birlik üyelerinin gelirlerine oldukça yakın olduğu (Bkn. Bölüm 5.2.2) dikkati çekmektedir. BÜD sebze birlik üyelerinde 144 bin TL ile en fazla iken, kırmızı et birlik üyelerinde 3,9 bin TL ile en azdır. Aksine HÜD kırmızı et birlik üyelerinde 200 bin TL ile en fazla iken, elma birlik üyelerinde sıfırdır.

Çizelge 5.34. Birlik üyelerinin Gayri Safi Üretim Değerleri (TL/2013)

	BÜD	HÜD	GSÜD
Süt	30.952 ^a	24.722 ^a	55.674 ^a
Kırmızı Et	3.893 ^a	203.190 ^b	207.083 ^c
Bal	7.900 ^a	38.233 ^a	46.133 ^a
Organik Fındık	30.464 ^a	1.079 ^a	31.543 ^a
Sebze	144.781 ^c	7.081 ^a	151.863 ^{bc}
Elma	71.404 ^b	-	71.404 ^{ab}
Toplam	40.937	46.200	87.137
	$p=0,00<0,05$	$p=0,00<0,05$	$p=0,00<0,05$

Not: Ortalamaların üzerindeki farklı harfler ürün gruplarına göre birlik üyeleri arasında %5 önem düzeyinde istatistiksel olarak önemli farklılıklar olduğunu göstermektedir.

5.4. Birliklerin Temel Amaçları, Üst Örgütlenme ve Denetim Durumları

5.4.1. Birliklerin temel amaçları

Araştırma kapsamındaki birliklerin öncelikli amaçları arasında; ürün kalitesini iyileştirmek, kendi mülkiyetine almadan pazara ürün sevk etmek ve ürünlerin pazarlama gücünü artırıcı tedbirler almak olduğu belirlenmiştir (Çizelge 5.35). Beşbinikiyüz Sayılı Kanun'da yer almamasına rağmen birliklerin diğer öncelikli amaçları arasında tarımsal desteklere aracılık etmek ve üreticilerin örgütlenmesini artırmak yer almaktadır. Kanunda yer verilen üretimi talebe göre planlamanın birliklerin öncelikli amaçları arasında yer almadığı tespit edilmiştir. Hayvancılık alanında faaliyet gösteren birliklerin tarımsal desteklerden faydalanma amacının, bitkisel alanda faaliyet gösteren birliklerin ise ürünü pazara sevk etmek ve ürün kalitesini iyileştirmek amaçlarının daha öne çıktığı tespit edilmiştir. Acar & Yıldırım'ın (2000) araştırmasındaki kooperatiflerde ortakların sütünü pazarlamak ve ihtiyaç duyulan bazı girdileri uygun koşullarda ortaklara temin etmek, Özüdoğru'nun (2004) çalışmasında ise ürün alımı, tüketim, satış, işleme, kredi ve sigorta gibi daha geniş hizmetlerin ortaklara sağlanması amaçlarının öne çıktığı ortaya konulmuştur.

Ürün kalitesini artırmak amacıyla Ladik, Alaçam ve Yakakent Süt ÜB'leri ve Havza Kırmızı Et ÜB kalite ve hijyen konularında üyelere eğitim verilmekte, Terme ve Havza Süt ÜB'lerinde süt soğutma tankları ile hijyenik süt sağlanmakta, Çarşamba, Ondokuz Mayıs ve Terme Organik Fındık ÜB'leri organik tarım, Bafra Sebze ÜB ve Terme Elma ÜB ise iyi tarım ve Çevre Amaçlı Tarım Arazilerinin Korunması (ÇATAK) uygulamaları yapmaktadırlar. Çarşamba Organik Fındık ÜB ise ihracat talebine uygun üretim gerçekleştirmektedir. Pazara uygun standartlarda ürün sevk etmek amacını gerçekleştirmek için ise Ladik, Havza ve Terme Süt ÜB'leri sanayiye süt pazarlamakta, Çarşamba, Ondokuz Mayıs ve Terme Organik Fındık ÜB'leri ihracat yapmakta ve Bafra Sebze ÜB ise sözleşmeli tarım yapmaktadırlar.

Çizelge 5.35. Birliklerin temel amaçları

Amaçlar	Bafra Süt	Ladik Süt	Alaçam Ve Yakakent Süt	Terme Süt	Havza Süt	Vezirköprü Süt	Bafra Kırmızı Et	Havza Kırmızı Et	Terme Bal	Çarşamba Organik Fındık	Ondokuzmayıs Organik Fındık	Terme Organik Fındık	Bafra Sebze	Terme Elma	Skor	Önem düzeyi
Üretimi talebe göre planlamak*							+			+					2	5
Ürün kalitesini iyileştirmek*		+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	13	1
Kendi mülkiyetine almadan pazara ürün sevk etmek*		+		+	+		+		+	+	+	+	+	+	10	2
Ürünlerin pazarlama gücünü artırıcı tedbirler almak*		+					+		+	+	+	+			6	3
Tarımsal desteklerden faydalanmak	+	+	+	+		+		+							6	3
Üretici örgütlenmesini artırmak	+						+				+				3	4
Üretimi artırmak		+										+			2	5
Ürün pazarlamaya aracılık etmek					+		+								2	5
Ekolojik ilçe kurmak										+					1	6
Ürünleri ambalajlı ve yüksek fiyatla satmak										+					1	6
İstihdama katkı sağlamak										+					1	6
Üreticiyi bilinçlendirmek											+				1	6
Yeni ürün çeşitleri üretmek											+				1	6
Ürün fiyatlarını artırmaya aracılık etmek	+														1	6
Girdi masraflarını azaltmak							+								1	6

*5200 S.K. yer alan TÜB'leri amaçlarıdır.

5.4.2. Üst örgütlenme durumları

Kooperatiflerde üst örgütlenme, bir ülkede kooperatiflerin birim kooperatiften ulusal birliğe kadar aşağıdan yukarıya doğru piramit şeklinde dikey olarak örgütlenmesi olarak tanımlanmaktadır (Mülayim, 2010). Birim kooperatifler, ortaklarının ulusal düzeyde gereksinimlerini giderebilecek ve onları büyük şirketlere, büyük aracı, tefeci, sanayici ve holdinglere karşı koruyabilecek güçte değildirler. Kooperatifçilik faaliyetinin bütün yönleriyle gelişebilmesi ve sorunları etkili bir biçimde çözebilmesi için üst örgütlenmelerinin oluşturulması gerekli görülmektedir (Mülayim, 1992). Tarımsal üretici birlikleri, ürün veya ürün grubu bazında ulusal düzeyde Merkez Birliği (MB) şeklinde üst örgütlenmelerini gerçekleştirebilmektedirler. MB, aynı ürün veya ürün grubunda faaliyet gösteren en az yedi TÜB'ün bir araya gelmesiyle oluşturulmaktadır. Buna karşın, aynı ürün veya ürün grubu için birden fazla MB kurulamamaktadır (RG, 2004). Birliklerin MB'ye üyelik durumları, üye olmama sebepleri ve MB'ye üye olan birliklerin MB hizmetlerinden yararlanma durumları Çizelge 5.36'da verilmiştir. Birliklerin %78'i MB'ye üye iken, %22'si MB'ye üye değildirler. Everest'in (2009) Çanakkale ilindeki çalışmasında kooperatiflerin tamamının üst örgütlere üye oldukları ve %80'inin ise üst örgütlerin hizmetlerinden yararlandıkları tespit edilmiştir.

TÜB'lerin MB'lere üye olmamalarında; MB'ye güvenilmemesi (Çarşamba Organik Fındık ÜB), ürün grubu değil ürün bazında MB'nin kurulması gerektiğine inanılması (Terme Organik Fındık ÜB), MB'nin aktif olmaması (Bafra Sebze ÜB) gibi nedenler yatmaktadır. MB'ye üye olan birliklerin %54,5'i MB'nin hiçbir hizmetinin olmadığını belirtmişlerdir. TÜB'lerinin tamamı, MB'lerinin kanunda kendisine görev olarak verilen üretim planı ve ürünlerin pazarlanması konularında üyelerine yardımcı olmak, TZOB'nin ürün bazında yapacağı çalışmalara katılmak ve danışma kuruluna temsilci göndermek gibi görevlerini yerine getirmediğini belirtmişlerdir. Ladik ve Terme Süt ÜB'leri ile Terme Bal ÜB üyeleri ise bağlı olunan MB'nin birliklerinin faaliyetlerini desteklediklerini, izlediklerini ve değerlendirdiklerini belirtmişlerdir. Buna karşın, Ladik Süt ve Bafra Kırmızı Et ÜB MB'nin üyelerini yurt içinde ve yurt dışında temsil ettiklerini belirtmişlerdir.

Çizelge 5.36. Birliklerin üst örgütlenme ve MB hizmetlerinden yararlanma durumları

Merkez Birliği hizmetleri		Bafra Süt	Ladik Süt	Alaçam Ve Yakakent Süt	Terme Süt	Havza Süt	Vezirköprü Süt	Bafra Kırmızı Et	Havza Kırmızı Et	Terme Bal	Çarşamba Organik Fındık	Ondokuzmayıs Organik Fındık	Terme Organik Fındık	Bafra Sebze	Terme Elma	%
Merkez Birliğine üyelik		+	+	+	+	+	+	+	+	+		+			+	78,5
MB'ne üye olmama	MB aktif değil													+		-
sebepleri	MB'ne güvenmemek										+					-
	Ürün grubunda değil ürün bazında MB kurulmalı												+			-
Birliklerin MB hizmetlerinden yararlanma durumları																
MB hiçbir hizmeti yok.		+		+		+	+		+						+	54,5
5200 S.K.'da yer alan MB görevleri																
	Üretim planlarına ve ürünlerin pazarlanması konusunda kurallara uyulmasında yardımcı olmak															-
	Üretim planlarına ve ürünlerin pazarlanmasına ilişkin yönlendirmek															-
	Üyelerinin faaliyetlerini desteklemek, izlemek ve değerlendirmek		+		+					+						27,2
	Üyelerini yurt içinde ve dışında temsil etmek		+					+								18,1
	TZOB'nin ürün bazında yapacağı çalışmalara katılmak ve danışma kuruluna temsilci göndermek															-
	Birlikler arası işbirliği sağlamak											+				9,0

5.4.3. Birliklerin denetim durumları

Türkiye’deki kooperatiflerle ilgili mevzuat, kooperatiflerin denetlenmesi görevini büyük ölçüde devlete bırakmıştır. Bununla birlikte, çiftçi örgütleri ve üst birliklerinin iç denetim kapasitelerinin ve uygulamalarının da yeterli olmadığı ifade edilebilir. Türkiye’deki müdahaleci ve etkinlikten uzak mevcut sistem yerine daha etkin bir denetim sisteminin geliştirilmesi ve uygulamaya konulması acil ve öncelikli ihtiyaçlar arasındadır (Kılıç, 2011). TÜB’lerin mali denetimlerinin genel kurul toplantısı öncesi yeminli mali müşavirlere veya bağımsız denetim kuruluşlarına yaptırılması ve denetim sonuçlarının da genel kurul öncesi üyelere dağıtılması gerekmektedir (RG, 2004). Araştırma kapsamında görüşülen birlik yöneticilerine birliklerde yapılan denetimin etkili yapılıp yapılmadığı sorulmuş ve en etkili denetimin GTHB tarafından yapıldığını belirtmişlerdir. Bunu sırasıyla denetim kurulu ve üyeler takip etmektedir. MB tarafından yapılan denetimin ise çok yetersiz olduğu ifade edilmiştir. En etkili denetimin yapıldığı birlikler Terme Elma ÜB ve Havza Süt ÜB’dir. Bunu sırasıyla; Alaçam, Yakakent, Vezirköprü ve Ladik Süt ÜB’leri takip etmektedir. Etkili denetimin en az olduğu birlik ise Havza Kırmızı Et ÜB’dir.

Çizelge 5.37. Birliklerde etkili denetim yapılma durumları

Üretici Birlik adı	Üyeler	Denetim kurulu	MB	GTHB	Denetim (skor ^a)
Bafra Süt	2	3	2	5	12
Ladik Süt	4	5	2	4	15
Alaçam ve Yakakent Süt	1	5	5	5	16
Terme Süt	3	2	2	4	11
Havza Süt	5	5	4	5	19
Vezirköprü Süt	1	5	5	5	16
Bafra Kırmızı Et	1	4	5	4	14
Havza Kırmızı Et	1	2	1	5	9
Terme Bal	3	4	2	4	13
Çarşamba Organik Fındık	3	2	MB yok	4	9
Ondokuz Mayıs Organik Fındık	1	1	5	5	12
Terme Organik Fındık	4	5	MB yok	5	14
Bafra Sebze	4	5	MB yok	5	14
Terme Elma	5	5	5	5	20
Ortalama	2,93	3,79	2,71	4,64	-
Toplam skor ^a	41	53	38	65	-

^a Skor, yöneticilerin birliklerin denetimleriyle ilgili her bir soruya verdikleri cevapların ağırlıklı toplamları alınarak hesaplanmıştır. Birlik denetimleri önem düzeyleri, 1 (kötü)’den 5 (çokiyi)’e kadar değişmektedir.

5.5. Birliklerin Tabi Olduğu Kanunda Belirtilen Görevleri Yerine Getirme Durumu ve Kanunla İlgili Görüşleri

5.5.1. Kanunda belirtilen görevleri yerine getirme durumu

TÜB'ün tabi olduğu 5200 Sayılı Kanun'un 5. Maddesinde birliklerin görevleri belirtilmiştir. Araştırma kapsamında incelenen birliklerin kanuni görevlerini yerine getirme durumları Çizelge 5.38'de verilmiştir. İncelenen birliklerin yerine getirdikleri görevleri sırasıyla; tarımsal uygulamaları izlemek, kayıtlarını tutmak ve belge düzenlemek, ürünlerle ilgili her türlü kaydı tutmak ve ürün kalitesini iyileştirici tedbirler almak şeklindedir. Buna karşın, TÜB'lerin ürün piyasa araştırması yapmak ve ürünlere pazar bulmak gibi görevlerini etkili bir şekilde yerine getirmedikleri tespit edilmiştir. Bitkisel ürün grubunda faaliyet gösteren birliklerde üyelere eğitim ve yayım hizmeti sağlama, iç pazar ve ihracata uygun çeşitlerin üretilmesi, çevreyle uyumlu üretim tekniklerini yaygınlaştırma ve sözleşmeli üretimle ilgili faaliyetleri koordine etme görevleri daha etkili olarak yerine getirdikleri tespit edilmiştir. Ürün depolama, gerektiğinde depo kiralanmasına yardımcı olma görevleri Ladik, Terme ve Havza Süt ÜB, Çarşamba, Ondokuz Mayıs ve Terme Organik Fındık ÜB'leri tarafından etkili bir şekilde sağlandığı tespit edilmiştir. Buna karşın, hiçbir birliğin üyelerine paketleme ve ambalajlama hizmeti sağlamadıkları belirlenmiştir. Yine, birliklerin iç pazar ve özellikle de ihracat uygun ürünlerin üretilmesini teşvik etme görevini etkili olarak yerine getirdikleri söylenemez. Kanunda belirtilen görevleri en fazla yerine getiren birlikler sırasıyla; Ondokuz ve Çarşamba Organik Fındık ÜB'leri ve Bafra Sebze ÜB'lerdir. Görevlerini yerine getirmede en başarısız birlikler ise sırasıyla; Vezirköprü Süt ÜB ve Havza Kırmızı Et ÜB'dir. Birliklerin görevlerini yerine getirmelerinde bitkisel ürün grubunda yer alan birliklerin hayvansal ürün grubunda yer alan birliklere göre daha başarılı olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 5.38. Birliklerin 5200 S.K.'da yer alan görevleri yerine getirme durumu

5200 S.K. yer alan görevler	Bafra Süt	Ladik Süt	Alaçam Ve Yakakent Süt	Terme Süt	Havza Süt	Vezirköprü Süt	Bafra Kırmızı Et	Havza Kırmızı Et	Terme Bal	Çarşamba Organik Fındık	Ondokuzmayıs Organik Fındık	Terme Organik Fındık	Bafra Sebze	Terme Elma	Toplam Skor ^a	Önem düzeyi
a) Tarımsal uygulamaları izler, kayıtlarını tutar ve belge düzenler.	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	4	5	5	69	1
b) Ürünlerle ilgili her türlü kaydı tutar.	5	5	5	5	5	5	5	5	4	5	5	5	5	4	68	2
c) Ürün kalitesini iyileştirici tedbirler alır ve ürün standartlarını uygular.	4	5	5	4	5	5	5	4	4	5	5	4	5	5	65	3
d) Ürün piyasa araştırması yapar ve yaptırır.	5	5	5	5	5	2	5	1	5	5	5	4	5	5	62	4
e) Ürünlere pazar bulur ve pazara arzını düzenler.	5	5	5	5	5	1	5	3	5	5	5	4	4	5	62	4
f) Üyelerine eğitim-yayım hizmeti verir ve danışman hizmeti sağlar.	5	4	5	4	5	1	5	4	4	5	5	4	5	4	60	5
g) Üyelerine girdi temininde yönlendirici yardımlarda bulunur.	1	5	4	5	4	4	5	5	5	4	5	4	5	1	57	6
h) Üyelerine teknik destek sağlar.	4	5	2	5	5	1	5	4	4	4	5	2	4	4	54	7
ı) Çevreyle uyumlu üretim tekniklerini yaygınlaştırır.	1	2	4	3	4	3	5	2	5	5	5	5	5	5	54	7
i) Ürünlerin tanıtımıyla ilgili faaliyetlerde bulunur.	2	5	5	2	4	1	5	2	4	5	5	4	4	4	52	8
j) İç pazar ve ihracata uygun çeşitlerin üretilmesini sağlar.	1	2	1	3	4	1	4	1	1	5	5	5	5	2	40	9
k) Uluslararası ürüne özgü ortak piyasa düzenlemelerinin gerektirdiği görevleri yürütür.	1	4	1	4	4	1	1	1	1	4	5	4	5	2	38	10
l) Ürün depolanmasına, gerektiğinde depo kiralınmasına yardımcı olur.	1	5	1	5	5	1	1	1	1	5	4	5	1	1	37	11
m) Sözleşmeli üretimle ilgili faaliyetleri koordine eder.	1	1	1	1	1	1	4	1	1	4	5	5	5	1	32	12
n) Paket ve ambalajlarla ilgili standartların uygulanmasını sağlar.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	14	13
Toplam skor ^a	42	59	50	57	62	33	61	40	50	67	70	60	64	49	-	

^a Toplam skor, yöneticilerin 5200 SK yer alan görevleri ilgili her bir soruya verdikleri cevapların ağırlıklı toplamları alınarak hesaplanmıştır. Birlik görevlerini yerine getirme durumları, 1 (kesinlikle katılmıyorum)'den 5 (kesinlikle katılıyorum)'e kadar değişmektedir.

5.5.2. Birlik yöneticilerinin 5200 Sayılı Kanun ile ilgili görüşleri

Birlik yöneticileri mevzuatla ilgili en önemli eksikliğin, ürünleri kendi mülkiyetine alamadan sadece pazarlanmasına aracılık etmeleri olarak belirtmişlerdir. Birlik yöneticileri ortakların ürünlerinin birliğin mülkiyetine alınarak pazarlanması gerektiğini savunmaktadırlar (Çizelge 5.39). Kanuna göre TÜB aracılığıyla üyelere ödenen tarımsal desteklerden %0,1'e kadar kesinti yapabilmektedirler (RG, 2012b). Araştırma kapsamındaki Bafra, Terme, Havza ve Vezirköprü Süt ÜB'leri, Havza Kırmızı Et ÜB ve Terme Bal ÜB'lerinin tarımsal desteklerden aldıkları payların kanuni oranın altında olduğu tespit edilmiştir. Görüşülen birliklerin yöneticileri tarımsal desteklerden yapılan kesintilerin %1-3'e yükseltilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Bafra Süt ÜB, Bafra ve Havza Kırmızı Et ÜB'leri aynı ürün veya ürün grubu için ilçe yerine il düzeyinde en fazla bir birlik kurulabilmesi görüşünü savunmaktadırlar. Bafra, Alaçam ve Yakakent ile Vezirköprü Süt ÜB'lerinin MB'nin üye sayısına göre değil de aidat toplanan üye sayısına göre kendilerinden aidat kesilmesi gerektiğini belirtmektedirler. Bafra Sebze ÜB birliklerin girdi temin edebilmesi gerektiğini, Terme Organik Fındık ÜB birliklerin ürün pazarlamadan aldığı hizmet bedelinin artırılması gerektiğini ve Ondokuz Mayıs Organik Fındık ÜB ise hayvancılıkta olduğu gibi diğer ürün grubundaki birliklerde de tarımsal desteklerin birlik aracılığıyla ödenmesi gerektiğini savunmaktadırlar.

Çizelge 5.39. Birlik yöneticilerinin birlik mevzuatı ile ilgili eksik gördükleri ve önerileri

Eksik görülenler/öneriler	Bafra Süt	Ladik Süt	Alaçam Ve Yakakent Süt	Terme Süt	Havza Süt	Vezirköprü Süt	Bafra Kırmızı Et	Havza Kırmızı Et	Terme Bal	Çarşamba Organik Fındık	Ondokuzmayıs Organik Fındık	Terme Organik Fındık	Bafra Sebze	Terme Elma	Toplam Skor ^a	Önem düzeyi
Mevzuatta eksik görülenler																
Ürünlerin pazarlanmasına sadece aracılık edilmesi	5	5	5	5	5	5	5	5	5	1	1	1	5	1	54	1
Ürün veya mülkü birlik mülkiyetine alamamak	5	1	5	5	5	5	5	5	1	5	1	1	5	5	54	1
Birliğin tarımsal desteklerden aldığı payın düşük olması	5	1	1	5	5	5	1	5	5	-	-	-	-	5	38	2
Aynı ürün veya ürün grubu için ilçe düzeyinde en fazla bir birlik kurulabilmesi	5	1	1	1	1	1	5	5	1	1	1	1	1	1	26	3
MB'nin üye sayısına göre aidat alması	5	-	5	1	-	5	-	-	-	-	-	-	-	1	17	4
Mevzuatta eksik görülenlere öneriler																
Ürün veya mülk birlik mülkiyetine alınabilmeli	5	1	5	5	5	5	5	5	1	5	-	-	5	5	52	1
Birlik ürün pazarlayabilmeli	5	5	5	5	5	1	5	5	5	-	-	-	5	-	46	2
Birliğin tarımsal desteklerden aldığı payın artırılması	5	-	-	5	5	5	-	5	1	-	-	-	-	5	31	3
İstenen pay (%)	1	-	-	-	3	2	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Aynı ürün veya ürün grubu için il düzeyinde en fazla bir birlik kurulabilmeli	5	5	-	-	-	-	5	5	-	-	-	-	-	-	20	4
MB üyelik aidatını ödeyen üye sayısına göre aidat almalı	5	-	5	-	-	5	-	-	-	-	-	-	-	1	16	5
Birlik girdi temin edebilmeli	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	5	6
Ürün pazarlamadan alınan hizmet bedeli artırılmalı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	5	6
Tarımsal destekler birlik aracılığıyla verilmeli	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	5	6

^a Toplam skor, yöneticilerin mevzuat ile ilgili her bir soruya verdikleri cevapların ağırlıklı toplamları alınarak hesaplanmıştır. Yöneticilerin mevzuat ile ilgili eksik gördükleri konular, 1 (kesinlikle katılmıyorum)'den 5 (kesinlikle katılıyorum)'e kadar değişmektedir.

5.6. Birlik Yöneticilerinin Devletten Beklentileri

Araştırma kapsamında görüşülen birlik yöneticilerinin devletten en önemli beklentisi, 5200 sayılı Kanun'un değiştirilerek birliklere ürün pazarlama yetkisinin verilmesidir (Çizelge 5.40). Bitkisel alanda faaliyet gösteren birliklerin %80'i, tarımsal desteklerin birlik aracılığıyla da verilmesi gerektiğini düşünmektedirler. Ayrıca, tarımda örgüt kirliliğinin ortadan kaldırılarak Bakanlığın tarımla ilgili karar sürecine birliklerin katılımı ve katkısının artırılması gerektiği düşünülmektedir. Birlik yöneticilerinin devletten diğer beklentileri ise tarımsal desteklemelerin (anaç-sığır, yem bitkileri, süt primi, arıcılık, ÇATAK vb) artırılmasıdır. Birliklerin devletten beklentileri ürün grubuna göre değişmektedir. Süt ürün grubundaki birlikler, devletten desteklemeleri artırması, birlik izni olmadan sanayicinin süt toplamasının yasaklanması, üreticiler yerine süt birliklerinin defter tutması, süt tozu desteğinin sanayici yerine çiftçilere verilmesi şeklinde beklentileri bulunmaktadır. Kırmızı et ürün grubundaki birliklerin devletten beklentileri ise 5200 Sayılı Kanun'da değişikliğe gidilerek birliklere pazarlama yetkisinin verilmesi şeklindedir. Bal ÜB'nin arı desteğinin artırılması ve üyelere konaklama izninin verilmesi şeklinde devletten beklentileri bulunmaktadır. Organik fındık ürün grubundaki birliklerin ise Bakanlığın kararlarında birliklerin de fikrinin alınması, televizyonda daha fazla tarım programlarına yer verilmesi ve birliklere araç satın alabilme yetkisinin verilmesi şeklinde beklentileri bulunmaktadır. Sebze ürün grubundaki birliklerin beklentileri ise ÇKS kaydının birlikler tarafından tutulması ve Bakanlığın birlik projelerine daha fazla destek sağlaması şeklindedir. Elma ÜB'lerinin ise tarımsal desteklerin birlikler aracılığıyla verilmesi ve meyveye de alım garantisi verilmesi şeklinde beklentileri söz konusudur.

Çizelge 5.40. Birlik yöneticilerinin birlik olarak devletten beklentileri

Devletten beklentiler	Bafra Süt	Ladik Süt	Alaçam Ve Yakakent Süt	Terme Süt	Havza Süt	Vezirköprü Süt	Bafra Kırmızı Et	Havza Kırmızı Et	Terme Bal	Çarşamba Organik Fındık	Ondokuzmayıs Organik Fındık	Terme Organik Fındık	Bafra Sebze	Terme Elma	Oran (%)	Sıra
5200 sayılı Kanun değiştirilmeli	+	+	+		+		+								41,6	1
Birliklere ürün pazarlama yetkisi verilmeli	+	+	+		+		+								41,6	1
Tarımsal destekler birlik aracılığıyla verilmeli											+	+	+	+	28,5	2
Örgüt kirliliği ortadan kaldırılmalı						+			+						14,2	3
Bakanlık kararlarında birliklerinde fikri alınmalı										+	+				14,2	3
Çiğ süt prim desteği artmalı				+	+										14,2	3
Defter tutma süt birliklerine verilmeli						+									7,1	4
Arı desteği 15 TL olmalı									+						7,1	4
Üyelerin konaklamasına izin olmalı									+						7,1	4
Meyvede alım garantisi olmalı														+	7,1	4
ÇKS kaydını üretici birlikleri tutmalı													+		7,1	4
Birlik projelerine bakanlık desteği olmalı													+		7,1	4
TV’de tarım programları olmalı										+					7,1	4
Birlikler araç-gereç satın alabilmeli										+					7,1	4
Organik üreticilerin hepsi ÇATAK desteği almalı												+			7,1	4
Anaç-sığır desteği artırılmalı/şartlar azaltılmalı		+													7,1	4
Yem desteği artmalı		+													7,1	4
Sanayiciye süt toplama yasaklanmalı				+											7,1	4
Bakanlık birliklere veteriner vermeli	+														7,1	4
Tarım danışmanının sigortasını devlet ödemeli	+														7,1	4
Kredi faizleri değişken olmamalı		+													7,1	4
Tarımsal destek Ziraat Bankası kesinti (20TL) olmamalı															7,1	4
Sanayiciye verilen süt tozu desteği çiftçiye verilmeli						+									7,1	4
Birlik onayı olmadan sanayici süt toplayamamalı			+												7,1	4

5.7. Üyelerin Tarımsal Örgütlenme Durumları

5.7.1. Üyelerin üretici örgütlenmesi tanımlamaları ve tarımsal örgütlenme durumları

Üreticilerin %23,3'ü tarımsal üretici örgütlenmesi tanımını "üreticilerin birlik olması" şeklinde, %15'i "birlikten güç doğar" şeklinde, %6'sı ise "daha yüksek fiyatla ürün pazarlamak" ve "kooperatifleşme" şeklinde tanımlamaktadırlar (Çizelge 5.41). Üyelerin üretici örgütlenmesi tanımını bilme durumları ürün gruplarına göre istatistiki olarak farklılık göstermektedir ($p < 0,05$). Kooperatifçiliğin tanımını bilenlerin oranı, İnan vd (1999)'nin araştırmasında %54, Karlı & Çelik (2003)'in araştırmasında ise %30 olarak tespit edilmiştir. Kırmızı et birliği üyeleri arasında, halen devletin üretici örgütlerini yönettiğini düşünenler bulunmaktadır. Kırmızı et ve sebze birlik üyeleri arasında üretici örgütlerini hiçbir faydası olmayan oluşumlar olarak tanımlayanlar da mevcuttur. Üyelerin %6'sı, TÜB ile kooperatif arasındaki farkı bilmemekte ve birlikleri kooperatif gibi değerlendirmektedir. Birlik üyelerinin yarısının tarımsal üretici örgütleri konusunda hiçbir fikri bulunmamakta, diğer yarısının ise bu konuda önemli düzeyde bilgi eksikliği bulunmaktadır. Erkuş & Özüdoğru (2005) tarafından Kırklareli'ndeki tarımsal kalkınma kooperatiflerinde yaptıkları araştırmada, ortaklarının kooperatifçilik konusunda bilgi eksikliği olduğu ve onlara bu konuda eğitim verilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Doğan (2011)'in Tokat ilindeki araştırmasında TÜB üyelerinin %82'si, Özdemir & Kiracı (2006)'nın Tekirdağ ilinde bağcılık yapan üreticilerin %60'ı tarımsal üretici örgütü denildiğinde kooperatifleri anladıklarını ortaya koymuşlardır.

Araştırmaya dahil edilen birlik üyelerinin tarımsal örgütlere üyelik durumları Çizelge 5.42'den incelendiğinde; %65 ile en fazla ziraat odasına üye oldukları, bunu sırasıyla süt ÜB (%41), organik fındık ÜB (%22) ve tarım kredi kooperatifi (%17) takip etmektedir. Ziraat Odası'na üye olan üyeler, bitkisel ürün grubundaki üreticilerde daha fazladır. Bal ve elma birlik üyelerinin herhangi bir tarımsal kalkınma kooperatifine üyelikleri bulunmazken tarımsal kalkınma kooperatiflerine en fazla üye olanlar organik fındık birliği üyeleridir. Bal birlik üyelerinin %20'si aynı zamanda da arı yetiştiricileri birliğine, süt birlik üyelerinin %3,9'u aynı zamanda damızlık sığır yetiştiricileri birliğine, %3,3'ü manda yetiştiricileri birliğine ve %1,3'ü koyun yetiştiricileri birliğine üyedirler. Süt ve bal ürün grubundaki üyeler çok sayıda örgüte üyedir. Çok sayıda üyelik üreticilerin üyelerin aidat ödeme vb yükümlülüklerini artırmakta ve onları aktif örgüt üyeliğinden uzaklaştırmaktadır.

Çizelge 5.41. Birlik üyelerinin üretici örgütlenmesi tanımını bilme durumları

Tanımlar	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Üreticilerin birlik olması	40	26,3	13	19,4	12	30,0	14	15,2	13	22,8	6	50,0	98	23,30
Birlikten güç doğar	15	9,9	12	17,9	16	40,0	12	13,0	6	10,5	2	16,7	63	15,00
Daha yüksek fiyatla pazarlama yapmak	5	3,3	1	1,5	7	17,5	7	7,6	4	7,0	2	16,7	26	6,20
Kooperatifleşme	8	5,3	1	1,5	-	-	9	9,8	7	12,3	-	-	25	6,00
Üreticiye fayda sağlamak	5	3,3	4	6,0	3	7,5	6	6,5	5	8,8	1	8,3	24	5,70
Tüm üreticilerin ortak hareket etmesi	7	4,6	3	4,5	-	-	7	7,6	5	8,8	1	8,3	23	5,50
Üreticilerin daha fazla güce sahip olması	-	-	4	6,0	5	12,5	1	1,1	2	3,5	-	-	12	2,90
Üreticilerin birbirine destek olması	3	2,0	3	4,5	3	7,5	-	-	2	3,5	-	-	11	2,60
Üreticilerin tek çatı altında toplanması	5	3,3	3	4,5	1	2,5	-	-	-	-	-	-	9	2,10
Hiçbir faydası olmayan yer	-	-	2	3,0	-	-	-	-	1	1,8	-	-	3	0,70
Aracıların ortadan kaldırılması	-	-	-	-	1	2,5	-	-	-	-	-	-	1	0,20
Devletin yönettiği kurum	-	-	1	1,5	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,20
Daha fazla gelir elde etmek	1	0,70	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,20
Birilerine menfaat sağlamak	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1,8	-	-	1	0,20
Toplam	75	49,3	28	41,8	23	57,5	50	54,3	36	63,2	11	91,7	223	53,10

p=0,01<0,05

Çizelge 5.42. Birlik üyelerinin tarımsal örgütlenme durumları

Tarımsal Örgütler	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Ziraat Odası	78	51,3	28	41,8	27	67,5	76	82,6	52	91,2	12	100,0	273	65,0
Süt Üreticileri Birliği	152	100,0	4	6,0	-	-	4	4,3	10	17,5	2	16,7	172	41,0
Organik Fındık Üreticileri Birliği	-	-	-	-	1	2,5	92	100,0	-	-	-	-	93	22,1
Tarım Kredi Kooperatifi	19	12,5	1	1,5	9	22,5	8	8,7	30	52,6	7	58,3	74	17,6
Kırmızı Et Üreticileri Birliği	4	2,6	67	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-	71	16,9
Sebze Üreticileri Birliği	7	4,6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	64	15,2
Bal Üreticileri Birliği	-	-	-	-	40	100,0	1	1,1	-	-	-	-	41	9,8
Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	11	7,2	1	1,5	-	-	11	12,0	5	8,8	-	-	28	6,7
Tarım Satış Kooperatifi	10	6,6	-	-	1	2,5	3	3,3	5	8,8	2	16,7	21	5,0
Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği	6	3,9	7	10,4	-	-	-	-	4	7,0	-	-	17	4,0
Elma Üreticileri Birliği	2	1,3	1	1,5	-	-	-	-	-	-	12	100,0	15	3,6
Arı Yetiştiricileri Birliği	-	-	-	-	8	20,0	-	-	-	-	-	-	8	1,9
Manda Yetiştiricileri Birliği	5	3,3	-	-	-	-	-	-	2	3,5	-	-	7	1,7
Tahıl Üreticileri Birliği	3	2,0	-	-	-	-	-	-	1	1,8	1	8,3	5	1,2
Koyun Yetiştiricileri Birliği	2	1,3	2	3,0	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1,0

5.7.2. Üyelerin tarımsal örgütlerden faydalanma durumları

Birlik üyeleri, birden fazla tarımsal örgüte üye olabilmektedir. Birlik üyelerinin tarımsal örgütlerden faydalanma durumları Çizelge 5.42'den incelendiğinde; koyun, organik fındık ve kırmızı et ÜB'nin en çok hizmet alınan birlikler oldukları anlaşılmaktadır. Üyelerine en az hizmet sağlayanlar elma ÜB'leridir. En yaygın üyeliğin olduğu ziraat odaları, hizmet sağlama bakımından son sıralardadır. Süt ÜB üyeleri en fazla hizmeti kırmızı et ÜB'inden, kırmızı et ÜB'ne üye olanlar da koyun ve damızlık sığır yetiştirici birlikleri, TKK ve tarımsal kalkınma kooperatiflerinden sağlamaktadırlar. Bal ÜB üyeleri, en fazla hizmeti kendi birlikleri ve organik fındık ÜB'lerinden sağlamaktadırlar. Bal üreticilerinin arı yetiştiricileri birliğine kıyasla Bal ÜB'nden daha fazla fayda sağladıkları tespit edilmiştir. Birlik üyelerinin en az fayda gördüğü tarımsal örgütler, tarımsal kalkınma kooperatifleri, ziraat odası, TSK ve manda yetiştiricileri birliğidir.

Çizelge 5.43. Birlik üyelerinin diğer tarımsal örgütlerden faydalanma durumları*

Tarımsal Örgütler	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		Toplam		
	Puan	Önem sırası	Puan	Önem sırası	Puan	Önem sırası	Puan	Önem sırası	Puan	Önem sırası	Puan	Önem sırası	Puan	Önem sırası	
Koyun Yetiştiricileri Birliği	1,00	1	1,00	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,00	1
Organik Fındık Üreticileri Birliği	-	-	-	-	1,00	1	1,00	1	-	-	-	-	-	1,05	2
Kırmızı Et Üreticileri Birliği	1,00	1	1,12	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,11	3
Bal Üreticileri Birliği	-	-	-	-	1,13	2	1,00	1	-	-	-	-	-	1,13	4
Sebze Üreticileri Birliği	1,00	1	-	-	-	-	-	-	1,19	2	-	-	-	1,17	5
Tahıl Üreticileri Birliği	1,00	1	-	-	-	-	-	-	1,00	1	2,00	3	-	1,20	6
Süt Üreticileri Birliği	1,20	2	1,50	3	-	-	2,00	2	2,30	6	2,00	3	-	1,30	7
Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği	1,50	4	1,00	1	-	-	-	-	2,00	5	-	-	-	1,41	8
Arı Yetiştiricileri Birliği	-	-	-	-	1,50	3	-	-	-	-	-	-	-	1,50	9
Tarım Kredi Kooperatifi	1,61	5	1,00	1	1,63	4	2,00	2	1,48	3	1,14	1	-	1,55	10
Elma Üreticileri Birliği	2,00	7	3,00	5	-	-	-	-	-	-	1,42	2	-	1,60	11
Tarımsal Kalkınma Kooperatifi	1,36	3	1,00	1	-	-	2,09	3	1,75	4	-	-	-	1,70	12
Ziraat Odası	1,92	6	1,71	4	2,19	5	2,12	4	2,38	7	2,00	3	-	2,07	13
Tarım Satış Kooperatifi	2,00	7	-	-	3,00	6	3,00	5	2,40	8	2,00	3	-	2,30	14
Manda Yetiştiricileri Birliği	2,20	8	-	-	-	-	-	-	3,50	9	-	-	-	2,57	15

*1: En faydalı,, 15: En az faydalı

5.7.3. Üyelerin TÜB'e üyelik süreleri

TÜB, 2005 yılında çıkarılan 5200 Sayılı Kanun ile kurulmaya başlanmıştır. Üye olunan birliklere üyelik süreleri incelendiğinde, ürün grubuna göre üyelik sürelerinin en az bir ürün grubunda farklı olduğu ($p<0,05$), süt, kırmızı et ve elma birlik üyelerinde benzerlik gösterdiği belirlenmiştir (Çizelge 5.44). Süt birlik üyelerinin büyük çoğunluğunun (%33) ve kırmızı et birlik üyelerinin büyük çoğunluğunun (%26) 2011 yılında üye olduğu ve ortalama üyelik sürelerinin 3,84 yıl olduğu tespit edilmiştir. Bal birlik üyelerinin %40'ının 2005 yılında üye olduğu ve ortalama üyelik sürelerinin 5,9 yıl olduğu belirlenmiştir. Organik fındık ve sebze birlik üyelerinin ise %26'sının 2007 yılında üye oldukları belirlenmiştir. Üyelik deneyimi en fazla bal birlik üyelerinde iken, en az kırmızı et birlik üyelerindedir. Acar & Yıldırım (2000) tarafından Van ilinde yapılan araştırmada tarımsal kalkınma kooperatif üyelerinin %53'ünün üyelik süresinin 20 yıldan fazla, Terin vd (2010) tarafından Kırklareli ilinde yapılan araştırmada tarımsal kalkınma kooperatif üyelerinin ortalama kooperatif üyelik sürelerinin 19 yıl olduğu belirlenmiştir. Tarımsal kalkınma kooperatif ortaklarının birlik üyelerinden daha uzun süreli üyeliğinin bulunmasının sebebi tarımsal kooperatiflerin geçmişlerinin çok uzun yıllara dayanmasına rağmen, TÜB'nin 2005 yılından sonra kurulmaya başlanmış olmasıdır.

Çizelge 5.44. Birlik üyelerinin TÜB'e üyelik süreleri

Yıllar	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
2005	3	2,0	5	7,5	16	40,0	8	8,7	-	-	-	-	32	7,6
2006	1	0,7	-	-	1	2,5	2	2,2	-	-	-	-	4	1,0
2007	11	7,2	8	11,9	1	2,5	24	26,1	15	26,3	-	-	59	14,0
2008	19	12,5	-	-	3	7,5	10	10,9	8	14,0	4	33,3	44	10,5
2009	15	9,9	7	10,4	6	15,0	21	22,8	12	21,1	1	8,3	62	14,8
2010	18	11,8	8	11,9	2	5,0	10	10,9	3	5,3	2	16,7	43	10,2
2011	51	33,6	18	26,9	5	12,5	10	10,9	3	5,3	2	16,7	89	21,2
2012	27	17,8	14	20,9	1	2,5	5	5,4	4	7,0	1	8,3	52	12,4
2013	6	3,9	6	9,0	5	12,5	2	2,2	11	19,3	2	16,7	32	7,6
2014	1	0,7	1	1,5	-	-	-	-	1	1,8	-	-	3	0,7
Toplam	152	100,0	67	100,0	40	100,0	92	100,0	57	100,0	12	100,0	420	100,0
Ort. üyelik süresi (yıl)	3,84 ^a		3,83 ^a		5,90 ^c		5,46 ^{bc}		4,44 ^{ab}		3,91 ^a		4,47	

Not: Ortalamaların üzerindeki farklı harfler ürün gruplarına göre birlik üyeleri arasında %5 önem düzeyinde istatistiksel olarak önemli farklılıklar olduğunu göstermektedir.

5.7.4. Üyelerin TÜB'e üye olma sebepleri

Son yıllardaki literatür, üreticilerin kooperatiflere ekonomik olarak beklentilerini karşılamak için ortak olduklarını belirtmektedir. Yani; yaygın ve artan rekabet baskısı sonucunda üyelerin ekonomik amaçlarına ulaşma düşüncesi, kooperatife ortaklığının temel nedenini oluşturmakta, kooperatifçilik ideolojisi ise ikinci planda kalmaktadır (Karantininis & Zago, 2001; Österberg & Nilsson, 2009). Kooperatif ortakları, ortak oldukları örgütün sosyal gereksinimlerini karşılamasından ziyade, satış gelirleri ve kârlılıklarını artırmasını beklemektedir (Hansen vd, 2002). Araştırmaya dahil edilen birlik üyelerinin birliklere üye olma sebepleri Çizelge 5.45'den incelendiğinde; öncelikli olarak devlet desteklerinden yararlanma, kamuoyu veya baskı grubu oluşturma ve diğer çiftçilerle daha iyi iletişim kurabilme amaçlarıyla birliklere üye oldukları belirlenmiştir. Organik fındık ve elma birliği üyeleri ise ürünlerinin daha kolay pazarlanması, pazarlama gücünün artırılması ve ürünlerin daha yüksek fiyatla satılması amaçlarıyla birliklere üye olmuşlardır. Sebze birliğine üye olmada danışmanlık hizmeti alınması ve tarımla ilgili sorunlarına çözüm bulunmasının etkisi bulunmaktadır. Kırmızı et ve sebze birliği üyeleri, daha ucuz ve kaliteli girdi temin ederek maliyetlerin azaltılmasının üyeliklerine etkisi bulunmaktadır. Organik tarım ve iyi tarım uygulamaları ile birlikte ÇATAK'ın, organik fındık ve sebze birliklerine üyelikte etkili olduğu belirlenmiştir. Birliğin düzenlediği eğitim ve seminerlere katılabilme, sebze ve elma birliklerine üyelikte diğer etkenleri oluşturmaktadır. Birliklere üye olmada diğer etkili faktörler ise kayıt tutma, tarım kuruluşları ve diğer üreticilerin tavsiyesi, gelecekte birliklerin daha iyi olacağı beklentisi, kooperatifin kapanması, ihracat yapabilme, birliğin diğer üreticilere faydalı olması, bölgede en iyi örgüt olması ve diğer birliklerde aidatın fazla olması şeklindedir. Aydın, Kırklareli ve Samsun illerinde yapılan araştırmalarda tarımsal kalkınma kooperatiflerine ortak olmada ise ürünün daha yüksek fiyatla satılması, ucuza girdi temini ve ürün pazarlama garantisinin verilmesinin etkili olduğu tespit edilmiştir (Kurtaslan & Doğaner, 2004; Özudoğru, 2004; Terin vd, 2010; Kılıç, 2011). Foxall & Mc Donald (1976) tarafından İngiltere'de yapılan araştırmada ise ortakların kooperatifçilik ilkelerine olan inancı nedeni ile kooperatife ortak oldukları tespit edilmiştir.

Hayvansal üretim ve bitkisel üretim grubundaki birliklerde üyelerin birliklere üye olmalarında farklı faktörlerin etkisinin bulunduğu tespit edilmiştir. Hayvancılık alanında faaliyet gösteren üreticiler, devlet tarafından sağlanan desteklemelerden yararlanabilmek için birliklere üye olmuşlardır. Bununla birlikte, birliğe üyeliğin zorunlu olması bir diğer

etkeni oluşturmaktadır. Buna karşın, bitkisel üretim alanında faaliyet gösteren birlik üyelerinin birliklere üye olmalarında en önemli etken, ürünlerin daha kolay ve daha yüksek fiyatla pazarlamasıdır. Bilinçli tarım yapmak, çevreye zarar vermeden sağlıklı üretim yapmak, ihracat yapabilmek, birliğin diğer üreticilere faydasının olduğunu görmek organik fındık, sebze ve elma ÜB'lerine üye olmada etkili olan diğer faktörleri oluşturmaktadır.

Çizelge 5.45. Birlik üyelerinin TÜB'e üye olma sebepleri

Sebepler	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		Toplam	
	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası
Devlet desteklerinden yararlanabilmek	504	1	230	1	99	4	178	8	122	1	4	8	1137	1
Kamuoyu/baskı grubu oluşturma	275	2	95	2	116	1	242	5	122	1	44	1	894	2
Diğer çiftçilerle daha iyi iletişim	259	3	82	3	109	2	239	6	118	3	44	1	851	3
Ürünlerin kolay pazarlanması	258	4	71	5	94	7	269	1	116	4	29	2	837	4
Pazarlama gücündeki artış	256	5	71	5	97	5	265	3	118	3	29	2	836	5
Ürünleri daha yüksek fiyatla satabilme	255	6	71	5	94	7	268	2	116	4	25	3	829	6
Daha yüksek kar sağlanması	255	6	71	5	100	3	251	4	121	2	24	4	822	7
Pazarlama masrafinin azaltılması	247	7	71	5	93	8	197	7	116	4	29	2	753	8
Teknik bilgi sağlanması (danışmanlık hizmeti, sorunlara çözüm bulmak, bilgi almak)	212	8	71	5	79	9	168	9	122	1	21	5	673	9
Ortak tarımsal araç ve makine kullanma	205	9	61	6	67	11	147	12	102	5	19	7	601	10
Düzenlenen eğitim ve seminerlere katılmak	191	10	59	7	70	10	154	10	101	6	20	6	595	11
Girdi (ucuz, kaliteli, masrafı azaltmak)	190	11	72	4	96	6	149	11	79	8	4	8	590	12
Çevreye zarar vermeden sağlıklı üretim yapmak (Organik Tarım, ÇATAK, İyi Tarım)	-	-	-	-	-	-	84	13	96	7	-	-	180	13
Üyeliğin zorunlu olması (tarımsal destek, resmi evraklar, arı sevki, kredi)	12	13	25	8	29	12	-	-	4	11	-	-	70	14
Bilinçli tarım yapmak	-	-	-	-	-	-	4	15	54	9	-	-	58	15
Üretimde kayıtlı ve denetim altında olmak	20	12	4	11	-	-	-	-	16	10	-	-	40	16
Birlik başkanının istemesi	8	14	16	9	-	-	4	15	-	-	-	-	28	17
Tavsiye (Tarım İl ve İlçe Müdürlükleri, diğer üyeler)	8	14	4	11	-	-	-	-	4	11	4	8	20	18
Birliğin ayakta kalabilmesi	4	15	-	-	4	13	4	15	4	11	-	-	16	19
Diğer üreticilerin üye olması	-	-	8	10	-	-	4	15	-	-	-	-	12	20
Birliğin gelecekte iyi olacak umudu	4	15	4	11	-	-	-	-	-	-	-	-	8	21
Kooperatiflerin kapanması (TKK, Fiskobirlik)	-	-	-	-	-	-	8	14	-	-	-	-	8	21
İhracat yapabilmek	-	-	-	-	-	-	-	-	4	11	-	-	4	22
Birliğin diğer üreticilere faydası olduğunu görmek	-	-	-	-	-	-	4	15	-	-	-	-	4	22
Bölgedeki en iyi örgüt olması	4	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	22
Arı Yetiştiricileri Birliği aidatı fazla olması	-	-	-	-	4	13	-	-	-	-	-	-	4	22

^a Skor, üyelerin birliklerine üye olma sebepleri ilgili her bir soruya verdikleri cevapların ağırlıklı toplamları alınarak hesaplanmıştır. Üyelerin birliğe üye olma sebepleri, 01 (önemsiz)'den 4 (çok önemli)'e kadar değişmektedir.

Çizelge 5.46. Birlik üyelerinin üretim şekillerine göre TÜB'e üye olma sebepleri

Sebepler	Hayvansal Üretim		Bitkisel Üretim	
	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası
Devlet desteklerinden yararlanabilmek	833	1	304	9
Kamuoyu/baskı grubu oluşturma	486	2	408	4
Diğer çiftçilerle daha iyi iletişim	450	3	401	5
Daha yüksek kar sağlanması	426	4	396	6
Pazarlama gücündeki artış	424	5	412	2
Ürünlerin kolay pazarlanması	423	6	414	1
Ürünleri daha yüksek fiyatla satabilme	420	7	409	3
Pazarlama masrafinin azaltılması	411	8	342	7
Teknik bilgi sağlanması (danışmanlık hizmeti, sorunlara çözüm bulmak, bilgi almak)	362	9	311	8
Girdi (ucuz, kaliteli, masrafı azaltmak)	358	10	232	12
Ortak tarımsal araç ve makine kullanma	333	11	268	11
Düzenlenen eğitim ve seminerlere katılmak	320	12	275	10
Üyeliğin zorunlu olması (tarımsal destek, resmi evraklar, arı sevki, kredi)	66	13	4	17
Üretimde kayıtlı ve denetim altında olmak	24	14	16	15
Birlik başkanının istemesi	24	14	4	17
Tavsiye (Tarım İl ve ilçe Müdürlükleri, diğer üyeler)	12	15	8	16
Birliğin ayakta kalabilmesi	8	16	8	16
Birliğin gelecekte iyi olacak umudu	8	16	-	-
Diğer üreticilerin üye olması	8	16	4	17
Bölgedeki en iyi örgüt olması	4	17	-	-
Arı Yetiştiricileri Birliği aidatı fazla olması	4	17	-	-
Bilinçli tarım yapmak	-	-	58	14
Çevreye zarar vermeden sağlıklı üretim yapmak (Organik Tarım, ÇATAK, İyi Tarım)	-	-	180	13
İhracat yapabilmek	-	-	4	17
Birliğin diğer üreticilere faydası olduğunu görmek	-	-	4	17
Kooperatiflerin kapanması (TKK, Fiskobirlik)	-	-	8	16

^a Skor, üyelerin birliklerine üye olma sebepleri ilgili her bir soruya verdikleri cevapların ağırlıklı toplamları alınarak hesaplanmıştır. Üyelerin birliğe üye olma sebepleri,0 (önemsiz)'dan 4 (çok önemli)'e kadar değişmektedir.

5.7.5. Üyelerin geçmişte tarımsal örgütlerle yaşadığı olumlu ve olumsuz deneyimler

Türkiye’de tarımsal örgütlerin etkili bir şekilde faaliyet gösterememesinin önemli nedenlerinden birisi de, geçmişte yaşanan olumsuz deneyimlerdir. Araştırma kapsamına dahil edilen üreticilerin tarımsal örgütlerle geçmişte yaşadığı olumlu ve olumsuz deneyimler Çizelge 5.45’te verilmiştir. Buradan birlik üyelerinin %4,5’inin olumsuz deneyim yaşadığı, %11,4’ünün ise olumlu deneyim yaşadığı tespit edilmiştir. Ürün gruplarına göre birlik üyelerinin olumsuz deneyim yaşamaları arasında istatistiki anlamda önemli bir fark bulunmazken ($p>0,05$), olumlu deneyim yaşama durumları arasında anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Geçmişte tarımsal örgütlerle en fazla olumsuz deneyim yaşama %7 oran ile sebze birlik üyeleri iken, elma birliği üyelerinin herhangi bir olumsuzluk yaşamadıkları belirlenmiştir. Yine sebze birliği üyelerinin %26,3 ile en fazla olumlu deneyim yaşadıkları, kırmızı et birlik üyelerinin ise %4,4 ile en az olumlu deneyim yaşadıkları belirlenmiştir.

Çizelge 5.47. Birlik üyelerinin geçmişte tarımsal örgütlerle yaşadıkları olumlu ve olumsuz deneyimler

	Olumsuz deneyim		Olumlu deneyim	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Süt	6	3,9	12	7,9
Kırmızı Et	2	3,0	3	4,5
Bal	2	5,0	4	10,0
Organik Fındık	5	5,4	12	13,0
Sebze	4	7,0	15	26,3
Elma	-	-	2	16,7
Toplam	19	4,5	48	11,4
	p=0,840>0,05		p=0,00<0,05	

Birlik üyelerinin geçmişte tarımsal örgütlerle yaşadıkları olumsuz deneyimlerin başında birliklerin üreticilerin parasını kötüye kullanması, Fiskobirlik ve tarımsal kalkınma kooperatifinden ürünlerinin parasını alamamaları gelmektedir. Süt ürün grubundaki üyeler birliklerin yaptıkları kesintiler yüzünden olumsuz deneyim yaşarken kırmızı et birlik üyeleri üyelikten çıkmak istediği halde birliğin üyeliklerine son vermemeleri şeklinde olumsuz deneyimler yaşamışlardır. Süt ve et birliklerinde tarımsal desteklerden yapılan kesintiden, bal birliklerinde tarımsal kalkınma kooperatifi ve eski birlik yönetiminden, organik fındık birliklerinde Fiskobirlikten, sebze birliklerinde tarımsal kalkınma kooperatifleri, süt birliği ve birliğin haber vermemesi nedeniyle tarımsal desteklerden yararlanamamaktan kaynaklı olumsuz deneyimler yaşadıkları tespit edilmiştir.

Çizelge 5.48. Birlik üyelerinin geçmişte tarımsal örgütlerle yaşadığı olumsuz deneyimler

	Süt	Kırmızı Et	Bal	Organik Fındık	Sebze	Elma	Toplam
Olumsuz deneyimler							
Birlikler üye parasını kötüye kullanıyor.		+		++			+++
Fiskobirlikten fındık parasını alamadım.				+++			+++
Tarımsal Kalkınma Koop paramı alamadım.	+				+		++
Birlik yaptığı kesintilerle büyük para kazanıyor.	++						++
Tarımsal Kalkınma Koop. yüzünden zarar ettim.			+				+
Tarım Kredi Koop. yüzünden zarar ettim.	+						+
Birlik sut topladı parayı vermedi.	+						+
Geçmiş yönetimde bal sattım paramı alamadım.			+				+
Geçmişte kooperatifler para yiyorlardı.	+						+
Birlikler menfaat peşinde					+		+
Tarımsal destek parasının tamamını birlik aldı.	+						+
Tarımsal destekten aidat kesintisi oluyor.	+						+
Birlik haber vermedi desteğe başvuruya geciktim					+		+
Üyelikten çıkmak istedim tehdit ettiler		+					+
Süt Birliği tarafından kandırıldım.					+		+

Üyelerin yöneticileri ile geçmişte olumlu tecrübeler yaşamaları, örgütlere duydukları güven ve bağlılığın artmasına, üyelerin yöneticileriyle daha uyumlu olmalarına neden olmaktadır (Basu & Green, 1997). Birlik üyelerinin geçmişte tarımsal örgütlerle yaşadıkları olumlu deneyimler Çizelge 5.49'dan incelendiğinde; organik fındık ve sebze birliği üyelerinin birlikleri sayesinde bilinçli tarım yaptıkları, organik ve iyi tarıma geçerek sağlıklı üretim yaptıkları belirlenmiştir. Organik fındık birlik üyeleri, birliğin üretici sorunlarına çözüm bulduğunu ve yurt dışı ile anlaşma da yapıldığını belirtmişlerdir. Sebze birlik üyeleri ise danışmandan çok fayda gördüklerini ve birlik sayesinde düzenli bir üretici olduklarını belirtmişlerdir. Elma birlik üyeleri ise diğer üreticilerle iletişimin arttığını belirtmişlerdir. Süt birlikleri üyelerinin yaşadığı olumlu deneyimler ise; süt parasının zamanında alınması, sütün üreticinin elinde kalmaması, birliğin sütü kapıdan alarak masrafı azaltması, sütü satamayan üreticilere birliğin alıcı bulması, süt toplamada hijyenin artması ve tarımsal kalkınma kooperatifinin faydalı işler yapması şeklinde belirtilmiştir. Kırmızı et birlik üyelerinin olumlu deneyimleri ise; birliğin üretici sorunlarına çözüm bulması, yönetimin her konuda üreticiye destek olması ve Et ve Balık Kurumu ile anlaşma yapılmasıdır. Bal birlik üyelerinin olumlu deneyimleri ise yüksek fiyatla ürün pazarlayarak, yaylada ve nakliye sırasında başkanın destekleri ve kaliteli girdi temini şeklindedir.

Çizelge 5.49. Birlik üyelerinin geçmişte tarımsal örgütlerle yaşadığı olumlu deneyimler

Olumlu deneyimler	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		Toplam	
	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası
Birlik sayesinde bilinçli tarım yapıyoruz.	-	-	-	-	-	-	1	2	8	1	1	1	10	1
Organik tarıma, iyi tarıma geçtik ve sağlıklı ürün üretiyoruz.	-	-	-	-	-	-	5	1	4	2	-	-	9	2
Yüksek fiyatla pazarlama	2	3	-	-	2	1	5	1	-	-	-	-	9	2
Süt parasını gününde alıyoruz.	4	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	3
Süt üreticinin elinde kalmıyor.	3	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	4
Birlik sütü kapıdan alıyor.	2	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	5
Üretici sorunlara çözüm buluyor.	-	-	1	1	-	-	1	2	-	-	-	-	2	5
Birlik yönetimi her konuda destek	-	-	1	1	-	-	1	2	-	-	-	-	2	5
Başkan yaylada üreticilere yemek düzenler.	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	1	6
Nakliye sırasında başkan yardımcı olur.	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	1	6
Kaliteli girdi temini	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	1	6
Et ve balık kurumu ile anlaşma	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6
Sütü satamayınca birlik alıcı buluyor.	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6
Süt toplamada hijyen arttı.	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6
Tarımsal Kalkınma Koop. faydalı işler yaptı.	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	6
Başkan sayesinde yurtdışı ile anlaşma yapıldı.	-	-	-	-	-	-	1	2	-	-	-	-	1	6
Diğer çiftçilerle iletişim arttı.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	6
Danışman çok faydalı oldu	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	-	-	1	6
Birlik sayesinde düzenli üretici olduk.	-	-	-	-	-	-	-	-	1	3	-	-	1	6

^a Skor, üyelerin tarımsal örgütler ile yaşadığı olumlu deneyimlerle ilgili her bir soruya verdikleri cevapların ağırlıklı toplamları alınarak hesaplanmıştır. Üyelerin tarımsal örgütler ile yaşadığı olumlu deneyimler, 0 (hayır) ve 1 (evet) olarak kodlanmıştır.

5.7.6. Üyelerin TÜB'e üyelik sonrası tarımsal gelirindeki değişim

Birlik üyelerinin TÜB'e üye olduktan sonraki tarımsal gelirlerinde meydana gelen gelişmeler Çizelge 5.50'den incelendiğinde; üyelerin %55'inin gelirlerinin değişmediği, %12,6'sının azaldığı ve %32,4'ünün ise arttığı anlaşılmaktadır. Süt birlik üyelerinin %65'inin tarımsal gelirlerinin değişmezken %10'unun geliri azalmış ve %24,2'ünün ise artmıştır. Birlik üyeliği sonrası tarımsal gelirinin aynı kaldığını belirten birlik üyeleri en fazla (%85) bal ürün grubunda iken, en az (%35) organik fındık ve sebze ürün grubunda yer almaktadır. Birliğe üyelikten sonra en fazla gelirlerinin azaldığını belirten grup %27 oranla kırmızı et birlik üyeleridir. Bunda birliğin üreticinin aldığı tarımsal destekten hayvan başına hizmet bedeli kesintisi yapmasının etkisinin büyük olacağı düşünülmektedir. Özellikle besicilik yapan üreticilerin hayvan sayısı ve dolayısıyla da aldığı tarımsal desteğin miktarının fazla olduğu göz önüne alındığında; üye, birliğin yaptığı hayvan başına kesintiden dolayı gelirlerinin azaldığını belirtmektedirler. Araştırmaya dahil olan birlik üyeleri arasında gelirlerinde artış olduğunu belirtenler en yaygın olarak (%61,4) sebze birliğine üyedirler. Sebze ÜB'de herhangi bir ürün pazarlama hizmeti olmamasına rağmen, üyelerinin gelirlerindeki artışın nedenleri olarak üyelerin iyi tarım ve ÇATAK gibi tarım sistemlerini uygulamaları sayesinde gereksiz girdi kullanımı ve masraflarının azalması ile birlikte tarım danışmanlarının yönlendirmeleriyle üretim ve verimin artmasının etkisinin olduğu söylenebilir. Ayrıca, ürün grubuna göre TÜB'e üyelik sonrası tarımsal gelir değişimleri arasında istatistik olarak önemli farklılıklar bulunmaktadır ($p < 0,05$). Çok sayıda araştırma da tarımsal kooperatiflere üyeliğin çiftçilerin tarımsal gelirinde artış yarattığını ortaya koymaktadır (Guo 1999; Acar & Yıldırım, 2000; Olgaç, 2000; Wang 2001; Hou 2003; Yu 2003; Karlı & Çelik, 2003; Maharjan & Fradejas, 2006; Sun vd, 2007; Li, 2008; Terin vd, 2010).

Çizelge 5.50. Birlik üyelerinin TÜB'e üye olduktan sonra tarımsal gelirlerindeki değişim

	Gelir değişmedi		Gelir azaldı		Gelir arttı		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Süt	100	65,8	15	9,9	37	24,3	152	100,0
Kırmızı Et	37	55,2	18	26,9	12	17,9	67	100,0
Bal	34	85,0	2	5,0	4	10,0	40	100,0
Organik Fındık	32	34,8	16	17,4	44	47,8	92	100,0
Sebze	20	35,1	2	3,5	35	61,4	57	100,0
Elma	8	66,7	-	-	4	33,3	12	100,0
Toplam	231	55,0	53	12,6	136	32,4	420	100,0

p=0,00<0,05

TÜB'e üyeliğin tarımsal gelirlerde azalış yaşanmasında; birlik tarafından hayvan başına yapılan kesintiler, üyelik aidatının kesilmesi ve verim azalmasının etkili olduğu tespit edilmiştir. Üyelerin gelirlerindeki azalışların nedenleri olarak süt ve kırmızı et birliklerinde hayvan başına yapılan kesinti ve üyelik aidatı ödenmesi öne çıkarken organik fındık birlik üyelerinde verimin azalmasının etkili olduğu anlaşılmaktadır (Çizelge 5.51).

Çizelge 5.51. Birlik üyelerinin TÜB'e üye olduktan sonra tarımsal gelirin azalma nedenleri

Ürün	Üyelik aidatı		Hayvan başına yapılan kesinti		Verim azalması		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Süt	9	5,9	14	9,2	-	-	15	9,9
Kırmızı Et	11	16,4	18	26,9	-	-	18	26,9
Bal	1	2,5	-	-	-	-	2	5,0
Organik Fındık	3	3,3	-	-	13	14,1	16	17,4
Sebze	2	3,5	-	-	-	-	2	3,5
Elma	-	-	-	-	-	-	-	-
Toplam	26	6,2	32	7,6	13	3,1	53	12,6

TÜB'e üyeliğin tarımsal gelirlerde artış oluşturmalarının nedenleri olarak sırasıyla; ürünlerin daha yüksek fiyatla pazarlanması, tarımsal desteklerden yararlanma ve üretim masraflarının azalmasının etkili olması belirtilebilir. Bunların dışındaki diğer etkili faktörler ise sırasıyla; birliğin pazarlamaya aracı olması, bilinçli tarım yapılması, iyi tarım ve ÇATAK uygulamalarının yapılması, birlikten ucuza girdi temin etmeleri ve kontrollü üretim yapılmasıdır. Süt birliği üyelerin tarımsal gelirlerindeki artışın en önemli nedenleri; tarımsal desteklerden yararlanılması, sütün birlikleri aracılığıyla toplu olarak daha yüksek fiyatla pazarlanması ve birliğin hayvancılık konusunda kendilerine teknik danışmanlık yapması şeklinde belirlenmiştir. Kırmızı et birliği üyelerinin gelirlerindeki artışın en önemli nedenleri ise; tarımsal desteklerden yararlanılması, birliğin pazarlamaya aracılık etmesi ve ucuza girdi temin etmesidir. Bal birliği üyelerinin tarımsal gelirlerindeki artışın temel nedenlerini birlikler aracılığıyla ürünlerinin daha yüksek fiyatla pazarlanması ve daha ucuza girdi temin etmeleri oluşturmaktadır. Birliğe üyelik sonrası üyelerin gelirlerindeki artışın en önemli nedeni olarak organik fındık birliği üyelerinde ürünün birlik aracılığıyla daha yüksek fiyatla pazarlanması etkili olurken, sebze birliği üyelerinde girdilerin birlik aracılığıyla daha ucuza alınması, elma birliği üyelerinde iyi tarım uygulamalarının etkisi söz konusudur (Çizelge 5.52).

Çizelge 5.52. Birlik üyelerinin TÜB'e üye olduktan sonra tarımsal gelirin artış nedenleri

Gelir artışı sebepleri	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Yüksek fiyatla ürün pazarlama	8	5,3	2	3,0	4	10,0	34	37,0	-	-	-	-	48	11,4
Tarımsal destek	20	13,2	9	13,4	-	-	8	8,7	3	5,3	1	8,3	41	9,8
Masraf azaldı	-	-	-	-	-	-	10	10,9	11	19,3	1	8,3	22	5,2
ÇATAK	-	-	-	-	-	-	10	10,9	7	12,3	-	-	17	4,0
Birliğin pazarlamaya aracılık etmesi	7	4,6	3	4,5	-	-	-	-	-	-	-	-	10	2,4
Bilinçli tarım yapmak	-	-	-	-	-	-	-	-	10	17,5	-	-	10	2,4
Pazarlama parasını toplu olarak gününde almak	9	5,9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9	2,1
İyi tarım uygulamaları	-	-	-	-	-	-	-	-	5	8,8	2	16,7	7	1,7
Ucuz girdi	-	-	3	4,5	2	5,0	-	-	-	-	-	-	5	1,2
Kontrollü üretim yapmak	-	-	-	-	-	-	-	-	4	7,0	-	-	4	1,0
Toprak analizi yaptırmak	-	-	-	-	-	-	-	-	2	3,5	-	-	2	0,5
Birliğin ürün alması piyasa fiyatlarını artırıyor	-	-	1	1,5	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,2
Birliğin hayvancılık konusunda bilgi vermesi	1	0,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,2
Randıman artışı sayesinde pazarlama kolay	-	-	-	-	-	-	1	1,1	-	-	-	-	1	0,2
Bilgi alışverişi sayesinde pazarlama yönlendirme	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	8,3	1	0,2
Verim arttı	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1,8	-	-	1	0,2

5.7.7. Üyelerin birlikten sağladığı faydalar

Birlik üyelerinin birliklerin en fazla eğitim ve danışmanlık hizmetinden faydalandığı belirlenmiştir. Üyelerin birliklerinden sağladığı diğer faydalar ise sırasıyla; tarımsal desteklerden yararlanma, tarımsal gelir artışı, kolay ürün pazarlanması, ürün kalitesinde artış, teknik bilgi temini ve üretim masraflarının azalmasıdır. Süt ve kırmızı et birlik üyeleri, birliklerinden sağladıkların en önemli faydanın tarımsal destekler olduğunu belirtmişlerdir. Süt birlik üyeleri birliklerinden bunlara ek olarak teknik bilgi temini, ürün pazarlama ve tarımsal gelir artışı gibi faydaları da sağlayabilmişlerdir. Bal birlik üyeleri, birliklerinden en fazla eğitim ve danışmanlık hizmeti temin etmişlerdir. Üyelerin en fazla sağladıkları hizmet organik fındık birliklerinde ürünlerinin pazarlanması (%57) iken, sebze ve elma birliklerinde eğitim ve danışmanlık hizmetidir (Çizelge 5.53). Benzer şekilde, Price & Peters (1985)'nin araştırmasında da girdi kooperatiflerinin ortaklarının girdi maliyetlerini azalttığını, pazarlama kooperatiflerinin ise ortaklarının ürünlerini daha yüksek fiyatla satarak kendilerine avantaj sağladıklarını belirtmektedir.

Çizelge 5.53. Birlik üyelerinin birliklerinden sağladıkları faydalar

Faydalar	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Eğitim, danışmanlık ve seminer	20	13,2	11	16,4	18	45,0	47	51,1	44	77,2	5	41,7	145	34,5
Tarımsal destek	82	53,9	27	40,3	3	7,5	6	6,5	6	10,5	1	8,3	125	29,8
Tarımsal gelir arttı.	32	21,1	5	7,5	2	5,0	43	46,7	35	61,4	3	25,0	120	28,6
Ürün pazarlama kolaylaştı.	35	23,0	6	9,0	8	20,0	53	57,6	2	3,5	2	16,7	106	25,2
Ürün kalitesi arttı.	2	1,3	-	-	2	5,0	46	50,0	41	71,9	5	41,7	96	22,9
Bilgi almak (üniversite hocalar, devlet imkanları, hayvan hastalıkları).	35	23,0	10	14,9	11	27,5	11	12,0	16	28,1	1	8,3	84	20,0
Gider azaldı (vadeli girdi, işgüzü azaldı, nakliye masrafı azaldı, faizsiz kredi).	2	1,3	6	9,0	5	12,5	23	25,0	24	42,1	3	25,0	63	15,0
Tarımsal girdilere erişim kolaylaştı.	10	6,6	13	19,4	15	37,5	13	14,1	2	3,5	-	-	53	12,6
Bilinçli tarım arttı (dededen kalma üretim tekniklerinden vazgeçildi, modern tarıma geçildi).	3	2,0	4	6,0	-	-	10	10,9	30	52,6	1	8,3	48	11,4
Yaşam standartımız arttı.	6	3,9	2	3,0	-	-	16	17,4	18	31,6	2	16,7	44	10,5
Çevreye zarar vermeden sağlıklı üretim (Organik tarım, ÇATAK, iyi tarım) yapıyor.	-	-	-	-	-	-	24	26,1	18	31,6	1	8,3	43	10,2
Verim arttı.	1	0,7	1	1,5	-	-	3	3,3	34	59,6	2	16,7	41	9,8
Sorunlara çözüm buluyoruz.	14	9,2	3	4,5	13	32,5	-	-	3	5,3	-	-	33	7,9
Üretici kontrollü, denetimli ve kayıtlı oldu.	13	8,6	2	3,0	-	-	3	3,3	13	22,8	1	8,3	32	7,6
Birlik hizmetlerinden faydalanma (resmi evraklar, toprak tahlili, hayvan aşılama, kredi)	9	5,9	5	7,5	6	15,0	2	2,2	5	8,8	2	16,7	29	6,9
Üretici örgütlenmenin faydalarını anladı.	4	2,6	-	-	4	10,0	-	-	4	7,0	-	-	12	2,9
Çiftçi güvence altında ve birlik haklarını savunuyor.	5	3,3	5	7,5	-	-	-	-	-	-	-	-	10	2,4
Ürün piyasa fiyatından yüksek fiyatla pazarlandı.	-	-	-	-	-	-	8	8,7	-	-	-	-	8	1,9
Piyasadan haberdar olmak	-	-	6	9,0	1	2,5	-	-	-	-	-	-	7	1,7
Ürün lezzeti arttı, görüntüsü güzelleşti.	-	-	-	-	-	-	4	4,3	-	-	-	-	4	1,0
Birlik istihdam sağlıyor.	-	-	-	-	-	-	3	3,3	1	1,8	-	-	4	1,0
Randıman arttı.	-	-	-	-	-	-	2	2,2	1	1,8	-	-	3	0,7

Araştırmada görüşülen birlik üyelerinin %29'u, birliklerinden hiçbir fayda görmedikleri belirlenmiştir. Ürün grubu bazında karşılaştırma yapılacak olursa, elma birliği üyelerinin %50'sinin, kırmızı et birliği üyelerinin %46,3'ünün, süt birliği üyelerinin %33,6'sının ve bal birliği üyelerinin ise %30'unun birliklerden herhangi bir fayda görmedikleri tespit edilmiştir. Birlikten hiçbir fayda görmeyen üyelerin oranı en az %8,8 oran ile sebze birliği üyeleridir. Akın & Özdemir (2010)'in Diyarbakır İlindeki çalışmasında ortakların tamamı kooperatiflerinden hiçbir fayda göremedikleri, Karlı & Çelik (2003)'in araştırmasında ise ortakların sadece %15'inin kooperatifin sağladığı hizmetleri yeterli buldukları tespit edilmiştir.

Çizelge 5.54. Birliklerden hiçbir fayda göremeyen üyelerin durumu

	Birliğin hiçbir faydası yok		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Süt	51	33,6	152	100,0
Kırmızı Et	31	46,3	67	100,0
Bal	12	30,0	40	100,0
Organik Fındık	17	18,5	92	100,0
Sebze	5	8,8	57	100,0
Elma	6	50,0	12	100,0
Toplam	122	29,0	420	100,0

5.7.9. Üyelerin birlik yönetiminde deneyimi

Tarımsal örgütlerde örgüt yaşamında üyelerin katılımı oldukça önemlidir (James & Sykuta, 2005; Didier vd, 2012). Araştırmada görüşülen birlik üyelerinin %8,3'ünün daha önce yönetim kurulunda ortalama 4 yıl, denetim kurulunda ise ortalama 1 yıl görev aldıkları belirlenmiştir. Birlik üyelerinin birlik yönetiminde görev almaları, ürün grubuna göre istatistiksel anlamda farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Süt, kırmızı et ve elma birliği üyelerinin yönetim kurulunda deneyimi olmasına rağmen, denetim kurulunda herhangi bir deneyimleri bulunmamaktadır. Birlik yönetiminde en fazla deneyimi olan üyeler %33 ile elma birliği üyeleridir. Birlik yönetim kurulunda 4,4 yıl ile en uzun süreli deneyim sebze birliği üyelerine aitken, denetim kurulunda 5 yıl ile en uzun süre deneyim bal birliği üyelerine aittir. Birlik yönetiminde en az deneyim ise süt birliği üyelerindedir (Çizelge 5.55). Terin vd (2010) tarafından yapılan çalışmada; ortakların %46,5'inin yönetim kurulu ve denetim kurulunda görev almak için aday oldukları, Lario vd (2014) tarafından İspanya'da yapılan araştırmada ise tarım kooperatifi üyelerinin %25'inin ortalama 10 yıl kooperatif yönetiminde bulunduğu belirlenmiştir.

Çizelge 5.55. Birlik üyelerinin birlik yönetimi deneyim durumu

	Birlik yönetim denetimi		Yönetim kurulu	Denetim kurulu
	Sayı	Oran (%)	Ortalama (yıl)	Ortalama (yıl)
Süt	6	3,9	2,6	-
Kırmızı Et	4	6,0	3,7	-
Bal	4	10,0	4,0	5,0
Organik Fındık	10	10,9	3,8	2,2
Sebze	7	12,3	4,4	2,0
Elma	4	33,3	3,2	-
Toplam	35	8,3	4,0	1,2

$p=0,06<0,05$

5.8. Birliklerde Üyelerin Sorumlulukları ve Yerine Getirilmesi

5.8.1. Üyelerin yükümlülüklerinden haberdar olma durumları

TÜB'ün tabi olduğu 5200 S.K.'da üreticilerin birliğe üye olmak için bazı koşulları bulunmaktadır. Birlik yöneticilerine göre üyelerin yükümlülüklerinden ne derece haberdar oldukları Çizelge 5.56'dan incelendiğinde; üyelerin en fazla üyelik aidatı ödeme yükümlülüğünden haberdar oldukları anlaşılmaktadır. Bunda, hayvancılık desteklerinin birlikler aracılığıyla yapılması ve üyelik aidatlarının bu desteklerden kesiliyor olmasının etkisi bulunmaktadır. Birlikler, tarımsal destek almayan üyelerden üyelik aidatı da alamamaktadırlar. Genel anlamda birliklerin üyelerinin %61,5'inin, Havza Süt ÜB, Havza Kırmızı Et ÜB ve Ondokuz Mayıs Organik Fındık ÜB üyelerinin ise tamamının birlik talimatlarına uyduğu tespit edilmiştir. Genel anlamda birlik üyeleri arasında giriş aidatı ödeme oranı %64 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 5.56. Birlik yöneticilerine göre üyelerin yükümlülüklerinden haberdar olma durumu (%)

Üretici Birlik Adı	Birlik talimatlarına uyma	Birliğe karşı olan taahhütlerini yerine getirme	Giriş aidatını ödeme	Üyelik aidatını ödeme
Bafra Süt	90,0	80,0	100,0	80,0
Ladik Süt	25,0	70,0	100,0	80,0
Alaçam Ve Yakakent Süt	60,0	100,0	100,0	80,0
Terme Süt	20,0	30,0	100,0	80,0
Havza Süt	100,0	90,0	100,0	90,0
Vezirköprü Süt	40,0	-	100,0	80,0
Bafra Kırmızı Et	10,0	100,0	-	60,0
Havza Kırmızı Et	100,0	100,0	100,0	100,0
Terme Bal	10,0	40,0	80,0	35,0
Çarşamba Organik Fındık	80,0	70,0	-	90,0
Ondokuzmayıs Organik Fındık	100,0	95,0	100,0	100,0
Terme Organik Fındık	80,0	40,0	-	60,0
Bafra Sebze	66,0	44,0	20,0	66,0
Terme Elma	80,0	-	-	-
Ortalama	61,5	61,3	64,2	71,5

5.8.2. Birliklerde giriş sermayesi ve üyelik aidatı ödenme durumu

Tarımsal örgütlerin üyelerine daha fazla hizmet sağlayabilmeleri ve varlıklarını devam ettirebilmeleri, örgütlerin yeterli bir şekilde finanse edilebilmesine bağlıdır. Tarımsal örgütlerin en önemli finansman kaynakları ise üyelerin sağlayacağı giriş sermayesi ve aidatlardır. Araştırma kapsamında incelenen birliklerin %71,4'ünde üyelere giriş sermayesi alınmaktadır. Giriş sermayesi alınmayan birlikler ise Bafra Kırmızı Et ÜB, Çarşamba ve Terme Organik Fındık ÜB'leri ve Terme Elma ÜB'leridir. Birliklerde alınan giriş sermayesi ortalama 125 TL olup en fazla giriş sermayesi alınan birlikler Bafra Sebze ÜB (250 TL) ve Ladik, Alaçam ve Yakakent Süt ÜB'leri ve Havza Kırmızı Et ÜB'dir (200 TL). Üyelik aidatı ise birliklerin %92,9'unda alınırken, sadece Terme Elma ÜB'de üyelik aidatı alınmamaktadır. Birliklerin %20'sinde hiçbir zaman üyelik aidatları ödenmezken, %14'ünde ara sıra, %17,5'inde genellikle ve %48,5'inde ise her zaman ödenmektedir. Havza Kırmızı Et ÜB ve Ondokuz Mayıs Organik Fındık ÜB'de aidatların düzenli olarak ödendiği dikkati çekmektedir. Birliklerde ödenen yıllık üyelik aidatı en az 85 TL, en çok 125 TL ve genellikle ise 113 TL şeklindedir. Araştırma sonuçlarına göre, tarımsal örgütlerde en önemli sorunlardan biri olan üyelik aidatının ödenmemesi sorununa hayvancılık desteklerinin birlik aracılığıyla verilmesiyle bir anlamda çözüm bulunduğu söylenebilir. Fakat, tarımsal desteklerin hayvancılık dışındaki diğer ürün grubu birliklerde de birlik aracılığıyla ödenmesi önerilmektedir. TÜB'lerinin yalnızca %28,6'sı yedek akçe ayırmaktadırlar. Oysa, birlikler yıllık gelirlerinin bir kısmını düzenli olarak yedek akçe olarak ayırmaları gerekmektedir (Çizelge 5.57).

Çizelge 5.57. Birliklerde giriş sermayesi alınma, üyelik aidatı ödenme ve yedek akçe ayrılma durumları

Üretici Birlik adı	Giriş sermayesi		Üyelik aidatı	Üyelik aidatı ödeme sıklıkları (%)			Üyelik aidatı ödenen miktar (TL/yıl)			Yedek akçe		
	Alınma durumu	Miktar (TL)	Alınma durumu	Hiçbir zaman	Ara sıra	Genellikle	Her zaman	En az ödenen	En çok ödenen	Genellikle ödenen	Ayrılma durumu	Miktar (TL)
Bafra Süt	+	120	+	-	20,0	-	80,0	-	-	120	+	80.000
Ladik Süt	+	200	+	20,0	-	-	80,0	-	-	120	-	-
Alaçam ve Yakakent Süt	+	200	+	-	20,0	-	80,0	-	-	125	-	-
Terme Süt	+	120	+	20,0	-	80,0	-	120	120	120	+	15.000
Havza Süt	+	125	+	-	10,0	-	90,0	-	-	125	-	-
Vezirköprü Süt	+	150	+	20,0	-	-	80,0	-	-	100	-	-
Bafra Kırmızı Et	-	-	+	20,0	20,0	-	60,0	-	-	120	+	110.000
Havza Kırmızı Et	+	200	+	-	-	-	100,0	-	-	100	+	30.000
Terme Bal	+	100	+	50,0	15,0	35,0	-	100	200	200	-	-
Çarşamba Organik Fındık	-	-	+	20,0	50,0	30,0	-	100	100	100	-	-
Ondokuz Mayıs Organik Fındık	+	150	+	-	-	-	100,0	100	200	150	-	-
Terme Organik Fındık	-	-	+	10,0	60,0	30,0	-	100	-	105	-	-
Bafra Sebze	+	250	+	30,0	-	70,0	-	-	-	110	-	-
Terme Elma	-	-	-	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-
Ortalama	71,4	125	92,9	20,0	14,0	17,5	48,5	85	125	113	28,6	58.750

5.8.3. Birlik üyelerinin giriş sermayesi ve üyelik aidatı ödeme durumları

5.8.3.1. Giriş sermayesi ödeme durumu

Türkiye'deki tarımsal örgütlerin etkili bir şekilde gelişme gösterememesinin en önemli nedenlerinden biri olarak sermaye yetersizliği görülmektedir (Kaygusuzoğlu, 2002; Şafaklı, 2003; Özüdoğru, 2004; Rehber, 2006; Kılıç, 2011). Tarımsal örgütlerin sermaye yetersizliğinin en önemli nedeni ise üyelerin sermaye katkısının yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır. İlgili Kanuna göre, TÜB'e giriş aidatının ödenmesi ile üyelik kazanılmaktadır. Üyeler, birliklerine giriş aidatı ve her yıl için ise yıllık aidat ödemekle yükümlüdürler. Giriş aidatı ile yıllık aidat, aylık asgari ücretin brüt tutarının yüzde onundan az, yarısından fazla olamaz. Giriş aidatının alındığı yıl için ayrıca yıllık aidat alınmaz. Giriş aidatı ve yıllık aidat miktarları, belirlenecek dereceler üzerinden ve tarifelere göre yönetim kurulunun teklifi ile genel kurul tarafından belirlenmektedir (RG, 2004). Birlik üyelerinin giriş sermayesi ödeme durumları ürün grubuna göre farklılık göstermekle birlikte ($p<0,05$), üyelerin genelinde ödenme oranı %84,8 olarak belirlenmiştir. Giriş sermayesini ödeme oranı %94,7 ile sebze birliği üyelerinde en fazla iken, %66,7 ile elma birliği üyelerinde en azdır. Üyelerin %1'i giriş sermayesi ödeyip ödemediğini hatırlamamaktadır. Giriş sermayesi miktarı 150 TL ile en fazla kırmızı et birliğinde, 35 TL ile de en az elma birliğindedir. Tüm birlikler dikkate alındığında ortalama giriş sermayesi miktarı 90 TL olarak tespit edilmiştir (Çizelge 5.58).

Çizelge 5.58. Birlik üyelerinin üye olurken giriş sermayesi ödeme durumları

	Ödemedi		Bilmiyor		Ödendi		Toplam		Ort.
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Miktar (TL)
Süt	14	9,4	2	1,3	136	89,5	152	100,0	75,0 ^a
Kırmızı Et	6	9,0	1	1,5	60	89,6	67	100,0	150,0 ^b
Bal	5	12,5	1	2,5	34	85,0	40	100,0	75,0 ^a
Organik Fındık	24	26,1	-	-	68	73,9	92	100,0	55,0 ^a
Sebze	3	5,3	-	-	54	94,7	57	100,0	142,0 ^b
Elma	4	33,3	-	-	8	66,7	12	100,0	35,0 ^a
Toplam	60	14,3	4	1,0	356	84,8	420	100,0	90,0

$p=0,00<0,05$

5.8.3.2. Üyelik aidatı ödeme durumları

Birlik üyelerinin üyelik aidatı ödeme durumları ürün grubuna göre farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Birliklerin üyelerinin %9'u üyelik aidatını ödemezken, üyelik aidatını ödemeyenlerin oranı elma birliğinde en fazla (%50) iken, sebze birliği üyelerinde ise en azdır (%3,5). Süt birliği üyelerinin %1,3'ü ve bal birliği üyelerinin ise %2,5'i üyelik aidatı ödeyip-ödemediklerini hatırlamamaktadırlar. Birlik üyelerinin düzenli olarak yıllık aidatlarını ödeme oranı %87 olup, sebze birliği üyelerinde %93 ile en fazla, elma birliği üyelerinde ise %33 ile en azdır (Çizelge 5.59). Süt ve kırmızı et birliği üyelerinin üyelik aidatı ödememe nedenlerinden biri, henüz tarımsal destek almaya hak kazanamamış olmalarıdır. Çünkü, üyelerin aidatları doğrudan hak kazanmış oldukları tarımsal desteklerden kesilmektedir. Organik fındık ve sebze birliği üyelerinin düzenli aidat ödeyen üyelerin oranının %90 civarında olmasında organik tarım, iyi tarım ve ÇATAK desteğinden yararlanabilmek için birliklere üye olma zorunluluklarının bulunmasının etkisi söz konusudur. Kılıç (2011) tarafından aynı bölgede tarımsal kalkınma kooperatifleriyle yapılan araştırmada ortaklardan düzenli aidat ödeyenlerin oranının yalnızca %20 olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 5.59. Birlik üyelerinin üyelik aidatı ödeme durumları

	Ödemiyor		Bilmiyor		Bazen		Genellikle		Düzenli		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Süt	15	9,9	2	1,3	-	-	1	0,7	134	88,2	152	100,0
Kırmızı Et	6	9,0	-	-	1	1,5	-	-	60	89,6	67	100,0
Bal	3	7,5	1	2,5	4	10,0	-	-	32	80,0	40	100,0
Organik Fındık	6	6,5	-	-	1	1,1	2	2,2	83	90,2	92	100,0
Sebze	2	3,5	-	-	2	3,5	-	-	53	93,0	57	100,0
Elma	6	50,0	-	-	2	16,7	-	-	4	33,3	12	100,0
Toplam	38	9,0	3	0,7	10	2,4	3	0,7	366	87,1	420	100,0

$p=0,00<0,05$

Birlik üyelerinin genelinde ortalama yıllık üyelik aidatı 158 TL olup ödenen üyelik aidatı kırmızı et birliği üyelerinde en fazla (335 TL), bal ve elma birliği üyelerinde ise en azdır (105 TL). Süt birliği üyelerinin %46,7'si, kırmızı et birliği üyelerinin ise %40,3'ü ödedikleri yıllık aidat miktarını hatırlamamaktadırlar. Bunda, hayvancılık birliklerinde yıllık aidatların doğrudan tarımsal desteklerden kesilmesinin etkisi bulunmaktadır. Üyelik aidatının ne kadar olduğunu bilmeyenlerin oranı organik fındık birliği üyelerinde %4,3, sebze birliği üyelerinde %10, elma birliği üyelerinde ise %8,3'dür. Üyelerin %1,7'si yeni üye olduklarından henüz üyelik aidatı ödememişlerdir. Süt ve kırmızı et birliği üyelerinin ise %3'ü yıllık aidatın tarımsal destekten kesilmesine rağmen, kendisi birliğe ücret vermediği için ödemediğini sanmaktadır. Süt birliği üyelerinin ise %5,3'ü aidatın 10 TL olduğunu sanmaktadırlar (Çizelge 5.60). Birliklerin ortalama üyelik aidatları, en az bir ürün grubunda istatistiki olarak önemli farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Üyelerin ödedikleri üyelik aidatı miktarları; süt, bal, organik fındık ve elma birliği üyeleri ile kırmızı et ve sebze birliğinde farklıdır. Buradan özellikle hayvancılık alanında faaliyet gösteren birliklerde yıllık aidat toplama konusunda üyelerin büyük bir bilgi eksikliğinin olduğu, birliklerin bu konuda üyelerini bilgilendirmedikleri tespit edilmiştir. Bu durum, üyelerin birliklerine karşı güvenlerini azaltmaktadır.

Çizelge 5.60. Birlik üyelerinin üyelik aidatı miktarı

	Bilmiyor		Yeni üye		Ödemediğini sanıyor		Aidatı 10 TL sanıyor		Ortalama Miktar (TL)
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	
Süt	71	46,7	2	1,3	5	3,3	8	5,3	135,0 ^a
Kırmızı Et	27	40,3	2	3,0	2	3,0	-	-	335,0 ^b
Bal	2	5,0	1	2,5	-	-	-	-	105,0 ^a
Organik Fındık	4	4,3	1	1,1	-	-	-	-	110,0 ^a
Sebze	6	10,5	1	1,8	-	-	-	-	178,0 ^b
Elma	1	8,3	-	-	-	-	-	-	105,0 ^a
Toplam	111	26,4	7	1,7	7	1,7	8	1,9	158,0

$p=0,00<0,05$

Not: Ortalamaların üzerindeki farklı harfler ürün gruplarına göre birlik üyeleri arasında %5 önem düzeyinde istatistiksel olarak önemli farklılıklar olduğunu göstermektedir.

5.9. Birliklerin Gelir-Gider Durumları

Birliklerin 2010-2013 yılları arasındaki gelir-gider durumları Çizelge 5.61'den incelendiğinde, kârlarının yıllara göre arttığı tespit edilmiştir. 2010 yılında birliklerin %28,5'i, 2011 yılında ise %7'si henüz kurulmamıştır. Birliklerin 2010 yılında elde ettiği kâr 72 TL iken, 2011 yılında 395 TL'ye, 2012 yılında 2.650 TL'ye, 2013 yılında ise elde ettiği kâr 94 bin TL'ye yükselmiştir. Hayvancılık alanında faaliyet gösteren birliklerde tarımsal desteklemeler birlikler aracılığıyla ödendiğinden, bu alanda faaliyet gösteren birliklerin gelirleri diğer birliklere göre daha fazladır. Terme Süt ÜB'de kuruluş yıllarında zarar edilirken 2013 yılında kâra geçildiği belirlenmiştir. 2013 yılında en fazla kâr elde eden birlik Ladik Süt ÜB iken, en az kâr elde eden birlik Vezirköprü Süt ÜB'dir.

Çizelge 5.61. Birliklerin gelir-gider durumları (TL/yıl)

Üretici Birlik adı	2010			2011			2012			2013		
	Gelir	Gider	Kâr / zarar	Gelir	Gider	Kâr / zarar	Gelir	Gider	Kâr / zarar	Gelir	Gider	Kâr / zarar
Bafra Süt	*	*	*	*	*	*	120.000	100.000	20.000	265.000	160.000	105.000
Ladik Süt	**	**	**	***	***	***	170.000	*	*	720.000	300.000	420.000
Alaçam ve Yakakent Süt	*	*	*	*	*	*	*	*	*	122.000	60.000	62.000
Terme Süt	**	**	**	35.000	40.000	-5.000	30.000	30.000	-	250.000	100.000	150.000
Havza Süt	*	*	*	*	*	*	*	*	*	75.000	45.000	30.000
Vezirköprü Süt	**	**	**	***	***	***	12.000	10.000	2.000	32.000	30.500	1.500
Bafra Kırmızı Et	*	*	*	*	*	*	313.000	*	*	444.000	177.000	267.000
Havza Kırmızı Et	**	**	**	**	**	**	25.000	20.000	5.000	80.000	30.000	50.000
Terme Bal	*	*	*	*	*	*	*	*	*	53.400	15.000	38.400
Çarşamba Organik Fındık	10.000	9.000	1.000	11.500	11.000	500	20.000	19.000	1.000	420.000	400.000	20.000
Ondokuz Mayıs Organik Fındık	*	*	*	*	*	*	*	*	*	80.600	78.500	2.100
Terme Organik Fındık	*	*	*	6.000	*	*	7.500	8.000	-500	26.000	20.000	6.000
Bafra Sebze	*	*	*	50.000	40.000	10.000	80.000	70.000	10.000	130.000	60.000	70.000
Terme Elma	*	*	*	*	*	*	*	*	*	20.000	20.000	-
Ortalama	715	644	72	7.322	6.500	395	55.536	18.358	2.678	194.142	106.857	94.000

* Bilmiyor, ** Birlik henüz kurulmadı, *** Birliğin kuruluş yılı

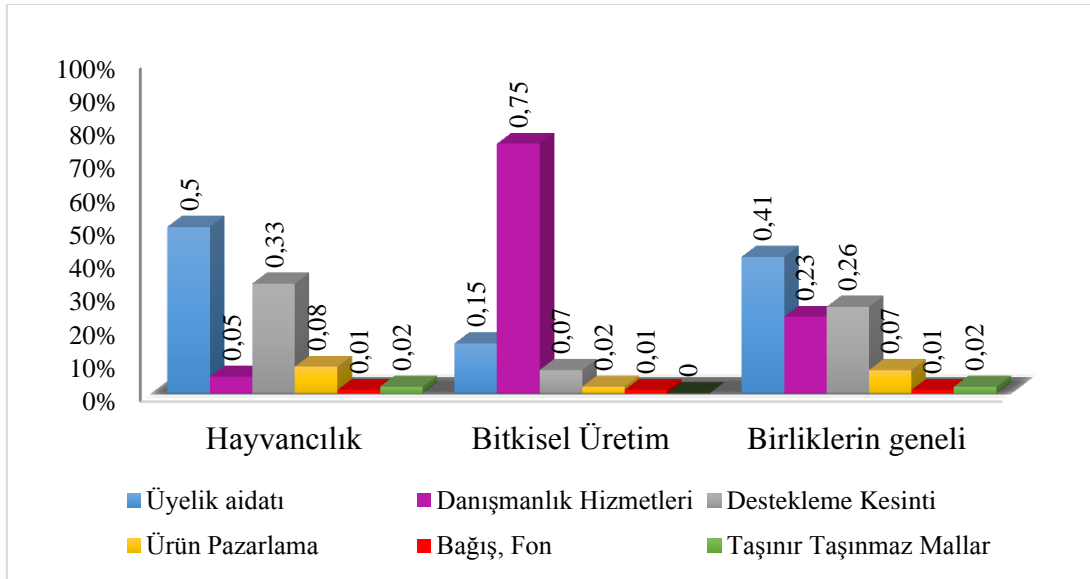
5.9.1. Birliklerin gelir kaynakları

Birliklerin gelirleri 5200 Sayılı Kanun'a göre; üyelik aidatları, üyelere sağlanan danışmanlık hizmetleri karşılığında alınan ücretlerden, yurt içi ve yurt dışından sağlanan bağış, fon ve yardımlardan, taşınır-taşınmaz mallardan elde edilen gelirlerden, reklam, tanıtım ve yayın gelirlerinden, birlik aracılığıyla pazarlanan ürünlerin satış bedeli üzerinden kesilecek hizmet payından oluşmaktadır (RG, 2004). Araştırma kapsamındaki birliklerin gelir kaynaklarını incelendiğinde ise, Süt ÜB'de en fazla gelirin üyelik aidatlarından sağlandığı, organik fındık, sebze ve elma ÜB'de ise en fazla gelirin danışmanlık hizmetleri karşılığında alınan ücretlerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Birliklerin yurt içi ve yurt dışı bağış, fon ve yardım alma oranı ve taşınır taşınmaz mallardan elde edilen gelir oranları ise oldukça düşüktür. Birliklerin ürün pazarlamadan ortalama elde ettikleri gelir sadece 14 bin TL'dir. Bu da birliklerin ürün pazarlamada aktif olarak rol almadığının göstergesidir. Ürün pazarlayan birliklerden Terme Bal ÜB'de gelirlerin %71'i, Havza Süt ÜB'de gelirlerin yarısından fazlası ve Terme Süt ÜB'de gelirlerin %22'si ürün pazarlamadan elde edilmektedir (Çizelge 5.62). Doyon (2002) tarafından Küba'da tarım kooperatifleriyle yapılan araştırmada ise kooperatiflerin ürün pazarlamadan elde ettikleri gelirlerinin ortalama 2,15 milyar olduğu belirlenmiştir. Hayvancılık alanında faaliyet gösteren TÜB'de, birlikler aracılığıyla ödenen tarımsal desteklerden hizmet bedeli olarak %0,1 oranında kesinti yapılmaktadır (RG, 2004). Ayrıca, bu hayvancılık desteklerinde üye başına kesinti de yapılmaktadır. Hayvancılık alanında faaliyet gösteren birliklerin gelirlerinde en büyük payı bu desteklerden yapılan kesintiler oluşturmaktadır. Bazı birlikler ise hayvancılık desteklemelerinden herhangi bir kesinti yapmamakta sadece %0,1'lik payı almaktadırlar. Bu kesintiler, ürün grubuna göre değişmekle birlikte aynı ürün grubunda faaliyet gösteren birlikler arasında da farklılık göstermektedir. Bu durum, üyelerin birliğe karşı güvenini olumsuz etkilemektedir. Bundan dolayı, aynı ürün grubunda faaliyet gösteren birliklerde yapılan hizmet bedeli kesintilerinin standart olmasını gerektirmektedir.

Çizelge 5.62. Birliklerin gelir kaynakları

Üretici Birlik adı	Üyelik aidatları		Danışmanlık hizmetleri		Yurt içi/dışı bağış, fon ve yardımlar		Taşınır/taşınmaz mallardan gelir		Ürün pazarlama		Destekleme kesinti		Girdi temini		Toplam finansman	
	Tutar (TL)	Oran (%)	Tutar (TL)	Oran (%)	Tutar (TL)	Oran (%)	Tutar (TL)	Oran (%)	Tutar (TL)	Oran (%)	Tutar (TL)	Oran (%)	Tutar (TL)	Oran (%)	Tutar (TL)	Oran (%)
Bafra Süt	160.000	60,0	48.000	18,0	-	-	-	-	-	-	57.000	22,0	-	-	265.000	100,0
Ladik Süt	430.000	60,0	-	-	-	-	-	-	40.000	5,0	250.000	35,0	-	-	720.000	100,0
Alaçam ve Yakakent Süt	75.250	61,0	-	-	-	-	-	-	-	-	47.000	39,0	-	-	122.250	100,0
Terme Süt	153.000	61,0	-	-	-	-	43.000	17,0	53.000	22,0	-	-	-	-	249.000	100,0
Havza Süt	35.000	46,0	-	-	-	-	-	-	40.000	54,0	-	-	-	-	75.000	100,0
Vezirköprü Süt	12.000	38,0	-	-	-	-	-	-	-	-	20.000	62,0	-	-	32.000	100,0
Bafra Kırmızı Et	120.000	27,0	36.000	9,0	30.000	6,0	-	-	-	-	255.000	57,0	3.500	1,0	444.500	100,0
Havza Kırmızı Et	20.000	25,0	24.000	30,0	-	-	-	-	-	-	36.000	45,0	-	-	80.000	100,0
Terme Bal	6.000	11,0	-	-	-	-	-	-	38.000	71,0	-	-	9.400	17,0	53.400	100,0
Çarşamba Organik Fındık	50.000	12,0	360.000	85,0	-	-	-	-	10.000	3,0	-	-	-	-	420.000	100,0
Ondokuz Mayıs Organik Fındık	20.600	23,0	60.000	69,0	-	-	-	-	6.500	8,0	-	-	-	-	87.100	100,0
Terme Organik Fındık	6.000	13,0	30.000	65,0	10.000	21,0	-	-	-	-	-	-	-	-	46.000	100,0
Bafra Sebze	30.000	23,0	55.000	42,0	-	-	-	-	-	-	45.000	34,0	-	-	130.000	100,0
Terme Elma	-	-	20.000	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20.000	100,0
Toplam	1.117.850	40,7	633.000	23,0	40.000	1,4	43.000	1,5	187.500	6,8	710.000	25,8	12.900	0,4	2.744.250	100,0
Ortalama	79.846		45.214		2.857		3.071		13.392		50.714		921,4		196.000	

Birliklerin gelir kaynaklarının %41'i üyelik aidatlarından, %26'sı tarımsal desteklemelerden yapılan kesintilerden, %23'ü danışmanlık hizmetlerinden alınan destekten, %7'si ürün pazarlamadan alınan hizmet bedelinden, %2'si taşınır-taşınmaz mallardan elde edilen gelirlerden ve %1'i ise bağış, fon ve yardımlardan oluşmaktadır. Hayvancılık alanında faaliyet gösteren birliklerin en önemli gelir kalemini üyelik aidatları, bitkisel ürün grubunda faaliyet gösteren birliklerin en önemli gelir kaynağını ise istihdam edilen danışman sayısının fazlalığına bağlı olarak (Bkn. Bölüm 5.11.1) danışmanlık hizmetleri oluşturmaktadır. Üyelik aidatı toplayamama sorunu, tarımsal desteklemelerin birlik aracılığıyla yapılmadığı bitkisel ürün grubundaki birliklerde halen devam etmektedir. Bitkisel ürün grubunda faaliyet gösteren birliklerde hayvancılık alanında faaliyet gösteren birliklerden farklı olarak istihdam edilen danışmanlara karşılık alınan destekleme danışmanlara maaş, sigorta, ulaşım, vs. olarak harcanmaktadır. Oysa hayvancılık alanında faaliyet gösteren birliklerin yaptığı hayvancılık desteklemelerinden yapılan kesintinin, bu şekilde herhangi bir masrafı bulunmamaktadır. Aynı yasaya tabi olmalarına rağmen gelir kaynakları açısından hayvansal ve bitkisel ürün grubu TÜB arasında büyük farklar bulunmaktadır (Şekil 5.3).

Şekil 5.3. Birliklerin gelir kaynakları

5.9.2. Birliklerin yararlandıkları devlet destekleri

Devletin verdiği teşvikler örgütlerin gelişmesinde (sayısal olarak artmaları ve büyümelerinde) önemli rol oynamaktadır (Bilgin & Tanıyıcı, 2008). Araştırma kapsamında incelenen birliklerin yararlandıkları devlet destekleri Çizelge 5.63’de verilmiştir. Birlikler, ortalama olarak 100 bin TL’lik devlet desteğinden yararlanmışlardır. Birliklerin yararlandıkları devlet destekleri içerisinde en büyük payı (%43) danışmanlık hizmetleri oluşturmakta, bunu sırasıyla %18 ile hayvancılık anaç-sığır desteklerinden yapılan kesintiler takip etmektedir. GTHB, tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerinin desteklenmesi için işletme başına 600 TL tarımsal destek vermektedir (GTHB, 2015). Bu destek sayesinde TÜB’leri tarım danışmanlarına önemli oranda istihdam sağlamaktadırlar. Bitkisel alanda faaliyet gösteren birlikler, diğer birliklere göre daha düşük düzeyde devlet desteklerinden yararlanmışlardır.

Çizelge 5.63. Birliklerin yararlandıkları devlet destekleri

Üretici Birlik adı	Tarımsal destek		Danışmanlık hizmetleri		Suni tohumlama		Anaç-sığır		Kırmızı et		Toplam	
	Tutar (TL)	Oran (%)	Tutar (TL)	Oran (%)	Tutar (TL)	Oran (%)	Tutar (TL)	Oran (%)	Tutar (TL)	Oran (%)	Tutar (TL)	Oran (%)
Bafra Süt	1.000	0,94	48.000	45,28	-	-	57.000	53,77	-	-	106.000	100,0
Ladik Süt	500	0,20	-	-	-	-	250.000	99,80	-	-	250.500	100,0
Alaçam ve Yakakent Süt	600	1,26	-	-	-	-	47.000	98,73	-	-	47.600	100,0
Terme Süt	200	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-	200	100,0
Havza Süt	100	100,0	-	-	-	-	-	-	-	-	100	100,0
Vezirköprü Süt	150	0,74	-	-	20.000	99,26	-	-	-	-	20.150	100,0
Bafra Kırmızı Et	1.000	0,34	36.000	12,32	-	-	-	-	255.000	87,32	292.000	100,0
Havza Kırmızı Et	500	0,82	24.000	39,66	-	-	-	-	36.000	59,50	60.500	100,0
Terme Bal	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Çarşamba Organik Fındık	-	-	360.000	100,0	-	-	-	-	-	-	360.000	100,0
Ondokuz Mayıs Organik Fındık	-	-	150.000	100,0	-	-	-	-	-	-	150.000	100,0
Terme Organik Fındık	-	-	30.000	100,0	-	-	-	-	-	-	30.000	100,0
Bafra Sebze	-	-	56.000	100,0	-	-	-	-	-	-	56.000	100,0
Terme Elma	-	-	25.000	100,0	-	-	-	-	-	-	25.000	100,0
Ortalama	289,0	15,0	52.000	43,0	1.429	7,0	25.000	18,0	22.000	11,0	100.000	-

5.9.3. Birliklerin cari varlık ve cari borçları

Araştırma kapsamındaki birliklerin ortalama 109 bin TL'lik cari varlıkları bulunmaktadır. Bu birliklerde ortalama 27 bin TL para mevcudu, 19 bin TL de malzeme-mühimmat sermayesi olduğu tespit edilmiştir. Birliklerin tamamında üyelere ortalama 41 bin TL'lik üyelik aidatı alacak bulunmaktadır. Bu rakam, Ladik Süt ÜB'de 250 bin TL'ye ulaşmaktadır. Buna karşın, birliklerin ortalama 25 bin TL'lik cari borçları bulunmaktadır. Borçlar içerisindeki en yüksek pay (%47), henüz ödenmemiş borçlara aittir. Birliklerin ortalama 3.500 TL, MB'nin ise 4.750 TL'lik borcu bulunmaktadır. Vergi borcu en fazla olan birlikler, Ladik ve Bafra Süt ÜB'leridir. MB'ye borcu olan birliklerin ise süt birlikleri olduğu dikkati çekmektedir.

Çizelge 5.64. Birliklerin cari varlık ve borç durumları

Üretici Birlik adı	Cari Varlıklar (CV)					Toplam CV	Cari Borçlar (CB)				Toplam CB
	Para mevcudu	Malzeme mühümmat	Danışman ücreti	Aidat	Firma alacak		Ödenmemiş borçlar	Borçlar	Vergi	Merkez Birliği	
Bafra Süt	160.000			70.000		230.000			18.000	15.000	33.000
Ladik Süt		270.000		250.000		520.000	71.000	56.000	24.000	29.000	180.000
Alaçam ve Yakakent Süt				2.500		2.500				15.000	15.000
Terme Süt	15.000			27.000		42.000	52.000				52.000
Havza Süt	30.000			35.000	250.000	315.000				5.000	5.000
Vezirköprü Süt	1.500			12.000		13.500	500			2.500	3.000
Bafra Kırmızı Et	90.000			60.000		150.000					0
Havza Kırmızı Et	30.000					30.000					0
Terme Bal	5.000			30.000		35.000					0
Çarşamba Organik Fındık	10.000			50.000		60.000	40.000	500	1.000		41.500
Ondokuz Mayıs Organik Fındık	2.000		50.000			52.000	4.000				4.000
Terme Organik Fındık	6.000	5.000		10.000		21.000					0
Bafra Sebze	30.000			20.000		50.000		14.000	5.000		19.000
Terme Elma				12.000		12.000			2.000		2.000
Toplam	27.100	19.600	3.570	41.320	17.857	109.500	11.964	5.035	3.571	4.750	25.321
Oran (%)	24,74	17,89	3,26	37,73	16,30	100,00	47,24	19,88	14,10	18,75	100,00

5.9.4. Birliklerin yatırım sermayesi

Birliklerin yatırım sermayesi varlıkları Çizelge 5.65’den incelendiğinde; tamamının kiraladığı bir binada aktif olarak hizmet verdiği ve ortalama 385 TL aylık kira ödedikleri anlaşılmaktadır. Havza Süt ÜB ve Bafra Kırmızı Et ÜB 600 TL ile en fazla kira ödeyen birlikler iken, Vezirköprü Süt ÜB 200 TL ile en az bina kirası ödeyen birliktir. Birliklerin çoğunluğu tek katlı binada ve ortalama 90 m² alanda hizmet vermektedirler. Alaçam, Yakakent ve Terme Süt ÜB’leri 200 m² ile en büyük kiralık alana, Havza Süt ÜB (27 m²) ve Vezirköprü Süt ÜB (30 m²) en az kiralık alana sahip birliklerdir. Ladik ve Alaçam-Yakakent Süt ÜB’lerinin süt toplama deposu bulunmaktadır. Ladik Süt ÜB’de 270.000 TL değerinde 43 adet, Terme Süt ÜB’de 102.000 TL değerinde 5 adet süt soğutma tankı bulunmaktadır.

Çizelge 5.65. Birliklerin yatırım sermayesi varlıkları

Üretici Birlik adı	Bina				Süt toplama deposu				Alet-makina	
	Kira (TL)	Kat sayısı	Büyüklük (m ²)	Aktif kullanım	Kira (TL)	Kat sayısı	Büyüklük (m ²)	Aktif kullanım	Süt soğutma tank sayısı	Süt soğutma tank değer (TL)
Bafra Süt	450	1	60	+						
Ladik Süt	500	2	80	+	300	1	70	+	43	270.000
Alaçam ve Yakakent Süt	350	1	200	+	150	1	100	-		
Terme Süt	400	3	200	+					5	102.000
Havza Süt	600	1	27	+						
Vezirköprü Süt	200	1	30	+						
Bafra Kırmızı Et	600	1	150	+						
Havza Kırmızı Et	500	1	50	+						
Terme Bal	375	1	50	+						
Çarşamba Organik Fındık	300	1	150	+						
Ondokuz Mayıs Organik Fındık	270	1	50	+						
Terme Organik Fındık	300	1	60	+						
Bafra Sebze	300	1	100	+						
Terme Elma	250	1	60	+						
Toplam	385	1,2	90							

5.9.5. Birliklerin işletme sermayesi

Birliklerin mevcut ve ihtiyaç duydukları işletme sermayesi tutarları Çizelge 5.66'den incelendiğinde; birliklerin ortalama 27.500 TL'lik işletme sermayesine sahip oldukları görülmektedir. Bafra Süt ÜB 160.000 TL ile en fazla işletme sermayesine sahip birlik iken, Terme Elma ÜB'nin herhangi bir işletme sermayesi olmadığı tespit edilmiştir. Birliklerin %85'inin işletme sermayelerinin yeterli olmadığı ve ortalama 400 bin TL işletme sermayesine ihtiyaç duydukları belirlenmiştir. Ele alınan birlikler arasında sadece Ladik Süt ÜB ve Havza Kırmızı Et ÜB'nin işletme sermayelerinin yeterli olduğu belirlenmiştir. Birlikler en fazla alet-makine satın almak için sermayeye ihtiyaç duyarken, bunu sırasıyla ürün depolamak, ürün imalatı ve işleme yapmak ve daha büyük birlik binasında hizmet vermek takip etmektedir. Birliklerin daha fazla işletme sermayelerinin olması durumunda personel (Vezirköprü Süt ÜB ve Terme Bal ÜB) veya ek personel istihdamı (Ondokuz Mayıs Fındık ÜB) sağlayabileceklerini, süt pazarlama faaliyeti olmayan süt birliklerinin süt pazarlamasına girebileceklerini, silaj paketleme ve pişme makinası alabileceklerini (Bafra Kırmızı Et ÜB), soğuk hava deposu kurabilecekleri, yurt içi ve dışı fuarlara katılabileceklerini (Terme Elma ÜB), depolama ve işleme işlerine girebileceklerini (organik fındık ÜB) belirtmişlerdir.

Çizelge 5.66. Birliklerin mevcut işletme sermayesi ve daha fazla işletme sermayesine ihtiyaç duyma sebepleri

Üretici Birlik adı	Birliklerin işletme sermayesi				Birliklerin işletme sermayesi ihtiyaç sebepleri									
	Miktar (TL)	Yeterli mi?	İhtiyaç duyulan miktar (TL)	Entegre işleme tesisi	Ürün depolamak	Ürün imalat-ışleme	Ürün pazarlama	Alet-makine	Birlik binasını büyütme	Araç	Personel	Silaj paketleme ve pişme makinası	Soğuk hava deposu	Fuarlara katılmak
Bafra Süt	160.000	-	500.000	+	+	+								
Ladik Süt	-	+												
Alaçam ve Yakakent Süt	2.500	-	500.000				+							
Terme Süt	15.000	-	100.000					+						
Havza Süt	30.000	-	1.500.000			+		+	+	+				
Vezirköprü Süt	1.500	-	100.000					+			+			
Bafra Kırmızı Et	90.000	-	1.000.000									+		
Havza Kırmızı Et	30.000	+												
Terme Bal	5.000	-	80.000		+	+		+						
Çarşamba Organik Fındık	10.000	-	1.000.000	+		+								
Ondokuz Mayıs Organik Fındık	2.000	-	100.000		+			+	+					
Terme Organik Fındık	9.000	-	500.000						+					
Bafra Sebze	30.000	-	200.000						+					
Terme Elma	0	-	150.000		+			+					+	+
Ortalama/Oran (%)	27.500	14,28	400.000	14,28	28,57	28,57	7,1	42,85	28,57	7,1	21,42	7,1	7,1	7,1

5.9.6. Birliklerin başvurdukları ve uyguladıkları projeler

Tarımsal örgütlerin daha etkili hale gelebilmesi, kırsal alanda üyelere verilecek hizmetlerinin, örgütlerin sermayelerinin güçlendirilebilmesi, üye-örgüt ilişkilerinin, üyelerin tarımsal gelirlerinin ve üye memnuniyetinin artırılabilmesi için projeye dayalı faaliyetlerinin geliştirilmesi gerekli görülmektedir (Kılıç Topuz & Bozoğlu, 2015). Araştırma kapsamında ele alınan birliklerin yarısı herhangi bir proje başvurusunun olmasına rağmen, başarılı bulunan projelerin oranı %21, uygulamaya konulan projelerin oranı ise sadece %14'dür. Buradan birlik yöneticileri ve çalışanlarının proje hazırlama, yazma ve proje kaynağı konusunda bilgi ve beceri eksikliğinin olduğu açıkça görülmektedir. Alaçam ve Yakakent Süt ÜB'nin 2011 yılında Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu'na (TKDK) sundukları projeler yeterli görülmediğinden uygulamaya konulamamıştır. 2012 yılında Terme Bal ÜB'nin Ziraat Bankası'na sunduğu bal paketleme projesi ve Bafra Sebze ÜB'nin Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA)'na sunduğu projeler kabul edilmediğinden uygulamaya konulamamışlardır. Bafra Süt ÜB'nin 2013 yılında GTHB'ye sunduğu proje kabul edilmesine rağmen, daha sonra geri çekilmiştir (Çizelge 5.67). Ladik Süt ÜB 2013 yılında GTHB'ye süt soğutma tankları ile ilgili bir proje sunmuştur. Terme Süt ÜB 2013 yılında GTHB'ye sunduğu proje başarılı olmuş ve 102.000 TL'lik bütçe ile proje uygulamaya konulmuş ve 5 adet süt soğutma tankları alınmıştır. Havza Süt ÜB 2013 yılında TKDK'ya sunduğu proje başarılı olmuş ve uygulamaya konulmuştur. Birliklerin geliştirilebilmesi, üyelerine verdikleri hizmetleri artırabilmeleri, sermayelerinin güçlendirilebilmesi için birlikler proje uygulamasına teşvik edilmelidir. Böylece hem birliklerdeki gelir sorununa çözüm getirilmiş olacak, hem de birliklerin üyelerine verdiği hizmetler arttırılmış olacaktır. Birlik yöneticilerinin proje hazırlama ve GTHB dışındaki kaynaklar konusundaki bilgi eksikliğini gidermek için de birlik yöneticilerine ve çalışanlarına proje hazırlama ve proje başvuru imkanları hakkında eğitim verilmesi gerekli görülmektedir. Yılmaz & Gül (2010) tarafından yapılan çalışmada da tarımsal kooperatiflerin yaygınlaştırılması, iyileştirilmesi ve kırsal kalkınmanın gerçekleşmesi için kooperatiflere yönelik projelerin artırılması gerektiği belirtilmektedir.

Çizelge 5.67. Birliklerin başvurdukları/uyguladıkları projeler

Üretici Birlik adı	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı				TKDK İpard				Ziraat Bankası				Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı (OKA)			
	Başvuru Tarihi	Bütçe (bin TL)	Başarı durumu	Uygulanma durumu	Başvuru tarihi	Bütçe (bin TL)	Başarı durumu	Uygulanma durumu	Başvuru tarihi	Bütçe (bin TL)	Başarı durumu	Uygulanma durumu	Başvuru tarihi	Bütçe (bin TL)	Başarı durumu	Uygulanma durumu
Bafra Süt*	2013	56	Başarılı	-												
Ladik Süt	2013	600	Cevap bekliyor	-												
Alaçam ve Yakakent Süt					2011	1.000	Başarısız	-								
Terme Süt	2013	102	Başarılı	+												
Havza Süt					2013	22	Başarılı	+								
Vezirköprü Süt																
Bafra Kırmızı Et																
Havza Kırmızı Et																
Terme Bal									2012	100	Başarısız	-				
Çarşamba Organik Fındık																
Ondokuz Mayıs Organik Fındık																
Terme Organik Fındık																
Bafra Sebze													2012	100	Başarısız	-
Terme Elma																

*Proje başarılı olmasına rağmen birlik tarafından geri çekildiğinden uygulanamamıştır.

GTHB- TKDK: Süt soğutma tankı, ZB: Leasing, bal paketleme

5.10. Birliklerde Üyelere Sağlanan Hizmetler ve Üyelerin Yararlanma Durumu

5.10.1. Birliklerde üyelere sağlanan hizmetler

Birliklerin tamamı, çiftçilerin kayıtlarını tutma hizmetini sağlamaktadır. Birliklerin %35'i üyelerine girdi temin ederken Vezirköprü Süt ÜB ve Havza Kırmızı Et ÜB hayvan materyaline ihtiyaç duyarlarken hayvansal üretimle ilgili birliklerin hiçbirinin üyelerine bu hizmeti sağlamadığı tespit edilmiştir. Birliklerin %92'si üyelerine eğitim ve danışmanlık hizmeti sağlamaktadırlar. Birliklerin %78'i ürün pazarlamaya aracılık ederken %50'si doğrudan ürün pazarlama hizmeti gerçekleştirmektedir. Bafra Sebze ÜB'de üyelerin %44'ü ÇATAK, %53'ü ise iyi tarım uygulamaları yapmaktadır. Bafra Süt ve Sebze ÜB'leri ve Havza Kırmızı Et ÜB ise ürün pazarlama hizmetine ihtiyaç duydukları tespit edilmiştir. Hayvancılık alanında faaliyet gösteren birliklerin tamamı tarımsal desteklemeye aracılık ederken bitkisel üretim alanında faaliyet gösteren birliklerin hiçbiri böyle bir aracılık faaliyeti yapmamaktadır. Birliklerin yalnızca %35'i üyelerine tarımsal üretici örgütlenmesi konusunda eğitim vermiş, geriye kalan %65'inin ise bu konuda eğitime ihtiyaç duydukları tespit edilmiştir (Çizelge 5.68). Güreşçi (2010)'nin Erzurum'un İspir İlçesinde yaptığı araştırmada Bal ÜB üyelerin kaydının tutulması, proje hazırlanması, üyelere arıcılık ekipmanlarının sağlanması, modern arıcılığın uygulanması, ulusal ve uluslar arası eğitimlere katılma, bölge balının standardı ve sertifikasının oluşturularak piyasaya sürülmesi vb faaliyetlerinin olduğu ortaya konulmuştur. Çukur & Saner (2012)'in Muğla'nın Milas İlçesi süt ÜB'deki araştırmalarında da birliğin üyelerin kayıtlarının tutulması, kaliteli süt üretimi, süt fiyatlarının belirlenmesinde borsa görevi, eğitim ve danışmanlık hizmeti, çiftlik ve tarla günü çalışmaları, ürün pazarlama, girdi temini, süt ödemelerinin zamanında yapılması, üyelerin tarımsal desteklerden yararlanmaları, üretici-sektör buluşmasının gerçekleştirilmesi gibi faaliyetleri bulunmaktadır. Bununla birlikte, Güney Ege Kalkınma Ajansı tarafından finansmanı sağlanan soğuk süt zinciri ve süt kalitesinin artırılmasına yönelik proje uygulamaları, "Okul Sütü Projesi"ne yönelik okullarda süt dağıtımı, sütün önemini vurgulayan afiş ve broşür çalışmaları da söz konusudur. Erkuş & Özüdoğru (2005)'nin Köy-Koop Kırklareli Birliği ile ilgili araştırmalarında birliğin bölgedeki süt fiyatlarının belirlenmesi, birim kooperatiflerden günlük süt toplanması ve pazarlanması, ortaklara vadeli girdi ve tüketim maddelerinin sağlanması şeklinde

hizmetleri bulunmaktadır. Acar & Yıldırım (2000)'ın Van ilindeki araştırmasında tarımsal kalkınma kooperatiflerinin üyelerine girdi temin ettikleri ve ürünlerini pazarladıkları belirtilmektedir. Bozoğlu vd (2001)'nin Trabzon'un Tonya ilçesindeki tarımsal kalkınma kooperatifin ortaklarına süt işleme ve süt ürünlerini pazarlama, daha ucuza girdi temin etme, girdi ve ürün piyasalarında rekabet ortamı yaratma gibi hizmetleri sağlandığını belirtmişlerdir. Kılıç (2011)'in Samsun ilindeki tarımsal kalkınma kooperatifleriyle yaptığı araştırmada kooperatiflerin %55,5'inin girdi temini, ürün alımı ve pazarlaması, %44,4'ünün üretimle ilgili eğitim ve danışmanlık hizmeti verilmesi, %33,3'ünün sosyal ve kültürel etkinliklerin düzenlenmesi, %22,2'sinin kooperatifçilik eğitimi ve el zanaatları kursu düzenlenmesi, %11,1'inin ise gazete ve dergi temin edilmesi gibi hizmetleri sağladıkları tespit edilmiştir. Buradan araştırma kapsamında incelenen birliklerin sağladıkları hizmetlerin daha kısıtlı olduğu ifade edilebilir.

Çizelge 5.68. Birliklerin üyelerine sağladıkları ve ihtiyaç duydukları hizmetler

Hizmetler	Üretici Birlik Adı														Oran (%)	Önem düzeyi
	Bafra Süt	Ladik Süt	Alaçam Ve Yakakent Süt	Terme Süt	Havza Süt	Vezirköprü Süt	Bafra Kırmızı Et	Havza Kırmızı Et	Terme Bal	Çarşamba Organik Fındık	Ondokuzmayıs Organik Fındık	Terme Organik Fındık	Bafra Sebze	Terme Elma		
Çiftçi kaydı	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	100,0	1
Tarımla ilgili eğitim ve danışmanlık	+	+	+	+	+	X	+	+	+	+	+	+	+	+	92,8	2
Ürün pazarlamaya aracılık	X	+	+	+	+		+	X	+	+	+	+	+		78,5	3
Girdi temininde yönlendirici yardım		+	+	+	+		+	+	+	+	+	+		X	64,2	4
Tarımsal desteklemeye aracılık	+	+	+	+	+	+	+	+	+	X				X	64,2	4
Sosyo-kültürel etkinlikler	+	+			+		+	+	X	+	+	X	+		57,1	5
Ürün satın alımı	X	+		+	+			X	+	+	+	+	X		50,0	8
Üretimle ilgili araç-gereç	X	+		+	+	X	+	X	+	X	+	X	+	X	50,0	6
Gazete, dergi vb. basılı materyal	+			X	X	X	+		X	+	+	+	+		42,8	7
Üretici örgütlenmesi eğitimi	+	X	+	X	X	X	+	X	X	+	+	X	X	X	35,7	8
Girdi temini	X	+		+		X	+	X	+	X	+		X	X	35,7	8
Süt soğutma tankı		+			+										14,2	9
Arı küpesi									+						7,1	10
Fındık alanlarının ruhsatlandırılması											+				7,1	10
Hayvan küpeleme	+														7,1	10
Hayvan temini		X				X		X							-	-
El zanaatları kursu										X					-	-

+: Birliklerin üyelerine sağladıkları hizmetler, X: Birliklerin üyelerine sağlamak üzere ihtiyaç duydukları hizmetler

5.10.2. Birliklerin üye olmayan üreticilere hizmet sağlanması

Araştırmada ele alınan birliklerin %28,6'sının girdi temini, ürün pazarlama, eğitim, danışmanlık, araç-gereç, plaka yazma ve tarımsal destek evrakları hazırlama gibi hizmetleri üyelerle aynı şartlarda üye olmayan çiftçilere de sağladıkları belirlenmiştir. Alaçam ve Yakakent Süt ÜB, üye olmayan çiftçilere eğitim ve tarımsal destek evrakı hazırlama hizmetlerini sağlamaktadır. Terme Bal ÜB, üyelerine sağladığı bütün imkanları üye olmayan üreticilere de aynı şartlarda sağlamaktadırlar. Benzer şekilde Çarşamba Organik Fındık ÜB de danışmanlık hizmeti dışındaki imkanlarını üyelerle aynı şartlarda üye olmayan üreticilere sağlamaktadır (Çizelge 5.69). Bozoğlu vd (2001) tarafından Tonya İlçesinde yapılan araştırmada kooperatifin üye olmayan üreticilere de hizmet sağladığı ve kooperatifin daha etkili şekilde çalıştırılabilmesi için üye olmayan üreticilere hizmet sağlanmaması gerektiği vurgulanmaktadır. Cook (1995), tarımsal kooperatiflerin üyelerine sağladığı hizmetlerden üye olmayanların da yararlanmasının, kooperatif üyelerinde isteksizlik yaratacağını vurgulamaktadır. Üretici örgütlerinin mevcut imkânlarının sadece üyelere sağlanması, diğer üreticileri de örgütlere üye olmaya teşvik edebilecektir.

Çizelge 5.69. Birliklerin üye olmayan üreticilere hizmet sağlama durumu

Hizmetler	Üretici Birlik Adı															Oran (%)	
	Bafra Süt	Ladik Süt	Alaçam Ve Yakakent Süt	Terme Süt	Havza Süt	Vezirköprü Süt	Bafra Kırmızı Et	Havza Kırmızı Et	Terme Bal	Çarşamba	Organik Fındık	Ondokuzmayıs	Organik Fındık	Terme Organik Fındık	Bafra Sebze		Terme Elma
Üye olmayanlara hizmet sağlanmıyor.	+	+		+	+	+		+				+	+	+	+	71,4	
Girdi temini																	
Hizmet sağlama									+	+							14,2
Hizmet şartı									1	1							-
Ürün pazarlama																	
Hizmet sağlama									+	+							14,2
Hizmet şartı									1	1							-
Eğitim			+						+	+							21,4
Danışmanlık									+								7,1
Araç-gereç									+								7,1
Plaka yazma									+								7,1
Tarımsal destek evrak hazırlama			+													+	14,2

1: Üyelerle aynı şartlarda, 2: Üyelerden daha pahalıya

5.10.3. Üyelerin birlik hizmetlerinden yararlanma durumları

Üyelerin %32,4'ü eğitim hizmetinden, %19,5'i ürün pazarlama hizmetinden, %4,8'i ise girdi temini hizmetinden faydalanmaktadır (Çizelge 5.70). Araştırma kapsamında görüşülen üyelerin birlik hizmetlerinden yararlanma durumları, ürün grubuna göre istatistiki olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Sebze ve elma birliği üyelerinin %75'i, bal birliği üyelerinin %50'si ve organik fındık birliği üyelerinin ise %42,4'ü eğitim faaliyetine katılmışlardır. Süt ve kırmızı et birliklerinin çoğunda tarım danışmanı istihdam edilmemesi ve herhangi bir eğitimin verilmemesinden dolayı üyelerin eğitime katılım oranı oldukça düşüktür. Birliklerde tarım danışmanı istihdamının artırılması, birliklerin üyelere yönelik eğitim hizmetlerini artırabilecektir. Yalnız, birliklerde tarım danışmanlarının istihdamında üyelerin sorunlarına çözüm bulabilen, araştırmacı, iletişimi güçlü, tarımsal örgütlenme konusunda yeterli eğitimi almaları kriterlerinin esas alınması gerekmektedir. Organik fındık birliği üyelerinin %54,3'ü, bal birliği üyelerinin %17,5'i ve süt birliği üyelerinin ise %14,5'i birliğin ürün pazarlama hizmetinden faydalanmışlardır. Bal ürün grubunda balını birlik aracılığıyla pazarlayan üyelerin balının yarısını, süt ürün grubunda sütünü birlik aracılığıyla pazarlayan üyelerin sütünün tamamını, organik fındık ürün grubunda fındığını birlik aracılığıyla pazarlayan üyelerin ise organik fındığın %85'ini birlik aracılığıyla pazarladıkları belirlenmiştir. Girdi temini hizmetinden en fazla (%32,5) bal birliği üyeleri yararlanmaktadır. Acar & Yıldırım (2000) tarafından Van ilinde tarımsal kalkınma kooperatifi ortaklarına yapılan araştırmada kooperatif üyelerinin %95,7'sinin ihtiyaç duydukları girdileri kooperatiftan temin ettikleri belirlenmiştir. Kurtaslan & Doğaner (2004) Aydın ilinde yaptıkları araştırmada tarımsal kalkınma kooperatif ortaklarının kooperatifleri aracılığıyla aracı ve tefecileri aradan çıkarttıkları, daha kolay ve ucuza girdi temin ettikleri, ürünlerine pazar buldukları ve daha yüksek fiyatlarla pazarladıkları, çiftçilerin kalkınmasına katkı sağladıkları ortaya koymuşlardır. Doğan (2011)'ın Tokat ilindeki yaş meyve ve sebze üretici birliği üyeleriyle yaptıkları araştırmada ise üyelerin %55'inin ürün pazarlamada birlikten yardım aldıkları ve bu yardımdan memnun oldukları tespit edilmiştir.

Çizelge 5.70. Birlik üyelerinin birlik hizmetlerinden yararlanma durumu

	Girdi temini		Ürün pazarlama		Eğitime katılma	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Süt	-	-	22	14,5	21	13,8
Kırmızı Et	6	9,0	2	3,0	4	6,0
Bal	13	32,5	7	17,5	20	50,0
Organik Fındık	1	1,1	50	54,3	39	42,4
Sebze	-	-	1	1,8	43	75,4
Elma	-	-	-	-	9	75,0
Toplam	20	4,8	82	19,5	136	32,4
	p=0,00<0,05		p=0,00<0,05		p=0,00<0,05	

5.10.4. Birliklerde girdi temini ve ürün pazarlama

Araştırma kapsamında ele alınan birliklerden Ladik, Terme ve Havza Süt ÜB'leri aktif olarak süt pazarlamakta, diğer süt birlikleri ise ürün pazarlanma veya pazarlamaya aracılık etme gibi herhangi bir faaliyetleri bulunmamaktadır. Everest (2009)'in araştırmasında süt konusunda faaliyet gösteren kooperatiflerin %79,7'sinin süt pazarladığı belirtilmektedir. Bafra Kırmızı Et ÜB, zaman zaman ürün pazarlanmasına aracılık etmektedir. Buna karşın, Havza Kırmızı Et ÜB'nin ürün pazarlanmasına herhangi bir aracılık etme durumu yoktur. Terme Bal ÜB, imkanlarının çok kısıtlı olması sebebiyle üyelerin çok azının balını pazarlayabilmektedir. Üyelerin tamamına yakınının ürünlerini birliği aracılığıyla pazarlayamamaları üye-birlik ilişkilerini zayıflatmaktadır. Bal satışında tahşişin fazla olması sebebiyle üyeler ballarını birlikleri aracılığıyla pazarlamak istemekte, buna karşın birliklerin bu hizmeti çok kısıtlı düzeydedir. Organik fındık ürün grubunda faaliyet gösteren birlikler ise ürün pazarlamaya aracılık etmektedirler. Organik fındık ürün grubundaki birliklerin tamamında Almanya firması olan RAPUNZEL'e organik fındık ihracatı yapılmaktadır. Pazarlanan ürünlerde 2013 yılı ihracatın payı ise Terme Organik Fındık ÜB'nde ise %50, Çarşamba Organik Fındık ÜB'nde %33 ve Ondokuz Mayıs Organik Fındık ÜB'nde ise %10'dur. Bafra Sebze ÜB'nde ise aktif olarak ürün pazarlanması veya pazarlamaya aracılık bulunmamaktadır. Bu birliğin sadece 2010 yılında Almanya ve Bulgaristan'a beyaz lahanaya ihracatı yapılmışlardır. Yurt içinde ise firmaların peşin ödeme yapmamasından ve üyelerin ürün teslim etmemesinden dolayı

ürün pazarlanmasına aracılık edilememektedir. Terme Elma ÜB'nde ise sadece 2013 yılında elmanın pazarlanmasına aracılık etmiştir.

Birliklerin girdi temin ve ürün pazarlama durumları Çizelge 5.71'de verilmiştir. Birliklerin %42,8'inde girdi temini olduğu, %57,1'inde ise girdi teminine aracılık edildiği belirlenmiştir. Karlı & Çelik (2003) tarafından GAP alanında yapılan araştırmada da üyelerin %40,7'sinin tarımsal örgütlerinden girdi temin ettiği, %28'inin ürün pazarladığı, Everest (2009) tarafından yapılan araştırmada ise kooperatiflerin %45,9'unun ortaklarına girdi temin ettiği tespit edilmiştir. Buradan TÜB'nin kooperatiflere göre ürün pazarlama ve girdi temininde daha az, üyelere eğitim düzenleme konusunda ise daha fazla rol aldığı söylenebilir. Bafra Süt ÜB'nin girdi temininde bulunmama sebebi birlik başkanının geçmişteki olumsuz kooperatifçilik deneyimidir. Havza Süt ÜB'nin girdi temininde bulunmama sebebi üreticilerin az yem kullanmasıdır. Havza Kırmızı Et ÜB'nin girdi temin etmeme sebebi ise birliğin yeni kurulmuş bir birlik olmasıdır.

Birliklerin %21,4'ü üyelere ürün toplamaktadır. Bu birlikler süt üretici birliklerinden Ladik, Terme ve Havza Süt ÜB'leridir. Terme Bal ÜB, çok kısıtlı olmak üzere ürün pazarlama gerçekleştirmektedir. Bafra Sebze ÜB ve Terme Elma ÜB ise bir defaya mahsus ürün pazarlama gerçekleştirmişlerdir. Bafra Kırmızı Et ÜB ve organik fındık üretici birliklerinin hepsi ürün pazarlamaya aracılık etmektedirler. Bafra Süt ÜB'nin ürün pazarlamama sebebi 5200 S.K.'da birliklerin ürün pazarlayabilmek için iktisadi işletme kurma zorunluluğudur. Alaçam ve Yakakent Süt ÜB'lerinin ürün pazarlamama sebebi ise üyelerin birliğe bağlı olmaması ve birliğe sahip çıkmamasıdır (Çizelge 5.71). Buradan bazı birliklerin doğrudan ürün pazarlarken, bazılarının ürün pazarlamaya sadece aracılık ettiği ve bazılarının da 5200 S.K. birliklerin doğrudan ürün pazarlayamaması maddesinden dolayı ürün pazarlayamadıklarını anlaşılmaktadır. RG'nin 4 Ağustos 2012 tarih ve 28374 sayılı nüshasında 5200 sayılı Kanun'da yapılan değişiklik ile sebze ve meyve üretici birliklerine üyelerinin ürettikleri ürünleri pazarlama yetkisi verilmiştir (RG, 2012a). Buna rağmen, sebze ve meyve ürün grubundaki üretici birliklerinin pazarlamada aktif olarak rol almadıkları belirlenmiştir.

Çizelge 5.71. Birliklerin girdi temin ve ürün pazarlama durumları

Girdi temini/ürün pazarlama	Bafra Süt	Ladik Süt	Alaçam Ve Yakakent Süt	Terme Süt	Havza Süt	Vezirköprü Süt	Bafra Kırmızı Et	Havza Kırmızı Et	Terme Bal	Çarşamba Organik Fındık	Ondokuzmayıs Organik Fındık	Terme Organik Fındık	Bafra Sebze	Terme Elma
Girdi temin etmek		+		+			+		+		+	+		42,85
Girdi temininde yönlendirici yardımda bulunmak		+		+	+		+		+	+	+	+		57,14
Girdi temininde bulunmama sebepleri														
Başkanın geçmişte olumsuz kooperatifçilik deneyimi	+													-
Üreticinin yemi az kullanması					+									-
Birliğin yeni kurulması								+						-
Ürün toplama		+		+	+									21,42
Ürün pazarlama		+		+	+				+				+	42,85
Ürün pazarlamaya aracılık							+			+	+	+		28,57
Ürün pazarlamama sebepleri														
5200 Sayılı Kanun	+													-
Üyelerin birliğe sahip çıkmaması			+											-
Besicilikte pazarlama sorunu								+						-

5.10.4.1. Temin edilen girdiler

Çizelge 5.72'den incelenen birliklerin üyelerine yem, süt soğutma makinesi, saman, çerçeve ve mum gibi tarımsal girdileri sağladıkları görülmektedir. İncelenen birliklerden Ladik ve Terme süt ÜB'leri hayvancılığın en önemli giridisi durumundaki kaba yemi piyasa fiyatının %9,5-12,8 altında fiyatlardan temin ederek yine piyasanın %6,4-7,1 altında fiyatlardan üyelerine temin etmişlerdir. Terme süt ÜB, süt sağım makinelerini piyasanın %15 altında fiyatlardan temin ederek üyelerine piyasanın %4 altında fiyatlardan sağlamıştır. Bafra Kırmızı Et ÜB, samanı piyasanın %53,8 altında fiyatlardan temin ederek kârsız üyelerine sağlamıştır. Terme Bal ÜB, piyasanın %8,5-15,4 altında fiyatlardan temin ettiği mum, çerçeve ve kovani üyelerine piyasanın %2,9-7,7 altında fiyatlardan satmıştır. 19 Mayıs ve Terme organik ÜB'leri piyasanın %23,1 altında fiyatlardan temin ettikleri yaprak gübresini Terme Organik ÜB kârsız, 19 Mayıs Organik Fındık ÜB ise piyasanın %19,2 altında fiyatlardan satmıştır. Terme Organik Fındık ÜB, tarım ilaçlarını piyasanın %9,1 altında fiyatlardan üyelerine kârsız olarak sağlamıştır. 19 Mayıs Organik Fındık ÜB, piyasanın %31,3-46,7 altında fiyatlardan sağladığı taban gübresi ve kürürdü üyelerine piyasanın %25-32,3 altında fiyatlarda satmıştır.

Singh vd (2001) tarafından Hindistan'daki süt sektöründe yaptığı araştırmada kooperatiflerin üyelerine tarımsal girdileri özel sektöre göre daha ucuza sağladığını ortaya koymuştur. Karlı & Çelik (2003)'in GAP Bölgesinde yaptıkları araştırmada da tarımsal kooperatiflerin gübre, tohum, ilaç ve yem gibi girdileri piyasa fiyatından daha ucuza üyelerine temin ettiklerini ortaya koymuşlardır. Bu durum, üreticilerin örgütlü olmalarının tarımsal girdileri piyasa fiyatından daha ucuza almak için ne kadar önemli olduğunun bir göstergesidir.

Çizelge 5.72. Birliklerin temin ettiği girdiler

Girdiler		Ladik Süt	Endeks	Terme Süt	Endeks	Bafra Kırmızı Et	Endeks	Terme Bal	Endeks
Yem	Miktar (ton)	200							
	Alış fiyatı (TL/çuval)	41,0	87,2	38,0	90,5				
	Satış fiyatı (TL/çuval)	44,0	93,6	39,0	92,9				
	Piyasa fiyatı (TL/çuval)	47,0	100,0	42,0	100,0				
Süt soğutma makinesi	Alış fiyatı (TL/adet)			850,0	85,0				
	Satış fiyatı (TL/adet)			960,0	96,0				
	Piyasa fiyatı (TL/adet)			1.000	100,0				
Saman	Miktar (ton)					583			
	Alış fiyatı (TL/ton)					0,6	46,2		
	Satış fiyatı (TL/ton)					0,6	46,2		
	Piyasa fiyatı (TL/ton)					1,3	100,0		
Çerçeve	Miktar (adet)							28.000	
	Alış fiyatı (TL/adet)							0,40	85,1
	Satış fiyatı (TL/adet)							0,45	95,7
	Piyasa fiyatı (TL/adet)							0,47	100,0
Mum	Miktar (kg)							6.000	
	Alış fiyatı (TL/kg)							16,0	91,5
	Satış fiyatı (TL/kg)							17,0	97,1
	Piyasa fiyatı (TL/kg)							17,5	100,0

Çizelge 5.72. Birliklerin temin ettiği girdiler (devam)

Girdiler		Terme Bal	Endeks	Ondokuzmayıs Organik Fındık	Endeks	Terme Organik Fındık	Endeks
Kovan	Miktar (adet)	150					
	Alış fiyatı (TL/adet)	55,0	84,6				
	Satış fiyatı (TL/adet)	60,0	92,3				
	Piyasa fiyatı (TL/adet)	65,0	100,0				
Yaprak gübresi	Alış fiyatı (TL/lt)			10,0	76,9	10,0	76,9
	Satış fiyatı (TL/lt)			10,5	80,8	10,0	76,9
	Piyasa fiyatı (TL/lt)			13,0	100,0	13,0	100,0
İlaç (lazer)	Miktar (adet)					130	
	Alış fiyatı (TL/kg)					100,0	90,9
	Satış fiyatı (TL/kg)					100,0	90,9
	Piyasa fiyatı (TL/kg)					110,0	100,0
Taban gübresi	Alış fiyatı (TL/ton)			550,0	68,7		
	Satış fiyatı (TL/ton)			600,0	75,0		
	Piyasa fiyatı (TL/ton)			800,0	100,0		
Kükürt	Alış fiyatı (TL/kg)			8,0	53,3		
	Satış fiyatı (TL/kg)			10,0	66,7		
	Piyasa fiyatı (TL/kg)			15,0	100,0		

5.10.4.2. Pazarlanan ürünler

Üreticilerin ürünlerini örgütler aracılığıyla pazarlamaları durumunda aracılardan ortadan kaldırılması ve daha uygun fiyatların elde edilmesi mümkün olabilecektir. Araştırmada birliklerin ürün pazarlama durumları Çizelge 5.73'den incelendiğinde; Ladik, Terme ve Havza Süt ÜB'nin ürün pazarladıkları anlaşılmaktadır. Bu birlikler, 450 ila 2.640 ton arasında değişen sütü üyelerinden piyasa fiyatının %13 ila %36 oranında yüksek fiyatlardan temin etmiş ve yine piyasa fiyatının %20 ila %173 üstünde fiyatlardan pazarlamışlardır. Kılıç (2011)'ın aynı bölgede yaptığı araştırmada tarımsal kalkınma kooperatiflerinin ortaklarından aldıkları sütü %10-16,7 oranında yüksek fiyatlardan pazarladıkları ortaya konulmuştur. Özel Ödül (2006)'ün Çanakkale'nin Biga ilçesindeki tarımsal kalkınma kooperatifleriyle yaptığı araştırmasında kooperatiflerin çiğ süt pazarlamasına rağmen, işleme tesislerinin olmamasından dolayı piyasa fiyatlarına etkilerinin olmadığını belirtmektedir.

Terme Bal ÜB, 60 kg balı piyasa fiyatının %6,7 üstünde fiyatlardan üyelerinden temin ederek yine piyasa fiyatının %13,3 üstünde fiyattan pazarlamışlardır. Bununla birlikte, 2013 yılında 200 ton poleni piyasa fiyatının %20 üstünde fiyattan üyelerinden temin ederek piyasa fiyatının %180 üstünde bir fiyattan pazarlamışlardır.

Bafra Sebze ÜB'nin üyelerini yurt dışı talebine uygun üretim yapmaya ikna edememesi, birlik ürün pazarlayınca piyasada fiyatlar arttığından dolayı üyelerin birliğe ürün teslim etmemesi, tarım sektöründe fiyatların dalgalı olması, firmaların ödemeyi vadeli yapması ve ihracat yapılan Bulgaristan'ın AB'ye üye olduktan sonra Türkiye'den ürün almaması gibi sebeplerle ürün pazarlama hizmeti faaliyete geçememiştir. Organik fındık ürün grubundaki birliklerin tamamı Rapunzel Alman firmasıyla ihracat yapmaktadırlar. Organik fındık ihracatı 2011 yılında başlamış olup günümüzde organik fındık talebi ve üretici sayısının artmasının etkisiyle ihracatta da artış yaşanmaktadır. Organik fındık ürün grubundaki birlik üyelerinin en önemli sorunlarından biri, ihracat yapılan firmanın kotasının olmasıdır. Firmanın kotası dolduğunda üyelerden organik fındık alınmamaktadır ve üyelerde ürünü tüccara konvansiyonel fındık ile aynı fiyatta pazarlamaktadırlar. Bu noktada organik fındık üretici birliklerinin alternatif firmalar bularak piyasada rekabet yaratması kaçınılmazdır. Aksi halde ürününü organik olarak pazarlayamayan üyeler bundan birliği sorumlu tutmakta ve birliğe karşı güveni, bağlılığı ve memnuniyeti azalmaktadır.

Çizelge 5.73. Birliklerin pazarladığı ürünler

Pazarlanan ürünler		Ladik Süt	Endeks	Terme Süt	Endeks	Havza Süt	Endeks	Terme Bal	Endeks	Bafra Sebze	Endeks
Süt	Miktar (ton)	450		2.640		1.450					
	Alış fiyatı (TL/lt)	0,90	128,6	0,75	136,4	0,85	113,3				
	Satış fiyatı (TL/lt)	1,05	150,0	0,95	172,7	0,90	120,0				
	Piyasa fiyatı (TL/lt)	0,70	100,0	0,55	100,0	0,75	100,0				
Bal	Miktar (kg)							60			
	Alış fiyatı (TL/kg)							8,0	106,7		
	Satış fiyatı (TL/kg)							8,5	113,3		
	Piyasa fiyatı (TL/kg)							7,5	100,0		
Polen	Miktar (kg)							200			
	Alış fiyatı (TL/kg)							30,0	120,0		
	Satış fiyatı (TL/kg)							70,0	280,0		
	Piyasa fiyatı (TL/kg)							25,0	100,0		
Lahana (2010)	Miktar (ton)									50	
	Alış fiyatı (TL/kg)									0,16	133,3
	Satış fiyatı (TL/kg)									0,16	133,3
Beyaz lahana (2010)	Miktar (ton)									200	
	Alış fiyatı (TL/kg)									0,60	150,0
	Satış fiyatı (TL/kg)									0,60	150,0
	Piyasa fiyatı (TL/kg)									0,40	100,0

Çizelge 5.73. Birliklerin pazarladığı ürünler (devam)

Pazarlanan ürünler		Çarşamba Organik Fındık	Endeks	Ondokuzmayıs Organik Fındık	Endeks	Terme Organik Fındık	Endeks	Terme Elma	Endeks
Organik fındık (2011)	Miktar (ton)	64				200			
	Alış fiyatı (TL/kg)	7,0	140,0			-			
	Satış fiyatı (TL/kg)	-				-			
	Piyasa fiyatı (TL/kg)	5,0	100,0			-			
Organik fındık (2012)	Miktar (ton)	600		70		500			
	Alış fiyatı (TL/kg)	8,5		-		-			
	Satış fiyatı (TL/kg)	-		-		-			
	Piyasa fiyatı (TL/kg)	7,0		-		-			
Organik fındık (2013)	Miktar (ton)	1.000		150		500			
	Alış fiyatı (TL/kg)	8,0	133,3	7,2		-			
	Satış fiyatı (TL/kg)	10,8	180,0	-		-			
	Piyasa fiyatı (TL/kg)	6,0	100,0	6,5	100,0	-			
Geçiş sürecindeki fındık (2013)	Miktar (ton)	2.000							
	Alış fiyatı (TL/kg)	6,5	108,3						
	Satış fiyatı (TL/kg)	-							
	Piyasa fiyatı (TL/kg)	6,0	100,0						
Elma	Miktar (ton)							150	
	Alış fiyatı (TL/kg)							1,1	137,5
	Satış fiyatı (TL/kg)							1,1	137,5
	Piyasa fiyatı (TL/kg)							0,8	100,0

5.10.4.3. Üyelerin birlik aracılığıyla ürün pazarlama ve pazarlamama nedenleri

Üyelerin birlikler aracılığıyla ürün pazarlamalarının en önemli nedenleri; ürün bedellerinin zamanında alınması, birlikten memnun olunması, daha fazla kar elde edilmesi, birliğe güvenilmesi, birlikten girdi temin edilmesi, ürünü kendisinin pazarlayamaması ve toplu para alınması şeklindedir. Süt ürün grubundaki üyelerin birlik aracılığıyla ürün pazarlamalarındaki diğer nedenler ise sırasıyla; sütü kendilerinin pazarlayamaması, birlikten girdi temin edilmesi, birliğin hijyenik şartlarda süt toplaması, işgücünden tasarruf edilmesi, birliğin kalkındırılması ve sütün kapıdan teslim alınması şeklindedir. Birlik üyeleri küçük ölçekli üreticiler olduğundan üretim masraflarını karşılayabik için ürünlerini pazarlarken peşin satış veya ürün bedelini zamanında alabilmeye önem verdikleri tespit edilmiştir. Ayrıca birlikten memnun olunması ve birliğe güvenmenin de birliğe ürün teslim etmede önemli etkisinin olduğu görülmektedir (Çizelge 5.74). Aynı araştırma bölgesinde Kılıç (2011)'in yaptığı araştırmada tarımsal kalkınma kooperatif ortaklarının kooperatiflerine ürün teslim etmelerinde en önemli etkenlerin de araştırma bulgularıyla paralellik gösterdiği tespit edilmiştir.

Üyelerin birlik aracılığıyla ürün pazarlamamalarının en önemli nedeni ise birliğin ürün pazarlamaya aracılık etmemesi gelmektedir. Ürün pazarlayan birliklerde üyelerin ürününü birliğe teslim etmemelerinin en önemli nedenleri sırasıyla; daha düşük kâr elde edilmesi, alıcı firmanın kontenjanının dolması, organik üretim yapan üyelerin geçiş sürecinde olması, üyelerin üretmiş olduğu sütün az olması nedeniyle birliğin süt toplamaması, firma ile sözleşme yapılamaması, birlikten memnun olunmaması ve ürün bedelinin zamanında ödenmemesidir. Süt birliği üyelerinin birliğe sütünü teslim etmemesinin en önemli nedeni daha düşük fiyat elde edilmesi ve sütün az olmasından dolayı bölgelerden sütün toplanmamasıdır. Kırmızı et birliklerinde ürün pazarlama hizmeti olmamasına rağmen, bir kereliğine birlik pazarlamaya aracılık etmiştir. Organik fındık birlik üyelerinin en önemli sorunu ise alıcı firmanın kotasının olmasıdır (Çizelge 5.75).

Çizelge 5.74. Birlik üyelerinin birlik aracılığıyla ürün pazarlama nedenleri

Nedenler	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		Toplam	
	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası
Ürün bedelini zamanında almak	45	1	13	1	11	1	120	1	-	-	-	-	189	1
Birlikten memnuniyet	29	3	11	2	9	2	96	2	-	-	-	-	145	2
Daha fazla kâr elde etmek	32	2	5	4	7	3	81	3	-	-	-	-	125	3
Birliğe güvenmek	21	4	7	3	7	3	71	4	-	-	-	-	106	4
Birlikten girdi temin etmek	6	7	-	-	11	1	43	5	-	-	-	-	60	5
Ürünü kendi pazarlayamaması	18	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	18	6
Toplu para almak	9	6	-	-	1	4	-	-	-	-	-	-	10	7
Birlikte şartların hijyenik olması	3	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	8
İşgücünden tasarruf etmek	2	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	9
Birliğin kalkınması için	2	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	9
Hasatın zamanında olmaması	-	-	-	-	1	4	-	-	-	-	-	-	1	10
Sütü kapıdan alması	1	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	10

^a Skor, üyelerin birlik aracılığıyla ürün pazarlama nedenleriyle ilgili her bir soruya verdikleri cevapların ağırlıklı toplamları alınarak hesaplanmıştır. Üyelerin birlik aracılığıyla ürün pazarlama nedenleri, 0 (hayır) ve 1 (evet) olarak kodlanmıştır.

Çizelge 5.75. Birlik üyelerinin birlik aracılığıyla ürün pazarlamama nedenleri

Nedenler	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		Toplam	
	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası
Birlik ürün pazarlamaya aracı değil	98	1	62	1	38	1	-	-	57	1	12	1	267	1
Daha az kâr elde etmek	18	2	1	2	-	-	2	3	-	-	-	-	21	2
Alıcı firmanın kontenjanının dolması	-	-	-	-	-	-	15	1	-	-	-	-	15	3
Üye organiğe geçiş sürecinde	-	-	-	-	-	-	15	1	-	-	-	-	15	3
Süt az olduğundan birlik gelmiyor	6	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6	4
Firma ile sözleşme yapılmadı	-	-	-	-	-	-	4	2	-	-	-	-	4	5
Birlikten memnun değil	-	-	-	-	3	2	-	-	-	-	-	-	3	6
Bedel zamanında ödenmiyor	-	-	-	-	2	3	-	-	-	-	-	-	2	7
Başka şirketten hayvan almam	2	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	7
Birliğe güvenmemek	-	-	-	-	1	4	-	-	-	-	-	-	1	8
Birlikte girdi hizmeti yok	-	-	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	1	8
Numunede ilaç kalıntısı çıktı	-	-	-	-	-	-	1	4	-	-	-	-	1	8
Tüccara borcu olması	-	-	-	-	-	-	1	4	-	-	-	-	1	8
Birlik ürünü kapıdan almaması	-	-	-	-	-	-	1	4	-	-	-	-	1	8
Tüccarın arkadaş olması	-	-	-	-	-	-	1	4	-	-	-	-	1	8

^a Skor, üyelerin birlik aracılığıyla ürün pazarlamama nedenleriyle ilgili her bir soruya verdikleri cevapların ağırlıklı toplamları alınarak hesaplanmıştır. Üyelerin birlik aracılığıyla ürün pazarlamama nedenleri, 0 (hayır) ve 1 (evet) olarak kodlanmıştır.

5.10.5. Eğitim düzenleme

Tarımsal üretici örgütlerinde üyelere sağlanan eğitimler, üreticilerin bilgi düzeylerinin artırılabilmesi, üyelerin örgütleri ve birbirleri arasında bilgi alışverişinde bulunabilmeleri ve etkin bir örgütlenme modelinin gerçekleştirilebilmesi büyük önemi bulunmaktadır. Araştırma kapsamında ele alınan birliklerin düzenledikleri eğitim çalışmaları Çizelge 5.76'da verilmiştir. İncelenen birliklerin %85'inin en az bir konudayelerine eğitim düzenledikleri, en fazla düzenlenen eğitimlerin hayvan bakımı ve besleme (%42) ve üretici örgütlenmesi (%35) konularında olduğu anlaşılmaktadır. Bunları sırasıyla iyi tarım ve ÇATAK (%28), hayvan yetiştiriciliği, tarımsal destekler, hayvan ve bitki hastalık ve zararlıları (%21), organik tarım (%14) ve bitkisel ve hayvansal üretim sorunları, arıcılık, süt sığırcılığı, AB Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Programı (IPARD) ve tarımsal pazarlama (%7) takip etmektedir. (Çizelge 5.76). Tarım danışmanı istihdam eden birliklerin üyelere yönelik eğitim çalışmaları düzenlemede daha aktif oldukları ifade edilebilir. Kılıç (2011)'in Samsun ilindeki araştırmasında tarımsal kalkınma kooperatiflerinin %66,6'sının, Everest (2009)'in çalışmasında ise kooperatiflerin %36,5'ininyelerine yönelik eğitimler düzenledikleri tespit edilmiştir.

Çizelge 5.76. Birliklerin üyelerine eğitim/bilgilendirme toplantısı düzenleme durumu

Konular	Üretici Birlik Adı													Oran (%)
	Bafra Süt	Ladik Süt	Alaçam Ve Yakakent Süt	Terme Süt	Havza Süt	Vezirköprü Süt	Bafra Kırmızı Et	Havza Kırmızı Et	Terme Bal	Çarşamba Organik Fındık	Ondokuzmayıs Organik Fındık	Terme Organik Fındık	Bafra Sebze	
Üretici örgütlenmesi	Sayı (kez/yıl)	7		1						3	6			
	Süre (saat)	2		3						2	1			
	Katılımcı sayısı	200		300				450		30	300			35,71
Hayvan yetiştiriciliği	Sayı (kez/yıl)			1	2	1								
	Süre (saat)			1	2	2								
	Katılımcı sayısı			250	150	100								21,42
Bitkisel ve hayvansal üretim sorunları	Sayı (kez/yıl)									2				
	Süre (saat)									2				
	Katılımcı sayısı									60				7,14
Tarımsal desteklemeler	Sayı (kez/yıl)	3			4					2				
	Süre (saat)	1			1					2				
	Katılımcı sayısı	250			200					60				21,42
Hayvan hastalık ve zararlıları	Sayı (kez/yıl)	4	4	3										
	Süre (saat)	2	1	2										
	Katılımcı sayısı	100	40	150										21,42
Hayvan bakımı ve besleme	Sayı (kez/yıl)	2		2	1	1		12	3					
	Süre (saat)	2		2	2	2		2	1					
	Katılımcı sayısı	100		200	250	100		450	100					42,85
Sebze hastalık ve zararlıları	Sayı (kez/yıl)										6	6	5	
	Süre (saat)										2	2	4	
	Katılımcı sayısı										300	180	30	21,42

Çizelge 5.76. Birliklerin üyelerine eğitim/bilgilendirme toplantısı düzenleme durumu (devam)

Konular	Üretici Birlik Adı														Oran (%)
	Bafra Süt	Ladik Süt	Alaçam Ve Yakakent Süt	Terme Süt	Havza Süt	Vezirköprü Süt	Bafra Kırmızı Et	Havza Kırmızı Et	Terme Bal	Çarşamba Organik Fındık	Ondokuzmayıs Organik Fındık	Terme Organik Fındık	Bafra Sebze	Terme Elma	
Organik tarım	Sayı (kez/yıl)									3	12				
	Süre (saat)									3	1				
	Katılımcı sayısı									200	200				
İyi tarım ve ÇATAK	Sayı (kez/yıl)									2	6	6	3		
	Süre (saat)									4	1	3	1	28,57	
	Katılımcı sayısı									150	200	220	20		
Arıcılık	Sayı (kez/yıl)								3						
	Süre (saat)								80					7,14	
	Katılımcı sayısı								20						
Süt sığırcılığı	Sayı (kez/yıl)			1											
	Süre (saat)			1										7,14	
	Katılımcı sayısı			250											
IPARD	Sayı (kez/yıl)					1									
	Süre (saat)					2								7,14	
	Katılımcı sayısı					80									
Tarımsal pazarlama	Sayı (kez/yıl)								12						
	Süre (saat)								2					7,14	
	Katılımcı sayısı								450						

5.10.5.1. Üyelerin birliklerde düzenlenen eğitimlere katılma durumu

Eğitim hizmetinden faydalanan birlik üyelerinin eğitim/bilgilendirme toplantısı alma durumu Çizelge 5.77'den incelendiğinde; üyelerin en fazla ÇATAK (%14,2), iyi tarım (%12) ve organik tarım eğitimi (%9,2) aldıkları tespit edilmiştir. Üyeler arasında hayvancılık konusunda eğitim alanların oranı oldukça düşüktür. Süt birliği üyelerinin %11,8'i, kırmızı et birliği üyelerinin ise yalnızca %4'ü hayvan bakımı ve besleme konusunda eğitim almışlardır. Bal birliği üyelerinin arıcılık ile ilgili eğitim alma oranı ise %52,5'dir. Bal birliği üyeleri arıcılık dışında herhangi bir konuda eğitim almamışlardır. Organik fındık birliği üyelerinin %41,3'ünün organik tarım konusunda eğitim aldığı belirlenmiştir. Oysa, organik tarımın konvansiyonel tarımdan farkı oldukça fazla olup buna yönelik gerekli eğitimin alınmadan yapılması mümkün görülmemektedir. Üyelerin organik tarım konusundaki bilgi eksikliklerinin giderilmesinde birlik danışmanlarından yararlanılması gerekmektedir. Sebze birlik üyelerinin ise %73,6'sının iyi tarım, %66'sının ise ÇATAK konusunda eğitim aldıkları belirlenmiştir. Alınan eğitimlerin süreleri incelendiğinde ise, 2,6 saat ile en uzun süreli eğitimin ÇATAK olduğu, 1,3 saat ile en az üretici örgütlenmesi eğitiminin olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 5.77). Oysa, gerekli ve yeterli düzeyde eğitimlerin sağlanması üyeler, birlikler ve birlik çalışanlarının bilgi düzeylerinin artırılması için çok önemlidir. Bu eğitimlerin verilmesinde üniversitelerle işbirliğine gidilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Çizelge 5.77. Birlik üyelerinin eğitim/bilgilendirme toplantısı alma durumu ve eğitimin süresi

Eğitim konuları	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		Toplam	
	Oran (%)	Süre (saat)	Oran (%)	Süre (saat)	Oran (%)	Süre (saat)	Oran (%)	Süre (saat)	Oran (%)	Süre (saat)	Oran (%)	Süre (saat)	Oran (%)	Süre (saat)
ÇATAK	-	-	-	-	-	-	23,9	2,0	66,6	2,1	-	-	14,2	2,6
İyi Tarım	-	-	-	-	-	-	1,0	2,0	73,6	2,1	58,3	2,0	12,0	2,1
Organik tarım	-	-	-	-	-	-	41,3	2,4	-	-	8,3	2,0	9,28	2,3
Hayvan bakımı ve besleme	11,8	2,2	4,4	2,0	-	-	-	-	-	-	-	-	5,0	2,2
Arıcılık	-	-	-	-	52,5	2,4	-	-	-	-	-	-	5,0	2,4
Üretici örgütlenmesi	2,6	1,5	-	-	-	-	8,6	1,2	-	-	-	-	2,8	1,3
İlaçlama ve budama	-	-	-	-	-	-	-	-	3,5	2,0	75,0	2,0	2,6	2,0
Bitkisel ve hayvansal üretim sorunları	0,06	2,0	1,4	2,0	-	-	4,3	1,3	1,7	2,0	-	-	2,14	1,5
Süt sığırcılığı	1,9	2,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,07	2,3
Hayvan yetiştiriciliği	0,06	1,0	2,9	2,0	-	-	-	-	-	-	-	-	0,07	1,6
Hayvan hastalık ve zararlıları	1,3	1,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,04	1,5
Yem bitkileri ekimi	0,06	2,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,02	2,0
Bitkisel üretim hastalık ve zararlıları	-	-	-	-	-	-	-	-	1,7	2,0	-	-	0,02	2,0
Pazarlama	-	-	1,4	2,0	-	-	-	-	-	-	-	-	0,02	2,0

5.10.5.2. Üyelerin ihtiyaç duydukları eğitim konuları

Birlik üyelerinin geneline göre en fazla üretici örgütlenmesi ve tarımsal destek konularında eğitime ihtiyaç duyulmaktadır. Süt birliği üyelerinin en fazla ihtiyaç duydukları eğitim konuları; süt sığırcılığı, hayvan hastalık ve zararlıları şeklindedir. Kırmızı et birliği üyeleri ise hayvan bakımı ve besleme konusunda en fazla eğitime ihtiyaç duymaktadırlar. Bal birliği üyelerinin arıcılık, üretici örgütlenmesi, tarımsal destekler ve pazarlama konularında eğitime ihtiyaç duydukları belirlenmiştir. Organik fındık, sebze ve elma birlik üyelerinin ise organik tarım, iyi tarım ve ÇATAK en fazla ihtiyaç duyulan eğitim konularıdır. Ayrıca sebze birlik üyelerinin pazarlama, ilaçlama ve budama konularında eğitime ihtiyaç duydukları tespit edilmiştir. Üyelerin ihtiyaç duyduğu diğer eğitim konuları ise; tahıl yetiştiriciliği, yem bitkileri ekimi, IPARD programı, polen üretimi ve fındık yetiştiriciliğidir. Bu bulgulara paralel olarak Kılıç (2011) tarafından yapılan araştırmada kooperatif ortaklarının en fazla piyasa fiyatları ve tarımsal örgütlenme konusunda; Özudoğru (2004) tarafından yapılan araştırmada ise süt sığırcılığı, genel kooperatifçilik ve bitkisel üretim alanında eğitime ihtiyaç duydukları belirlenmiştir.

Çizelge 5.78. Birlik üyelerinin ihtiyaç duydukları eğitim/bilgilendirme toplantısı konuları

Eğitim konuları	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		Toplam	
	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası
Üretici örgütlenmesi	518	8	237	7	125	2	273	4	209	7	52	4	1414	1
Tarımsal desteklemeler	523	7	240	6	105	3	260	5	217	5	54	3	1399	2
Bitkisel üretim hastalık ve zararlıları	537	6	245	5	91	6	253	6	203	8	51	5	1380	3
Bitkisel ve hayvansal üretim sorunları	539	5	248	4	92	5	252	7	198	10	50	6	1379	4
Hayvan yetiştiriciliği	553	2	261	2	81	14	218	11	185	13	37	10	1335	5
Hayvan bakımı ve besleme	547	4	262	1	88	9	212	13	183	14	40	8	1332	6
Hayvan hastalık ve zararlıları	548	3	259	3	90	7	211	14	185	13	38	9	1331	7
Pazarlama	492	9	220	8	100	4	247	8	219	4	52	4	1330	8
Süt sığırcılığı	557	1	200	12	86	10	218	11	180	15	40	8	1281	9
Kırsal kalkınma	475	11	211	9	88	9	246	9	209	7	51	5	1280	10
ÇATAK	397	14	150	17	83	13	318	2	265	1	56	2	1269	11
İyi Tarım	389	16	151	16	84	12	316	3	264	2	60	1	1264	12
Organik tarım	394	15	152	15	90	7	350	1	200	9	51	5	1237	13
Tahıl yetiştiriciliği	476	10	206	10	79	15	197	16	211	6	36	11	1205	14
Yem bitkileri ekimi	463	12	203	11	79	15	204	15	190	11	45	7	1184	15
IPARD programı	441	13	189	13	85	11	213	12	189	12	45	7	1162	16
İlaçlama ve budama	386	17	156	14	89	8	234	10	228	3	52	4	1145	17
Arıcılık	354	18	143	18	158	1	195	17	132	16	36	11	1018	18
Polen üretimi	152	19	67	19	62	16	92	19	57	17	12	12	442	19
Fındık yetiştiriciliği	152	19	67	19	40	17	96	18	57	17	12	12	424	20

^a Skor, üyelerin ihtiyaç duyduğu eğitim konusu ilgili her bir soruya verdikleri cevapların ağırlıklı toplamları alınarak hesaplanmıştır. Üyelerin ihtiyaç duydukları eğitim konusu, 1 (önemsiz)'den 5 (çok önemli)'e kadar değişmektedir.

5.10.6. Birliklerin web sitesi kullanımı

Web sitesi, ziyaretçisine web üzerindeki sayfalar, metin, görsel ve animasyon şeklinde bilgi aktaran veya hizmet sunan bir doküman topluluğudur. Web sitesi, birliklerin tanıtımlarını yapabilmeleri, üyelerine duyuru ve önemli açıklamaları yapabilmeleri, bölge ve ülke genelindeki diğer tarımsal örgütlerle ilişki içerisinde olabilmeleri, yurt içi ve yurt dışı tanıtımlarını yapabilmeleri için önemli bir araçtır. Araştırma kapsamında birliklerin web sitesi varlığı Çizelge 5.79'dan incelendiğinde; birliklerin %65'inin web sitesinin bulunduğu, %35'inin ise bulunmadığı anlaşılmaktadır. Web sitesi bulunan birliklerin çoğu tarım danışmanı istihdam edebilmek için zorunlu tutulduğundan dolayı web sitesi kurdukları tespit edilmiştir. Buna karşın, araştırma anında sadece Bafra Sebze ÜB'nin web sitesinin aktif olarak güncellendiği belirlenmiştir. Web sitesi var olan birliklerin web sitelerini kullanım amaçları; üyelere bilgi verilmesive duyuru yapılması (%100), üyelerle iletişim kurulması (%88), birliğin tanıtımının yapılması (%77), doğrudan bağış toplanması (%55) ve ilçenin tanıtımının yapılması (%22) şeklindedir (Çizelge 5.79).

Çizelge 5.79. Birliklerin web sitesini kullanım amaçları ve web sitesi ziyaret sıklıkları

Web sitesi amaçları	Üretici Birlik Adı														Oran (%)	Önem düzeyi
	Bafra Süt	Ladik Süt	Alaçam Ve Yakakent Süt	Terme Süt	Havza Süt	Vezirköprü Süt	Bafra Kırmızı Et	Havza Kırmızı Et	Terme Bal	Çarşamba Organik Fındık	Ondokuzmayıs Organik Fındık	Terme Organik Fındık	Bafra Sebze	Terme Elma		
Birliğin web sitesi yok			+	+		+						+		+	35,7	-
Hizmetler ile ilgili bilgiler vermek	+	+			+		+	+	+	+			+		100,0	1
Faaliyetler ve projeler ile ilgili duyuru yapmak	+	+			+		+	+	+	+			+		100,0	1
Üyeler ile iletişim kurmak	+				+		+	+	+	+			+		88,8	2
Birliğin tanıtımını yapmak	+				+		+	+	+	+			+		77,7	3
Doğrudan bağış toplamak	+						+	+	+	+					55,5	4
İlçenin tanıtımını yapmak	+												+		22,2	5
Web sitesi giriş sayısı (kez/yıl) (bin)	*	*			*		*	*	*	25	*		*		-	-

* web sitesi yeni kuruldu

5.11. Birliklerde Yönetim ve Denetim Kurulu Üyeleri Hakkında Bilgiler

Birliklerin yönetim kurulu başkanlarının ortalama eğitim seviyelerinin 9 yıl olduğu ve en az 1, en çok 3 kez göreve geldikleri belirlenmiştir. Birlik yönetim kurulu başkanlarından 19 Mayıs Organik Fındık ÜB başkanının en çok kongre, seminer veya fuarlara katıldığı, en çok örgütlenme eğitimi aldığı belirlenmiştir. Alaçam, Yakakent, Havza, Vekizköprü Süt ÜB'leri ve Terme Organik Fındık ÜB yönetim kurulu başkanının örgütlenme ile ilgili herhangi bir eğitim almadıkları tespit edilmiştir. Yönetim kurulu başkanlarının %64'ü ortalama 2 kez örgütlenme ile ilgili eğitime katılmış ve %71'i de tarımsal örgütlenme ile ilgili en az bir süreli yayını takip ettikleri belirlenmiştir. Erkuş & Özüdoğru (2005) tarafından Köy-Koop Kırklareli Birliği'nde yapılan araştırmada tarımsal kalkınma kooperatif yöneticilerinin %33'ünün kooperatifçilik eğitim faaliyetlerine katıldığı ve %60'ının da kooperatifçilik ile ilgili herhangi bir yayın takip ettikleri ortaya konulmuştur.

Yönetim kurulu üyelerinin ise ortalama eğitim seviyeleri 10 yıldır ve Terme Elma ÜB ve Bafra Sebze ÜB yönetim kurulu üyelerinin kongre, seminer, fuar vb etkinliklere katılım sayısı diğer birlik yönetim kurulu üyelerine göre daha fazladır. Birliklerin yönetim kurulu üyelerinin örgütlenme ile ilgili eğitim alma oranı ise sadece %14'dür ve hiçbir yönetim kurulu üyesi tarımsal örgütlenme ile ilgili herhangi bir yayını takip etmemektedirler (Çizelge 5.80).

Birliklerin denetim kurulu üyelerinin durumu incelendiğinde ortalama eğitim seviyelerinin 9 yıl olduğu ve ortalama yılda sadece 1 kez kongre, seminer, fuar vb etkinliklere katıldıkları, buna karşın örgütlenme ile ilgili herhangi bir yayını takip etmedikleri belirlenmiştir (Çizelge 5.81). Buradan denetim kurulu üyelerinin yönetim kurulu üyelerine göre kongre, seminer, fuar vb etkinliklere katılımının daha düşük olduğu ve tarımsal örgütlenmeyle ilgili yayınları daha az takip ettikleri ifade edilebilir.

Çizelge 5.80. Birlik yönetim kurulu başkanları ve üyelerinin eğitim durumu, göreve gelme sıklığı ve tarımsal örgütlenme ile ilgili alınan eğitim

Üretici Birlik adı	Yönetim kurulu başkanı						Üye 1					Üye 2				
	Eğitim (yıl)	Seçilme (kez)	Katıldığı kongre (kez/yıl)	Örgütlenme eğitim (kez)	Tarımsal Örgütlenme yayın takip		Eğitim (yıl)	Seçilme (kez)	Katıldığı kongre (kez/yıl)	Örgütlenme eğitim (kez)	Tarımsal Örgütlenme yayın takip	Eğitim (yıl)	Seçilme (kez)	Katıldığı kongre (kez/yıl)	Örgütlenme eğitim (kez)	Tarımsal Örgütlenme yayın takip
Bafra Süt	5	2	1	10	+		11	2	-	-	-	5	2	-	-	-
Ladik Süt	8	1	4	2	+		11	1	1	1	-	8	1	1	1	-
Alaçam ve Yakakent Süt	15	1	2	-	+		11	1	1	-	-	11	1	-	-	-
Terme Süt	11	1	6	1	-		15	1	-	-	-	11	1	-	-	-
Havza Süt	11	2	1	-	+		11	1	-	-	-	8	1	-	-	-
Vezirköprü Süt	8	1	2	-	-		8	1	-	-	-	8	1	-	-	-
Bafra Kırmızı Et	11	2	3	1	-		11	1	1	-	-	5	1	1	-	-
Havza Kırmızı Et	15	1	10	5	+		11	1	2	-	-	8	1	2	-	-
Terme Bal	11	1	1	1	+		11	2	-	-	-	5	2	-	-	-
Çarşamba Organik Fındık	5	2	5	2	+		5	1	1	-	-	5	1	1	-	-
Ondokuz Mayıs Organik Fındık	5	3	12	12	+		5	3	1	1	-	5	3	1	1	-
Terme Organik Fındık	15	1	4	-	+		15	1	-	-	-	8	1	-	-	-
Bafra Sebze	5	2	8	3	+		5	2	2	-	-	5	2	3	-	-
Terme Elma	11	1	4	-	-		11	1	3	-	-	8	1	3	-	-
Ortalama	9,71	1,50	4,50	2,64	0,71		10,07	1,35	0,85	0,14	0,00	7,14	1,35	0,85	0,14	0,00

Çizelge 5.81. Birlik denetim kurulu üyelerinin eğitim durumu, göreve gelme sıklığı ve tarımsal örgütlenme ile ilgili alınan eğitim

Üretici Birlik adı	Denetim kurulu üye 1					Denetim kurulu üye 2					Denetim kurulu üye 3				
	Eğitim (yıl)	Seçilme (kez)	Katıldığı kongre (kez/yıl)	Örgütlenme eğitim (kez)	Tarımsal Örgütlenme yayın takip	Eğitim (yıl)	Seçilme (kez)	Katıldığı kongre (kez/yıl)	Örgütlenme eğitim (kez)	Tarımsal Örgütlenme yayın takip	Eğitim (yıl)	Seçilme (kez)	Katıldığı kongre (kez/yıl)	Örgütlenme eğitim (kez)	Tarımsal Örgütlenme yayın takip
Bafra Süt	11	2	1	-	-	5	2	1	-	-	5	2	1	-	-
Ladik Süt	11	1	-	-	-	11	1	-	-	-	8	1	-	-	-
Alaçam ve Yakakent Süt	5	1	-	-	-	5	1	-	-	-	5	1	-	-	-
Terme Süt	5	1	-	-	-	5	1	-	-	-	5	1	-	-	-
Havza Süt	8	1	-	-	-	8	1	-	-	-	8	1	-	-	-
Vezirköprü Süt	11	1	-	-	-	8	1	-	-	-	5	1	-	-	-
Bafra Kırmızı Et	5	1	1	-	-	8	1	1	-	-	11	2	2	-	-
Havza Kırmızı Et	11	1	2	-	-	11	1	1	-	-	11	1	2	-	-
Terme Bal	11	2	-	-	-	5	2	-	-	-	5	2	-	-	-
Çarşamba	15	1	1	-	-	15	1	1	-	-	5	1	1	-	-
Organik Fındık															
Ondokuz Mayıs	5	3	-	-	-	5	3	-	-	-	5	3	-	-	-
Organik Fındık															
Terme Organik Fındık	15	1	-	-	-	8	1	-	-	-	5	1	-	-	-
Bafra Sebze	11	2	-	-	-	8	2	-	-	-	5	2	-	-	-
Terme Elma	15	1	10	-	-	15	1	10	-	-	5	1	2	-	-
Ortalama	9,92	1,35	1,07	0,00	0,00	8,35	1,35	1,00	0,00	0,00	6,28	1,42	0,57	0,00	0,00

5.11.1. Birliklerin istihdam durumu

Örgütlerde özellikle çalışanların yenilikçi ve değişime açık olmasının yanında, girişimci özelliklere sahip olan çalışanlar yenilik yapabilmektedir (Basım vd, 2008). Yenilikçi ve değişimci davranışlara sahip olan örgüt çalışanları, kullanılan yöntemleri değiştirmek ya da kullanılan yöntemlere yeni çözümler üretmek, işleri basitleştirmek, hizmetleri geliştirmek veya hizmetlerle ilgili yeni ve farklı uygulamaları hayata geçirebilmektedir. Çünkü; bu tarz yenilikler genellikle örgüt çalışanları tarafından gerçekleştirilmektedir (Amo, 2006).

GTHB tarafından 2015/19 nolu tebliğ kapsamında tarım işletmelerine tarımsal danışmanlık hizmeti sunan kişi ve kuruluşlara destek verilmektedir. Bu kapsamda belirli koşulları yerine getiren tarım işletmelerine yılda 600 TL ödeme yapılmaktadır. Üretici örgütleri ve ziraat odaları, tarımsal danışmanlık dernekleri veya vakıfları ve tarımsal danışmanlık şirketleri tarım danışmanı istihdam edebilmektedirler (RG, 2015).

Araştırma kapsamında ele alınan birliklerin istihdam durumları ve istihdam ettiği personelin katıldığı eğitimler Çizelge 5.82'den incelendiğinde; birliklerde toplam istihdam edilen kişi sayısının 59 olduğu anlaşılmaktadır. Oysa, Çukur & Saner (2012)'in araştırma yaptığı Milas Süt ÜB bünyesinde 34 kişi istihdam edilmektedir. Buradan Samsun İlindeki TÜB'lerinin sağladığı toplam istihdamın çok düşük olduğu söylenebilir. Araştırmada en çok personel istihdam eden birlik 21 kişi ile Çarşamba Organik Fındık ÜB'dir. Bunu sırasıyla 7 kişi ile Ondokuz Mayıs Fındık ÜB, 6 kişi ile Bafra Süt ÜB takip etmektedir. Muhasebeci dışında herhangi bir personel istihdam etmeyen birlikler ise Vezirköprü Süt ÜB ve Terme Bal ÜB'dir. Birlikte çalışan personelin büyük çoğunluğu ziraat mühendisi olarak çalışan tarım danışmanlarıdır. Bafra, Ladik, Alaçam ve Yakakent Süt ÜB'leri, Bafra Kırmızı Et ÜB ve Çarşamba Organik Fındık ÜB'nde birer adet müdür bulunmaktadır. Hayvancılık alanında faaliyet gösteren birliklerden Bafra Süt ÜB, Bafra ve Havza Kırmızı Et ÜB'lerinde tarım danışmanı istihdam edilmektedir. Veteriner ise sadece Bafra Süt ÜB'nde bulunmaktadır. Buradan TÜB'lerinin ziraat mühendisi istihdamında önemli rol aldıkları ifade edilebilir. Çukur & Saner (2012) tarafından Muğla'nın Milas ilçesi Süt ÜB'de yaptıkları araştırmada birliğin 34 kişiye, Bozoğlu vd (2001) tarafından Tonya ilçesinde yapılan araştırmada ise tarımsal kalkınma kooperatifinin 50 kişiye istihdam sağladığı belirlenmiştir. Kılıç (2011)'in aynı bölgedeki tarımsal kalkınma kooperatiflerinin

istihdam sağlama kapasitelerinin çok düşük olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma bölgesindeki TB'lerin istihdam kapasitelerinin tarımsal kooperatiflere kıyasla daha fazla olduğunu göstermektedir.

Birliklerde istihdam edilen personelin aldığı eğitim konuları sırasıyla; tarımsal yayım, üretici örgütlenmesi, hayvancılık, iyi tarım ve ÇATAK uygulamaları, Ulusal Kayıt Sistemi (UKSK), tarımsal destekler, fındık üretimi, organik tarım, Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM), Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) ve yem bitkileri ekimi şeklindeir.

Çizelge 5.82. Birliklerin sağladığı istihdam ve personele eğitim verilme durumu

		Üretici Birlik Adı													Skor/Oran (%)	
		Bafra Süt	Laçık Süt	Alaçam Ve Yakakent Süt	Terme Süt	Havza Süt	Vezirköprü Süt	Bafra Kırmızı Et	Havza Kırmızı Et	Terme Bal	Çarşamba Organik Fındık	Ondokuzmayıs Organik Fındık	Terme Organik Fındık	Bafra Sebze		Terme Elma
Personel niteliği	Müdür	1	1	1				1			1				5	
	Muhasebeci	1	1	1	1	1	1	1		1	1	1	1	1	13	
	Temsilci				1										1	
	Sekreter				1				1		1				3	
	Ziraat mühendisi (danışman)	1						2	1		14	3	1	1	24	
	Teknisyen										3	3		2	8	
	Veteriner	1													1	
	Genel koordinatör										1				1	
	Veri giriş elemanı	2													2	
	İşçi					1									1	
Toplam istihdam		6	2	2	3	2	1	4	2	1	21	7	2	4	2	59
Personel aldığı eğitim konuları	Çiftçi örgütlenmesi	+	+											+	21,4	
	İyi tarım-ÇATAK													+	14,2	
	Tarımsal yayım	+									+	+			21,4	
	Fındık üretim										+				7,1	
	Organik tarım											+			7,1	
	TARSİM											+			7,1	
	KOSGEB											+			7,1	
	Hayvancılık	+	+		+										21,4	
	UKSK			+	+										14,2	
	Tarımsal destekler				+			+							14,2	
Yem bitkileri ekimi		+												7,1		

5.11.2. Birlik yöneticilerinin çalışanlarına güveni

Birlik yöneticilerinin çalışanlara güveni Çizelge 5.83'den incelendiğinde; çalışanlarına en çok güvenilen birlik Ondokuz Mayıs Organik Fındık ÜB'dir. Bunu sırasıyla; Ladik, Alaçam ve Yakakent Süt ÜB'leri, Terme Organik Fındık ÜB ve Havza Kırmızı Et ÜB takip etmektedir. Terme Süt ÜB ve Terme Elma ÜB yöneticileri, çalışanlarla iyi bir takım oluşturamadıklarını ve çalışanların birliğin gelişim vizyonunu benimsemediklerini belirtmişlerdir. Genel olarak birlik yöneticileri, en fazla çalışanların mesaiye uyup uymadıklarını kontrol ettiklerini belirtmişlerdir. Birlik yöneticileri, çalışanlarının iyi niyetli ve dürüst olduklarını düşünmektedirler. Ayrıca, birlik çalışanlarının birliğin geliştirilmesi amacıyla yönelik etkili bir hizmet etmediklerini belirtmişlerdir.

Çizelge 5.83. Birlik yöneticilerinin çalışanlarına güveni konusundaki düşünceleri

Çalışanlara güven	Üretici Birlik Adı															Toplam Skor ^a	Önem düzeyi
	Bafra Süt	Ladik Süt	Alaçam Ve Yakakent Süt	Terme Süt	Havza Süt	Vezirköprü Süt	Bafra Kırmızı Et	Havza Kırmızı Et	Terme Bal	Çarşamba Organik Fındık	Ondokuzmayıs Organik Fındık	Terme Organik Fındık	Bafra Sebze	Terme Elma			
Genellikle çalışanların mesaiye uyup-uyumadıklarını kontrol ederim.	5	1	5	5	-	-	5	5	-	5	5	4	5	5	50	1	
Çalışanların motivasyon ve niyetlerinin iyi olduğuna inanırım.	5	5	5	4	-	-	5	5	-	5	5	5	3	1	48	2	
Çalışanların dürüst olduğuna inanırım.	5	5	5	4	-	-	4	5	-	5	5	5	3	1	47	3	
Çalışanlar sorumluluklarını dürüstçe yerine getirirler.	5	5	5	3	-	-	4	5	-	4	5	5	3	2	46	4	
Birlikte oluşturulan kurallar sorumlulukları desteklemektedir.	4	5	5	2	-	-	4	4	-	4	5	4	4	4	45	5	
Birlikte hızlı ve etkili bir bilgi akışı vardır.	5	5	4	4	-	-	4	4	-	4	5	4	4	1	44	6	
Birlik yöneticileri hedeflere yönelik çalışırlar.	2	5	4	2	-	-	4	4	-	3	4	5	5	5	43	7	
Çalışanlar ve yöneticiler iyi bir takım oluşturuyoruz.	5	5	4	1	-	-	4	5	-	4	5	5	4	1	43	7	
Birlik çalışanları birliğin geliştirilmesi vizyonunu bilirler.	4	5	4	2	-	-	4	4	-	5	5	4	4	1	42	8	
Birlikte çatışmalar sistematik bir şekilde çözümlenir.	4	5	4	4	-	-	4	4	-	2	4	4	2	2	39	9	
Toplam skor^a	44	46	45	31	-	-	42	45	-	41	48	45	37	23	-	-	
Önem düzeyi	4	2	3	8	-	-	5	3	-	6	1	3	7	9	-	-	

^a Toplam skor, yöneticilerin çalışanlarına güveni ilgili her bir soruya verdikleri cevapların ağırlıklı toplamı alınarak hesaplanmıştır. Yöneticilerin çalışanlara güveni, 1 (kesinlikle katılmıyorum)'den 5 (kesinlikle katılıyorum)'e kadar değişmektedir.

5.12. Birlik-Üye İşletme Arası Uzaklık ve Üyelerin Birliklere Uğrama Sıklıkları

Araştırma kapsamında birlik üyelerinin birlik-işletme arası mesafelerinin en az bir ürün grubunda farklı olduğu tespit edilmiştir ($p<0,05$). Üye işletmelerin birliklerine uzaklıkları Çizelge 5.84'den incelendiğinde; işletmelerin geneline göre 13,3 km olan uzaklığın, en fazla (19,70 km) kırmızı et birliği üyelerinde en az ise (9,44 km) sebze birlik üyelerindedir. Kırmızı et birlik üyelerinin birliklere uzaklıklarının fazla olması, Samsun ilinde sadece iki adet kırmızı et üretici birliğinin bulunmasıdır. Üyelerin birliklerine uzaklığı arttıkça, birliklerini ziyaret sıklığı azalmaktadır. Kırmızı et birliği üyeleri arasında birliğini hiçbir zaman ziyaret etmeyenlerin oranı en yüksektir (%30). Birliğini ayda bir (en sık) ziyaret edenler %30 ile süt birliklerindedir. Bal, organik fındık, sebze ve elma birlik üyelerinin ise çoğunlukla haftada bir birliklerini ziyaret ettikleri tespit edilmiştir. Bitkisel ürün grubundaki birliklerde mesafenin daha kısa olması nedeniyle üyeler birliklerini daha sık ziyaret etmektedirler. Burada, birliklerin ilçeye göre daha dar alanlarda kurulmasının önemi öne çıkmaktadır. Birliklerde üyelerin birbirini ve yöneticilerini iyi tanması ve güvenmesi gerektiğinden dolayı çalışma alanı darlığı ilkesinin uygulanması oldukça önemlidir. Birbirini her açıdan tanımayan çiftçiler ve yöneticilerin birbirlerine güvenmeleri de mümkün görülmemektedir. James ve Sykuta (2006) tarafından ABD'de yapılan bir araştırma ve Kılıç (2013) tarafından yapılan araştırmada da kooperatif-işletme arası mesafe arttıkça üye güveninin azaldığı tespit edilmiştir. Bu sebeplerle, tarımsal örgütlerin dar alanlara kurulması gerekli görülmektedir. Kurtaslan & Doğaner (2004) tarafından Aydın ilinde yapılan araştırmada ise tarımsal kalkınma kooperatif ortaklarının %17'sinin haftada bir, %30'unun ayda 1-2, %25'inin yılda 3-5, %17'sinin yılda bir ve %12'sinin de birkaç yılda bir kooperatiflerine uğradıkları belirlenmiştir.

Birliklerine hiçbir zaman uğramayan üyeler, birliklerini ziyaret etmeme sebepleri olarak süt birliklerinin üyeleri birlikleriyle herhangi bir ilişkilerinin olmamasını, kırmızı et birlik üyeleri birliğin yerini dahi bilmemeleri veya gittiğinde birliğin kapalı olmasını, elma birlik üyeleri ise birliğin merkezinin uygun olmaması ve birlik başkanının birlikte durmaması şeklinde tespit edilmiştir.

Çizelge 5.84. Birlik üyelerinin tarım işletmelerinin birliğe uzaklığı ve birliği ziyaret sıklıkları

Ziyaret sıklığı (kez)	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Hiçbir zaman	17	11,2	20	29,9	2	5,0	7	7,6	-	-	2	16,7	48	11,4
Hergün	6	3,9	4	6,0	5	12,5	14	15,2	4	7,0	2	16,7	35	8,3
Haftada bir	17	11,2	3	4,5	13	32,5	23	25,0	20	35,1	3	25,0	79	18,8
Haftada iki	5	3,3	4	6,0	4	10,0	4	4,3	7	12,3	1	8,3	25	6,0
Onbeş günde bir	16	10,5	-	-	-	-	2	2,2	8	14,0	-	-	26	6,2
Ayda bir	45	29,6	16	23,9	11	27,5	22	23,9	12	21,1	1	8,3	107	25,5
İki ayda bir	6	3,9	-	-	-	-	3	3,3	2	3,5	-	-	11	2,6
Üç ayda bir	16	10,5	4	6,0	1	2,5	4	4,3	-	-	-	-	25	6,0
Senede bir	19	12,5	12	17,9	-	-	9	9,8	4	7,0	2	16,7	46	11,0
Senede iki	5	3,3	4	6,0	4	10,0	4	4,3	-	-	1	8,3	18	4,3
Toplam	152	100,0	67	100,0	40	100,0	92	100,0	57	100,0	12	100,0	420	100,0
İşletme-birlik arası mesafe (km)	12,81 ^a		19,70 ^b		13,83 ^{ab}		11,96 ^a		9,44 ^a		10,83 ^a		13,30	

p=0,00<0,05

Not: Ortalamaların üzerindeki farklı harfler, birlik üyeleri arasında ürün gruplarına göre %5 önem düzeyinde istatistiksel olarak önemli farklılıkların olduğunu göstermektedir.

5.12.1. Birlik yöneticilerine göre üyelerin birlikleri ziyaret sebepleri

Birlik yöneticilerine göre üyelerin birliklere uğrama sebepleri sırasıyla; tarımsal destekler hakkında bilgi alınması, sorunların çözümü, birlikle ilgili yeni gelişmelerin öğrenilmesi, evrak teslimi, hayvan küpeleme, teknik bilgi alınması, girdi temini veya yönlendirici yardım alınması, piyasa fiyatları hakkında bilgi alınması, genel kurul toplantılarına katılmak, üyelik aidatı ödemek ve birlikte düzenlenen eğitimlere katılmak olarak tespit edilmiştir (Çizelge 5.85). Hayvancılık alanında faaliyet gösteren birlik üyelerinin birliklerine uğrama sebeplerinde ilk sırayı tarımsal destekler hakkında bilgi almaktadır. Organik fındık, sebze ve elma birlik üyeleri ise genel kurul toplantılarına ve eğitimlere katılma, üyelik aidatını ödeme amacıyla diğer birliklerin üyelerine göre daha fazla birliklerine uğradıkları belirlenmiştir.

Çizelge 5.85. Birlik yöneticilerine göre üyelerin birliği ziyaret nedenleri

Üyelerin birliklere ziyaret amaçları	Üretici Birlik Adı															
	Bafra Süt	Laçık Süt	Alaçam Ve Yakakent Süt	Terme Süt	Havza Süt	Vezirköprü Süt	Bafra Kırmızı Et	Havza Kırmızı Et	Terme Bal	Çarşamba Organik Fındık	Ondokuzmayıs Organik Fındık	Terme Organik Fındık	Bafra Sebze	Terme Elma	Puan	Önem düzeyi
Tarımsal destekler hakkında bilgi	1	1	1	1	1	1	-	1	1	1	2	-	1	-	1,0	1
Sorunların çözümü	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	1,0	1
Birlikle ilgili yeni gelişmeleri öğrenmek	2	2	-	3	3	1	2	1	1	1	1	1	2	2	1,6	2
Evrak teslimi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2,0	3
Hayvan küpeleme	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2,0	3
Teknik bilgi alma	3	3	-	2	4	3	3	2	2	2	7	5	3	1	3,0	4
Girdi temini/yönlendirici yardım	5	6	-	1	2	2	4	3	3	4	3	2	6	-	3,4	5
Piyasa fiyatları	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	4,0	6
Genel kurula katılma	6	4	-	4	5	4	5	4	5	3	7	4	5	3	4,5	7
Üyelik aidatı ödeme	-	-	-	-	7	-	-	-	-	5	5	3	3	-	4,6	8
Eğitime katılma	4	5	-	5	6	-	6	5	4	6	6	-	4	4	5,0	9

1: En önemli,..., 7: En önemsiz

5.12.2. Üyelerin birlikleri ziyaret etme nedenleri

Birliklerini belli aralıklarla ziyaret eden üyelerin birliklerini ziyaret nedenleri sırasıyla; teknik bilgi alınması, birlikle ilgili yeni gelişmelerin öğrenilmesi ve tarımsal desteklerle ilgili bilgi alınması şeklindedir (Çizelge 5.86). Hayvancılık birliklerinde üyelerinin ziyaret sebeplerini; tarımsal destekler, evrak işleri, girdi temini ve piyasa takibi gibi daha çok maddi konular oluşturmaktadır. Organik fındık, sebze ve elma birliklerinin üyeleri ise eğitime ve genel kurula katılma, diğer üyelerle iletişim, toprak tahlili gibi konularda birliklerini ziyaret ettikleri belirtmişlerdir. Kurtaslan ve Doğaner (2004), Aydın ilindeki tarımsal kalkınma kooperatiflerinde ortakların kooperatife ortak olma, bilgi alma, para alma ve ürün teslimi için kooperatiflerini ziyaret ettiklerini ortaya koymuşlardır.

Birliklerini hiçbir zaman ziyaret etmeyenler; süt birlikleriyle herhangi bir ilişkilerinin olmaması, kırmızı et birliklerinde birliğin yerini bilmemeleri veya gittiğinde birliğin kapalı olması, elma birliklerinde ise birliğin merkezinin uygun yerde olmaması veya birlik başkanının birliğin ofisinde durmaması gerekçeleriyle birliklerini ziyaret etmediklerini belirtmişlerdir. Birlik üyeleri birliklerin yerini bilmek istediklerini, birliklerin ulaşım açısından uygun yerde kurulmalarını, gidildiğinde birliğin açık olmasını ve başkanın birliğin merkezinde durmasını talep etmişlerdir.

Çizelge 5.86. Birlik üyelerinin birlikleri ziyaret etme sebepleri

Birliği ziyaret sebepleri	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		Toplam	
	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası
Teknik bilgi alma	134	1	30	2	37	1	85	1	94	1	9	2	389	1
Birlikle ilgili yeni gelişmeleri öğrenmek	90	2	34	1	25	3	53	2	57	2	13	1	272	2
Tarımsal destekler ile ilgili bilgi almak	64	3	14	4	2	7	8	5	18	5	-	-	106	3
Eğitime katılma	-	-	-	-	32	2	18	4	35	4	3	4	88	4
Genel kurula katılma	11	5	-	-	17	5	23	3	35	4	2	5	88	4
Evrak vermek	44	4	15	3	-	-	4	7	12	6	-	-	75	5
Üyelik aidatı ödeme	-	-	4	5	1	8	-	-	39	3	4	3	48	6
Diğer üyelerle iletişim	7	6	1	7	15	6	7	6	1	7	-	-	31	7
Girdi temini	-	-	-	-	19	4	-	-	-	-	-	-	19	8
Piyasayı takip etmek	1	7	2	6	1	8	-	-	-	-	-	-	4	9
Toprak tahlili	-	-	-	-	-	-	-	-	1	7	-	-	1	10

^a Skor, üyelerin birlikleri ziyaret etme sebepleri ilgili her bir soruya verdikleri cevapların ağırlıklı toplamları alınarak hesaplanmıştır. Üyelerin birlikleri ziyaret etme sebepleri, 1 (en önemli)'den 7 (en önemsiz)'ye kadar değişmektedir.

5.13. Genel Kurul Toplantıları

5.13.1. Birliklerde genel kurul toplantıları

Üretici örgütlerinde her yıl olağan genel kurul toplantıları yapılır ve bu toplantılar tüm üyelere açıktır. Genel kurul toplantısına katılma oranının yüksek olması, o örgütün katılımlı demokrasi ile yönetildiğini göstermektedir (Karlı & Çelik, 2003). Birliklerin son 5 yıl içerisindeki üye sayısı, genel kurula katılan üye sayısı ve genel kurula katılım oranları Çizelge 5.87’de verilmiştir. Ele alınan birliklerin üye sayıları 2010-2014 döneminde artmışken genel kurullara katılanların oranları azalmıştır. Hem üye sayısının hem de genel kurula katılanların oranının arttığı birlikler, Terme ve Ondokuz Mayıs Organik Fındık ÜB’leri ile Bafra Sebze ÜB’dir. Terme Elma ÜB’de de genel kurula katılanların oranı artmaktadır. Birliklerin 2014 yılında gerçekleştirilen genel kurullarına ortalama katılım oranı ise sadece %20,4’dür. Bozoğlu vd (2001) tarafından Tonya ilçesinde yapılan araştırmada da ortakların kooperatifin genel kurul toplantılarına katılım oranlarının düşük olduğu tespit edilmiştir. Kılıç (2011)’ın aynı bölgedeki tarımsal kalkınma kooperatifleriyle yaptığı araştırmada genel kurullara katılım oranının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bunda tarımsal kalkınma kooperatiflerinin daha dar alanlar ve köylerde kurulmasının etkili olduğu ifade edilebilir.

Çizelge 5.87. Birliklerin yıllara göre üye sayıları ve üyelerin genel kurullara katılma durumları

Yıllar	Üretici Birlik Adı															
	Bafra Süt	Ladik Süt	Alaçam Ve Yakakent Süt	Terme Süt	Havza Süt	Vezirköprü Süt	Bafra Kırmızı Et	Havza Kırmızı Et	Terme Bal	Çarşamba Organik Fındık	Ondokuzmayıs Organik Fındık	Terme Organik Fındık	Bafra Sebze	Terme Elma	Ortalama	
2010	Üye sayısı (kişi)	*	**	*	**	*	**	*	**	*	444	60	130	*	*	211
	Genel kurula katılan sayı (kişi)	*	**	*	**	*	**	*	**	*	50	40	52	*	*	47
	Genel kurula katılım oran (%)	*	**	*	**	*	**	*	**	*	11,0	66,0	40,0	*	*	22,2
2011	Üye sayısı (kişi)	380	30	*	80	250	200	*	**	*	500	100	153	370	*	229
	Genel kurula katılan sayı (kişi)	80	30	*	68	20	40	*	**	*	220	60	122	70	*	79
	Genel kurula katılım oran (%)	21,0	100,0	*	85,0	20,0	20,0	*	**	*	44,0	60,0	80,0	20,0	*	34,4
2012	Üye sayısı (kişi)	960	165	500	315	250	200	470	38	90	700	220	170	400	70	324
	Genel kurula katılan sayı (kişi)	80	40	100	252	50	35	300	30	20	60	120	90	70	5	89
	Genel kurula katılım oran (%)	8,0	25,0	20,0	80,0	20,0	18,0	64,0	80,0	22,0	8,0	55,0	52,0	17,0	7,0	27,4
2013	Üye sayısı (kişi)	1.521	550	816	360	280	209	550	120	130	1.440	320	203	450	80	502
	Genel kurula katılan sayı (kişi)	80	45	90	40	50	45	250	50	30	50	180	95	100	19	80
	Genel kurula katılım oran (%)	5,0	8,0	11,0	11,0	18,0	21,0	45,0	42,0	23,0	3,0	56,0	46,0	22,0	23,0	23,8
2014	Üye sayısı (kişi)	1.700	1.400	700	412	300	200	700	200	180	1.447	320	203	500	100	597
	Genel kurula katılan sayı (kişi)	86	60	100	100	50	25	250	50	***	***	***	***	450	50	122
	Genel kurula katılım oran (%)	5,0	4,0	14,0	24,0	17,0	12,0	35,0	25,0	***	***	***	***	90,0	50,0	20,4

* Önceki yönetim, ** Birlik kurulmadı, ***Henüz genel kurul toplantısı yapılmadı

5.13.1.1. Birlik yöneticilerine göre üyelerin genel kurullara katılmama sebepleri

Birlik yöneticilerine göre üyelerin genel kurullara katılmamalarının en önemli sebebi üyelerin genel kurulla ilgilenmemesidir. Diğer sebepler sırasıyla; üyelerin şehir dışında bulunmaları, işlerinin olması, birlik başkanına güvenme, genel kurul tarihinin haber verilmemesi, genel kurula katılmayı istememe, sadece yakın köylere genel kurul haberinin verilmesi ve birlik ile işletmenin arasındaki mesafenin uzak olması şeklindedir (Çizelge 5.88). Birlik yöneticilerine göre genel kurullarda fikirlerini rahatça ileten üyelerin oranı %75, birlik üyeleri arasında amaç birliği olanların oranı %78'dir.

Çizelge 5.88. Birlik yöneticilerine göre üyelerin genel kurullara katılmama sebepleri

Üyelerin genel kurula katılmama sebepleri	Üretici Birlik Adı															Oran (%)	Önem düzeyi
	Bafra Süt	Ladik Süt	Alaçam Ve Yakakent Süt	Terme Süt	Havza Süt	Veziroköprü Süt	Bafra Kırmızı Et	Havza Kırmızı Et	Terme Bal	Çarşamba Organik Fındık	Ondokuzmayıs Organik Fındık	Terme Organik Fındık	Bafra Sebze	Terme Elma			
Genel kurulla ilgilenmemek	+	+		+	+	+		+	+	+	+		+		71,42	1	
Şehir dışında bulunmak				+			+		+		+				28,57	2	
Üyelerin işlerinin olması					+		+	+					+		28,57	2	
Birlik başkanına güvenmek			+								+		+		21,42	3	
Genel kurul tarihinin haber verilmemesi	+													+	14,28	4	
Birlik başkanına güvenmemek											+				7,14	5	
Genel kurula katılmak istememek									+						7,14	5	
Sadece yakın köylere haber vermek	+														7,14	5	
Mesafe uzak olduğundan ulaşım zor		+													7,14	5	
Genel kurulda fikirlerini ileten üye oranı (%)	90,0	90,0	100,0	60,0	100,0	100,0	50,0	80,0	10,0	10,0	80,0	100,0	80,0	100,0	75,0	-	
Birlik üyelerinde amaç birliği	+	+		+	+		+		+	+	+	+	+	+	78,57	-	
Birlikle üyelerin amacının aynı olması	+	+		+	+		+		+	+	+	+	+	+	78,57	-	

5.13.2. Üyelerin genel kurul toplantılarına katılma durumları

Üretici örgütlerinin üyeler tarafından kontrol edilen demokratik örgütler olmasından dolayı üyelerin genel kurulda alınacak kararlara ve politikaların oluşturulmasına aktif olarak katılmaları gerekmektedir. Tarımsal örgütlerde her yıl yapılan olağan genel kurul toplantıları tüm üyelere açıktır. Bir tarımsal örgütün demokratik olarak yönetilebilmesi ve denetlenebilmesi, üyelerin genel kurul toplantılarına yeterince ve etkin bir şekilde katılımıyla yakından ilgilidir (Turan, 1992; Karlı & Çelik, 2003). TÜB genel kurullarında her üyenin bir oy hakkı vardır. Bununla birlikte üyelerin birlik faaliyetlerini incelemek ve görüşlerini açıklamak hakkına da sahiptirler. Birlik üyelerinin genel kurul toplantılarına katılımları, ürün grubuna göre istatistiki olarak anlamlı farklılık göstermektedir. Kırmızı et birlik üyelerinin %61'i, süt birlik üyelerinin ise %52'si genel kurul toplantılarına hiçbir zaman katılmamaktadırlar. Bal birlik üyelerinin %27,5'i genel kurul toplantılarına her zaman katılırken hiçbir zaman katılmayan üyelerin oranı %30'dur. Organik fındık birlik üyelerinin ise %27'si her zaman katılırken %27'sinin hiç katılmadıkları belirlenmiştir. Genel kurula katılım oranı %57,9 ile en fazla sebze birlik üyeleri arasındadır. Bunu %50 ile elma birliği üyeleri takip etmektedir (Çizelge 5.89). Tarımsal kalkınma kooperatiflerinde genel kurullara katılım oranları Acar & Yıldırım (2000)'in Van ilindeki araştırmasında %87, Kurtaslan & Doğaner (2004)'in Aydın ilindeki araştırmasında ise %34 olarak tespit edilmiştir. Terin vd (2010)'nin araştırmasında bu oran %97,7 iken, Kılıç (2011)'in araştırmasında %87,4'dir. Doğan (2011)'in Tokat ilindeki üretici birlik üyeleriyle yaptığı araştırmada ise bu oran sadece %38'dir.

Çizelge 5.89. Birlik üyelerinin birliklerin genel kuruluna katılma sıklıkları

Genel kurula katılma sıklığı	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Hiçbir zaman	79	52,0	41	61,2	12	30,0	25	27,2	5	8,8	2	16,7	164	39,0
Bazen	23	15,1	5	7,5	7	17,5	17	18,5	11	19,3	1	8,3	64	15,2
Genellikle	25	16,4	8	11,9	9	22,5	24	26,1	8	14,0	3	25,0	77	18,3
Her zaman	25	16,4	11	16,4	11	27,5	25	27,2	33	57,9	6	50,0	111	26,4
Yeni üye	-	-	-	-	1	2,5	1	1,1	-	-	-	-	2	0,5
Henüz olmadı	-	-	2	3,0	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,5
Toplam	152	100,0	67	100,0	40	100,0	92	100,0	57	100,0	12	100,0	420	100,0

p=0,00<0,05

5.13.2.1. Üyelerin genel kurul toplantılarına katılmama sebepleri

Araştırmada birlik üyelerinin genel kurul toplantılarına katılmamalarının en önemli sebeplerini; birlik başkanına güvenilmemesi, şehir dışında bulunulması, genel kurulla ilgilenilmemesi ve genel kurul toplantılarına çağırılmama oluşturmaktadır. Karlı & Çelik (2003) tarafından yapılan araştırmada ise ortakların kooperatiflerin genel kurullarına katılmamalarının en önemli sebeplerini; mazeretinin olması, genel kurulların ortaklara bir yarar sağlamaması, toplantıların sıkıcı olması ve yönetim kurulunda hep aynı kişilerin olması teşkil etmektedir. Süt ve kırmızı et birlik üyelerinin genel kurul toplantılarına katılmama sebeplerini; birlik başkanına güvenmeme, şehir dışında bulunma, zaman olmaması, genel kurula çağırılmama ve birlik-işletme arası mesafenin uzak olması oluşturmaktadır. Bal birliği üyeleri genel kurulla ilgilenmeme ve başkana güvenmeme genel kurullara katılmamanın nedenlerini oluşturmaktadır. Organik fındık, sebze ve elma birlik üyeleri ise birlik başkanına güvenmeme, genel kurula çağırılmama ve birlik-işletme arası mesafenin uzak olması genel kurul toplantılarına katılmamanın nedenlerini oluşturmaktadır. (Çizelge 5.90). Oysa, İngiltere’de hayvancılık konusunda faaliyet gösteren Wales Çiftçileri Birliği’nin (Farmers’ Union of Wales) genel kurul toplantılarına büyük önem verilmekte ve üyelerin en az %60’ı katılım göstermektedirler (Ovens, 2014). Türkiye’deki TÜB’de de üyelerin genel kurul toplantılarına katılım oranını artırılabilmesi için; öncelikli olarak birlik yönetiminin üyelerin tamamına ulaşarak onların genel kurul toplantılarına katılımlarının sağlanması gerekir. Bununla birlikte, genel kurul toplantılarının üyelerin işlerinin daha az olduğu zamanda, üyelerin ilçe merkezine gittiği günlerde ve uygun saatte yapılmalıdır.

Çizelge 5.90. Birlik üyelerinin birliklerin genel kuruluna katılmama sebepleri

Genel kurula katılmama sebepleri	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		Toplam	
	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası	Skor ^a	Önem sırası
Fikri yok	134	1	30	2	37	1	85	1	94	1	9	2	389	1
Birlik başkanına güvenmeme	90	2	34	1	25	3	53	2	57	2	13	1	272	2
Şehir dışında bulunma	64	3	14	4	2	7	8	5	18	5	-	-	106	3
Genel kurulla ilgilenmeme	-	-	-	-	32	2	18	4	35	4	3	4	88	4
Genel kurula çağırılmama	11	5	-	-	17	5	23	3	35	4	2	5	88	4
Zaman yok	44	4	15	3	-	-	4	7	12	6	-	-	75	5
Birlik işletme mesafe uzak	-	-	4	5	1	8	-	-	39	3	4	3	48	6
Genel kurulun üyelerin en fazla işinin olduğu zamanda yapılması	7	6	1	7	15	6	7	6	1	7	-	-	31	7
Birlikten hiçbir fayda görememek	-	-	-	-	19	4	-	-	-	-	-	-	19	8
Sağlık	1	7	2	6	1	8	-	-	-	-	-	-	4	9

^a Skor, üyelerin genel kurula katılmama sebepleri ile ilgili her bir soruya verdikleri cevapların ağırlıklı toplamları alınarak hesaplanmıştır. Üyelerin genel kurula katılmama sebepleri, 0 (hayır) ve 1 (evet) olarak kodlanmıştır.

5.13.2.2. Üyelerin birlik toplantılarında söz alma durumları

Birlik üyelerinin birlik toplantılarında söz alma durumları ürün grubuna göre farklılık göstermektedir ($p<0,05$). Birlik üyelerinin birlik toplantılarında söz alma durumları Çizelge 5.91'den incelendiğinde; %17'sinin hiçbir zaman söz almadığı, %19'unun bazen, %16'sının genellikle, %21'inin her zaman söz aldıkları anlaşılmaktadır. Üyelerin %12'si daha önce birlik toplantısı olmadığını ve %14'ü ise daha önce herhangi bir birlik toplantısına katılmadığını belirtmişlerdir. Kırmızı et birlik üyelerinin çok büyük bir kısmı (%60) birlik toplantılarında hiçbir zaman söz almadıkları tespit edilmiştir. Süt birliği üyelerinin %30'u daha önce birlik toplantısı olmadığını belirtmişlerdir. Sebze birliği üyeleri %39 ile birlik toplantılarında en fazla söz alan gruptur. Bunu elma (%33) ve bal birliği üyeleri (%32) takip etmektedir. Kooperatif üyelerinin genel kurul toplantılarında söz alarak düşüncelerini dile getirme oranı Terin vd (2010)'in Kırklareli ilindeki araştırmada %60,5, Karlı & Çelik (2003)'in araştırmasında ise %100 olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 5.91. Birlik üyelerinin birlik toplantılarında söz hakkı alma durumu

Toplantılarda söz alma	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Hiçbir zaman	12	7,9	39	58,2	9	22,5	7	7,6	6	10,5	-	-	73	17,4
Bazen	22	14,5	6	9,0	9	22,5	26	28,3	13	22,8	3	25,0	79	18,8
Genellikle	24	15,8	7	10,4	9	22,5	14	15,2	11	19,3	4	33,3	69	16,4
Her zaman	18	11,8	14	20,9	13	32,5	19	20,7	22	38,6	3	25,0	89	21,2
Birlik toplantısı olmadı	45	29,6	1	1,5	-	-	1	1,1	3	5,3	-	-	50	11,9
Toplantılara hiç katılmadı	31	20,4	-	-	-	-	25	27,2	2	3,5	2	16,7	60	14,3
Toplam	152	100,0	67	100,0	40	100,0	92	100,0	57	100,0	12	100,0	420	100,0

p=0,00<0,05

5.14. Birliklerin Rekabet Gücü ve Sosyal İlişkileri

5.14.1. Birliklerin rekabet gücü ve rekabet artırılması için alınması gereken önlemler

Rekabet, işletmeler arasında önde olmayı başarabilmek amacıyla sürekli yeniliği teşvik eden süreçte kaynakların tahsisinden fiyatlarda denge sağlanmasına kadar etkili olan bir güçtür. Rekabet, sadece fiyat hareketliliği değil, işletmeler arasındaki teknolojik gelişme, kaynakların verimli ve etkin kullanılmasını sağlama, ürün geliştirme, farklılaştırma ve yenilik gerçekleştirme ile alakalıdır (Aktan & Vural, 2004; Köseoğlu & Bektaş, 2007). Dünyadaki örgütlerin yeniliklere açık olması, rekabet gücü artışı sağlayarak büyüklüklerini artırmada ve maliyetlerini düşürmede önemli avantaj sağlamaktadır. Örgüt üyelerinin değişim ve yeniliklere açık oluşu ise örgüte olumlu yönde yansiyarak piyasalarda rekabet etmelerini sağlayacaktır (Henehan & Anderson, 2001). Birliklerin rekabet güçleri Çizelge 5.92'den incelendiğinde; birlikler en fazla ürün kalitesi konusunda rekabet üstünlüğüne sahip oldukları anlaşılmaktadır. Birlikler, değişim ve yenilikleri başarılı olarak uygulamakta ve birlik yöneticileri değişen koşullarda etkin olarak karar alabilmektedirler. Ayrıca, birlikler aracılığıyla ürünler pazarlanarak üyelere daha yüksek kar sağlamaktadır. Birliklerin rekabet gücünde zayıf olduğu konular ise sırasıyla ihracat yapamamaları, birliğin pazarladığı ürünlerin tüketicilere daha düşük fiyatla ulaşmaması, tüm birliklerin girdileri üyelerine daha düşük fiyatla temin edememesi, üyelerin değişim ve yeniliklere açık olmaması ve birliklerin ürün farklılaştırması ile rekabet üstünlüğü yaratamamasıdır. Terme Organik Fındık ÜB, rekabet gücü en yüksek olan birlik olarak öne çıkmaktadır. Rekabet gücü yüksek olan diğer birlikler ise sırasıyla; Ondokuz Mayıs Organik Fındık ÜB, Çarşamba Organik Fındık ÜB, Ladik Süt ÜB, Havza Süt ÜB, Terme Süt ÜB ve Bafra Sebze ÜB'dir. Burada organik fındık ürünüyle ürün farklılaştırması gerçekleştiren birliklerin rekabette en yüksek güce sahip oldukları belirlenmiştir. Ayrıca ürün pazarlama faaliyeti olan süt birliklerinin de, rekabette üstün oldukları tespit edilmiştir. Rekabet gücü en zayıf olan birlikler ise Vezirköprü Süt ÜB, Bafra Süt ÜB ve Alaçam ve Yakakent Süt ÜB'leridir. Birliklerin rekabet gücü açısından zayıf olmalarıda; ürün pazarlama, ürün farklılaştırma, ürün kalitesi düşüklüğü ve gıda güvenliği konularına eğilmemelerinin etkisi söz konusudur. Acar & Yıldırım (2000) tarafından Van İlinde yapılan araştırmada tarımsal kalkınma kooperatifinin başarısının kooperatiflerin

işletmecilik kurallarına göre işletilmeleri ve piyasadaki gelişmeleri takip ederek yeniliklere açık olmalarının etkilerinin olduğunu ortaya koymuşlardır.

Araştırmada görüşülen birlik yöneticileri, birliklerin pazarda rekabet güçlerinin artırılabilmesi için; reklam, tanıtım, festival ve fuar gibi etkinliklere katılımlarının artırılması, hijyen ve kalite artışıyla markalaşmaya yönelmeleri, birliklerin pazarlama yetkisine sahip olmaları ve gelirlerinin artırılması gerektiğini düşünmektedirler. Bununla birlikte, üyelik aidatlarının düzenli ödenmesi, ürünün tketickiye doğrudan daha ucuza ulaştırılması, aynı ürün grubunda tek örgütün kurulması, üretici birlikleri ve ye sayısının artırılması, ürün pazarlamanın sadece birlikler tarafından yapılması ve halk pazarlarında açık süt satışıının önlenmesi konusunda daha etkili düzenlemeler getirilmesinin de birliklerin rekabet güçlerini artırıcı etki yapacağını ifade etmişlerdir (izelge 5.93).

Çizelge 5.92. Birliklerin rekabet gücü

Rekabet gücü	Üretici Birlik Adı															Toplam Skor ^a	Önem düzeyi
	Bafra Süt	Ladik Süt	Alaçam Ve Yakakent Süt	Terme Süt	Havza Süt	Vezirköprü Süt	Bafra Kırmızı Et	Havza Kırmızı Et	Terme Bal	Çarşamba Organik Fındık	Ondokuzmayıs Organik Fındık	Terme Organik Fındık	Bafra Sebze	Terme Elma			
Birliğin pazarladığı ürünlerin kalitesi daha yüksektir.	1	5	4	5	5	4	5	5	5	5	5	5	5	5	64	1	
Birlik değişim ve yenilikleri başarılı olarak uygulamaktadır.	4	5	4	4	5	4	5	5	4	5	5	5	5	3	63	2	
Birlik yöneticileri değişen koşullarda etkin kararlar alabilmektedir.	4	5	4	4	5	2	5	4	4	5	5	5	5	4	61	3	
Birliğin pazarladığı ürünler üyelere daha yüksek kar sağlamaktadır.	1	5	4	5	5	1	5	5	4	5	5	5	5	5	60	4	
Birlik kaynakları verimli ve etkin kullanmaktadır.	4	5	5	4	4	2	5	5	4	2	5	5	5	4	59	5	
Birlik değişen piyasa şartlarına uyum sağlayabilmektedir.	4	5	1	5	4	4	5	4	4	5	5	4	2	4	56	6	
Birlik gıda güvenliği ve kalitesi kriterini sağlamaktadır.	3	5	1	4	4	4	2	1	4	4	5	5	5	5	52	7	
Birlik ürün farklılaştırma ile rekabet üstünlüğü yaratmaktadır.	1	5	1	4	4	1	3	1	4	4	5	5	4	4	46	8	
Üyeler değişim ve yeniliklere açıktır.	1	1	4	4	4	1	4	4	4	4	5	5	2	3	46	8	
Birlik girdileri üyelerine düşük maliyetle sağlamaktadır.	1	5	1	5	2	1	5	1	5	5	5	5	1	1	43	9	
Birliğin pazarladığı ürünler tüketicilere daha düşük fiyatla ulaşmaktadır.	1	1	1	2	5	1	1	1	1	5	1	3	4	5	32	10	
Birlik ihracat yapmaktadır.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	5	5	5	4	1	29	11	
Toplam skor ^a	26	48	31	47	48	26	46	37	44	54	56	57	47	44	-	-	
Önem derecesi	10	4	9	5	4	10	6	8	7	3	2	1	5	7	-	-	

^a Toplam Skor, yöneticilerin rekabet gücü ile ilgili her bir soruya verdikleri cevapların ağırlıklı toplamları alınarak hesaplanmıştır. Yöneticilerin birlikleri rekabet gücü ile ilgili düşünceleri, 1 (kesinlikle katılmıyorum)'den 5 (kesinlikle katılıyorum)'e kadar değişmektedir.

Çizelge 5.93. Birliklerin pazarda rekabet güçlerini artırmak için yapılması gerekenler

Birliklerin rekabet gücünün artırılmasında etkili faktörler	Üretici Birlik Adı															Önem düzeyi
	Bafra Süt	Ladik Süt	Alaçam Ve Yakakent Süt	Terme Süt	Havza Süt	Vezirköprü Süt	Bafra Kırmızı Et	Havza Kırmızı Et	Terme Bal	Çarşamba Organik Fındık	Ondokuzmayıs Organik Fındık	Terme Organik Fındık	Bafra Sebze	Terme Elma	Oran (%)	
Reklam, tanıtım, festival, fuar katılım olmalı									+	+		+	+	+	35,7	1
Hijyen ve kalite artışıyla markalaşılmalı		+		+	+				+	+					35,7	1
Birlik pazarlama yetkisine sahip olmalı	+	+			+		+						+		35,7	1
Birliklerin gelirleri artırılmalı			+			+			+			+		+	35,7	1
Üyelik aidatları düzenli ödenmeli						+			+				+		21,4	2
Ürün tüketiciye direk olarak daha ucuza ulaştırılmalı									+	+			+		21,4	2
Aynı ürün grubunda tek örgüt olmalı						+			+						14,2	3
Üretici birlikleri ve üye sayısı artmalı	+											+			14,2	3
Ürün pazarlama sadece birlikler tarafından olmalı		+		+											14,2	3
Halk pazarlarında açık süt satışı yasaklanmalı		+			+										14,2	3
Ürün paketleme ve işleme tesisi kurulmalı											+				7,1	4
Aracılar ortadan kaldırılmalı													+		7,1	4
Üst örgüt aktif olmalı, ihracat yapılmalı													+		7,1	4
Merkez birliği ürün bazında olmalı												+			7,1	4
Riske karşı alternatif ürün yaratılmalı										+					7,1	4
Üyelere verilen hizmet artırılmalı	+														7,1	4
Üretim artmalı					+										7,1	4
Üretici sütün yağını almamalı					+										7,1	4
Üye ürününü birlik aracılığıyla pazarlamalı							+								7,1	4
Pazarlama ağı oluşturulmalı															7,1	4
Birliklerin ürün pazarlayacağı yeri olmalı															7,1	4
Birlik yöneticilerinin eğitim düzeyi yüksek olmalı															7,1	4

5.14.2. Birliklerin bölgedeki diğer tarım paydaşları ile sosyal ilişkileri

Birliklerin belirlenen hedeflerine ulaşmalarında; birliklerin diğer tarımsal örgütler, üyeleri ve araçlarla ekonomik ve sosyal ilişkilerinin geliştirilmesinin önemi büyüktür (Huggins, 1998; Burt, 2005). Araştırma kapsamında incelenen birliklerin kendi sosyal çevresi ile ilişkilerinin en güçlü olduğu tespit edilmiştir. Bunu sırasıyla; GTHB İl-ilçe müdürlüğü, tarımsal kalkınma kooperatifleri takip etmektedir. Birliklerin en zayıf ilişkide olduğu paydaşlar ise tarım satış kooperatifleri, tarım kredi kooperatifleri ve üniversitelerdir. Oysa, TÜB'ün daha güçlü yapıda olabilmeleri diğer örgütler, kooperatifler ve üniversite ile ilişkilerinin sıkılaştırılmasına bağlıdır. Diğer tarımsal örgütler, bakanlık, sosyal çevre ve üniversiteler ile en iyi ilişkisi olan birlikler; Alaçam ve Yakakent Süt ÜB'dir. Bunu sırasıyla; Bafra Süt ÜB, Çarşamba Organik Fındık ÜB, Terme Elma ÜB'ün takip etmektedir. Sosyal ilişki bakımından en zayıf birlik ise Havza Kırmızı Et ÜB'dir. Doyon (2002), tarımsal kooperatiflerin üretici birlikleri ile çıkar çatışması içerisinde olmasına rağmen, pazarlama zincirinin önemli bir halkası olarak birbirlerini tamamladıklarını belirtmektedir. Türkiye'de de tarımsal üretici birliklerinin başarıya ulaşabilmesi diğer tarım paydaşlarıyla ve tarımsal kooperatiflerle ilişkilerinin güçlü olmasına bağlıdır. Şöyle ki; Acar & Yıldırım (2000), Van İlindeki tarımsal kalkınma kooperatiflerinin Yüzüncü Yıl Üniversitesi ile güçlü ilişki içerisinde olmalarının bu kooperatiflerin tanınmasına ve bölgedeki itibarlarının artmasında önemli katkılarının olduğunu ortaya koymuştur.

Çizelge 5.94. Birliklerin bölgedeki diğer tarım paydaşları ile ilişkileri

Tarım Paydaşları	Üretici Birlik Adı															Skor ^a	Önem düzeyi
	Bafra Süt	Laçık Süt	Alaçam Ve Yakakent Süt	Terme Süt	Havza Süt	Vezirköprü Süt	Bafra Kırmızı Et	Havza Kırmızı Et	Terme Bal	Çarşamba Organik Fındık	Ondokuzmayıs Organik Fındık	Terme Organik Fındık	Bafra Sebze	Terme Elma			
Sosyal çevre	5	4	5	4	4	4	5	4	4	4	5	4	4	4	60	1	
GTHB İl-ilçe Müdürlüğü	5	4	4	3	5	2	4	5	3	5	5	3	3	3	54	2	
Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri	5	1	5	5	5	5	1	2	1	5	2	5	5	4	51	3	
Ziraat Odası	5	4	5	1	4	4	4	1	4	5	1	5	4	3	50	4	
Merkez Birliği	4	5	4	4	4	1	5	4	3	1	5	1	1	3	45	5	
Üniversite	5	2	5	2	3	1	4	1	2	4	5	2	2	3	41	6	
Tarım Kredi Kooperatifleri	4	1	5	3	1	4	1	1	3	5	2	1	2	5	38	7	
Tarım Satış Kooperatifleri	2	1	5	3	2	4	1	1	1	5	2	1	4	5	37	8	
Toplam puan	35	22	38	25	28	25	25	19	21	34	27	22	25	30	-	-	
Önem düzeyi	2	8	1	7	5	7	7	10	9	3	6	8	7	4	-	-	

^a Skor, yöneticilerin bölgedeki diğer tarım paydaşları ile ilişkilerine yönelik her bir soruya verdikleri cevapların ağırlıklı toplamları alınarak hesaplanmıştır. Yöneticilerin bölgedeki diğer tarım paydaşları ile ilişkileri, 1 (yok)'den 5 (çok iyi)'e kadar değişmektedir.

5.15. Birlik Yöneticileri ve Üyelerinin Birlikler İle İlgili Görüşleri

5.15.1. Birliklerin Sorunları

Araştırmada ele alınan birliklerin sorunları Çizelge 5.95'den incelendiğinde; Havza Kırmızı Et ÜB hariç diğer bütün birliklerin en önemli sorununun kayıt dışı üretim olduğu tespit edilmiştir. Birliklerin diğer sorunları sırasıyla; ürünlerin pazarlanamaması, birlik sermayesinin yetersizliği, devlet desteğinin yetersiz olması, aracılardan rekabette üstün olmaları, üyelik aidatlarının düzenli olarak ödenmemesi, tarım danışmanı sayısının az olması ve tarım danışmanı belgesine sahip ziraat mühendisi bulamamaları, üyelerin eğitim seviyesinin düşüklüğüne bağlı olarak üyelerin örgütlenme bilinçlerinin düşüklüğü, personel ve danışmanların mesleki yeterliliklerinin az olması, tarımsal desteklerin bitkisel alanda faaliyet gösteren birliklerde birlikler aracılığıyla ödenmemesi, birliklerin denetim eksikliği, birliklerin yeterli hizmet sağlayamamaları ve çiftçi örgütlenmesinde yaşanan kirlilik şeklindedir. MB'nin kayıtlı üye sayısı üzerinden aidat alması ve MB'nin herhangi bir faaliyetinin olmaması da, birliklerin bir diğer sorununu oluşturmaktadır. Birlik üyelerinin tamamı üyelik aidatı ödememesine rağmen, birlikler üyelerinin tamamı için MB'ye yıllık aidat ödemektedirler. Bu da zaten yetersiz olan birliklere önemli bir yük oluşturmaktadır. Oysa MB'in aidat ödeyen üye sayısına göre yıllık aidat alması gerekmektedir. Bafra, Ladik, Alaçam ve Yakakent Süt ÜB'lerine bağlı köylerin birbirine uzak olmaları, üyelere hizmet götürme açısından önemli bir sorundur. Terme Bal ÜB ve Bafra Sebze ÜB'nde birlik-üye arasındaki güven eksikliği, önemli bir sorun alanını oluşturmaktadır. Terme Bal ÜB ve Ondokuz Mayıs Fındık ÜB'lerinin büro merkezlerinin uygun olmadığı belirtilmiştir. Birliklerin tarım danışmanı istihdam edebilmeleri için hayvancılık birliklerinde üyelerin 20 hayvan ve üstü, bitkisel ürün grubundaki birliklerde ise 10 da ve üstü arazi sahibi olmaları gerekmektedir. Bu, Havza Süt ÜB için önemli bir sorun durumundadır. Bafra'daki üyelerin çoğu hazine niteliğindeki arazide sebze yetiştirmekte ve bu nedenle de ihtiyaç duydukları sayıda tarım danışmanı istihdam edememektedirler. Organik üründe tek alıcıdan dolayı rekabetin olmaması, iyi tarım uygulamalarında ise konvansiyonel ürünle fiyat farkının olmaması, bu birlikler için önemli sorunlardır. Bafra Sebze ÜB'nin iyi tarım ürünlerinin reklamını yapamamaları, önemli bir sorun durumundadır. Bafra Sebze ÜB 2010 yılında Almanya ve Bulgaristan'a beyaz lahanaya ihracatı gerçekleştirmiştir.

AB'nin kendi üyelerine öncelik tanınması, bu birliğin önemli bir sorununu oluşturmaktadır. Alaçam, Yakekent ve Havza Süt ÜB'lerinde yem fiyatlarının yüksekliği, Çarşamba Organik Fındık ÜB'de alan bazlı fındık ödemesinin olmaması, Ladik Süt ÜB'de birlik adına Ziraat Bankası'ndan kredi çekilememesi, Havza Süt ÜB'de halk pazarlarında süt satışının olması ve üyelerin teslim ettikleri sütün yağın almaları önemli sorunlarını oluşturmaktadır.

Türkiye'de üretilen sütün yaklaşık yarısı (49.6%) hijyenik olmayan koşullarda sokak sütçülüğü şeklinde mahalli pazarlarda satılmaktadır (TÜİK, 2011). Bu konuda hükümet, süt ve süt ürünlerinin pazarda doğrudan tüketiciye satışının engellenmesi konusunda daha etkili düzenlemeler getirmelidir. Böylece, birliklerin piyasadaki rekabet güçleri artacaktır. Bozoğlu vd (2014) tarafından yapılan çalışmada da süt ürünlerinin halka açık pazarlarda satışının engellenmesi konusunda daha etkili düzenlemeler getirilmesi gerektiği ve çiftçilerin kooperatif veya birlik şeklinde örgütlenmelerinin ellerine daha yüksek fiyat sağlamada etkili olacağı vurgulanmaktadır.

Çizelge 5.95. Birliklerin sorunları

Birliklerin sorunları	Üretici Birlik Adı																Toplam Skor ^a	Önem düzeyi
	Bafra Süt	Ladik Süt	Alaçam Ve Yakakent Süt	Terme Süt	Havza Süt	Vezirköprü Süt	Bafra Kırmızı Et	Havza Kırmızı Et	Terme Bal	Çarşamba Organik Fındık	Ondokuzm ayıs Organik Fındık	Terme Organik Fındık	Bafra Sebze	Terme Elma				
Kayıt dışı üretim	5	5	5	5	5	5	5	1	5	5	5	5	5	5	66	1		
Ürünlerin pazarlanamaması	5	5	5	5	5	5	5	5	5	1	5	5	5	5	62	2		
Birlik sermayesinin (işletme sermayesi) yetersizliği	1	5	5	5	5	5	4	1	5	5	5	5	4	5	60	3		
Devlet desteğinin yetersizliği	5	5	5	4	5	5	1	1	5	4	5	5	5	5	60	3		
Aracıların rekabette üstün olması	2	1	5	5	4	4	5	5	5	3	5	5	5	5	59	4		
Üyelik aidatlarının düzenli olarak ödenmemesi	5	5	5	2	2	4	4	1	5	5	1	4	5	5	53	5		
Yetersiz tarım danışmanı/danışman bulamamak	5	4	1	4	1	5	5	1	5	2	5	1	5	5	49	6		
Üyelerin eğitim seviyesi ve örgütlenme bilinci düşük	5	5	5	1	5	4	5	1	5	1	1	2	2	5	47	7		
Niteliksiz personel/danışman	5	2	5	5	1	5	1	1	5	1	5	1	5	5	47	7		
5200 Sayılı Kanun	5	4	4	5	5	1	5	5	1	2	1	1	5	1	45	8		
Tarımsal desteklerin birlik aracılığıyla verilmemesi	1	1	5	1	1	1	1	1	1	1	5	5	5	5	34	9		
Birliklerin denetim eksikliği	2	1	1	3	1	4	1	5	1	3	4	5	1	2	34	9		
Birliğin hizmetleri yetersiz	1	5	1	1	5	1	1	1	5	1	5	5	1	1	34	9		
Örgüt kirliliği	1	5	1	1	5	5	5	1	5	1	1	1	1	1	34	9		
MB üye sayısı üzerinden aidat alması-faaliyet yok	5	1	5	1	1	5	1	1	1	1	1	5	1	30	10			
Köylerin birbirine uzak olması	5	4	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	24	11			
Birlik-üye arasında güven eksikliği	1	1	1	1	1	1	1	1	4	3	1	1	4	1	22	12		
Birliğin büro yerinin kötü olması	1	1	1	1	1	1	1	1	5	1	5	1	1	1	22	12		
Hazine-10 da altı-20 hayvan altı danışman alamamak	1	1	1	1	5	1	1	1	1	1	1	1	5	1	22	12		
İyi tarım fiyat farkı yok, organik üründe rekabet yok	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	5	1	5	1	22	12		
Yem fiyatlarının yüksek olması	1	1	5	1	5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	22	12		
Reklam yapamamak	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	5	1	18	13		
AB OTP	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	5	1	18	13		
Alan bazlı fındık desteklemesi	1	1	1	1	1	1	1	1	1	5	1	1	1	1	18	13		
Birliğin Ziraat Bankası'ndan kredi çekememesi	1	5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	18	13		
Halk pazarlarında süt satışı	1	1	1	1	5	1	1	1	1	1	1	1	1	1	18	13		
Mezbaa olmaması	1	1	1	1	1	1	5	1	1	1	1	1	1	1	18	13		
Diğer birlik yöneticilerine güvenmemek	1	1	1	1	1	1	1	5	1	1	1	1	1	1	18	13		

^a Toplam skor, yöneticilerin birliklerin sorunları ile ilgili her bir soruya verdikleri cevapların ağırlıklı toplamları alınarak hesaplanmıştır. Yöneticilerin birliklerin sorunları,1 (önemsiz)'den 5 (çok önemli)'e kadar değişmektedir.

5.15.2. Birlik yöneticilerine göre birlik-üye ilişkilerini engelleyen etmenler

Birlik yöneticilerine göre birlik-üye ilişkilerini engelleyen etmenler Çizelge 5.96'dan incelendiğinde, birliklerin %14,2'sinde (Havza Kırmızı Et ÜB ve Ondokuz Mayıs Organik Fındık ÜB) birlik-üye ilişkilerini engelleyen herhangi bir etmenin bulunmadığı tespit edilmiştir. Birlik-üye ilişkilerini engelleyen en önemli etmen devlet desteklemelerinin (%42,8) ve birlik hizmetlerinin yetersiz olması ve birliğin ürün alımı yapmaması (%35,7) ve birlik-üye arası güven eksikliği (%21,4) şeklindedir. Birlik yöneticilerine göre birlik-üye arası ilişkileri olumsuz etkileyen diğer etmenler sırasıyla; üyelerin eğitim seviyesinin düşüklüğü, personel ile üyeler arasındaki iletişimin yetersizliği, birliğin desteklemelerden kesinti yapması, üyelerin örgütlenmeye karşı isteksizliği, birliğin gelirlerinin yetersizliği, ziraat mühendislerine yeterli güvenin duyulmaması, desteklerin birlik aracılığıyla ödenmemesi, organik girdilere güvenin az olması, üyelerin iletişime girmekten çekinmesi, organik üretime geçiş dönemi sorunları ve birliğin ürün kalitesi konusunda çok sıkı olması şeklindedir.

Çizelge 5.96. Birlik yöneticilerine göre birlik-üye ilişkilerini engelleyen etmenler

Birlik-üye ilişkilerini engelleyen etmenler	Üretici Birlik Adı													Oran (%)	Önem düzeyi	
	Bafra Süt	Ladik Süt	Alaçam Ve Yakakent Süt	Terme Süt	Havza Süt	Vezirköprü Süt	Bafra Kırmızı Et	Havza Kırmızı Et	Terme Bal	Çarşamba Organik Fındık	Ondokuzmayıs Organik Fındık	Terme Organik Fındık	Bafra Sebze			Terme Elma
Engel yok.															14,2	-
Devlet desteklemelerinin yetersiz olması		+		+					+				+	+	42,8	1
Birlik hizmetlerinin yetersiz olması		+				+			+				+	+	35,7	2
Birliğin ürün alımında bulunmaması									+	+			+	+	35,7	2
Birlik-üye arası güven eksikliği		+							+	+					21,4	3
Üyelerin eğitim seviyesinin düşük olması		+								+					14,2	4
Personel diksiyonu	+		+												14,2	4
Birliğin desteklerden kesinti yapması	+							+							14,2	4
Üyelerin örgütlenmeye karşı isteksiz olması						+									7,1	5
Birliğin gelir yetersizliği									+						7,1	5
Ziraat mühendisine duyulan güven														+	7,1	5
Desteklerin birlik aracılığıyla ödenmemesi													+		7,1	5
Organik girdilere güvenin az olması										+					7,1	5
Üyelerin iletişimden çekinmesi										+					7,1	5
Organik üretime geçiş dönemi sorunları												+			7,1	5
Ürün kalitesi konusunda birliğin çok sıkı olması						+									7,1	5

5.15.3. Birlik üyelerine göre birliklerin gelişmesi önündeki engeller

Birlik üyelerinin birliklerin gelişmesi önünde gördükleri engeller; birliğin kötü yönetilmesi (%23), birlik yönetimine duyulan güven eksikliği (%10) ve birliğin ürün pazarlayamaması, hizmetlerinin yetersiz olması ve üyelerin birliğe sahip çıkmaması (%7) şeklindedir (Çizelge 5.97). Elma ve kırmızı et birlik üyeleri arasında birliklerin gelişmesinin önündeki en önemli etmenler olarak birlik yöneticilerinin bilgi yetersizlikleri ve kötü yönetimleri nedeniyle kendilerine güven duyulmaması öne çıkmaktadır. Bal birliği üyeleri ise birliğin ürün pazarlayamaması ve üyelerin birliğe sahip çıkmamalarının en önemli engeller olarak görmektedirler. Elma, süt ve kırmızı et birlik üyeleri üyeler arasında ayrımcılık yapılmasını, birlik yönetiminin köyleri ziyaretleri etmemeleri ve yetersiz iletişimin birliklerinin gelişmesinin önündeki engelleri oluşturmaktadır. Birliklerin gelişmesinin önündeki engeller olarak kırmızı et birliklerinde denetimin eksikliği ve birliğin bilançoları beyan etmemesi, bal birliğinde finansman yetersizliğini, kırmızı et birliğinde birliğin açık tutulmaması, organik fındık birliğinde ise üyelerin organik üretim kurallarına uymamaları, alıcı firmanın tek olması ve rekabetin olmaması, var olan kayıt dışı üretim ve hazine arazisinin yaygınlığı öne çıkan sorunları oluşturmaktadır.

Çizelge 5.97. Birlik üyelerinin birliklerin gelişmesi önündeki engeller hakkındaki fikirleri

Birliğin gelişmesi önündeki engeller	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Engel yok	81	53,3	33	49,3	2	5,0	50	54,3	26	45,6	-	-	192	45,7
Birlik yöneticilerinin kötü yönetimi (eğitim eksikliği, hayvancılık konusunda yetersiz bilgi)	35	23,0	20	29,9	11	27,5	11	12,0	12	21,1	7	58,3	96	22,9
Birlik yönetimine duyulan güven eksikliği	9	5,9	11	16,4	4	10,0	8	8,7	6	10,5	2	16,7	40	9,5
Birliğin ürün pazarlamaması ve hizmetlerin yetersiz olması (proje, ürün deposu, vs.)	6	3,9	3	4,5	9	22,5	3	3,3	5	8,8	2	16,7	28	6,7
Üyelerin birliğe sahip çıkmaması (üyelik aidatı ödememeleri, vs.)	5	3,3	1	1,5	11	27,5	3	3,3	7	12,3	1	8,3	28	6,7
Başkanın üye ile ilgisizliği (üyeler arası ayrımcılık, köy ziyareti olmaması, iletişim eksikliği)	13	8,6	3	4,5	-	-	4	4,3	1	1,8	2	16,7	23	5,5
Denetimin eksik olması ve bilanço verilmemesi	6	3,9	10	14,9	1	2,5	2	2,2	3	5,3	1	8,3	23	5,5
Birliğin finansman yetersizliği	1	0,7	2	3,0	8	20,0	2	2,2	1	1,8	2	16,7	16	3,8
Devlet desteğinin yetersizliği	4	2,6	2	3,0	6	15,0	2	2,2	-	-	-	-	14	3,3
Örgütlerin tek çatı altında toplanmaması (rakip birlikler ve yetiştirici birlikleri)	-	-	-	-	7	17,5	3	3,3	-	-	-	-	10	2,4
Herkesin kendi çıkarını düşünmesi	2	1,3	3	4,5	2	5,0	1	1,1	1	1,8	1	8,3	10	2,4
Birlikte personel olmaması veya niteliksiz olması	3	2,0	2	3,0	-	-	1	1,1	-	-	2	16,7	8	1,9
Birliğin kapalı olması (birliğin her zaman açık olmaması ve yöneticinin birlikte durmaması)	3	2,0	4	6,0	-	-	-	-	-	-	1	8,3	8	1,9
Yemin pahalı, süt verim ve fiyatının düşük olmasından hayvancılığın az olması	7	4,6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	1,7
Üreticilerin organik kurallara uymaması ve alıcı firmanın tek olması, rekabet olmaması	-	-	-	-	-	-	6	6,5	-	-	-	-	6	1,4
Kayıt dışı üretim ve 2B arazi sorunu	-	-	1	1,5	-	-	3	3,3	-	-	-	-	4	1,0
Tarımsal destek kesinti ve üyelik aidatı fazla	2	1,3	-	-	-	-	-	-	1	1,8	-	-	3	0,7
Yaşlı çiftçilerin örgütlenmeye karşı olması	1	0,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,2
Birlik-ilçe tarım kötü ilişkisinin üyeye yansımaları	-	-	-	-	-	-	1	1,1	-	-	-	-	1	0,2
Tarımsal desteklerin birlik aracılığıyla verilmemesi	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	8,3	1	0,2

5.15.4. Birlik üyelerinin birlikler ile ilgili görüşleri

Araştırma kapsamında görüşülen birlik üyelerinin birlikleri ile ilgili görüşleri Çizelge 5.98'den incelendiğinde; en önemli konunun üyelerin birliğin kazancının ne şekilde kullanıldığının bilinmesidir. Özellikle kırmızı et ve süt birliği üyeleri birliklerin elde ettiği gelirlerin harcama kalemlerinden haberdar olmadıklarını, birliğin hiçbir faaliyeti olmadığından üyelikten çıkmayı düşündüklerini ve hayvan başına yapılan kesintinin fazla ve birliğe göre değiştiğini belirtmektedirler. Özellikle kırmızı et ürün grubundaki iki birliğin hayvan başına yaptığı hizmet bedeli kesintisinin farklı olmasından üyeler rahatsızlık duymaktadırlar. Elma birliği üyelerinin %42'si ise birlikte istihdam edilen tarım danışmanından memnun olmadıklarını belirtmektedirler. Diğer birliklerin üyeleri ise danışmanların işletmelerine gelmemesinden şikayetçi olmuşlardır. Kırmızı et birliği üyelerinin %6'sı ise hayvan sayısı, birlik merkezi ve üyelik yılına göre üyeler arası ayrımcılık olduğunu belirtmektedirler. Yine kırmızı et (%7,5) ve süt (%2,6) birliği üyeleri, hayvan başına yapılan kesintilerden dolayı birliklere gerek olmadığını düşünmektedirler. Birlik üyeleri genelinde tarım danışmanından en çok fayda gördüğünü belirtenler, sebze birliği üyeleridir. Bafra Sebze ÜB, tarım danışmanlarından üyelerine en fazla fayda sağlayan birliği oluşturmaktadır. Kırmızı et birliği üyeleri, birlik ile üye işletmeler arası mesafenin çok uzak olduğunu ve birlik yönetiminde her ilçeden birinin olması gerektiğini düşünmektedirler. Çünkü kırmızı et birliklerinden biri 12 ilçeye, diğeri ise 5 ilçeye hizmet etmektedir. Üyeler ihtiyaç duyduklarında danışacak herhangi birini bulamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu durumda üyeler, birliği sadece tarımsal destek almaları için olması zorunlu olan bir örgüt olarak görmektedirler. Organik fındık ürün grubundaki üyeler ise birliğin sertifika bedellerini zamanında ödemediğini, üyelere vaad edilen organik fiyatın gerçekleşmediğini ve organik tarıma geçtikten sonra verim azalmasından birliğin sorumlu olduğunu belirtmişlerdir.

Çizelge 5.98. Birlik üyelerinin birlikler ile ilgili görüşleri

Görüşler	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Birliğin elde ettiği gelir nereye gidiyor	13	8,6	14	20,9	1	2,5	5	5,4	4	7,0	1	8,3	37	8,8
Birliğin hiçbir faaliyeti yok üyelikten çıkacağım	18	11,8	12	17,9	2	5,0	3	3,3	1	1,8	-	-	34	8,1
Hayvan başına yapılan kesinti çok fazla (25-50 TL) ve birlikten birliğe değişiyor	9	5,9	10	14,9	-	-	-	-	-	-	-	-	19	4,5
Danışmandan ve çalışandan memnun değilim/işletmeye gelmiyorlar	3	2,0	1	1,5	-	-	4	4,3	3	5,3	5	41,7	16	3,8
Birlik demokratik yönetilmiyor/denetim artmalı	1	0,7	5	7,5	-	-	4	4,3	4	7,0	-	-	14	3,3
Üyeler arası ayrımcılık var (hayvan sayısına, birlik merkezine ve üyelik yılına göre)	2	1,3	4	6,0	-	-	3	3,3	1	1,8	-	-	10	2,4
Birlik kurulmamalıydı ilçe tarım kesinti yapmıyordu	4	2,6	5	7,5	-	-	-	-	1	1,8	-	-	10	2,4
Danışman çok faydalı	1	0,7	-	-	-	-	2	2,2	6	10,5	-	-	9	2,1
Başkanın kim olduğunu bile bilmiyoruz	3	2,0	4	6,0	-	-	-	-	1	1,8	-	-	8	1,9
Birlik yönetimi değil, çalışanları üye ile ilgileniyor.	4	2,6	-	-	-	-	-	-	4	7,0	-	-	8	1,9
Her ilçede yönetimden biri olmalı mesafe çok uzak	-	-	5	7,5	-	-	-	-	-	-	-	-	5	1,2
Başkan hayvancılıktan anlayan birisi olmalı	-	-	4	6,0	-	-	-	-	-	-	-	-	4	1,0
Yönetim para kazanmak için bu işi yapıyor	-	-	1	1,5	-	-	1	1,1	2	3,5	-	-	4	1,0
Birlik sayesinde tarımsal destek alıyorum.	-	-	2	3,0	-	-	-	-	1	1,8	-	-	3	0,7
Birlik gelir-giderlerini açıklamıyor.	1	0,7	-	-	-	-	-	-	1	1,8	1	8,3	3	0,7
Sertifika bedelleri zamanında ödenmiyor.	-	-	-	-	-	-	2	2,2	-	-	-	-	2	0,5
Diğer üreticileri üye olması için zorluyorum.	1	0,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,2
Birlik binası ve yeri çok güzel	-	-	1	1,5	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,2
Birliğin ürün alması piyasa fiyatlarını artırıyor.	-	-	1	1,5	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,2
Birlik üyeden daha fazla kesinti yapmalıdır.	-	-	1	1,5	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,2
Birlik devletin bir kurumudur.	1	0,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,2
Üyelere vaad edilen fiyat gerçekleşmedi.	-	-	-	-	-	-	1	1,1	-	-	-	-	1	0,2
Tarımsal desteğin azalmasından birlik sorumlu	-	-	1	1,5	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,2
Verim azalmasından birlik sorumlu	-	-	-	-	-	-	1	1,1	-	-	-	-	1	0,2

5.15.5. Birlik üyelerinin birlikler ile ilgili beklenti ve önerileri

Birlik üyelerinin birliklerinden beklentileri ve önerileri Çizelge 5.99'dan incelendiğinde; birlik üyelerinin geneline göre en önemli beklentinin birliğin girdi temini ve ürün pazarlamada daha aktif rol alması gerektiğidir. Diğer araştırmalarda (Karlı & Çelik, 2003; Erkuş & Özudoğru, 2005; Terin & Çelik Ateş, 2010; Doğan, 2011) da ortakların kooperatiflerinden benzer beklentilerinin olduğu tespit edilmiştir. Özellikle sebze ve bal birliği üyeleri birliklerinin ürün pazarlamada aktif olarak rol almalarını istemektedirler. Kırmızı et ve süt birliği üyelerinin birliklerinden en önemli beklentileri ise tarımsal girdileri piyasa fiyatından daha ucuza kendilerine sağlamalarıdır. Kırmızı et, süt ve elma birliği üyelerinin birliklerden diğer önemli beklentilerini birliklerinde tanışma ve bilgilendirme toplantılarının yapılması ile birlikte birlik yöneticilerinin üye işletmeleri ziyaret etmeleridir. Süt, kırmızı et, organik fındık ve sebze birliği üyelerinin bir diğer beklentisi ise üniversite tarafından eğitim ve örgüt bilinci verilmesi gerektiğidir. Kırmızı et birliği üyeleri her ilçede, süt birliği üyeleri ise her köyde sorumlu olması gerektiğini düşünmektedirler. Süt, bal ve organik fındık birlikleri üyelerinde bazı birlik başkanlarının eğitim seviyelerinin düşük olmasından şikâyetçi olan üyeler yönetimin daha yüksek eğitim seviyesine sahip kişilerden olması gerektiğini belirtmektedirler. Sebze birliği üyelerinin en önemli beklentilerinden biri de, iyi tarım ürünlerinde fiyat farkının olması gerektiği ve bunu da birliğin başarması gerektiğidir. Organik fındık ve sebze gibi ihracat potansiyeli bulunan ürün grubundaki üyeler, birlik yönetiminin Avrupa ülkelerine giderek ihracat yapma mkanlarını aramaları gerektiğini düşünmektedirler. Süt birliği üyelerinin bir diğer beklentisi ise süt bedellerinin peşin olarak verilmesidir. Üyelerin bir diğer beklentisi, genel kurul toplantılarının yerel pazarların olduğu günde yapılması gerektiğidir.

Çizelge 5.99. Birlik üyelerinin birlikler ile ilgili beklenti ve önerileri

Beklenti ve öneriler	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Birlik ürün pazarlamalı	20	13,2	12	17,9	15	37,5	-	-	22	38,6	-	-	54	12,9
Tarımsal girdiler olmalı ve ucuz verilmeli	21	13,8	18	26,9	2	5,0	3	3,3	2	3,5	-	-	44	10,5
Toplantı (tanışma, bilgilendirme) ve üyeyi ziyaret	24	15,8	14	20,9	-	-	3	3,3	-	-	2	16,7	43	10,2
Hizmet artmalı (veteriner, fuar, proje, depo, vs.)	12	7,9	11	16,4	2	5,0	3	3,3	1	1,8	-	-	27	6,4
Üniversite tarafından eğitim ve örgüt bilinci verilmeli	7	4,6	6	9,0	-	-	5	5,4	2	3,5	-	-	20	4,8
Tarımsal desteklerden kesinti ve aidat olmamalı	8	5,3	10	14,9	1	2,5	-	-	-	-	-	-	18	4,3
Ürün pazarlamada rekabet oluşturmali	-	-	-	-	-	-	14	15,2	-	-	-	-	14	3,3
Aidat hayvan sayısına/arazi miktarına göre olmalı	2	1,3	2	3,0	-	-	3	3,3	3	5,3	-	-	10	2,4
Her ilçede şube ve her köyde sorumlu olmalı	1	0,7	5	7,5	-	-	-	-	-	-	-	-	6	1,4
Yönetim enaz lise mazunu ve düzenli olmalı	1	0,7	-	-	1	2,5	4	4,3	-	-	-	-	5	1,2
İyi tarım ürünleri fiyat farkı olmalı	-	-	-	-	-	-	-	-	4	7,0	-	-	4	1,0
Çalışanlar nitelikli olmalı ve takip edilmeli	2	1,3	-	-	-	-	2	2,2	-	-	-	-	4	1,0
Avrupa ülkelerindeki seminerlere gitmeli ve ihracat olmalı	-	-	-	-	-	-	1	1,1	2	3,5	-	-	3	0,7
Ürün pazarlandığında ücret peşin verilmeli	3	2,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	0,7
Ürün fiyatı artması için çalışmalı	3	2,0	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	0,7
Ürün işlemeli ve markalaşmalı	1	0,7	1	1,5	1	2,5	-	-	-	-	-	-	2	0,5
Birlik çok başarılı olmalı ki kırsal göç azalmalı	2	1,3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,5
Birlik onayı olmadan firmalar süt toplayamamalı	1	0,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,2
Tarım politikalarının belirlenmesinde etkili olmalı	-	-	1	1,5	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,2
Eski üyelere ayrımcılık olmamalı	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1,8	-	-	1	0,2
Genel Kurul hafta günlerinde olmalı	1	0,7	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,2
Tüm örgütler tek çatı altında toplanmalı	1	0,7	-	-	2	5,0	-	-	-	-	-	-	1	0,2
Destekleme birlik aracılığıyla verilmeli	-	-	-	-	-	-	1	1,1	-	-	-	-	1	0,2

5.16. Birlik Üyelerinin Güvenleri

5.16.1. Üyelerin güven tanımları

Birlik üyelerine güven kavramının kendi için ne ifade ettiği sorulduğunda; %85'inin herhangi bir fikrinin olmadığı belirlenmiştir. Bu oran %95 ile süt birliği üyelerinde en fazla, %60 ile bal birliği üyelerinde ise en azdır. Üyelerin güvenden en fazla anladıkları şeyin "itimat" olduğunu belirlenmiştir. Süt birliği üyelerine göre güvenden anlaşılan şey sırasıyla; verilen sözlerin yerine getirilmesi ve doğruluktur. Kırmızı et birliği üyeleri, bu kavramdan arkaya bakmadan teslim olunmasını anladıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 5.100). Bal birliği üyeleri ise güvenden güçlü olma ve hakkını savunmayı anlamaktadırlar. Üyelerin güven tanımları ürün grubuna göre istatistiki olarak anlamlı farklılık göstermektedir ($p<0,05$).

Çizelge 5.100. Birlik üyelerinin "güven" tanımları

"Güven" tanımlamaları	Süt		Kırmızı Et		Bal		Organik Fındık		Sebze		Elma		Toplam	
	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Fikri yok	144	94,7	55	82,1	24	60,0	73	79,3	50	87,7	11	91,7	357	85,0
İtimat	3	2,0	5	7,5	3	7,5	11	12,0	3	5,3	1	8,3	26	6,2
Verilen sözleri yerine getirmek	2	1,3	1	1,5	3	7,5	6	6,5	2	3,5	-	-	14	3,3
Doğruluk	2	1,3	3	4,5	4	10,0	2	2,2	-	-	-	-	11	2,6
Sözüne inanmak	1	0,7	2	3,0	4	10,0	2	2,2	1	1,8	-	-	10	2,4
Arkaya bakmadan teslim olmak	-	-	2	3,0	1	2,5	-	-	-	-	-	-	3	0,7
Güçlü olmak	-	-	-	-	2	5,0	-	-	-	-	-	-	2	0,5
Hakkını savunmak	-	-	-	-	1	2,5	-	-	-	-	-	-	1	0,2
Huzur	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1,8	-	-	1	0,2

$p=0,00<0,05$

5.16.2. Üyelerin birliklerine güveni

Tarımsal örgütler, güven ve sosyal sermayenin yoğun olduğu örgütlerdir (Jones & Kalmı, 2009). Tarımsal örgütlerde güven, örgütlerin başarısında önemli bir faktördür. Birlik üyelerinin birliklerine güvenleri Çizelge 5.101'den incelendiğinde; birliğine en çok güven duyanların sebze birliği üyeleri, en az güven duyanların ise kırmızı et birliği üyeleri olduğu anlaşılmaktadır. Organik fındık ve elma birliği üyelerinin birliklerine bal ve süt birliği üyelerinden daha fazla güvendikleri tespit edilmiştir. Üyelerine en adaletli davranıldığını düşünenler en yaygın sebze ve organik fındık birliği üyeleri iken, en adaletsiz davranıldığını düşünenler ise kırmızı et birliği üyeleridir. Kırmızı et ve elma birliği üyeleri, üyelerine fayda sağlamadığından dolayı birliğin çok yakından takip edilmesinin önemli olduğunu düşünmektedir. Birliğin doğruluğuna en çok güvenenler sebze birliği üyeleri iken, en az güvenenler ise kırmızı et birliği üyeleridir. Üyeleriyle en fazla iletişim içerisinde olanlar organik fındık birlikleri iken, en az iletişim içinde olanlar ise süt ve kırmızı et birliklerin üyeleridir. Birliklerde alınan kararlara en az etkisi olanlar kırmızı et ve süt birliği üyeleri iken, en fazla etkisi olanlar elma, organik fındık ve sebze birliği üyeleridir. Elma, sebze, organik fındık ve bal birliği üyelerinin kırmızı et ve süt birliklerine göre birliklerinin verdikleri sözleri tutmada daha güvenilir olduğunu belirtmektedirler. Birliklerinin en yetkin olduğunu düşünenler, organik fındık ve sebze birliği üyeleri arasında daha yaygındır. Birlikleriyle etkileşime girilmesinin kendilerinde bir denetleme hissi uyandırdığını belirtenlerin en yaygın olarak elma ve kırmızı et birliklerinde bulunmaktadır. Doğruluk, yetkinlik ve güvenilirlik açısından en iyi olan birlikler ise sebze ve organik fındık birlikleridir. Üyelerin birliklerine duydukları güven, ürün grubuna göre istatistiki olarak anlamlı farklılık göstermektedir (Hipotez 1 desteklenmektedir).

Çizelge 5.101. Birlik üyelerinin birliklerine güveni

Doğruluk (D), Yetkinlik (Y) ve Güvenilirlik (G) Konuları	Süt	Kırmızı Et	Bal	Organik Fındık	Sebze	Elma	Ortalama
D-Birlik, üyelerine kurallara uygun ve adaletli bir şekilde davranır.***	3,40	3,21	3,65	3,80	3,89	3,75	3,56
D-Birlik davranışlarını sağlam ilkeler yönlendirmektedir.***	3,13	2,97	3,28	3,66	3,81	3,50	3,34
D-Birlik, üyelerini yanıltmaz/yanlış yönlendirmez.**	3,53	3,33	3,88	3,65	4,14	3,58	3,64
D-Birliğin üyeleri ile ilgili önemli kararlar aldığına inanırım.***	3,11	2,85	3,40	3,73	3,89	3,33	3,35
<i>D-Üyelerine menfaat sağlamadığından dolayı birliğin çok yakından takip edilmesinin önemli olduğunu düşünüyorum.**</i>	3,14	2,82	3,55	3,27	3,09	2,00	3,12
D-Birlik, üyelerinin söylemek istediği her şeyi dinler.***	2,77	2,75	3,38	3,73	3,89	3,83	3,22
D-Birlik, üyelerinin fikirlerinin mantıklı olduğuna inanır.***	2,78	2,75	3,30	3,71	3,86	3,67	3,20
Doğruluk	3,12	2,95	3,48	3,65	3,79	3,38	3,34
Y-Birliğin yeteneklerine/becerilerine çok güvenirim.***	3,07	2,81	3,13	3,74	3,63	3,25	3,26
Y-Birlik yapmaya çalıştığı şeylerde başarılı olarak bilinir.***	2,89	2,78	2,78	3,52	3,67	3,17	3,11
Y-Birlik, üyeleriyle ilgilenirken kendi ağırlığını bir tarafa bırakma eğilimi gösterir***	2,88	2,87	3,18	3,48	3,56	3,42	3,14
<i>Y-Birlik üyeleriyle etkileşim halinde değildir.***</i>	3,04	3,40	3,83	4,12	4,11	3,92	3,58
Y-Üyelerin birliğin karar alıcıları üzerinde etkisi vardır.***	2,39	2,28	3,20	3,43	3,33	3,58	2,84
Yetkinlik	2,85	2,82	3,22	3,65	3,65	3,46	3,18
G-Birlik verdiği sözleri tutmada güvenilebilirdir.***	3,08	2,79	3,48	3,64	3,68	3,75	3,30
G-Birliğin karar alırken üyelerinin düşüncelerini dikkate aldığına inanırım.***	2,66	2,52	3,13	3,58	3,61	3,92	3,05
G-Birliğin üyeleri için karar almasına çok istekliyim.***	3,25	3,04	3,53	3,73	3,89	3,83	3,45
<i>G-Birlikle etkileşime girdiğimde bir denetleme hissine sahip olduğumu düşünüyorum.**</i>	3,19	2,76	3,60	3,12	3,28	2,17	3,13
Güvenilirlik	3,04	2,77	3,43	3,51	3,61	3,41	3,23
Ortalama	3,01	2,87	3,39	3,61	3,70	3,41	3,26

1: Kesinlikle katılmıyorum, ... , 5: Kesinlikle katılıyorum.

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

5.16.3. Üyelerin birliklerine bağlılıkları

Örgütsel bağlılık, üyenin örgüte olan bağının görece gücü olarak tanımlanmaktadır (Örücü & Kışlalıoğlu, 2014). Ayrıca, örgütsel bağlılık, örgütsel hedeflere ulaşmada kritik öneme sahip faktörlerin başında gelmektedir (Aydoğan & Karakurt, 2016). Bir tarımsal örgütün başarılı olabilmesi için üyelerin örgütlerine bağlılıkları oldukça önemlidir. Çünkü; üye bağlılığı üye güvenini pozitif yönde etkilemektedir. Üye bağlılığının az olduğu örgütlerde güven de düşük düzeydedir (Lasley & Baumel, 1996). Üyeler kooperatiflerine güçlü bir bağlılık gösteriyorsa, kooperatifin etkili olarak faaliyet göstereceği ve amaçlarına ulaşacağı söylenebilir. Kooperatife bağlılığın zayıf olmasının ise kooperatifin hizmetlerinin yetersizliği ve amaçlarına ulaşamama gibi etkileri olacaktır (Fulton & Giannakas, 2001). Üyelerin birliklerine bağlılıkları Çizelge 5.102'den irdelendiğinde; birliklerine en bağlı üyeler sebze (3,90) ve organik fındık birliklerinde (3,74) , en az bağlı üyelerin ise kırmızı et (3,05) ve süt birliklerinde (3,25) olduğu anlaşılmaktadır. Birlik ile üyeleri arasındaki en uzun süreli bağın sebze birliklerinde (4,00), en kısa süreli bağın ise kırmızı et (2,99) birliklerinde olduğu tespit edilmiştir. Birlikleri ile ilişkide bulunmaya en isteksiz üyeler kırmızı et birliklerinde (3,37) iken, en çok istekli üyeler ise elma (4,33) ve sebze birliklerinde (4,21) bulunmaktadır. En fazla kırmızı et (3,04) ve süt birliği üyeleri (3,20), kendilerini birliklerinin bir üyesi veya parçası olarak görmedikleri hissine sahiptirler. Bu nedenle de birlikleriye ilgili faaliyetlerde daha fazla isteksizdirler. Bal birlik üyeleri organik fındık ve elma birlikleri üyelerine göre birliklerine daha fazla gönülden bağlı olduklarını belirtmişlerdir. Birliğin bir üyesi olmaktan en mutlu olanlar sebze birliği üyeleri iken, (3,91), en mutsuz olanlar kırmızı et (2,97) ve süt birliklerinin üyeleridir (3,13). Sebze ve organik fındık birliği üyeleri birliklerini bölgedeki en iyi birlik olarak tanımlarken, kırmızı et, bal ve elma birliği üyeleri bölgelerindeki diğer birlikleri daha başarılı bulduklarını belirtmişlerdir. Birbirlerini sevdiklerini ve gelecekte diğer üyeleri destekleyecekleri en az düşünenler bal birliği üyeleri iken, en çok düşünenler sebze birliği üyeleridir. Birlik üyelerinin iyi eğitilmiş ve yetenekli olduğuna en çok inananlar sebze birliği üyeleri iken, en az inananlar bal birliği üyeleridir. Gelecekte birliğin ekonomik durumunun iyileşeceğine dair en az umudu olanlar kırmızı et ve bal birliği üyeleri iken, en fazla umudu olanlar fındık ve sebze birliği üyeleridir. Birlik üyelerinin geneli, üyelerin birliklere bağlılıklarının düşük olduğunu, birliklerinin

bölgedeki en iyi birlik olmadığını ve üyelerin birlikle aynı amacı gütmeydiğini düşünmektedirler. Üyelerin birliklerine bağlılıkları orta düzeydedir (3,45). Bilgin vd (2007) tarafından TARIŞ ortaklarına yapılan araştırmada ise ortakların kooperatife bağlılıklarının daha yüksek olduğu (4,04) belirlenmiştir. Üyelerin birliklerine bağlılıkları ürün grubuna göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir (Hipotez 2 desteklenmektedir). Hansen vd (2002) tarafından yapılan araştırmada hem üyeler arası hem de kooperatif yönetimine güvende örgüt bağlılığının önemli olduğu, üyeler arası güvenin örgüt bağlılığı üzerinde güvene güvenden daha büyük etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir.

Çizelge 5.102. Birlik üyelerinin birliklerine bağlılıkları

Birliğe bağlılık	Süt	Kırmızı Et	Bal	Organik Fındık	Sebze	Elma	Ortalama
Birliğin üyeleriyle ilişkisini sürdürmeyi istediğini görebiliyorum.***	3,24	3,10	3,68	3,84	4,00	4,00	3,52
Birlik ile üyeleri arasında uzun süreli bir bağ vardır.***	3,20	2,99	3,68	3,87	4,00	3,92	3,49
Diğer örgütlerle karşılaştırdığımda bu birlikle olan ilişkiye daha fazla değer veriyorum.***	3,15	2,85	3,53	3,72	3,75	3,42	3,35
Bu birlikle birlikte çalışmayı tercih ediyorum.***	3,34	3,04	3,80	3,79	3,91	4,08	3,54
<i>Bu birlikle bir ilişkide bulunmaya isteksizim.***</i>	3,57	3,37	3,93	4,17	4,21	4,33	3,81
Birlikle üyeler aynı amacı gütmektedir.***	2,97	2,76	3,45	3,60	3,81	3,67	3,25
Bu birliğe içten bağlı olduğumu hissediyorum.***	3,13	2,94	3,60	3,54	3,79	3,50	3,34
<i>Bu birlikle fazla ilgilenmek istemiyorum.***</i>	3,75	3,42	4,10	4,29	4,40	4,42	3,96
Birliğin bir üyesi olduğumu hissediyorum.***	3,25	3,01	3,80	3,68	3,95	3,50	3,46
Kendimi birliğin bir parçası olarak görüyorum.***	3,20	3,04	3,83	3,66	3,89	3,50	3,44
Birliğe gönülden bağlıyım.***	3,05	2,91	3,58	3,55	3,89	3,50	3,32
Birliğin iyi bir savunucusuyum.***	3,07	2,96	3,53	3,60	3,84	3,33	3,32
Birliğe ait olduğumu hissediyorum.***	3,22	2,96	3,58	3,67	3,93	3,50	3,41
Birlikle ilgili faaliyetlerde istekliyim/hevesliyim.***	3,41	3,10	3,83	3,76	3,91	3,42	3,55
Birliğin bir üyesi olmaktan mutluyum.***	3,13	2,97	3,83	3,68	3,91	3,33	3,40
Birliğimiz bölgedeki birlikler arasında en iyisidir.***	2,63	2,37	2,38	3,38	3,39	2,42	2,82
Birlik üyelerinin beni sevdiğine ve gelecekte beni destekleyeceklerine inanıyorum.***	3,63	3,42	3,30	3,90	4,11	3,83	3,69
Birlik üyelerinin iyi eğitilmiş ve yetenekli olduklarına inanıyorum.***	3,38	3,57	3,15	3,72	3,96	3,42	3,54
Üyelerin birliğe çok bağlı olduğunu düşünüyorum.***	2,72	2,81	2,73	3,38	3,56	3,25	3,01
Birliğe bağlılığımın uzun dönemde tüm üyelerin ekonomik durumunu iyileştireceğini düşünüyorum.***	3,51	3,37	3,40	4,12	3,93	3,58	3,67
<i>Birlikten ayrılmak için çok az alternatifte sahip olduğumu düşünüyorum.**</i>	3,74	3,25	4,23	3,70	3,77	4,67	3,73
Ortalama	3,25	3,05	3,56	3,74	3,90	3,64	3,45

1: Kesinlikle katılmıyorum, ... , 5: Kesinlikle katılıyorum.

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

5.16.4. Üyelerin birliklerinden memnuniyeti

Çiftçilerin bir araya gelmesiyle oluşan tarımsal örgütlerin ayakta kalabilmeleri, üye çiftçilere bağlıdır. Üyeler tarımsal örgütlerden ne kadar çok memnun olursa, birlik o kadar uzun süre ayakta kalabilecek ve etkili olabilecektir. Bu sebeple, üyelerin birlikten memnuniyetlerinin belirlenmesi oldukça önem taşımaktadır. Birlik üyelerinin birliklerinden memnuniyetlerini ölçmede kullanılan ifadelerden “Benim gibi üyelerin, bu birlik için önemli olduğunu düşünüyorum” hariç, diğer tüm ifadeler ürün grubuna göre istatistiki olarak anlamlı farklılık göstermektedir (Hipotez 3 desteklenmiştir). Birliklerden en çok karşılıklı fayda sağladığını düşünenler sebze birliği üyeleri iken, en az fayda sağladığını düşünenler elma birliği üyeleridir. Birlik üyeleri en fazla “Birlik giderlerimi azalttı (1,80)”, “Birliğe üyelik satış gelirlerimi artırdı (2,04)”, “Birlik üyeliğim sonucunda işletmenin karı artmıştır (2,09)” ifadelerine katılmışlardır. Üyeleriyle birliğin kurduğu ilişkilerden en fazla memnun olanlar sebze birliği üyeleri iken, en az memnun olanlar kırmızı et ve süt birliği üyeleridir. Üyelerinin ihtiyaçlarını karşılamada en başarısız olanlar kırmızı et birlikleri iken, en başarılı olanlar sebze birlikleridir. Üyelerin geneli, birliğe üyeliğin ürün satış gelirlerini artırmadığını düşünmektedirler. Sebze ve organik fındık birliği üyeleri, bal, kırmızı et, süt ve elma birliği üyelerine göre birlik üyeliğinin satış gelirini arttığını belirtmişlerdir. Birliğe üyeliğin satış gelirine hiç etkisinin olmadığını en fazla ifade edenler bal birliği üyeleri iken, en fazla süt ve kırmızı et birliği üyeleri girdi maliyetlerin azaldığını belirtmişlerdir. Üyeler, birlikleriyle yaptıkları müzakerelerde herhangi bir anlaşmazlığın yaşanmadığını belirtmişlerdir. Üyelerine hizmet sağlamada en çok gelişme gösteren organik fındık birlikleri iken, en az gelişme gösterenlerin ise süt ve kırmızı et birlikleri olduğu belirtilmiştir. Birliğe üyeliğin işletmesinin kârına etkisinin bal, kırmızı et, süt ve elma birliklerinde yok denecek kadar az olduğu belirtilmişken, karın daha fazla arttığını belirtenler ise sebze ve organik fındık birliği üyeleridir. Sebze, organik fındık ve bal birliği üyeleri birliğe üye olmaktan genel olarak memnun olduklarını belirtmiş iken, kırmızı et, süt ve elma birliği üyeleri memnun olmadıklarını belirtmişlerdir. Genel olarak üyeler birliklerine üye olurkenki beklentilerinin karşılanmadığını belirtmişlerdir. Elma, kırmızı et, bal ve süt birliklerinde üyelerin beklentileri karşılanmazken, organik fındık ve sebze birliği üyelerinin beklentilerinin orta derecede karşılandığı ifade edilmiştir. Birliklerin genelinde üyeler arasındaki

siyasi görüş ayrılığının grup birlikteliğini olumsuz etkilemediği düşünülmektedir. Buna karşın, organik fındık birliklerinde diğer birliklere kıyasla siyasi görüş ayrılığının örgüt birlikteliğine daha fazla olumsuz olarak yansıdığı belirtilmiştir. Tüm faktörler dikkate alındığında birliklerinden en çok memnun olanlar sebze ve organik fındık birliği üyeleri iken, en az memnun olanlar kırmızı et birliği üyeleridir. Newbery vd (2013) tarafından İngiltere’de yapılan araştırmada ise birlik üyelerinin %57,8’inin memnun, %11,4’ünün memnun olmadığı, %26,5’inin ise orta düzeyde memnun olduğu tespit edilmiştir. Hansen vd (2002) tarafından yapılan çalışmada üye memnuniyeti artışının üye güveni ve performansını artırdığını ortaya koymuştur.

Çizelge 5.103. Birlik üyelerinin birliklerinden memnuniyeti

Birlikten memnuniyet	Süt	Kırmızı Et	Bal	Organik Fındık	Sebze	Elma	Ortalama
Hem birlik hem ben bu ilişkiden fayda sağlıyoruz.***	2,84	2,64	2,93	3,60	3,96	2,42	3,12
Benim gibi çoğu insan bu birlikle etkileşimlerinden memnundurlar.***	2,88	2,76	3,25	3,65	3,88	2,83	3,20
Genel olarak birliğin üyeleriyle kurduğu ilişkilerden memnunum.***	2,87	2,82	3,38	3,60	3,84	3,33	3,21
Çoğu üye birlik ile ilgilenmekten hoşlanmaktadır.***	2,82	2,81	3,15	3,59	3,82	3,33	3,17
<i>Birlik üyelerinin ihtiyaçlarını karşılamada başarısızdır.***</i>	3,12	2,90	3,48	3,78	4,26	3,08	3,42
Benim gibi üyelerin bu birlik için önemli olduğunu düşünüyorum.	3,89	3,99	3,93	3,96	3,91	3,83	3,93
<i>Birlik ile benim gibi üyeler arasında hiçbir değer oluşturulmadığına inanıyorum.***</i>	3,34	3,16	3,88	3,93	3,98	4,08	3,60
Birliğe üyelik satış gelirlerimi artırdı.***	1,69	1,63	1,43	2,68	2,91	1,75	2,04
Birlik giderlerimi azalttı.***	1,22	1,40	1,55	2,53	2,70	2,08	1,80
Birlikle yaptığım müzakerelerin tamamında anlaşmaya vardım.**	3,32	3,28	3,83	3,65	3,89	3,67	3,52
Birliğin verdiği hizmetlerde sürekli bir gelişme vardır.***	2,73	2,70	2,98	3,70	3,56	2,92	3,08
Birlik üyeliğim sonucunda işletmenin karı artmıştır.***	1,72	1,58	1,55	2,75	3,07	1,83	2,09
Birliğe üye olmaktan genel olarak memnunum.***	2,86	2,75	3,43	3,53	3,91	2,92	3,19
Üyesi olduğum birlik beklentilerimi tam olarak karşılıyor.***	2,24	1,82	1,95	2,64	2,54	1,67	2,26
Birliğe üye olurken umduğum şeyler örgüt tarafından karşılanmıştır.* **	2,24	1,82	1,95	2,65	2,56	1,67	2,26
<i>Siyasi görüş ayrılığı grup birlikteliğini olumsuz etkilemiştir.***</i>	4,21	4,24	4,43	3,76	4,47	4,67	4,19
Ortalama	2,74	2,64	2,94	3,37	3,58	2,88	3,00

1: Kesinlikle katılmıyorum, ... , 5: Kesinlikle katılıyorum.

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

5.16.5. Üyelerin birliklerin toplumla ilişkileri konusunda düşünceleri

Üyelerin birliklerin toplumla ilişkileri konusundaki düşünceleri Çizelge 5.104'dan incelendiğinde; üyelerinin refahı ile en çok ilgilenen birliklerin sebze, organik fındık, bal ve elma ürün grubunda, en az ilgilenen birliklerin ise kırmızı et ürün grubunda yer aldığı görülmektedir. Sebze, organik fındık ve süt birlikleri üyeleri, birliklerinin kendilerine avantaj sağladığını düşünmektedirler. Üyelerin geneline göre birliklerin üyelere yardım yaptığında karşılığında hiçbir şey beklemediği, elma, organik fındık, sebze ve bal birliklerinin kırmızı et ve süt birliklerine göre daha yardımsever olduğu belirlenmiştir. Kırmızı et birliği üyeleri, birliklerinin üstün olmaya çalıştığını düşünürken organik fındık, sebze ve bal birliği üyeleri birliklerinin bu konuda herhangi bir gayretlerinin olmadığını düşünmektedir. Üyelerin birliklerinin toplumla ilişkileri konusundaki düşünceleri arasında ürün grubuna göre istatistiki anlamda farklılık bulunmaktadır (Hipotez 4 desteklenmektedir).

5.16.6. Üyelerin birliklerin değişim ilkeleri konusundaki düşünceleri

Üyelerin birliklerinin değişim ilkeleri konusundaki düşünceleri Çizelge 5.105'den incelendiğinde; sadece organik fındık birlik üyelerinin ürünlerinin birlik tarafından daha yüksek fiyatla pazarladığını belirttikleri ve ürünlerini pazarlamaları için birliğe devretmeyi düşündükleri anlaşılmaktadır. Birliklerin her yıl genel kurul toplantısı yapmaları ve toplantıda üyelerine yıllık faaliyet bilançosunu açıklamaları gerekmektedir. Buna rağmen, sebze birliği üyeleri arasında genel kurul toplantısını zamanında yapmadığını ve yıllık faaliyet bilançosunun da üyelerle paylaşılmadığını belirtmelerine rağmen kırmızı et ve süt birlik üyeleri birliklerinin genel kurul ve bilgilendirme toplantılarını zamanında gerçekleştirdiklerini belirtmektedirler. Bununla birlikte kırmızı et, süt ve bal birlikleri üyeleri birliklerinin faaliyet bilançosunu açıklamadıklarını belirtmişlerdir. Buradan değişim ilkeleri konusunda en iyi olan birliklerin organik fındık, en kötü olan birliklerin ise kırmızı et birlikleri olduğu anlaşılmaktadır. Üyelerin birliklerinin değişim ilkeleri konusundaki düşünceleri ürün gruplarına göre istatistiki olarak anlamlı farklılık göstermektedir (Hipotez 5 desteklenmektedir).

Çizelge 5.104. Üyelerin birliklerinin toplumla ilişkileri konusundaki düşünceleri

Birliğin toplumla ilişkisi	Süt	Kırmızı Et	Bal	Organik Fındık	Sebze	Elma	Ortalama
<i>Birlik diğer yardımları vermekten özellikle hoşlanmıyor.***</i>	3,74	3,34	4,13	4,10	4,23	4,42	3,88
<i>Birlik benim gibi üyelerin refahı ile çok ilgilenmektedir.***</i>	3,11	2,93	3,68	3,70	3,77	3,67	3,37
<i>Birliğin benim gibi üyelere avantaj sağladığını düşünüyorum.***</i>	3,26	2,90	3,25	3,76	3,82	3,00	3,38
<i>Birliğin diğer üyeler için attığı adımlarda başarılı olduğuna inanıyorum.***</i>	2,98	2,73	3,15	3,68	3,77	3,17	3,22
<i>Birlik üyelerine yardım yaptığında karşılığında hiçbir şey beklemez.***</i>	3,24	3,01	3,68	3,73	3,68	4,08	3,44
<i>Birliği özellikle bir yardım kuruluşu olarak düşünmüyorum.**</i>	3,24	3,01	3,55	3,73	3,56	3,17	3,38
<i>Birliğin üstün olmaya çalıştığını düşünüyorum.***</i>	2,78	2,96	2,43	2,25	2,28	2,58	2,58
Ortalama	3,19	2,98	3,40	3,56	3,58	3,44	3,32

1: Kesinlikle katılmıyorum, ... , 5: Kesinlikle katılıyorum.

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

Çizelge 5.105. Üyelerin birliklerinin değişim ilkeleri konusundaki düşünceleri

Birliğin değişim ilkeleri	Süt	Kırmızı Et	Bal	Organik Fındık	Sebze	Elma	Ortalama
<i>Uzun süredir üyesi olanlara bile sunduğu iyilik karşılığında bir şeyler umar.*</i>	4,22	3,93	4,53	3,93	4,25	4,25	4,14
<i>Birlik bir şeyler elde edeceğini bildiği zaman benim gibi üyeleriyle uzlaşır.</i>	4,22	3,87	3,75	3,96	3,98	3,67	4,01
<i>Birlik menfaat sağlama ihtimali olan kişilere ilgi gösterir.</i>	4,17	3,85	4,43	3,93	3,79	4,50	4,05
<i>Birlik yönetimi ürünlerimi benden daha iyi fiyatla pazarlar.***</i>	1,55	1,27	1,40	3,50	1,04	1,00	1,83
<i>Birlik ürünlerimi benden daha iyi pazarlar.***</i>	1,55	1,27	1,40	3,52	1,02	1,00	1,84
<i>Ürün pazarlamayı birliğe devretmeyi düşünüyorum.***</i>	1,55	1,31	1,70	3,32	1,39	1,00	1,88
<i>Üyelere yıllık faaliyet bilançosunu verir.***</i>	2,71	2,54	2,70	3,40	3,75	4,00	3,01
<i>Üyelere bilgilendirme toplantısı yapar.***</i>	2,87	3,03	3,55	3,88	4,44	4,25	3,43
<i>Genel kurul toplantılarını zamanında yapar.***</i>	3,24	3,03	3,70	4,01	4,51	4,25	3,62
Ortalama	2,89	2,67	3,01	3,71	3,12	3,10	3,09

1: Kesinlikle katılmıyorum, ... , 5: Kesinlikle katılıyorum.

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

5.16.7. Üyelerin birlik yöneticilerine güveni

Kooperatif ortakları, yöneticilerinin güvenilir, dürüst ve kararlı davranış göstermelerini beklerler (Prakash, 2000). Bir kooperatifin yöneticileri ile ortakları arasında yeterli güvenin varlığı, kooperatifin performansı ve ortakların bağlılığını olumlu yönde etkilemektedir (Hansen vd, 2002). Çizelge 5.106 incelendiğinde; üyelerin birlik yöneticilerine güvenlerinin düşük olduğu (3,27) belirlenmiştir. Bilgin vd (2007) tarafından TARİŞ ortaklarına yapılan araştırmada üyelerin kooperatif yönetimine güvenlerinin daha yüksek (3,39) olduğu belirlenmiştir. Üyelerin en dürüst ve güvenilir yöneticilerin bal birliklerinde olduğu, bunu sırasıyla organik fındık, elma ve süt birliklerinin takip ettikleri anlaşılmaktadır. Buna karşın, en az güvenilir yöneticilerin ise kırmızı et ve sebze birliklerinde olduğu düşünülmektedir. Bal ve elma birlik üyeleri yöneticilerinin becerilerini iyi geliştiremediklerini düşünmektedirler. Yöneticilerinin üyelerin ihtiyaç ve sorunlarıyla en çok ilgilendiklerini düşünen üyeler bal, organik fındık ve elma birliklerinde yaygın iken, süt ve kırmızı et birliklerinin üyeleri yöneticilerinin üye ihtiyaçları ve sorunlarıyla yeterince ilgilenmediklerini düşünmektedirler. Üyelere göre, en iyi niyetli yöneticiler elma birliklerinde iken, bunu sırasıyla bal, organik fındık, süt, kırmızı et ve sebze birlikleri takip etmektedir. Mevcut yönetimin birlikleri kendi bildiği şekilde yönettiklerini belirtenler süt ve kırmızı et birliklerinin üyeleri arasında daha yaygındır. Benzer şekilde, süt ve kırmızı et birlik üyeleri birliklerin aldıkları kararları etkileyemediklerini belirtmektedirler. Süt birlik üyelerinin %15'i, kırmızı et birlik üyelerinin ise %13,4'ünün birlik yöneticilerini tanımadıkları tespit edilmiştir. Çizelgede belirtilen ifadelerin geneline göre en güvenilir birlik yöneticilerinin organik fındık ve bal birliklerinde bulunduğu anlaşılmaktadır. Bunu sırasıyla; elma, sebze, süt ve kırmızı et birlik yöneticileri takip etmektedir. Üyelerin birlik yöneticilerine olan güvenleri ürün grubuna göre istatistiki olarak anlamlı farklılık göstermektedir (Hipotez 6 desteklenmiştir). Tarım kooperatifleriyle ilgili yapılan araştırmalar, üyelerin kooperatiflerine duydukları güvenin kooperatiflerine katılımlarında önemli bir etken olduğunu göstermektedir (Fulton & Giannakas 2001; James & Sykuta 2005; Gall & Schroder 2006). Tarım kooperatiflerinde ortakların yöneticilerine güven veya memnuniyet duyanların oranları Akın & Özdemir (2010)'in Diyarbakır ilindeki çalışmada %45,6, Karlı & Çelik (2003)'in GAP bölgesindeki çalışmada %96,4, Özüdoğru (2004)'nun Trakya Bölgesindeki araştırmasında ise %94 olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 5.1076. Birlik üyelerinin birliklerinin yöneticilerine güveni

Birliğin yönetimine güven	Süt	Kırmızı Et	Bal	Organik Fındık	Sebze	Elma	Ortalama
Birlik yöneticileri güvenilirdir.	3,44	3,19	3,93	3,61	3,30	3,50	3,47
Birlik yöneticileri dürüştür.	3,50	3,24	3,95	3,65	3,19	3,67	3,50
Birlik yöneticileri verdiği sözü her zaman tutar.	3,41	3,16	3,65	3,52	3,39	3,42	3,42
Birlik yöneticileri güvenilir olarak bilinir.	3,43	3,21	3,73	3,70	3,35	3,67	3,49
Birlik yöneticileri işinin ehli ve yeteneklidirler.	3,27	3,14	3,25	3,60	3,16	2,83	3,30
Birlikte yöneticiler, çalışanlar ve üyeler arasında karşılıklı bir güven vardır.	3,35	3,09	3,50	3,54	3,23	3,17	3,35
Yöneticilerin birliklerle ilgili doğru kararlar aldıklarına inanırım.	3,22	3,02	3,40	3,57	3,33	3,00	3,30
Birlik yöneticileri kendi düşüncelerini üyelere yansıtmaya çalışmaz.	3,16	3,03	3,25	3,55	3,25	3,42	3,27
Birlik yöneticisi çalışanlara karşı adildir.***	3,55	3,22	2,65	3,78	3,53	3,50	3,46
Birlik yöneticileri becerilerini iyi geliştirdi.***	3,21	3,07	2,65	3,75	3,23	2,67	3,24
Çalışanlar birliğin faaliyetlerinin değişik aşamalardan haberdar edilirler.***	3,49	3,28	2,75	3,89	3,47	3,58	3,48
Yöneticiler ihtiyaçlarım ve sorunlarımı ilgilenirler.***	2,92	2,90	3,65	3,61	3,16	3,50	3,20
Yöneticilerin niyetlerinin iyi olduğuna inanırım. *	3,48	3,23	3,85	3,76	3,23	3,92	3,52
Mevcut yönetim kendi bildikleri gibi birliği yönetmektedir.***	2,35	2,42	3,70	3,22	3,19	3,67	2,84
Üyeler birliğin kararlarını etkileyemezler.***	2,45	2,31	3,78	3,45	3,68	3,92	2,99
Birkaç yıl öncesi ile karşılaştığımızda yöneticilerin birlik üyelerinin fikirlerini dikkate alıp-almadıklarının bilinmesi daha zordur. *	3,27	3,05	3,95	3,55	3,46	4,17	3,42
Birkaç yıl öncesi ile karşılaştığımızda yöneticilerin ne yaptıklarını takip etmek daha zordur. **	3,27	3,08	4,00	3,57	3,46	4,08	3,43
Yönetimde sorunlar arttığında yönetim değişmelidir.	2,04	2,05	1,85	1,96	1,98	1,67	1,99
Günümüzde birliğin dışarıdan yönetilmesi üyeler için daha iyi olur.***	3,46	3,48	4,13	3,74	4,25	4,25	3,73
Birkaç yıl öncesi ile karşılaştığımızda günümüz birliklerinde alınan kararlar beklentilerimden fazladır.***	2,72	2,41	2,50	3,20	3,00	2,58	2,79
Şu andaki birlik yöneticileri kafamdaki ideal birlik yöneticilerini karşılıyor.	2,99	2,95	2,95	3,37	2,89	2,58	3,04
Birlik yönetimini tanımıyorum (%).	15,1	13,4	-	-	-	-	-
Ortalama	3,17	3,01	3,38	3,50	3,27	3,36	3,27

1: Kesinlikle katılmıyorum, ... , 5: Kesinlikle katılıyorum.

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

5.16.8. Üyelerin diğer birlik üyelerine güvenleri

Tarımsal örgütlerde üyeler arası güven, birliklerine bağlılıklarının önemli bir mihenk taşıdır. Üyeler arası güven, birlikte hareket edebilmenin göstergesidir. Üyelerin birbirine güvendikleri örgütlerde ekonomik büyüme kaçınılmazdır. (Svendsen & Svendsen, 2007). Tarımsal örgütlerde üyeler arasında güvenin yüksek olması, üyelerin birbirlerine yardım ve alışverişini kolaylaştırır, iletişim ağının güçlenmesini sağlamaktadır (Coleman, 1988; Dyer, 1997). Birlik üyelerinin üyeler arası güvenleri Çizelge 5.107'den incelendiğinde; birlik üyelerinin diğer üyelere güvenlerinin (3,67), yöneticiler ve çalışanlara göre daha fazla olduğu anlaşılmaktadır. Newbery vd (2013)'nin İngiltere'de yaptıkları araştırmada ise birlik üyelerinin birbirlerine güven skorları daha düşük (3,26), Bilgin vd (2007) tarafından TARIŞ ortaklarına yaptıkları araştırmada ise aynı (3,68) olarak tespit edilmiştir. Üyeler arası güven bal birlik üyelerinde en düşük (2,58), sebze birlik üyelerinde ise en yüksektir (3,97). Bal birliklerinde üyelerin diğer üyelere hiç güvenmediği (2,03) konu "*birlik üyesi çiftçilerin benim için her türlü işi zamanında yapacaklarına inanıyorum*" dur. Kırmızı et birlik üyelerinin %35,8'inin ve süt birlik üyelerinin ise %17'sinin birliklerindeki hiçbir üyeyi tanımadıklarını belirtmişlerdir. Bu yüksek oranların, birliklerin etkili çalışmalarının önündeki çok ciddi engeli oluşturduğu söylenebilir. Bu durumun kırmızı et ve süt birliklerinin çok geniş bir alanda kurulmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Buna rağmen, kırmızı et ve süt birlik üyelerinin birbirlerine güveni bal birliği üyelerine göre daha fazladır. Birlik üleriyle yapılan toplantılardan en çok keyif alan üyeler organik fındık birlik üyeleri iken, karşılaşılan bir sorunda diğer üyelerin tavsiyelerini en fazla dikkate alacağını belirten ve diğer üyelerin kendisine yardımcı olacaklarından en çok emin olan üyeler ise sebze birliklerindedir. Birlik imkanlarından en iyi şekilde yararlandıklarını düşünenler sebze ve organik fındık birlik üyeleridir. Birlik üyelerinin güvenilirliğini değerlendirmede en tarafsız olduklarını savunanlar organik fındık, sebze ve süt birliği üyeleridir. Kırmızı et birlik üyeleri birlik üyelerinin sorumluluklarını en iyi şekilde yerine getirdiklerini düşünürken bal ve elma birlik üyelerinin birliğe karşı sorumluluklarını etkili bir şekilde yerine getirmedikleri düşünülmektedir. Araştırma kapsamında birlik üyelerinin üyeler arası güvenleri ürün grubuna göre anlamlı farklılık göstermektedir (Hipotez 7 desteklenmektedir).

Çizelge 5.1087. Birlik üyelerinin üyeler arası güveni

Üyeler arası güven	Süt	Kırmızı Et	Bal	Organik Fındık	Sebze	Elma	Ortalama
Birlik üyelerine güvenim tamdır.***	3,77	3,81	2,50	3,78	3,96	3,33	3,66
Birlik üyeleri diğer insanlar tarafından güvenilir olarak bilinirler.***	3,84	3,79	2,40	3,85	3,88	3,42	3,67
Birlik üyeleri verdiği sözü tutar.***	3,76	3,77	2,43	3,78	3,88	3,50	3,63
Eğer birlikle ilgili bir herhangi bir sorunla karşılaşsam, bu sorunu birlik üyeleriyle güvenli bir şekilde konuşur ve onların tavsiyesini alırım.***	4,02	3,91	2,70	4,07	4,21	3,58	3,89
Birlik üyelerinin iyiliğimi istediğinden eminim.***	3,96	3,84	2,43	3,99	4,05	3,50	3,79
Birlik üyelerinin bana yardımcı olacağından eminim.***	3,99	3,88	2,50	3,96	4,02	3,75	3,81
Birlik üyeleriyle yapılan toplantılar hayatımın güzel bir parçasıdır.***	3,72	3,72	2,93	3,83	3,95	3,92	3,70
Çiftlik koşulları değişse bile birlik üyesi çiftçilerin bana asla zarar vermeyeceğini düşünürüm.***	3,87	3,84	2,33	3,79	3,89	3,33	3,67
Birlik üyesi çiftçiler benim için bir iş yaptıklarında en iyisini yapacaklarını düşünüyorum.***	3,60	3,67	2,13	3,70	3,93	3,42	3,52
Birlik üyesi çiftçilerin benim için her türlü işi zamanında yapacaklarına inanıyorum.***	3,48	3,49	2,03	3,53	3,86	3,33	3,40
Birlik üyesi çiftçilerin birlik imkanlarından hakkaniyetli bir şekilde yararlanacaklarını düşünüyorum.***	3,49	3,49	2,75	3,78	4,02	3,67	3,57
Birliğin diğer üyelerinin güvenilirliğini değerlendirmede tarafsız kriterleri dikkate alırım.**	4,01	3,95	3,50	4,13	4,09	3,83	3,98
Birliğin diğer üyelerinin güvenilirliğini düzenli bir şekilde değerlendiririm.*	3,65	3,72	3,68	3,88	3,93	3,83	3,77
Diğer birlik üyelerinin güvenilirliğini belirlemek için sistemli bir yaklaşım kullanırım.*	3,48	3,72	3,40	3,78	3,89	3,50	3,64
Birliğin diğer üyelerinin güvenilir olup-olmadıklarını ölçmede mantıklı bir süreç güvenirim.**	3,44	3,60	3,08	3,80	3,81	3,50	3,57
Birlik üyelerinin sorumluluklarını etkili bir şekilde yerine getirdiklerini düşünüyorum.***	3,67	4,05	2,23	3,66	4,02	3,33	3,60
Duygularım bana diğer birlik üyelerinin güvenilir olabileceğini söylemektedir.***	3,78	3,65	2,15	3,83	3,98	3,67	3,63
Birliğin diğer üyelerinin güvenilebilecek bir itibara sahip olduklarını hissediyorum.***	3,84	3,70	2,18	3,87	4,04	3,67	3,68
İçgüdülerim bana birliğin diğer üyelerine güvenebileceğimi söylemektedir.***	3,82	3,70	2,18	3,85	4,02	3,67	3,66
Diğer birlik üyelerinin güvenilir olduğu hissine sahibim.*	3,81	3,70	2,25	3,88	4,07	3,67	3,68
Hiçbir üyeyi tanımıyorum (%).	17,1	35,8	-	-	-	-	11,9
Ortalama	3,75	3,75	2,58	3,83	3,97	3,57	3,67

1: Kesinlikle katılmıyorum, ... , 5: Kesinlikle katılıyorum.

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

5.16.9. Üyelerin birlik yönetimine katılım konusundaki istekleri

Üyelerin birlik yönetimine katılım konusundaki istekleri, ürün gruplarına göre istatistiki olarak anlamlı farklılık göstermemektedir ($p>0,05$) (Hipotez 8 reddedilmiştir). Birlik yönetimine katılmada en istekliler sebze ve kırmızı et birliği üyeleri iken, en isteksizler ise elma birliği üyeleridir. Birlik yönetimine katılım konusundaki üyelerin en fazla katıldıkları ifadeler “Çoğu kişi gibi benim için de birliğin yönetimine katılmak önemlidir”(2,62)” ve (2,54) “Birliğin yönetiminde yer alırsam birliği etkileyen bir unsur olabilirim”dir. Sebze ve kırmızı et birliği üyeleri, birlik yönetiminde yer almaları durumunda işletmeye etkilerinin olabileceğini, kırmızı et birlik üyeleri ise birliğin yönetiminde yer aldıklarında ekonomik durumlarının iyileşeceğini belirtmektedirler. Üyelerin birliklere güvenlerinin sorgulanmasında kırmızı et birlik üyelerinin birliklerine güvenmedikleri ve bundan dolayı da yönetime katılım isteklerinin en fazla olduğu tespit edilmiştir. Elma birliği üyeleri birlik yönetimine katılmanın onlar için önemli olmadığını belirtirken birlik yönetimine katılsalar da birlik üye ilişkisini güçlendiremeyeceklerini, ekonomik durumlarının daha iyi olamayacaklarını belirtmişlerdir. Bal, süt ve organik fındık birlik üyelerinin ise birlik yönetimine katılım konusunda kararsız olduklarını, elma birliği üyelerine göre daha istekli, sebze ve kırmızı et birliği üyelerine göre daha isteksiz oldukları tespit edilmiştir.

Çizelge 5.108. Birlik üyelerinin birliklerinin yönetimine katılım konusundaki istekleri

Yönetime katılıma isteği	Süt	Kırmızı Et	Bal	Organik Fındık	Sebze	Elma	Ortalama
Üyeler birliklerin yönetiminde yer alırlarsa işletmeyi etkileyebilirler.	2,47	2,72	2,50	2,29	2,82	2,42	2,52
Birliğimin yönetiminde yer alırsam ekonomik durumum iyileşir.	2,31	2,55	2,13	2,25	2,37	1,58	2,30
Birliğin yönetiminde yer alırsam birlikle üye ilişkisini güçlendiririm.	2,44	2,67	2,55	2,34	2,79	2,33	2,51
Birliğin yönetiminde yer alırsam birliği etkileyen bir unsur olabilirim.	2,48	2,69	2,53	2,39	2,84	2,33	2,54
Çoğu kişi gibi benim için de birliğin yönetimine katılmak önemlidir.	2,55	2,73	2,40	2,60	3,04	1,75	2,62
Ortalama	2,45	2,67	2,42	2,37	2,77	2,08	2,49

1: Kesinlikle katılmıyorum, ... , 5: Kesinlikle katılıyorum.

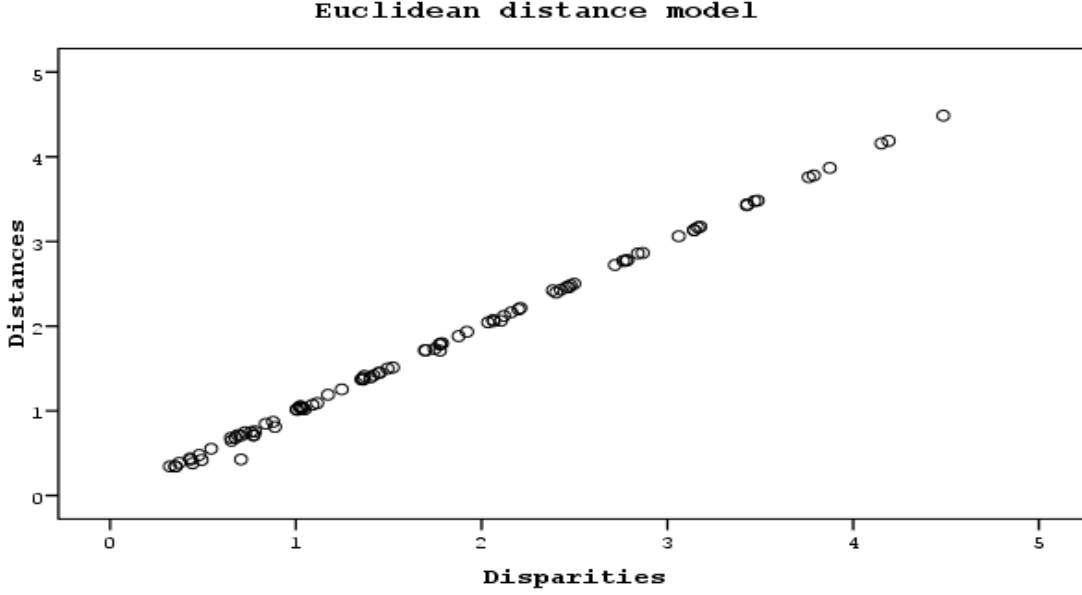
5.17. Çok Boyutlu Ölçekleme Analiz (MDS) Yöntemine Göre Birliklere Duyulan Güven

Birlikler bazında üyelerin güvenleri Çizelge 5.109'den incelendiğinde; birliğine en fazla güvenenlerin Havza Süt ÜB üyelerinin olduğu, bunu sırasıyla Ondokuz Mayıs Fındık ÜB, ve Ladik Süt ÜB'nin takip ettiği anlaşılmaktadır. Birliğine en az güven duyanlar ise Vezirköprü Süt ve Terme Süt ÜB üyeleridir. Havza Süt ÜB üyeleri birliğine en bağlı olanlar iken, en az bağlı olanlar Terme Süt ÜB üyeleridir. Ondokuz Mayıs Fındık ÜB ve Bafra Sebze ÜB üyeleri birliklerinden en memnun olanlar iken, birliğinden hiç memnun olmayanlar Vezirköprü Süt ÜB üyeleridir. Birliğin topluyla en iyi ilişki içerisinde olduğunu düşünenler Havza Süt ÜB üyeleri iken, en az olduğunu düşünenler ise Vezirköprü Süt ÜB üyeleridir. Yöneticilerine en fazla güvenenler Ladik Süt ÜB üyeleri iken, en az güvenenler Terme Süt ÜB üyeleridir. üyeler arası güvenin en yüksek olduğu birlikler Havza Süt ÜB ve Ondokuz Mayıs Fındık ÜB iken, en düşük olduğu birlik Terme Bal ÜB'dir. Yönetim katılım isteğinin en fazla olduğu üyeler Havza Kırmızı Et ÜB ve Bafra Sebze ÜB'de iken, en az olduğu üyeler Ondokuz Mayıs Organik Fındık ve Terme Süt ÜB'de bulunmaktadır.

Çizelge 5.109. Üyelerin birliklerine bağlılıkları, menuniyetleri, birliklerin toplumla ilişkileri, değişim ilkeleri ve güven düzeyleri

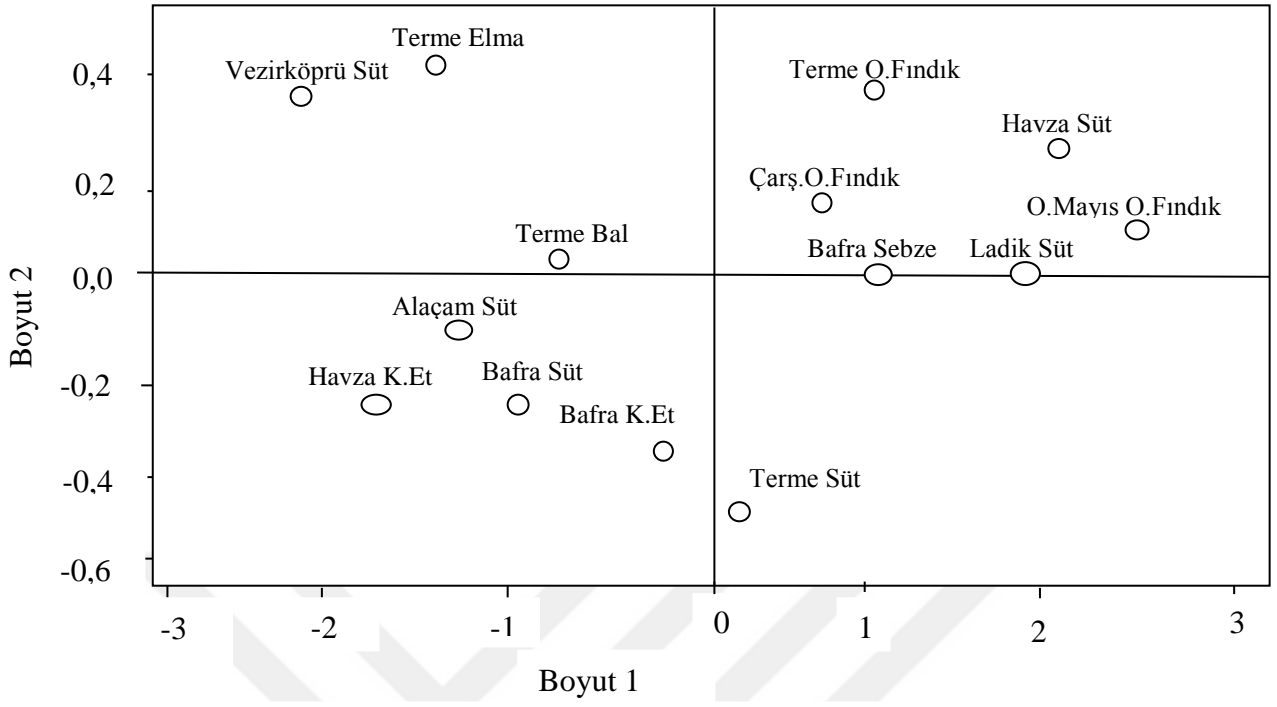
Üretici Birlik adı	Birliğe bağlılık	Birlikten memnuniyet	Birliğin toplumla ilişkisi	Birliğin değişim ilkeleri	Yönetime katılım isteği	Birliğe güven	Yöneticilere güven	Üyeler arası güven	Toplam güven
Havza Süt	4,149	3,531	3,964	3,903	2,625	3,750	3,696	4,406	3,873
Ondokuz Mayıs Organik Fındık	4,048	3,688	3,908	3,621	1,753	3,824	3,773	4,250	3,810
Ladik Süt	3,874	3,334	3,738	3,339	2,414	3,782	4,026	3,727	3,799
Terme Organik Fındık	3,952	3,522	3,622	4,159	2,329	3,839	3,772	3,671	3,720
Bafra Sebze	3,901	3,581	3,589	3,129	2,772	3,709	3,272	3,975	3,599
Bafra Kırmızı Et	3,060	2,715	3,011	2,690	2,415	2,887	3,047	3,774	3,527
Havza Kırmızı Et	3,054	2,396	2,886	2,630	3,560	2,813	2,933	3,644	3,483
Çarşamba Organik Fındık	3,613	3,255	3,454	3,643	2,557	3,512	3,368	3,762	3,477
Terme Elma	3,647	2,880	3,440	3,102	2,083	3,417	3,369	3,571	3,321
Bafra Süt	3,198	2,620	3,119	2,564	2,548	2,854	2,958	3,707	3,294
Alaçam ve Yakakent Süt	2,913	2,451	2,917	2,833	2,475	2,690	2,915	3,906	3,176
Terme Bal	3,565	2,941	3,407	3,017	2,420	3,391	3,383	2,586	3,148
Vezirköprü Süt	2,418	1,840	2,175	2,815	2,756	2,167	2,106	3,667	2,494
Terme Süt	2,153	2,089	2,490	2,429	1,843	2,013	2,075	3,385	2,387
Ortalama	3,458	3,004	3,322	3,091	2,499	3,268	3,273	3,675	3,440

MDS'nin iki boyutlu gösteriminde Kruskal Stress istatistiği 0.0050 ve R^2 ise 0.99'dur. Buna göre, veri uzaklıkları ile konfigürasyon uzaklıkları arasında çok iyi düzeyde bir uyum bulunmaktadır. Kullanılan verilerin iki ve üç boyutlu geometrik gösterimi doğrusal formda uyumluluk göstermiş ve gözlemsel uzaklıklar ile farklılıkların (disparities) doğrusal bir ilişki içinde olduğu saptanmıştır.

Şekil 5.4. Gözlenen uzaklıklar ve konfigürasyon uzaklıkları için sheppard diyagramı

Araştırmada ele alınan 14 ÜB ile birlik üyelerinin güvenleri dikkate alınarak oluşturulan iki boyutlu MDS'nin geometrik gösterimi Şekil 5.5'de verilmektedir. İki boyutlu konumlandırmaya göre Ladik Süt ÜB ve Bafra Sebze ÜB üyelerinin güven bakımından hemen hemen aynı oldukları anlaşılmaktadır. Terme Elma ÜB, Vezirköprü Süt ÜB ve Terme Bal ÜB üyeleri güven açısından birbirlerine benzemektedirler. Ondokuz Mayıs, Çarşamba ve Terme Organik Fındık ÜB'leri ile Havza Süt ÜB üyeleri güven açısından birbirlerine benzemekte ve aynı boyutta yer almaktadırlar. Terme Süt ÜB üyeleri güven açısından diğer birliklerden ayrılmaktadırlar. Alaçam Süt ÜB, Havza Kırmızı Et ÜB, Bafra Süt ÜB ve Bafra Kırmızı Et ÜB üyeleri güven açısından aynı boyutta yer almaktadırlar. Ladik ve Havza Süt ÜB'leri hariç süt ve kırmızı et birlikleri üyelerinin güvenleri birbirlerine benzemektedir. Bununla birlikte, sebze ve organik fındık birlik üyelerinin güvenleri birbirlerine benzemektedir. Birinci boyutta üye güvenine göre en uzak birlikler, Terme Süt ÜB ile Terme Organik Fındık ÜB'dir.

Şekil 5.5. Çok Boyutlu Ölçekleme Analizi'ne göre üyelerin güvenleri

5.18. Birliklerin Performansı

5.18.1. Birliklerin finansal performans endeksleri

Demokratik bir yönetim anlayışının olduğu tarımsal örgütlerde yüksek düzeyde etkinlik gerçekleştirebilmek için üst seviyede performans ve yeniliklerin sağlanması bir zorunluluk olmaktadır (Forcedall, 2005). Araştırmada birliklerin performansı, finansal ve finansal olmayan değişkenlere göre belirlenmiştir. Birliklerin finansal değişkenleri Çizelge 5.110'den incelendiğinde; birliklerin yıllık ortalama gelirinin 194 bin TL olduğu, en yüksek gelire Ladik Süt ÜB, Bafra Kırmızı Et ÜB ve Çarşamba Organik Fındık ÜB'lerinin sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ondokuz Mayıs Fındık ve Havza Kırmızı Et ÜB'leri, üyelerinin tamamından yıllık aidat almaktadırlar. Birliklerin %65'inde üyelerden aidat alındığı belirlenmiştir. Buna karşın, Terme Elma ÜB'de üyelerden hiç aidat alınmamaktadır. Birliklerin %35'inde girdi temini, %50'sinde ise ürün pazarlama söz konusudur. İhracat yapan birlikler ise Çarşamba, Ondokuz Mayıs ve Terme Organik Fındık ÜB'leridir. Birliklerin yarısının bir proje başvurusunun olduğu anlaşılmaktadır. Birliklerde ortalama 3 kişi istihdam edilmekte iken, ortalama 3.000 TL civarında bağış alan birlikler Bafra Kırmızı Et ÜB ve Terme Organik Fındık ÜB'dir.

Çizelge 5.110. Birliklerin finansal performans değişkenlerine ait sonuçlar

Birlik Adı	Gelir (bin TL)	Gelir endeks i	Aidat (%)	Aidat endeks i	Girdi endeks*	Pazar endeksi*	İhracat (%)	İhracat endeksi	Proje başvuru endeks*	İstihdam (kişi)	İstihdam endeksi	Bağış (bin TL)	Bağış endeksi	Finansal Performans Endeksi (%)
Terme Bal	53.4	0,04	35	0,35	1	1	0	0	1	0	0,00	0	0,0	42,5
Terme Elma	20	0,00	0	0	0	0	0	0	0	1	0,05	0	0,0	0,6
Bafra Sebze	130	0,15	70	0,7	0	0	0	0	1	3	0,15	0	0,0	25,1
Çarşamba														
Organik Fındık	420	0,57	30	0,3	0	1	33	0,66	0	20	1,00	0	0,0	44,1
Ondokuzmayıs														
Organik Fındık	80.6	0,08	100	1	1	1	10	0,2	0	6	0,30	0	0,0	44,8
Terme Organik														
Fındık	26	0,00	30	0,3	0	1	50	1	0	1	0,05	10	0,33	33,6
Alaçam ve														
Yakakent Sut	122	0,14	80	0,8	0	0	0	0	1	1	0,05	0	0,0	24,9
Bafra Sut	265	0,35	80	0,8	0	0	0	0	1	5	0,25	0	0,0	30,0
Havza Süt	75	0,07	90	0,9	0	1	0	0	1	1	0,05	0	0,0	37,9
Ladik Süt	720	1,00	80	0,8	1	1	0	0	1	1	0,05	0	0,0	60,6
Terme Süt	250	0,32	80	0,8	1	1	0	0	1	2	0,10	0	0,0	52,9
Vezirköprü Süt	32	0,01	80	0,8	0	0	0	0	0	0	0,00	0	0,0	10,2
Bafra Kırmızı														
Et	444	0,60	60	0,6	1	0	0	0	0	3	0,15	30	1,0	41,9
Havza Kırmızı														
Et	80	0,08	100	1	0	0	0	0	0	1	0,05	0	0,0	14,2
Ortalama	194.1	0,24	65,35	0,65	0,35	0,5	6,64	0,13	0,5	3,2	0,16	2.857	0,09	42,5

*: 0: Hayır, 1: Evet

5.18.2. Birliklerin finansal olmayan performans endeksleri

Finansal olmayan değişkenler açısından birliklerin performansı Çizelge 5.111'den incelendiğinde; %64'ünün web sitesine sahip oldukları anlaşılmaktadır. Birliklerin %29'unun üye olmayan üreticilere de hizmet verdiği tespit edilmiştir. Birlikler arasında en etkili denetlenenler Terme Elma ÜB ve Havza Süt ÜB'dir. Birliklerin çevresel sürdürülebilirliğe en fazla katkı sağlayan birlikler Bafra Sebze ÜB, Çarşamba, Ondokuz Mayıs ve Terme Organik Fındık ÜB'leri ve Terme Elma ÜB'dir. Bu birliklerde organik tarım, ÇATAK ve iyi tarım gibi uygulamaları öne çıkmaktadır. Brlikler genelinde üyelere ortalama 2,4 kez eğitim düzenlenmiş olup buna karşın Terme Organik Fındık ÜB ve Vezirköprü Süt ÜB'de herhangi bir eğitimin verilmediği anlaşılmaktadır. Üyelerine en fazla eğitim verenler ise Çarşamba Organik Fındık ÜB ve Alaçam ve Yakakent Süt ÜB'dir. Birlik üyelerinin genel kurullara katılım oranları oldukça düşüktür (%23,86). Genel kurula katılım oranının en fazla olduğu birlikler Ondokuz Mayıs Organik Fındık ÜB (%56) ve Terme Organik Fındık ÜB'dir (%46). Birliklerde genel kurula katılım oranının en düşük olduğu birlikler ise Çarşamba Organik Fındık ÜB, Bafra Süt ÜB ve Ladik Süt ÜB'dir. Birliklerin %57'sinin genel kurullarına katılanların oranlarının azaldığı anlaşılmaktadır. Birlikte istihdam edilen personel veya danışmanın aldığı eğitim sayıları ise oldukça düşüktür. Personelin aldığı eğitimin en fazla olduğu birlikler, Ondokuz Mayıs Organik Fındık ÜB, Bafra , Ladik ve Terme Süt ÜB'leridir. Oysa personelin üyelere kaliteli eğitim verebilmesi alacağı eğitimden ve konu ile ilgili bilgi birikiminden geçmektedir. Nitekim, araştırmada görüşülen birliklerin üyeleri danışmanların bilgi düzeylerinin düşüklüğü, konuya hakim olamamaları ve üyelere faydalı olamamalarından şikayetçi olmuşlardır. Yöneticilerin ortalama eğitim süresi 9,7 yıldır. Yöneticiler arasından en eğitimli birlikler Terme Organik Fındık ÜB, Alaçam ve Yakakent Süt ÜB ve Havza Kırmızı Et ÜB'dir. En eğitimsiz yöneticiler ise Bafra Sebze ÜB, Ondokuz Mayıs ve Çarşamba Organik Fındık ÜB ve Bafra Süt ÜB'dir. Birlik yöneticileri üretici örgütlenmesi konusunda sadece 2 kez eğitim almışlardır.

TÜB'nin 5200 S.K. yer alan görevleri yerine getirme durumlarına değerlendirildiğinde; görevini en fazla yerine getiren birliğin Ondokuz Mayıs Organik Fındık ÜB olduğu, bunu sırasıyla Çarşamba Organik Fındık ÜB, Bafra Sebze ÜB ve Havza Süt ÜB takip etmektedir. Görevlerini yerine getirme konusunda en zayıf birlikler ise Vezirköprü Süt ÜB, Havza Kırmızı Et ÜB ve Bafra Süt ÜB'dir. Birliklerin performansına etki eden bir diğer unsurda birliklerin sosyal ilişkileridir. Sosyal ilişki konusunda en başarılı birlik Alaçam-Yakakent, ve Bafra Süt ÜB'leri ve Çarşamba Organik Fındık ÜB'dir. Sosyal ilişki konusunda en zayıf birlik ise Havza Kırmızı Et ÜB ve Terme Bal ÜB'dir. Rekabet gücü en fazla olanlar ihracatta bulunan organik fındık birlikleridir.

Çizelge 5.111. Birliklerin finansal olmayan performans değişkenlerine ait sonuçlar

Birlik Adı	Web endeks *	Üye olmayana hizmet*	Üye değil endeks	Denetim **	Denetim endeks	Çevre sürdürül ebilirlik **	Çevre endeks	Eğitim (kez/yıl)	Eğitim endeks	Genel kurul oran (%)	Genel kurul endeks	Genel kurul azalma*	GK azalma endeks
Terme Bal	1,00	1,00	0,00	13,00	0,36	5,00	1,00	1,00	0,20	23,00	0,38	0,00	1,00
Terme Elma	0,00	0,00	1,00	20,00	1,00	5,00	1,00	2,00	0,40	23,00	0,38	0,00	1,00
Bafra Sebze	1,00	0,00	1,00	14,00	0,45	5,00	1,00	2,00	0,40	22,00	0,36	0,00	1,00
Çarşamba Organik Fındık	1,00	1,00	0,00	9,00	0,00	5,00	1,00	5,00	1,00	3,00	0,00	1,00	0,00
Ondokuzmayıs Organik Fındık	1,00	0,00	1,00	12,00	0,27	5,00	1,00	4,00	0,80	56,00	1,00	0,00	1,00
Terme Organik Fındık	0,00	0,00	1,00	14,00	0,45	5,00	1,00	0,00	0,00	46,00	0,81	0,00	1,00
Alaçam ve Yakakent Süt	0,00	1,00	0,00	16,00	0,64	4,00	0,75	5,00	1,00	11,00	0,15	1,00	0,00
Bafra Süt	1,00	0,00	1,00	12,00	0,27	1,00	0,00	4,00	0,80	5,00	0,04	1,00	0,00
Havza Süt	1,00	0,00	1,00	19,00	0,91	4,00	0,75	3,00	0,60	18,00	0,28	0,00	1,00
Ladik Süt	1,00	0,00	1,00	15,00	0,55	2,00	0,25	1,00	0,20	8,00	0,09	1,00	0,00
Terme Süt	0,00	0,00	1,00	11,00	0,18	3,00	0,50	3,00	0,60	11,00	0,15	1,00	0,00
Vezirköprü Süt	0,00	0,00	1,00	16,00	0,64	3,00	0,50	0,00	0,00	21,00	0,34	1,00	0,00
Bafra Kırmızı Et	1,00	1,00	0,00	14,00	0,45	5,00	1,00	3,00	0,60	45,00	0,79	1,00	0,00
Havza Kırmızı Et	1,00	0,00	1,00	9,00	0,00	2,00	0,25	1,00	0,20	42,00	0,74	1,00	0,00
Ortalama	0,64	0,29	0,71	13,86	0,44	3,86	0,71	2,43	0,49	23,86	0,39	0,57	0,43

*: 0: Hayır 1: Evet

** : 1: Kötü, ..., 5: Çok İyi

Çizelge 5.111. Birliklerin finansal olmayan performans değişkenlerine ait sonuçlar (devam)

Birlik Adı	Personel eğitim (kez)	Personel endeks	Yönetici eğitim (yıl)	Yönetici eğitim endeks	Kongre (kez)	Kongre endeks	Örgüt eğitim (kez)	Örgüt endeks	5200 S.K. (skor ^a)	5200 S.K. endeks	Sosyal İlişki (skor ^a)	Sosyal İlişki endeks	Rekabet gücü (skor ^a)	Rekabet endeks	Finansal olmayan performans endeksi (%)
Terme Bal	0,00	0,00	11,00	0,60	1,00	0,00	1,00	0,08	50,00	0,46	21,00	0,11	44,00	0,58	41,21
Terme Elma	0,00	0,00	11,00	0,60	4,00	0,27	0,00	0,00	49,00	0,43	30,00	0,58	44,00	0,58	51,73
Bafra Sebze	2,00	0,40	5,00	0,00	8,00	0,64	3,00	0,25	64,00	0,84	25,00	0,32	47,00	0,68	59,50
Çarşamba Organik Fındık	2,00	0,40	5,00	0,00	5,00	0,36	2,00	0,17	67,00	0,92	34,00	0,79	54,00	0,90	46,73
Ondokuzmayıs Organik Fındık	5,00	1,00	5,00	0,00	12,00	1,00	12,00	1,00	70,00	1,00	27,00	0,42	56,00	0,97	81,87
Terme Organik Fındık	0,00	0,00	15,00	1,00	4,00	0,27	0,00	0,00	60,00	0,73	22,00	0,16	57,00	1,00	53,04
Alaçam ve Yakakent Sut	1,00	0,20	15,00	1,00	2,00	0,09	0,00	0,00	50,00	0,46	38,00	1,00	31,00	0,16	38,92
Bafra Sut	3,00	0,60	5,00	0,00	1,00	0,00	10,00	0,83	42,00	0,24	35,00	0,84	26,00	0,00	40,21
Havza Süt	0,00	0,00	11,00	0,60	1,00	0,00	0,00	0,00	62,00	0,78	28,00	0,47	48,00	0,71	57,92
Ladik Süt	3,00	0,60	8,00	0,30	4,00	0,27	2,00	0,17	59,00	0,70	22,00	0,16	48,00	0,71	42,85
Terme Süt	3,00	0,60	11,00	0,60	6,00	0,45	1,00	0,08	57,00	0,65	25,00	0,32	47,00	0,68	41,52
Vezirköprü Süt	0,00	0,00	8,00	0,30	2,00	0,09	0,00	0,00	33,00	0,00	25,00	0,32	26,00	0,00	22,73
Bafra Kırmızı Et	1,00	0,20	11,00	0,60	3,00	0,18	1,00	0,08	61,00	0,76	25,00	0,32	46,00	0,65	47,36
Havza Kırmızı Et	0,00	0,00	15,00	1,00	10,00	0,82	5,00	0,42	40,00	0,19	19,00	0,00	37,00	0,35	42,61
Ortalama	1,43	0,29	9,71	0,47	4,50	0,32	2,64	0,22	54,57	0,58	26,86	0,41	43,64	0,57	47,73

^a Skor, yöneticilerin birlikleri ile ilgili sorulara verdikleri cevapların ağırlıklı toplamları alınarak hesaplanmıştır. Yöneticilerin birlikleri ile ilgili sorulara verdikleri cevapları, 1 (kesinlikle katılmıyorum)'den 5 (kesinlikle katılıyorum)'e kadar değişmektedir.

5.18.3. Birliklerin genel performans endeksleri

Birlikler finansal ve finansal olmayan değişkenler tarafından belirlenen genel performans endeksleri Çizelge 5. 112'den incelendiğinde; birliklerin performansına finansal olmayan değişkenlerin (%47,7) finansal değişkenlere (%42,5) göre daha fazla etki ettiği anlaşılmaktadır. En yüksek finansal performansa Ladik Süt ÜB sahip iken, bunu sırasıyla; Terme Süt ÜB, Ondokuz Mayıs Organik Fındık ÜB ve Çarşamba Organik Fındık ÜB takip etmektedir. Finansal açıdan en düşük performansa sahip birlikler sırasıyla; Terme Elma ÜB, Vezirköprü Süt ÜB, Havza Kırmızı Et ÜB ve Alaçam ve Yakakent Süt ÜB'dir.

Finansal olmayan değişkenler açısından en yüksek performansa sırasıyla; Ondokuz Mayıs Organik Fındık ÜB, Bafra Sebze ÜB, Havza Süt ÜB ve Terme Organik Fındık ÜB sahiptirler. Finansal olmayan değişkenler açısından en düşük performansa sahip birlikler ise sırasıyla; Vezirköprü Süt ÜB, Alaçam ve Yakakent Süt ÜB, Bafra Süt ÜB ve Terme Bal ÜB'dir.

Araştırma sonuçları, finansal açıdan hayvancılık alanında faaliyet gösteren birliklerin performansı daha yüksek iken, finansal olmayan performans açısından da bitkisel üretim alanında faaliyet gösteren birliklerin performansının daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Finansal ve finansal olmayan değişkenlerin geneline göre hesaplanan toplam performans açısından en yüksek performansa Ondokuz Mayıs Organik Fındık ÜB'nin (%68,4) sahip olduğu, bunu sırasıyla; Havza Süt ÜB (%50,6), üçüncü sırada Ladik Süt ÜB (%49,3) ve dördüncü sırada da Bafra Sebze ÜB (%46,9) takip ettiği anlaşılmaktadır. Genel performansı en düşük birlikler Vezirköprü Süt ÜB, Havza Kırmızı Et ÜB, Terme Elma ÜB ve Alaçam-Yakakent Süt ÜB'dir. Toplam performansa finansal değişkenlerden ziyade finansal olmayan değişkenlerin etkisinin bulunduğu ifade edilebilir. Karami & Moghaddam (2005)'nin İran'daki tarım kooperatifleriyle yaptığı araştırmada ise kooperatiflerin performansını açıklayan en önemli faktörlerin hükümet destekleri ve kooperatif yapısının olduğunu ortaya konulmuştur. Finansal değişkenler açıdan düşük performansa sahip olan Ondokuz Mayıs Organik Fındık ÜB, Havza Süt ÜB, Bafra Sebze ÜB, Terme Organik Fındık ÜB rağmen finansal olmayan değişkenler açıdan yüksek performansa sahip olduklarından genel performans sıralamasında üst sıralarda yer almışlardır. Buna karşın, finansal değişkenler açısından ön sıralarda yer alan Çarşamba Organik Fındık ÜB, Terme Süt ÜB ve Terme Bal ÜB finansal olmayan değişkenler

açısından güçlü olamadıklarından dolayı genel performans sıralamasında alt sıralara gerilemişlerdir. Buradan tarımsal örgütlerin finansal olmayan değişkenlerinin iyileştirilmesi sayesinde kendileri açısından büyük önem taşıyan finansman sorunlarının çözümlenebileceği ifade edilebilir. Bu sayede birliklerin performansı, üyeler arası ilişkilerin iyileştirilmesi sayesinde güven ortamının sağlanması mümkün olabilecektir. Ürün grubu itibarıyla birlik performansları sırasıyla organik fındık (%53,4), sebze (%46,9), bal (41,6) ve süt sığırcılığı (%39), kırmızı et (%38,8) ve elma (%33,1) birlikleridir (Çizelge 5.112). Chibanda vd (2009)'in araştırmasında da sebze kooperatiflerinin performansının diğer ürün grubundaki kooperatiflere göre daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Singh vd (2001)'nin Hindistan'da süt sektöründeki kooperatifler ve özel sektör firmalarının performanslarını araştırmış ve kooperatiflerin özel işletmelere göre teknik olarak daha etkin ve düşük maliyetle çalıştıklarını tespit etmişlerdir. Nilsson vd (2012) tarafından yapılan araştırmada da bir kooperatifin çok az miktarda sosyal sermayesinin dengelenmesi için büyük miktarda finansal sermayesinden kullanmak zorunda olduğu belirtilmektedir.

Çizelge 5.112. Birliklerin finansal, finansal olmayan ve genel performans endeksleri

Sıra	Birlik Adı	Finansal Performans Endeksi (%)	Finansal Olmayan Performans Endeksi (%)	Genel Performans Endeksi (%)
1.	Ondokuzmayıs Organik Fındık	44,8 ³	81,87 ¹	68,40
2.	Havza Süt	37,9 ⁷	57,92 ³	50,63
3.	Ladik Süt	60,6 ¹	42,85 ⁸	49,32
4.	Bafra Sebze	25,1 ¹⁰	59,50 ²	46,99
5.	Terme Organik Fındık	33,6 ⁸	53,04 ⁴	45,99
6.	Çarşamba Organik Fındık	44,1 ⁴	46,73 ⁷	45,79
7.	Terme Süt	52,9 ²	41,52 ¹⁰	45,64
8.	Bafra Kırmızı Et	41,9 ⁶	47,36 ⁶	45,39
9.	Terme Bal	42,5 ⁵	41,21 ¹¹	41,67
10.	Bafra Süt	30,0 ⁹	40,21 ¹²	36,50
11.	Alaçam ve Yakakent Süt	24,9 ¹¹	38,92 ¹³	33,84
12.	Terme Elma	0,60 ¹⁴	51,73 ⁵	33,15
13.	Havza Kırmızı Et	14,2 ¹²	42,61 ⁹	32,27
14.	Vezirköprü Süt	10,2 ¹³	22,73 ¹⁴	18,18
Ortalama		42,5	47,73	43,55

1: En yüksek performans, ..., 14: En düşük performans

5.19. Güveni Etkileyen Faktörler

5.19.1. Güveni etkileyen faktörlerin tanımlayıcı istatistikleri

Araştırma kapsamında ele alınan güveni etkileyen değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikleri Çizelge 5.113'de verilmektedir. Araştırmada görüşülen birlik üyelerinin %97,9'u erkek ve ortalama yaşları 50'dir. Birlik üyelerinin %94'ü evli, %91'i ise sosyal güvenceye sahiptirler. Ortalama hane halkı büyüklüğü ise 4,88 kişidir. Üyelerin %67'si ilkokul, %12'si ortaokul, %13'ü lise ve %4'ü de üniversite mezunudur. Birlik üyelerinin %93,8'inin asıl işi çiftçilik olup 27 yıldır tarımla uğraşmaktadırlar. Birlik üyelerinin ortalama toplam geliri 90 bin TL'dir. Birlik üyelerinin %14,5'i ürünlerini (findığı) birlikleri aracılığıyla pazarlamaktadırlar. Birlik üyelerinin işletmelerinde ortalama 4 yabancı işgücü, 2 aile işgücü ve 2 mevsimlik aile işgücünün çalıştıkları belirlenmiştir. Üyelerin iki tarımsal örgüte üyelikleri bulunmakta olup %85'inin girişte birliklerine sermaye ödedikleri tespit edilmiştir. Üyelerin %4'ü birliklerinden girdi temin ederken %19'u ise ürünlerini birlikleri aracılığıyla pazarlamaktadırlar. Birlik-işletme arası ortalama mesafe 13 km olup üyeler birliklerini yılda 51 kez ziyaret etmişlerdir. Üyelerin birlik tarafından düzenlenen eğitime katılma oranı %32, birliklerin genel kurullarına katılma oranı ise %60'dır. Birliklerin ortalama performans endeksi %43'dür. Liang vd (2015)'in Çin'deki tarım kooperatiflerinde üyelerin eğitime katılma oranı %87, genel kurula katılma oranı ise %74 olarak tespit edilmiştir.

Modelde kullanılan bağımsız değişkenlerin VIF değerlerinin 20'den düşük olması, bağımsız değişkenler arasında çoklu korelasyonun olmadığını göstermektedir.

Çizelge 5.113. Güveni etkileyen değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri

	Bağımsız değişkenler	N	Ortalama	Std.Sapma	VIF
TÜB ile ilgili değişkenler	PERFORMS	420	43,54	8,089	-
	SUTSIGIR	420	0,362	0,481	13,96
	KIRET	420	0,160	0,367	9,39
	BAL	420	0,095	0,294	7,63
	ORGFİN	420	0,219	0,414	9,79
	SEBZE	420	0,136	0,343	7,41
	ELMA	420	0,034	0,166	-
	GİRİSAID	420	0,845	0,362	1,19
	GIRDTMN	420	0,048	0,213	1,39
	PAZARLA	420	0,195	0,397	2,21
	IHRACAT	420	0,145	0,353	3,05
	EGİTKAT	420	0,324	0,468	1,76
	BIRUZAK	420	13,305	9,894	1,42
	ZİYARET	420	51,521	98,477	1,42
	GENKURK	420	0,600	0,490	1,49
YONDEN	420	0,083	0,277	1,26	
Tarım işletmesi ile ilgili değişkenler	BOLGE1	420	0,417	0,494	8,59
	BOLGE2	420	0,049	0,218	-
	BOLGE3	420	0,355	0,479	10,29
	BOLGE4	420	0,179	0,383	5,57
	CKS	420	1,076	0,413	1,25
	HKS	420	1,195	0,448	1,62
	AKS	420	1,881	0,339	4,01
	SIGORTA	420	0,183	0,387	1,44
	TOPUYEL	420	2,126	0,970	1,55
	TOPNUF	420	4,883	2,461	1,69
	TOPGEL	420	91,449	119,389	1,48
	YABİGGUC	420	4,295	8,878	1,46
	AİLEİSG	420	1,981	1,193	1,57
	MEVSİG	420	1,726	1,943	2,10
	Birlik üyeleri ile ilgili değişkenler	CİNSİYET	420	0,979	0,145
YAS		420	50,136	11,642	2,80
MEDHAL		420	0,948	0,223	1,16
SOSGUV		420	0,914	0,280	1,17
OKURYAZ		420	0,024	0,162	-
İLKOKUL		420	0,679	0,468	10,38
ORTAOKUL		420	0,126	0,332	6,35
LİSE		420	0,131	0,338	6,95
UNVERSTE		420	0,040	0,197	3,01
MESLEK		420	0,938	0,241	1,28
DENEYİM		420	27,548	13,523	2,45

5.19.2. Güveni etkileyen faktörler arası korelasyon

Güveni etkileyen faktörlerin korelasyonu Çizelge 5.114'den incelendiğinde; üyelerin Bölge1'de (Ondokuz Mayıs, Bafra ve Alaçam ilçeleri) bulunması ile işletmelerin nüfus varlığı arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki varken Bölge3'de (Çarşamba ve Terme ilçeleri) bulunmaları ile toplam nüfusları arasında anlamlı ve negatif bir ilişki söz konusudur. Üyelerin asıl işlerinin çiftçi olması ile yaşları ve ilkokul mezunu olması arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişki, lise ve üniversite mezunu olmaları ile ise anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Üyelerin toplam gelirlerinin Bölge1'de (Ondokuz Mayıs, Bafra ve Alaçam ilçeleri) bulunmaları ile anlamlı ve pozitif, Bölge3'de (Çarşamba ve Terme ilçeleri) bulunmaları ve yaşları ile anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Çarşamba ve Terme İlçelerinde bulunan üyelerin yabancı işgücü ve mevsimlik aile işgücü kullanma durumları arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Bunda Çarşamba ve Terme ilçelerindeki fındık üretiminin fazla olması ve hasat zamanında yabancı işgücü kullanılmasının etkisinin olduğu ifade edilebilir. Üyelerin Bölge 4'te (Kavak, Havza, Ladik ve Vezirköprü ilçeleri) bulunmaları ile aile işgücü kullanmaları arasında ise anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki mevcuttur. Üyelerin üye oldukları tarımsal örgüt sayısında meydana gelen 1 birim standart sapmalı bir değişme toplam gelirlerinde 0,20 birim standart sapmalı bir artışa neden olmaktadır. Üyelerin giriş sermayesi ödeme ile Bölge 3'te (Çarşamba ve Terme) yaşamaları arasında anlamlı ve pozitif, Bölge 4'de (Kavak, Havza, Ladik ve Vezirköprü) yaşamaları ile de anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Üyelerin ürünlerini birlik aracılığıyla pazarlaması ile bölge 1'de (Bafra, Ondokuz Mayıs ve Alaçam) bulunmaları arasında anlamlı ve negatif, Bölge 3'te (Çarşamba ve Terme) bulunmaları arasında ise anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Üyelerin birlik aracılığıyla ihracat yapmalarında meydana gelecek 1 birim standart sapmalı bir değişme üyelerin genel kurul toplantılarına katılmalarında 0,21 birim standart sapmalı bir artışa sebep olmaktadır. Üyelerin Bölge 4'te olmaları ile süt sığırcılığı yapma durumları arasında güçlü, anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki, organik fındık ve sebze üretimi yapma durumları ile arasında da güçlü, anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki vardır. Üyelerin sebze üretimi yapmaları ile bölge 1'de bulunmaları arasında da güçlü, anlamlı ve pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır. Yani, sahil kesimdeki üyelerin daha çok bitkisel üretim, iç kesimlerdeki üyelerin ise daha çok hayvansal üretim yaptıkları söylenebilir. Üyelerin bal üretimi yapmaları ile medeni durumları arasında anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Buradan, bal üretimi yapan üyeler arasında bekar

olanlar daha fazladır. Organik fındık ve süt sgircilği birliklerinin üyelerinin tarımsal deneyimleri en fazladır. Üyelerin toplam gelirleri ile kırmızı et ve sebze üretimi yapmaları arasında anlamlı, orta düzeyde ve pozitif, süt sgircilği, bal ve organik fındık üretimi yapmaları arasında anlamlı ve negatif ilişki söz konusudur. Organik fındık birliği yeleri ile birlik aracılığıyla ihracat yapma arasında güçlü ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Üyelerin ihracat yapmaları ile toplam gelirleri arasında negatif ilişki olması ise düşük fiyatla ihracat yapıldığının göstergesidir. İhracat yapan üyelerin toplam gelirlerinde artış sağlanabilmesi için birliklerin ihracatta daha yüksek fiyatla ürün pazarlayabilmesi gerekmektedir. Bu konuda birlik üstüne düşeni yapmalı ve üyeler de birliklerin talimatlarına uymalıdırlar. Üyelerin ürünlerini ihracat yoluyla pazarlamaları ile birliklerin performansı arasında güçlü, anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Yani, yelerin ürünlerini ihracat yoluyla pazarlamasında 1 birim standart sapmalı bir değişme birliklerin performansında 0,31 birim standart sapmalı bir artışa sebep olmaktadır. Buradan birliklerin ihracatta daha aktif rol almalarının birliklerin performansını ve ye gelirini artıracadığı net bir şekilde söylenebilir. Birlik-işletme arası mesafede 1 birim standart sapmalı bir değişme üyenin birliği ziyaret sıklığında 0,26 birim standart sapmalı bir değişmeye, genel kurula katılma durumunda 0,18 birim standart sapmalı bir değişmeye, ürün pazarlamada 0,17 birim standart sapmalı bir değişmeye ve birlikte düzenlenen eğitilere katılmada ise 0,18 birim standart sapmalı bir değişmeye sebep olmaktadır. Birlikler ne kadar üyelere yakın olursa üyelerin birlikle iletişimleri o kadar artmaktadır. Bu sebeple, birliklerin daha dar alanlarda kurulması gerekli görülmektedir. Üyelerin birliği ziyaret sıklığı ile girdi temini, ürün pazarlama ve eğitime katılma arasında da anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Üyelerin genel kurula katılma durumlarında meydana gelecek 1 birim standart sapmalı bir değişme birlik aracılığıyla ürün pazarlamada 0,22 birim standart sapmalı bir değişmeye, eğitime katılmada 0,41 birim standart sapmalı bir değişmeye ve birliği ziyaret sıklıklarında ise 0,23 birim standart sapmalı bir değişmeye neden olmaktadır. Üyelerin giriş sermayesi ödeme durumları ile süt sgircilği üretimi yapmaları arasında anlamlı ve negatif, organik fındık üretimi yapmaları arasında ise anlamlı ve pozitif ilişki bulunmaktadır. İşletmelerinde kayıt tutulan üyelerin birliklerinin performansları tutulmayanlara göre daha yüksektir.

Çizelge 5.114. Güveni etkileyen değişkenlerin korelasyon matrisi

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
1.BOLGE1	1,00																			
2.BOLGE3	-0,63 <,0001	1,00																		
3.BOLGE4	-0,39 <,0001	-0,35 <,0001	1,00																	
4.CİNSİYET	-0,11 0,03	0,08 0,12	0,03 0,59	1,00																
5.YAS	-0,11 0,02	0,23 <,0001	-0,13 0,01	0,00 0,99	1,00															
6.MEDHAL	0,03 0,61	-0,05 0,32	0,03 0,60	0,19 0,00	0,07 0,13	1,00														
7.SOSGUV	-0,02 0,72	0,07 0,17	-0,01 0,80	-0,05 0,35	0,06 0,24	0,08 0,10	1,00													
8.TOPNUF	0,14 0,00	-0,22 <,0001	0,02 0,69	0,08 0,10	-0,29 <,0001	0,08 0,08	-0,02 0,66	1,00												
9.ILKOKUL	0,04 0,37	-0,03 0,50	-0,01 0,81	0,04 0,43	0,21 <,0001	0,07 0,17	-0,05 0,34	0,03 0,52	1,00											
10.ORTAOKUL	-0,03 0,54	0,06 0,20	-0,01 0,86	0,01 0,89	-0,14 0,00	-0,04 0,42	-0,06 0,20	-0,03 0,48	-0,55 <,0001	1,00										
11.LİSE	-0,07 0,15	0,02 0,65	0,08 0,12	0,01 0,86	-0,25 <,0001	-0,07 0,17	0,12 0,01	0,04 0,37	-0,56 <,0001	-0,15 0,00	1,00									
12.UNVERSTE	0,05 0,34	-0,05 0,29	-0,06 0,19	-0,05 0,28	0,02 0,69	-0,01 0,90	0,06 0,20	-0,12 0,01	-0,30 <,0001	-0,08 0,11	-0,08 0,10	1,00								
13.MESLEK	0,08 0,12	-0,12 0,01	0,04 0,39	0,03 0,54	0,17 0,00	-0,02 0,74	-0,08 0,11	0,01 0,81	0,20 <,0001	-0,02 0,66	-0,22 <,0001	-0,10 0,05	1,00							
14.DENEYİM	0,06 0,23	0,06 0,26	-0,08 0,12	-0,02 0,71	0,70 <,0001	0,04 0,42	-0,01 0,79	-0,15 0,00	0,22 <,0001	-0,11 0,02	-0,22 <,0001	-0,11 0,02	0,15 0,00	1,00						
15.TOPGEL	0,13 0,01	-0,15 0,00	-0,06 0,22	0,02 0,70	-0,14 0,00	0,00 0,93	0,10 0,05	0,23 <,0001	-0,16 0,00	0,00 0,92	0,15 0,00	0,15 0,00	-0,12 0,02	-0,10 0,05	1,00					
16.İHRACAT	-0,16 0,00	0,36 <,0001	-0,19 <,0001	0,01 0,77	0,20 <,0001	-0,02 0,62	0,08 0,11	-0,13 0,01	0,04 0,44	-0,01 0,77	-0,06 0,22	0,02 0,71	-0,06 0,20	0,11 0,03	-0,13 0,01	1,00				
17.YABISGUC	-0,06 0,23	0,27 <,0001	-0,20 <,0001	-0,04 0,46	0,13 0,01	0,01 0,83	0,09 0,06	-0,10 0,03	-0,04 0,45	-0,04 0,39	0,11 0,02	0,01 0,87	0,04 0,46	0,11 0,02	0,04 0,40	0,26 <,0001	1,00			
18.AİLEİSG	0,05 0,27	-0,25 <,0001	0,12 0,01	0,03 0,61	-0,14 0,01	0,04 0,40	-0,02 0,70	0,47 <,0001	0,00 0,96	0,00 1,00	0,02 0,71	-0,04 0,45	0,13 0,01	-0,05 0,27	0,12 0,02	-0,10 0,05	-0,06 0,25	1,00		
19.MEVSIG	-0,06 0,24	0,35 <,0001	-0,26 <,0001	0,05 0,34	0,05 0,35	-0,01 0,82	0,11 0,02	0,22 <,0001	-0,03 0,56	0,00 0,97	0,04 0,37	-0,05 0,29	-0,04 0,46	0,10 0,05	0,02 0,73	0,34 <,0001	0,24 <,0001	0,16 0,00	1,00	

Çizelge 5.114. Güveni etkileyen değişkenlerin korelasyon matrisi (devam)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
20.CKS	-0,02 0,75	0,04 0,37	-0,03 0,60	0,07 0,17	-0,13 0,01	-0,06 0,22	-0,03 0,60	-0,02 0,66	0,05 0,28	-0,02 0,71	0,00 0,95	-0,07 0,17	-0,07 0,14	-0,12 0,01	-0,03 0,54	-0,13 0,01	-0,10 0,03	-0,12 0,02	-0,13 0,01
21.HKS	-0,17 0,00	0,39 <,0001	-0,20 <,0001	-0,08 0,09	0,20 <,0001	-0,09 0,07	0,02 0,69	-0,22 <,0001	-0,16 0,00	0,15 0,00	0,02 0,68	0,07 0,14	-0,15 0,00	0,03 0,56	-0,11 0,03	0,26 <,0001	0,16 0,00	-0,25 <,0001	0,09 0,06
22.AKS	0,25 <,0001	-0,39 <,0001	0,11 0,03	-0,05 0,29	0,05 0,32	0,08 0,12	-0,06 0,24	0,05 0,29	0,06 0,23	-0,06 0,24	-0,09 0,06	0,07 0,14	0,06 0,26	0,11 0,02	0,07 0,14	0,13 0,01	0,00 0,92	0,05 0,33	-0,09 0,07
23.SİGORTA	0,12 0,01	0,06 0,22	-0,17 0,00	-0,01 0,76	-0,14 0,01	-0,03 0,59	0,12 0,01	0,12 0,01	-0,04 0,38	0,02 0,63	0,05 0,28	0,03 0,57	-0,03 0,52	-0,10 0,05	0,19 0,00	0,08 0,09	0,20 <,0001	0,09 0,06	0,23 <,0001
24.TOPUYEL	0,02 0,62	0,09 0,06	-0,06 0,21	0,05 0,28	-0,07 0,14	0,02 0,69	0,15 0,00	0,14 0,00	-0,17 0,00	0,11 0,03	0,13 0,01	0,00 0,97	0,03 0,49	0,00 0,96	0,20 <,0001	0,07 0,14	0,19 0,00	0,08 0,10	0,34 <,0001
25.GİRAID	-0,03 0,60	0,17 0,00	-0,14 0,00	0,12 0,02	-0,10 0,04	0,02 0,72	-0,04 0,45	0,07 0,13	0,03 0,54	-0,04 0,47	0,05 0,32	-0,08 0,11	-0,06 0,26	-0,10 0,05	-0,02 0,61	0,10 0,04	0,06 0,21	-0,05 0,35	0,14 0,00
26.GİRDİMN	-0,08 0,12	0,16 0,00	-0,10 0,03	0,03 0,50	-0,05 0,27	-0,05 0,33	-0,05 0,29	-0,03 0,48	-0,06 0,21	0,05 0,31	0,01 0,80	0,07 0,17	-0,04 0,47	-0,05 0,34	-0,03 0,59	-0,06 0,22	-0,04 0,41	-0,05 0,28	-0,04 0,44
27.PAZARLA	-0,31 <,0001	0,31 <,0001	0,07 0,16	0,03 0,52	0,09 0,08	0,06 0,21	0,00 0,99	-0,16 0,00	-0,02 0,67	0,05 0,33	0,00 0,92	-0,04 0,41	-0,02 0,64	0,03 0,57	-0,17 0,00	0,63 <,0001	0,14 0,01	-0,12 0,02	0,12 0,01
28.EGİTKAT	0,10 0,05	0,15 0,00	-0,22 <,0001	0,00 0,95	0,00 0,93	-0,09 0,07	0,10 0,04	-0,08 0,11	-0,04 0,46	0,09 0,07	-0,03 0,58	0,04 0,43	0,05 0,30	-0,01 0,81	-0,01 0,89	0,18 0,00	0,19 <,0001	-0,10 0,04	0,20 <,0001
29.BIRUZAK	-0,14 0,00	0,05 0,32	-0,03 0,54	0,09 0,06	0,02 0,67	-0,01 0,77	-0,02 0,74	0,06 0,23	0,00 0,95	-0,03 0,54	0,06 0,19	-0,05 0,30	-0,01 0,90	-0,04 0,44	0,13 0,01	-0,16 0,00	-0,11 0,03	0,15 0,00	-0,05 0,31
30.ZİYARET	-0,09 0,07	0,15 0,00	-0,01 0,79	-0,01 0,81	-0,05 0,28	-0,01 0,86	-0,07 0,18	-0,03 0,60	-0,08 0,09	0,06 0,19	0,09 0,05	-0,04 0,43	-0,08 0,11	0,01 0,89	-0,08 0,10	0,17 0,00	0,19 <,0001	-0,08 0,08	0,05 0,33
31.GENKURK	0,02 0,69	0,07 0,17	0,01 0,80	0,01 0,78	-0,04 0,43	0,03 0,59	0,05 0,36	0,01 0,76	-0,08 0,09	0,08 0,12	0,04 0,38	0,02 0,69	0,09 0,06	-0,06 0,25	0,05 0,32	0,21 <,0001	0,20 <,0001	-0,03 0,61	0,19 <,0001
32.YONDEN	-0,05 0,36	0,10 0,04	-0,03 0,57	0,04 0,36	-0,07 0,14	0,07 0,15	0,03 0,53	0,03 0,56	-0,22 <,0001	0,12 0,01	0,24 <,0001	-0,06 0,21	-0,10 0,04	-0,02 0,66	0,09 0,08	0,12 0,01	0,09 0,05	0,00 0,96	0,12 0,02
33.SUTSİGİR	0,15 0,00	-0,41 <,0001	0,43 <,0001	0,01 0,86	-0,05 0,31	0,09 0,07	-0,03 0,48	0,07 0,13	0,07 0,14	-0,03 0,51	-0,03 0,57	-0,10 0,03	0,15 0,00	0,10 0,04	-0,16 0,00	-0,31 <,0001	-0,26 <,0001	0,17 0,00	-0,29 <,0001
34.KİRMZET	-0,06 0,18	-0,21 <,0001	0,05 0,29	0,02 0,69	-0,14 0,01	0,04 0,37	-0,12 0,01	0,16 0,00	-0,01 0,89	-0,07 0,17	0,00 0,93	0,11 0,03	-0,13 0,01	-0,20 <,0001	0,34 <,0001	-0,18 0,00	-0,18 0,00	0,11 0,03	-0,25 <,0001
35.BAL	-0,27 <,0001	0,44 <,0001	-0,15 0,00	0,05 0,33	-0,06 0,19	-0,11 0,03	0,04 0,40	-0,08 0,10	-0,07 0,14	0,10 0,05	0,07 0,17	-0,07 0,17	-0,05 0,29	-0,14 0,00	-0,09 0,07	-0,13 0,01	-0,09 0,07	-0,12 0,02	-0,02 0,67
36.ORGFIN	-0,25 <,0001	0,51 <,0001	-0,25 <,0001	0,04 0,43	0,32 <,0001	-0,06 0,25	0,08 0,10	-0,24 <,0001	0,08 0,10	-0,03 0,57	-0,09 0,08	-0,02 0,67	-0,08 0,11	0,22 <,0001	-0,20 <,0001	0,71 <,0001	0,35 <,0001	-0,23 <,0001	0,40 <,0001
37.SEBZE	0,47 <,0001	-0,29 <,0001	-0,18 0,00	-0,13 0,01	-0,13 0,01	-0,03 0,52	0,07 0,14	0,11 0,03	-0,08 0,08	0,04 0,44	0,07 0,14	0,06 0,22	0,10 0,04	-0,02 0,71	0,19 0,00	-0,08 0,08	0,18 0,00	0,05 0,33	0,18 0,00
38.PERFORMS	0,02 0,62	0,01 0,86	-0,07 0,14	-0,01 0,78	0,05 0,31	-0,06 0,20	-0,01 0,87	-0,12 0,02	0,08 0,11	-0,02 0,71	-0,06 0,23	0,01 0,86	0,02 0,75	-0,03 0,59	-0,05 0,29	0,31 <,0001	0,14 0,00	-0,15 0,00	0,08 0,11

Çizelge 5.114. Güveni etkileyen değişkenlerin korelasyon matrisi (devam)

	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38
20.CKS	1,00																		
21.HKS	0,06 0,21	1,00																	
22.AKS	-0,21 <,0001	-0,27 <,0001	1,00																
23.SİGORTA	-0,09 0,07	0,01 0,79	-0,03 0,50	1,00															
24.TOPUYEL	-0,08 0,09	-0,01 0,79	-0,08 0,11	0,34 <,0001	1,00														
25.GİRİSSER	-0,03 0,50	0,05 0,27	-0,07 0,14	0,07 0,17	0,10 0,03	1,00													
26.GİRAID	0,15 0,00	0,10 0,04	-0,35 <,0001	0,01 0,84	-0,02 0,72	0,03 0,49	1,00												
27.PAZARLA	-0,11 0,03	0,17 0,00	0,03 0,52	-0,03 0,52	0,02 0,64	0,01 0,81	0,06 0,23	1,00											
28.EGİTKAT	0,06 0,24	0,15 0,00	-0,09 0,07	0,17 0,00	0,14 0,01	0,11 0,02	0,18 0,00	0,11 0,03	1,00										
29.BIRUZAK	-0,06 0,22	-0,04 0,45	-0,01 0,90	0,09 0,07	-0,02 0,64	-0,06 0,24	-0,02 0,69	-0,17 0,00	-0,18 0,00	1,00									
30.ZİYARET	-0,02 0,62	0,10 0,04	-0,05 0,32	0,06 0,26	0,09 0,07	0,07 0,13	0,16 0,00	0,30 <,0001	0,29 <,0001	-0,26 <,0001	1,00								
31.GENKURK	-0,06 0,21	0,13 0,01	-0,04 0,38	0,20 <,0001	0,23 <,0001	0,03 0,58	0,05 0,35	0,22 <,0001	0,41 <,0001	-0,18 0,00	0,23 <,0001	1,00							
32.YONDEN	0,03 0,57	0,08 0,10	-0,05 0,34	0,15 0,00	0,17 0,00	0,06 0,24	0,05 0,27	0,09 0,06	0,10 0,03	-0,02 0,67	0,23 <,0001	0,21 <,0001	1,00						
33.SUTSİGİR	-0,05 0,26	-0,34 <,0001	0,21 <,0001	-0,19 <,0001	-0,12 0,01	-0,20 <,0001	-0,17 0,00	-0,10 0,05	-0,30 <,0001	-0,04 0,44	-0,16 0,00	-0,18 0,00	-0,12 0,01	1,00					
34.KİRMZET	0,12 0,01	-0,19 <,0001	0,15 0,00	-0,12 0,01	-0,21 <,0001	0,04 0,38	0,09 0,08	-0,18 0,00	-0,25 <,0001	0,28 <,0001	-0,08 0,11	-0,22 <,0001	-0,04 <,0001	-0,33 <,0001	1,00				
35.BAL	0,25 <,0001	0,26 <,0001	-0,85 <,0001	0,01 0,78	0,01 0,87	0,05 0,32	0,42 <,0001	-0,02 0,74	0,12 0,01	0,02 0,73	0,08 0,09	0,05 0,31	0,02 0,69	-0,24 <,0001	-0,14 0,00	1,00			
36.ORGFIN	-0,15 0,00	0,35 <,0001	0,14 0,01	-0,01 0,79	0,00 0,94	0,15 0,00	-0,09 0,06	0,47 <,0001	0,11 0,02	-0,07 0,14	0,14 0,00	0,13 0,01	0,05 0,32	-0,40 <,0001	-0,23 <,0001	-0,17 0,00	1,00		
37.SEBZE	-0,07 0,13	0,00 0,97	0,10 0,04	0,37 <,0001	0,32 <,0001	-0,02 0,64	-0,09 0,07	-0,18 0,00	0,36 <,0001	-0,16 0,00	0,05 0,35	0,25 <,0001	0,06 0,25	-0,30 <,0001	-0,17 0,00	-0,13 0,01	-0,21 <,0001	1,00	
38.PERFORMS	-0,03 0,50	0,15 0,00	0,13 0,01	0,05 0,28	-0,08 0,10	-0,04 0,42	-0,02 0,75	0,27 <,0001	0,14 0,00	0,05 0,34	0,11 0,02	0,14 0,00	-0,10 0,04	-0,31 <,0001	-0,06 0,22	-0,08 0,12	0,42 <,0001	0,17 0,00	1,00

5.19.3. En Küçük Kareler Yöntemine göre güveni etkileyen faktörler

En Küçük Kareler Yöntemi'ne göre güveni etkileyen faktörler Çizelge 5.115'de verilmiştir. Modelde üyelerin birliğe güveni, yönetime güveni, diğer üyelere güveni ve ortalama güveni ayrı ayrı ele alınmıştır. Model sonuçları üyelerin birliğe güvenini; birlikten girdi temini, birlik aracılığıyla ürün pazarlama, birliği ziyaret sıklığı, genel kurula katılma ve birliğin performansının istatistiksel olarak pozitif yönde etkilediğini, buna karşın tarımsal deneyim, yabancı işgücü kullanımı ve birlik-işletme arası mesafenin ise istatistiksel olarak negatif yönde etkilediğini ortaya koymaktadır.

Üyelerin yönetime güvenini, bölge1 (Bafra, Ondokuz Mayıs, Alaçam ilçeleri), bölge4 (Kavak, Havza, Ladik ve Vezirköprü ilçeleri), girdi temini, birliği ziyaret sıklığı, genel kurula katılma ve birliğin performansı pozitif yönde etkilerken, birlik aracılığıyla ihracat yapma, yabancı işgücü kullanma, giriş sermayesi ödeme, birlik-işletme arası mesafe, süt sığırcılığı üretimi yapmanın ise negatif yönde etkilemektedir.

Üyelerin diğer üyelere güvenini ise, bölge1, bölge3 (Çarşamba ve Terme ilçeleri), bölge4, giriş sermayesi ödeme, birliği ziyaret sıklığı, genel kurula katılma ve birliğin performansının pozitif yönde, eğitimin ilkökul olması, tarımsal deneyim, birlik aracılığıyla ihracat yapma, birlik-işletme arası mesafe ve bal üretimi yapma durumunun ise negatif yönde etkilediği anlaşılmaktadır.

EKK modeline göre üyelerin ortalama güvenini; bölge1, bölge4, birlikten girdi temin etme, birlik aracılığıyla ürün pazarlama, birliği ziyaret sıklığı, genel kurul toplantılarına katılma ve birliğin performansı pozitif yönden etkilerken, tarımsal deneyim, birlik aracılığıyla ihracat yapma, yabancı işgücü kullanma, birlik-işletme arası mesafe ve bal üretimi yapma durumu ise negatif yönde etkilemektedir.

Birliğe güvende bölgeler arası bir fark olmamasına karşın, yönetime güvende bölge1 ve bölge 4'deki üyelerin bölge2'ye göre, üyeler arası güvende ise bölge1, bölge3 ve bölge4'deki üyelerin bölge2'deki üyelere göre daha yüksek güvene sahip oldukları anlaşılmaktadır. İlkokul mezunu olunması sadece üyeler arası güveni negatif yönde etkilerken, tarımsal deneyimin ise birliğe güven ve üyeler arası güveni negatif yönde etkilediği belirlenmiştir. Yani, üyelerin tarımsal deneyimi arttıkça birliğe güveni ve üyeler arası güveni azalmaktadır. Giriş sermayesi ödeme durumu ise yönetime güveni negatif yönde etkilerken, üyeler arası güveni pozitif yönde etkilediği tespit edilmiştir. Üyelerin giriş sermayesi ödeme durumu arttıkça yönetime güvenleri azalmaktadır. Bunun daha fazla giriş sermayesi ödyen üyelerin

birlikten daha fazla beklenti içerisinde olması ve beklentilerinin yeterince karşılanmamasından kaynaklandığı ifade edilebilir. Birliklerinden girdi temin eden üyelerin birliğe güvenleri ve yönetime güvenleri daha yüksek iken, üyeler arası güvene herhangi bir etkisi söz konusu değildir. Benzer şekilde birliğin üyelerin ürünlerinin pazarlanmasına aracılık etmeleri de birliğe olan güvenlerini pozitif yönde etkilemektedir. Buna karşın, James & Skykuta (2006) üyelerin kooperatife güveninin %1 artmasının ürün pazarlanmada kooperatifleri tercih etme kararlarını %9 artırdığını tespit etmişlerdir. Birlik ile üye işletmenin arasındaki mesafenin artması ise birliğe güveni, yönetime güveni, üyeler arası güveni ve dolayısıyla genel güvenlerini negatif yönde etkilemektedir. Bu sebeple, birliklerin üye işletmelerine daha yakın mesafe ve dar alanlarda kurulmasının önemi büyüktür. Buradan Almanya'daki Raiffeisen kooperatifleri örnek olarak gösterilebilir. Şöyle ki; bu kooperatiflerde ortakların birbirini iyi tanıyabilmeleri ve güvenebilmeleri için kooperatiflerin çalışma alanının dar olması ilke olarak benimsenmektedir (Mülayim, 2010). Üyelerin birliği ziyaret sıklığının artması ve genel kurul toplantılarına sürekli katılmanın da birliğe, yönetime ve diğer üyelere olan güveni pozitif yönde etkilemektedir. Buradan, üyelerin birliği ziyaret sıklığı artırılmasının önemli olduğu ve özellikle de genel kurul toplantılarına üye katılımının büyük ölçüde üye güvenini etkilediği net olarak söylenebilir. Üyelerin süt sığırcılığı üretimi yapma durumu ise birlik yönetimine güveni negatif olarak etkilemektedir. Bal üretici birliği üyelerinin diğer üyelere güvenleri farklı üretici birliklerinin üyelerine göre daha düşüktür. Birliklerin performansının artması birliğe, yönetime, diğer üyelere ve genel güven düzeyini pozitif yönde etkilemektedir. Buradan birliklerde güvenin artırılabilmesi için performanslarının yükseltilmesinin ne derece önemli ve gerekli olduğu anlaşılmaktadır.

Çizelge 5.115. En Küçük Kareler Yöntemine göre güveni etkileyen faktörler

Bağımsız değişkenler	Birliğe güven		Yönetime güven		Üyelere güven		Ortalama güven	
	Katsayı	t-değeri	Katsayı	t-değeri	Katsayı	t-değeri	Katsayı	t-değeri
Sabit	2,66042**	2,58	1,03067	0,8	2,47648*	1,85	1,99545**	1,99
PERFORMS	0,02239***	2,84	0,02516**	2,54	0,03392***	3,31	0,02746***	3,57
SUTSIGIR	-0,46514	-1,27	-0,95881**	-2,09	-0,20791	-0,44	-0,55676	-1,56
KIRMZET	-0,38064	-0,96	-0,53056	-1,07	-0,64602	-1,26	-0,52899	-1,38
BAL	-0,34976	-0,78	-0,2402	-0,43	-1,57669***	-2,71	-0,73989*	-1,69
ORGFİN	0,03278	0,09	0,12199	0,26	0,36037	0,74	0,18059	0,50
SEBZE	-0,18719	-0,49	-0,59156	-1,24	0,25067	0,51	-0,18254	-0,49
GIRAİD	-0,06965	-0,49	-0,32217*	-1,80	0,32498*	1,75	-0,02422	-0,17
GIRDTMN	0,66897**	2,56	0,65407**	1,99	0,29057	0,85	0,53071**	2,08
PAZARLA	0,39250**	2,19	0,28984	1,29	0,20818	0,94	0,29001*	1,66
IHRACAT	-0,31566	-1,35	-,53898*	-1,84	-0,63548**	-2,09	-0,51015**	-2,24
EGİTKAT	0,11301	0,85	-0,04311	-0,26	0,07786	0,45	0,04316	0,33
BİRÜZAK	-0,01651***	-2,84	-0,02138***	-2,93	-0,01985***	-2,63	-,01948***	-3,44
ZİYARET	0,00222***	3,87	,00219***	3,05	0,00128*	1,71	,00188***	3,36
GENKURK	0,71504***	6,07	1,00944***	6,83	0,83979***	5,48	,86728***	7,55
YONDEN	0,30352	1,57	0,24011	0,99	0,24802	0,98	0,26068	1,38
BOLGE1	0,20562	0,73	0,77321**	2,19	0,64577*	1,77	0,56917**	2,08
BOLGE3	-0,17398	-0,54	0,53174	1,31	0,73292*	1,74	0,40423	1,28
BOLGE4	0,30523	1,05	1,12986***	3,10	,80969**	2,14	,78604***	2,78
CKS	-0,17694	-1,38	-0,06899	-0,43	0,15572	0,93	-0,02044	-0,16
HKS	0,00338	0,03	0,03805	0,23	-0,21566	-1,24	-0,0607	-0,46
AKS	-0,14738	-0,52	0,06184	0,18	-0,44266	-1,21	-0,17391	-0,63
SİGORTA	-0,23752	-1,62	-0,23258	-1,27	-0,20137	-1,06	-0,22302	-1,56
TOPUYEL	-0,02247	-0,37	0,01775	0,23	-0,03266	-0,41	-0,01123	-0,19
TOPNUF	0,01154	0,46	0,02488	0,79	0,01637	0,54	0,01815	0,75
TOPGEL	-0,27214	-0,57	-0,20075	-0,33	-0,38004	-0,61	-0,2837	-0,61
YABİSGUC	-0,01165*	-1,81	-,01858**	-2,30	-0,00808	-0,97	-0,01295**	-2,07
AİLEİSG	0,00146	0,03	0,04246	0,68	0,0617	0,95	0,0377	0,78
MEVSİG	0,00956	0,27	-0,03445	-0,78	-0,0172	-0,38	-0,01605	-0,47

Çizelge 5.115. En Küçük Kareler yönteminde göre güveni etkileyen faktörler (devam)

Bağımsız değişkenler	Birliğe güven		Yönetime güven		Üyelere güven		Ortalama güven		
	Katsayı	t-değeri	Katsayı	t-değeri	Katsayı	t-değeri	Katsayı	t-değeri	
Birlik üyeleri ile ilgili değişkenler	CINSİYET	-0,16998	-0,49	0,18867	0,43	-0,44792	-0,99	-0,13537	-0,40
	YAS	0,00723	1,06	0,00710	0,83	0,01160	1,32	0,00871	1,32
	MEDHAL	0,18162	0,80	0,29890	1,04	-0,07480	-0,25	0,13485	0,61
	SOSGUV	0,11572	0,63	0,03782	0,17	0,31062	1,31	0,15541	0,87
	ILKOKUL	-0,29914	-0,92	-0,37957	-0,93	-0,71369*	-1,68	-0,47423	-1,49
	ORTAOKUL	-0,06186	-0,17	-0,28071	-0,62	-0,46007	-0,99	-0,28221	-0,81
	LISE	-0,34971	-0,95	-0,38499	-0,83	-0,66369	-1,38	-0,47288	-1,32
	UNVERSTE	-0,24031	-0,58	-0,53018	-1,02	-0,48626	-0,90	-0,4334	-1,07
	MESLEK	0,10463	0,47	0,09044	0,33	-0,19845	-0,69	-0,00694	-0,03
	DENEYİM	-0,01115**	-2,03	-0,00705	-1,02	-0,01298*	-1,82	-0,01028*	-1,92
R ²					44,69				
Gözlem sayısı (N)					420				

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

5.19.4. Poisson Modeline göre güveni etkileyen faktörler

Poisson Modeli'ne göre üyelerin birliğe güveni, yönetime güveni, üyelere güveni ve toplam güveni etkileyen faktörleri Çizelge 5.116'da verilmiştir. Poisson Modeli'ne göre üyelerin birliğe güvenini; toplam nüfus, girdi temini, ürün pazarlama, birliği ziyaret sıklığı, genel kurula katılma, yönetim deneyimi ve birliğin performansı pozitif yönde etkilerken, bölge3, ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite mezunu olma, tarımsal deneyim, ihracat yapma, yabancı işgücü kullanımı, ÇKS'ye kayıtlı olma, tarım sigortası yaptırma, birlik-işletme arası mesafe, süt sığırcılığı ve sebze üretimi yapmanın negatif yönde etkilemektedir.

Poisson Modeli'ne göre yönetime güveni; yaş, toplam nüfus, ortaokul mezunu olma, girdi temini, ürün pazarlama, eğitime katılma, birliği ziyaret, genel kurula katılma, yönetim deneyimi ve birliğin performansı pozitif yönde etkilerken, bölge1, bölge3, tarımsal deneyim, toplam gelir, ihracat yapma, yabancı işgücü kullanımı, ÇKS'ye kayıtlı olma, tarım sigortası yaptırma, üye olunan tarımsal örgüt sayısı, giriş sermayesi ödeme, birlik-işletme arası mesafe, süt sığırcılığı ve sebze üretimi yapma ise negatif yönde etkilemektedir.

Üyeler arası güveni; bölge1, bölge3, bölge4, sosyal güvence, aile işgücü kullanımı, giriş sermayesi ödeme, birlik aracılığıyla ürün pazarlama, eğitime katılma, birliği ziyaret, genel kurula katılma pozitif yönde etkilerken, ilkokul ve lise mezunu olma, toplam gelir, ihracat yapma, yabancı işgücü kullanımı, mevsimlik aile işgücü kullanımı, tarım sigortası yaptırma, üye olunan tarımsal örgüt sayısı ve bal üretimi yapma ise negatif yönde etkilemektedir.

Bölge1'de bulunan üyeler bölge2'de olan üyelere göre birlik yönetimine daha az güvenirken, diğer üyelere ise daha fazla güvenmektedir. Bölge3'de bulunan üyelerin birliğe ve yönetime güvenleri bölge2'dekilere göre daha düşük iken, üyeler arası güveni ise daha yüksektir. Üyelerin yaşı arttıkça yönetime güvenleri de artmaktadır. Bunun aksine, James ve Sykuta (2006)'nın ABD'deki mısır ve soya üreticileriyle yaptığı araştırma üyelerin yaşı arttıkça güvenlerinin azaldığını ortaya koymuştur. Yine, Österberg & Nilsson (2009)'un İsveç'deki tarım kooperatifleriyle yaptığı araştırmada yaşı fazla olan çiftçilerin birlik yöneticilerine gençlere göre daha az güvendiklerini tespit etmiştir. Üyelerin tarımsal deneyiminin artması ise birliğe ve yönetime güvenlerini negatif yönde etkilemektedir. Üyelerin giriş sermayesi ödemesi, yönetime güveni negatif, üyeler arası güveni ise pozitif yönde etkilemektedir. Üyelerin girdi temini, ürün pazarlama ve eğitime katılma gibi birlikten faydalandığı hizmetler arttıkça birliğe, yönetime ve üyelere güveninin arttığı belirlenmiştir. Üyelerin yönetim deneyiminin artması, birliğe ve yönetime güvenlerini artırmaktadır. Süt ve sebze birliği

üyelerinin diğer birliklere göre birliklerine ve birlik yönetimlerine güvenleri düşük iken, kırmızı et birliği üyelerinin sadece birliklerine güvenleri diğerlerine göre daha düşüktür. Birliklerin performansının artması ise üyelerin güvenini de artırmaktadır.

Modele dahil edilen açıklayıcı değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki marjinal etkileri bu değişkenlerin marjinal etkileri Çizelge 5.116'da verilmiştir. Yaşı daha fazla olan üyelerin yönetime güven endeksleri yaşı daha az olanlara göre 0,15 birim daha fazladır. Bölge1'deki (Ondokuz Mayıs, Bafra ve Alaçam) üyelerin üyeler arası güven endeksi Bölge2'deki (Atakum, Canik ve Tekkeköy) üyelere göre 25,87 birim daha fazladır. Üye olunan tarımsal örgüt sayısı bir fazla olan üyelerin diğerlerine göre yönetime güven endeksi 1,71, üyeler arası güven endeksi 1 ve genel güven endeksi ise 1,5 birim azdır. Buradan birlik üyelerinin daha fazla tarımsal örgüte bağlı olmaları, yöneticileri tanıyamama ve onlara güvenememe gibi sonuçlar oluşturduğu ifade edilebilir. Birlikten girdi temin eden üyelerin etmeyenlere göre birliğe güven endeks değeri 9,8 birim, yönetime güven endeks değeri 8,2 birim ve genel güven endeks değeri ise 20,18 birim artmaktadır. Birlik aracılığıyla ürün pazarlayan üyelerin pazarlamayanlara göre birliğe güven endeks değeri 6,65 birim, yönetime güven endeks değeri 4,85 birim, üyeler arası güven endeks değeri 6,29 birim ve genel güven endeks değeri ise 15,43 birim artmaktadır. Birlik genel kurullarına katılan üyelerin katılmayan üyelere göre birliğe güven endeks değeri 10,75 birim, yönetime güven endeks değeri 14 birim, üyeler arası güven endeks değeri 4,98 birim ve genel güven endeks değeri ise 36,69 birim yüksektir. Üyelerin yönetim deneyiminin bir yıl artması, birliğe güven endeksini 4,68 birim, yönetime güven endeks değerini 5,81 birim ve genel güven endeks değerini ise 13,16 birim artırmaktadır. Didier vd (2012) tarafından Fransa'daki tarım kooperatifleriyle yaptığı araştırmada da üyelerin yönetime katılımının artmasının duygusal güveni ve bağlılığı artırdığı tespit etmişlerdir.

Süt üretimi yapan birlik üyeleri birliğe güven endeks değeri elma üretimi yapanlara göre 11,2 birim, yönetime güven endeks değeri 11,3 birim ve genel güven endeks değeri ise 24,48 birim daha azdır. Kırmızı et birliği üyelerinin birliğe güven endeks değeri elma üretici birliği üyelerine göre 9,89 birim daha azdır. Performansı 1 birim yüksek olan birliklerin üyelerinin birliklerine güven endeksi 0,16 birim, yönetime güven endeksi 0,34 birim ve genel güven endeksi ise 0,99 birim daha fazladır.

Çizelge 5.116. Poisson Modeline göre güveni etkileyen faktörler

Bağımsız değişkenler	Birliğe güven		Yönetime güven		Üyelere güven		Toplam güven	
	Katsayı	Marjinal etki	Katsayı	Marjinal etki	Katsayı	Marjinal etki	Katsayı	Marjinal etki
Sabit	4,15797***	-	4,22547***	-	4,00342***	-	4,98714***	-
PERFORMS	0,00315***	0,16954***	0,00503***	0,34987***	0,00145	0,10616	0,00528***	0,99897***
SUTSIGIR	-0,21514***	-11,278***	-0,16670***	-11,3392***	-0,07309	-5,32008	-0,13165***	-24,4819***
KIRMZET	-0,19593***	-9,8900***	-0,04478	-3,06586	0,02101	1,55423	-0,04513	-8,41032
BAL	-0,08325	-4,34078	-0,05031	-3,42751	-0,40916***	-25,5079***	-0,15237***	-27,1462***
ORGFİN	0,0343	1,86513	0,02544	1,78013	0,04981	3,70817	0,08075***	15,6227***
SEBZE	-0,13611**	-7,0066***	-0,12965***	-8,60854***	0,00408	0,30039	-0,05035*	-9,36660*
GIRAİD	-0,03009	-1,63859	-0,07147***	-5,09142***	0,03726*	2,70097*	-0,05435***	-10,4848***
GIRDİTMN	0,16945***	9,86013***	0,11288***	8,25459***	-0,02581	-1,87332	0,10182***	20,1874***
PAZARLA	0,11931***	6,65080***	0,06847***	4,85231***	0,08354***	6,29177***	0,07969***	15,4308***
IHRACAT	-0,11093***	-5,7677***	-0,11686***	-7,81439***	-0,11327***	-8,00684***	-0,13311***	-24,1406***
EGİTKAT	0,01813	0,97919	0,03344**	2,33615**	0,02805*	2,06919*	0,03324***	6,32236***
BİRÜZAK	-0,0041***	-0,22430***	-0,00640***	-0,44488***	-0,88111	-0,00647	-0,00523***	-0,99057***
ZİYARET	0,00050***	0,02713***	0,00043***	0,03003***	0,00030***	0,02167***	0,00042***	0,07974***
GENKURK	0,20533***	10,7550***	0,20676***	14,0120***	0,06842***	4,98613***	0,19908***	36,6954***
YONDEN	0,08399***	4,68413***	0,08096***	5,81829***	0,02872	2,13452	0,06763***	13,1639***
BOLGE1	-0,03824	-2,0548	-0,11958***	-8,23798***	0,33930***	25,8712***	0,20617***	39,9111***
BOLGE3	-0,20537***	-10,808***	-0,22132***	-14,9903***	0,28168***	21,9584***	0,13352***	25,8583***
BOLGE4	0,00318	0,17146	-0,05729	-3,91398	0,28175***	22,8126***	0,22076***	45,0378***
CKS	-0,05469***	-2,9468***	-0,04742***	-3,29550***	-0,0062	-0,45497	-0,04375***	-8,28262***
HKS	0,01518	0,81786	0,88619D-04	0,00616	-0,03156*	-2,31785*	-0,00311	-0,58853
AKS	-0,03183	-1,71536	-0,00161	-0,1118	-0,04472	-3,28359	-0,02505	-4,74157
SİGORTA	-0,04463**	-2,37214**	-0,07893***	-5,34686***	-0,03791**	-2,75077**	-0,04501***	-8,40202***
TOPUYEL	0,00654	0,35258	-0,02472***	-1,71780***	-0,01362*	-1,00011*	-0,00822*	-1,55673*
TOPNUF	0,01590***	0,85690***	0,00562*	0,39051*	0,00023	0,01694	0,00710***	1,34456***
TOPGEL	-0,07749	-4,17563	-0,35419***	-24,6169***	-0,20313***	-14,9165***	-0,15995***	-30,2794***
YABİSGUC	-0,00279***	-,15057***	-0,00493***	-0,34270***	-0,00270***	-0,19812***	-0,00382***	-0,72251***
AİLEİSG	-0,00339	-0,18252	0,00546	0,37967	0,03568***	2,62014***	0,02105***	3,98481***
MEVSİG	-0,00267	-0,14372	-0,0058	-0,40315	-0,01390***	-1,02050***	-0,00756***	-1,43141***

Çizelge 5.116. Poisson Modeline göre güveni etkileyen faktörler (devam)

Bağımsız değişkenler	Birliğe güven		Yönetime güven		Üyelere güven		Toplam güven		
	Katsayı	Marjinal etki	Katsayı	Marjinal etki	Katsayı	Marjinal etki	Katsayı	Marjinal etki	
Birek üyeleri ile ilgili değişkenler	CINSİYET	-0,03444	-1,88695	0,06577	4,43058	0,00502	0,3676	0,02004	3,75695
	YAS	0,00067	0,03599	0,00228***	0,15871***	-0,20968D-04	-0,00154	0,00090*	0,17129*
	MEDHAL	0,02052	1,09587	-0,01422	-0,99434	0,02966	2,14882	0,05624***	10,3815***
	SOSGUV	0,00975	0,52313	0,00404	0,28013	0,05412**	3,88705**	-0,02560*	-4,89744*
	ILKOKUL	-0,19437***	-10,871***	0,02759	1,90893	-0,06846*	-5,09398*	-0,10953***	-21,1621***
	ORTAOKUL	-0,14242***	-7,3045***	0,10717**	7,75065**	-0,06945	-4,97079	-0,06451**	-11,9337**
	LISE	-0,21567***	-10,781***	0,00315	0,21946	-0,11011**	-7,76615**	-0,13277***	-23,9606***
	UNVERSTE	-0,14948**	-7,5334***	-0,03766	-2,57275	0,04799	3,60229	-0,06931**	-12,7155**
	MESLEK	0,04086	2,16293	-0,02875	-2,0239	0,03222	2,3327	-0,0042	-0,79566
	DENEYİM	-0,00159**	-0,8552**	-0,00171**	-0,11872**	-0,00057	-0,04213	-0,00167***	-0,31628***
Log-Likelihood	-1932,37270		-2381,27099		-1755,05364		-3701,25320		
Overdispersion tests	12,056		12,560		9,444		13,283		
Gözlem sayısı (N)	420		420		420		420		

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

5.19.5. Negative Binomial Modeli'ne göre güveni etkileyen faktörler

Poisson Regresyon Modeli'nin en önemli kısıtı, varyans ile ortalamanın eşit olması koşuludur. Poisson Model sonuçları Çizelge 5.116'da verilmiştir. Aşırı yayılım (overdispersion) test sonucu 13,28 olup bu değer 1,96'dan büyük olduğundan varyansın ortalamaya eşit olmadığı ifade edilebilir. Neg-Bin Modeli'nde bulunan α değeri, %1 düzeyinde istatistik açıdan anlamlı ($0,000 < 0,05$) bulunmuştur. Bu değer istatistik açıdan anlamlı bulunması, varyansın ortalamadan farklı olduğunun göstergesidir. α değerinin istatistik açıdan anlamlı olması, Neg-Bin Modelinin Poisson Modeline alternatif olduğunun bir kanıtıdır.

Neg-Bin Model sonuçları; üyelerin birliğe güvenini; toplam nüfus, birlik aracılığıyla ürün pazarlama, birliği ziyaret sıklığı ve genel kurula katılım pozitif yönde etkilerken, bölge3 ve birlik-işletme arası mesafe ise negatif yönde etkilemektedir. Üyelerin birlik yönetimine güvenini ise sadece genel kurula katılımın pozitif yönde etkileyen bir faktör iken, toplam gelir, yabancı işgücü kullanımı, tarım sigortası yaptırma ve birlik ile işletme arası mesafe negatif yönde etkileyen faktörlerdir. Üyeler arası güveni; bölge1, bölge3, bölge4, aile işgücü kullanımı, ürün pazarlama, birliği ziyaret sıklığı ve genel kurula katılım pozitif yönde, ihracat yapma ve bal üretimi yapma ise negatif yönde etkileyen faktörlerdir. Üyelerin genel güvenini ise bölge1, bölge4, genel kurula katılma ve birliğin performansı pozitif yönde etkilerken, birlik aracılığıyla ihracat yapma ve birlik ile işletme arası mesafe negatif yönde etkilemektedir.

Neg-Bin Modeli'ne göre; bölge1 (Bafra, Ondokuz Mayıs ve Alaçam)'deki üyeler arası güveni diğerlerine göre daha yüksektir. Bölge 3'deki (Çarşamba ve Terme) üyelerin birliklerine güvenleri diğer bölgelerdekilere göre daha düşük iken, üyeler arası güvenleri daha yüksektir. Geliri daha yüksek olan üyelerin diğerlerine göre birlik yönetimine güvenleri daha düşüktür. Bunda yüksek gelire sahip olan üyelerin birliklerinden beklentilerinin yüksek olması ve bu beklentilerin yeterince karşılanamamasının etkisi olabilir. Üyelerin ürünlerini birlik aracılığıyla pazarlamaları, birliğe güveni ve üyeler arası güveni olumlu yönde etkilemektedir. Buradan üyelerin ürünlerini birlik aracılığıyla pazarlamalarının güven konusunda oldukça önemli ifade edilebilir. Diğer model sonuçlarında olduğu gibi Neg-Bin Modeli'nde de genel kurula katılımın birliğe, yönetime, üyeler arası ve genel güveni pozitif yönde etkilediği anlaşılmaktadır (Çizelge 5.117).

Çizelge 5.117. Negative Binomial Regresyon Modeline göre güveni etkileyen faktörler

Bağımsız değişkenler	Birliğe güven		Yönetime güven		Üyelere güven		Toplam güven		
	Katsayı	Marjinal etki	Katsayı	Marjinal etki	Katsayı	Marjinal etki	Katsayı	Marjinal etki	
Sabit	4,17283***	-	4,25251***	-	3,99756***	-	4,95971***	-	
TÜB ile ilgili değişkenler	PERFORMS	0,00266	0,14335	0,00552	0,38217	0,0011	0,08061	,00527*	0,99729*
	SUTSIGIR	-0,24434	-12,7577	-0,1922	-12,9768	-0,08238	-5,99134	-0,12463	-23,1844
	KIRMZET	-0,22241	-11,1232	-0,06001	-4,07037	0,01147	0,84555	-0,03198	-5,98547
	BAL	-0,08145	-4,24634	-0,05963	-4,02989	-0,42581***	-26,3831	-0,14451	-25,817
	ORGFİN	0,04625	2,52055	0,02787	1,94331	0,05091	3,79201	0,1033	20,1044
	SEBZE	-0,15867	-8,10322	-0,13656	-9,00673	0,00876	0,64554	-0,03664	-6,8474
	GIRAİD	-0,03004	-1,63432	-0,07262	-5,15259	0,04405	3,18662	-0,05516	-10,6415
	GIRDTMN	0,17284	10,0646	0,12322	9,01406	-0,02833	-2,05434	0,10286	20,397
	PAZARLA	0,12335*	6,87763	0,06945	4,90092	0,09465**	7,1543	0,07969	15,4255
	IHRACAT	-0,12416	-6,42424	-0,12765	-8,47107	-0,11947*	-8,43055	-0,14063*	-25,4441
	EGITKAT	0,01656	0,89378	0,0309	2,14816	0,02912	2,14902	0,03094	5,88251
	BIRUZAK	-0,00385**	-0,20719**	-0,00596***	-4,1216**	0,81915	0,00602	-0,00493***	-0,93246***
	ZİYARET	0,00054**	0,02932	0,00046	0,03208	0,00031**	0,02301	0,00046*	0,08722
	GENKUR	0,21046***	11,0028	,22406***	15,0823	0,07201**	5,24664	0,20722***	38,1325
YONDEN	0,09256	5,17511	0,10167	7,33733	0,02768	2,05644	0,07887	15,4173	
Tarım işletmesi ile ilgili değişkenler	BOLGE1	-0,03282	-1,76263	-0,13659	-9,35973	0,35165***	26,8672***	0,23058***	44,7738**
	BOLGE3	-0,22680**	-11,9061**	-0,24461	-16,4688	0,29027***	22,6853**	0,15977	31,0874
	BOLGE4	0,00319	0,17188	-0,07253	-4,91194	0,29276***	23,8077***	0,23753***	48,7581**
	CKS	-0,06039	-3,2517	-0,0526	-3,63962	-0,00224	-0,16464	-0,04793	-9,07136
	HKS	0,02152	1,15844	-0,00043	-0,02951	-0,03337	-2,45131	0,35664	0,00675
	AKS	-0,02136	-1,14991	0,00646	0,44707	-0,04877	-3,58188	-0,02100	-3,9739
	SIGORTA	-0,05245	-2,7783	-,11159**	-7,44803	-0,04574	-3,31178	-0,05826	-10,8276
	TOPUYEL	0,01178	0,6344	-0,02034	-1,4077	-0,01927	-1,41502	-0,00544	-1,02865
	TOPNUF	0,01643*	0,88466*	0,00551	0,38136	0,00019	0,01419	0,00735	1,39018
	TOPGEL	-0,06104	-3,28666	-0,38533*	-26,6647*	-0,19084	-14,0169	-0,11767	-22,2696
	YABISGUC	-0,00266	-0,14304	-0,00567**	-0,39207**	-0,00292	-0,21419	-0,00382	-0,72298
	AILEİSG	-0,00512	-0,27587	0,00361	0,25001	0,03705**	2,72147**	0,02225	4,21041
	MEVSIG	-0,00483	-0,26014	-0,00588	-0,4072	-0,01418	-1,04181	-0,00871	-1,64869

Çizelge 5.117. Negative Binomial Regresyon Modeline göre güveni etkileyen faktörler (devam)

Bağımsız değişkenler	Birliğe güven		Yönetime güven		Üyelere güven		Toplam güven		
	Katsayı	Marjinal etki	Katsayı	Marjinal etki	Katsayı	Marjinal etki	Katsayı	Marjinal etki	
Birlük üyeleri ile ilgili değişkenler	CINSİYET	-0,04769	-2,62693	0,01829	1,25443	0,00252	0,18317	0,00156	0,29512
	YAS	0,00079	0,04269	0,00239	0,16524	0,77471	0,00569	0,00090	0,16963
	MEDHAL	0,00995	0,53309	-0,02834	-1,98612	0,04072	2,93615	0,05081	9,40087
	SOSGUV	0,00939	0,50344	0,00321	0,20733	0,05674	4,07136	-0,03425	-6,57529
	ILKOKUL	-0,19829	-11,08912	0,03081	2,12136	-0,05998	-4,45616	-0,12139	-23,50352
	ORTAOKUL	-0,14062	-7,21146	0,12513	9,06972	-0,06270	-4,49948	-0,07045	-13,00361
	LISE	-0,22256	-11,09111	0,00936	0,64994	-0,10742	-7,58478	-0,15245	-27,31562
	UNVERSTE	-0,16634	-8,31357	-0,05776	-3,89285	0,06096	4,60415	-0,08527	-15,52745
	MESLEK	0,04851	2,55617	-0,02667	-1,86717	0,03045	2,20691	0,00459	0,86753
	DENEYİM	-0,00155	-0,08364	-0,00151	-0,10426	-0,00061	-0,04514	-0,00161	-0,30518
Log-Likelihood	-1635,41376		-1688,74025		-1549,42390		-2060,96554		
Alpha (α)	0,06219***		0,09990***		0,03578***		0,06698***		
Gözlem sayısı (N)	420		420		420		420		

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

5.19.6. Sıralı Probit Modeli'ne göre güveni etkileyen faktörler

5.19.6.1. Sıralı Probit Model değişkenlerinin tanımlayıcı istatistikleri

Birlik üyelerinin güvenini etkileyen faktörlere ait değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri Çizelge 5.118'den incelendiğinde; üyelerin %28'inin düşük, %24'ünün orta ve %48'inin ise yüksek düzeyde güvene sahip oldukları anlaşılmaktadır. Birlik üyelerinin %41'i bölge1, %35'i bölge3 ve %17'si ise bölge4'te ikamet etmektedirler. Üyelerin %97'si erkek olup ortalama yaşları ise 50'dir. Üyelerin %68'i ilkokul, %12'si ortaokul, %13'ü lise ve %4'ü ise üniversite mezunudur. Üyelerin %85'i birliklerine girişte sermaye ödemişlerdir. Üyelerin yalnızca %4'ü birliklerinden girdi temin etmiş, %19'u ise birlikleri aracılığıyla ürünlerini pazarlamışlardır. Üyelerin %32'si birliklerinin düzenledikleri eğitimlere katılmışlardır. Birlik ile işletme arası mesafe ortalama 13 km olup üyeler birliklerini yılda ortalama 51 kez ziyaret etmişlerdir. Birlik ile işletmeler arası mesafenin kısalması, üyelerin birliklerini ziyaret sıklığını ve birliklerine olan güvenlerini arttırmaktadır. Birliklerde performansın artması üyelerin de birliklerine duydukları güveni arttırmaktadır. ANOVA ve Kruskal Wallis test sonuçlarına göre; üyelerin sosyal güvenceye sahip olmaları, ortaokul ve lise mezunu olmaları, toplam gelirleri, ihracat yapmaları, yabancı ve aile işgücü kullanmaları, HKS ve AKS'ye kayıtlı olmaları, üye olunan tarımsal örgüt sayıları, birlikleri aracılığıyla ürün pazarlamaları, birliğin düzenlediği eğitimlere katılmaları, birlik-işletme arası mesafe, birliği ziyaret sıklığı, genel kurula katılma, yönetim deneyimi, süt sığırcılığı, kırmızı et, bal, organik fındık ve sebze üretimi yapmaları ve birlik performansı açısından güven grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır. Çin'de Lu vd (2012)'de kooperatif üyelerinin cinsiyetleri ile güven seviyeleri arasında istatistiki olarak önemli farklılığın olduğunu ortaya koymuştur. Österberg & Nilsson (2009)'nun İsveç'teki araştırmasında tarım kooperatiflerine üye çiftçilerin kooperatiften memnuniyeti, işletme kârı, yaş ve deneyim ile kooperatife bağlılık ve güvenleri arasında büyük farklılıklar olduğu belirlenmiştir.

Çizelge 5.118. Sıralı Probit Modeline göre güveni etkileyen faktörlere ait tanımlayıcı istatistikler

Bağımsız değişkenler	Düşük düzeyde güven (N=118) (%28)		Orta düzeyde güven (N=100) (%24)		Yüksek düzeyde güven (N=202) (%48)		Ortalama güven		
	Ortalama	Std.Sapma	Ortalama	Std.Sapma	Ortalama	Std.Sapma	Ortalama	Std.Sapma	
Tarımsal Üretici Birliği ile ilgili değişkenler	PERFORMS**	41,03	6,99	41,94	9,00	45,80	7,62	43,54	8,08
	SUTSIGIR***	0,492	0,502	0,330	0,473	0,302	0,460	0,362	0,481
	KIRMZET***	0,271	0,446	0,120	0,327	0,114	0,318	0,160	0,367
	BAL**	0,076	0,267	0,160	0,368	0,074	0,263	0,095	0,294
	ORGFİN***	0,102	0,304	0,200	0,402	0,297	0,458	0,219	0,414
	SEBZE***	0,051	0,221	0,160	0,368	0,173	0,379	0,136	0,343
	GIRISAİD	0,839	0,369	0,860	0,349	0,842	0,366	0,845	0,362
	GIRDİTMN	0,017	0,130	0,050	0,219	0,064	0,246	0,048	0,213
	PAZARLA***	0,085	0,280	0,110	0,314	0,302	0,460	0,195	0,397
	IHRACAT***	0,076	0,267	0,110	0,314	0,203	0,403	0,145	0,353
	EGİTKAT***	0,144	0,353	0,310	0,465	0,436	0,497	0,324	0,468
	BİRÜZAK***	17,331	11,110	14,270	11,951	10,475	6,621	13,305	9,894
	ZİYARET***	13,169	48,577	29,850	64,508	84,653	120,797	51,521	98,477
	GENKUR***	0,254	0,437	0,630	0,485	0,787	0,410	0,600	0,490
YONDEN**	0,025	0,158	0,100	0,302	0,109	0,312	0,083	0,277	
Tarım işletmesi ile ilgili değişkenler	BOLGE1	0,424	0,496	0,380	0,488	0,431	0,496	0,417	0,494
	BOLGE3	0,305	0,462	0,420	0,496	0,351	0,479	0,355	0,479
	BOLGE4	0,153	0,361	0,170	0,378	0,198	0,399	0,179	0,383
	CKS	1,110	0,429	1,100	0,414	1,045	0,403	1,076	0,413
	HKS**	1,093	0,370	1,260	0,485	1,223	0,462	1,195	0,448
	AKS***	1,907	0,292	1,790	0,433	1,911	0,303	1,881	0,339
	SİGORTA	0,203	0,404	0,180	0,386	0,173	0,379	0,183	0,387
	TOPUYEL*	2,008	1,098	2,230	1,024	2,144	0,855	2,126	0,970
	TOPNUF	5,076	2,743	4,650	2,171	4,886	2,423	4,883	2,461
	TOPGEL***	107,949	137,117	102,970	151,963	76,106	83,259	91,448	119,388
	YABİSGUC**	2,814	7,165	5,840	12,619	4,396	7,315	4,295	8,878
	AİLEİSG**	2,161	1,340	1,860	1,206	1,936	1,084	1,981	1,193
MEVSİG	1,449	1,946	1,760	2,156	1,871	1,818	1,726	1,943	

Çizelge 5.118. Sıralı Probit Modeline göre güveni etkileyen faktörlere ait tanımlayıcı istatistikler (devam)

Bağımsız değişkenler	Düşük düzeyde güven (N=118) (%28)		Orta düzeyde güven (N=100) (%24)		Yüksek düzeyde güven (N=202) (%48)		Ortalama güven	
	Ortalama	Std.Sapma	Ortalama	Std.Sapma	Ortalama	Std.Sapma	Ortalama	Std.Sapma
CINSIYET	0,983	0,130	0,980	0,141	0,975	0,156	0,979	0,145
YAS	49,602	10,672	51,050	11,854	49,995	12,101	50,136	11,642
MEDHAL	0,924	0,267	0,970	0,171	0,950	0,217	0,948	0,223
SOSGUV**	0,898	0,304	0,980	0,141	0,891	0,312	0,914	0,280
ILKOKUL	0,746	0,437	0,640	0,482	0,658	0,475	0,679	0,468
ORTAOKUL*	0,068	0,252	0,130	0,338	0,158	0,366	0,126	0,332
LISE*	0,110	0,314	0,200	0,402	0,109	0,312	0,131	0,338
UNVERSTE	0,051	0,221	0,010	0,100	0,050	0,217	0,040	0,197
MESLEK	0,932	0,252	0,930	0,256	0,946	0,227	0,938	0,241
DENEYİM	28,466	13,492	27,440	14,714	27,064	12,958	27,548	13,523

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

5.19.6.2. Sıralı Probit Model sonuçları

Sıralı probit model sonuçları Çizelge 5.119’da verilmiştir. Üye güvenini bölge1, bölge4, birliği ziyaret sıklığı, genel kurula katılma ve birliğin performansının istatistiksel olarak pozitif yönde etkilerken, tarımsal deneyim, ihracat, yabancı işgücü, tarım sigortası yaptırma, birlik-işletme arası mesafe, süt sığırcılığı, kırmızı et ve bal üretimi yapma ise istatistiksel olarak negatif yönde etkilemektedir.

Bölge1 ve bölge 4’te (Ondokuz Mayıs, Bafra, Alaçam, Kavak, Ladik, Havza ve Vezirköprü ilçeleri) ikamet eden üyelerin birliklerine güvenleri diğer ilçelerde ikamet edenlere göre daha yüksektir. Tarımsal deneyimi daha az olan üyelerin birlikleri, birlik yöneticileri ve birbirlerine olan güvenleri diğerlerine göre daha fazladır. Ürünlerini birlik aracılığıyla ihracat yapan üyelerin ortalama güvenleri yapmayanlara göre daha azdır. Bunda birlik üyelerinin ürünlerini piyasa fiyatından çok az bir fiyat farkıyla ihracat yapmasından duyduğu memnuniyetsizliğin etkisinin olduğu ifade edilebilir. Yabancı iş gücü kullanan ve tarım sigortası yaptıran birlik üyelerinin güveni azalmaktadır. Birlik-işletme arası mesafe arttıkça, üyelerin birliklerine güvenleri azalmaktadır. Üyelerin birliklerine uğrama sıklıkları arttıkça güvenleri de artmaktadır. Benzer şekilde genel kurula katılımın artması, üyelerin güvenini de artırmaktadır. Bu nedenle üyelerin genel kurullardan mutlaka haberdar edilmeleri ile toplantılara katılımlarının artırılması gerekmektedir. Süt sığırcılığı, kırmızı et ve bal birliği üyelerinin güvenleri diğer birliklerin üyelerine göre daha düşüktür. Hayvancılık birliklerinin üyelerinin güveni diğer birliklere göre daha düşüktür. Birliklerin performansının artması ise üye güvenini pozitif yönde etkilemektedir.

Çizelge 5.119. Sıralı Probit Modeline göre güveni etkileyen faktörler

Bağımsız değişkenler	Düşük düzeyde güven (N=118) (%28)		Orta düzeyde güven (N=100) (%24)		Yüksek düzeyde güven (N=202) (%48)		Ortalama güven	
	Katsayı	P değeri	Katsayı	P değeri	Katsayı	P değeri	Katsayı	P değeri
Sabit	0,4211	0,8221	1,45661	0,4525	0,20259	0,9195	0,87459	0,6490
TÜB ile ilgili değişkenler								
PERFORMS	0,02417*	0,0968	0,01926	0,1719	0,02252	0,1344	0,04181***	0,0044
SUTSIGIR	-1,43815**	0,0339	-1,49361**	0,0297	-0,35192	0,6289	-1,67458**	0,0185
KIRMZET	-1,03768	0,1562	-1,13187	0,1278	-0,59216	0,4516	-1,42367*	0,0638
BAL	-0,55633	0,4656	-1,00236	0,2039	-2,42157***	0,0067	-2,01702**	0,0115
ORGFİN	0,00311	0,9962	-0,01144	0,9860	0,83283	0,2757	-0,01776	0,9793
SEBZE	-0,63903	0,366	-1,20256*	0,0844	0,48787	0,5392	-0,92067	0,2085
GIRISAİD	-0,29376	0,2551	-0,49332*	0,0560	0,36843	0,1649	-0,34983	0,1764
GIRDTMİN	1,35129*	0,0658	0,79027	0,1707	0,15347	0,7499	0,62057	0,1995
PAZARLA	0,88289**	0,0194	0,40899	0,2648	0,46746	0,1977	0,49508	0,1733
IHRACAT	-0,73712	0,1192	-0,6131	0,1741	-0,97116*	0,0503	-0,92580**	0,0406
EGİTMKAT	-0,17832	0,5090	-0,04332	0,8623	0,36044	0,1927	0,0978	0,6985
BİRUZAK	-0,02526**	0,0302	-0,03143***	0,0091	-0,01686	0,1674	-0,04021***	0,0018
ZİYARET	0,00643***	0,0015	0,00507***	0,0025	0,00292*	0,0594	0,00639***	0,0019
GENKURK	1,13503***	0,0000	1,08769***	0,0000	0,94487***	0,0000	1,24519***	0,0000
YONDEN	0,37551	0,3537	0,57579	0,1570	0,00051	0,9990	0,38444	0,3139
Tarım işletmesi ile ilgili değişkenler								
BOLGE1	0,53753	0,2722	0,1636	0,7475	1,31477**	0,0167	0,94338*	0,0719
BOLGE3	-0,10212	0,8586	-0,40849	0,5057	1,40304**	0,0231	0,60868	0,3108
BOLGE4	0,29807	0,5424	0,45955	0,3616	1,34105**	0,0151	1,15699**	0,0298
CKS	-0,19431	0,3997	-0,12216	0,6049	0,29229	0,2089	-0,09119	0,6897
HKS	-0,36155	0,1821	-0,01981	0,9354	-0,60735**	0,0365	-0,21474	0,3917
AKS	-0,19557	0,6361	-0,37544	0,4113	-0,55944	0,3259	-0,46845	0,2980
SİGORTA	-0,65530**	0,0238	-0,39105	0,1602	-0,37609	0,2056	-,55638*	0,0519
TOPUYEL	0,10804	0,340	0,02981	0,7924	-0,09659	0,4126	-0,02855	0,8065
TOPNUF	0,06634	0,1987	0,05991	0,2156	0,02378	0,6290	0,06796	0,1672
TOPGEL	-547,404	0,5051	-453,713	0,5767	-754,31	0,3622	-1150,07	0,1543
YABİSGUC	-0,02265**	0,0350	-0,03006**	0,0160	-0,01635	0,1625	-0,03300***	0,0026
AİLEİSG	0,07109	0,4273	0,00169	0,9846	0,24597**	0,0130	0,0661	0,4794
MEVSİG	-0,06275	0,3414	-0,1026	0,111	-0,04739	0,4857	-0,05618	0,3815

Çizelge 5.119. Sıralı Probit Modeline göre güveni etkileyen faktörler (devam)

Bağımsız değişkenler	Düşük düzeyde güven (N=118) (%28)		Orta düzeyde güven (N=100) (%24)		Yüksek düzeyde güven (N=202) (%48)		Ortalama güven		
	Katsayı	P değeri	Katsayı	P değeri	Katsayı	P değeri	Katsayı	P değeri	
Birlik üyeleri ile ilgili değişkenler	CINSIYET	-0,15324	0,8188	0,02848	0,9697	-1,03059	0,2036	-0,06258	0,9288
	YAS	0,02233*	0,0760	0,01587	0,1913	0,02263*	0,0961	0,01488	0,2329
	MEDHAL	0,46021	0,3437	0,2005	0,6586	0,32235	0,4673	0,48279	0,3038
	SOSGUV	0,06915	0,8377	-0,25351	0,4836	0,08293	0,8164	-0,19252	0,6201
	ILKOKUL	-0,60234	0,3432	-0,25421	0,6532	-0,33081	0,5589	-0,74099	0,2436
	ORTAOKUL	-0,28933	0,6793	0,09088	0,8873	-0,08059	0,9006	-0,4589	0,5180
	LISE	-0,62449	0,3817	-0,35238	0,5882	-0,17973	0,7795	-0,6185	0,3817
	UNVERSTE	-0,61385	0,4473	-0,56525	0,4388	-0,09293	0,9050	-0,72961	0,3617
	MESLEK	-0,01243	0,9752	0,03432	0,9279	-0,34404	0,4089	0,08689	0,8297
DENEYİM	-0,01880*	0,0685	-0,01382	0,1549	-0,01921*	0,0874	-0,01925*	0,0620	
Log-Likelihood	-339,74942		-348,55313		-320,15754		-335,77642		
χ^2	170,16492		152,55653		141,67478		210,80536		
McFadden R ²	0,2002732		0,1795495		0,1811721		0,2389113		
Mu	0,95594***		0,76126***		0,76236***		1,30431***		
Gözlem sayısı (N)	420		420		420		420		

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

5.19.6.3. Sıralı Probit Modeline ait marjinal etkiler

Sıralı Probit Modeli'ne ait marjinal etkiler Çizelge 5.120'de verilmiştir. Bölge1 ve bölge4'teki üyelerin yüksek güvene sahip olma olasılıkları sırasıyla %35 ve %30'dur. Daha yaşlı olan birlik üyelerinin yüksek güven grubuna ait olma olasılığı ise %6,6 daha fazladır. Üyelerin tarımsal deneyiminin 1 yıl artması düşük güven düzeyde bulunma olasılığını %0,3 oranında artırırken yüksek güven kategorisine ait olma olasılığını ise %0,5 oranında azaltmaktadır. Birlik aracılığıyla ihracat yapan üyelerin orta güven kategorisine girme olasılığı ise %7,2 oranında daha fazladır. Birlik-işletme arası mesafenin artması üyelerin yüksek güven kategorisine girme olasılığının %1,2 oranında azalmasına sebep olmaktadır. Üyelerin genel kurula katılım oranlarının artması ise üyenin yüksek güven grubuna girme olasılığını %36 oranında artırmaktadır. Üyelerin süt sığırcılığı ürün grubunda olması düşük güven kategorisine girme olasılığını %34 oranında artırmakta, yüksek güven kategorisine girme olasılığını ise %46 oranında azaltmaktadır. Benzer şekilde üyelerin kırmızı et ürün grubunda olması düşük güven kategorisine girme olasılığını %34 oranında artırmakta, yüksek güven kategorisine girme olasılığını ise %44 oranında azaltmaktadır. Birliklerin performansının artması ise üyenin yüksek güven kategorisine girme olasılığını %1,3 oranında artırmaktadır. Birliğin performans artışı üyelerin düşük güven düzeyi kategorisine girme olasılığını %0,4 azaltırken yüksek güven düzeyine girme olasılığını 0,7 artmasına sebep olmaktadır.

Çizelge 5.120. Sıralı Probit Modeline ait marjinal etkiler

Bağımsız değişkenler	Düşük düzeyde güven (N=118) (%28)			Orta düzeyde güven (N=100) (%24)			Yüksek düzeyde güven (N=202) (%48)			Ortalama güven			
	Y=0	Y=1	Y=2	Y=0	Y=1	Y=2	Y=0	Y=1	Y=2	Y=0	Y=1	Y=2	
Tarımsal Üretici Birliği ile ilgili değişkenler	PERFORMS	-,00455*	-,000305	0,00759*	-,000476	-,000137	0,00613	-,000402	-,000256	0,00658	-,000720***	-,000607**	0,01327***
	SUTSIGIR	0,31452*	0,10804***	-,04225**	0,39468**	0,03393	-,042860***	0,06551	0,03885	-,010436	0,34937**	0,11537***	-,046474***
	KIRMZET	0,25047	0,06111**	-,031158	0,32541	-,000500	-,032042*	0,12428	0,05745	-,018173	0,34467	0,0288	-,037347**
	BAL	0,12422	0,05029	-,017451	0,29233	-,000832	-,028401	0,62541***	-,003904	-,058637***	0,52910***	-,008753	-,044157***
	ORGFİN	-,000058	-,000039	0,00098	0,00284	0,00081	-,000364	-,012358	-,009136	0,21494	0,00307	0,00256	-,000563
	SEBZE	0,14343	0,05614*	-,019957	0,34873*	-,01583	-,033290**	-,007526	-,005543	0,13068	0,20596	0,05708	-,026304
	GİRİSAİD	0,05089	0,03918	-,009007	0,10876**	0,04505	-,015380**	-,007299	-,003894	0,11193	0,05447	0,05623	-,01107
	GİRDTMN	-,015628***	-,016587***	0,3221***	-,015200*	-,008115	0,23315	-,002587	-,001766	0,04353	-,008443	-,010638	0,19081
	PAZARLA	-,013447***	-,011684**	0,2513***	-,009309	-,003552	0,12861	-,007431	-,005322	0,12753	-,00753	-,008033	0,15563
	IHRACAT	0,16863	0,0598***	-,022846*	0,16975	0,0174	-,018715	0,22465	0,0722***	-,029695**	0,20615*	0,05892*	-,026507**
	EGİTKAT	0,0344	0,02181	-,005621	0,01077	0,00302	-,001378	-,006117	-,004106	0,10224	-,00166	-,001445	0,03106
	BIRUZAK	0,00475**	0,00319**	-,00079**	0,00777***	0,00223**	-,001000***	0,00301	0,00192	-,000493	0,00693***	0,00583***	-,001276***
	ZİYARET	-,000121***	-,000081***	0,0020***	-,000125***	-,00003**	0,00161***	-,000052*	-,000033*	0,00085*	-,000110***	-,000093**	0,00203***
	GENKURK	-,023482***	-,010818***	0,3430***	-,028147***	-,00465**	0,32803***	-,018376***	-,009360***	0,27736***	-,024100***	-,012592***	0,36692***
YONDEN	-,006216	-,005101	0,11318	-,012075*	-,005601	0,17676	-,090932D-04	-,057924D-04	0,00015	-,005787	-,006337	0,12124	
Tarım işletmesi ile ilgili değişkenler	BOLGE1	-,009786	-,006783	0,16569	-,004011	-,001191	0,05202	-,022053**	-,01316***	0,3521***	-,015455*	-,013518*	0,28973*
	BOLGE3	0,01944	0,01271	-,003214	0,10454	0,02419	-,012873	-,021904**	-,01405***	0,3595***	-,009795	-,009287	0,19082
	BOLGE4	-,005188	-,003964	0,09152	-,010293	-,004095	0,14389	-,01720***	-,01342***	0,3062***	-,01487***	-,018878**	0,3375***
	CKS	0,03654	0,02451	-,006105	0,03021	0,00866	-,003888	-,00522	-,003324	0,08544	0,01571	0,01323	-,002893
	HKS	0,06799	0,04560	-,011359	0,0049	0,0014	-,00063	0,10846**	0,06907**	-,017753**	0,03699	0,03115	-,006813
	AKS	0,03678	0,02467	-,006144	0,09286	0,02662	-,011948	0,0999	0,06362	-,016353	0,08069	0,06795	-,014864
	SİGORTA	0,14453**	0,06022***	-,02047**	0,10379	0,01865*	-,012244	0,07404	0,03993	-,011398	0,11088*	0,05867**	-,016954**
	TOPUYEL	-,002032	-,001363	0,03394	-,000737	-,000211	0,00949	0,01725	0,01098	-,002823	0,00492	0,00414	-,000906
	TOPNUF	-,001248	-,000837	0,02084	-,001482	-,000425	0,01906	-,000425	-,00027	0,00695	-,001171	-,000986	0,02156
	TOPGEL	102,939	69,0444	-,171,984	112,218	32,173	-,144,391	134,702	85,7851	-,220,487	198,087	166,826	-,364,914
	YABISGUC	0,00426**	0,00286**	-,00071**	0,0074**	0,0021**	-,00095**	0,00292	0,00186	-,000478	0,0056***	0,00479**	-,00104***
	AİLEİSG	-,001337	-,000897	0,02234	-,000042	-,000012	0,00054	-,00439**	-,00279**	0,07190**	-,001138	-,000959	0,02097
	MEVSİG	0,0118	0,00791	-,001971	0,02538	0,00728	-,003265	0,00846	0,00539	-,001385	0,00968	0,00815	-,001783

Çizelge 5.120. Sıralı Probit Modeline ait marjinal etkiler (devam)

Bağımsız değişkenler	Düşük düzeyde güven (N=118) (%28)			Orta düzeyde güven (N=100) (%24)			Yüksek düzeyde güven (N=202) (%48)			Ortalama güven (N=420) (%100)		
	Y=0	Y=1	Y=2	Y=0	Y=1	Y=2	Y=0	Y=1	Y=2	Y=0	Y=1	Y=2
	Birlik üyeleri ile ilgili değişkenler											
CİNSİYET	0,02715	0,02027	-0,04742	-0,0071	-0,00196	0,00906	0,12259**	0,10440*	-0,22699*	0,01051	0,00938	-0,01989
YAS	-0,00420*	-,00282*	0,00702*	-0,00392	-0,00113	0,00505	-0,00404*	-0,00257*	0,00662*	-0,00256	-0,00216	0,00472
MEDHAL	-0,10138	-0,04370	0,14508	-0,05231	-0,01102	0,06333	-0,06469	-0,0338	0,0985	-0,09912	-0,04689*	0,14600
SOSGUV	-0,01331	-0,00851	0,02181	0,0585	0,0217	-0,0802	-0,01523	-0,00932	0,02455	0,03100	0,03018	-0,06119
ILKOKUL	0,10429	0,07831	-0,1826	0,06104	0,01963	-0,08068	0,05634	0,03773	-0,09407	0,11526	0,11509	-0,23036
ORTAOKUL	0,05928	0,03237	-0,09165	-0,02199	-0,00692	0,02892	0,01475	0,00907	-0,02383	0,09105	0,04945	-0,14049
LİSE	0,13994	0,05525*	-0,1952	0,09388	0,01648	-0,11036	0,0339	0,01988	-0,05377	0,12824	0,05722**	-0,18546
UNVERSTE	0,14244	0,0486**	-0,1911	0,15968	0,01147	-0,17114	0,01719	0,01041	-0,0276	0,16329	0,04705	-0,21034
MESLEK	0,00233	0,00157	-0,0039	-0,00857	-0,00235	0,01092	0,05419	0,03947	-0,09366	-0,01545	-0,01201	0,02746
DENEYİM	0,00353*	0,00237*	-0,00591*	0,00342	0,00098	-0,0044	0,00343*	0,00218*	-0,00561*	0,00332*	0,00279*	-0,00611*

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

5.19.7. Güveni etkileyen faktörlere ait modellerin sonuçlarının karşılaştırılması

Birlik üyelerinin güvenini etkileyen faktörlere ait modellerin sonuçları Çizelge 5.121’de karşılaştırılmalı olarak verilmiştir. Tüm modeller dikkate alındığında, üyelerin ortalama güvenini Bölge1(Bafra, Ondokuz Mayıs ve Alaçam ilçeleri), Bölge4 (Kavak, Havza, Ladik ve Vezirköprü ilçeleri), birlikten girdi temini, birlik aracılığıyla ürün pazarlama, birliği ziyaret sıklığı, genel kurullara katılma ve birliğin performansını pozitif etkilerken, tarımsal deneyim, birlik aracılığıyla ihracat yapma, yabancı işgücü kullanma, tarım sigortası yaptırma, birlik-işletme arası mesafe, süt sığırcılığı ve bal üretimi yapma ise negatif yönde etkileyen faktörler olarak tespit edilmiştir.

Bölge1 ve Bölge4’de bulunan üyeler Bölge2’deki üyelere göre birlikleri, yöneticileri ve diğer üyelere daha fazla güvenmektedirler. Tarımsal deneyimi daha az olanların güvenleri deneyimi fazla olanlara göre daha yüksektir. Ürünlerini birlikler aracılığıyla ihracat yapanların birliklerine güvenleri diğerlerine göre daha düşüktür. Bunda üyelerin ihracat fiyatlarından menun olmasının etkisinin olabileceği düşünülmektedir. İşletmelerinde daha fazla yabancı işgücü kullanan üyelerin birliklerine güvenleri daha az yabancı işgücü kullananlara göre daha azdır. Üyelerin girdi temin eden ve ürün pazarlayan birliklere karşı güvenleri daha yüksektir. Birlik ile işletme arasındaki mesafenin artması, üyelerin birliklerine güvenini azaltmaktadır. Bu bulguyu, James & Sykuta (2006)’nın ABD’deki mısır ve soya üreticileriyle yaptığı araştırma da desteklemektedir.

Birliklerini daha sık ziyaret eden üyelerin birliklerine güveni de daha yüksektir. Bununla birlikte, birlik genel kurullarına katılan üyelerin katılmayanlara göre birliklerine, yöneticilerine ve diğer üyelere duydukları güven daha yüksektir. Özellikle hayvancılık birliklerinde hizmet verilen üye, köy ve ilçe sayısının fazla olması, genel kurul toplantılarının tüm üyelere duyurulmaması genel kurullara katılımı olumsuz etkilemektedir. Oysa üyelerin genel kurul toplantılarından haberdar olmak istedikleri tespit edilmiştir. Özellikle birlik ile üye işletmeler arası mesafenin çok uzak olduğu birliklerde bu konuya daha çok özen gösterilmesi gerekmektedir. Çünkü; genel kurul toplantılarına katılan üyeler birlikler hakkında fikir sahibi olmakta, yöneticilerini, çalışanlarını ve diğer üyeleri tanıma fırsatını yakalamaktadırlar. Bu sayede üyelerin birliğe karşı güvenleri pozitif olarak etkilenebilecektir.

Süt sığırcılığı ve bal birliği üyelerinin birliklerine duydukları güven elma üretici birliği üyelerine göre daha düşüktür. Yüksek performanslı birliklerin üyeleri düşük performanslı birliklerin üyelerine göre birliklerine daha fazla güvenmektedirler. Bu sonuç, üyelerin

birliklerine olan güvenlerinin tesis edilmesi ve artırılabilmesi için birliklerin finansal ve finansal olmayan performans faktörlerinde iyileştirme yapılmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Çizelge 5.121. Güveni etkileyen faktörlere ait model sonuçlarının karşılaştırılması

	Model 1 (OLS) Katsayı	Model 4 (Sıralı Probit) Katsayı	Model 2 (Poisson) Katsayı	Model 3 (Negative Binomial) Katsayı
Sabit	1,99545**	0,87459	4,98714***	4,95971***
TÜ B ile ilgili değişkenler				
PERFORMS	0,02746***	0,04181***	0,00528***	0,00527*
SUTSIGIR	-0,55676	-1,67458**	-0,13165***	-0,12463
KIRMZET	-0,52899	-1,42367*	-0,04513	-0,03198
BAL	-0,73989*	-2,01702**	-0,15237***	-0,14451
ORGFİN	0,18059	-0,01776	0,08075***	0,1033
SEBZE	-0,18254	-0,92067	-0,05035*	-0,03664
GIRISAİD	-0,02422	-0,34983	-0,05435***	-0,05516
GIRDTMN	0,53071**	0,62057	0,10182***	0,10286
PAZARLA	0,29001*	0,49508	0,07969***	0,07969
IHRACAT	-0,51015**	-0,92580**	-0,13311***	-,14063*
EGİTKAT	0,04316	0,0978	0,03324***	0,03094
BIRUZAK	-0,01948***	-0,04021***	-0,00523***	-0,00493***
ZİYARET	0,00188***	0,00639***	0,00042***	0,00046*
GENKUR	0,86728***	1,24519***	0,19908***	,20722***
YONDEN	0,26068	0,38444	0,06763***	0,07887
Tarım işletmesi ile ilgili değişkenler				
BOLGE1	0,56917**	0,94338*	0,20617***	0,23058***
BOLGE3	0,40423	0,60868	0,13352***	0,15977
BOLGE4	0,78604***	1,15699**	0,22076***	0,23753***
CKS	-0,02044	-0,09119	-0,04375***	-0,04793
HKS	-0,0607	-0,21474	-0,00311	0,35664D-04
AKS	-0,17391	-0,46845	-0,02505	-0,021
SİGORTA	-0,22302	-0,55638*	-0,04501***	-0,05826
TOPUYEL	-0,01123	-0,02855	-0,00822*	-0,00544
TOPNUF	0,01815	0,06796	0,00710***	0,00735
TOPGEL	-0,2837	-1150,07	-0,15995***	-0,11767
YABİSGUC	-0,01295**	-0,03300***	-0,00382***	-0,00382
AİLEİSG	0,0377	0,0661	0,02105***	0,02225
MEVSİG	-0,01605	-0,05618	-0,00756***	-0,00871
Birlik üyeleri ile ilgili değişkenler				
CİNSİYET	-0,13537	-0,06258	0,02004	0,00156
YAS	0,00871	0,01488	0,00090*	0,0009
MEDHAL	0,13485	0,48279	0,05624***	0,05081
SOSGUV	0,15541	-0,19252	-0,02560*	-0,03425
İLKOKUL	-0,47423	-0,74099	-0,10953***	-0,12139
ORTAOKUL	-0,28221	-0,4589	-0,06451**	-0,07045
LİSE	-0,47288	-0,6185	-0,13277***	-0,15245
UNVERSTE	-0,4334	-0,72961	-0,06931**	-0,08527
MESLEK	-0,00694	0,08689	-0,0042	0,00459
DENEYİM	-0,01028*	-0,01925*	-0,00167***	-0,00161

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

Güvene etkili faktörlerin belirlenmesinde kullanılan dört modelin karşılaştırılması Çizelge 5.122’de verilmiştir. OLS ve Sıralı Probit Modelleri’nde ortalama güven endeksi, Poisson ve Neg-Bin modellerinde ise toplam güven endeksi dikkate alınmıştır. Birinci yöntem olarak kullanılan OLS Yönteminde modelin R^2 değeri 0,44 olarak belirlenmiştir. Yani, modelin %44’ü modele dahil edilen değişkenlerle açıklanmakta, geriye kalan %56’lık kısım ise modele dahil edilmeyen değişkenlerden kaynaklanmaktadır. Kullanılan dört modelin herbirindeki örneklem sayısı 420 olup tüm modeller %1 önem düzeyinde istatistik açıdan anlamlı bulunmuştur. Doğrusal olmayan Sıralı Probit, Poisson ve Neg-Bin modellerinde McFadden Pseudo R^2 değeri dikkate alınmaktadır. Sıralı Probit, Poisson ve Neg-Bin Modeli’nde log-likelihood değerinin mutlak değeri alınarak karşılaştırma yapılırsa, en düşük değere sahip olan Sıralı Probit Modeli’nin en iyi sonucu verdiği söylenebilir. Sıralı Probit, Poisson ve Neg-Bin Modeli’nde Chi squared değeri, modele dahil edilen bağımsız değişkenlerin üyelerin birliklerine duydukları güveni açıklamada istatistiki olarak anlamlı olduğunu göstermektedir ($p=0,000$). Poisson Modeli’nde tahmin edilen aşırı yayılma test değeri (13,28) 1,96’dan büyük olduğundan varyansların ortalamaya eşit olmadığını anlaşılmaktadır. Buradan Poisson Modeli’ne alternatif olan Neg-Bin Modeli’ne bakılması gerektiği anlaşılmaktadır. Neg-Bin Modeli’nde tahmin edilen alpha (α) değerinin %1 önem düzeyinde istatistik açıdan anlamlı olması ise varyansların ortalamaya eşit olmadığını ve Poisson Modeli yerine Neg-Bin Modeli’nin dikkate alınması gerektiğini göstermektedir.

Çizelge 5.122. Güvene etkili faktörlerin belirlenmesinde kullanılan yöntemlerin karşılaştırılması

	Model 1 (OLS)	Model 4 (Sıralı Probit)	Model 2 (Poisson)	Model 3 (Negative Binomial)
R^2	0,4469			
McFadden Pseudo R^2		,2389113	,2546375	,4431709
P değeri	0,000	0,000	0,000	0,000
Log-Likelihood		-335,77642	-3701,25320	-2060,96554
Restricted log likelihood		-441,17910	-4965,70898	-3701,25320
Chi squared [38]($P=,000$)		210,80536	2528,91156	3280,57531
Overdispersion tests: g= $\mu(i)$		1,30431***	13,283	
Overdispersion tests: g= $\mu(i)^2$			11,196	
Alpha				,06698***
N	420	420	420	420

5.20. TÜB'lerinde Güvenin Performansa Etkisi

5.20.1. Güvenler arası korelasyon

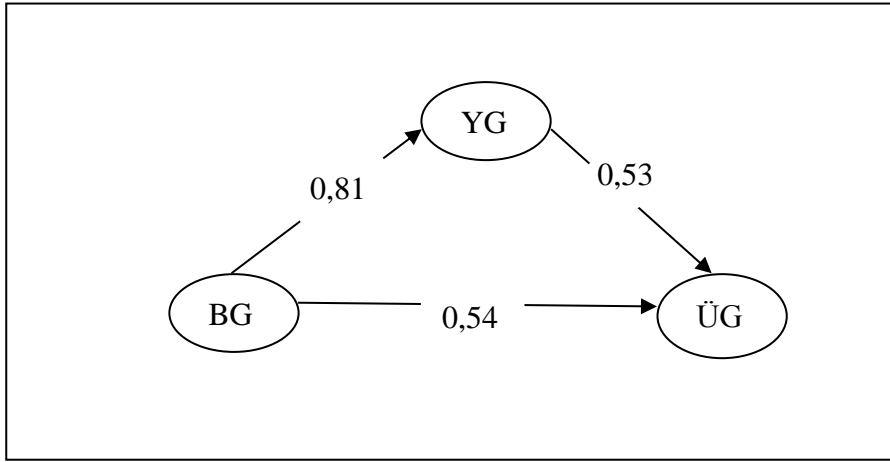
Güven, örgütlerin üretim devamlılığının sağlanması ve performanslarının artırılmasında önemli bir faktördür (Lu vd, 2012). Zhang & Ke (2002)'in Çin'deki araştırmasında da güvenin bölgesel ekonomik performansa pozitif etkisinin olduğu ortaya konulmuştur.

Araştırmada üyelerin güveninin belirlenmesinde birliğe güven, yönetime güven ve üyeler arası güven dikkate alınmıştır. Üyelerin güveninin oluşturan faktörler arası korelasyon Çizelge 5.123'den incelendiğinde; üyelerin birlik yönetimine güvenleri ile birliğe güvenleri arasında çok güçlü, anlamlı ve pozitif yönlü ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Şöyle ki; üyelerin birlik yönetimine güvenlerinde meydana gelecek 1 birim standart sapmalı bir değişme birliğe güvenlerinde 0,81 birim standart sapmalı bir artışa neden olmaktadır. Bu durum, Hipotez 9'u desteklemektedir. Üyelerin diğer üyelere güvenleri ile birliğe güvenleri ve yönetime güvenleri arasında ise orta düzeyde, anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Üyelerin birliklerine güvenlerinin artmasında üyeler arası güvene göre yönetime güvenlerinin daha fazla etkili olduğu ortaya konulmuştur. Hansen vd (2002)'nin araştırmasında da üyeler ile yönetim arasındaki ilişkilerin üyeler arası ilişkilerden daha fazla etkili olduğunu tespit etmişlerdir. Üyelerin birbirlerine güveninde meydana gelecek 1 birim standart sapmalı bir değişme birliğe güvenlerinde 0,54 birim, yönetime güvenlerinde ise 0,53 birim standart sapmalı bir artışa sebep olmaktadır. Bu durum, Hipotez 10'u desteklemektedir (Şekil 5.6). Şekildeki BG, birliğe güveni, YG yönetime güveni, ÜG ise üyeler arası güveni ifade etmektedir.

Çizelge 5.123. Birliğe, yönetime ve üyelere güven arası korelasyon matrisi (N=420)

	1	2	3
1. Birliğe güven	1		
2. Yönetime güven	0,81153***	1	
3. Üyelere güven	0,54662***	0,53366***	1

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

Şekil 5.6. Güvenler arası korelasyon

5.20.2. Güven ve performans arası korelasyon

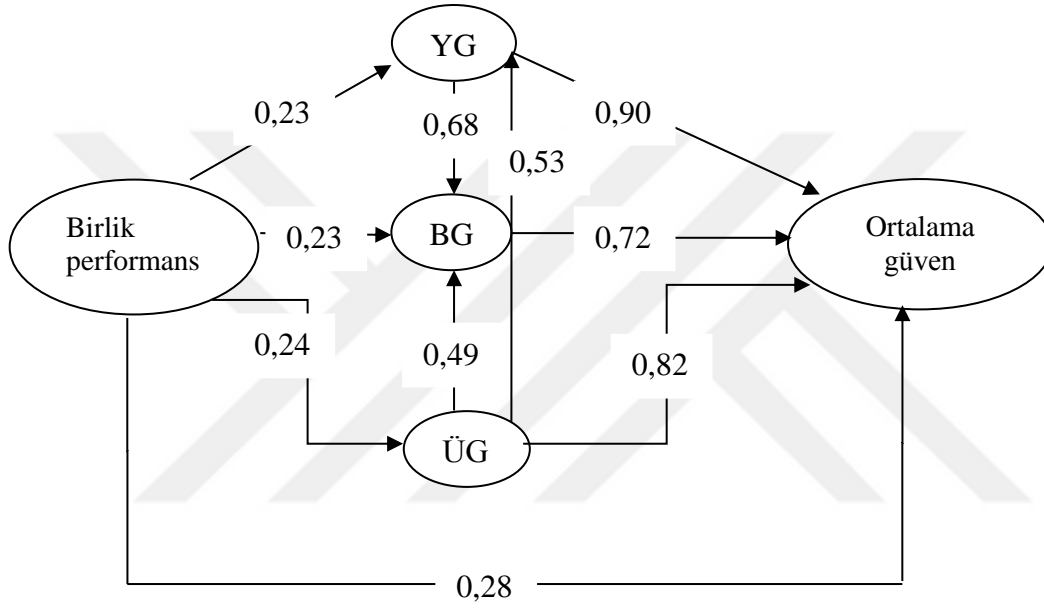
Güven, örgütlerin devamlılığının sağlanmasında ve performansını sürdürmede önemli bir faktördür. Güven ayrıca üyeler arasında karşılıklı işbirliğini, üye ile örgüt arasındaki uyumu sağlamakta ve ekonomik kalkınmayı desteklemektedir (Fukuyama, 1995; Porter, 2001). Araştırmada güven ile performans arası ilişki Çizelge 5.124'den incelendiğinde; birliklerin performansı ile üyelerin birliğe, yönetime ve üyeler arası güven arasında orta düzeyde, anlamlı ve pozitif yönlü ilişkinin ($r=0,24^{***}$) olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, Hipotez 11'i desteklemektedir. Ortalama güven endeksi ile üyelerin yönetime güveni arasında çok güçlü, anlamlı ve pozitif ilişki ($r=0,90^{***}$), üyelerin birbirlerine güveni arasında güçlü, anlamlı ve pozitif ilişki ($r=0,82^{***}$) ve üyelerin birliğe güveni arasında güçlü, anlamlı ve pozitif ilişki ($r=0,72^{***}$) söz konusudur (Hipotez 17 desteklenmektedir).

Çizelge 5.124. Güven ve performans arası korelasyon matrisi

	1	2	3	4	5
1. Birliğe güven	1				
2. Yönetime güven	0,6882 ^{***}	1			
3. Üyelere güven	0,4979 ^{***}	0,53366 ^{***}	1		
4. Ortalama güven	0,72564 ^{***}	0,90218 ^{***}	0,8209 ^{***}	1	
5. Birliklerin performansı	0,23835 ^{***}	0,23119 ^{***}	0,24738 ^{***}	0,28158 ^{***}	1

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

Üyeler arası güvende meydana gelecek 1 birim standart sapmalık bir değişme üyelerin birliğe güvünde 0,49 birim standart sapmalık bir artışa, birliğe güvünde meydana gelecek 1 birim standart sapmalık bir değişme de üyelerin yönetime güveninde 0,68 birim standart sapmalık bir artışa neden olmaktadır. Birlik performansında meydana gelecek 1 birim standart sapmalık bir değişme üyelerin ortalama güveninde 0,28 birim standart sapmalık bir artışa neden olmaktadır. Birliğe güven, yönetime güven ve üyeler arası güvenin artması da, dolayısıyla ortalama güveni de artırmaktadır (Şekil 5.7).

Şekil 5.7. Güvenin performansa etkisi

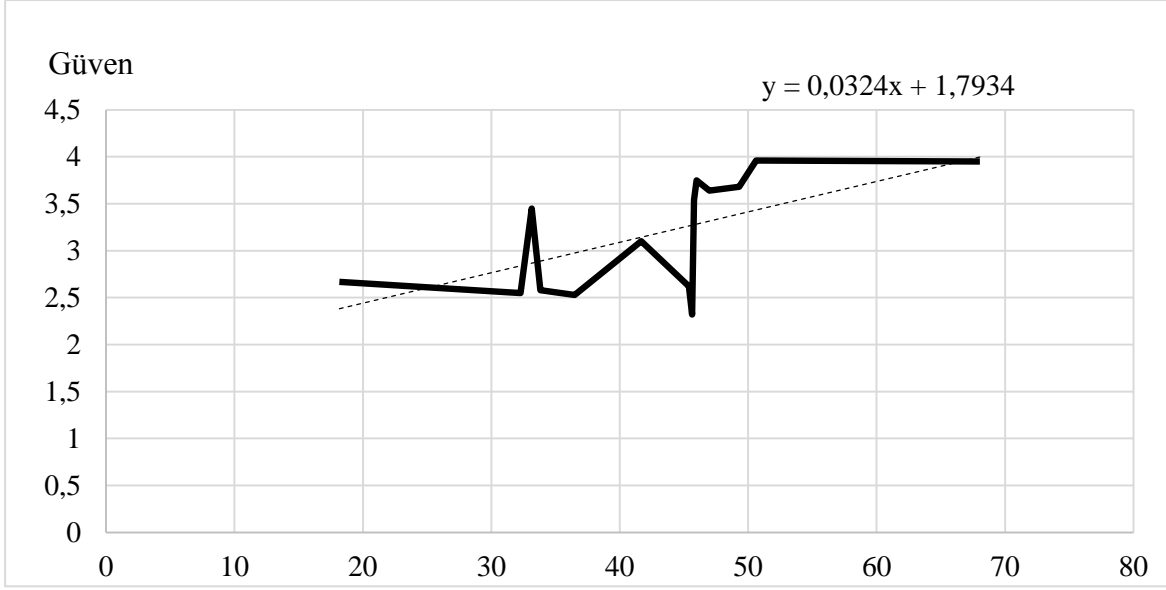
5.20.2.1. Birliklere göre üye güveni ve birlik performansı

Birliklere göre performans ve güven arasındaki ilişkiler Çizelge 5.125’den incelendiğinde; performans endeksi yüksek olan birliklerin çoğunda güven endekslerinin de yüksek, performansı düşük olan birliklerde de ise güven endeksinin düşük olduğu görülmektedir. Buna rağmen, Terme Süt ÜB ve Bafra Kırmızı Et ÜB performansları ortalamanın üzerinde olmasına rağmen, üyelerin güvenlerinin düşük olduğu belirlenmiştir. Terme Elma ÜB’de ise performans düşük olmasına rağmen, üyelerin güveni yüksektir. Performansı orta düzeyde olan bazı birliklere üyelerin güvenlerinin düşük olduğu, performansı düşük olan bazı birliklere ise üyelerin güvenlerinin yüksek olduğu birlikler de söz konusudur. Lu vd (2012)’nin Çin’deki tarım kooperatifleriyle yaptığı araştırmada ise iyi performansa sahip birliklere üyelerinin duydukları güvenin zayıf performans gösterenlere göre daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur.

Çizelge 5.125. Birliklere göre üye güvenleri ve birlik performansları

Üretici Birlik adı	Birliğe güven	Yöneticilere güven	Üyeler arası güven	Ortalama güven	Birlik performansı (%)
Ondokuzmayıs					
Organik Fındık	3,62	3,77	4,25	3,95	68,04
Havza Süt	3,90	3,69	4,40	3,96	50,62
Ladik Süt	3,33	3,65	3,64	3,68	49,31
Bafra Sebze	3,12	3,27	3,97	3,64	46,98
Terme Organik Fındık	4,15	3,77	3,67	3,75	45,99
Çarşamba Organik Fındık	3,64	3,36	3,76	3,54	45,78
Terme Süt	2,42	1,77	3,14	2,32	45,64
Bafra Kırmızı Et	2,69	2,51	2,54	2,62	45,38
Terme Bal	3,02	3,38	2,58	3,10	41,67
Bafra Süt	2,56	2,35	2,47	2,53	36,49
Alaçam ve Yakakent Süt	2,83	2,18	2,92	2,58	33,83
Terme Elma	3,10	3,36	3,57	3,45	33,14
Havza Kırmızı Et	2,62	2,93	1,94	2,55	32,27
Vezirköprü Süt	2,81	2,10	3,66	2,67	18,18
Ortalama	3,11	3,00	3,32	3,16	42,41

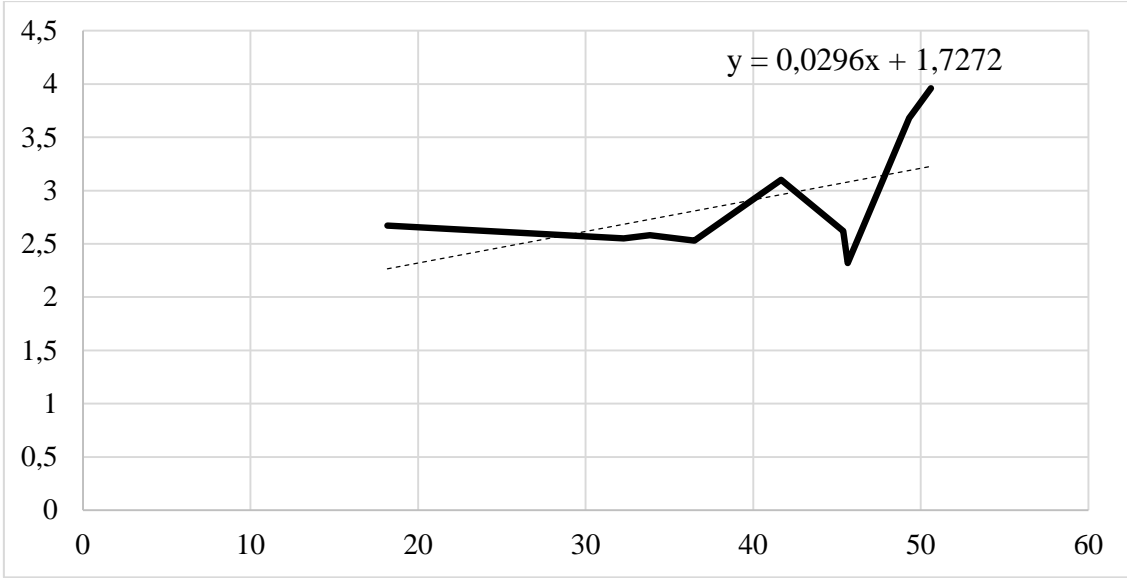
Üyelerin birliklerine duydukları güven ile birlik performansları arasındaki ilişki Şekil 5.8’de verilmiştir. Buradan birliklerin performanslarının artması üyelerin birliklerine olan güvenlerini de arttığı, birliklerin performanslarının azalması ise üyelerin birliklerine olan güvenlerini de azalttığını ortaya koymaktadır. Bundan dolayı, tarımsal örgütlerde üye güvenini artırabilmek için örgütlerin performansını artırıcı tedbirlerin alınmasının büyük önemi bulunmaktadır.

Şekil 5.8. Birliklerin performansları ile üyelerin birliklerine duyduğu güven arasındaki ilişki

Ürün gruplarına göre üyelerin birliklerine güvenleri ve birliklerin performansları arasındaki ilişki Şekil 5.9’dan incelendiğinde; hayvancılık alanında faaliyet gösteren birliklerde belli bir noktaya kadar performansın artmasına rağmen üyelerin duydukları güven sabit kalmakta, belli bir noktadan sonra birlik performansı arttıkça üye güveni de artmaktadır. Sadece Bafra Kırmızı Et ÜB ve Terme Süt ÜB’lerinde performans yüksek olmasına rağmen, üye güveninin düşük olduğu dikkati çekmektedir.

Güven

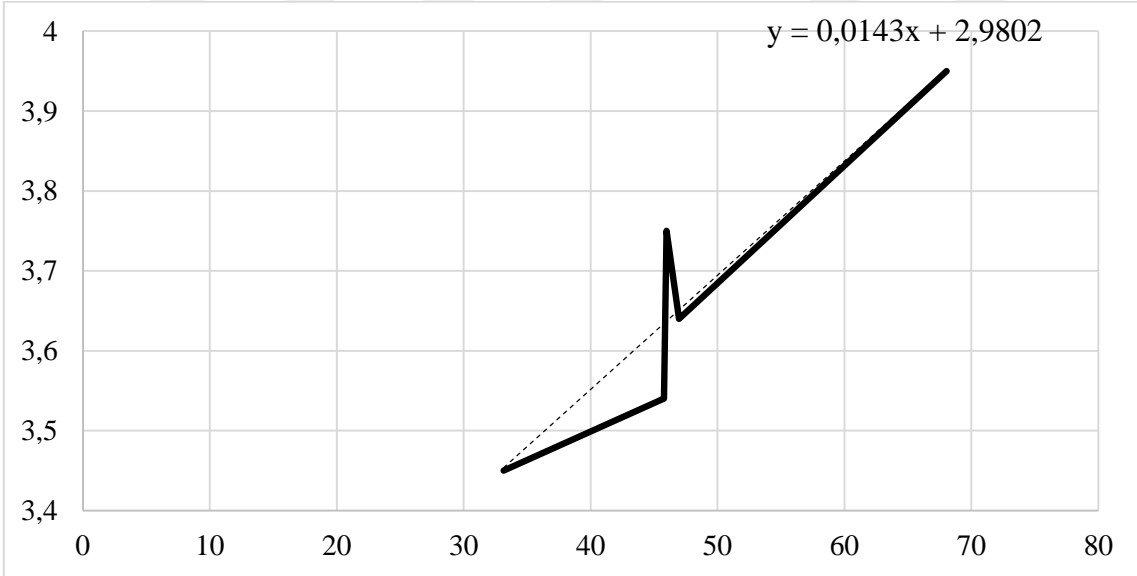

Performans

Şekil 5.9. Hayvancılık ürün grubunda birlik performansı ile üye güveni arasındaki ilişki

Bitkisel alanda faaliyet gösteren üretici birliklerinde ise birliklerin performansları arttıkça üyelerin duydukları güvenlerin de önemli ölçüde arttığı görülmektedir (Şekil 5.10).

Güven

Performans

Şekil 5.10. Bitkisel ürün grubunda birlik performansı ile üye güveni arasındaki ilişki

5.20.3. Güven ve performans arası korelasyon

Üyelerin birliklerine güveni ile birliklerin performansı arasındaki korelasyon 5.126'dan incelendiğinde; en yüksek pozitif korelasyonun ($r=0,91$) birliğe bağlılık ve birliğe güven arasında olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte, yönetime güven ile ortalama güven arasında da güçlü ve pozitif yönlü anlamlı bir ilişki ($r=0,90$) söz konusudur. Üyelerin ortalama güvenini en çok yönetime güven etkilemektedir. Bunu sırasıyla; birliğe güven ($r=0,87$) ve birliğe bağlılık ($r=0,83$) takip etmektedir. Üyelerin birlikten memnuniyetleri ile birliğe güvenleri ve birliğe bağlılıkları arasında da çok güçlü, anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki ($r=0,88$) bulunmaktadır. Bu sonuç, Hipotez 12'yi desteklenmektedir. Örgütsel güven konusunda yapılan değişik araştırmalar (Hansen vd 2002; Morrow, 2004; Bilgin, 2005; Österberg & Nilsson, 2009; Sultan & Kataria, 2012; George vd, 2013; Espinosa & Soriano, 2013; Lario vd, 2014) da üyeler arası güvenin üyelerin örgüte bağlılıkları, memnuniyetleri ve performanslarını olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Yönetime güven ile en yüksek ilişkisi olan faktörler, birliğe güven ve birliğe bağlılıktır. Bilgin vd (2012)'nin araştırması da üyelerin yönetime güvenlerinin üyelerin tatmin ve bağlılıklarını olumlu etkilediğini göstermektedir. Üyeler arası güven ile üyelerin birliğe güveni, bağlılığı, memnuniyeti ve yönetime güveni arasında orta düzeyde, anlamlı ve pozitif yönlü ilişki söz konusudur. Buna karşın, üyelerin güveni ile üyelerin yönetime katılım isteği arasında ise negatif yönlü bir ilişki söz konusudur. Yani; üyelerin birliğin yönetimde bulunma isteği arttıkça, birliğe güveni, bağlılığı, memnuniyeti, yönetime ve üyelere güveni azalmaktadır. Bunda yönetimde olmak isteyen üyelerin beklentilerinin yüksek olması, mevcut yönetimin yaptıklarının onaylanmaması ve tatmin olunmamasının etkili olduğu ifade edilebilir. Didier vd'in (2012) Fransız tarım kooperatifleriyle yaptıkları araştırmada ise üyelerin bağlılıkları arttıkça kooperatiflere güveni ve kooperatif yönetimine katılımlarının arttığı tespit edilmiştir.

Üyelerin güveni ile birliklerin performansı arasında ise orta düzeyde, anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna karşın, sadece üyelerin yönetime katılım isteği ile birlik performansı arasında anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki söz konusudur. Birlik performansını artıran en önemli faktör, üye memnuniyetidir. Memnuniyet endeksinde meydana gelen 1 birim standart sapmalı bir değişme birlik performansında 0,33 birim standart sapmalı bir değişmeye neden olmaktadır. Bu durum Hipotez 13'ü desteklenmektedir. George vd (2013)'nin araştırmasında örgütsel performansın geliştirilmesinde üye memnuniyetinin çok önemli bir parametre olduğu, üyelerin

memnuniyeti arttıkça üyelerin güveni ve örgütsel performansının arttığı ortaya konulmuştur. Hansen vd (2002)'nin pamuk ve tahıl kooperatifleri ile ilgili araştırmasında ise üyelerin bağlılığı ile kooperatiflerin performansı ve memnuniyeti arasında, üyeler arası güven ve yönetime güven ile kooperatifin performansı arasında istatistiki olarak anlamlı pozitif ilişkilerin olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, Sultan & Kataria (2012)'nin Çin'deki Lario vd (2014)'nin İspanya'daki tarım kooperatifleriyle yaptıkları araştırmalarda üye memnuniyetlerinin artmasının üyelerin kooperatiflerine güvenlerini arttırdığını ortaya koymuştur. Berrone vd (2007) ve Donaldson & Preston (1995)'e göre de yüksek örgütsel performansın üyelerin memnuniyetinden geçtiği vurgulanmaktadır. Österberg & Nilsson (2009)'un İsveç tarım kooperatifleriyle yaptığı araştırmada da örgütlerde üye memnuniyetinin artmasının üyelerin örgütlerine güvenleri, bağlılıkları ve örgütsel performansın artışına sebep olduğu ortaya koymuşlardır.

Üyelerin birliklerine bağlılığını en fazla etkileyen faktörler sırasıyla; birliğe güven, yönetime güven ve üyeler arası güvendir. Hansen vd (2002) tarafından yapılan araştırmada da üyelerin bağlılıklarına yöneticilere güvenin üyeler arası güvenden daha fazla etkili olduğu belirlenmiştir.

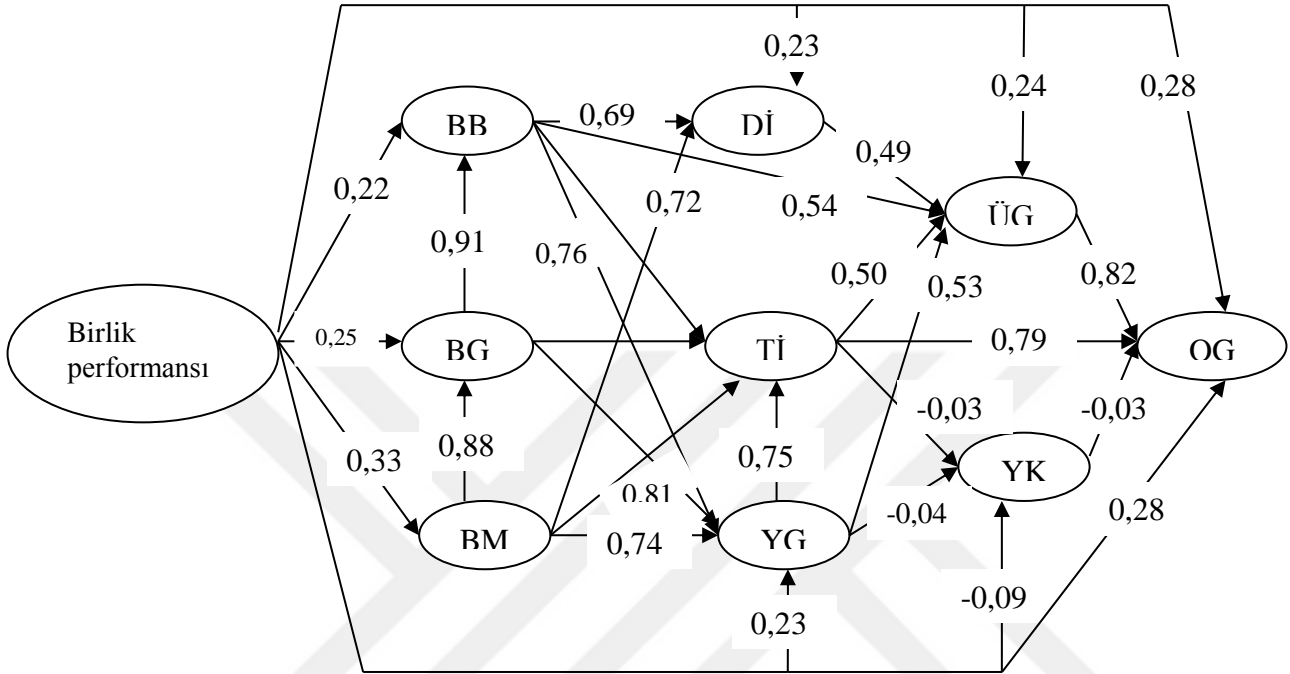
Araştırma kapsamında güvenin her tipinin performans üzerinde pozitif ve güçlü bir etkiye sahip olduğu belirlenmiştir. Hansen vd (2002)'nin araştırmasında da aynı sonuç ortaya konulmuştur. Araştırmada üyelerin birliklerine bağlılıkları ile yönetime güvenleri arasındaki korelasyon 0,76, üyeler arası güven ile birliklerine bağlılıkları arasındaki korelasyon 0,54, üyeler arası güven ile yönetime güvenleri arasında korelasyon ise 0,53 olarak tespit edilmiştir. Bilgin vd (2007)'nin TARİŞ'e bağlı kooperatif üyeleriyle yaptığı araştırmada korelasyon katsayıları sırasıyla 0,55, 0,32 ve 0,45 olarak bulunmuştur. Araştırmada ise 0,55 şeklinde tespit edilmiştir.

Araştırmada üyelerin birliğe bağlılığı ile en yüksek ilişkisi olan faktörün birliğe güven ($r=0,91$) olduğu ortaya konulmuştur. Bununla birlikte, üyelerin birliklerine güvenleri ile üyeler arası güven ($r=0,54$) ve yönetime güven ($r=0,76$) arasında pozitif yönlü kuvvetli bir ilişkinin olduğu anlaşılmaktadır. Bilgin vd (2012)'nin Antalya'daki tüketim kooperatifleriyle yaptıkları araştırmada da kooperatife bağlılık ile en yüksek ilişkisi olan faktörler sırasıyla kooperatife güven ($r=0,66$), üyeler arası güven ($r=0,26$) ve yönetime güven ($r=0,40$)'dir.

Çizelge 5.126. Üyelerin güveni ile birliklerin performansı arası korelasyon matrisi

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Birliğe güven	1									
2. Birliğe bağlılık	0,91252***	1								
3. Birlikten memnuniyet	0,88011***	0,88301***	1							
4. Toplumla ilişki	0,87741***	0,89357***	0,87808***	1						
5. Değişim ilkeleri	0,73311***	0,69679***	0,72444***	0,70809***	1					
6. Yönetime güven	0,81153***	0,76999***	0,74493***	0,75582***	0,6882***	1				
7. Üyeler arası güven	0,54662***	0,54308***	0,53855***	0,5048***	0,4979***	0,53366***	1			
8. Yönetime katılım isteği	-0,03569	-0,01269	-0,02134	-0,03069	-0,03135	-0,04307	-0,01389	1		
9. Ortalama güven endeksi	0,8759***	0,8315***	0,80934***	0,79893***	0,72564***	0,90218***	0,8209***	-0,03515	1	
10. Birliğin performansı	0,25821***	0,22959***	0,33433***	0,27908***	0,23835***	0,23119***	0,24738***	-0,09367**	0,28158***	1

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

Şekil 5.11. Birliklerin performansı ile güven, memnuniyet ve yönetime katılım arası korelasyon

Ortalama güven endeksi ile birliklerin performansı arasında orta düzeyde, anlamlı ve pozitif yönlü ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yani; birliklerin performansı arttıkça üyelerin birlikten memnuniyeti artmakta, üyelerin birlikten memnuniyeti arttıkça da birliğe güvenleri ve birliğe bağlılıkları artmaktadır. Birliklerin performansında meydana gelecek 1 birim standart sapmalı bir değişme üyelerin birlikten memnuniyetinde 0,33 birim, ortalama güven endeksinde 0,28 birim, toplumla ilişki konusunda 0,27 birim ve birliğe güveninde ise pozitif yönde 0,25 birim standart sapmalı bir değişmeye neden olmaktadır. Birliğe güven, yönetime güveni artırmakta, yönetime güven arttıkça da birliğe bağlılık artmaktadır (Şekil 5.11). Bu sonuç, Hipotez 18’i desteklemektedir. Şekil 5.10’deki BG birliğe güveni, BB birliğe bağlılığı, BM birlikten memnuniyeti, Tİ toplumla ilişkiyi, Dİ değişim ilkelerini, YG yönetime güveni, ÜG üyeler arası güveni, YKİ yönetime katılım isteğini, OGE ortalama güven endeksini ifade etmektedir.

5.20.4. Varyans analizine göre birliklerin performansına etkili faktörler

Birliklerin performansını etkileyen faktörler Çizelge 5.127’de verilmiştir. Buradan, modele ait F değerinin (14,25) %10 önem düzeyinde önemli olduğu ve modele dahil edilen açıklayıcı değişkenlerle birliklerin performansındaki değişimin %98’inin açıklanabildiği anlaşılmaktadır.

Çizelge 5.127. Birliklerin performansının varyans analizi sonuçları

Varyans kaynağı	Serbestlik Derecesi (SD)	Kareler toplamı	Kareler ortalaması	F değeri	P
Model	11	1699,585	154,507	14,25	0,0673*
Hata	2	21,680	10,840		
Düzeltilmiş toplam	13	1721,266			

* %10 önem düzeyinde anlamlı

Birliğe güven grupları arasındaki farkın birlik performansının varyansına etkileri Çizelge 5.128’de verilmiştir. Varyans analizi sonuçları, güven gruplarının birlik performansını etkilediğini göstermektedir. Birliğe güvenin birliklerin performansının varyansına %5, yönetime güven ve ortalama güven ise %10 önem düzeyinde etkisi bulunmaktadır. Eş deyişle, birliğe güven endeksi, yönetime güven endeksi ve ortalama güven endeksinde meydana gelen değişiklik birlik performansında değişime neden olmaktadır. Organik fındık üretiminin diğer ürün gruplarına göre birlik performansına etkisi daha fazladır.

Çizelge 5.128. Birliklerin performansının varyansında değişmeye sebep olan faktörler

	Type I	F	P
Birliğe güven	463,9609	42,80	0,0226**
Yönetime güven	112,9828	10,42	0,0840*
Üyelere güven	60,40394	5,57	0,1422
Ortalama güven	106,6739	9,84	0,0884*
Süt sığırcılığı	7,4461	0,69	0,4944
Kırmızı et	36,659	3,38	0,2073
Bal	22,244	2,05	0,2884
Organik fındık	479,934	44,27	0,0218**
Sebze	2,974	0,27	0,6527
Bölge 1	3,353	0,31	0,6340
Bölge 3	100,951	37,17	0,6050
R ²		0,987	

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

Birliklerin ortalama performansı %42,3 olarak tespit edilmiştir. Birliklerin performans endeksi hesaplanmasında dikkate alınamayan diğer etkili değişkenlerin performans ile ilişkilerinin belirlenebilmesi için korelasyonlarına bakılmıştır. Ele alınan diğer değişkenlerin ortalamaları Çizelge 5.129’da verilmiştir. Ele alınan güven endeksleri arasında en yükseği, üyeler arası güven endeksidir. Birlikler ortalama 55 köy ve 612 üyeye hizmet vermektedirler. Birlik yöneticileri ortalama yaşı 45’dir. Birliklerin %64’ü tarımsal desteklerin ödenmesine aracılık yapmaktadırlar. Üyelerin %35’i bölge1’de ve %28’i ise bölge3’de bulunmaktadır.

Çizelge 5.129. Birliklerin performansına etkisi olan diğer değişkenlerin tanımlayıcı istatistikleri

	N	Ortalama	Std.Sapma
Birlik performansı	14	42,380	11,507
Birliğe güven	14	3,129	0,531
Yönetime güven	14	3,006	0,692
Üyelere güven	14	3,322	0,735
Ortalama güven	14	3,167	0,600
Yönetici yaş	14	45	7,224
Üye sayısı	14	612	545,074
Hizmet verilen köy sayısı	14	55	45,845
Tarımsal desteklere aracılık yapılması	14	0,64	0,497
Süt sığırcılığı	14	0,429	0,514
Kırmızı et	14	0,143	0,363
Bal	14	0,071	0,267
Organik fındık	14	0,214	0,426
Sebze	14	0,071	0,267
Bölge 1	14	0,357	0,497
Bölge 3	14	0,286	0,469

5.20.5. Birliklerin performansında değişime sebep olan faktörlerin korelasyonu

Birliklerin performansına etkisi olduğu düşünölen değişkenlerin korelasyonu Çizelge 5.130'da verilmiştir. Birliklerin performansı ile ortalama güven endeksi arasında güçlü, anlamlı ve pozitif yönde ilişki ($r=0,612^{**}$) bulunmaktadır. Birliklerin performans endeksinde 1 birim standart sapmalık bir değişme üyelerin birliğe güveninde 0,51 birim, yönetime güveninde 0,57 birim, üyeler arası güveninde ise 0,45 birim standart sapmalık bir değişmeye neden olmaktadır. Newbery vd (2013)'nin İngiltere'de yaptığı araştırmada da birliklerin performans artışının üye memnuniyeti ve üyeler arası güveni artırdığı tespit edilmiştir. Üyelerin birbirine güveni ile birliğe güvenleri arasında güçlü, anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki bulunmaktadır. Yöneticilerin yaşı ile birlik performansı arasında negatif yönlü bir ilişki söz konusudur (Hipotez 14 desteklenmektedir). Yöneticilerin yaşı ile birliğe güven arasında ise orta düzeyde, anlamlı ve pozitif ilişki bulunmaktadır.

Birliklerin üye sayısı ile üye güveni arasında negatif yönlü ilişki bulunmaktadır. Yani, Birlikte üye sayısının artması üyelerin birliklerine, yöneticilerine ve diğer üyelere olan güven düzeyinin azalmasına sebep olmaktadır. Almanya Raiffeisen kooperatiflerinde de sınırsız sorumluluk esnasından dolayı ortakların birbirini iyi tanması ve birbirine güvenmesi gerektiği için ortak sayısının yüzü aşması istenmemektedir (Anonim, 1991).

Ürün bazında kıyaslama yapılacak olursa, üyelerin süt sığırcılığı üretimi yapmaları ile yönetime güvenleri arasında orta düzeyde, anlamlı ve negatif yönlü ilişki, kırmızı et üretimi yapmaları ile üyeler arası güvenleri arasında da güçlü, anlamlı ve negatif yönlü ilişki bulunmaktadır. Bunun aksine, üyelerin organik fındık üretimi yapmaları ile birlik performansı arasında orta düzeyde, anlamlı ve pozitif yönlü ilişki, birliğe güvenleri arasında ise güçlü, anlamlı ve pozitif yönlü ilişki olduğu belirlenmiştir.

Birliklerin tarımsal desteklerin ödenmesine aracılık etmesinde meydana gelecek 1 birim standart sapmalık bir değişme üyelerin birliklerine güvenlerinde 0,57 birim, yönetime güvenlerinde 0,55 birim, üyeler arası güvenlerinde 0,54 birim ve ortalama güven endekslerinde ise 0,64 birim standart sapmalık bir azalmaya neden olmaktadır. Buradan, tarımsal desteklerin birlik aracılığıyla verilmesinin üye güvenine negatif etkisinin olduğu söylenebilir ve Hipotez 15 reddedilmektedir. Bununla birlikte, tarımsal desteklerin birlik aracılığıyla verilmesi ile birlik performansı arasında da anlamsız ve negatif bir ilişki tespit edilmiştir (Hipotez 16 reddedilmiştir). Literatürde de kamu desteğinin birliklerin performansına negatif etki yaptığını öne süren araştırmalar da bulunmaktadır (Gulati vd,

2000; Laschewski vd, 2002; Bennett & Ramsden, 2007; Parker 2008). Buna rağmen, Bijman & Hu (2011), devlet desteğinin kooperatiflerin performansını artıran en önemli faktörlerden biri olduğunu ifade etmiştir. Karami & Moghaddam (2005) ise İran'daki tarım kooperatifleriyle yaptığı araştırmasında devlet desteklerine ek olarak kooperatif yapısının da kooperatiflerin performansını etkilediğini ortaya koymuşlardır. Doyon (2002) tarafından yapılan araştırmada ise Küba hükümetinin bölgesel kalkınmayı desteklemek amacıyla istikrar ve yeteneklerinden dolayı tarım kooperatiflerini desteklemektedirler.

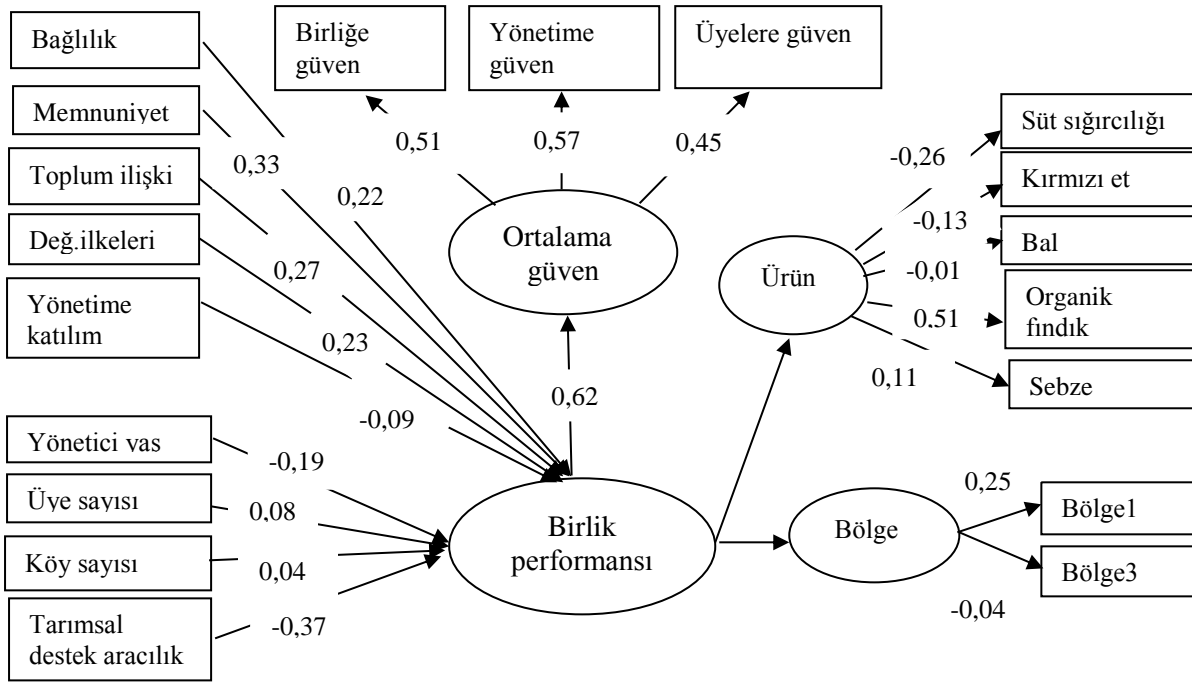

Çizelge 5.130. Birliklerin performansına etkisi olduğu düşünülen değişkenlerinin korelasyon matrisi

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1. performs	1															
2. bdgindx1	0,519**	1														
3. yonindx1	0,574**	0,834***	1													
4. uyeindx1	0,456	0,724***	0,508*	1												
5. ortmindx	0,621**	0,901***	0,920***	0,799***	1											
6. yonetici yas	-0,193	0,472*	0,290	0,249	0,285	1										
7. uyesayisi	0,084	-0,126	-0,144	-0,133	-0,116	-0,241	1									
8. koysayisi	0,042	-0,142	-0,113	-0,189	-0,131	-0,314	0,752***	1								
9. tardestk	-0,377	-0,578**	-0,559**	-0,549**	-0,643**	-0,448	0,140	0,223	1							
10. sutsigir	-0,263	-0,261	-0,498*	0,061	-0,315	-0,275	0,343	0,117	0,646**	1						
11. kirmziet	-0,131	-0,379	-0,175	-0,624**	-0,411	-0,013	-0,126	0,229	0,304	-0,354	1					
12. bal	-0,018	-0,059	0,155	-0,291	-0,032	-0,287	-0,228	-0,121	0,207	-0,240	-0,113	1				
13. orgfndk	0,513*	0,688***	0,491*	0,421	0,523*	0,509*	0,044	-0,046	-0,701***	-0,452	-0,213	-0,145	1			
14. sebze	0,115	-0,005	0,110	0,254	0,227	-0,009	-0,059	-0,083	-0,372	-0,240	-0,113	-0,077	-0,145	1		
15. bolge1	0,253	-0,241	-0,213	-0,097	-0,133	-0,344	0,288	0,189	-0,067	-0,043	0,122	-0,207	-0,026	0,372	1	
16. bolge3	-0,042	0,431	0,437	0,065	0,320	0,321	-0,156	-0,114	-0,519*	-0,548**	-0,258	0,439	0,440	-0,175	-0,471	1

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

Tarımsal Üretici Birlikleri'nde güvenin performansa etkisi Şekil 5.12'den incelendiğinde; birlik performansında meydana gelen 1 birim standart sapmalı bir değişimin birliğin ortalama güveninde 0,62 birim artışa sebep olduğu anlaşılmaktadır. Ortalama güvene etkili faktörler ise sırasıyla; yönetime güven, birliğe güven ve üyeler arası güvendir. Birlik performansı ise en fazla birlikten duyulan memnuniyeti etkilemektedir. Birlik yöneticisinin yaşının 1 standart sapma artması birlik performansını 0,19 birim azaltmaktadır. Yani; daha genç yöneticilere sahip birliklerin performansı daha fazladır. Üye sayısı ve bağlı köy sayısının artışı ise birlik performansına az da olsa pozitif yönde bir etki yapmaktadır. Tarımsal desteklerin birlik aracılığıyla verilmesi, birliklerin performansını negatif yönde etkilemektedir. Bölge3'deki birliklerin performansları diğer bölgelerdeki birliklere göre düşük iken, Bölge4'dekilerin performansı ise yüksektir. Birliklerin performansı ile bitkisel ürün grupları (organik fındık, sebze) arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunurken, hayvancılık ürün grupları (süt sığırcılığı, kırmızı et ve bal) arasında negatif yönlü bir ilişki bulunmaktadır.

Şekil 5.12. TÜB'lerinde güvenin performansa etkisi

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma Tarımsal Üretici Birliklerinde üyelerin güvenini daha iyi anlamaya katkı sağlamaktadır. Üyelerin güveni ve güveni etkileyen faktörler birliğe güven, yönetime güven ve üyeler arası güven yoluyla gösterilmiştir. Bu araştırma sayesinde tarımsal örgütler içerisinde üyelerin birliklerine, yönetime ve diğer üyelere güveninin ve örgütlerin performanslarının artması beklenmektedir. Araştırma üç bölümden oluşmaktadır. Öncelikli olarak TÜB'nin performansı belirlenmiş ve birliklerin performansına etkili faktörler ortaya konulmuştur. Daha sonra TÜB üyelerinin birliklerine, birlik yöneticilerine ve diğer üyelere güvenleri belirlenmiş ve ekonometrik modeller kullanılarak güvene etkili faktörler tespit edilmiştir. Son olarak da birliklerin performansı ile üyelerin güveni arasındaki ilişki incelenmiş ve birlik performansının üye güvenine etkisi araştırılmıştır.

Tarımsal örgütlerin etkilerinin artırılması, performanslarının yükseltilmesiyle mümkün olabilecektir. Araştırmada birlikler performans açısından incelendiğinde; finansal performans endeksi %42,5, finansal olmayan performans endeksi %47,7 ve toplam performans endeksi ise %43,5 olarak belirlenmiştir. Organik fındık ve sebze birlikleri en yüksek performansa, süt sığırcılığı ve bal birlikleri orta düzeyde performansa, kırmızı et ve elma birlikleri ise en düşük performansa sahip birliklerdir. Araştırma sonuçlarına göre, finansal açıdan hayvancılık alanında faaliyet gösteren birliklerin performansı daha yüksek iken, finansal olmayan performans açısından da bitkisel üretim alanında faaliyet gösteren birliklerin performansının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Finansal açıdan birliklerin en güçlü olduğu konu üyelik aidatlarının toplanması iken, en zayıf olduğu konu birliğe yapılan bağış, fon ve yardımlardır. Finansal olmayan değişkenler açısından ise birliklerin en güçlü olduğu konu çevresel sürdürülebilirliğe katkı iken, en zayıf olduğu konu yöneticilerin tarımsal örgütlenme ile ilgili eğitimlere katılmalarının yetersiz olmasıdır. Finansal açıdan güçlü bir birlik finansal olmayan değişkenler açısından güçlü değil ise performansı düşmekte, tam tersine finansal açıdan çok güçlü olmayan birlikler finansal olmayan değişkenler açısından güçlü ise performansı artmaktadır.

Birliklerin finansal performansları finansal olmayan performanslarına göre daha düşüktür. Birliklerin finansal performanslarının artırılabilmesi için, birlikler ürün pazarlama, girdi temini ve ihracatta aktif olarak rol almalıdır. Birliklerin finansal olmayan performanslarının artırılabilmesi için ise birlik yönetimindeki kişilerin tarımsal örgütlenme

ile ilgili daha fazla eğitim almaları gerekmektedir. Birliklerin başarıya ulaşmasında temel unsurlardan birisi de, tarım paydaşları ve özellikle de tarım kooperatifleri ile güçlü ilişkilerinin olmasına bağlıdır. Araştırmada ele alınan birliklerin diğer tarım paydaşları ve özellikle de tarımsal kooperatifleriyle ilişkilerinin zayıf olduğu tespit edilmiştir. Oysa, gelişmiş ülkelerdeki birliklerin diğer paydaşlar ile sıkı ilişki içerisinde oldukları belirlenmiştir. Birliklerin performansının artması ve böylece rekabet güçlerinin de artırılabilmesi için bölgedeki ve ülkedeki tarım sektörünün diğer tarım paydaşları ile sıkı ilişki içerisinde olması gerekli görülmektedir. Ayrıca, birliklerin daha başarılı olabilmeleri için eğitim seviyesi yüksek kişilerden yöneticilerin seçilmesi gerekli görülmektedir. Buna ek olarak, yöneticilerin birliğin faaliyet gösterdiği ürün veya ürün grubu konusunda bilgi sahibi olması ve ürünün yetiştiriciliğini yapıyor olması gerekmektedir. Birlik yöneticileri dünyadaki gelişmeleri takip etmelidir. Birlik yöneticilerinin (başkanlar hariç) ticari, bilimsel ve eğitim etkinliklerine katılım düzeyleri çok yetersizdir. Oysa, birlik yöneticilerinin birliklerin idaresi, faaliyet konusu ürünlerin pazarlanması vb konularda eğitilmeleri zorunluluk arz etmektedir. Bu sayede birliklerin performansının artırılmasına katkı sağlanabilecektir. Ayrıca, birliklerin çoğunluğunun web sitesi olmasına rağmen, web sitelerinin aktif olarak kullanılmadığı belirlenmiştir. Özellikle ürün pazarlamada tanıtım yapılabilmesi ve üyelerle iletişimin artırılabilmesi için birliklerin web sitelerini aktif olarak kullanmaları gerekmektedir. Birliklerin yaklaşık 1/3'ünün üye olmayan üreticilere de hizmet sağladığı ortaya konulmuştur. Oysa, üye olmayan üreticilere hizmet sunulmaması onları üyeliğe teşvik edebilecek önemli bir uygulama olarak görülmektedir.

Birliklerin üyelerine daha etkili hizmet sunabilmeleri için kendi imkanları ile birlikte uluslararası ve kamunun finansman imkanlarından yararlanmasının büyük önemi bulunmaktadır. Birliklerin yarısı farklı (GTHB, TKDK, OKA, vb.) kurumlara değişik konularda bir proje başvuru yapmasına rağmen, kabul edilen projelerin oranı %21, uygulamaya konulan projelerin oranı ise sadece %14'dür. Birliklerin sermayelerinin güçlendirilerek üyelerine verdikleri hizmetlerin artırılabilmesi için projeye dayalı faaliyetlerinin yaygınlaştırılması gerekirken araştırma kapsamındaki birliklerin proje geliştirme, hazırlama, kabul ettirme ve hayata geçirme oranları çok düşüktür. İlgili kurum ve kuruluşlar tarafından birlik yöneticileri ve çalışanlarına proje fırsatları, proje fikri geliştirme, proje hazırlama ve uygulama konularında eğitim verilerek kapasitelerinin geliştirilmesi büyük önem arz etmektedir. Bu sayede, birliklerin üyelerine daha etkili ve sürdürülebilir hizmet sunmaları mümkün olabilecek, performansları ve rekabet güçleri

artırılabilir. Bu sayede birliklerin üyelerine daha fazla hizmet sağlamaları, üyelerin kendilerine daha fazla güven duymalarını sağlayabilecektir.

Türkiye’de tarım sektörünün gelişebilmesi, tarım sektöründeki çiftçilerin refah düzeylerinin artabilmesi için örgütlenmeleri kaçınılmazdır. Bugüne kadar tarımsal örgütlerin etkili olarak faaliyetlerini gerçekleştirememesinin en önemli sebeplerinden biri ise örgüt, yönetim ve üyeler arasındaki güven eksikliğidir. Oysa tarımsal örgütlerin devamlılığının, üyeler arası uyum ve işbirliğinin, bölgenin ekonomik ve sosyal kalkınmasının sağlanmasında güven çok önemlidir. Üyelerin birliklerine, yöneticilerine ve birbirlerine güvenmediği bir örgütün başarılı olması imkânsızdır. Çünkü tarımsal örgütlerde temel faktör insandır ve insanın olduğu yerde de başarı için güven temel unsurdur. Ayrıca tarımsal örgütlerde ekonomik faktörlerin ön planda olmasından dolayı güven oldukça önem arz etmektedir. Geçmişte yaşanan olumlu/olumsuz örgütlenme deneyimleri, ekonomik faktörlerin ön planda olması ve kişisel çıkarların ters düşmesi nedeniyle üyelerin birliklerine, yöneticilerine ve diğer üyelere karşı güveni yüksek veya düşük olmaktadır. Bu sebeple araştırmada örgütlerde güven ve güvene etkili faktörler tespit edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre birlik üyelerinin birliklerine, birlik yöneticilerine ve diğer üyelere güvenleri karşılaştırıldığında, en fazla birliklerine, daha sonra ise diğer üyelere güvendikleri belirlenmiştir. Üyeler en az birlik yöneticilerine güvenmektedirler. Ürün grubu bazında karşılaştırma yapıldığında, organik fındık birliği üyelerinin birliğe ve yöneticilere güveni en fazla iken, kırmızı et ve süt birliği üyelerinin en düşüktür. Üyeler arası güven konusunda ise organik fındık ve sebze birliği üyelerinin güveni en yüksek iken, bal birliği üyelerinin en az olarak belirlenmiştir. Birliklerine en bağlı ve birliklerinden en çok memnun olan sebze ve organik fındık birlikleri üyeleri iken, en az bağlı ve en az memnun üyeler ise kırmızı et ve süt birlikleri üyeleridir. Süt birlik üyelerinin %15’i, kırmızı et birlik üyelerinin ise %13,4’ü birlik yöneticilerini hiç tanımamaktadırlar. Tarımsal örgütlerde üyeler arası güvenin varlığı, birliklerine bağlılıklarında önemli bir unsurdur. Üyeler arası güven, birlikte hareket edebilmenin bir göstergesi ve birliklerin ekonomik büyüyebilmeleri için önemli bir gerekliliktir. Üyeler arası güven bal birliği üyelerinde en düşük, sebze birliği üyelerinde ise en yüksektir. Kırmızı et (%36) ve süt (%17) birlik üyelerinin ise diğer üyeleri hiç tanımayanların oranı oldukça yüksektir.

Model sonuçlarına göre, birliğin performansı, genel kurullara katılma, birlikten girdi temin etme, birlik aracılığıyla ürün pazarlama, birliği ziyaret sıklığı, üyelerin Bölge1 (Bafra, Ondokuz Mayıs ve Alaçam ilçeleri) ve Bölge4 (Kavak, Havza, Ladik ve Vezirköprü

ilçeleri)'de bulunmaları üyelerin birliğine, birlik yönetimine ve diğer üyelere olan güvenlerini istatistiksel olarak pozitif yönde etkilerken, birlik-işletme arası mesafe, tarımsal deneyim, tarım sigortası yaptırma, süt sığırcılığı ve bal üretimi yapma, birlik aracılığıyla ihracat yapma ve yabancı işgücü kullanmanın ise negatif yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Üyelerin birliklerine, birlik yönetimine ve diğer üyelere güvenlerinin artırılabilmesi için öncelikli olarak birliklerin finansal ve finansal olmayan değişkenler açısından performanslarını ve dolayısıyla da üyelerine sundukları girdi temini ve ürünlerin pazarlanması gibi hizmetlerini artırmaları gerekli görülmektedir. Bu sayede birliklerin piyasada rekabet gücü artacağından toplumun refahında da artış sağlanabilecektir. Ayrıca, birliklerin performanslarının artırılabilmesi için birlik yöneticilerinin eğitim seviyesi daha yüksek kişilerden olması teşvik edilmeli ve yöneticiler tarımsal örgütlenme ve ürün pazarlama konularında eğitim almalıdırlar. Birlik performansı ile yönetici yaşı arasında negatif yönlü ilişki tespit edilmiş olup, birlik yöneticilerinin genç ve becerikli üyelere seçilmesi performanslarının artırılmasına olumlu katkı sağlayabilecektir.

Üyelerin birliklerine, birlik yönetimine ve diğer üyelere güvenlerinin artırılabilmesi için birliklerin genel kurul toplantılarına katılmaları büyük önem arz etmektedir. Birlik genel kurullarına katılan üyelerin katılmayanlara göre birliklerine, yöneticilerine ve diğer üyelere duydukları güven daha yüksek olarak tespit edilmiştir. Fakat birliklerin yarısından fazlasında yıldan yıla genel kurullara katılan üyelerin oranları azalmakta olduğu ve üyelerin genel kurullar toplantılarına katılım oranının ise çok düşük olduğu (%20,4) belirlenmiştir. Bunda birliklerin ilçe merkezlerinde ve işletmelerden uzakta kurulmasının etkisi söz konusudur. Birlik üyelerinin genel kurul toplantılarına katılmamalarında birlik başkanına güvenmemek, genel kurula çağırılmamak ve birlik-işletme arası mesafenin uzak olmasının etkisi olduğu belirlenmiştir. Üyelerin güveninin artırılabilmesi için TÜB'nde üyelerin genel kurul toplantılarına katılım oranını artıracak önlemler alınmalı ve bu önlemler uygulamaya geçirilmelidir. Bu konuda yapılması gereken öncelikli olarak birlik başkanı ve yöneticiler tarafından genel kurul toplantılarının etkin bir şekilde üyelere duyurulması gerekir. Bununla birlikte, genel kurul toplantıları üyelerin işlerinin olmadığı uygun zamanlarda yapılmalıdır. Özellikle hayvancılık birliklerinde hizmet verilen üye, köy ve ilçe sayısının fazla olması, genel kurul toplantılarının tüm üyelere duyurulmaması genel kurullara katılımı olumsuz etkilemektedir. Oysa üyelerin genel kurul toplantılarından haberdar olmak istedikleri tespit edilmiştir. Özellikle birlik ile üye işletmeler arası mesafenin çok uzak olduğu birliklerde bu konuya daha çok özen gösterilmesi

gerekmektedir. Çünkü; genel kurul toplantılarına katılan üyeler birlikler hakkında fikir sahibi olmakta, yöneticilerini, çalışanlarını ve diğer üyeleri tanıma fırsatını yakalamaktadırlar. Bu sayede üyelerin birliğe karşı güvenleri pozitif olarak etkilenebilecektir. Ayrıca, birliklerin bazıları (kırmızı et ve süt birlikleri) genel kurul toplantılarını uygun olmayan zamanlarda yapmakta ve üyeleri kurul toplantıları konusunda yeterince haberdar etmemektedirler. Bununla birlikte, bazı birlikler (kırmızı et, süt ve bal birlikleri) üyelerine yıllık faaliyet bilançolarını beyan etmemektedirler. Oysa, birliklerin genel kurul toplantılarını üyelerine haber vermeleri ve toplantılarda yıllık faaliyet bilançolarını açıklamaları gerekmektedir. Tarımsal örgütler ekonomik faaliyeti olan yerler olduğundan genel kurul toplantıları önem arz etmektedir. Bu sayede üyelerin güveninde de artış yaşanacağı kaçınılmazdır.

Birliklerin ürün pazarlama ve girdi temini hizmetinin olması üyelerin birliklerine, birlik yönetimine ve diğer üyelere güvenlerinin artırılabilmesi için en önemli unsurlardan biridir. Birlikler aracılığıyla ürünlerini pazarlayan ve birlikten girdi temin eden üyelerin birlik aracılığıyla ürünlerini pazarlamayan ve birlikten girdi temin etmeyen üyelere göre birliklerine, yöneticilerine ve diğer üyelere duydukları güven daha yüksek olarak tespit edilmiştir. Fakat birliklerin yarısı ürün pazarlamasına aracılık etmesine rağmen ürün pazarlama hizmetinden üyelerin sadece %19,5'i faydalanmaktadırlar. Birliklerin yarıya yakını ise üyelerine ya doğrudan kendisi girdi sağlamakta veya bu işe aracılık etmesine rağmen üyelerin çok azı (%4,8) birliklerin girdi temini hizmetinden faydalanmaktadırlar. Birlik üyelerinin ancak 1/3'ünün gelirlerinde ürünlerini birlikler aracılığıyla pazarlamasından dolayı artış söz konusudur. Organik fındık birliklerinin tamamı ürün pazarlamaya aracılık ederken, süt birliklerinin ancak bazıları (Ladik Süt ÜB, Terme Süt ÜB ve Havza Süt ÜB) üyelerinin sütünün pazarlanmasına aracılık etmektedir. Buna karşın, organik fındık birliği üyelerinin yarısı, bal birliği üyeleri (%17,5) ve süt birliği üyelerinin (%14,5) çok azı bu hizmetten yararlanmaktadırlar. Kırmızı et, sebze ve elma birliklerinde ise ürün pazarlama ve girdi temini hizmeti bulunmamaktadır. Tarım ürünlerin etkili bir şekilde pazarlanabilmesi, üreticilerin güçlü tarımsal örgütler oluşturmalarına bağlıdır. Tarımsal örgütlerin ürün pazarlama ve girdi temininde aktif olarak rol alması durumunda, üreticiden tüketiciye kadarki süreçte aracı sayısı azalacaktır. Bu durumda birlikler piyasada rekabet edebilir konuma gelecek, aracılardan kârı en aza düşecek, üreticiler ürününü daha yüksek fiyata satma, tüketici de aynı ürünü daha düşük fiyata satın alacağından dolayı üretici ve tüketici refahında ve dolayısıyla da toplum refahında artış sağlanabilecektir. Çiftçilerin ürünlerini satarken nakliye masraflarından kurtulabilmek ve

aracıların kârının en aza indirilebilmesi için ürünlerini tarımsal örgütler aracılığıyla satmalarının büyük yararları bulunmaktadır. Ayrıca birliklerin üyelerine piyasa fiyatından daha ucuza girdi temin etmesi üyelerin masraflarını azaltacak, daha fazla kâr elde etmesini sağlayacaktır. Bu sayede, hem tarımsal örgütler kalkınacak hem de ye çiftçiler daha fazla gelire sahip olacaklardır. Bununla birlikte, birliklerin ihracat yoluyla üyelerine daha elverişli fiyatlar sağladığı durumlarda üyelerin güvenini kazanma ve artırmaları söz konusu olabilecektir.

ye işletmelerin birliğe olan uzaklığının artması, üyelerin birliğe, birlik yönetimine ve diğer üyelere olan güvenlerini negatif yönde etkilemektedir. Birliklerini daha fazla ziyaret eden üyelerin ise birliklerine, yöneticilerine ve diğer üyelere olan güvenlerinin daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Birlikler ilçe düzeyinde kurulduklarından dolayı bazı işletmeler birliklere çok uzak (13,3 km) ve ye sayıları çok fazla olabilmektedir. Özellikle kırmızı et birliklerinde birden fazla ilçeye hizmet verilmesinden dolayı birlik merkezi ile ye işletmeler arasında çok fazla mesafe bulunmakta, bu da üyelerin birliğine, yönetime ve diğer üyelere güven duymaması veya düşük güven duymaları sonucunu ortaya çıkartmaktadır. Birliklerin ilçe düzeyi yerine birbirlerini çok iyi tanıyan ve dayanışma içerisine girebilecek daha dar alanlarda kurulması, birliklerde güvenin artmasına önemli katkılar sağlayabilecektir. İşletmelerin birliklere çok uzak olması, üyelerin birliklerini ziyaretlerini de olumsuz etkilemektedir. Hayvancılık alanında faaliyet gösteren birliklerde birlik-işletme arası mesafenin daha uzak ve dolayısıyla üyelerin birliği daha az, bitkisel ürün grubundaki birliklerde ise mesafenin daha kısa ve üyelerin birliklerini ziyaret sıklığının daha fazla olduğu belirlenmiştir. Üyelerin birliklerini ziyaret etmemelerinde ise; birliklerin yerini bilmemeleri, ulaşım zorluğu ve birlik merkezinin açık tutulmamasının etkileri söz konusudur. Özellikle hayvancılık alanında faaliyet gösteren birlik yeleri ihtiyaç duyduklarında danışacak herhangi birini bulamamakta ve birliklerini kendi örgütleri olarak değil, sadece tarımsal destek alınmasında ye olunması zorunlu olan bir kurum olarak görmektedirler. Üyelerin birlikleri ile ilişkilerinin geliştirilmesinde; birliklerin merkezinin üyelerin bildikleri ve ulaşımın kolay olduğu yerlerde kurulması ve birliğin ihtiyaç duyulan zamanlarda açık tutulması gerekli görülmektedir. Birliklerin daha dar alanlarda kurulması, aynı zamanda üyelerin genel kurul toplantılarına katılmalarını ve birlik ziyaretlerini artırarak güvenin artmasına sebep olacaktır.

Tarım sigortası yaptıran üyelerin birliğe ve yönetime güvenleri yaptırmayanlara göre daha düşüktür. rnlerini tarım sigortası yaptıran üyeler bu yolla olası gelir kayıplarını karşılama güvencesi kazandıklarından dolayı güven düzeyleri sigorta yaptırmayan üyelere

göre daha düşüktür. Daha fazla tarımsal deneyime sahip olan üyelerin diğerlerine göre birliklerine ve diğer üyelere güvenleri daha düşüktür. Bunda üyelerin birlik bünyesinde daha uzun bir sürede yaşadıkları olumsuz örgütlenme deneyimlerinin etkisi söz konusu olabilir. Ayrıca, Bölge1 (Bafra, Ondokuz Mayıs ve Alaçam ilçeleri) ve Bölge4 (Kavak, Havza, Ladik ve Vezirköprü ilçeleri)'de bulunan üyelerin diğer bölgelerdeki üyelere göre birliklerine, yöneticilerine ve diğer üyelere daha fazla güvenmektedirler.

Tarımsal örgütlerde ekonomik faktörler ön planda olduğundan üyelerin örgütten memnun olması ve böylece güveninin artması elde edeceği kâr artışına bağlıdır. Bu sebeple, araştırmada birliğe üyeliğin işletmelerinin kârına etkisi sorgulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, birliğe üyeliğin işletmelerinin kârına etkisi bal, kırmızı et, süt ve elma birlik üyelerinde yok denecek kadar az iken, sebze ve organik fındık birliği üyelerinde daha fazla olduğu belirlenmiştir. Birliklerin ürün pazarlama ve girdi temini konularında yeterince aktif olmamasından ise üyelerin memnun olmadıkları, birliklerinin ürün pazarlanmasında aktif olarak rol almasını ve piyasa fiyatından daha ucuza girdi temin etmesini talep ettikleri belirlenmiştir.

Üyelerin birliklerine, yöneticilerine ve diğer üyelere güvenleri arasında çok güçlü, anlamlı ve pozitif yönlü ilişki söz konusudur. Üyelerin yöneticilerine güvenlerinde meydana gelecek 1 birim standart sapmalık bir değişim, birliklerine ve diğer üyelere güvenlerinde sırasıyla 0,81 ve 0,54 birim standart sapmalık bir artışa neden olmaktadır.

Araştırmada birliklerin performansı ile üye güveni arasındaki ilişki incelendiğinde, performans endeksi yüksek olan birliklerin çoğunda güven endekslerinin de yüksek olduğu, buna karşın performansı düşük olan birliklerde güven endeksinin de düşük olduğu belirlenmiştir. Bu sebeple, üyelerin birliklerine, birlik yöneticilerine ve diğer üyelere güvenlerinin artırılabilmesi için birlik performansının artırılması gerekmektedir. Hayvancılık birliklerinde belli bir noktaya kadar performansın artmasına rağmen üyelerin güveni sabit kalmakta, belli bir noktadan sonra birlik performansı arttıkça üye güveni de artmaktadır. Sadece Bafra Kırmızı Et ÜB ve Terme Süt ÜB'lerinde performans yüksek olmasına rağmen, üye güveninin düşük olduğu dikkati çekmektedir. Bitkisel üretici birliklerinde ise birliklerin performansları arttıkça üyelerin güveninin de önemli ölçüde arttığı görülmektedir.

Üyelerin güvenlerinin artırılmasında önemli olan bir diğer unsur ise birliklerin üyelere eğitim faaliyeti gerçekleştirmesidir. Birliklerde düzenlenen eğitimlere katılan üyelerin güvenlerinin katılmayanlara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu sebeple birlikler ihtiyaç duyulan konularda üyelere daha fazla eğitim düzenlemeli ve bu eğitimlere üyelerin

katılımını sağlamalıdır. Böylece üyelerin güveninde artış yaşanacaktır. Araştırmada ele alınan birliklerde toplam 59 kişi ve ortalama olarak ise 3 kişi istihdam edilmektedir. İstihdam edilen personelin büyük çoğunluğu ise ziraat mühendisi olarak çalışan tarım danışmanlarıdır. Ancak 2016 yılında çıkarılan bir kanunla birliklerde tarım danışmanı istihdamına sınır getirilerek azaltılmıştır. Bu durum birlik başarısına negatif etki edecek ve birlik-üye arası ilişkilerin zayıflamasına sebep olacaktır. Oysa, birliklerin görev ve sorumluluklarını tam anlamıyla yerine getirebilmek için tarım danışmanları büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple, birliklerde istihdam edilen tarım danışmanı sayısı artırılmalı ve danışmanlık desteği devam ettirilmelidir. Üyeler birliklerin üyelerine sağladıkları hizmetler içerisinde en fazla (%32,4) birliklerinin eğitim hizmetinden faydalanmaktadırlar. Sebze, elma (%75), bal (%50) ve organik (%42,4) üretici birliklerinde eğitim hizmetlerinden yararlananların oranı ise daha yüksektir. Süt ve kırmızı et birliklerinde ise eğitim düzenlenmemesi ve tarım danışmanının istihdam edilmemesinden dolayı eğitime katılım oranı oldukça düşüktür. Bitkisel ürün alanında faaliyet gösteren birliklerde olduğu gibi hayvancılık alanında faaliyet gösteren birliklerde de tarım danışmanı istihdamı artarsa, birliğin daha fazla hizmet vereceği kaçınılmazdır. Yalnız, bu noktada tarım danışmanlarına büyük görev düşmektedir. Üyelerin sorunlarına çözüm bulabilen, araştırmacı, iletişimi güçlü, tarımsal örgütlenme konusunda yeterli eğitimi alan tarım danışmanlarına ihtiyaç bulunmaktadır. Eğitim hizmetinden faydalanan birlik üyelerinin en fazla ÇATAK, iyi tarım ve organik tarım konularında eğitim/bilgilendirme toplantısı aldığı tespit edilmiştir. Üyelerin katıldığı en uzun süreli eğitim ÇATAK, en kısa süreli eğitim ise üretici örgütlenmesidir. Oysa, birlik yöneticileri ve çalışanları ile birlikte üyelere örgütler ve bunların işletilmesi, birliklere karşı hak ve yükümlülükleri vb konularda yeterli eğitim verilmesi büyük önem taşımaktadır. Bu eğitimlerin verilmesinde üniversitelerle işbirliğine gidilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Kırsal göçün en önemli nedenlerinden biri, kırsalda yaşayan insanların gelirlerinin ve yaşam standartlarının düşük olmasıdır. Oysa kırsalda etkili tarımsal örgütlerin oluşturulması, kırsalda gençlere istihdam imkanı sağlanması ile birlikte işletmelerin gelirleri ve yaşam standartlarının artırılarak kırsal göçün önlenmesi de mümkün olabilecektir.

Tarımsal örgütlerin varlıklarını devam ettirebilmeleri ve üyelerine daha fazla hizmet sağlayabilmeleri örgütlerin finansmanlarının yeterli olmasına bağlıdır. Türkiye'deki tarımsal örgütlerin etkili bir şekilde gelişme gösterememesinin en önemli nedenlerinden biri de sermaye yetersizliğidir. Tarımsal örgütlerin sermaye yetersizliğinin en önemli

nedeni ise üyelerin sermaye katkısının yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır. Tarımsal örgütlerin en önemli finansman kaynakları ise üyelerin sağlayacağı giriş sermayesi ve üyelik aidatlarıdır. Araştırma kapsamında ele alınan birliklerin en önemli gelir kaynaklarının (%41) üyelik aidatı olduğu tespit edilmiştir. Birliklerin belirlemiş olduğu giriş sermayesi ortalama 125 TL, üyelik aidatı ise 158 TL'dir. Birliklerde belirlenen giriş sermayesi ve üyelik aidatının düşük olmasına rağmen birlikler üyelerin yarısından düzenli olarak aidat toplayamamaktadırlar. Araştırmanın yapıldığı zamanda tarımsal destekler birlikler aracılığıyla ödendiğinden hayvancılık birliklerinde üyelerden üyelik aidatı alınma oranı bitkisel alanda faaliyet gösteren birliklere göre çok daha yüksektir. Fakat Temmuz 2016'da yapılan bir düzenleme ile tarımsal desteklerin TÜB aracılığı ile ödenmesi kaldırılmıştır. Bu durum tarımsal örgütlerde üyelik aidatı toplayamama sorununa bir çözüm iken, sorunun tekrar doğmasına sebep olmuştur. Yani, tarımsal desteklerin birlikler aracılığıyla ödenmesinin kaldırılması bir çözüm değil, mevcut sorunun daha da artmasına sebep olacaktır. Oysa tarımsal destekler tarımsal örgütler aracılığıyla ödenmeli, fakat bu ödemelerin etkili olarak gerçekleştirilmesinde devlet tarafından sıkı denetim uygulanmalıdır. Birlik üyelerinin düşük üyelik payı yüklenmesi ve yüklenilen üyelik payının da tam olarak ödenmemesi birliklerin öz sermayesini sıkıntıya sokmaktadır. Bu sorunun çözümünde üyelik payının artırılması gerekli görülmektedir. Fakat Türkiye'de tarım sektöründeki üreticilerin genellikle küçük üreticilerden oluşması dikkate alındığında bu yolun sorunun çözümü için yeterli olmayacağı düşünülmektedir. Bu sebeple birlik üyelerine uzman kişiler tarafından gerekli eğitimler verilerek öz sermayenin artırılması özendirilmelidir. Ayrıca, üyelik aidatının hayvancılık birliklerinde hayvan sayısına, bitkisel üretim birliklerinde ise arazi miktarına göre belirlenmesi ve tahsil edilmesi gerekli görülmektedir. Araştırmada hayvancılık alanında faaliyet gösteren birliklerin, hayvancılık desteklemelerinden üye başına hizmet bedeli kesintisi gerçekleştirdiği belirlenmiştir. Bu kesinti ürün grubuna göre değişmekle birlikte, aynı ürün grubunda faaliyet gösteren birlikler arasında da farklılık göstermektedir. Bu durum, üyelerin birliğe karşı güvenini olumsuz etkilemektedir. Üyelerden yapılacak hizmet bedeli kesintisi aynı ürün grubu birliklerde standart olmalı ve birlikten birliğe göre değişmemelidir.

Hayvancılık birlikleri gelirlerinin büyük kısmı üyelik aidatları (%50) ve desteklemelerden yapılan kesintilerden (%33) oluşurken, bitkisel üretici birliklerinin gelirlerinin çok büyük bir kısmı (%75) danışmanlık hizmetlerinden alınan ücretlerden oluşmaktadır. Aynı yasaya tabi olmalarına rağmen hayvansal ve bitkisel üretim birliklerinin gelir kaynakları büyük farklar bulunmaktadır. TÜB aynı kanuna tabii olmalarına rağmen, ancak izin verilen

konularda imkanlarına bağı olarak üyelerine belirli faaliyetleri sunabilmektedirler. Bazı birlikler doğrudan ürün pazarlayabilirken, bazıları ürün pazarlamaya sadece aracılık etmekte, diğer bazıları ise mevzuatın kendilerine yetki vermemesi ve iktisadi işletme kurma zorunluluğundan dolayı ürün pazarlayamamaktadırlar. İlgili kanunda yapılan değişiklikle sebze ve meyve üretici örgütlerine 2012 yılından itibaren üyelerin ürettiği ürünleri pazarlama yetkisi verilmesine rağmen, araştırmada ele alınan sebze ve meyve üretici birlikleri henüz pazarlama görevlerine yerine getirememektedirler. Birlik yöneticilerinin mevzuat ile ilgili gördükleri en önemli eksiklikler; birliklerin ürünlerin pazarlanmasına sadece aracılık etmesi, ürünü birliğin mülkiyetine alamamalarıdır. Mevzuatta yapılacak değişiklikle birliklerin hepsine ürün pazarlayabilme yetkisinin verilmesi gerekli görülmektedir.

Tarımsal örgütlerin başarılı olabilmesi, etkili bir şekilde faaliyetlerini sürdürebilmesi, üyelerin ve toplum refahında artış yaşanabilmesi için içinde buldukları piyasada rekabet güçlerinin yüksek olması gerekmektedir. Araştırmada birliklerin orta düzeyde rekabet gücüne sahip oldukları, ürün pazarlama hizmeti olan birliklerin diğer birliklere göre daha yüksek rekabet gücüne sahip olduğu tespit edilmiştir. Birliklerin rekabet gücü açısından üstün oldukları konular sırasıyla; ürün kalitesi, değişim ve yenilikleri başarılı olarak uygulamaları ve pazarladığı ürünlerin üyelere daha yüksek kâr sağlamalarıdır. Birliklerin rekabet gücünde zayıf olduğu konular ise sırasıyla; ihracat yapma, birliğin pazarladığı ürünleri tüketicilere daha düşük fiyatla ulaştırma, üyelere daha düşük fiyatla girdi temin etme, üyelerin değişim ve yeniliklere açık olması ve ürün farklılaştırma şeklindedir. Organik fındık birlikleri ürün farklılaştırma, süt birlikleri ise ürün pazarlama ile rekabet üstünlüğü elde etmişlerdir.

Birlik üyelerinin üretimde en fazla karşılaştıkları sorunlar; girdi fiyatlarının yüksek olması, tarım ürünlerinin fiyatlarının düşük olması ve ürün satışının zor ve vadeli şekilde olmasıdır. Üyelerin birliklerinden en önemli beklentisi ise birliğin ürün pazarlamada ve girdi temininde etkin olarak rol almasıdır. Özellikle sebze ve bal birliği üyeleri, birliklerinin ürün pazarlamada rol almasını istemektedirler. Kırmızı et ve süt birliği üyelerinin en önemli beklentileri ise birliklerin kendilerin piyasa fiyatından daha ucuza girdi temin etmeleridir. Birliklerin ürün pazarlama ve girdi temininde aktif olarak rol alması üyelerin bu sorunlarının çözüme kavuşmasına sebep olacaktır.

Türkiye’de süt fiyatlarının istenilen düzeyde olmaması, yıllar itibariyle süt fiyatındaki artışın çok az olduğu bilinen bir gerçektir. Bu durum süt üreticilerini ya süt üretiminden vazgeçmeye ya da sütünü süt ürünlerine çevirerek pazarda satışını gerçekleştirmeye

itmektedir. Bu sorunun çözümünde süt üreticilerinin etkili olarak örgütlenmeleri ve örgütlerin süt pazarlama hizmetinin bulunmasının büyük önemi bulunmaktadır. Araştırmada süt birliklerinin ancak yarısının üyelerin ürününü pazarladığı belirlenmiştir. Ürün pazarlama hizmeti olan süt birliklerinde diğer birliklere kıyasla süt fiyatının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Fakat araştırma kapsamında incelenen işletmelerin süt veriminin düşük olduğu, bu durumun da süt birliklerinin başarısını etkileyen bir unsur olduğu belirlenmiştir. Süt veriminin düşük olması işletmelerin süt üretiminin düşmesine sebep olmakta ve üreticilerin sütünü peynir, yoğurt, tereyağı, çökelek vb. ürünler şeklinde mahalle pazarlarında daha yüksek fiyatla satışına itmektedir. Bu da birliklerin piyasada rekabet gücünün azalmasına sebep olmaktadır. Oysa birlik aracılığıyla satışı gerçekleşen ürünlerde fiyat artmakta, birliğin topladığı süt miktarı arttıkça birliğin piyasadaki gücü artmaktadır. Süt toplama faaliyeti olan birliklerin çoğunda üyeler, süt ürünlerinden (peynir, yoğurt, tereyağ, vs.) daha fazla gelir elde ettiği düşüncesiyle sütünü birliğe teslim etmemektedirler. Tüm bu sorunların çözüme kavuşabilmesi ve bu sayede birliğin rekabet gücünün artırılabilmesi için açıkta süt ve süt ürünleri satışına gıda güvenliği konusunda sıkı denetimin getirilmesi gerekmektedir. Bu uygulama, hem süt ve süt ürünlerinde gıda güvenliğinin artırılması, hem de sütün birlikler aracılığıyla daha elverişli koşullarda pazarlanmasını sağlayacaktır.

TÜB kurulmadan önce organik fındık, sebze, elma, bal, kırmızı et ve süt ürünlerinde tarımsal örgütler gelişme gösterememişlerdir. Türkiye’de 2005 yılına kadar herhangi bir örgütü olmayan TÜB’nin kurulmaya başlanmasıyla bu ürünlerde de örgütlenme gerçekleşmiştir. Araştırmada üyelerin birliklerine üye olma sebepleri incelendiğinde, hayvansal üretim alanında faaliyet gösteren birlik üyelerinin birliklere üye olmalarında en önemli etken devlet desteklemeleri iken, bitkisel üretim birliklerinin üyelerinde ürün pazarlama olduğu belirlenmiştir.

Mevcut araştırma sadece Samsun İlindeki TÜB ile gerçekleştirilmiş olup, benzer bir araştırmanın bölge ve ülke genelinde de yapılmasının büyük yararı söz konusu olabilecektir. Bununla birlikte, güven araştırmasının diğer çiftçi örgütleriyle (tarım satış kooperatifleri, tarım kredi kooperatifleri, tarımsal kalkınma kooperatifleri, ziraat odaları vb) de yaygınlaştırılması gerekli görülmektedir.

KAYNAKLAR

- AB Komisyonu (2011). European Commission, http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/social-economy/co-operatives/index_en.htm#h2-1 (Erişim tarihi: 02.11.2015).
- AB Komisyonu (2015). http://ec.europa.eu/agriculture/fruit-and-vegetables/producer-organisations/index_en.htm (Erişim tarihi: 04.11.2015).
- Acar İ & Yıldırım İ (2000). Mandıra işleten dönerdere tarımsal kalkınma kooperatifine ortak işletmelerin ekonomik analizi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tarım Bilimleri Dergisi*, 10 (1): 61-70.
- AFASA (2015). The African Farmers' Association Of South Africa Organisation, <http://afasa.za.org/wp/> (Erişim tarihi: 18.11.2015).
- Ağca V (2005). İç Girişimcilik Yapısı ve Firma Performansına Etkileri: Denizli Tekstil Sektöründeki Firmalarda Bir Araştırma. Doktora Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Akalın M M (1992). Kamu İktisadi Teşebbüslerinde Örgütsel Etkinlik ve Toprak Mahsulleri Ofisi Müdürlüğünde Bir Uygulama. Yüksek Lisans Tezi (basılmamış), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Akın S & Özdemir G (2010). Diyarbakır İli Çermik İlçesi Bağcılığı ve Üzüm Üreticilerinin Örgütlenmeye Bakış Açıları. Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Kongresi, 526-533, Şanlıurfa, Türkiye.
- Aksöz İ (1967). *Zirai Ekonomiye Giriş*. Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 50, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Aktan CC & Vural İ Y (2004). *Yeni Ekonomi ve Rekabet*. TİSK Yayınları, Yayın No:253, Ankara.
- Albayrak M & Güneş E (2006). Avrupa Birliği'nde Üretici Organizasyonlarına Yönelik Mali Yardımlar ve Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. Türkiye VII. Tarım Ekonomisi Kongresi, Antalya, Türkiye.
- Amo B W (2006). Employee innovation behaviour in health care: the influence from management and colleagues. *International Nursing Review*. 53(3): 231- 237.
- Anonim (1991). A Brief History of Raiffeisen. *Review of International Co-operation*, 84(2): 63-67.
- Aydoğan E & Karakurt B Ö (2016). Ahi örgütlerinde işgörenlerin örgütsel bağlılığı. *Türk Kooperatifçilik Kurumu Karınca Dergisi*, ISSN: 1300-1450, 950(2016): 44-47.
- Aziz A (2008). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Nobel Yayın Dağıtım, 238, Ankara.
- Barrera R A & Saldívar V (2002). Proposal and Application of a Sustainable Development Index. *Ecological Indicators*, 2(3):251-256.
- Barney J B & Hansen M H (1994). Trustworthiness: Can it be a source of competitive advantage? *Strategic Management Journal*, 15 (2): 175-203.
- Bartlett M S (1950). Tests of Significance in factor analysis. *British Journal of Psychology, Statistical Section*, (3): 77-85.

- Basım H N, Kormazyürek H & Tokat A O (2008). Çalışanların öz yeterlilik algılanmasının yenilikçilik ve risk alma üzerine etkisi: kamu sektöründe bir araştırma. *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dergisi*, 19(2): 121- 130.
- Basu R & Green S G (1997). Leader- Member Exchange and Transformational Behaviors in Leaders – Member Dyads Leadership: An Empirical Examination of Innovative. *Journal of Applied Social Psychology*, 27(6): 477- 499.
- Baş M & Artar A (1991). *İşletmelerde Verimlilik Denetimi Ölçme Ve Değerlendirme Modelleri*. MPM Yayın, No: 435, Ankara.
- Başaran B (2003). Uluslararası Çalışma Örgütü'nün Yeni Kooperatif Standartları ve Ülkemiz Kooperatiflerinin Uyumu: Trakya Bölgesi Tarım Kooperatifleri Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, 114, Trakya.
- Başaran B & İnan İ H (2006). Avrupa Birliği'nde Tarımsal Kooperatifçiliğin Geleceği ve Ülkemiz Tarımsal Kooperatifçiliğine Etkisi. Türkiye VII. Tarım Ekonomisi Kongresi, Antalya, Türkiye.
- Bennett R J & Ramsden M (2007). The contribution of business associations to SMEs: strategy, bundling or reassurance? *International Small Business Journal* 25(1): 49–76.
- Berrone P, Surroca J & Tribo J A (2007). Corporate ethical identity as a determinant of firm performance: a test of the mediating role of stakeholder satisfaction, *Journal of Business Ethics*, Springer, 76 (1): 35-53.
- Bibb S & Kouridi J (2004). Trust Matters for Organisational and Personal Success. Basingstoke, Palgrave Macmillan.
- Bijlsma K & Koopman P (2003). Introduction: Trust within Organisations. *Personnel Review*, 32(5): 543-555.
- Bijman J & Hu D (2011). The rise of new farmer cooperatives in China: Evidence from Hubei Province. *Journal of Rural Cooperation*, 39 (2): 99-113.
- Bilgin N (2005). Tarımsal Kooperatiflerde Güven Duygusunun Ortakların Kooperatife Bağlılıkları ve Performans Algularına Etkisi : Tariş'te Bir Uygulama. Doktora Tezi, Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gebze.
- Bilgin N, Ergün E & AYTEKİN M (2007). Kooperatif Ortaklarının güven duygusu ile performans-tatmin arasındaki ilişki. TARIŞ'te bir uygulama. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22(1): 67-82.
- Bilgin N & Tanıyıcı Ş (2008). Türkiye'de kooperatif ve devlet ilişkilerinin tarihi gelişimi. Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, *İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (KMÜ, İİBF Dergisi), 10(15): 136- 159.
- Bilgin N, Demirer H & İşleyen A (2012). Kooperatiflerde güvenin sonuçlarına yönelik bir araştırma. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 13(2): 57-69.
- Birkes D & Dodge Y (1993). *Alternative Methods of Regression*. John Wiley Sons, New York, 80–140.
- Blanchard O (2000). *Macroeconomics*. Prentice Hall International, Inc. New Jersey.

- Bozoğlu M, Cinemre H & Ceyhan V (2001). Tarımsal sanayinin geliştirilmesinde kooperatifleşme: Tonya rneği. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi*, 16(2): 23-29.
- Bozoğlu M, Huang C L, Florkowski W J & Kilic Topuz B (2014). Consumers' purchase intention toward safety labeled dairy products in the Black Sea Region of Turkey, *Journal of Agricultural Sciences*, 20(2014): 434-445.
- Bourne M, Milss J, Wilcox M, Neely A & Platts K (2000). Designing Implementing and Updating Performance Measurement Systems, *International journal of Operations & Production Management*, 20 (7): 754-771.
- Burt R (2005). Brokerage and Closure: An Introduction to Social Capital (Oxford University Press, Oxford)
- Bülbül S & Köse A (2010). Türkiye'de bölgelerarası i göç hareketlerinin çok boyutlu ölçekleme yöntemi ile incelenmesi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 39(1): 75-94.
- Büyüköztürk ř (2011). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*. Pagem Yayıncılık, 201s, Ankara.
- Cameron A C & Trivedi P K (1986). Econometric Models Based on Count Data: Comparisons and Applications of Some Estimators. *Journal of Applied Econometrics*, 1: 29-53.
- Ceylan İ C (2001). Çiftçi rgtlerinde yaygın ifti eğitimi, *Tarım ve Köy Dergisi*, 137: 28-31.
- Chibanda M, Ortmann G F & Lyne M C (2009). Institutional and governance factors influencing the performance of selected smallholder agricultural cooperatives in KwaZulu-Natal, *Agrekon*, 48(3): 293-306.
- Cinemre H A (2011). *Tarım Ekonomisi*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Kitabı No: 11, 4. Baskı, Samsun.
- Cinemre H A (2011a). *Pazarlama*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Ders Kitabı No: 40, 4. Baskı, Samsun.
- COGECA (2010). AB Tarımsal Kooperatifçilik Genel Komitesi, Agricultural Cooperatives in Europe. <http://www.copa-cogeca.be/Download.ashx?ID=706585> (Erişim tarihi: 03.11.2015).
- COGECA (2015). European Agri-Cooperatives, About General Confederation of Agricultural Cooperatives in the European Union, <http://www.copa-cogeca.be/CogecaHistory.aspx>, (Erişim tarihi: 03.11.2015).
- Coleman J (1988). Social capital in the creation of human capital. *American Journal of Sociology*, 94 (supplement) 95-120
- Cook M L (1995). The future of U.S. agricultural cooperatives: A Neo-Institutional Approach. *American Journal of Agricultural Economics*, 77(5): 1153-1159.
- Coşkun A (2007). *Stratejik Performans Yönetimi ve Performans Karnesi*. Literatür Yayıncılık Dağıtım Pazarlama Sanayii ve Ticaret Ltd. şti., 2. Baskı, İstanbul.
- Coşkun A (2014). Dış ticaret teorileri kapsamında Türkiye'nin rekabet gücü üzerine bir değerlendirme. *Tekirdağ S.M.M.M. Odası Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 3
- Covey S M R (2006). The Speed of Trust. The One Thing that Changes Everything. New York, Simon & Schuster.

- Cox D R (1983). Some Remarks on Overdispersion. *Biometrika*, (70): 269-274.
- Çakır M (2002). Tarım Politikalarımızdaki Yanlılar AB Ülkelerinde Tarım ve Kırsal Örgütlenmenin Önemi. XVII. Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongresi, 31 Ekim-2 Kasım, 16-30, Ankara, Türkiye.
- Çıkın A & Yercan M (1995). Tarımda Üretici Örgütlenmesi. Türkiye Ziraat Mühendisliği 4.Teknik Kongresi, 163.
- Çukur F & Saner G (2012). Süt Sığırcılığının Geliştirilmesinde Birliklerin Rolü ve Önemi: Milas İlçesi Süt Üreticileri Birliği Örneği. X. Tarım Ekonomisi Kongresi, 5-7 Eylül, Konya, Türkiye.
- Demirci R, Tanrıvermiş H & Özudoğru H (2004). Türkiye’de Tarımsal Kooperatifler ve Üretici Birlikleri Tartışmaları Ve Uygun Örgütlenme Modelleri. VI. Tarım Ekonomisi Kongresi, 16-18 Eylül, Tokat, Türkiye.
- Demirci R & Tanrıvermiş H (2005). Türkiye’de Üretici Örgütlenmesinde Tarım Kooperatifleri ve Tarımsal Üretici Birlikleri: Örgütler Arası İlişkiler, Rekabet ve Sorunlar. 18. Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongresi, Ankara, Türkiye.
- Demiryürek K (1999). The analysis of information systems for organic and conventional hazelnut producers in three villages of the Black Sea Region, Turkey. The University of Reading, Doctoral Dissertation, 391, England.
- Dess G G & Robinson R B (1984). Measuring organizational performance in the absence of objective measures: the case of the privately held firm and conglomerate business unit. *Strategic Management Journal*, 5:265-73.
- Didier B V, Henninger M & Akremi E A (2012). The Relationship Between Members’ Trust and Participation in the Governance of Cooperatives: The Role of Organizational Commitment. *International Food and Agribusiness Management Review*, 15(1): 24.
- DK (2014). Danish Agriculture and Food Council, Danish Agriculture and Food 2014, Facts and figures. http://www.agricultureandfood.dk/Prices_Statistics/Annual_Statistics.aspx (Erişim tarihi: 13.10.2015).
- Doğan H G (2011). Türkiye’deki üretici birliklerinin üretici örgütlenmesinde yeri ve önemi (Kazova bölgesi Yaş Sebze ve Meyve Üreticileri Birliği örneği). Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Donaldson T & Preston L E (1995). The Stakeholder theory of the Corporation: Concepts, Evidence, and Implications, *Academy of Management Review*, 20 (1): 65-91.
- Doyon M (2002). An Overview of the Evolution of Agricultural Cooperatives in Quebec. *Canadian Journal of Agricultural Economics*, 50 (2002): 497-509.
- Dyer J (1997). Effective interfirm collaboration: how firms minimize transaction costs and maximize transaction value. *Strategic Management Journal*, 18: 535–556
- Ebneth O & Theuvsen L (2005). Internationalization and Financial Performance of Cooperatives- Empirical Evidence from European Dairy Sector. The 15th Annual World Food and Agribusiness Symposium and Forum, June 25–28, Chicago.
- Ekmen E (2006). Avrupa Birliği ortak piyasa mekanizmasının uygulanmasında çiftçi örgütlerinin rolü ve Türkiye için öneriler. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Ekmen E (2015). AB Uyum ve Örgütlenmenin Önemi. Türkiye Köy Kalkınma ve Diğer Tarımsal Amaçlı Kooperatif Birlikleri Merkez Birliği Gazetesi, Köy-Koop Haber, Şubat 2015, Sayı: 39, s.16.
- Eraktan G (2003). AB ve Türkiye Üretici Örgütlülüğü ve Değişim. Ziraat Mühendisleri Odası AB Genişleme Sürecinde Türkiye Semineri - Tarımsal ve Kırsal Politikalar-, 8-9 Ocak, Ankara. www.zmo.org.tr, (Erişim tarihi: 03.01.2014).
- Eren E (2006). Kahramanmaraş İli Göksun İlçesinde Sığır Besiciliği Yapan İşletmelerin Yapısı ve Sorunları. Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, 81, Kahramanmaraş.
- Erkuş A, Bülbül M, Kırıl T, Açıl A F & Demirci R (1995). *Tarım Ekonomisi*. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Eğitim, Araştırma ve Geliştirme Vakfı Yayınları, No: 5, Ankara.
- Erkuş A & Özüdoğru H (2005). Köy-Koop Kırklareli Birliği'nin ekonomik analizi ve yöneticilerinin kooperatif işletmelerinin başarısına etkilerinin değerlendirilmesi. *Üçüncü Sektör Kooperatifçilik Dergisi*, 150: 3-22.
- Ertan A & Turan A (2001). GÜLBİRLİK ortaklarının kooperatif ortak ilişkisi yönünden analizi. *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2): 29-43.
- Espinosa M B & Soriana D R (2013). Cooperative learning in creating and managing joint ventures. *Journal of Business Research*, JBR-07686
- Everest B (2009). Tarımsal Ürünlerin Pazarlanmasında Çiftçi Örgütlerinin Rolü ve Önemi: Çanakkale Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, 76, Çanakkale.
- Field A (2000). *Discovering Statistics using SPSS for Windows*. London-Thousand Oaks New Delhi: Sage publications.
- Forcadell F J (2005). Democracy, Cooperation and Business Success: The Case of Mondrago'n Corporacio'n Cooperativa. *Journal of Business Ethics*, (56): 255- 274.
- Foxall G R & Mc Donald-Wood M M (1976). Member-Society Relations in Agricultural Cooperation. Department of Agricultural Marketing, Universty of Newcastle Upon Tyne, Rep. No:22, U.K.
- Frome E L, Kutner M H & Beauchamp J J (1973). Regression Analysis of Poisson Distributed Data, *Journal of American Statistical Association*, (68): 935- 940.
- Frome E L (1983). The Analysis of Rates using Poisson Regression Models, *Biometrics*, 39: 665-674.
- Frome E L & Checkoway H (1985). Use of Poisson Regression Model in Estimating Incidence Rates and Ratio, *American Journal of Epidemiology*, 121, 309-323.
- Fukuyama F (1995). *Trust: The social virtues and the creation of prosperity*. NewYork: Free Press
- Fulton M E & Giannakas K (2001). Organizational commitment in mixed oli-gopoly: agricultural cooperatives and investor-owned firms. *American Journal of Agricultural Economics*, 83(5): 1258-1265.

- Gall R G & Schroder B (2006). Agricultural producer cooperatives as strategic alliances. *International Food and Agribusiness Management Review* 9(4): 26-44.
- George J, George R & Kulandaiswamy V (2013). Member Trust's impact on Member Satisfaction and Organizational Performance: Development of a Conceptual Model, *Life Science Journal*, 10(2):604-609.
- Greene W H (1997). *Econometric Analysis*. Prentice-Hall International, Inc., 1000s.
- Greene W H (2002). *Econometric Analysis* (Fifth Edition). New York University. New Jersey: Prentice Hall International Inc., 1004.
- GTHB (2013). Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı 2013-2017 Stratejik Planı, <http://www.tarim.gov.tr/Sayfalar/Icerikler.aspx?rid=242&NodeValue=242&KonuId=189&zGroup=0&ListName=Icerikler> (Erişim tarihi: 04.05.2013).
- GTHB (2015). Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Tarımsal Destekler, <http://tarim.gov.tr/Konular/Tarimsal-Destekler> (Erişim tarihi: 08.06.2015).
- Gulati R, Nohria N, Zaheer A (2000). Strategic networks. *Strategic Management Journal*, 21 203–215
- Guo H D (1999). Develop the Farmers' Cooperative Organizations to Improve the Development of Agriculture and Rural Economy (in Chinese). *Chinese Rural Economy*, 11: 67 –70.
- Gülçubuk B (2005). Kırsal Kalkınma. Türkiye'de Tarım, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, s. 68-93. Ankara.
- Gülse Bal S H & Karkacier O (2005). Orta Karadeniz Bölgesinde Ayçiçeği Üreticileri ve Kooperatif İlişkilerinin Her İki Taraf Açısından Değerlendirilmesi, Üçüncü Sektör Kooperatifçilik, (149): 85-104.
- Güreşçi E (2010). Tarımsal Kalkınmada Tarımsal Üretici Birliklerinin Önemi: İspir Bal Üretici Birliği Örneği. IX. Tarım Ekonomisi Kongresi, 22-24 Eylül, Şanlıurfa, Türkiye.
- Hansen M, Morrow J L & Batista J C (2002). The Impact of Trust on Cooperative Membership Retention, Performance and Satisfaction: An Exploratory Study. *The International Food and Agribusiness Management Review*, 5(1): 41-59.
- Hardesty S & Salgia V (2004). Comparative financial performance of agricultural cooperatives and investor-owned firms. The NCR-194 Research on Cooperatives Annual Meeting, Kansas City, MO, November 2–3.
- Harris A & Fulton M (1996). Comparative financial performance analysis of canadian cooperatives, investor-owned firms, and industry norms. University of Saskatchewan Occasional Papers.
- Henehan B M & Anderson B L (2001). Considering Cooperation: A Guide for New Cooperative Development, Department of Applied Economics and Life Sciences Cornell University, Ithaca, New York, 14853-7801, February.
- Hong G & Sporleder T L (2007). Does social capital influence member participation in agricultural cooperatives?-Korean Agricultural Cooperatives. Presented at NCERA-194 Annual Meeting, St.Paul November 7, The Ohio State University.

- Hou J Q (2003). Discussion on the Organizational Form of Agricultural Industrialization and Protection of Farmers' Interests (in Chinese). *Issues in Agricultural Economy*, 2: 51–55.
- Huggins R (1998). Building and sustaining inter-firm networks: lessons from Training and Enterprise Councils. *Local Economy*, 13: 133–150.
- Hunder G (1969). *Modernizing Peasant Societies, A Comparative Study in Asia and Africa*, Oxford Univ.Press, London.
- Istvan T, Katalin T G & Zsolt B (2015). The role of trust in cooperation between farmers-the outcomes of a survey in Bekes County. *Applied Studies in Agribusiness and Commerce*, APSTRACT Agroiinform Publishing House, Budapest, 103-112.
- ICA (2011). International Cooperatives Alliance, <http://www.ica.coop/members/member-stats.html> (Erişim tarihi: 07.06.2011).
- ICA (2012). International Cooperatives Alliance, <http://monitor.coop/> (Erişim tarihi: 14.10.2015).
- ICA (2015). International Cooperative Alliance, World Co-operative Monitor, <http://monitor.coop/> (Erişim tarihi: 14.10.2015).
- IFA (2015). Irish Farmers' Association. <http://www.ifa.ie/> (Erişim tarihi: 18.11.2015).
- İnan İ H (1994). *Tarım Ekonomisi*. Trakya Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Tekirdağ.
- İnan İ H, Kumkale İ & Gaytancıoğlu O (1999). Trakya'da Kırsal Kesimin Örgütlenmesinde Tarım Kooperatifleri, Üretici Birlikleri ve Köylere Hizmet Götürme Birliklerinin Rolü. *Türk Kooperatifçilik Kurumu Yayınları*, No:91, Ankara.
- İnan İ H & Başaran B (2004). Türkiye'de Tarım Kooperatifleri ile Diğer Üretici Örgütlerinin Avrupa Birliği'ne Giriş Sürecinde Değerlendirilmesi. VI. Tarım Ekonomisi Kongresi, 16-18 Eylül, Tokat, Türkiye.
- İnan İ H, Direk M, Başaran B, Birinci S & Ekmen E (2005). Tarımda Örgütlenme. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, VI. Tarım Teknik Kongresi, Tarım Haftası Sempozyum Bildirileri, Ankara, Türkiye.
- İÖİ, 2014. Samsun İl Özel İdaresi, Samsun Strateji Planı 2010-2014. http://www.sp.gov.tr/upload/xSPStratejikPlan/files/TsTj6+Samsun_Il_Ozel_Idaresi_2010-2014_SP.pdf (Erişim tarihi: 20.10.2015).
- James H S (2002). The trust paradox: A survey of Economic Inquiries into the nature of Trust and Trustworthiness, *Journal of Economic Behaviour and Organization*, 47 (3), 291-307.
- James H S & Sykuta M E (2005). Property right and organizational characteristics of producer-owned firms and organizational trust. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 76(4): 545-580.
- James H S & Sykuta M E (2006). Farmer Trust in Producer-and Investor-Owned Firms: Evidence from Missouri Corn and Soybean Producers. *Agribusiness*, 22 (1): 135-153.
- Jones D C & Kalmi P (2009). Trust, Inequality and The Size of The Co-operative Sector: Cross-Country Evidence. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 80(2): 165-195.
- Kachigan S K (1991). *Multivariate Statistical Analysis*. Radius Press, 303, New York.

- Kalaycı Ş (2010). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri (Beşinci Baskı)*. Asıl Yayın, 426, Ankara.
- Karami E & Moghaddam K R (2005). Modeling determinants of agricultural production cooperatives' performance in Iran. *Agricultural Economics*, (33): 305-314.
- Karantinis K & Zago A M (2001). Endogenous membership in mixed duopsonies. *American Journal of Agricultural Economic*, 83(5): 1266–1272.
- Karlı B & Çelik Y (2003). *GAP Alanındaki Tarım Kooperatifleri ve Diğer Çiftçi Örgütlerinin Bölge Kalkınmasındaki Etkinliği*. 116, Yayın no: 97 ISBN 975-407-122-5, Şanlıurfa.
- Kaygusuzoğlu M (2002). Ekonomik Krizden Çıkışta Kooperatifçilik, Karınca Kooperatif Postası , Türk Kooperatifçilik Kurumu, Ankara.
- Kılıç Akıncı S & Akıncı M (2010). Sürdürülebilir kalkınmaya katkı bağlamında örgütlerin çevresel performansları ve performans değerlendirme teknikleri, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(1): 193-207.
- Kılıç B (2011). Samsun İlindeki tarımsal kalkınma kooperatiflerinde ortak-kooperatif ilişkilerinin analizi. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 158, Samsun.
- Kılıç B (2013). Türkiye'deki Tarımsal Üretici Birliklerinin Mevcut Durum ve Sorun Analizi. Doktora Semineri (basılmamış), Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi A.B.D., Samsun.
- Kılıç Topuz B (2015). Avrupa Birliği ve Türkiye'de Tarımsal Üretici Birlikleri. Bafra Tarım Paydaşları Toplantısı, 5 Mayıs, Samsun.
- Kılıç Topuz B & Bozoğlu M (2015). Samsun İlindeki tarımsal kalkınma kooperatiflerinde ortak-kooperatif ilişkilerinin analizi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi*, ISBN: 1308-8750 doi: 10.7161/anajas.2015.30.3.246-253.
- Knack S & Keefer P (1997). Does social capital have an economic pay-off ? A cross country investigation. *Quarterly Journal of Economics*, 112(4): 1251–1288.
- Köroğlu S (2003). Avrupa Birliği'nde ve Türkiye'de tarımsal örgütlenme. Uzmanlık Tezi, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Dış İlişkiler ve Avrupa Topluluğu, Ankara.
- Köseoğlu M A & Bektaş Ç (2007). *İş Etiği ve Rekabet Stratejileri*, Gazi Kitabevi, Uşak
- Kruskal J B & Wish M (1978). *Multidimensional Scaling*, Sage Publications, International Educational and Professional Publisher, Thousand Oaks, London, New Delhi.
- Kurtaslan T & Doğaner M (2004). Çiğ Süt Pazarlamasında Çiftçilerin Tarımsal Kooperatiflere Yaklaşımlarının Değerlendirilmesi (Aydın İli Örneği). Türkiye VI. Tarım Ekonomisi Kongresi, 444-451, Tokat, Türkiye.
- Kyriakopoulos K, Meulenbergh M & Nilsson J (2004). The impact of cooperative structure and firm culture on market orientation and performance. *Agribusiness*, 20(4):379-396.
- Laidlaw A F (1981). *2000 Yılında Kooperatifler*. Yol-Koop Yayınları, No: 7, Ankara.

- Lario A N, Martin-Ugedo J F & Minguez-Vera A (2014). Farmers' Satisfaction with Fresh Fruit and Vegetable Marketing Spanish Cooperatives: An Explanation from Agency Theory. *International Food and Agribusiness Management Review*, 17(1): 127-146.
- Laschewski L, Phillipson J & Gorton M (2002). The facilitation and formalisation of small business networks: evidence from the north east of England. *Environment and Planning C: Government and Policy*, (20): 375–391.
- Lasley P & Baumel P C (1996). A Matter of Trust, Sound Co- Po Business Ethics Can Enhance Member Loyalty. *Rural Cooperatives*, May/June, 4-7.
- Lasley P, Baumel C P, Deiter R & Hipple P (1997). Strengthenin Ethics Within Agricultural Cooperatives. United States Department of Agriculture, Rural Business-Cooperative Service, RBS Research Report 151.
- Lawless J F (1987). Negative Binomial and Mixed Poisson Regression. *The Canadian Journal of Statistics*, 15(3): 209-225.
- Lerman Z (1990). Comparative Performance of Food-Processing Cooperatives And Investor-Owned Firms. University of Minnesota Institute of Agriculture, Forestry and Home Economics St. Paul, Minnesota 55108.
- Lewicka D & Krot K (2013). The significance and measurement of trust in the organization in the light of the empirical studies, Scientific work financed from funds for science in the years 2011-2013 as research project No 115 270939, Organizational Trust with Regard to Innovation.
- Li M L (2008). Research on Impact of Farmers' Professional Cooperatives on Their Income (in Chinese). Doctoral Dissertation, Zhejiang University, Zhejiang Province, China.
- Liang Q, Huang Z, Lu H & Wang X (2015). Social Capital, Member Participation, and Cooperative Performance: Evidence from China's Zhejiang. *International Food and Agribusiness Management Review (IFAMR)*, 18(1): 49-78.
- Lu H, Kormelinck A, Muradin R, Lu X & Ruben R (2012). Trust in Chinese agric-food cooperatives: A games approach, IFAMA Conference, https://www.ifama.org/events/conferences/2012/cmsdocs/Symposium/PDF%20Symposium%20Papers/708_Paper.pdf.
- Ludwick P (2005). *Trust Loops in Leadership*. A Primer on Synergy for the Learning Manager. Lincoln, NE, Universe.
- Maharjan K L & Fradejas C C (2006). Role of Cooperative in Improving Access to Production Resources and Household Economy of Backyard Pig Raisers in Batangas, Phillippines. Paper provided by International Association of Agricultural Economists in its series 2006 Annual Meeting, August 12-18, 2006, Queensland, Australia with number 25583.
- McAllister D J (1995). Affect- and cognition-based trust as foundations for interpersonal co-operation in organizations. *Academy of Management Journal*, 38(1): 24-59.
- MGM (2015). Meteoroloji Genel Müdürlüğü, İllere ait istatistiki veriler, <http://www.mgm.gov.tr/veridegerlendirme/il-ve-ilceler-istatistik.aspx#sfU> (Erişim tarihi: 10.07.2015).

- Mishra A & Mishra K (2008). *Trust is Everything*. Become the Leader Others Will Follow. Winston-Salem, NC, Aneil Mishra and Karen Mishra.
- Morrissey J, Bernadette O R & Moles R (2005). Indicators and Indices Development: The Appraisal of Sustainability at Settlement Level in Ireland. Proceeding of Esai Environ.
- Morrow J L, Hansen M H & Pearson A W (2004). The cognitive and affective antecedents of general trust within cooperative organizations. *Journal of Managerial Issues*, 16(1): 48-64.
- Mülayim Z G (1992). Kooperatif Kuruluşlarda Üst Örgütlenmenin Önemi ve Türkiye’de Sorunları. İstanbul İktisat Fakültesi Konferans Metni.
- Mülayim Z G (2010). *Kooperatifçilik*. Yetkin Yayınları, Yayın Kodu: ISBN 978-975-464-035-9, Ankara.
- Naef M & Schupp J (2009). Measuring Trust: Experiments and Surveys in Contrast and Combination. IZA Discussion Paper No. 4087.
- Newbery R, Sauer J, Gorton M, Phillipson J & Atterton J (2013). Determinants of the performance of business associations in rural settlements in the United Kingdom: an analysis of members’ satisfaction and willingness-to-pay for association survival, *Environment and Planning*, 45: 967–985.
- NFU (2015). Norwegian Farmers’ Union. <http://www.bondelaget.no/english/category2689.html>, (Erişim tarihi: 18.11.2015).
- NFU Policy (2015). National Farmers Union Policy 2015. <http://www.nfu.org/> (Erişim tarihi: 19.11.2015).
- Nilsson J, Kihlen A & Norell L (2009). Are traditional Cooperatives an endangered species? About shrinking satisfaction, involvement and trust. *International Food and Agribusiness Management Review*, 12 (4): 101-122.
- Nilsson J, Svendsen L H & Svendsen G T (2012). Are large and complex agricultural cooperatives losing their social capital? *Agribusiness*, 28(2): 187-204. DOI: 10.1002/agr.21285.
- Offe C (1999). Trust and knowledge, rules and decisions: exploring a difficult conceptual terrain, In Mark Warren, ed., *Democracy and Trust*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Olgaç E (2000). Tarımsal Amaçlı Kooperatiflerde Kaynak Kullanımının Ekonomik Analizi: S.S. Haççağız Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Örneği. Yüksek Lisans Tezi (Basılmamış), Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ovens H (2014). Sözlü görüşme. Farmers’ Union of Wales, Aberystwyth, İngiltere, SY23 3BT.
- Özel Ödül M (2006). Çiğ Süt Pazarlamasında Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinin Rolü (Çanakkale Biga İlçesi Örneği). Türkiye VII. Tarım Ekonomisi Kongresi, 538-546, Antalya, Türkiye.
- Öğüt A, Özdemir A & Tezcan H (2000). Tarımsal Üretici Birlikleri, *Tarım ve Köy Dergisi*, sayı: 134, Ankara.

- Ölçen O (2012). Örgütlerde Performans Ölçümü ve Uluslararası Faaliyet Gösteren Bir İşletmenin Balanced Scorecard İle Performans Ölçüm Süreci. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 135, Eskişehir.
- Örücü E & Kışlalıoğlu S R (2014). Örgütsel bağlılık üzerine bir alan çalışması, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 10(22): 45-66.
- Österberg P & Nilsson J (2009). Members' Perception of Their Participation in the Governance of Cooperatives: The Key to Trust and Commitment in Agricultural Cooperatives. *Agribusiness*, 25(2): 181-197.
- Özdamar K (2004). *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi 2 (Çok Değişkenli Analizler)*. Kaan Kitabevi Yayınları, 502, Eskişehir.
- Özdemir G & Kiracı M (2006). Bağıcılıkta Üreticilerin Sorunlarının Çözümünde Örgütlenme Durumu ve Olanakları: Tekirdağ İli Şarköy İlçesi Örneği. Türkiye VII. Tarım Ekonomisi Kongresi. 547-556, Antalya, Türkiye.
- Özdemir G, Keskin G & Özudoğru H (2010). Türkiye'de Ekonomik Krizlere Alternatif Bir Çözüm Önerisi: Tarımda Güçlü ve Etkin Üretici Örgütlenme Modeli, IX. Tarım Ekonomisi Kongresi, 22-24 Eylül, Şanlıurfa, Türkiye.
- Özsağır A (2007). Ekonomide güven faktörü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, ISSN:1304-0278, 6(20): 46-62.
- Özudoğru H (2004). Köy-Koop Kırklareli Birliği'nin ekonomik analizi ve yöneticilerin kooperatif işletmelerinin başarısına etkilerinin değerlendirilmesi. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, 172, Ankara,
- Parker S (2008). The economics of formal business networks. *Journal of Business Venturing* (23): 627-640.
- Paya M (1997). *Makro İktisat*. Filiz Kitabevi, İstanbul.
- Pike A & Josephson M (1997). Agricultural cooperatives and business ethics, United States Department of Agriculture (USDA), Rural Business Cooperative Service Reseach Report 151, Washington,9-15. <http://www.rurdev.usda.gov/rbs/pub/rr151.pdf>.
- Porter M E (2001). Competition and Antitrust: Toward a Productivity-Based Approach to evaluating mergers and joint ventures. *Antitrust Bulletin*, 919.
- Prakash D (2000). Governance in The Management Of Cooperatives, International Cooperative Alliances, Geneva, Switzerland.
- Preacher K J & Hayes A F (2008). Asymptotic and resampling strategies for assessing and comparing indirect effects in multiple mediator models. *Behavior Research Methods* 40(3): 879-891.
- Price D C & Peters G H (1985). The farmer and the agricultural cooperative welsh studiesin agricultural economics department of agricultural economics. Universty College of Wales, 74-89.
- Putnam R D (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.
- Rehber E (1993). Tarımda örgütlenme ve kooperatifçilik. *Kooperatifçilik Dünyası Dergisi*. Sayı: 271.

- Rehber E & Çetin B (1998). *Tarım Ekonomisi*. Uludağ Üniversitesi, Güçlendirme Vakfı, Yayın No. 134, Ceylan Matbaacılık, 317, Bursa.
- Rehber E (2006). Tarımda yeni nesil kooperatifler. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, *Türktarım Dergisi*, 171: 40-43.
- RG (1969). 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu. 24.04.1969 tarih 13195 Sayılı Resmi Gazete,
<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13182.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/13182.pdf> (Erişim tarihi: 10.12.2015).
- RG (1972). 1581 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu. 18.04.1972 tarih 14172 Sayılı Resmi Gazete,
<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14159.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14159.pdf> (Erişim tarihi: 10.12.2015).
- RG (1998). 23419 Sayılı Mera Kanunu.
<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23419.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23419.pdf> (Erişim tarihi: 13.11.2015).
- RG (2000). 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun. 01.06.2000 tarih 24081 Sayılı Resmi Gazete,
<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/24066.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/24066.pdf>, (Erişim tarihi: 10.10.2015).
- RG (2004). 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu, 06.07.2004 tarih 25514 Sayılı Resmi Gazete,
<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/07/20040706.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/07/20040706.htm> (Erişim tarihi: 10.10.2013).
- RG (2006a). Dokuzuncu Kalkınma Planı, 01.07.2006 tarih 26215 Sayılı Resmi Gazete,
<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/07/20060701m1.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/07/20060701m1.htm> (Erişim tarihi: 20.09.2013).
- RG (2006b). Tarım Kanunu, 18.04.2006 tarih 5488 Sayılı Kanun,
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/04/20060425-1.htm> (Erişim tarihi: 20.05.2013).
- RG (2010). 5996 sayılı Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu. 13.06.2010 tarih 27610 Sayılı Resmi Gazete,
<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/24078.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/24078.pdf>, (Erişim tarihi: 20.10.2015).
- RG (2011). 6172 Sayılı Sulama Birlikleri Kanunu. 22.03.2011 tarih 27882 Sayılı Resmi Gazete,
<http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/03/20110322.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/03/20110322.htm>, (Erişim tarihi: 20.10.2015).

- RG (2012a). 04.08.2012 tarih 28374 Sayılı Kanun, Sebze ve Meyve Üretici Örgütleri Hakkında Yönetmelik, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/08/20120804.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/08/20120804.htm> (Erişim tarihi: 08.08.2014).
- RG (2012b). 15.06.2012 tarih 28324 Sayılı Kanun, <http://www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120615.htm&main=http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120615.htm> (Erişim tarihi: 15.10.2015).
- RG (2013). 06.07.2013 tarih 28699 Sayılı Kanun, 10. Kalkınma Planı, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/07/20130706M1-1.htm> (Erişim tarihi: 17.06.2015).
- RG (2015). 30.05.2015 tarih 29371 Sayılı Kanun, Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetlerine Destekleme Ödemesi Yapılması Hakkında Tebliğ, <http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=9.5.20802&MevzuatIliski=0&sourceXmlSearch=2015/19> (Erişim tarihi: 05.11.2015).
- Ricci K (2006). *Management by Trust*. Ramsey, NJ, Citation Books.
- Rousseau D M, Sitkin S B, Burt R S & Camerer C (1998). Not so different after all: a cross-discipline view of trust, *Academy of Management Review*, 23(3): 393-404.
- Ryan T P (1997). *Modern Regression Methods*. John Wiley Sons, New York.
- Sabel C F (1993). Studied trust: Building new forms of cooperation in a volatile economy. *Human Relations*, 46(9): 1133-1170.
- SAMTİM (2014). Samsun Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, *2014 Yılı Çalışma Raporu*. Samsun
- SAMTİM (2014a). Samsun Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, *Samsun Faaliyet Raporu*. Samsun
- SAMTİM (2014b). Samsun Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü, *TR83 İllerinin Tarım/Sanayi ve Tarımsal Sanayi Potansiyelinin Kıyaslanması*. Samsun
- SAMTİM (2016). Samsun Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü kayıtları, (Erişim tarihi: 04.01.2017).
- Sayın B & Sayın C (2004). Türkiye’de Tarımsal Üretici Örgütlenmesi, Avrupa Birliği’ne Uyum Hazırlıkları ve Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu, VI. Tarım Ekonomisi Kongresi, 16-18 Eylül, Tokat, Türkiye.
- SFU (2015). Swiss Farmers’ Union. <http://www.sbv-usp.ch/en/>, (Erişim tarihi: 19.11.2015).
- Singh S, Coelli T & Fleming E (2001). Performance of dairy plants in the cooperative and private sectors in India. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 72:(4): 453-479.
- Soboh R A, Lansink A O, Giesen G & Dijk G (2009). Performance Measurement of the Agricultural Marketing Cooperatives: The Gap between Theory and Practice. *Review of Agricultural Economics*, 31(3): 446-469.

- Sönmez T (2003). Tarımda Liberalleşme, Tarım Satış Kooperatifleri Birliklerinin Yeniden Yapılandırılması ve Pamuk Piyasasına Etkileri. Türkiye VI. Pamuk, Tekstil ve Konfeksiyon Sempozyumu, 24-25 Nisan, Antalya, Türkiye.
- Sprenger R K (2002). Trust. The Best Way to Manage. Frankfurt/Main, Campus.
- Sultan T & Kataria K (2012). Trust as Mediating Factors in Chinese Farmers Satisfaction of Joining Cooperatives–Application of PLS Modeling, IFAMA Conference, https://www.ifama.org/events/conferences/2012/548_Paper.pdf.
- Sun Y H, Li Z & Ying R Y (2007). Investigation and Analysis on the Forms of Vertical Coordination of Broiler Industry in Jiangsu Province from the Perspective of Broiler Farming Households (in Chinese). *Issues in Agricultural Economy*, 7(2): 22–27.
- Svendsen G L H & Svendsen G T (2000). Measuring Social Capital: The Danish Co-operative Dairy Movement. *Sociologia Ruralis*, 40(1): 72-86.
- Şahin A, Abay C & Miran B (2006). Tarımsal ve Sosyo Ekonomik Özellikler Açısından Türkiye'nin AB'ye Uyum Olanaklarının Değerlendirilmesi: Bir MDS Uygulaması. Türkiye VII. Tarım Ekonomisi Kongresi, 15-15 Eylül, Antalya, Türkiye.
- Şafaklı O (2003). KKTC'de kooperatiflerin finansmanı üzerine bir çalışma. *Yönetim ve Ekonomi*, 10(2): 175-189.
- Şencan H (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenilirlik ve Geçerlilik* (1.Baskı). Seçkin Yayıncılık, 867, Ankara.
- Şimşek A (2013). Kalkınma ajanslarının performans ölçümü. Kalkınma Bakanlığı Uzmanlık Tezi, 176.
- Talim M, Güneş T, Çıkin A, İnan İ H & Bektöre M (1981). Tarımda Teşkilatlanma. Türkiye II. Tarım Kongresi, Tebliğler Kitabı, Tarım ve Orman Bakanlığı Yayınları, Ankara, Türkiye
- Tangen S (2002). A theoretical foundation for productivity measurement and improvement of automatic assembly systems. Licentiate thesis, The Royal Institute of Technology, Stockholm.
- Tangen S (2003). An overview of frequently used performance measures. *Work Study*, 52(7): 347-354, DOI 10.1108/00438020310502651.
- Tanrıvermiş H (2004). Türkiye'de üretici örgütlenmesi yönünden tarımsal üretici birlikleri. Türk Kooperatifçilik Kurumu, Karınca Kooperatif Postası, Sayı:812:9, Ankara.
- Tansel A & Göngür ND (2004). Türkiye'den Yurtdışına Beyin Göçü: Ampirik Bir Uygulama. <http://www.erc.metu.edu.tr/menu/series04/0402>.
- Tatlıldil H (2002). *Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz*. Akademi Matbaası, 424, Ankara.
- Terin M, Yavuz F, Yıldırım İ & Güler O İ (2010). Hayvansal Üretimin Gelişmesinde Kooperatiflerin Rolü: Kırklareli Merkez Erikler Köyü Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Örneği. Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Kongresi 542-549, Şanlıurfa, Türkiye.
- Terin M & Çelik Ateş H (2010). Çiftçilerin örgütlenme düzeyi ve örgütlerden beklentileri üzerine bir araştırma: Van ili örneği. *Ege Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi*, 47(3): 265-274.

- TMO (2013). Toprak Mahsülleri Ofisi, Çiftçi Eline Geçen Fiyatlar (Erişim tarihi: 31.03.2015)
- TRGM (2012). Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, Üretici Birlikleri Listesi, <http://www.tarimreformu.gov.tr/Icerik.aspx?MenuID=108>, (Erişim tarihi: 20.11.2012).
- TRGM (2013). Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, Tarımsal Örgütlenme Tablosu. http://www.tarim.gov.tr/TRGM/Duyuru/233/Tarimsal-Orgutlenme-Tablosu-_31-12-2013_, (Erişim tarihi: 31.12.2013).
- TRGM (2014). Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, Tarımsal Örgütlenme Tablosu. http://www.tarim.gov.tr/TRGM/Duyuru/233/Tarimsal-Orgutlenme-Tablosu-_31-12-2014_, (Erişim tarihi: 28.01.2014).
- TRGM (2015). Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, Tarımsal Örgütlenme Tablosu. <http://www.tarim.gov.tr/TRGM/Belgeler/Tar.%20%C3%96rg%C3%BCtlenmeTablosu04.11.2015.pdf> (Erişim tarihi: 11.11.2015).
- TRGM (2015a). Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, Üretici Birlikleri Nisan 2015 Güncel Listesi.
- TRGM (2016). Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, Tarımsal Örgütlenme Tablosu. <http://www.tarim.gov.tr/TRGM/Belgeler/Tar.%20%C3%96rg%C3%BCtlenmeTablosu%2004.04.2016.pdf> (Erişim tarihi: 02.05.2016).
- Trechnter D D, King R P, Cobia D W & Hartell J G (1997). Case studies of executive compensation in agricultural cooperatives. *Review of Agricultural Economics*, 19 (2): 492–503.
- Turan A (1992). Süt fabrikası işleten Tonya ve Bütün Köylerini Kalkındırma Kooperatifinin tarımsal kooperatifçilik işletmeciliği açısından ekonomik analizi. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Turunç Ö (2006). Bilgi Teknolojileri Kullanımının İşletmelerin Örgütsel Performansına Etkisi Hizmet Sektöründe Bir Araştırma. Doktora Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 302, Isparta.
- TÜİK (2011). Süt ürünleri üretim istatistikleri. Türkiye İstatistik Haber Bülteni, Sayı 30, Ankara. <http://turkstat.gov.tr> (Erişim tarihi: 01.12.2012).
- TÜİK (2013). Türkiye İstatistik Kurumu, Seçilmiş Göstergelerle Samsun 2013.
- TÜİK (2013a). Türkiye İstatistik Kurumu, Çiftçi Eline Geçen Fiyatlar <http://TÜİKapp.TÜİK.gov.tr/tarimsalfiyatapp/tarimsalfiyat.zul> (Erişim tarihi: 27.02.2015).
- TÜİK (2013b). Türkiye İstatistik Kurumu, Bitkisel üretim verimleri <http://TÜİKapp.TÜİK.gov.tr/bitkiselapp/bitkisel.zul> (Erişim tarihi: 06.02.2015).
- TÜİK (2013c). Türkiye İstatistik Kurumu, Hayvansan üretim verileri http://www.TÜİK.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1004, (Erişim tarihi: 23.03.2015).
- TÜİK (2013d). Türkiye İstatistik Kurumu, Arazi parça sayısı http://www.TÜİK.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1003, (Erişim tarihi: 23.03.2015).
- TÜİK (2014). Türkiye İstatistik Kurumu, Hayvancılık istatistikleri, <http://TÜİKapp.TÜİK.gov.tr/hayvancilikapp/hayvancilik.zul> (Erişim tarihi: 06.07.2015).

- TÜİK (2014a). Türkiye İstatistik Kurumu, İllere göre nüfus, http://www.TÜİK.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1047 (Erişim tarihi: 10.07.2015).
- TÜİK (2014b). Türkiye İstatistik Kurumu, Hanehalkı büyüklükleri, <http://www.TÜİK.gov.tr/ilGostergeleri/iller/SAMSUN.pdf> (Erişim tarihi: 02.12.2015).
- Tüzün İK (2007). Güven, örgütsel güven ve örgütsel güven modelleri. *Karamanoğlu Mehmetbey İ.İ.B.F.*, (3): 93-118.
- Uçum İ, (2010). AB ve Türkiye’de Üretici Birlikleri, *Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü*, Sayı: 11, Nüsha: 12, ISSN: 1303-8346, Ankara.
- UK (2015). United Kingdom National Farmers’ Union. <http://www.nfuonline.com/home/>, (Erişim tarihi: 18.07.2015).
- UN (2009). United Nations. Cooperatives in Social Development, Report of the Secretary General, A/64/132, 19p.
- Verbeek M (2002). *A Guide to Modern Econometrics* (2 nd edition). John Wiley and Sons Ltd., 386.
- Wang W (2001). Farmers’ cooperative economics and their income (in Chinese). *Rural Economy*, (9): 23–24.
- WFO (2015). World Farmers’ Organisation. <http://www.wfo-oma.com/members.html> (Erişim tarihi: 20.11.2015).
- Wooldridge J M (2002). *Introductory Econometrics: A Modern Approach*. Michigan State University, South-Western College Publishing.
- Wooldridge J M (2013). *Introductory Econometrics: A Modern Approach*. Fourth Edition. Michigan State University, South-Western College Publishing.
- WVS (2015). World Values Survey, Society at a Glance, OECD Social Indicators. <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp> (Erişim tarihi: 05.08.2015).
- Yamane T (1967). *Elementary Sampling Theory*. Prentice Hall Inc., Englewoods, New Jersey.
- Yercan M (2007). Türkiye ve Avrupa Birliği’nde tarımın örgütlenme deseni ve tarımsal kooperatifler, *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 13(1): 19-29.
- Yıldırım A E (2005). AB Sürecinde Kooperatifleşmenin Önemi Artacak. Dünya Gazetesi, www.dunya.com.tr
- Yılmaz S, Erdilal R & Kebapçioğlu T (2009). Su ürünleri sektöründeki ekonomik organizasyonlardan üretici birlikleri, *Akdeniz Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi*, 22(2): 223-232.
- Yılmaz H & Gül A (2010). Adana İlinde Kooperatifler Aracılığıyla Uygulanan Süt Sığırcılığı Projelerinin Genel Bir Değerlendirmesi. Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Kongresi, 534-541, Şanlıurfa, Türkiye.
- Yu F W (2003). Research on farmers’ professional cooperative economic organizations: an example from Shunyi District, Beijing (in Chinese). *Research on Development* 6: 3–6.
- Yulafcı A & Sayılı M (2015). Samsun ilinde kırsal göç yaşanan köylerin genel özellikleri ve göçün köyler üzerine etkileri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 32(2015): 403-426.

- Yüksel H (2002). Performans ölçüm sistemlerinin tasarımında dikkate alınması gereken faktörlerin değerlendirilmesi. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, 13(2): 85.
- Zawojka A (2010). Determinants of farmers' trust in government agricultural agencies in Poland, *Agricultural Economics*, ISSN: 0139-570X, 56(6): 266-283.
- Zhang W & Ke R (2002). Trust in China: Across-region analysis. *Economic Research Journal* (10): 59-70.
- Zheng S, Wang Z & Awokuse T O (2012). Determinants of producers' participation in agricultural cooperatives: evidence from Northern China. *Applied Economic Perspectives and Policy*, 34(1): 167-186.

EKLER

EK 1 (Birlik Üyesi Anketi)

SAMSUN İLİ TARIMSAL ÜRETİCİ BİRLİKLERİ'NDE GÜVEN VE PERFORMANSA ETKİLİ FAKTÖRLER- BİRLİK ÜYESİ ANKETİ

Not: Anket formuyla elde edilen bilgiler sadece araştırma amacıyla kullanılacak ve bireysel veriler hiçbir kimseyle paylaşılmayacaktır/ gizli tutulacaktır.

Anket No:

Tarih: / / 2014

Birliğin Adı: Üreticileri Birliği

A. Birlik Üyesinin Sosyo-Ekonomik Özellikleri

A1. Cinsiyet 0. Kadın 1. Erkek

A2. Yaş: yıl

A3. Medeni hali: 0. Bekar 1. Evli 2. Diğer

A4. Sosyal güvence durumu: 0. Yok 1. SGK 2. BAĞKUR 3. Emekli Sandığı 4. Yeşilkart 5. Diğer

A5. Hane halkı büyüklüğü:

Yaş grubu	Kadın	Erkek	Toplam
0-14			
15-64			
65-+			
Toplam			

A6. Tarım işletmenizdeki işsiz nüfus miktarı:kadın,erkek (toplam kişi)

A7. Eğitim durumu: yıl

0. Okur-yazar değil 1. İlkokul 2. Ortaokul 3. Lise 4. Üniversite

A8. Asıl işi: 1. Çiftçi 2. Geçici işçi 3. Sürekli işçi 4. Memur 5. Kamuda yönetici 6. Esnaf 7. Diğer

A9. Tarımsal deneyim:yıl

A10. Tarım işletmesinin toplam yıllık geliri: TL

A11. Tarım işletmesinin yıllık tarımsal geliri: TL

B. Tarım İşletmesiyle İlgili Genel Bilgiler

B1. Tarım işletmeniz asıl faaliyet konusu nedir? 1. Bitkisel üretim 2. Süt sığırcılığı
3. Besi sığırcılığı 4. Bal 5. Diğer (.....)

B2. Tarım işletmesinin toplam arazi varlığı: da, Mülk arazi: da, Kiraya tutulan arazi: da, Ortağa tutulan arazi: da, Kiraya verilen arazi: da, Ortağa verilen arazi: da

B3. Hayvan varlığı

Cinsi	Adet	Cinsi	Adet
Boğa		Buzağı	
İnek		Koç	
Düve		Koyun	
Tosun		Arıkovanı	
Dana		Kaz	
Tavuk		Diğer	

B4. Bitkisel üretim değeri

Ürünler	Ekim alanı (da)	Üretim miktarı (kg)	Satılan miktar (kg)	Satış fiyatı (TL)	Satılan Yer (Birlik, tüccar, diğer)	Satış şekli (peşin, vadeli, vade farkı)

B5. Hayvansal üretim değeri

Ürünler	Üretim miktarı (kg)	Satılan miktar (kg)	Satış fiyatı (TL)	Satılan Yer (Birlik, tüccar, diğer)	Satış şekli (peşin, vadeli, vade farkı)
Kırmızı et					
Süt					
Yumurta					
Bal					

B6. Birlik aracılığıyla ürün pazarlama/pazarlamama nedeniniz nedir?

Birlik aracılığıyla ürün pazarlama nedenleri	Sıra	Birlik aracılığıyla ürün pazarlamama nedenleri	Sıra
Birliğe güvenmem		Birliğe güvenmemem	
Birlikten memnun olmam		Birlikten memnun olmamam	
Birlik aracılığıyla daha fazla kar elde etmem		Birlik aracılığıyla daha fazla kar elde edememem	
Birlik aracılığıyla ürün bedelini zamanında almam		Birlik aracılığıyla ürün bedelini zamanında alamamam	
Birlikten girdileri daha ucuza temin etmem		Birlikten girdileri daha ucuza temin edememem	
Diğer (.....)		Birlik ürün pazarlamaya aracılık etmiyor	

B7. İşletmenin tarım arazisi kaç parselden oluşmaktadır? Adet**B8. Tarımsal ürünleri ihracata yönelik olarak mı üretiyorsunuz?** 0. Hayır 1. Evet**B9. Yıl içinde tarımsal işlerde kaç yabancı işgücü çalıştırdınız?** Kişi/ gün**B10. Tarım işletmenizde sürekli çalışan aile işgücü miktarı:.....** kişi**B11. Tarım işletmenizde mevsimlik çalışan hane halkı sayısı:** kişi TL**B12. Tarım işletmenizde mevsimlik çalışan halkının çalışma süresi:** gün**B13. Çiftçi kayıt sistemine kayıtlı mısınız?** 0. Hayır 1. Evet**B14. Hayvan kayıt sistemine kayıtlı mısınız?** 0. Hayır 1. Evet**B15. Tarım sigortası yaptırıyor musunuz?** 0. Hayır 1. Evet (.....)**B16. Üretimde karşılaştığınız sorunlar nelerdir?**

0. Sorun yok 1. Kayıt dışı üretim 2. Sermaye azlığı 3. Pazar bilgisi yetersizliği 4.

Satış zorlukları 5. Tarım ürünlerinin fiyat düşüklüğü 6. Tarımsal girdi fiyat yüksekliği 7. Yoğun dönemlerde işgücü bulunamaması 8. Diğer (.....)

C. Birlik Üyelerinin Örgütlenmesiyle İlgili Temel Konular**C1. Size göre “üretici örgütlenmesi” ne demek?**

0. Fikri yok

1.

C2. Üye olduğunuz tarımsal örgütlerinin size sağladıkları faydalılığa göre sıralaması nasıldır?

(1:En faydalı, 5:En az faydalı)

Tarımsal Örgütler	Üyelik durumu	Önem sırası
	1. Evet	
Tarımsal Üretici Birliği		
Tarımsal Kalkınma Kooperatifi		
Tarım Kredi Kooperatifi		
Tarım Satış Kooperatifi		
Ziraat Odası		
Diğer (.....)		

C3. Birliğe hangi yıl üye oldunuz?/ kaç yıldır üyesiniz?: / Yıl**C4. Birliğe üye olmanızda aşağıdaki faktörlerden hangileri etkili olmuştur?**

Birliğe üye olmada etkili faktörler	4. Çok Önemli	3. Önemli	2. Biraz Önemli	1. Az Önemli	0. Önemsiz
Devlet desteklerinden yararlanabilmek					
Ucuz ve kaliteli girdi sağlama					
Ürünleri daha yüksek fiyatla satabilme					
Ürünlerin kolay pazarlanması					
Pazarlama masrafinin azaltılması					
Pazarlama gücündeki artış					
Diğer çiftçilerle daha iyi iletişim					
Kamuoyu/baskı grubu oluşturma					
Düzenlenen eğitim ve seminerlere katılmak					
Daha yüksek kar sağlanması					
Teknik bilgi sağlanması					
Ortak tarımsal araç ve makine kullanma					
Diğer					

- C5.** Geçmişte tarımsal örgütlerin yönetimi veya üyeleriyle herhangi bir olumsuzluk yaşadığınız mı?
0. Hayır 1. Evet (.....)
- C6.** Geçmişte tarımsal örgütlerin yönetimi veya üyeleriyle olumlu bir deneyim yaşadığınız mı?
0. Hayır 1. Evet (.....)
- C7.** Birlik üyeliği işletmenizin tarımsal gelirinde nasıl bir değişim oluşturmuştur?
0. Gelir değişmedi 1. Gelir azaldı 2. Gelir arttı (Neden?.....)
- C8.** Birliğe üye olurken giriş sermayesi ödediniz mi? 0. Hayır 1. Evet (..... TL)
- C9.** Birliğe yıllık aidat ödüyor musunuz?
0. Hayır 1. Bazen 2. Genellikle 3. Düzenli (miktarı:TL)
- C10.** Girdi temin durumu

Girdiler	Tarımsal Üretici Birliği				Özel Sektör		
	Oran (%)	Miktar (kg, lt, adet)	Fiyat (TL/kg/lt/adet)	Ödeme Şekli(peşin, ... ay vade, faiz)	Miktar (kg, lt, adet)	Fiyat (TL/kg/lt/adet)	Ödeme Şekli(peşin, ... ay vade, faiz)
Yem							
Saman							
Gübre							
Kükürt							
İlaç							
Tarımsal alet-makine							
Kovan							
Çerçeve							
Mum							

- C11.** Tarım işletmeniz ürünlerin ne kadarını birlik aracılığıyla pazarlamaktadır?
0. Hiçbiri 1.: %..... 2.: %..... 3.: %.....
- C12.** Birlik tarafından üyelerine daha önce eğitim/bilgilendirme toplantısı düzenlendi mi? 0. Hayır

Konu	Sayı (kez/yıl)	Süre (saat)	İhtiyaç düzeyi				
			1. Önemsiz	2. Az Önemli	3. Kararsız	4. Önemli	5. Çok Önemli
Üretici örgütlenmesi							
Hayvan yetiştiriciliği							
Bitkisel ve hayvansal üretim sorunları							
Bitkisel üretim hastalık ve zararlıları							
Tahıl ürünü yetiştirme							
Tarımsal desteklemeler							
Hayvan hastalık ve zararlıları							
Hayvan bakımı ve besleme							
Süt sığırcılığı							
Organik tarım							
İyi Tarım							
ÇATAK							
Arıcılık							
İlaçlama ve budama							
Yem bitkileri ekimi							
IPARD programı							
Pazarlama							
Kırsal kalkınma							

- C13.** Üye olarak birliğinizden hangi faydaları sağladınız? 0. Hiçbiri
1. Tarımsal verimde artış 2. Ürün kalitesinin artması
3. İşletme gelirinin artması 4. İşletme giderinin azalması
5. Ürünlerin daha kolay pazarlanması 6. Tarımsal girdilere daha kolay erişim
7. Eğitim ve danışmanlık 8. Yaşam standardının artması 9. İstihdamın artması

C14. Tarım işletmenizin birliğe uzaklığı ne kadardır? km

C15. Bir yılda birliğinizi kaç kez ziyaret ettiniz?

C16. Birliğinizi ziyaret nedeninizi önem sırasına göre sıralayınız. (1:En önemli, 7:En önemsiz)

Nedenler	Önem derecesi
Üyelik aidatı ödeme	
Tarımsal desteklemelerle ilgili bilgi alma	
Eğitime katılma	
Genel kurula katılma	
Girdi temini	
Teknik bilgi alma	
Birlikle ilgili yeni gelişmeleri öğrenmek	
Diğer (.....)	

C17. Birliğe karşı olan yükümlülüklerinizden haberdar mısınız?

Yükümlülükler	Haberdar olma durumu	Yerine getirme durumu
Birlik talimatlarına uyma		
Birliğe karşı olan taahhütlerini yerine getirme		
Giriş aidatını ödemek		
Üyelik aidatlarını ödemek		

C18. Birliğin genel kuruluna katılma sıklığınız nedir?

0. Hiçbir zaman 1. Bazen 2. Genellikle 3. Her zaman

C19. Genel kurullara katılmama sebepleriniz nelerdir?

0. Fikri yok
1. Birlik başkanına güvenmeme
2. Şehir dışında bulunma
3. Genel kurulla ilgilenmeme
4. Diğer (.....)

C20. Birlik toplantılarında ne sıklıkla söz hakkı alırsınız?

0. Hiçbir zaman 1. Bazen 2. Genellikle 3. Her zaman

C21. Birlik yönetiminde herhangi bir deneyiminiz var mıdır? 0. Hayır

1. Yönetim Kurulu (..... yıl)
2. Denetim Kurulu (..... yıl)
3. Diğer (..... Yıl)

C22. Birliğinizin geliştirilmesi önündeki engeller nelerdir? 0. Engel yok

1. Birlik yönetimine duyulan güven eksikliği
2. Liderlerin kötü yönetimi
3. Personelin niteliksiz oluşu
4. Finansman yetersizliği
5. Devlet desteğinin yetersizliği
6. Birliğin yeterince denetlenmemesi
7. Diğer (.....)

C23. Sizin için “güven” ne ifade ediyor?

0. Fikri yok
1.
2.

D. Birliklerde Güvenle İlgili Konular

D1. Çiftçilerin Birliğe Güveni, Birliğin Yetkinliği ve Güvenilirliği Konusundaki Düşünceleri

	Doğruluk (D), Yetkinlik (Y) ve Güvenilirlik (G) Konuları	1. Kesinlikle Katılmıyorum	2. Katılmıyorum	3. Kararsızım	4. Katılıyorum	5. Kesinlikle katılıyorum
Doğruluk	Birlik, üyelerine kurallara uygun ve adaletli bir şekilde davranır.					
	Birlik davranışlarını sağlam ilkeler yönlendirmektedir.					
	Birlik, üyelerini yanıltmaz/yanlış yönlendirmez.					
	Birliğin üyeleri ile ilgili önemli kararlar aldığına inanırım.					
	Üyelerine menfaat sağlamadığından dolayı birliğin çok yakından takip edilmesinin önemli olduğunu düşünüyorum.					
	Birlik, üyelerinin söylemek istediği her şeyi dinler.					
Yetkinlik	Birlik, üyelerinin fikirlerinin mantıklı olduğuna inanır.					
	Birliğin yeteneklerine/becerilerine çok güvenirim.					
	Birlik yapmaya çalıştığı şeylerde başarılı olarak bilinir.					
	Birlik, üyeleriyle ilgilenirken kendi ağırlığını bir tarafa bırakma eğilimi gösterir					
Güvenilirlik	Birlik üyeleriyle etkileşim halinde değildir.					
	Üyelerin birliğin karar alıcıları üzerinde etkisi vardır.					
	Birlik verdiği sözleri tutmada güvenilebilirdir.					
	Birliğin karar alırken üyelerinin düşüncelerini dikkate aldığına inanırım.					
	Birliğin üyeleri için karar almasına çok istekliyim.					
	Birlikle etkileşime girdiğimde bir denetleme hissine sahip olduğumu düşünüyorum.					

D2. Üyelerin Birliğe Bağlılığıyla İlgili Düşünceleri

	1. Kesinlikle	2. Katıl	3. Karar	4. Katılı	5. Kesin
Birliğin üyeleriyle ilişkisini sürdürmeyi istediğini görebiliyorum.					
Birlik ile üyeleri arasında uzun süreli bir bağ vardır.					
Diğer örgütlerle karşılaştığımda bu birlikle olan ilişkiye daha fazla değer veriyorum.					
Bu birlikle birlikte çalışmayı tercih ediyorum.					
Bu birlikle bir ilişkide bulunmaya isteksizim.					
Birlikle üyeler aynı amacı gütmektedir.					
Bu birliğe içten bağlı olduğumu hissediyorum.					
Bu birlikle fazla ilgilenmek istemiyorum.					
Birliğin bir üyesi olduğumu hissediyorum.					
Kendimi birliğin bir parçası olarak görüyorum.					
Birliğe gönülden bağlıyım					
Birliğin iyi bir savunucusuyum					
Birliğe ait olduğumu hissediyorum.					
Birlikle ilgili faaliyetlerde istekliyim/hevesliyim.					
Birliğin bir üyesi olmaktan mutluyum.					
Birliğimiz bölgedeki birlikler arasında en iyisidir.					
Birlik üyelerinin beni sevdiğine ve gelecekte beni destekleyeceklerine inanıyorum.					
Birlik üyelerinin iyi eğitilmiş ve yetenekli olduklarına inanıyorum.					
Üyelerin birliğe çok bağlı olduğunu düşünüyorum.					
Birliğe bağlılığımın uzun dönemde tüm üyelerin ekonomik durumunu iyileştireceğini düşünüyorum.					
Birlikten ayrılmak için çok az alternatifime sahip olduğumu düşünüyorum.					

D3. Üyelerin Birlikten Sağladığı Tatmin/Üye memnuniyeti

	1. Kesinlikle Katılmıyorum	2. Katılmıyorum	3. Kararsızım	4. Katılıyorum	5. Kesinlikle katılıyorum
Hem birlik hem ben bu ilişkiden fayda sağlıyoruz.					
Benim gibi çoğu insan bu birlikle etkileşimlerinden memnundurlar.					
Genel olarak birliğin üyeleriyle kurduğu ilişkilerden memnunum.					
Çoğu üye birlik ile ilgilenmekten hoşlanmaktadır.					
Birlik üyelerinin ihtiyaçlarını karşılamada başarısızdır.					
Benim gibi üyelerin bu birlik için önemli olduğunu düşünüyorum.					
Birlik ile benim gibi üyeler arasında hiçbir değer oluşturulmadığına inanıyorum.					
Birliğe üyelik satış gelirlerimi artırdı					
Birlik giderlerimi azalttı.					
Birlikle yaptığım müzakerelerin tamamında anlaşmaya vardım					
Birliğin verdiği hizmetlerde sürekli bir gelişme vardır					
Birlik üyeliğim sonucunda işletmenin karı artmıştır.					
Birliğe üye olmaktan genel olarak memnunum.					
Üyesi olduğum birlik beklentilerimi tam olarak karşılıyor.					
Birliğe üye olurken umduğum şeyler örgüt tarafından karşılanmıştır.					
Siyasi görüş ayrılığı grup birlikteliğini olumsuz etkilemiştir.					

D4. Üyelerin Birliğin Toplumla İlişkileri Konusundaki Düşünceleri

	1. Kesinlikle Katılmıyorum	2. Katılmıyorum	3. Kararsızım	4. Katılıyorum	5. Kesinlikle katılıyorum
Birlik diğer yardımları vermekten özellikle hoşlanmıyorum.					
Birlik benim gibi üyelerin refahı ile çok ilgilenmektedir.					
Birliğin benim gibi üyelere avantaj sağladığını düşünüyorum.					
Birliğin diğer üyeler için attığı adımlarda başarılı olduğuna inanıyorum.					
Birlik üyelerine yardım yaptığında karşılığında hiçbir şey beklemez.					
Birliği özellikle bir yardım kuruluşu olarak düşünmüyorum.					
Birliğin üstün olmaya çalıştığını düşünüyorum.					

D5. Üyelerin Birliğin Değişim İlişkileri Konusundaki Düşünceleri

	1. Kesinlikle Katılmıyorum	2. Katılmıyorum	3. Kararsızım	4. Katılıyorum	5. Kesinlikle katılıyorum
Uzun süredir üyesi olanlara bile sunduğu iyilik karşılığında bir şeyler umar.					
Birlik bir şeyler elde edeceğini bildiği zaman benim gibi üyeleriyle uzlaşır.					
Birlik menfaat sağlama ihtimali olan kişilere ilgi gösterir.					
Birlik yönetimi ürünlerimi benden daha iyi fiyatla pazarlar.					
Birlik ürünlerimi benden daha iyi pazarlar.					
Ürün pazarlamayı birliğe devretmeyi düşünüyorum.					
Üyelere yıllık faaliyet bilançosunu verir.					
Üyelere bilgilendirme toplantısı yapar.					
Genel kurul toplantılarını zamanında yapar.					

D6. Üyelerin Birlik Yöneticilerine Güveni Konusundaki Düşünceleri

	1. Kesinlikle Katılmıyorum	2. Katılmıyorum	3. Kararsızım	4. Katılıyorum	5. Kesinlikle katılıyorum
Birlik yöneticileri güvenilirdir.					
Birlik yöneticileri dürüştür.					
Birlik yöneticileri verdiği sözü her zaman tutar.					
Birlik yöneticileri güvenilir olarak bilinir.					
Birlik yöneticileri işinin ehli ve yeteneklidirler.					
Birlikte yöneticiler, çalışanlar ve üyeler arasında karşılıklı bir güven vardır.					
Yöneticilerin birliklerle ilgili doğru kararlar aldıklarına inanırım.					
Birlik yöneticileri kendi düşüncelerini üyelere yansıtmaya çalışmaz.					
Birlik yöneticisi çalışanlara karşı adildir.					
Birlik yöneticileri becerilerini iyi geliştirdi.					
Çalışanlar birliğin faaliyetlerinin değişik aşamalardan haberdar edilirler.					
Yöneticiler ihtiyaçlarım ve sorunlarımla ilgilendirler.					
Yöneticilerin niyetlerinin iyi olduğuna inanırım.					
Mevcut yönetim kendi bildikleri gibi birliği yönetmektedir.					
Üyeler birliğin kararlarını etkileyemezler.					
Birkaç yıl öncesi ile karşılaştığımızda yöneticilerin birlik üyelerinin fikirlerini dikkate alıp-almadıklarının bilinmesi daha zordur.					
Birkaç yıl öncesi ile karşılaştığımızda yöneticilerin ne yaptıklarını takip etmek daha zordur.					
Yönetimde sorunlar arttığında yönetim değişmelidir.					
Günümüzde birliğin dışarıdan yönetilmesi üyeler için daha iyi olur.					
Birkaç yıl öncesi ile karşılaştığımızda günümüz birliklerinde alınan kararlar beklentilerimden fazladır.					
Şu andaki birlik yöneticileri kafamdaki ideal birlik yöneticilerini karşılıyor.					

D7. Üyeler Arası Güveni Konusundaki Düşünceler

		1. Kesinlikle Katılmıyorum	2. Katılmıyorum	3. Kararsızım	4. Katılıyorum	5. Kesinlikle katılıyorum
Duygusal güven	Birlik üyelerine güvenim tamdır.					
	Birlik üyeleri diğer insanlar tarafından güvenilir olarak bilinirler.					
	Birlik üyeleri verdiği sözü tutar.					
	Eğer birlikle ilgili bir herhangi bir sorunla karşılaşırsam, bu sorunu birlik üyeleriyle güvenli bir şekilde konuşur ve onların tavsiyesini alırım.					
	Birlik üyelerinin iyiliğimi istediğinden eminim.					
	Birlik üyelerinin bana yardımcı olacağından eminim.					
	Birlik üyeleriyle yapılan toplantılar hayatımın güzel bir parçasıdır.					
	Çiftlik koşulları değişse bile birlik üyesi çiftçilerin bana asla zarar vermeyeceğini düşünürüm.					
Yetki güveni	Birlik üyesi çiftçiler benim için bir iş yaptıklarında en iyisini yapacaklarını düşünüyorum.					
Yetki güveni	Birlik üyesi çiftçilerin benim için her türlü işi zamanında yapacaklarına inanıyorum.					
Yetki güveni	Birlik üyesi çiftçilerin birlik imkanlarından hakkaniyetli bir şekilde yararlanacaklarını düşünüyorum.					
Bilişsel güven	Birliğin diğer üyelerinin güvenilirliğini değerlendirmede tarafsız kriterleri dikkate alırım.					
Bilişsel güven	Birliğin diğer üyelerinin güvenilirliğini düzenli bir şekilde değerlendiririm.					
Bilişsel güven	Diğer birlik üyelerinin güvenilirliğini belirlemek için sistemli bir yaklaşım kullanırım.					
Bilişsel güven	Birliğin diğer üyelerinin güvenilir olup-olmadıklarını ölçmede mantıklı bir sürece güvenirim.					
Bilişsel güven	Birlik üyelerinin sorumluluklarını etkili bir şekilde yerine getirdiklerini düşünüyorum.					
Duygusal güven	Duygularım bana diğer birlik üyelerinin güvenilir olabileceğini söylemektedir.					
Duygusal güven	Birliğin diğer üyelerinin güvenilebilecek bir itibara sahip olduklarını hissediyorum.					
Duygusal güven	İçgüdülerim bana birliğin diğer üyelerine güvenebileceğimi söylemektedir.					
Duygusal güven	Diğer birlik üyelerinin güvenilir olduğu hissine sahibim.					

D8. Üyelerin Birlik Yönetimine Katılım Konusundaki Algıları

	1. Kesinlikle Katılmıyorum	2. Katılmıyorum	3. Kararsızım	4. Katılıyorum	5. Kesinlikle katılıyorum
Üyeler birliklerin yönetiminde yer alırlarsa işletmeyi etkileyebilirler.					
Birliğimin yönetiminde yer alırsam ekonomik durumum iyileşir.					
Birliğin yönetiminde yer alırsam birlikle üye ilişkisini güçlendiririm.					
Birliğin yönetiminde yer alırsam birliği etkileyen bir unsur olabilirim.					
Çoğu kişi gibi benim için de birliğin yönetimine katılmak önemlidir.					

EK 2 (Birlik Yöneticisi Anketi)

SAMSUN İLİ TARIMSAL ÜRETİCİ BİRLİKLERİ'NDE GÜVEN VE PERFORMANSA ETKİLİ FAKTÖRLER - BİRLİK YÖNETİCİSİ ANKETİ

Not: Anket formu ve mülakatla elde edilen birliğinize ait bilgiler sadece araştırma amacıyla kullanılacak ve hiçbir kimseyle paylaşılmayacaktır.

Anket No:

Tarih:/.../2014

Birliğin Adı: Üreticileri Birliği

A. Birlik Yöneticisinin Sosyo-Ekonomik Özellikleri

A1. Adı-Soyadı:

A2. Cinsiyet: 0. Kadın 1. Erkek

A3. Yaş: yıl

A4. Sosyal güvence durumu: 0. Yok 1. SGK 2. BAĞKUR 3. Emekli Sandığı 4. Yeşilkart 5. Diğer

A5. Eğitim durumu: yıl

0. Okur-yazar 1. İlkokul 2. Ortaokul 3. Lise 4. Üniversite

A6. Birlikteki konumu: 1. Yönetim Kurulu Başkanı 2. Müdür 3. Diğer (.....)

B. Birlikle İlgili Genel Bilgiler

B1. Birliğin asıl faaliyet konusu/konuları nedir?

B2. Birlik hangi yıl kurulmuştur?

B3. Birliğin bulunduğu yer nerededir? 1. İlçe 2. İl

B4. Birliğin hizmet verdiği köy sayısı: adet

B5. Birlikte tutulan kayıtlar nelerdir? 1. Fiziki kayıtlar 2. Mali kayıtlar 3. Fiziki ve mali kayıtlar

B6. Birliğin denetimini hangi unsurlar etkili olarak yapmaktadır?

	1. Kötü	2. Az	3. Orta	4. İyi	5. Çok İyi
Üyeler					
Denetim Kurulu					
Merkez Birliği					
Gıda, Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü					

B7. Birliğin temel amacı/amaçları nelerdir? 0. Fikri yok

Amaçlar	1. Evet	Amacı gerçekleştirmeye yönelik herhangi bir faaliyetiniz var mıdır?
Üretimi talebe göre planlamak		
Ürün kalitesini iyileştirmek		
Kendi mülkiyetine almamak kaydıyla pazara geçerli norm ve standartlara uygun ürün sevk etmek		
Ürünlerin ulusal ve uluslararası ölçekte pazarlama gücünü artırıcı tedbirler almak		
Diğer		

C. Birliğin Finansmanı İlgili Bilgiler

C1. Birliğe üye olurken giriş sermayesi alınıyor mu? 0. Hayır 1. Evet (.....TL)

C2. Üyelerin yıllık üyelik aidatı ne kadar?

En az ödenen: TL En çok ödenen: TL Genellikle ödenen: TL

C3. Üyelerin ne kadarı arasıra/düzenli yıllık aidat ödüyor?

0. Hiçbir zaman: %..... 1. Arasıra: %..... 2. Genellikle: %..... 3. Her zaman: %.....

C4. Birlik için yedek akçe ayırıyor musunuz? 0. Hayır 1. Evet (..... TL)

C5. Birliğin gelir-gider durumu (TL/yıl)

	Gelir	Gider	Kar-Zarar
2010			
2011			
2012			
2013			

C6. Birliğin finansman/sermaye imkânları nelerdir? (2013)

Gelirler	Tutarı (TL)	%
Üyelik aidatları		
Üyelere sağlanan danışmanlık hizmetleri karşılığında alınan ücretler		
Yurt içi ve yurt dışından sağlanan bağış, fon ve yardımlar		
Taşınır ve taşınmaz mallardan elde edilen gelirler		
Reklam, tanıtım ve yayın gelirleri		
Birlik aracılığıyla pazarlanan ürünlerin satış bedeli üzerinden kesilecek hizmet payı		
Diğer (.....)		

C7. Birliğin likidite durumu

Cari Varlıklar	Değer (TL)			
Nakit ve çek hesapları (para mevcudu)				
Malzeme ve mühimmat				
Satılacak hayvanlar				
Satılacak ürünler				
Alacaklar				
- Üyelerden alınacak üyelik aidatları				
Peşin yapılmış ödemeler				
Cari Borçlar	Kurum	Tutar (TL)	Faiz	Tarih
Henüz ödenmemiş dönem borçları				
Üyelere ödenecek borçlar				
Kredi kuruluşlarına borçlar				
- Borç taksitleri				
- Faiz ödemeleri				
Vergi ödemeleri				

C8. Birlik ihracat yapıyor mu? 0. Hayır 1. Evet (Pazarlanan ürünlerde ihracat oranı: %.....)**C9. Birliğin yatırım sermayesi varlığı**

İşletme Tesisi	1. Kira	2. Mülk	Kat sayısı	Büyüklüğü (m ²)	Değeri (TL)	Aktif olarak kullanılıyor mu?	
						0. Hayır	1. Evet
Yok							
Bina							
Depo							
İmalathane/Fabrika							
Alet-Makine							
Paketleme tesisi							
Diğer							

C10. Birliğin mevcut işletme sermayesi ne kadar?TL**C11. İşletme sermayeniz yeterli mi?**

0. Hayır (Yıllık ihtiyacınız ne kadardır: TL)

1. Evet

C12. İşletme kredisine ne için ihtiyaç duyuyorsunuz?.....
.....**C13. Birliğin uyguladığı projeler nelerdir?**

Projeler	Başvuru yapılma	Uygulandığı tarih	Toplam proje bütçesi (TL)	Başarı durumu	
	1. Evet			0. Başarısız	1. Başarılı
İRFO (Çiftçi Örgütlerinin Kurumsal Güçlendirilmesi Projesi)					
Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı					
Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu					
AB Kaynaklı Projeler					
TKDK-IPARD					
Diğer (.....)					

D. Birliğin Üyelerine Sağladığı Hizmetler İle İlgili Bilgiler

D1. Birliğin üyelerine sağladığı ve ihtiyaç duyduğu hizmetler nelerdir?

Hizmetler	Yararlanılan (0. Hayır 1. Evet)	İhtiyaç duyulan (0. Hayır 1. Evet)
Çiftçi kaydı tutma		
Hayvan temini		
Girdi temini		
Üretimle ilgili araç ve gereçler		
Ürün satın alımı		
Ürünlerin pazarlanmasına aracılık etme		
Sosyal ve kültürel etkinlikler		
Gazete, dergi vb basılı materyal		
Tarımsal üretimle ilgili eğitim ve danışmanlık		
Üretici örgütlenmesi eğitimi		
El zanaatları kursu		
Diğer (.....)		

D2. Birliğin üyelerine sağladığı depolama, işleme, pazarlama ve ambalajlama hizmetleri

Ürünler	Hizmetler		
	Depolama	İşleme	Ambalajlama

D3. Birlik üyelerine daha önce eğitim/bilgilendirme toplantısı düzenlendi mi? 0. Hayır

Konu	Evet	Sayı (kez/yıl)	Süre (saat)	Katılımcı sayısı
Üretici örgütlenmesi				
Hayvan yetiştiriciliği				
Bitkisel ve hayvansal üretim sorunları				
Tarımsal desteklemeler				
Hayvan hastalık ve zararlıları				
Hayvan bakımı ve besleme				
Sebze hastalık ve zararlıları				
Tarımsal girdilerin kullanımı				
Organik tarım				
İyi Tarım				
ÇATAK				
Piyasa fiyatları				
El zanaatları				
Diğer (.....)				

D4. Birliğin web sitesini hangi amaçlarla kullanıyorsunuz?

Amaçlar	1. Evet
Birliğin web sitesi yok	
Birliğin tanıtımını yapmak	
Hizmetler ile ilgili bilgiler vermek	
Üyeler ile iletişim kurmak	
Faaliyetler ve projeler ile ilgili konularda duyurular yapmak	
Doğrudan bağış toplamak	
Diğer (.....)	

D5. Birliğin web sitesine giriş sayısı:kez/yıl

D6. Birliğin 5200 S.K.'da yer alan görevleri yerine getirme durumu

Görevler	1. Kesinlikle Katılmıyorum	2. Katılmıyorum	3. Kararsızım	4. Katılıyorum	5. Kesinlikle katılıyorum
Ürün piyasa araştırması yapar ve yaptırır.					
Ürünlere pazar bulur ve pazara arzını düzenler.					
Üyelerine teknik destek sağlar.					
Üyelerine girdi temininde yönlendirici yardımlarda bulunur.					
İç pazar ve ihracata uygun çeşitlerin üretilmesini sağlar.					
Üyelerine eğitim-yayım hizmeti verir ve danışman hizmeti sağlar.					
Ürün kalitesini iyileştirici tedbirler alır ve ürün standartlarını uygular.					
Tarımsal uygulamaları izler, kayıtlarını tutar ve belge düzenler.					
Paket ve ambalajlarla ilgili standartların uygulanmasını sağlar.					
Çevreyle uyumlu üretim tekniklerini yaygınlaştırır.					
Ürün depolanmasına, gerektiğinde depo kiralınmasına yardımcı olur.					
Ürünlerin tanıtımıyla ilgili faaliyetlerde bulunur.					
Ürünlerle ilgili her türlü kaydı tutar.					
Uluslararası ürüne özgü ortak piyasa düzenlemelerinin gerektirdiği görevleri yürütür.					
Sözleşmeli üretimle ilgili faaliyetleri koordine eder.					

E. Birliğin Yöneticileri ve Personeli İle İlgili Bilgiler**E1. Birlik yöneticilerinin yaş ve eğitim durumu ile kaç kez göreve geldiği**

	Eğitim durumu (yıl)	Kaç kez seçildiği	Katıldığı kongre/seminer/ fuar sayısı (kez/yıl)	Tarımsal üretici örgütlenmesi ile ilgili katıldığı eğitim sayısı (kez)	Tarımsal örgütlenme ile ilgili yayım takip etme
Yönetim Kurulu					
- Başkan					
- Üye					
- Üye					
- Üye					
- Üye					
Denetim Kurulu					
- Üye					
- Üye					
- Üye					

E2. Birliğin istihdam ve personele eğitim verilme durumu

Personel Niteliği	Sayı (adet)	Eğitim konusu						
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
Müdür								
Muhasebeci								
Temsilci								
Sekreter								
Ziraat mühendisi								
Teknisyen								
Veteriner								
Danışman								
Toplam								

E3. Birlik yöneticilerinin çalışanlarına güveni konusundaki düşünceleri

	1. Kesinlikle Katılmıyorum	2. Katılmıyorum	3. Kararsızım	4. Katılıyorum	5. Kesinlikle katılıyorum
Birlik çalışanları birliğin geliştirilmesi vizyonunu bilirler.					
Birlik yöneticileri hedeflere yönelik çalışırlar.					
Birlikte çatışmalar sistematik bir şekilde çözümlenir.					
Birlikte hızlı ve etkili bir bilgi akışı vardır.					
Birlikte oluşturulan kurallar sorumlulukları desteklemektedir.					
Çalışanlar sorumluluklarını dürüstçe yerine getirirler.					
Çalışanların dürüst olduğuna inanırım.					
Çalışanların motivasyon ve niyetlerinin iyi olduğuna inanırım.					
Genellikle çalışanların mesaiye uyup-uymadıklarını kontrol ederim.					
Çalışanlar ve yöneticiler iyi bir takım oluşturuyoruz.					

F. Birlik Üyeleri İle İlgili Bilgiler**F1.** Birliğe kayıtlı mevcut üye sayısı: kişi**F2.** Birliğe kayıtlı aktif üye sayısı: kişi**F3.** Üyelerin birliğe uğrama amaçlarını önem sırasına göre sıralayınız (1: En Önemli, 7: En Önemsiz).

Nedenler	Önem derecesi
Üyelik aidatı ödeme	
Tarımsal destek alma	
Eğitime katılma	
Genel kurula katılma	
Girdi temini	
Teknik bilgi alma	
Birlikle ilgili yeni gelişmeleri öğrenmek	
Diğer (.....)	

F4. Birlik üyelerinin yükümlülüklerinden haberdar olma durumu

Yükümlülükler	1. Evet	Oran (%)
Birlik talimatlarına uyma		
Birliğe karşı olan taahhütlerini yerine getirme		
Giriş aidatını ödemek		
Üyelik aidatlarını ödemek		
Sır saklamak		
Diğer (.....)		

F5. Yıllara göre üye ve genel kurullara katılan sayısı

	Üye sayısı	Genel Kurula Katılan sayısı	Oran (%)
2010			
2011			
2012			
2013			
2014			

F6. Üyelerin Genel Kurula katılmama sebepleri nelerdir?

0. Fikri yok
1. Birlik başkanına güvenmeme
2. Şehir dışında bulunma
3. Genel kurulla ilgilenmeme
4. Diğer (.....)

F7. Genel kurula katılan üyeler fikirlerini kurula iletip önerilerde bulunuyorlar mı?

0. Hayır (Nedeni:)
1. Evet (Oran: %.....)

F8. Birlik üyelerinde amaç birliği var mıdır?

0. Hayır 1. Evet

F9. Birlikle üyeler aynı amacı mı gütmektedir?

0. Hayır 1. Evet

F10. Birlikte üye olmayanlara da aynı hizmetler sağlanıyor mu?

Hizmetler	Hizmet sağlama	Hizmet şartları	
	1. Evet	1. Üyelerle aynı şartlarda	2. Üyelerden daha pahalıya
Üye olmayanlara hizmet sağlanmıyor.			
Girdi temini			
Ürün pazarlanmasına aracılık etmek			
Eğitim			
Danışmanlık			
Araç-gereç			
Diğer (.....)			

F11. Birlik-üye ilişkilerini engelleyen etmenler nelerdir?

0. Yok
1. Birlik-üye arası güven eksikliği
2. Birlik hizmetlerinin yetersiz olması
3. Devletin birlik konusundaki desteklemelerinin yetersiz olması
4. Birliğin faaliyetleri konusunda üyelere yeterince bilgi verilmemesi
5. Üyelerin eğitim seviyesinin düşük olması
6. Birliğin ürün alımında bulunmaması
7.

G. Üst Örgütler, Devlet ve Mevzuat İle İlgili Genel Bilgiler

G1. Birlik hangi devlet yardımlarından yararlanmaktadır?

Destek Şekli	Miktarı	Kullanıldığı Yerler
Tarımsal desteklerden alınan %0,1'lik pay		- -
Tarım danışmanları ücretlerinden alınan pay		- -
Kredi		-

G2. Birlik olarak devletten beklentileriniz nelerdir?

0. Fikri yok
1.
2.
3.

G3. Birliğiniz üst örgüte üye midir? 0. Hayır 1. Evet () Merkez Birliği

G4. Merkez Birliğinin hangi hizmetlerinden yararlanıyorsunuz?

0. Yararlanılmıyor
1. Üretim planlarına ve ürünlerin pazarlanması konusunda kurallara uyulmasında yardımcı olmak
2. Üretim planlarına ve ürünlerin pazarlanmasına ilişkin yönlendirmek
3. Üyelerinin faaliyetleri desteklemek, izlemek ve değerlendirmek
4. Üyelerini yurt içinde ve yurt dışında temsil etmek
5. TZOB'nin ürün bazında yapacağı çalışmalara katılmak ve danışma kuruluna temsilci göndermek

G5. Birliğin üst ve diğer tarımsal örgütlerle ilişkileri nasıldır?

Üst ve diğer tarımsal örgütler/devlet/sosyal çevre	1. Yok	2. Az	3. Orta	4. İyi	5. Çok iyi
Tarımsal Kalkınma Kooperatifi					
Tarım Kredi Kooperatifi					
Tarım Satış Kooperatifi					
Ziraat Odası					
Devlet					
Merkez Birliği					
Sosyal çevre					
Üniversite					
Diğer (.....)					

G6. Mevzuat ile ilgili eksiklikler nelerdir?

	1. Kesinlikle Katılmıyorum	2. Katılmıyorum	3. Kararsızım	4. Katılıyorum	5. Kesinlikle katılıyorum	Çözüm öneriniz nedir?
Ürünlerin pazarlanmasına sadece aracılık edilmesi						
Ürün veya mülkü birlik mülkiyetine alamamak						
Aynı ürün veya ürün grubu için ilçe düzeyinde en fazla bir birlik kurulabilmesi						
Birliğin tarımsal desteklerden aldığı payın düşük olması						
Diğer (.....)						
Diğer (.....)						

G7. Birliğinizin sorunları nelerdir?

	1. Önemli	2. Az Önemli	3. Kararsız	4. Önemli	5. Çok Önemli
Sorun yok					
Üyelerin eğitim seviyesinin düşüklüğü					
Birlik-üye arasında güven eksikliği					
Kayıt dışı üretim					
Birlik sermayesinin (işletme sermayesi) yetersizliği					
Üyelik aidatlarının düzenli olarak ödenmemesi					
Ürünlerin pazarlanamaması					
Aracıların rekabette üstün olması					
Devlet desteğinin yetersizliği					
Tarımsal desteklerin birlik aracılığıyla verilmemesi					
Personelin niteliksiz oluşu					
Yetersiz tarım danışmanı					
Yöneticilerin kötü yönetimi					
Birliğin yeterince denetlenmemesi					
Diğer (.....)					

H. Birliğin Rekabet Gücü İle İlgili Bilgiler

H1. Yıllara göre üyelere sağlanan girdiler nelerdir?

	İnek/Sığır (adet)	Gübre (ton)	Tohum (ton)	İlaç (ton)	Yem (ton)	Kredi (TL)
2010								
2011								
2012								
2013								
2014								

H2. Üyelere sağladığınız girdileri nereden alıyorsunuz? (2013)

Girdiler	Alındığı yer	Alış		Satış		Piyasa fiyatı (TL/adet/ton)	Piyasa fiyatıyla karşılaştırma* (1/2/3)
		Vadesi ve faizi	Fiyatı (TL/adet/ ton)	Vadesi ve faizi	Fiyatı (TL/adet /ton)		
Süt ineği							
Besi sığırı							
Gübre							
Tohum							
İlaç							
Yem							
Tarımsal araç- gereç							
Diğer (.....)							

*1. Piyasa fiyatıyla aynı 2. Piyasa fiyatından ucuz 3. Piyasa fiyatından pahalı

H3. Birlik olarak üyelerinizden ürün alımı yapıyor musunuz? 0. Hayır 1. Evet

Yıllar	Alım Yapılan Ürünler					
	Miktar	Fiyat	Miktar	Fiyat	Miktar	Fiyat
2010						
2011						
2012						
2013						
2014						

- Cevabınız "Evet" ise ürün alım sisteminiz nasıldır?

.....
.....

- Cevabınız "Hayır" ise nedeni:

H4. Birlik olarak pazarladığınız ürünler var mıdır? 0. Hayır 1. Evet

Yıllar	Pazarlanan Ürünler					
	Miktar	Fiyat	Piyasa fiyatı	Miktar	Fiyat	Piyasa fiyatı
2010						
2011						
2012						
2013						
2014						

- Cevabınız "Evet" ise ürün pazarlama sisteminiz nasıldır?

.....
.....

- Cevabınız "Hayır" ise nedeni:

H5. Birliğin rekabet gücü

	1. Kesinlikle Katılmıyorum	2. Katılmıyorum	3. Kararsızım	4. Katılıyorum	5. Kesinlikle katılıyorum
Birlik gıda güvenliği ve kalitesi kriterini sağlamaktadır.					
Birlik kaynakları verimli ve etkin kullanmaktadır.					
Birlik değişim ve yenilikleri başarılı olarak uygulamaktadır.					
Birlik değişen piyasa şartlarına uyum sağlayabilmektedir.					
Birlik ihracat yapmaktadır.					
Birliğin pazarladığı ürünlerin kalitesi daha yüksektir.					
Birliğin tüketicilere pazarladığı ürünlerin fiyatı daha düşüktür.					
Birliğin pazarladığı ürünler üyelere daha yüksek kar sağlamaktadır.					
Birlik ürün farklılaştırma ile rekabet üstünlüğü yaratmaktadır.					
Birlik girdileri üyelerine düşük maliyetle sağlamaktadır.					
Üyeler değişim ve yeniliklere açıktır.					
Birlik yöneticileri değişen koşullarda etkin kararlar alabilmektedir.					
Diğer (.....)					
Diğer (.....)					

H6. Birliğin içinde bulunduğu pazarda rekabet gücünü artırabilmesi için neler yapılmalıdır?

	1. Kesinlikle Katılmıyorum	2. Katılmıyorum	3. Kararsızım	4. Katılıyorum	5. Kesinlikle katılıyorum

KESİNLİKLE KATILMIYORUM (1)	KATILMIYORUM (2)	KARARSIZIM (3)	KATILYORUM (4)	KESİNLİKLE KATILYORUM (5)
---	----------------------------	--------------------------	--------------------------	---

EK 3 (Ekonometrik Model Sonuçları)

Çizelge C.1. Birliğe güveni etkileyen faktörler: Poisson Regresyon Modeli tahmin sonuçları

	Katsayı	Std.Sapma	z	z >z*	%95 güven aralığı	
Sabit	4.15797***	0.15509	26.81	0	3.854	4.46194
Bölge1	-0.03824	0.04574	-0.84	0.4031	-0.12789	0.0514
Bölge3	-.20537***	0.0539	-3.81	0.0001	-0.31102	-0.09973
Bölge4	0.00318	0.04736	0.07	0.9465	-0.08965	0.096
Cinsiyet	-0.03444	0.04835	-0.71	0.4763	-0.12922	0.06033
Yaş	0.00067	0.00097	0.69	0.4889	-0.00122	0.00256
Medenihi	0.02052	0.03414	0.6	0.5478	-0.0464	0.08745
Ssylvn	0.00975	0.02693	0.36	0.7174	-0.04304	0.06254
Nfs_Top	.01590***	0.00376	4.23	0	0.00853	0.02327
Ilkokul	-.19437***	0.04858	-4	0.0001	-0.28959	-0.09914
Ortaokul	-.14242***	0.05272	-2.7	0.0069	-0.24576	-0.03909
Lise	-.21567***	0.0547	-3.94	0.0001	-0.32287	-0.10846
Unverste	-.14948**	0.06077	-2.46	0.0139	-0.2686	-0.03037
Ciftci	0.04086	0.03307	1.24	0.2165	-0.02394	0.10567
Deneyim	-.00159**	0.00079	-2	0.0459	-0.00314	-0.00003
Topgelir	-0.07749	0.0727	-1.07	0.2865	-0.21997	0.06499
Ihracat	-.11093***	0.03248	-3.42	0.0006	-0.1746	-0.04727
Ybncis	-.00279***	0.00093	-3	0.0027	-0.00462	-0.00097
Aileis	-0.00339	0.0077	-0.44	0.66	-0.01848	0.0117
Mvsmail	-0.00267	0.00519	-0.51	0.6075	-0.01284	0.00751
CKS	-.05469***	0.01859	-2.94	0.0033	-0.09112	-0.01826
HKS	0.01518	0.01879	0.81	0.4192	-0.02165	0.052
AKS	-0.03183	0.04127	-0.77	0.4405	-0.11273	0.04906
Sigorta	-.04463**	0.02111	-2.11	0.0345	-0.08601	-0.00326
Topuyelk	0.00654	0.00928	0.7	0.4808	-0.01165	0.02473
Girisser	-0.03009	0.02106	-1.43	0.1531	-0.07137	0.01119
Girditmn	.16945***	0.03473	4.88	0	0.10137	0.23752
Pazarlam	.11931***	0.02424	4.92	0	0.07181	0.16682
Egitmktl	0.01813	0.01847	0.98	0.3265	-0.01808	0.05433
Mesafe	-.00416***	0.00095	-4.39	0	-0.00602	-0.0023
Ziyaret	.00050***	.7485D-04	6.73	0	0.00036	0.00065
Genelkrl	.20533***	0.01743	11.78	0	0.17117	0.2395
Yontmden	.08399***	0.02606	3.22	0.0013	0.03292	0.13507
Sutsigir	-.21514***	0.05384	-4	0.0001	-0.32067	-0.10961
Kırmızıet	-.19593***	0.05769	-3.4	0.0007	-0.30901	-0.08285
Bal	-0.08325	0.0655	-1.27	0.2037	-0.21163	0.04513
Orgfndık	0.0343	0.05412	0.63	0.5262	-0.07177	0.14036
Sebze	-.13611**	0.05416	-2.51	0.012	-0.24225	-0.02997
Performs	.00315***	0.0012	2.63	0.0086	0.0008	0.00549
Log-Likelihood				-1932.37270		
Overdispersion tests				12.056		
Gözlem sayısı (N)				420		

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

Çizelge C.2. Birliğe güveni etkileyen faktörler: Poisson Regresyon Modeli'nin tahmin edilmiş marjinal etkileri

Bağımsız değişkenler	Katsayı	Std.Sap.	z	z >z*	%95 güven aralığı	
Bölge1	-2.05486	2.45164	-0.84	0.4019	-6.85998	2.75026
Bölge3	-10.8081***	2.78996	-3.87	0.0001	-16.2763	-5.3399
Bölge4	0.17146	2.5572	0.07	0.9465	-4.84056	5.18347
Cinsiyet	-1.88695	2.69292	-0.7	0.4835	-7.16497	3.39108
Yaş	0.03599	0.052	0.69	0.4888	-0.06593	0.13792
Medenihi	1.09587	1.80629	0.61	0.5441	-2.44439	4.63612
Ssylvn	0.52313	1.43969	0.36	0.7163	-2.29861	3.34486
Nfs_Top	.85690***	0.20285	4.22	0	0.45931	1.25448
İlkokul	-10.8713***	2.8347	-3.84	0.0001	-16.4272	-5.3154
Ortaokul	-7.30459***	2.57734	-2.83	0.0046	-12.3561	-2.25309
Lise	-10.7810***	2.54312	-4.24	0	-15.7654	-5.7966
Unverste	-7.53342***	2.86238	-2.63	0.0085	-13.1436	-1.92326
Ciftci	2.16293	1.71902	1.26	0.2083	-1.20629	5.53214
Deneyim	-.08552**	0.04282	-2	0.0458	-0.16943	-0.0016
Topgelir	-4.17563	3.91753	-1.07	0.2865	-11.8539	3.50258
İhracat	-5.76773***	1.63047	-3.54	0.0004	-8.96339	-2.57206
Ybncis	-.15057***	0.05016	-3	0.0027	-0.24888	-0.05225
Aileis	-0.18252	0.41489	-0.44	0.66	-0.9957	0.63066
Mvsmail	-0.14372	0.27982	-0.51	0.6075	-0.69216	0.40472
CKS	-2.94685***	1.00174	-2.94	0.0033	-4.91022	-0.98348
HKS	0.81786	1.01251	0.81	0.4192	-1.16661	2.80233
AKS	-1.71536	2.22404	-0.77	0.4405	-6.0744	2.64369
Sigorta	-2.37214**	1.10631	-2.14	0.032	-4.54047	-0.20381
Topuyelk	0.35258	0.50019	0.7	0.4809	-0.62777	1.33293
Girisser	-1.63859	1.15914	-1.41	0.1575	-3.91047	0.63329
Girditmn	9.86013***	2.17839	4.53	0	5.59057	14.12968
Pazarlam	6.65080***	1.39898	4.75	0	3.90884	9.39275
Egitmktl	0.97919	1.00043	0.98	0.3277	-0.98162	2.94001
Mesafe	-.22430***	0.05112	-4.39	0	-0.32448	-0.12412
Ziyaret	.02713***	0.00404	6.72	0	0.01922	0.03505
Genelkrl	10.7550***	0.88836	12.11	0	9.0138	12.4961
Yontmden	4.68413***	1.50369	3.12	0.0018	1.73696	7.63131
Sutsigir	-11.2782***	2.76508	-4.08	0	-16.6977	-5.8587
Kırmziet	-9.89001***	2.73385	-3.62	0.0003	-15.2483	-4.53176
Bal	-4.34078	3.30489	-1.31	0.189	-10.8183	2.13668
Orgfndık	1.86513	2.97005	0.63	0.53	-3.95607	7.68632
Sebze	-7.00669***	2.66639	-2.63	0.0086	-12.2327	-1.78067
Performs	.16954***	0.0645	2.63	0.0086	0.04312	0.29596

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

Çizelge C. 3. Yönetime güveni etkileyen faktörler: Poisson Regresyon Modeli tahmin sonuçları

	Katsayı	Std.Sapma	z	z >z*	%95 güven aralığı	
Sabit	4.22547***	0.14231	29.69	0	3.94656	4.50439
Bölge1	-.11958***	0.04568	-2.62	0.0088	-0.2091	-0.03005
Bölge3	-.22132***	0.05328	-4.15	0	-0.32574	-0.1169
Bölge4	-0.05729	0.04689	-1.22	0.2217	-0.14918	0.0346
Cinsiyet	0.06577	0.04685	1.4	0.1603	-0.02604	0.15759
Yaş	.00228***	0.00088	2.61	0.0091	0.00057	0.004
Medenihl	-0.01422	0.03113	-0.46	0.6479	-0.07523	0.04679
Ssylvn	0.00404	0.02428	0.17	0.8679	-0.04355	0.05163
Nfs_Top	.00562*	0.00326	1.73	0.0843	-0.00076	0.012
Ilkokul	0.02759	0.04211	0.66	0.5123	-0.05495	0.11013
Ortaokul	.10717**	0.04624	2.32	0.0205	0.01655	0.19779
Lise	0.00315	0.04798	0.07	0.9476	-0.09089	0.0972
Unverste	-0.03766	0.05474	-0.69	0.4915	-0.14496	0.06964
Ciftci	-0.02875	0.02982	-0.96	0.335	-0.08721	0.0297
Deneyim	-.00171**	0.00071	-2.39	0.0168	-0.00311	-0.00031
Topgelir	-.35419***	0.06674	-5.31	0	-0.48499	-0.22338
Ihracat	-.11686***	0.02902	-4.03	0.0001	-0.17373	-0.05999
Ybncis	-.00493***	0.00089	-5.54	0	-0.00668	-0.00319
Aileis	0.00546	0.00685	0.8	0.4254	-0.00797	0.0189
Mvsmail	-0.0058	0.0047	-1.23	0.2173	-0.01502	0.00341
CKS	-.04742***	0.01749	-2.71	0.0067	-0.0817	-0.01313
HKS	.88619D-04	0.0169	0.01	.33	031D-01	.33209
AKS	-0.00161	0.0388	-0.04	0.9669	-0.07766	0.07444
Sigorta	-.07893***	0.01887	-4.18	0	-0.1159	-0.04195
Topuyelk	-.02472***	0.00815	-3.03	0.0024	-0.04069	-0.00874
Girisser	-.07147***	0.01894	-3.77	0.0002	-0.1086	-0.03434
Girditm	.11288***	0.03072	3.67	0.0002	0.05266	0.1731
Pazarlam	.06847***	0.02154	3.18	0.0015	0.02626	0.11068
Egitmktl	.03344**	0.0168	1.99	0.0466	0.0005	0.06638
Mesafe	-.00640***	0.00084	-7.59	0	-0.00805	-0.00475
Ziyaret	.00043***	.6682D-04	6.47	0	0.0003	0.00056
Genelkrl	.20676***	0.01577	13.11	0	0.17585	0.23768
Yontmden	.08096***	0.02335	3.47	0.0005	0.03519	0.12672
Sutsigir	-.16670***	0.04753	-3.51	0.0005	-0.25986	-0.07353
Kırmziet	-0.04478	0.0513	-0.87	0.3827	-0.14532	0.05577
Bal	-0.05031	0.05892	-0.85	0.3932	-0.16579	0.06517
Orgfndik	0.02544	0.04727	0.54	0.5905	-0.06721	0.11809
Sebze	-.12965***	0.04778	-2.71	0.0067	-0.22329	-0.03601
Performs	.00503***	0.00108	4.66	0	0.00292	0.00715
Log-Likelihood				-2381.27099		
Overdispersion tests				12.560		
Gözlem sayısı (N)				420		

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

Çizelge C.4. Yönetime güveni etkileyen faktörler: Poisson Regresyon Modeli'nin tahmin edilmiş marjinal etkileri

Bağımsız değişkenler	Katsayı	Std.Sapma	z	z >z*	%95 güven aralığı	
Bölge1	-8.23798***	3.13092	-2.63	0.0085	-14.3745	-2.10149
Bölge3	-14.9903***	3.54936	-4.22	0	-21.9469	-8.0337
Bölge4	-3.91398	3.15202	-1.24	0.2143	-10.0918	2.26387
Cinsiyet	4.43058	3.05737	1.45	0.1473	-1.56175	10.4229
Yaş	.15871***	0.06089	2.61	0.0091	0.03936	0.27805
Medenihi	-0.99434	2.19147	-0.45	0.65	-5.28954	3.30085
Ssygyn	0.28013	1.68201	0.17	0.8677	-3.01655	3.57682
Nfs_Top	.39051*	0.22623	1.73	0.0843	-0.0529	0.83391
Ilkokul	1.90893	2.90048	0.66	0.5104	-3.7759	7.59377
Ortaokul	7.75065**	3.4821	2.23	0.026	0.92586	14.57543
Lise	0.21946	3.34297	0.07	0.9477	-6.33264	6.77156
Unverste	-2.57275	3.67511	-0.7	0.4839	-9.77583	4.63034
Ciftci	-2.0239	2.12621	-0.95	0.3412	-6.19119	2.14339
Deneyim	-.11872**	0.04965	-2.39	0.0168	-0.21603	-0.0214
Topgelir	-24.6169***	4.64878	-5.3	0	-33.7283	-15.5054
Ihracat	-7.81439***	1.86721	-4.19	0	-11.4741	-4.15472
Ybncis	-.34270***	0.06187	-5.54	0	-0.46397	-0.22144
Aileis	0.37967	0.47639	0.8	0.4255	-0.55404	1.31338
Mvsmail	-0.40315	0.32676	-1.23	0.2173	-1.04358	0.23728
CKS	-3.29550***	1.21618	-2.71	0.0067	-5.67916	-0.91184
HKS	0.00616	1.17447	0.01	0.9958	-2.29576	2.30808
AKS	-0.1118	2.69671	-0.04	0.9669	-5.39725	5.17365
Sigorta	-5.34686***	1.24602	-4.29	0	-7.78902	-2.90471
Topuyelk	-1.71780***	0.56687	-3.03	0.0024	-2.82885	-0.60675
Girisser	-5.09142***	1.3825	-3.68	0.0002	-7.80107	-2.38177
Girditmn	8.25459***	2.36068	3.5	0.0005	3.62773	12.88144
Pazarlam	4.85231***	1.55659	3.12	0.0018	1.80145	7.90317
Egitmktl	2.33615**	1.18059	1.98	0.0478	0.02224	4.65006
Mesafe	-.44488***	0.05862	-7.59	0	-0.55977	-0.33
Ziyaret	.03003***	0.00464	6.47	0	0.02092	0.03913
Genelkrl	14.0120***	1.03827	13.5	0	11.9771	16.047
Yontmden	5.81829***	1.73497	3.35	0.0008	2.4178	9.21877
Sutsigir	-11.3392***	3.17517	-3.57	0.0004	-17.5624	-5.116
Kırmziet	-3.06586	3.46002	-0.89	0.3756	-9.84737	3.71564
Bal	-3.42751	3.93448	-0.87	0.3837	-11.139	4.28393
Orgfndık	1.78013	3.33111	0.53	0.5931	-4.74874	8.30899
Sebze	-8.60854***	3.03173	-2.84	0.0045	-14.5506	-2.66646
Performs	.34987***	0.07504	4.66	0	0.20279	0.49695

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

Çizelge C.5. Üyelere güveni etkileyen faktörler: Poisson Regresyon Modeli tahmin sonuçları

	Katsayı	Std.Sapma	z	z >z*	%95 güven aralığı	
Sabit	4.00342***	0.13362	29.96	0	3.74154	4.26531
Bölge1	.33930***	0.04549	7.46	0	0.25014	0.42847
Bölge3	.28168***	0.05182	5.44	0	0.18011	0.38325
Bölge4	.28175***	0.04765	5.91	0	0.18835	0.37515
Cinsiyet	0.00502	0.04165	0.12	0.9041	-0.07662	0.08666
Yaş	-.20968D-04	0.00088	-0.02	.17	388D-02	.16969
Medenihi	0.02966	0.02949	1.01	0.3146	-0.02815	0.08746
Ssylygvn	.05412**	0.02487	2.18	0.0295	0.00539	0.10286
Nfs_Top	0.00023	0.00319	0.07	0.9424	-0.00603	0.00649
Ilkokul	-.06846*	0.04079	-1.68	0.0933	-0.1484	0.01148
Ortaokul	-0.06945	0.04472	-1.55	0.1204	-0.15709	0.0182
Lise	-.11011**	0.04649	-2.37	0.0179	-0.20122	-0.019
Unverste	0.04799	0.05285	0.91	0.3638	-0.05559	0.15157
Ciftci	0.03222	0.02964	1.09	0.277	-0.02587	0.09031
Deneyim	-0.00057	0.00072	-0.79	0.4273	-0.00199	0.00084
Topgelir	-.20313***	0.06346	-3.2	0.0014	-0.32752	-0.07875
Ihracat	-.11327***	0.02825	-4.01	0.0001	-0.16864	-0.0579
Ybncis	-.00270***	0.00081	-3.32	0.0009	-0.00429	-0.00111
Aileis	.03568***	0.00669	5.33	0	0.02256	0.0488
Mvsmail	-.01390***	0.00457	-3.04	0.0024	-0.02286	-0.00493
CKS	-0.0062	0.0173	-0.36	0.7203	-0.04011	0.02772
HKS	-.03156*	0.01641	-1.92	0.0544	-0.06372	0.00059
AKS	-0.04472	0.03391	-1.32	0.1873	-0.11118	0.02174
Sigorta	-.03791**	0.01861	-2.04	0.0417	-0.07439	-0.00143
Topuyelk	-.01362*	0.00819	-1.66	0.0963	-0.02967	0.00243
Girisser	.03726*	0.01942	1.92	0.0551	-0.00081	0.07533
Girditm	-0.02581	0.0344	-0.75	0.453	-0.09324	0.04161
Pazarlam	.08354***	0.022	3.8	0.0001	0.04041	0.12666
Egitmktl	.02805*	0.01632	1.72	0.0858	-0.00395	0.06004
Mesafe	-.88111	0.0008	-0.11	.16	570D-02	.14808
Ziyaret	.00030***	.6821	4.33	0	0.00016	0.00043
Genelkrl	.06842***	0.0155	4.41	0	0.03804	0.0988
Yontmden	0.02872	0.02333	1.23	0.2183	-0.01701	0.07446
Sutsigir	-0.07309	0.04679	-1.56	0.1182	-0.16479	0.01861
Kırmziet	0.02101	0.05102	0.41	0.6804	-0.07898	0.12101
Bal	-.40916***	0.0572	-7.15	0	-0.52128	-0.29704
Orgfndik	0.04981	0.04657	1.07	0.2848	-0.04146	0.14107
Sebze	0.00408	0.04705	0.09	0.9308	-0.08813	0.0963
Performs	0.00145	0.00103	1.41	0.1599	-0.00057	0.00346
Log-Likelihood				-1755.05364		
Overdispersion tests				9.444		
Gözlem sayısı (N)				420		

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

Çizelge C.6. Üyelere güveni etkileyen faktörler: Poisson Regresyon Modeli'nin tahmin edilmiş marjinal etkileri

Bağımsız değişkenler	Katsayı	Std.Sapma	z	z >z*	%95 güven aralığı	
Bölge1	25.8712***	3.6588	7.07	0	18.7001	33.0423
Bölge3	21.9584***	4.32276	5.08	0	13.4859	30.4309
Bölge4	22.8126***	4.26257	5.35	0	14.4582	31.1671
Cinsiyet	0.3676	3.04414	0.12	0.9039	-5.59881	6.334
Yaş	-0.00154	0.06436	-0.02	0.9809	-0.12769	0.12461
Medenihl	2.14882	2.10871	1.02	0.3082	-1.98418	6.28182
Ssylvgn	3.88705**	1.74592	2.23	0.026	0.46512	7.30899
Nfs_Top	0.01694	0.2344	0.07	0.9424	-0.44248	0.47637
Ilkokul	-5.09398*	3.07601	-1.66	0.0977	-11.1229	0.9349
Ortaokul	-4.97079	3.12015	-1.59	0.1111	-11.0862	1.1446
Lise	-7.76615**	3.14952	-2.47	0.0137	-13.9391	-1.5932
Unverste	3.60229	4.05535	0.89	0.3744	-4.34606	11.55064
Ciftci	2.3327	2.11602	1.1	0.2703	-1.81463	6.48003
Deneyim	-0.04213	0.05306	-0.79	0.4271	-0.14612	0.06186
Topgelir	-14.9165***	4.66231	-3.2	0.0014	-24.0544	-5.7785
Ihracat	-8.00684***	1.92223	-4.17	0	-11.7743	-4.23934
Ybncis	-1.19812***	0.05967	-3.32	0.0009	-0.31507	-0.08117
Aileis	2.62014***	0.4924	5.32	0	1.65505	3.58523
Mvsmail	-1.02050***	0.33607	-3.04	0.0024	-1.67918	-0.36182
CKS	-0.45497	1.27079	-0.36	0.7203	-2.94567	2.03573
HKS	-2.31785*	1.20456	-1.92	0.0543	-4.67874	0.04303
AKS	-3.28359	2.48967	-1.32	0.1872	-8.16326	1.59608
Sigorta	-2.75077**	1.33451	-2.06	0.0393	-5.36636	-0.13519
Topuyelk	-1.00011*	0.60132	-1.66	0.0963	-2.17868	0.17846
Girisser	2.70097*	1.38957	1.94	0.0519	-0.02254	5.42448
Girditmn	-1.87332	2.46748	-0.76	0.4477	-6.70949	2.96285
Pazarlam	6.29177***	1.70055	3.7	0.0002	2.95876	9.62478
Egitmktl	2.06919*	1.21024	1.71	0.0873	-0.30285	4.44122
Mesafe	-0.00647	0.05878	-0.11	0.9123	-0.12167	0.10873
Ziyaret	.02167***	0.00501	4.33	0	0.01185	0.03149
Genelkrl	4.98613***	1.11816	4.46	0	2.79457	7.17769
Yontmden	2.13452	1.75463	1.22	0.2238	-1.30449	5.57353
Sutsigir	-5.32008	3.37848	-1.57	0.1153	-11.9418	1.30161
Kırmziet	1.55423	3.80111	0.41	0.6826	-5.89581	9.00426
Bal	-25.5079***	3.02673	-8.43	0	-31.4402	-19.5756
Orgfndık	3.70817	3.51553	1.05	0.2915	-3.18215	10.59849
Sebze	0.30039	3.46488	0.09	0.9309	-6.49064	7.09143
Performs	0.10616	0.07551	1.41	0.1597	-0.04183	0.25415

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

Çizelge C.7. Toplam güveni etkileyen faktörler: Poisson Regresyon Modeli tahmin sonuçları

	Katsayı	Std.Sapma	z	z >z*	%95 güven aralığı	
Sabit	4.98714***	0.08414	59.27	0	4.82222	5.15206
Bölge1	.20617***	0.02731	7.55	0	0.15264	0.2597
Bölge3	.13352***	0.03187	4.19	0	0.07106	0.19598
Bölge4	.22076***	0.02798	7.89	0	0.16592	0.2756
Cinsiyet	0.02004	0.02618	0.77	0.4441	-0.03128	0.07135
Yaş	.00090*	0.00052	1.74	0.0818	-0.00011	0.00192
Medenihl	.05624***	0.0181	3.11	0.0019	0.02075	0.09172
Ssylvn	-.02560*	0.01486	-1.72	0.0849	-0.05472	0.00352
Nfs_Top	.00710***	0.00194	3.67	0.0002	0.00331	0.0109
Ilkokul	-.10953***	0.02526	-4.34	0	-0.15903	-0.06003
Ortaokul	-.06451**	0.02761	-2.34	0.0195	-0.11862	-0.0104
Lise	-.13277***	0.02865	-4.63	0	-0.18893	-0.07661
Unverste	-.06931**	0.0323	-2.15	0.0319	-0.13262	-0.006
Ciftci	-0.0042	0.01791	-0.23	0.8148	-0.0393	0.03091
Deneyim	-.00167***	0.00043	-3.89	0.0001	-0.00251	-0.00083
Topgelir	-.15995***	0.03919	-4.08	0	-0.23677	-0.08313
Ihracat	-.13311***	0.01715	-7.76	0	-0.16673	-0.09949
Ybncis	-.00382***	0.00051	-7.54	0	-0.00481	-0.00282
Aileis	.02105***	0.00411	5.12	0	0.013	0.0291
Mvsmail	-.00756***	0.0028	-2.7	0.007	-0.01305	-0.00207
CKS	-.04375***	0.01029	-4.25	0	-0.06392	-0.02358
HKS	-0.00311	0.01	-0.31	0.7558	-0.0227	0.01649
AKS	-0.02505	0.02163	-1.16	0.2469	-0.06744	0.01735
Sigorta	-.04501***	0.01127	-3.99	0.0001	-0.0671	-0.02293
Topuyelk	-.00822*	0.00492	-1.67	0.0946	-0.01787	0.00142
Girisser	-.05435***	0.01152	-4.72	0	-0.07692	-0.03178
Girditm	.10182***	0.01912	5.33	0	0.06436	0.13929
Pazarlam	.07969***	0.013	6.13	0	0.05421	0.10518
Egitmktl	.03324***	0.00989	3.36	0.0008	0.01385	0.05262
Mesafe	-.00523***	0.0005	-10.47	0	-0.00621	-0.00425
Ziyaret	.00042***	.4029D-04	10.45	0	0.00034	0.0005
Genelkrl	.19908***	0.00945	21.08	0	0.18057	0.2176
Yontmden	.06763***	0.01395	4.85	0	0.04028	0.09498
Sutsigir	-.13165***	0.02805	-4.69	0	-0.18663	-0.07667
Kırmziet	-0.04513	0.03071	-1.47	0.1416	-0.10532	0.01506
Bal	-.15237***	0.03446	-4.42	0	-0.21991	-0.08483
Orgfndık	.08075***	0.02807	2.88	0.004	0.02573	0.13577
Sebze	-.05035*	0.0283	-1.78	0.0753	-0.10582	0.00512
Performs	.00528***	0.00064	8.28	0	0.00403	0.00653
Log-Likelihood					-3701.25320	
Overdispersion tests					13.283	
Gözlem sayısı (N)					420	

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

Çizelge C.8. Toplam güveni etkileyen faktörler: Poisson Regresyon Modeli'nin tahmin edilmiş marjinal etkileri

Bağımsız değişkenler	Katsayı	Std.Sapma	z	z >z*	%95 güven aralığı	
Bölge1	39.9111***	5.43627	7.34	0	29.2562	50.566
Bölge3	25.8583***	6.32638	4.09	0	13.4588	38.2578
Bölge4	45.0378***	6.15838	7.31	0	32.9676	57.108
Cinsiyet	3.75695	4.86226	0.77	0.4397	-5.7729	13.2868
Yaş	.17129*	0.09841	1.74	0.0817	-0.02158	0.36417
Medenihi	10.3815***	3.25869	3.19	0.0014	3.9945	16.7684
Ssylvn	-4.89744*	2.87305	-1.7	0.0883	-10.5285	0.73363
Nfs_Top	1.34456***	0.3666	3.67	0.0002	0.62604	2.06308
Ilkokul	-21.1621***	4.98709	-4.24	0	-30.9367	-11.3876
Ortaokul	-11.9337**	4.99182	-2.39	0.0168	-21.7175	-2.1499
Lise	-23.9606***	4.93181	-4.86	0	-33.6267	-14.2944
Unverste	-12.7155**	5.74076	-2.21	0.0268	-23.9672	-1.4638
Ciftci	-0.79566	3.40348	-0.23	0.8152	-7.46635	5.87503
Deneyim	-.31628***	0.0813	-3.89	0.0001	-0.47562	-0.15694
Topgelir	-30.2794***	7.42167	-4.08	0	-44.8256	-15.7332
Ihracat	-24.1406***	2.98199	-8.1	0	-29.9852	-18.296
Ybcis	-.72251***	0.09585	-7.54	0	-0.91038	-0.53464
Aileis	3.98481***	0.77796	5.12	0	2.46003	5.50958
Mvsmail	-1.43141***	0.53059	-2.7	0.007	-2.47134	-0.39148
CKS	-8.28262***	1.94872	-4.25	0	-12.1021	-4.46319
HKS	-0.58853	1.89265	-0.31	0.7558	-4.29806	3.121
AKS	-4.74157	4.09493	-1.16	0.2469	-12.7675	3.28436
Sigorta	-8.40202***	2.0736	-4.05	0.0001	-12.4662	-4.33785
Topuyelk	-1.55673*	0.93131	-1.67	0.0946	-3.38207	0.26861
Girisser	-10.4848***	2.26512	-4.63	0	-14.9243	-6.0452
Girditmn	20.1874***	3.96479	5.09	0	12.4165	27.9583
Pazarlam	15.4308***	2.57595	5.99	0	10.382	20.4796
Egitmktl	6.32236***	1.89084	3.34	0.0008	2.61639	10.02833
Mesafe	-.99057***	0.09458	-10.47	0	-1.17595	-0.8052
Ziyaret	.07974***	0.00763	10.45	0	0.06478	0.09469
Genelkrl	36.6954***	1.69123	21.7	0	33.3807	40.0101
Yontmden	13.1639***	2.79194	4.71	0	7.6918	18.636
Sutsigir	-24.4819***	5.13532	-4.77	0	-34.547	-14.4169
Kırmziet	-8.41032	5.6329	-1.49	0.1354	-19.4506	2.62997
Bal	-27.1462***	5.77727	-4.7	0	-38.4694	-15.8229
Orgfndık	15.6227***	5.55411	2.81	0.0049	4.7369	26.5086
Sebze	-9.36660*	5.17484	-1.81	0.0703	-19.5091	0.7759
Performs	.99897***	0.12061	8.28	0	0.76258	1.23536

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

Çizelge C.9. Birliğe güveni etkileyen faktörler: Negative Binomial Regresyon Modeli tahmin sonuçları

	Katsayı	Std.Sapma	z	z >z*	%95 güven aralığı	
Sabit	4.17283***	0.4134	10.09	0	3.36257	4.98308
Bölge1	-0.03282	0.08922	-0.37	0.713	-0.20769	0.14205
Bölge3	-.22680**	0.10703	-2.12	0.0341	-0.43657	-0.01703
Bölge4	0.00319	0.09186	0.03	0.9723	-0.17685	0.18322
Cinsiyet	-0.04769	0.10228	-0.47	0.641	-0.24815	0.15277
Yaş	0.00079	0.00252	0.31	0.7535	-0.00416	0.00574
Medenihl	0.00995	0.06621	0.15	0.8806	-0.11983	0.13972
Ssylvn	0.00939	0.05834	0.16	0.8722	-0.10496	0.12373
Nfs_Top	.01643*	0.00913	1.8	0.0719	-0.00146	0.03433
Ilkokul	-0.19829	0.14949	-1.33	0.1847	-0.49128	0.0947
Ortaokul	-0.14062	0.1541	-0.91	0.3615	-0.44265	0.16141
Lise	-0.22256	0.15694	-1.42	0.1562	-0.53016	0.08504
Unverste	-0.16634	0.17663	-0.94	0.3463	-0.51253	0.17985
Ciftci	0.0485	0.07275	0.67	0.505	-0.09409	0.19108
Deneyim	-0.00155	0.00197	-0.79	0.4314	-0.00542	0.00232
Topgelir	-0.06104	0.18206	-0.34	0.7374	-0.41787	0.29578
Ihracat	-0.12416	0.0792	-1.57	0.1169	-0.27938	0.03106
Ybncis	-0.00266	0.003	-0.88	0.3763	-0.00854	0.00323
Aileis	-0.00512	0.01941	-0.26	0.7917	-0.04316	0.03291
Mvsmail	-0.00483	0.01176	-0.41	0.6811	-0.02788	0.01821
CKS	-0.06039	0.04156	-1.45	0.1462	-0.14185	0.02106
HKS	0.02152	0.0446	0.48	0.6295	-0.06589	0.10892
AKS	-0.02136	0.1367	-0.16	0.8758	-0.28928	0.24656
Sigorta	-0.05245	0.04575	-1.15	0.2517	-0.14212	0.03723
Topuyelk	0.01178	0.02132	0.55	0.5805	-0.03001	0.05357
Girisser	-0.03004	0.04902	-0.61	0.54	-0.12612	0.06605
Girditm	0.17284	0.12085	1.43	0.1527	-0.06403	0.4097
Pazarlam	.12335*	0.07206	1.71	0.0869	-0.01788	0.26458
Egitmktl	0.01656	0.04578	0.36	0.7175	-0.07316	0.10628
Mesafe	-.00385**	0.00191	-2.02	0.0435	-0.00758	-0.00011
Ziyaret	.00054**	0.00027	2.01	0.0449	0.00001	0.00108
Genelkrl	.21046***	0.0404	5.21	0	0.13128	0.28964
Yontmden	0.09256	0.07407	1.25	0.2115	-0.05262	0.23773
Sutsigir	-0.24434	0.17867	-1.37	0.1714	-0.59452	0.10584
Kırmızıet	-0.22241	0.18828	-1.18	0.2375	-0.59143	0.14661
Bal	-0.08145	0.22279	-0.37	0.7147	-0.51812	0.35521
Orgfndık	0.04625	0.17805	0.26	0.7951	-0.30273	0.39522
Sebze	-0.15867	0.18706	-0.85	0.3963	-0.5253	0.20797
Performs	0.00266	0.00273	0.98	0.329	-0.00268	0.00801
Log-Likelihood				-1635.41376		
Alpha	.06219***	0.00696	8.93	0	0.04854	0.07583
Gözlem sayısı (N)				420		

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

Çizelge C.10. Birliğe güveni etkileyen faktörler: Negative Binomial Regresyon Modeli'nin tahmin edilmiş marjinal etkileri

Bağımsız değişkenler	Katsayı	Std.Sapma	z	z >z*	%95 güven aralığı	
Bölge1	-1.76263	4.781	-0.37	0.7124	-11.1332	7.60796
Bölge3	-11.9061**	5.54147	-2.15	0.0317	-22.7672	-1.045
Bölge4	0.17188	4.95566	0.03	0.9723	-9.54104	9.88479
Cinsiyet	-2.62693	5.7612	-0.46	0.6484	-13.9187	8.66483
Yaş	0.04269	0.1362	0.31	0.754	-0.22426	0.30964
Medenihl	0.53309	5.20667	0.1	0.9184	-9.67179	10.73798
Ssylvn	0.50344	5.77992	0.09	0.9306	-10.825	11.83187
Nfs_Top	.88466*	0.51253	1.73	0.0843	-0.11989	1.8892
Ilkokul	-11.0891	126.6888	-0.09	0.9303	-259.395	237.2163
Ortaokul	-7.21146	81.77183	-0.09	0.9297	-167.481	153.0584
Lise	-11.091	123.1423	-0.09	0.9282	-252.446	230.2636
Unverste	-8.31357	91.94132	-0.09	0.928	-188.515	171.8881
Ciftci	2.55617	32.95115	0.08	0.9382	-62.0269	67.13924
Deneyim	-0.08364	0.10646	-0.79	0.4321	-0.2923	0.12503
Topgelir	-3.28666	10.00652	-0.33	0.7426	-22.8991	16.32576
Ihracat	-6.42424	77.04117	-0.08	0.9335	-157.422	144.5737
Ybncis	-0.14304	0.16166	-0.88	0.3762	-0.45989	0.17381
Aileis	-0.27587	1.04471	-0.26	0.7917	-2.32346	1.77172
Mvsmail	-0.26014	0.63322	-0.41	0.6812	-1.50124	0.98095
CKS	-3.2517	2.2407	-1.45	0.1467	-7.6434	1.14
HKS	1.15844	2.39941	0.48	0.6292	-3.54433	5.8612
AKS	-1.14991	28.17112	-0.04	0.9674	-56.3643	54.06446
Sigorta	-2.7783	11.61892	-0.24	0.811	-25.551	19.99436
Topuyelk	0.6344	17.46679	0.04	0.971	-33.5999	34.86867
Girisser	-1.63432	108.3109	-0.02	0.988	-213.92	210.6511
Girditm	10.0646	79.28908	0.13	0.899	-145.339	165.4683
Pazarlam	6.87763	28.44993	0.24	0.809	-48.8832	62.63848
Egitmktl	0.89378	4.60383	0.19	0.8461	-8.12957	9.91712
Mesafe	-.20719**	0.10308	-2.01	0.0444	-0.40923	-0.00516
Ziyaret	0.02932	45.15723	0	0.9995	-88.4772	88.53587
Genelkrl	11.0028	39.42487	0.28	0.7802	-66.2685	88.2742
Yontmden	5.17511	56.31678	0.09	0.9268	-105.204	115.554
Sutsigir	-12.7577	58.18194	-0.22	0.8264	-126.792	101.2768
Kırmziet	-11.1232	38.21292	-0.29	0.771	-86.0191	63.7728
Bal	-4.24634	20.12525	-0.21	0.8329	-43.6911	35.19844
Orgfndık	2.52055	35.34924	0.07	0.9432	-66.7627	71.80379
Sebze	-8.10322	28.02584	-0.29	0.7725	-63.0329	46.82641
Performs	0.14335	0.14719	0.97	0.3301	-0.14513	0.43183

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

Çizelge C.11. Yönetime güveni etkileyen faktörler: Negative Binomial Regresyon Modeli tahmin sonuçları

	Katsayı	Std.Sapma	z	z >z*	%95 güven aralığı	
Sabit	4.25251***	0.41342	10.29	0	3.44222	5.06279
Bölge1	-0.13659	0.18132	-0.75	0.4513	-0.49197	0.21879
Bölge3	-0.24461	0.19251	-1.27	0.2039	-0.62191	0.1327
Bölge4	-0.07253	0.19133	-0.38	0.7046	-0.44753	0.30247
Cinsiyet	0.01829	0.10281	0.18	0.8588	-0.18322	0.21979
Yaş	0.00239	0.0036	0.66	0.5075	-0.00467	0.00945
Medenihi	-0.02834	0.08301	-0.34	0.7328	-0.19102	0.13435
Ssylvn	0.003	0.08536	0.04	0.972	-0.16431	0.17031
Nfs_Top	0.00551	0.01016	0.54	0.5877	-0.01441	0.02543
Ilkokul	0.03081	0.11304	0.27	0.7852	-0.19074	0.25236
Ortaokul	0.12513	0.12568	1	0.3194	-0.1212	0.37145
Lise	0.00936	0.1248	0.07	0.9402	-0.23524	0.25396
Unverste	-0.05776	0.14776	-0.39	0.6959	-0.34737	0.23184
Ciftci	-0.02667	0.09628	-0.28	0.7818	-0.21537	0.16204
Deneyim	-0.00151	0.00301	-0.5	0.6165	-0.0074	0.00439
Topgelir	-.38533*	0.19821	-1.94	0.0519	-0.77381	0.00316
Ihracat	-0.12765	0.09176	-1.39	0.1642	-0.30749	0.05219
Ybncis	-.00567**	0.00229	-2.47	0.0134	-0.01016	-0.00118
Aileis	0.00361	0.02311	0.16	0.8757	-0.04167	0.0489
Mvsmail	-0.00588	0.01442	-0.41	0.6833	-0.03415	0.02238
CKS	-0.0526	0.06656	-0.79	0.4294	-0.18304	0.07785
HKS	-0.00043	0.05301	-0.01	0.9936	-0.10433	0.10347
AKS	0.00646	0.11053	0.06	0.9534	-0.21018	0.2231
Sigorta	-.11159**	0.052	-2.15	0.0319	-0.21352	-0.00967
Topuyelk	-0.02034	0.02359	-0.86	0.3884	-0.06657	0.02589
Girisser	-0.07262	0.06215	-1.17	0.2426	-0.19443	0.0492
Girditm	0.12322	0.14373	0.86	0.3913	-0.15849	0.40493
Pazarlam	0.06945	0.0817	0.85	0.3953	-0.09068	0.22958
Egitmktl	0.0309	0.05646	0.55	0.5842	-0.07975	0.14155
Mesafe	-.00596***	0.0023	-2.58	0.0098	-0.01047	-0.00144
Ziyaret	0.00046	0.00032	1.45	0.1464	-0.00016	0.00109
Genelkrl	.22406***	0.05241	4.27	0	0.12132	0.32679
Yontmden	0.10167	0.08426	1.21	0.2276	-0.06348	0.26682
Sutsigir	-0.1922	0.17902	-1.07	0.283	-0.54308	0.15868
Kırmziet	-0.06001	0.18929	-0.32	0.7512	-0.43101	0.311
Bal	-0.05963	0.21171	-0.28	0.7782	-0.47458	0.35532
Orgfndık	0.02787	0.17659	0.16	0.8746	-0.31824	0.37399
Sebze	-0.13656	0.18537	-0.74	0.4613	-0.49988	0.22677
Performs	0.00552	0.00351	1.57	0.1154	-0.00135	0.0124
Log-Likelihood				-1688.74025		
Alpha	.09990***	0.0113	8.84	0	0.07774	0.12205
Gözlem sayısı (N)				420		

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

Çizelge C.12. Yönetime güveni etkileyen faktörler: Negative Binomial Regresyon Modeli'nin tahmin edilmiş marjinal etkileri

Bağımsız değişkenler	Katsayı	Std.Sapma	z	z >z*	%95 güven aralığı	
Bölge1	-9.35973	12.39535	-0.76	0.4502	-33.6542	14.93471
Bölge3	-16.4688	12.83214	-1.28	0.1994	-41.6193	8.6817
Bölge4	-4.91194	12.71064	-0.39	0.6992	-29.8243	20.00045
Cinsiyet	1.25443	6.99297	0.18	0.8576	-12.4516	14.96041
Yaş	0.16524	0.24962	0.66	0.508	-0.32401	0.65448
Medenihi	-1.9861	19.74846	-0.1	0.9199	-40.6924	36.72018
Ssygvn	0.20733	5.95975	0.03	0.9722	-11.4736	11.88823
Nfs_Top	0.38136	0.70458	0.54	0.5883	-0.99959	1.76231
Ilkokul	2.12136	28.35397	0.07	0.9404	-53.4514	57.69413
Ortaokul	9.0697	125.7815	0.07	0.9425	-237.457	255.5968
Lise	0.64994	11.96539	0.05	0.9567	-22.8018	24.10167
Unverste	-3.89285	54.5465	-0.07	0.9431	-110.802	103.0163
Ciftci	-1.86717	27.0809	-0.07	0.945	-54.9448	51.21041
Deneyim	-0.10426	0.20873	-0.5	0.6174	-0.51337	0.30485
Topgelir	-26.6647*	13.67561	-1.95	0.0512	-53.4684	0.139
Ihracat	-8.47107	122.0937	-0.07	0.9447	-247.77	230.8283
Ybncis	-.39207**	0.15994	-2.45	0.0142	-0.70555	-0.07859
Aileis	0.25001	1.59883	0.16	0.8757	-2.88365	3.38366
Mvsmail	-0.4072	0.99837	-0.41	0.6834	-2.36398	1.54958
CKS	-3.63962	4.61066	-0.79	0.4299	-12.6763	5.39711
HKS	-0.02951	3.66843	-0.01	0.9936	-7.21949	7.16047
AKS	0.44707	78.38984	0.01	0.9954	-153.194	154.0883
Sigorta	-7.44803	37.04	-0.2	0.8406	-80.0451	65.14903
Topuyelk	-1.4077	54.16659	-0.03	0.9793	-107.572	104.7569
Girisser	-5.15259	100.6772	-0.05	0.9592	-202.476	192.1712
Girditmn	9.01406	78.01433	0.12	0.908	-143.891	161.9193
Pazarlam	4.90092	37.87479	0.13	0.897	-69.3323	79.13415
Egitmktl	2.14816	14.73831	0.15	0.8841	-26.7384	31.03471
Mesafe	-.41216**	0.1616	-2.55	0.0108	-0.7289	-0.09542
Ziyaret	0.03208	69.14242	0	0.9996	-135.485	135.5487
Genelkrl	15.0823	91.30238	0.17	0.8688	-163.867	194.0317
Yontmden	7.33733	74.04792	0.1	0.9211	-137.794	152.4686
Sutsigir	-12.9768	75.74343	-0.17	0.864	-161.431	135.4776
Kırmziet	-4.07037	29.24766	-0.14	0.8893	-61.3947	53.25399
Bal	-4.02989	26.74388	-0.15	0.8802	-56.4469	48.38715
Orgfndık	1.94331	43.32517	0.04	0.9642	-82.9725	86.85909
Sebze	-9.00673	53.1096	-0.17	0.8653	-113.1	95.08617
Performs	0.38217	0.2436	1.57	0.1167	-0.09528	0.85961

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

Çizelge C.13. Üyelere güveni etkileyen faktörler: Negative Binomial Regresyon Modeli tahmin sonuçları

	Katsayı	Std.Sapma	z	z >z*	%95 güven aralığı	
Sabit	3.99756***	0.347	11.52	0	3.31745	4.67766
Bölge1	.35165***	0.08057	4.36	0	0.19373	0.50957
Bölge3	.29027***	0.10606	2.74	0.0062	0.0824	0.49815
Bölge4	.29276***	0.08195	3.57	0.0004	0.13214	0.45337
Cinsiyet	0.0025	0.12805	0.02	0.9844	-0.24847	0.25346
Yaş	.77471D-04	0.00211	0.04	.9707 -	.40	544D-02
Medenihi	0.04072	0.05296	0.77	.40	.40	0
Ssylygvn	0.05674	0.0511	1.11	0.442	-0.06308	0.14451
Nfs_Top	0.00019	0.00748	0.03	0.2668	-0.04341	0.15689
Ilkokul	-0.05998	0.12199	-0.49	0.9794	-0.01448	0.01486
Ortaokul	-0.0627	0.12717	-0.49	0.623	-0.29906	0.17911
Lise	-0.10742	0.12971	-0.83	0.622	-0.31195	0.18656
Unverste	0.06096	0.14235	0.43	0.4076	-0.36164	0.14681
Ciftci	0.03045	0.05561	0.55	0.6685	-0.21804	0.33996
Deneyim	-0.00061	0.00165	-0.37	0.584	-0.07854	0.13945
Topgelir	-0.19084	0.1418	-1.35	0.709	-0.00384	0.00261
Ihracat	-.11947*	0.06447	-1.85	0.1783	-0.46876	0.08708
Ybncis	-0.00292	0.00182	-1.61	0.0639	-0.24582	0.00688
Aileis	.03705**	0.01536	2.41	0.1082	-0.00647	0.00064
Mvsmail	-0.01418	0.0101	-1.4	0.0159	0.00695	0.06716
CKS	-0.00224	0.03596	-0.06	0.1602	-0.03398	0.00561
HKS	-0.03337	0.0339	-0.98	0.9503	-0.07272	0.06824
AKS	-0.04877	0.10694	-0.46	0.3249	-0.09982	0.03307
Sigorta	-0.04574	0.03825	-1.2	0.6484	-0.25836	0.16083
Topuyelk	-0.01927	0.01644	-1.17	0.2317	-0.12071	0.02922
Girisser	0.04405	0.04266	1.03	0.2411	-0.05148	0.01295
Girditm	-0.02833	0.06168	-0.46	0.3018	-0.03957	0.12767
Pazarlam	.09465**	0.04693	2.02	0.646	-0.14923	0.09257
Egitmktl	0.02912	0.03583	0.81	0.4164	0.00266	0.18663
Mesafe	.81915D-04	0.00182	0.05	.9640 -	-0.0411	0.09933
Ziyaret	.00031**	0.00015	2.09	.34	800D-02	0
Genelkrl	.07201**	0.03236	2.23	0.0364	0.00002	0.00061
Yontmden	0.02768	0.05826	0.48	0.0261	0.00858	0.13544
Sutsigir	-0.08238	0.11583	-0.71	0.6347	-0.08651	0.14186
Kırmziet	0.01147	0.13129	0.09	0.477	-0.3094	0.14464
Bal	-.42581***	0.14164	-3.01	0.9304	-0.24586	0.26879
Orgfndik	0.05091	0.1098	0.46	0.0026	-0.70343	-0.14819
Sebze	0.00876	0.11678	0.08	0.6429	-0.1643	0.26611
Performs	0.0011	0.00261	0.42	0.9402	-0.22012	0.23764
Log-Likelihood				0.6736	-0.00401	0.0062
Alpha	.03578***	0.00436	8.22	-1549.42390	0	0.02725
Gözlem sayısı (N)				420		0.04432

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

Çizelge C.14. Üyelere güveni etkileyen faktörler: Negative Binomial Regresyon Modeli'nin tahmin edilmiş marjinal etkileri

Bağımsız değişkenler	Katsayı	Std.Sapma	z	z >z*	%95 güven aralığı	
Bölge1	26.8672***	6.65375	4.04	0.0001	13.8261	39.9083
Bölge3	22.6853**	8.9968	2.52	0.0117	5.0519	40.3187
Bölge4	23.8077***	7.49129	3.18	0.0015	9.1251	38.4904
Cinsiyet	0.18317	9.38213	0.02	0.9844	-18.2055	18.5718
Yaş	0.00569	0.15535	0.04	0.9708	-0.29879	0.31017
Medenihl	2.93615	25.10749	0.12	0.9069	-46.2736	52.14593
Ssyggn	4.07136	35.15115	0.12	0.9078	-64.8236	72.96635
Nfs_Top	0.01419	0.55193	0.03	0.9795	-1.06757	1.09595
Ilkokul	-4.45616	37.37976	-0.12	0.9051	-77.7191	68.80682
Ortaokul	-4.49948	37.22882	-0.12	0.9038	-77.4666	68.46766
Lise	-7.58478	59.98436	-0.13	0.8994	-125.152	109.9824
Unverste	4.60415	42.8906	0.11	0.9145	-79.4599	88.66818
Ciftci	2.20691	23.42685	0.09	0.9249	-43.7089	48.12269
Deneyim	-0.04514	0.12095	-0.37	0.709	-0.2822	0.19191
Topgelir	-14.0169	10.54028	-1.33	0.1836	-34.6755	6.6416
Ihracat	-8.43055	73.84301	-0.11	0.9091	-153.16	136.2991
Ybncis	-0.21419	0.13365	-1.6	0.109	-0.47615	0.04776
Aileis	2.72147**	1.14129	2.38	0.0171	0.48458	4.95835
Mvsmail	-1.04181	0.74266	-1.4	0.1607	-2.4974	0.41378
CKS	-0.16464	2.64101	-0.06	0.9503	-5.34094	5.01165
HKS	-2.45131	2.49446	-0.98	0.3258	-7.34036	2.43774
AKS	-3.58188	19.48975	-0.18	0.8542	-41.7811	34.61732
Sigorta	-3.31178	14.21893	-0.23	0.8158	-31.1804	24.55681
Topuyelk	-1.41502	23.34378	-0.06	0.9517	-47.168	44.33795
Girisser	3.18662	16.37023	0.19	0.8457	-28.8985	35.27168
Girditmn	-2.05434	50.65884	-0.04	0.9677	-101.344	97.23517
Pazarlam	7.1543	27.63407	0.26	0.7957	-47.0075	61.31607
Egitmktl	2.14902	6.86627	0.31	0.7543	-11.3086	15.60666
Mesafe	0.00602	0.13348	0.05	0.964	-0.2556	0.26763
Ziyaret	0.02301	17.47353	0	0.9989	-34.2245	34.2705
Genelkrl	5.24664	15.90723	0.33	0.7415	-25.931	36.42424
Yontmden	2.05644	21.19657	0.1	0.9227	-39.4881	43.60094
Sutsigir	-5.99134	17.63397	-0.34	0.734	-40.5533	28.57061
Kırmziet	0.84555	87.41878	0.01	0.9923	-170.492	172.1832
Bal	-26.3831	77.86925	-0.34	0.7348	-179.004	126.2379
Orgfndık	3.79201	10.78793	0.35	0.7252	-17.3519	24.93597
Sebze	0.64554	8.79798	0.07	0.9415	-16.5982	17.88926
Performs	0.08061	0.19149	0.42	0.6738	-0.2947	0.45592

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

Çizelge C.15. Toplam güveni etkileyen faktörler: Negative Binomial Regresyon Modeli tahmin sonuçları

	Katsayı	Std.Sapma	z	z >z*	%95 güven aralığı	
Sabit	4.95971***	0.36735	13.5	0	4.23971	5.67971
Bölge1	.23058***	0.08607	2.68	0.0074	0.06188	0.39928
Bölge3	0.15977	0.12134	1.32	0.188	-0.07806	0.3976
Bölge4	.23753***	0.08725	2.72	0.0065	0.06651	0.40854
Cinsiyet	0.00156	0.08779	0.02	0.9858	-0.1705	0.17362
Yaş	0.0009	0.00248	0.36	0.7176	-0.00396	0.00575
Medenihl	0.05081	0.05955	0.85	0.3935	-0.0659	0.16753
Ssylvn	-0.03425	0.07263	-0.47	0.6372	-0.17662	0.10811
Nfs_Top	0.00735	0.00845	0.87	0.3849	-0.00922	0.02391
Ilkokul	-0.12139	0.10529	-1.15	0.2489	-0.32776	0.08497
Ortaokul	-0.07045	0.11175	-0.63	0.5284	-0.28947	0.14857
Lise	-0.15245	0.11414	-1.34	0.1817	-0.37616	0.07127
Unverste	-0.08527	0.12824	-0.66	0.5061	-0.33661	0.16607
Ciftci	0.00459	0.08033	0.06	0.9544	-0.15284	0.16203
Deneyim	-0.00161	0.0021	-0.77	0.4426	-0.00573	0.0025
Topgelir	-0.11767	0.17956	-0.66	0.5123	-0.4696	0.23427
Ihracat	-.14063*	0.0814	-1.73	0.084	-0.30017	0.0189
Ybncis	-0.00382	0.00279	-1.37	0.1712	-0.00929	0.00165
Aileis	0.02225	0.02	1.11	0.2659	-0.01695	0.06144
Mvsmail	-0.00871	0.01218	-0.72	0.4745	-0.03259	0.01516
CKS	-0.04793	0.04323	-1.11	0.2675	-0.13265	0.03679
HKS	.35664D-04	0.04561	0	.89	353D-01	0
AKS	-0.021	0.1226	-0.17	0.864	-0.26129	0.2193
Sigorta	-0.05826	0.04604	-1.27	0.2057	-0.1485	0.03198
Topuyelk	-0.00544	0.02079	-0.26	0.7937	-0.04618	0.03531
Girisser	-0.05516	0.05523	-1	0.3179	-0.1634	0.05309
Girditm	0.10286	0.11226	0.92	0.3596	-0.11717	0.32289
Pazarlam	0.07969	0.06882	1.16	0.2469	-0.05519	0.21457
Egitmktl	0.03094	0.04698	0.66	0.5102	-0.06114	0.12303
Mesafe	-.00493***	0.00166	-2.97	0.003	-0.00818	-0.00167
Ziyaret	.00046*	0.00025	1.83	0.0668	-0.00003	0.00095
Genelkrl	.20722***	0.03698	5.6	0	0.13474	0.27969
Yontmden	0.07887	0.073	1.08	0.28	-0.06422	0.22195
Sutsigir	-0.12463	0.13153	-0.95	0.3433	-0.38242	0.13316
Kırmziet	-0.03198	0.14185	-0.23	0.8216	-0.31001	0.24605
Bal	-0.14451	0.17403	-0.83	0.4063	-0.4856	0.19658
Orgfndik	0.1033	0.12696	0.81	0.4159	-0.14554	0.35214
Sebze	-0.03664	0.14099	-0.26	0.7949	-0.31298	0.23969
Performs	.00527*	0.00287	1.84	0.0664	-0.00036	0.0109
Log-Likelihood				-2060.96554		
Alpha	.06698***	0.00577	11.61	0	0.05567	0.07829
Gözlem sayısı (N)				420		

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

Çizelge C.16. Toplam güveni etkileyen faktörler: Negative Binomial Regresyon Modeli'nin tahmin edilmiş marjinal etkileri

Bağımsız değişkenler	Katsayı	Std.Sapma	z	z >z*	%95 güven aralığı	
Bölge1	44.7738**	17.43541	2.57	0.0102	10.601	78.9466
Bölge3	31.0874	24.42562	1.27	0.2031	-16.786	78.9607
Bölge4	48.7581**	19.62711	2.48	0.013	10.2896	87.2265
Cinsiyet	0.295	16.59017	0.02	0.9858	-32.2211	32.81114
Yaş	0.16963	0.47024	0.36	0.7183	-0.75203	1.09129
Medenihi	9.40087	75.91223	0.12	0.9014	-139.384	158.1861
Ssylvn	-6.57529	56.07078	-0.12	0.9066	-116.472	103.3214
Nfs_Top	1.39018	1.58747	0.88	0.3812	-1.72121	4.50157
Ilkokul	-23.5035	212.9807	-0.11	0.9121	-440.938	393.931
Ortaokul	-13.0036	116.6859	-0.11	0.9113	-241.704	215.6966
Lise	-27.3156	239.887	-0.11	0.9093	-497.485	442.8542
Unverste	-15.5274	135.0378	-0.11	0.9085	-280.197	249.1418
Ciftci	0.86753	25.34087	0.03	0.9727	-48.7997	50.53471
Deneyim	-0.30518	0.39837	-0.77	0.4436	-1.08597	0.4756
Topgelir	-22.2696	34.12635	-0.65	0.514	-89.156	44.6169
Ihracat	-25.4441	266.7462	-0.1	0.924	-548.257	497.3689
Ybncis	-0.72298	0.52873	-1.37	0.1715	-1.75927	0.31331
Aileis	4.21041	3.79293	1.11	0.267	-3.2236	11.64442
Mvsmail	-1.64869	2.30705	-0.71	0.4748	-6.17042	2.87305
CKS	-9.07136	8.19531	-1.11	0.2683	-25.1339	6.99115
HKS	0.00675	8.63163	0	0.9994	-16.9109	16.92444
AKS	-3.9739	82.4218	-0.05	0.9615	-165.518	157.5699
Sigorta	-10.8276	40.86033	-0.26	0.791	-90.9124	69.2572
Topuyelk	-1.02865	83.43693	-0.01	0.9902	-164.562	162.5047
Girisser	-10.6415	165.438	-0.06	0.9487	-334.894	313.6111
Girditm	20.397	148.9756	0.14	0.8911	-271.59	312.3838
Pazarlam	15.4255	72.93144	0.21	0.8325	-127.518	158.3685
Egitmktl	5.88251	24.2434	0.24	0.8083	-41.6337	53.3987
Mesafe	-.93246***	0.317	-2.94	0.0033	-1.55377	-0.31115
Ziyaret	0.08722	150.3576	0	0.9995	-294.608	294.7828
Genelkrl	38.1325	134.6884	0.28	0.7771	-225.852	302.1168
Yontmden	15.4173	107.4362	0.14	0.8859	-195.154	225.9885
Sutsigir	-23.1844	78.29981	-0.3	0.7672	-176.649	130.2804
Kırmziet	-5.98547	101.3386	-0.06	0.9529	-204.606	192.6346
Bal	-25.817	126.0997	-0.2	0.8378	-272.968	221.334
Orgfndık	20.1044	72.13113	0.28	0.7805	-121.27	161.4788
Sebze	-6.8474	35.35852	-0.19	0.8464	-76.1488	62.45403
Performs	.99729*	0.54591	1.83	0.0677	-0.07266	2.06725

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

Çizelge C.17. Birliğe güveni etkileyen faktörler: Sıralı Probit Modeli tahmin sonuçları

	Katsayı	Std.Sapma	z	z >z*	%95 güven aralığı	
Sabit	0.4211	1.87246	0.22	0.8221	-3.24885	4.09106
Bölge1	0.53753	0.48956	1.1	0.2722	-0.42198	1.49705
Bölge3	-0.10212	0.57316	-0.18	0.8586	-1.22549	1.02125
Bölge4	0.29807	0.48925	0.61	0.5424	-0.66084	1.25698
Cinsiyet	-0.15324	0.66902	-0.23	0.8188	-1.46449	1.15801
Yaş	.02233*	0.01259	1.77	0.076	-0.00233	0.047
Medenihl	0.46021	0.486	0.95	0.3437	-0.49233	1.41274
Ssylvn	0.06915	0.33752	0.2	0.8377	-0.59237	0.73067
Nfs_Top	0.06634	0.05162	1.29	0.1987	-0.03482	0.1675
Ilkokul	-0.60234	0.63543	-0.95	0.3432	-1.84776	0.64308
Ortaokul	-0.28933	0.69995	-0.41	0.6793	-1.66121	1.08254
Lise	-0.62449	0.71382	-0.87	0.3817	-2.02355	0.77458
Unverste	-0.61385	0.80772	-0.76	0.4473	-2.19696	0.96925
Ciftci	-0.01243	0.40035	-0.03	0.9752	-0.7971	0.77224
Deneyim	-.01880*	0.01032	-1.82	0.0685	-0.03902	0.00143
Topgelir	-547.404	821.2418	-0.67	0.5051	-2157.01	1062.2
Ihracat	-0.73712	0.47308	-1.56	0.1192	-1.66434	0.1901
Ybncis	-.02265**	0.01074	-2.11	0.035	-0.0437	-0.0016
Aileis	0.07109	0.08955	0.79	0.4273	-0.10442	0.2466
Mvsmail	-0.06275	0.06595	-0.95	0.3414	-0.192	0.06651
CKS	-0.19431	0.23074	-0.84	0.3997	-0.64655	0.25793
HKS	-0.36155	0.27097	-1.33	0.1821	-0.89265	0.16955
AKS	-0.19557	0.41327	-0.47	0.6361	-1.00556	0.61443
Sigorta	-.65530**	0.28989	-2.26	0.0238	-1.22348	-0.08713
Topuyelk	0.10804	0.11324	0.95	0.34	-0.11391	0.32999
Girisser	-0.29376	0.25812	-1.14	0.2551	-0.79967	0.21215
Girditm	1.35129*	0.73454	1.84	0.0658	-0.08837	2.79095
Pazarlam	.88289**	0.3778	2.34	0.0194	0.14242	1.62336
Egitmktl	-0.17832	0.27	-0.66	0.509	-0.70752	0.35087
Mesafe	-.02526**	0.01166	-2.17	0.0302	-0.0481	-0.00242
Ziyaret	.00643***	0.00202	3.18	0.0015	0.00247	0.01039
Genelkrl	1.13503***	0.21456	5.29	0	0.71451	1.55555
Yontmden	0.37551	0.40491	0.93	0.3537	-0.41811	1.16912
Sutsigir	-1.43815**	0.67788	-2.12	0.0339	-2.76678	-0.10953
Kırmziet	-1.03768	0.73179	-1.42	0.1562	-2.47196	0.3966
Bal	-0.55633	0.76252	-0.73	0.4656	-2.05084	0.93818
Orgfndık	0.00311	0.64751	0	0.9962	-1.26598	1.2722
Sebze	-0.63903	0.70697	-0.9	0.366	-2.02467	0.74661
Performs	.02417*	0.01456	1.66	0.0968	-0.00436	0.05271
Log-Likelihood				-339.74942		
χ^2				170.16492		
McFadden R ²				.2002732		
Mu	.95594***	0.10194	9.38	0	0.75614	1.15573
Gözlem sayısı (N)				420		

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

Çizelge C.18. Yönetime güveni etkileyen faktörler: Sıralı Probit Modeli tahmin sonuçları

	Katsayı	Std.Sapma	z	z >z*	%95 güven aralığı	
Sabit	1.45661	1.93908	0.75	0.4525	-2.34392	5.25714
Bölge1	0.1636	0.50828	0.32	0.7475	-0.8326	1.1598
Bölge3	-0.40849	0.61383	-0.67	0.5057	-1.61157	0.79459
Bölge4	0.45955	0.5037	0.91	0.3616	-0.52768	1.44679
Cinsiyet	0.02848	0.75008	0.04	0.9697	-1.44166	1.49862
Yaş	0.01587	0.01214	1.31	0.1913	-0.00793	0.03966
Medenihi	0.2005	0.45375	0.44	0.6586	-0.68884	1.08984
Ssylvn	-0.25351	0.36187	-0.7	0.4836	-0.96276	0.45574
Nfs_Top	0.05991	0.04838	1.24	0.2156	-0.03492	0.15473
Ilkokul	-0.25421	0.56584	-0.45	0.6532	-1.36324	0.85482
Ortaokul	0.09088	0.6414	0.14	0.8873	-1.16624	1.34801
Lise	-0.35238	0.65073	-0.54	0.5882	-1.6278	0.92304
Unverste	-0.56525	0.73004	-0.77	0.4388	-1.99611	0.8656
Ciftci	0.03432	0.37936	0.09	0.9279	-0.70922	0.77786
Deneyim	-0.01382	0.00972	-1.42	0.1549	-0.03287	0.00522
Topgelir	-453.713	812.8149	-0.56	0.5767	-2046.8	1139.375
Ihracat	-0.6131	0.45113	-1.36	0.1741	-1.49729	0.27109
Ybncis	-.03006**	0.01248	-2.41	0.016	-0.05452	-0.0056
Aileis	0.00169	0.08748	0.02	0.9846	-0.16976	0.17314
Mvsmail	-0.1026	0.06439	-1.59	0.111	-0.2288	0.02359
CKS	-0.12216	0.23609	-0.52	0.6049	-0.58489	0.34057
HKS	-0.01981	0.24431	-0.08	0.9354	-0.49865	0.45904
AKS	-0.37544	0.45694	-0.82	0.4113	-1.27102	0.52014
Sigorta	-0.39105	0.27841	-1.4	0.1602	-0.93673	0.15463
Topuyelk	0.02981	0.11325	0.26	0.7924	-0.19215	0.25176
Girisser	-.49332*	0.25819	-1.91	0.056	-0.99937	0.01272
Girditmn	0.79027	0.5768	1.37	0.1707	-0.34023	1.92077
Pazarlam	0.40899	0.36678	1.12	0.2648	-0.30989	1.12786
Egitmktl	-0.04332	0.24986	-0.17	0.8623	-0.53303	0.44639
Mesafe	-.03143***	0.01205	-2.61	0.0091	-0.05504	-0.00782
Ziyaret	.00507***	0.00168	3.02	0.0025	0.00178	0.00836
Genelkrl	1.08769***	0.20866	5.21	0	0.67872	1.49666
Yontmden	0.57579	0.40685	1.42	0.157	-0.22163	1.37321
Sutsigir	-1.49361**	0.68705	-2.17	0.0297	-2.84021	-0.14701
Kırmziet	-1.13187	0.74331	-1.52	0.1278	-2.58873	0.32498
Bal	-1.00236	0.78896	-1.27	0.2039	-2.54869	0.54397
Orgfndık	-0.01144	0.65	-0.02	0.986	-1.28542	1.26254
Sebze	-1.20256*	0.69696	-1.73	0.0844	-2.56858	0.16345
Performs	0.01926	0.0141	1.37	0.1719	-0.00837	0.04689
Log-Likelihood				-348.55313		
χ^2				152.55653		
McFadden R ²				.1795495		
Mu	.76126***	0.08767	8.68	0	0.58944	0.93309
Gözlem sayısı (N)				420		

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

Çizelge C.19. Üyelere güveni etkileyen faktörler: Sıralı Probit Modeli tahmin sonuçları

	Katsayı	Std.Sapma	z	z >z*	%95 güven aralığı	
Sabit	0.20259	2.00443	0.1	0.9195	-3.72602	4.1312
Bölge1	1.31477**	0.5495	2.39	0.0167	0.23776	2.39178
Bölge3	1.40304**	0.61762	2.27	0.0231	0.19254	2.61354
Bölge4	1.34105**	0.55207	2.43	0.0151	0.25901	2.4231
Cinsiyet	-1.03059	0.8107	-1.27	0.2036	-2.61954	0.55836
Yaş	.02263*	0.0136	1.66	0.0961	-0.00402	0.04929
Medenihi	0.32235	0.44345	0.73	0.4673	-0.5468	1.1915
Ssylvn	0.08293	0.35709	0.23	0.8164	-0.61696	0.78281
Nfs_Top	0.02378	0.04922	0.48	0.629	-0.07269	0.12025
Ilkokul	-0.33081	0.56593	-0.58	0.5589	-1.44002	0.77839
Ortaokul	-0.08059	0.64498	-0.12	0.9006	-1.34473	1.18354
Lise	-0.17973	0.64205	-0.28	0.7795	-1.43813	1.07867
Unverste	-0.09293	0.7787	-0.12	0.905	-1.61915	1.43329
Ciftci	-0.34404	0.41658	-0.83	0.4089	-1.16052	0.47243
Deneyim	-.01921*	0.01124	-1.71	0.0874	-0.04123	0.00282
Topgelir	-754.31	827.9023	-0.91	0.3622	-2376.97	868.349
Ihracat	-.97116*	0.49604	-1.96	0.0503	-1.94339	0.00107
Ybncis	-0.01635	0.01171	-1.4	0.1625	-0.03929	0.00659
Aileis	.24597**	0.09907	2.48	0.013	0.05181	0.44014
Mvsmail	-0.04739	0.06799	-0.7	0.4857	-0.18064	0.08586
CKS	0.29229	0.2326	1.26	0.2089	-0.1636	0.74819
HKS	-.60735**	0.29047	-2.09	0.0365	-1.17666	-0.03805
AKS	-0.55944	0.56949	-0.98	0.3259	-1.67562	0.55674
Sigorta	-0.37609	0.29714	-1.27	0.2056	-0.95848	0.2063
Topuyelk	-0.09659	0.1179	-0.82	0.4126	-0.32768	0.13449
Girisser	0.36843	0.26532	1.39	0.1649	-0.15158	0.88844
Girditm	0.15347	0.48153	0.32	0.7499	-0.7903	1.09725
Pazarlam	0.46746	0.36291	1.29	0.1977	-0.24382	1.17875
Egitmktl	0.36044	0.27667	1.3	0.1927	-0.18183	0.90271
Mesafe	-0.01686	0.01221	-1.38	0.1674	-0.0408	0.00707
Ziyaret	.00292*	0.00155	1.89	0.0594	-0.00012	0.00595
Genelkrl	.94487***	0.22486	4.2	0	0.50416	1.38557
Yontmden	0.00051	0.40434	0	0.999	-0.79199	0.79301
Sutsigir	-0.35192	0.72827	-0.48	0.6289	-1.77931	1.07547
Kırmziet	-0.59216	0.7866	-0.75	0.4516	-2.13388	0.94955
Bal	2.42157***	0.89307	-2.71	0.0067	-4.17196	-0.67118
Orgfndık	0.83283	0.76398	1.09	0.2757	-0.66455	2.3302
Sebze	0.48787	0.79456	0.61	0.5392	-1.06944	2.04517
Performs	0.02252	0.01504	1.5	0.1344	-0.00696	0.052
Log-Likelihood				-320.15754		
χ^2				141.67478		
McFadden R ²				.1811721		
Mu	.76236***	0.093	8.2	0	0.58008	0.94463
Gözlem sayısı (N)				420		

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

Çizelge C.20. Ortalama güveni etkileyen faktörler: Sıralı Probit Modeli tahmin sonuçları

	Katsayı	Std.Sapma	z	z >z*	%95 güven aralığı	
Sabit	0.87459	1.92175	0.46	0.649	-2.89198	4.64116
Bölge1	.94338*	0.52418	1.8	0.0719	-0.084	1.97076
Bölge3	0.60868	0.60057	1.01	0.3108	-0.56843	1.78578
Bölge4	1.15699**	0.53247	2.17	0.0298	0.11337	2.20062
Cinsiyet	-0.06258	0.70004	-0.09	0.9288	-1.43464	1.30948
Yaş	0.01488	0.01247	1.19	0.2329	-0.00957	0.03932
Medenihi	0.48279	0.46948	1.03	0.3038	-0.43736	1.40295
Ssygyn	-0.19252	0.3884	-0.5	0.6201	-0.95377	0.56873
Nfs_Top	0.06796	0.0492	1.38	0.1672	-0.02847	0.16439
Ilkokul	-0.74099	0.63553	-1.17	0.2436	-1.98661	0.50464
Ortaokul	-0.4589	0.70993	-0.65	0.518	-1.85034	0.93254
Lise	-0.6185	0.70709	-0.87	0.3817	-2.00438	0.76737
Unverste	-0.72961	0.79986	-0.91	0.3617	-2.29732	0.83809
Ciftci	0.08689	0.40401	0.22	0.8297	-0.70496	0.87874
Deneyim	-0.01925*	0.01031	-1.87	0.062	-0.03946	0.00096
Topgelir	-1150.07	807.2564	-1.42	0.1543	-2732.26	432.12
Ihracat	-.92580**	0.45225	-2.05	0.0406	-1.81219	-0.03941
Ybncis	-.03300***	0.01096	-3.01	0.0026	-0.05448	-0.01153
Aileis	0.0661	0.09345	0.71	0.4794	-0.11707	0.24926
Mvsmail	-0.05618	0.0642	-0.88	0.3815	-0.18201	0.06964
CKS	-0.09119	0.22837	-0.4	0.6897	-0.53878	0.3564
HKS	-0.21474	0.25072	-0.86	0.3917	-0.70614	0.27667
AKS	-0.46845	0.45012	-1.04	0.298	-1.35068	0.41377
Sigorta	-.55638*	0.28622	-1.94	0.0519	-1.11736	0.0046
Topuyelk	-0.02855	0.11655	-0.24	0.8065	-0.25698	0.19988
Girisser	-0.34983	0.25878	-1.35	0.1764	-0.85703	0.15737
Girditmn	0.62057	0.48372	1.28	0.1995	-0.3275	1.56864
Pazarlam	0.49508	0.36361	1.36	0.1733	-0.21759	1.20775
Egitmktl	0.0978	0.25246	0.39	0.6985	-0.39702	0.59261
Mesafe	-.04021***	0.01291	-3.12	0.0018	-0.06551	-0.01491
Ziyaret	.00639***	0.00206	3.11	0.0019	0.00236	0.01043
Genelkrl	1.24519***	0.21656	5.75	0	0.82074	1.66965
Yontmden	0.38444	0.38177	1.01	0.3139	-0.36382	1.1327
Sutsigir	-1.67458**	0.71065	-2.36	0.0185	-3.06744	-0.28172
Kırmızıet	-1.42367*	0.76818	-1.85	0.0638	-2.92928	0.08194
Bal	-2.01702**	0.79856	-2.53	0.0115	-3.58217	-0.45187
Orgfndık	-0.01776	0.68592	-0.03	0.9793	-1.36214	1.32662
Sebze	-0.92067	0.73203	-1.26	0.2085	-2.35542	0.51408
Performs	.04181***	0.01467	2.85	0.0044	0.01306	0.07057
Log-Likelihood				-335.77642		
χ^2				210.80536		
McFadden R ²				.2389113		
Mu	1.30431***	0.12386	10.53	0	1.06154	1.54708
Gözlem sayısı (N)				420		

*%10 düzeyinde anlamlı, **%5 düzeyinde anlamlı, ***%1 düzeyinde anlamlı

EK 4 (Araştırma kapsamına alınan köylerin CBS'ne göre X ve Y Koordinatları)

Çizelge D.1. Araştırma kapsamına alınan köylerin Coğrafi Bilgi Sistemi'ne göre lokasyon haritasının oluşturulmasında kullanılan X ve Y koordinatları

No	İlçe	Köy Adı	X	Y
1	Alaçam	Yukarıelma	72 69 85	46 077 41
2		Gölçeboğaz	72 08 13	46 09 740
3		Alparslan Mah	71 73 40	46 10 279
4		Şirin	70 71 73	45 95 149
5		Vicikler	71 09 61	45 97 082
6		Zeytinköy	72 39 87	46 08 718
7		Taskelik	72 32 49	46 04 133
8		Yeşilköy	72 86 21	46 01 927
9		Doyran	72 44 39	46 11 964
10		Yenice	72 54 73	46 08 111
11		Yeniköy	72 70 37	46 09 792
12		Kışlakonak	72 13 59	46 07 507
13	Atakum	Taflan	25 91 93	45 88 363
14		İncesu	26 24 61	45 83 393
15	Bafra	Dededağ	74 27 64	46 02 975
16		Şeyhulaş	73 86 55	45 97 164
17		Altınova	74 71 97	46 17 496
18		Eldavut	73 28 10	46 05 010
19		Kahramanlar	74 74 44	46 08 971
20		Sarıköy	25 09 17	46 08 134
21		Doğanca	74 85 11	46 16 202
22		Karpuzlu	74 45 29	46 14 407
23		Üçpınar	25 11 75	46 04 811
24		Koruluk	74 22 52	46 17 679
25		Elifli	74 95 34	45 99 057
26		Fener	74 44 86	46 23 257
27		Darboğaz	74 24 18	45 90 733
28		Harız	73 70 55	46 10 710
29		Balıklar	74 48 78	46 09 441
30		İkizpınar	74 37 80	46 93 814
31		Lengel	74 61 84	46 00 259
32		Altınay	73 47 96	46 10 585
33		Bakırpınarı	74 54 01	46 06 961
34		Karınca	74 42 76	46 17 841
35		Taşköprü	25 20 07	46 02 760
36		Emenli	73 75 35	46 13 855
37		Ağıllar	74 28 30	46 08 416
38		Aktekke	74 03 64	46 01 868
39		Koşuköyü	74 70 73	46 22 941
40		Sarıkaya	74 72 53	46 10 276
41		Yeşilyazı	74 94 98	46 19 764
42		Türbe	74 34 96	46 11 286
43		Karaburç	73 98 95	46 09 352
44		Şeyhören	74 63 81	46 14 085
45		Adakoy	74 10 57	46 09 217
46		Derbent	73 86 48	45 94 382

Çizelge D.1. Araştırma kapsamına alınan köylerin Coğrafi Bilgi Sistemine göre lokasyon haritasının oluşturulmasında kullanılan X ve Y koordinatları (devam)

No	İlçe	Köy Adı	X	Y
47	Canik	Devgeriş	27 98 43	45 69 356
48		Ağacagüney	29 96 25	45 55 237
49		Seyhgüven	30 18 64	45 58 817
50		Karakaya	29 01 56	45 46 274
51		Gökçeçakmak	30 06 36	45 52 230
52		Esençay	29 79 21	45 54 234
53		Gülören	28 90 62	45 45 680
54	Çarşamba	Selimiye	29 81 76	45 49 411
55		Kabaceviz	29 28 41	45 50 223
56		Porsuk	30 24 54	45 55 207
57		Koldere	29 84 75	45 52 445
58		Deyincek	30 00 03	45 50 158
59		Aşağımusalla	28 45 53	45 46 121
60		Yeniköseli	30 64 98	45 67 311
61		Kamlık	73 01 17	45 50 265
62		Küfle	72 67 36	45 32 078
63		Hacidede	71 83 01	45 38 748
64		Şeyhali	73 13 18	45 47 071
65	Havza	Çayırözü	71 98 74	45 40 059
66		Sivrikese	72 34 54	45 47 898
67		Ilıca	72 62 39	45 48 880
68		Kocaoğlu	72 28 57	45 51 170
69		Esentepe	72 38 74	45 40 810
70		Çiğdem	75 00 44	45 46 259
71	Kavak	Bayındırköyü	24 96 78	45 47 385
72		Karapınar	25 37 66	45 44 339
73		Tatlıcak	74 95 07	45 34 658
74		İbi	74 42 04	45 38 927
75		İsasofta	24 86 48	45 35 433
76		Tatlıcak	74 95 07	45 34 658
77		Kabacagöz	25 37 29	45 32 434
78		Bolat	75 08 58	45 32 166
79		Kıranboğaz	24 76 82	45 34 601
80		Büyükkızıoğlu	74 67 62	45 31 312
81		Ayvalı	73 90 62	45 38 453
82	Ladik	Hamitköy	75 20 92	45 31 839
83		Sariksızıoğlu	24 82 92	45 36 630
84		Kuyucak	73 42 70	45 33 397
85		Akpınar	74 40 75	45 35 547
86		Deliahmetoğlu	24 81 83	45 39 250
87		Ahmetsaray	74 15 94	45 41 784
88		Yukarıgölyazı	74 95 48	45 32 086
89		Küpecik	25 21 92	45 27 341
90		Hamamayağı	73 45 17	45 39 796
91		Cepinler	24 93 95	45 92 547
92	Ondokuz Mayıs	Köselik	74 92 62	45 86 048
93		Aydınpinar	74 81 07	45 82 429

Çizelge D.1. Araştırma kapsamına alınan köylerin Coğrafi Bilgi Sistemine göre lokasyon haritasının oluşturulmasında kullanılan X ve Y koordinatları (devam)

No	İlçe	Köy Adı	X	Y
94		Kuşkayası	24 94 72	45 87 955
95		Ormancık	74 95 39	45 89 603
96	Ondokuz Mayıs	Yeşilköy	25 53 88	45 94 312
97		Esentepe	24 96 37	45 94 539
98		Mimarsinan	25 64 91	45 97 561
99		Kargılı	28 34 68	45 58 152
100		Yağbasan	29 53 45	45 54 761
101		Kışla	29 21 54	45 60 319
102	Tekkeköy	Balcalı	29 65 27	45 57 894
103		Yayla Geris	28 76 41	45 54 376
104		Yukarıcinik	28 84 94	45 63 264
105		Çınaralan	28 54 80	45 62 566
106		Antyeri	28 53 72	45 64 047
107		Yüksekyayla	33 28 52	45 53 414
108		Kozluk	34 08 55	45 54 803
109		Köybucağı	32 21 36	45 58 635
110		Akbucak	32 47 88	45 59 654
111		Gündoğdu	32 64 42	45 64 381
112		Hüseyinmescit	33 25 70	45 57 970
113		Gölyazı	32 95 49	45 72 060
114		Töngellibel	32 98 20	45 63 460
115		Dumantepe	34 28 42	45 53 220
116		Oğuzlu	32 39 81	45 51 013
117		Akçagün	32 28 80	45 52 674
118		Bazlamaç	32 83 75	45 54 870
119	Terme	Elmacık	32 37 77	45 62 979
120		Çay	33 13 93	45 63 854
121		Kesikkaya	32 73 14	45 45 144
122		Fenk	32 83 20	45 63 531
123		Yavuz	32 56 98	45 52 055
124		Çardak	32 63 73	45 62 590
125		Hüseyinmescit	33 25 71	45 57 899
126		Evcı	33 59 37	45 56 966
127		Çamlıca	33 60 59	45 53 695
128		Bağsaray	33 37 58	45 56 983
129		Yükselen	32 99 84	45 64 009
130		Ambartepe	32 93 18	45 41 283
131		Merkez	33 05 65	45 57 144
132		Sakarlı	33 85 14	45 56 200
133		Bayram	71 51 28	45 48 957
134	Vezirköprü	Kılıçgüney	69 32 37	45 52 641
135		Cebeli	69 33 06	45 54 534
136		Hayranlı	69 81 25	45 56 027

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Bakiye KILIÇ TOPUZ

Doğum Yeri ve Tarihi: Samsun-13.06.1986

Adres: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü
55139-Samsun

E-Posta : bakiye.kilic@omu.edu.tr bakiyekilic@hotmail.com

Yabancı Dili: İngilizce

Eğitim Durumu

Lise: Cumhuriyet Süper Lisesi (2004)

Lisans: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü
(2009)

Yüksek Lisans: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi
Bölümü (Eylül 2009-Temmuz 2011)

Doktora: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü-
(Eylül 2011- Nisan 2017)

Mesleki Deneyim ve Ödüller

Mesleki Deneyim:

- Aysan Unlu Gıda Mamulleri- Ziraat Mühendisi-Ocak-Mayıs 2010
- Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü – Araş.Gör. 2010- 2017

Ödüller:

- Poster Dalında Birincilik Ödülü: “Bozoglu, M., Huang, C.L., Florkowski, W.J., **Kilic, B.**, 2012. Consumers’ Willingness to Pay for Food Safety in Milk Products in the Black Sea Region, Turkey" Meeting of Southern Agricultural Economics Association Birmingham-Alabama, USA.

Burslar:

- TUBİTAK- Bilimsel Proje Hazırlama ve Proje Döngüsü Eğitimi (Ocak-2014)
- Free English Course in England (Aberystwyth University) (04-22 August 2014)
- TUBİTAK- Uygulamalı İstatistik ve Ekonometri Kursu (Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi) (05-09 Ekim 2015)
- TUBİTAK 2211-C Öncelikli Alanlara Yönelik Yurt İçi Doktora Bursu (2014-2016)

Projeler

- PYO.ZRT.1904.14.016 Numaralı O.M.Ü. BAP Projesi: Samsun İli Tarımsal Üretici Birliklerinde Güvenin Performansa Etkisi – Araştırmacı
- TUBİTAK- Karadeniz Bölgesindeki Tüketicilerin Süt Ürünleri İçin Gıda Güvenliğine Yönelik Ödeme İsteklilikleri – Görev alınan projeler

Yayın Listesi

- Kılıç Topuz, B.** ve Bozoğlu, M. 2016. Tarımsal Üretici Birliklerinde Performans Ölçümü, Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi, ISSN: 1308-8750 doi: 10.7161/anajas.2016.31.3.360-369.
- Bozoglu, M., Bilgic. A.B., **Kilic Topuz, B.**, Ardali, Y., 2016. Factors Affecting The Students' Environmental Awareness, Attitudes And Behaviors In Ondokuz Mayıs University, Turkey. XII.Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, s. 1497-1506, 25-27 Mayıs 2016, Isparta.
- Kılıç Topuz, B.** ve Bozoğlu, M. 2016. Samsun İli Tarımsal Üretici Birliklerinde Güvene Etkili Faktörler. XII.Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, s. 721-730, 25-27 Mayıs 2016, Isparta.
- Kılıç Topuz, B.** ve Bozoğlu, M. 2016. Üyelerin Tarımsal Üretici Birliklerine Sermaye Katkısı Sağlama İsteklilikleri. XII.Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, s. 731-740, 25-27 Mayıs 2016, Isparta.
- Bozoglu, M., Bilgic. A.B., **Kilic Topuz, B.**, Ardali, Y., 2016. Factors Affecting The Students' Environmental Awareness, Attitudes And Behaviors In Ondokuz Mayıs University, Turkey. Fresenius Environmental Bulletin, Volume 25 – No. 4/2016, pages 1243-1257.

- Kılıç Topuz, B.**, Bozoğlu M. 2015. Samsun İlindeki Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinde Ortak-Kooperatif İlişkilerinin Analizi, Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi, ISBN: 1308-8750 doi: 10.7161/anajas.2015.30.3 ss. 246-253.
- Kılıç Topuz B.**, Demiryürek K., 2015. Avrupa Birliği ve Türkiye’de Organik Tarıma Yönelik Yayım ve Danışmanlık Hizmetleri, Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi, ISSN: 1308-8750, Doi: 10.7161/anajas.2015.30.3.236-245, ss. 236-245.
- Kılıç Topuz, B.**, Bozoğlu M., 2015. Samsun İli Tarımsal Üretici Birlikleri'nde Güvenin Performansa Etkisi, II. Ulusal Sosyal Sorumluluk Projeleri Kongresi, 5-6 Aralık, Ankara.
- Kılıç Topuz, B.** ve Bozoğlu, M., 2015. Samsun İlindeki Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinde Ortak-Kooperatif İlişkilerinin Analizi. 21. Milletlerarası Türk Kooperatifçilik Kongresi, 14-15 Mayıs, Safranbolu, Karabük.
- Bozoglul, M., Huang, C.L., Florkowski, W.J., **Kılıç Topuz, B.**, 2014. Consumers’ Purchase Intention toward Safety Labeled Dairy Products in the Black Sea Region of Turkey, Journal of Agricultural Sciences , 20 (2014) 434-445.
- Bozoglul, M., Huang, C.L., Florkowski, W.J., **Kılıç Topuz, B.**, 2014. Consumer's willingness to pay for ISO-Certified Dairy Products in Turkey, 11 / 2014, 205-210, Perm, Russia
- Bozoğlu, M., Huang, C.L., Florkowski, W.J., **Kılıç Topuz, B.**, Alhas Eroğlu, N., 2014. Tüketicilerin Gıda Güvenliği Farkındalıkları ve Gıda Güvenliği Sertifikalı Süt ve Ürünlerini Satın Alma Niyetleri. XI.Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, s. 150-157, 3-5 Eylül 2014, Samsun.
- Alhas Eroğlu, N., Bozoğlu, M., **Kılıç Topuz, B.**, 2014. Türkiye Tarımında Teknik Etkinlik: Meta Analizi, XI.Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, s. 1124-1128, 3-5 Eylül 2014, Samsun.
- Bozoglul, M., Huang, C.L., Florkowski, W.J., **Kilic, B.**, 2012. Consumers’ Willingness to Pay for Food Safety in Milk Products in the Black Sea Region, Turkey. Meeting of Southern Agricultural Economics Association on February 4-7 2012, Birmingham, Alabama, USA.

- Kılıç, B.** ve Bozoğlu, M., 2012. Samsun İlindeki Tarımsal Kalkınma Kooperatifi Ortaklarının Kooperatifçilik İlkeleriyle İlgili Bilinç Düzeyleri. X. Tarım Ekonomisi Kongresi, s. 1016-1024, 5-7 Eylül 2012, Konya.
- Kılıç, B.,** Sönmez, İ., Ceyhan, V., Kılıç, O., Gündüz, O., 2012. Samsun İli Kırsal Kesimde Yoksulluk Düzeyi. X. Tarım Ekonomisi Kongresi, s. 306-313, 5-7 Eylül 2012, Konya.
- Hazneci, E., **Kılıç, B.,** Hazneci, K., Ceyhan, V., 2012. Samsun İlinde Kadın Çiftçilerin Kooperatifleşmeye Karşı Tutumları. X. Tarım Ekonomisi Kongresi, s. 1003-1009, 5-7 Eylül 2012, Konya.

TEZDEN TÜRETİLEN YAYINLAR/SUNUMLAR

- Kılıç Topuz, B.** ve Bozoğlu, M., 2015. Samsun İli Tarımsal Üretici Birlikleri'nde Güvenin Performansa Etkisi. II. Sosyal Sorumluluk Projeleri Kongresi, 5-6 Aralık, Ankara. ss. 58-65.
- Kılıç Topuz, B.** ve Bozoğlu, M., 2016. Samsun İli Tarımsal Üretici Birliklerinde Güvene Etkili Faktörler. XII. Tarım Ekonomisi Kongresi, 25-27 Mayıs 2016, s. 721-730, Isparta.
- Kılıç Topuz, B.** ve Bozoğlu, M. 2016. Tarımsal Üretici Birliklerinde Performans Ölçümü, Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi, ISSN: 1308-8750 doi: 10.7161/anajas.2016.31.3.360-369.